ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ

των ιερών Νηπτικών

Μεταφρασμένη στη νεοελληνική γλώσσα

ΤΟΜΟΣ Α΄

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ Ο ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ

Προοίμιο

Ο Θεός, η μακαρία φύση, η υπερτέλεια τελειότητα, όλων των καλών και όλων των ωραίων η Ποιητική Αρχή, η πάνω από το καλό και πάνω από το ωραίο, έχοντας προορίσει από πάντοτε κατά την θεαρχική Του ιδέα να κάνει τον άνθρωπο Θεό και έχοντας θέσει γι' αυτόν από την αρχή μέσα στο νου Του πριν από κάθε τι άλλο αυτόν τον σκοπό, τον δημιούργησε όταν Εκείνος έκρινε καλό. Και αφού έλαβε το σώμα από την ύλη και του έβαλε από τον εαυτό Του ψυχή, φτιάχνει σαν ένα κόσμο, μεγάλο στο πλήθος των δυνάμεων και στην υπεροχή μέσα στο μικρό σώμα, να βλέπει εποπτικά την αισθητή κτίση και να διδάσκεται τη νοητή, κατά τον πολύ στην θεολογική γνώση Γρηγόριο. Τι άλλο βέβαια παρά πραγματικό άγαλμα και θεόφτιαχτη εικόνα γεμάτη με όλες τις χάρες; Κι έπειτα αφού του έδωσε και το νόμο της εντολής – σαν μια δοκιμασία του αυτεξουσίου του – αποφάσισε ότι έπρεπε στο εξής να υποχωρήσει σ' αυτόν. και, λέει ο Σειράχ, τον άφησε στην διάθεση της κρίσεώς του(Σ. Σειράχ 15,14) να εκλέγει κατά την γνώμη του ό,τι του παρουσιαζόταν. Έπαθλο για την τήρηση της εντολής θα έπαιρνε την πραγματική χάρη της θεώσεως, θα γινόταν Θεός και θα καταφωτιζόταν στους αιώνες με το αληθινό φως. Αλλά, ω πονηρή ραδιουργία του φθόνου! Ο αρχικός εισηγητής της κακίας δε βάσταξε να τα δει αυτά πραγματοποιημένα. Γέμισε φθόνο κατά του Πλάστη και του πλάσματος, όπως λέει ο ιερός Μάξιμος. Του ενός, για να μη γίνει καταφάνερη στην πράξη η πανύμνητη δύναμη της Αγαθότητας να θεοποιεί τον άνθρωπο. του άλλου, για να μην παρουσιαστεί μέτοχος αυτής της υπερφυσικής δόξας κατά την θέωση. Αφού με τους δόλους του ο δολερός καταεξαπάτησε τον δόλιο άνθρωπο, τον έκανε με τις καλοπροαίρετες τάχα συμβουλές του να παραβεί την εντολή που θα τον έκανε Θεό. Κι αφού τον απομάκρυνε από τη θεία δόξα, φανταζόταν ο αντάρτης πως ήταν κανένας Ολυμπιονίκης, επειδή μπόρεσε να διακόψει την εκπλήρωση της προαιώνιας βουλής του Θεού.

Αλλά, για να μιλήσω κατά τις θείες εξαγγελίες, το σχέδιο του Θεού για την θέωση της ανθρώπινης φύσεως παραμένει στον αιώνα και οι βαθείς λογισμοί Του σε όλες τις γενεές που θα έρθουν(Ψαλμ. 32,11). οι λόγοι δηλαδή της πρόνοιας και της κρίσεως που αποβλέπουν σ' αυτό το σκοπό, προχωρούν αμετάβλητοι και κατά τον παρόντα αιώνα και κατά το μελλοντικό, κατά την ανάπτυξη του ιερού Μαξίμου. Γι' αυτό ευδόκησε στις έσχατες ημέρες ο ίδιος ο θεαρχικότατος Λόγος του Πατέρα από ευσπλαχνία να αθετήσει τα θελήματα των αρχόντων του σκότους, και να φέρει εις πέρας και να πραγματοποιήσει την αρχαία και αληθινή βουλή που είχε κάνει. Με την ευαρέσκεια λοιπόν του Πατέρα και τη συνεργία του Αγίου Πνεύματος σαρκώθηκε, προσέλαβε όλη την δική μας φύση κι αφού την θέωσε, μας έδωσε έπειτα και τις σωτήριες και θεοποιητικές εντολές Του. Με το βάπτισμα εγκατέσπειρε μέσα στις καρδιές μας σαν θεϊκό σπόρο την τέλεια χάρη του Παναγίου Πνεύματός Του και μας έδωσε, κατά τον θείο Ευαγγελιστή, εξουσία, ώστε και τις ζωοποιούς Του εντολές σύμφωνα με τις αλλαγές της πνευματικής μας ηλικίας να εφαρμόζομε και με την εκτέλεσή τους να διατηρήσομε άσβηστη μέσα μας την χάρη. Τέλος, να δώσομε καρπούς, να μας κάνει τέκνα Θεού(Ιω. 1,12) και Θεούς και να καταντήσομε σε άνδρα τέλειο, στην πνευματική ηλικία για την πληρότητα των δωρεών του Χριστού(Εφ. 4,13). Τούτο ήταν, συγκεφαλαιώνοντας, η κατάληξη και το συμπέρασμα της όλης οικονομίας για μας του Λόγου.

Αλοίμονο! Είναι χρήσιμο εδώ να στενάξομε πικρά, κατά το θείο Χρυσόστομο. Τόση χάρη απολαύσαμε και τόση ευγένεια αξιωθήκαμε, ώστε η ψυχή μας καθαρμένη από το Πνεύμα κατά το Βάπτισμα να λάμπει περισσότερο από τον ήλιο, κι αφού οι ανόητοι δεχτήκαμε αυτή τη θεϊκότατη λαμπρότητα, τόσο από την άγνοια και, περισσότερο, σκοτισμένοι από τη ζάλη των βιοτικών φροντίδων, παραχώσαμε σε τέτοιο βαθμό τη χάρη κάτω από τα πάθη, ώστε κινδυνεύει να σβήσει τελείως μέσα μας το Πνεύμα του Θεού. Και θα πάθομε σχεδόν ό,τι και αυτοί που αποκρίθηκαν στον Παύλο και του είπαν: «Αλλά ούτε αν υπάρχει Πνεύμα Άγιο ακούσαμε»(Πραξ. 19,2), για να συμβεί σ' εμάς στ' αλήθεια όπως ήταν στην αρχή, κατά τον προφήτη(Ησ. 63,16), όταν δε μας

κυβερνούσε η χάρη. Αλοίμονο στην αδυναμία μας. μακάρι να εξαφανιζόταν η κακία και ο πέραν από το πρέπον αγώνας μας για τα αισθητά. Και το άξιο απορίας είναι τούτο. αν ακούσομε να ενεργεί η χάρη σε άλλους, τους φθονούμε και τους διαβάλλουμε και ούτε που πιστεύουμε αν υπάρχει κάν η χάρη στον αιώνα αυτόν. Και έπειτα; Το Πνεύμα φωτίζει τους σοφούς στα θεία Πατέρες και ως προς την αδιάκοπη νήψη και την προσοχή σε όλα και τη φυλακή του νου και τους αποκαλύπτει τρόπο για να ξαναβρούν την χάρη, τρόπο αληθινά θαυμαστό και επιστημονικότατο. Αυτός ήταν η αδιάκοπη προσευχή στον Κύριό μας Ιησού Χριστό, τον Υιό του Θεού. Όχι απλώς με το νου μόνο και τα χείλη (τούτο είναι προφανές σε όλους ανεξαιρέτως όσοι διάλεξαν την ευσέβεια και εύκολο στον πρώτο από αυτούς) αλλά στρέφοντας ολόκληρο το νου στον μέσα άνθρωπο, που είναι και το θαυμαστό. Έτσι μέσα τους, στα ίδια τα βάθη της καρδιάς επικαλούνται το πανάγιο όνομα του Κυρίου, ζητούν μ' επιμονή το έλεός Του, προσέχουν αποκλειστικά και μόνο στα λόγια της προσευχής, τίποτε άλλο δε δέχονται ούτε από μέσα ούτε από έξω και διατηρούν τη διάνοιά τους ολότελα ασχημάτιστη και καθαρή. Της εργασίας αυτής τις αφετηρίες και – θα έλεγε κανείς – και την ύλη, τα πήραν από την ίδια την διδασκαλία του Κυρίου. Κάπου μας λέει: «Η βασιλεία του Θεού βρίσκεται μέσα σας»(Λουκ. 17,21). κι αλλού: «Υποκριτή, καθάρισε πρώτα το εσωτερικό του ποτηριού και της πιατέλας, και τότε θα είναι καθαρό και το εξωτερικό τους»(Ματθ. 23, 26). Αυτά δεν λέγονται για το αισθητό μέρος του ανθρώπου, αλλά αναφέρονται στον μέσα μας άνθρωπο. Και ο Απ. Παύλος γράφει στους Εφεσίους έτσι: «Για τούτο λυγίζω τα γόνατά μου εμπρός στον Πατέρα του Κυρίου μας Ιησού Χριστού. να δώσει να κραταιωθείτε με το Πνεύμα Του στον μέσα άνθρωπο, για να κατοικήσει ο Χριστός με το Πνεύμα Του μέσα στην καρδιά σας»(Εφ. 3, 14-17). Τι θα μπορούσε να γίνει σαφέστερο από τη μαρτυρία αυτή; Σε άλλο σημείο λέει: «Τραγουδώντας και ψάλλοντας στον Κύριο μέσα στην καρδιά σας»(Εφ. 5, 19). Ακούς; Μέσα στην καρδιά λέει. Αλλά τούτο το επιβεβαιώνει και ο κορυφαίος Πέτρος, λέγοντας: «Ώσπου να φέξει η μέρα και ο αυγερινός ανατείλει στις καρδιές σας»(Β΄ Πετρ. 1, 19). Ότι τούτο είναι απαραίτητο για κάθε ευσεβή, το διδάσκει το Πνεύμα το Άγιο και σε μύριες όσες άλλες σελίδες της Νέας Διαθήκης. Αυτό μπορούν να το διαπιστώσουν όσοι σκύβουν σ' αυτές προσεκτικά.

Από αυτήν την πνευματική και επιστημονική εργασία, συνοδευμένη και με την εφικτή εκτέλεση των εντολών και των λοιπών ηθικών αρετών, εξαιτίας της θέρμης που δημιουργείται στην καρδιά και της πνευματικής ενέργειας από την επίκληση του παναγίου Ονόματος, τα πάθη καταναλίσκονται. γιατί ο Θεός μας ειναι φωτιά και μάλιστα φωτιά που κατατρώει την κακία(Δευτ. 4, 24). Στη συνέχεια ο νους και η καρδιά λίγο – λίγο καθαίρονται κι ενώνονται μεταξύ τους. κι όταν καθαρθούν κι ενωθούν το ένα με το άλλο, από τότε κατορθώνονται ευκολότερα οι σωστικές εντολές, από τότε ξαναανατέλλουν στην ψυχή οι καρποί του Πνεύματος και επιδαψιλεύεται στον άνθρωπο όλο το πλήθος των αγαθών. Και για να πω με συντομία, από εδώ είναι δυνατό να επανέλθομε στην τέλεια χάρη του Πνεύματος που μας δωρήθηκε από την αρχή κατά το Βάπτισμα, και που υπάρχει βέβαια μέσα μας, αλλά τα πάθη την έχουν καταχώσει, όπως η στάχτη τη σπίθα. θα ξαναλάμψει σκορπώντας τις λάμψεις της ως πέρα, θα τη θεαστούμε, θα φωτιστούμε στο νου και στη συνέχεια θα τελειοποιηθούμε και θα θεωθούμε με κατάλληλο τρόπο.

Οι περισσότεροι τώρα Πατέρες αναφέρουν σποραδικά στα συγγράμματά τους την εργασία αυτή, με την ιδέα ότι απευθύνονται σε ανθρώπους που γνωρίζουν το πράγμα. Μερικοί όμως, επειδή κατάλαβαν ίσως την άγνοια και μαζί και την αδιαφορία της γενεάς μας σχετικά με αυτή την σωτηριώδη μελέτη, αφού ερμήνευσαν λεπτομερώς την πρακτική της εφαρμογή με κάποιες φυσικές μεθόδους, την παράδωσαν πρόθυμα σ' εμάς τα παιδιά τους. Την επαίνεσαν με πάμπολλους χαρακτηρισμούς, την είπαν αρχή κάθε θεοφιλούς εργασίας, σωρεία των αγαθών, ολοκάθαρο γνώρισμα μετάνοιας, νοερή πράξη που αποτελεί στεφάνωμα της αληθινής θεωρίας. και μας προτρέπουν όλους στο χρησιμότατο αυτό έργο. Αλλά τώρα θρηνώ, και το πάθος διακόπτει το λόγο μου. Όλα τα βιβλία που φιλοσοφούν για την αληθινά καθαρτική και φωτιστική και τελειοποιητική – για να πω τους λόγους του Αρεοπαγίτη- εργασία, αλλά και όσα άλλα ονομάζονται από τους πολλούς Νηπτικά, επειδή μιλούν για την προσοχή και την νήψη, όλα μαζί αυτά που είναι σαν κάποια απαραίτητα μέσα και όργανα που συντελούν στην ίδια υπόθεση κι έχουν ένα σκοπό, να κάνουν δηλαδή Θεό τον άνθρωπο, όλα αυτά έχουν σχεδόν χαθεί εξαιτίας της από χρόνια παλιάς

συγγραφής τους, της σπανιότητας, αλλά – γιατί όχι; – κι επειδή δεν έχουν ποτέ εκδοθεί με τον τύπο. Αν έχουν απομείνει κάπου μερικά, κι αυτά είναι σκοροφαγωμένα κι ολότελα κατεστραμμένα και ίδια σαν να μην έχουν υπάρξει ποτέ. Θα προσθέσω και τούτο. επειδή και οι περισσότεροι από τους δικούς μας δείχνουν αμέλεια και τυρβάζονται για τα πολλά, εννοώ τις σωματικές και πρακτικές αρετές, ή, για να πω το πιο αληθινό, μόνο για τα εργαλεία των αρετών, και ξοδεύουν σ' αυτά τη ζωή τους, ενώ για το ένα, τη φυλακή δηλαδή του νου και την καθαρή προσευχή, δεν ξέρω πως, αδιαφορούν χωρίς καμιά γνώση. Και κινδυνεύει αυτή η σύντομη και γλυκύτατη εργασία να χαθεί ολότελα, και από αυτό να θαμπώσει και να σβήσει η χάρη και μαζί μ' αυτή να διαφύγει και η ένωσή μας με τον Θεό και η θέωσή μας. Και έχομε πει πως αυτό ήταν το σχέδιο του Θεού που είχε βάλει σ' ενέργεια από την αρχή με όλη τη θέλησή Του. Αυτό είναι η τελική κατάληξη όπου αφορούν και η δημιουργία του κόσμου και η σχετική μ' εμάς οικονομία του Λόγου του Θεού για τη σωτηρία και τη ζωή μας στην αιωνιότητα και γενικά όλα όσα έχουν γίνει με θεϊκό τρόπο μέσα στην Παλαιά και την Καινή Διαθήκη.

Όπου πρωτύτερα πολλοί, και κοσμικοί και βασιλιάδες και από όσους ζούσαν μέσα σε ανάκτορα και κάθε μέρα ταλαιπωρούνταν με μύριες ασχολίες και φροντίδες βιοτικές, είχαν ένα και κύριο έργο την αδιάλειπτη μέσα στην καρδιά προσευχή – και συναντούμε πολλούς μέσα στις διηγήσεις-, τώρα από αμέλεια και άγνοια, όχι μόνο ανάμεσα σε όσους ζούνε στον κόσμο αλλά και στους ίδιους τους μοναχούς που μονάζουν στην ησυχία, το πράγμα έγινε σπανιότατο, προς μεγάλη ζημία, και εξαιρετικά δυσεύρετο. Κι επειδή στερούνται αυτό το όπλο, μολονότι αγωνίζεται κατά το δυνατό καθένας τον αγώνα του και υπομένει τους κόπους για την αρετή, δεν κάνουν κανένα καρπό, επειδή είναι αδύνατο να καρποφορήσει κανένας χωρίς την αδιάλειπτη θύμηση του Κυρίου και την απότοκό της καθαρότητα της καρδιάς και του νου από κάθε πονηρή σκέψη. «Χωρίς εμένα, λέει, δεν μπορείτε να κάνετε τίποτε», και αλλού: «Όποιος μένει σ' εμένα, αυτός κάνει πολύ καρπό»(Ιω. 15, 5).

Από αυτό το γεγονός συμπεραίνω ότι δεν υπάρχει άλλη αιτία που τόσο πολύ έλειψαν όσοι διαπρέπουν στην αγιότητα και ζούνε και μετά το θάνατό τους, και τόσο πολύ λιγόστεψαν όσοι μπορούν να σωθούν στον καιρό μας, παρά αυτή μονάχα. ότι δηλαδή παραμελήσαμε αυτό το έργο που ανυψώνει στη θέωση. και χωρίς τη θέωση του νου, είπε κάποιος, όχι ν' αγιαστεί, αλλά ούτε να σωθεί ο άνθρωπος δεν είναι ενδεχόμενο. Αυτό και στο άκουσμά του μόνο είναι φρικτότατο, γιατί ο αγιασμός και η σωτηρία είναι το ένα και το αυτό κατά την εξήγηση που δίνουν οι σοφοί. Αλλά και κάτι ακόμα που είναι και το κυριότερο, ότι έχουμε έλλειψη από τα βιβλία που καθοδηγούν σ' αυτό. Χωρίς όμως αυτά είναι των αδυνάτων να επιτύχομε τον σκοπό μας.

Να, όμως, ο σε όλα καλός καγαθός, ο πραγματικά φίλος του Χριστού κύριος Ιωάννης Μαυρογορδάτος. σε κανένα απολύτως δεν παραχωρεί τα πρωτεία, όσα αναφέρονται στην ελευθεριότητα, στη φιλοπτωχία, στη φιλοξενία και στην υπόλοιπη χορεία των αρετών. Πυρπολείται πάντοτε από τον ένθεο ζήλο να ωφελήσει το κοινό.

Αυτός λοιπόν, αυτός εμπνευσμένος από τη χάρη του Χριστού, που θέλει να σωθούν και να θεωθούν όλοι οι άνθρωποι, μεταβάλλει το θρήνο μας σε χαρά βγάζοντάς μας από το αδιέξοδο. Εκθέτει μπροστά στο κοινό το μέσο της θεώσεως με όλη του την ψυχή και, για να πω έτσι, βοηθά με χέρια και πόδια και συνεργεί με κάθε τρόπο, στο σημείο τούτο, στο προαιώνιο – όπως ειπώθηκε – σχέδιο του Θεού. Αυτό είναι δόξα και μεγαλείο. Ιδού, αυτά που ουδέποτε είχαν εκδοθεί στα προηγούμενα χρόνια. Ιδού, αυτά που κοίτονταν στη γωνιά, εν κρυπτώ και παραβύστω, περιφρονημένα και σκοροφαγωμένα, παραριγμένα και σκορπισμένα εδώ κι εκεί. Ιδού, αυτά που μας χειραγωγούν συστηματικά στην καθαρότητα της καρδιάς, στη νήψη του νου, στην ανάκληση της μέσα μας χάρης, και πρόσθεσε, και της θεώσεως, αφού τα συγκέντρωσε όλα μαζί χωρίς να λογιαριάσει καθόλου τη δαπάνη, τα παραδίνει στο μεγάλο και περίλαμπρο φως της τυπογραφίας. (Έπρεπε, ναι, αυτά που μιλούν για το θείο φωτισμό, να αξιωθούν κι αυτά το φως του τύπου). Μ' αυτή την απόφαση απαλλάσσει από τους κόπους της αντιγραφής αυτούς που γνωρίζουν και διεγείρει συνάμα και όσους δεν γνωρίζουν στον έρωτα να τα αποκτήσουν και ακόμα να τα εφαρμόσουν στην πράξη. Έχεις λοιπόν στο εξής, φίλτατέ μου αναγνώστη, δια μέσου του σε όλα άριστου κυρίου Ιωάννη άκοπα και με λίγα χρήματα αυτό εδώ το πνευματικό βιβλίο. Βιβλίο που είναι το ταμείο της νήψεως,

το φυλαχτό του νου, το μυστικό σχολείο της νοεράς προσευχής. Βιβλίο που είναι η εξαίρετη υποτύπωση της πρακτικής αρετής και η αλάθητη οδηγία της θεωρίας, ο παράδεισος των Πατέρων, η χρυσή σειρά των αρετών. Βιβλίο που είναι η πυκνή διδασκαλία του Ιησού, η σάλπιγγα που ανακαλεί τη χάρη, και με δύο λόγια, αυτό το ίδιο το όργανο της θεώσεως, το πάνω από όλα μυριοπόθητο πράγμα, που χρόνια το μελετούσαμε και δεν το βρίσκαμε. Γι' αυτό και θα ήταν για σένα χρέος αναπόφευκτο και οφειλή σύμφωνη με κάθε απαίτηση του δικαίου να ικετεύεις το Θεό με μακρές προσευχές για χάρη του ευεργέτη και των συνεργών, για να επιτύχουν κι αυτοί σε ίσο βαθμό τη θέωση, και επειδή κοπίασαν γι' αυτό, πρώτοι ν' απολαύσουν και τους καρπούς.

Αλλά τωρα που έχομε φτάσει σ' αυτό το σημείο του λόγου, θα παρατηρήσει ίσως κάποιος, λέγοντας ότι δεν είναι θεμιτό να κοινοποιούμε στις ακοές των πολλών μερικά μυστικά του βιβλίου, επειδή θα ήταν παράξενα γι' αυτές. γιατί, λέει, παραμονεύει και κάποιος κίνδυνος απ' αυτά. Του απαντούμε με λίγα λόγια: ούτε εμείς, αγαπητέ φίλε, δεν αναλάβαμε αυτό το εγχείρημα ακολουθώντας δικές μας σκέψεις, αλλά περισσότερο το παράδειγμα άλλων. Από το ένα μέρος, της Ιερής Γραφής που δίνει εντολή σ' όλους απεριόριστα τους ευσεβείς να προσεύχονται χωρίς διάλλειμα και να έχουν μπροστά τους τον Κύριο(Α΄Θεσ. 5,17. Ψαλμ. 5,18). ενώ είναι κατά τον Μέγα Βασίλειο ασέβεια να λέμε ότι περιέχεται κάτι απαγορευμένο ή αδύνατο στα παραγγέλματα του Πνεύματος. από το άλλο μέρος της γραπτής παραδόσεως των Πατέρων. Ο Γρηγόριος π.χ. ο Θεολόγος δίνει σ' όλο το λαό που ποιμαίνει την υποθήκη μάλλον να μνημονεύουν το Θεό παρά να αναπνέουν. Κι ο θείος Χρυσόστομος γράφει τρεις ολόκληρους λόγους για την αδιάλειπτη και νοερή προσευχή και σε άπειρα σημεία των λοιπών λόγων του προτρέπει όλους μαζί στη συνεχή προσευχή. Και ακόμη, ο θαυμάσιος εκείνος Γρηγόριος ο Σιναΐτης γυρίζοντας σε διάφορες πόλεις, δίδασκε την ίδια σωτήρια εργασία. Αλλά κι αυτός ο Θεός στέλνοντας τον Άγγελό του με θαύμα από τον ουρανό, επισφράγισε αυτή την αλήθεια, αποστομώνοντας το μοναχό που έφερνε αντιρρήσεις, όπως φαίνεται στο τέλος του βιβλίου αυτού. Αλλά δεν έχω ανάγκη από λόγους γι' αυτό. Οι ίδιοι οι άνθρωποι του κόσμου κι αυτοί που ζούνε στα ανάκτορα, έχοντας όπως είπαμε αδιάκοπο έργο τη μελέτη αυτή, επικυρώνουν αληθινά το λόγο και είναι ικανοί από τον εαυτό τους ν' αποστομώσουν τους αντίθετους. Αν τώρα μερικοί κάποτε ξέφυγαν λίγο, τι το παράξενο; Αυτό το έπαθαν τις πιο πολλές φορές από οίηση, κατά το Γρηγόριο το Σιναΐτη. Εγώ όμως νομίζω ότι το βασικό και κύριο αίτιο της παρεκκλίσεωςαυτής είναι το ότι δεν στοίχησαν ακριβώς σε όλα τα σημεία με τη διδασκαλία των Πατέρων για την εργασία αυτή, και όχι παρά την εργασία αυτή, για όνομα του Θεού. Είναι αγία η εργασία αυτή και δια μέσου αυτής έχομε μεγαλύτερη ανάγκη ν' απαλλαγούμε από όλη την πλάνη, επειδή και η εντολή του Θεού μέσα στο νόμο που οδηγεί στη ζωή, «βρέθηκε, λέει ο Παύλος, να κοστίζει για μερικούς το θάνατο». Τούτο όμως δεν έγινε εξαιτίας της εντολής. Και πως να γίνει, αφού αυτή είναι και αγία και δίκαιη και αληθινή(Ρωμ. 7, 11-12). Έγινε εξαιτίας της μοχθηρίας εκείνων που την έπραξαν κάτω από την κυριαρχία της αμαρτίας. Τι πρέπει να γίνει γι' αυτό; Να καταδικάσομε τη θεία εντολή για την αμαρτία μερικών; Και να παραμελήσομε και μια τέτοια σωτηριώδη εργασία εξαιτίας της παρεκκλίσεως μερικών; Με κανένα τρόπο. Ούτε τη μια ούτε την άλλη. Αλλά μάλλον έχοντας θάρρος σ' Εκείνον που είπε: «Εγώ είμαι η οδός και η αλήθεια»(Ιω. 14, 6), με κάθε ταπεινοφροσύνη και διάθεση πένθους ας επιχειρήσομε το έργο. Γιατί με όποιον είναι απαλλαγμένος από την οίηση και την ανθρωπαρέσκεια, ακόμα κι αν ολόκληρη η στρατιά των δαιμόνων συγκρουστεί μαζί του, μήτε να τον πλησιάσει δεν θα μπορέσει, σύμφωνα με την διδασκαλία των Πατέρων.

Έτσι είναι αυτά και το βιβλίο αυτό, από όσα είπαμε, είναι φανερό ότι προβάλλει την αψεγάδιαστη εργασία από κάθε σημείο, σε κάθε σημείο και με κάθε τρόπο. Θα ήταν λοιπόν εξαιρετικά επίκαιρο να χρησιμοποιήσομε την πρόσκληση εκείνη της Σοφίας(Παροιμ. 9, 1-6) για το δείπνο και να συγκαλέσομε με υψηλόφωνο κήρυγμα στο πνευματικό τραπέζι του βιβλίου αυτού τους πάντες, όσοι δεν μισούν τα θεία δείπνα, ούτε προβάλλουν ως προφάσεις τα χωράφια και τα βόδια και τις γυναίκες κατά τους ευαγγελικούς καλεσμένους(Λουκ. 14, 18-20). Ελάτε λοιπόν, εμπρός ελάτε, φάτε το ψωμί της γνώσεως και της σοφίας και πιείτε το κρασί που ευφραίνει νοητά την καρδιά και απομακρύνει από όλα τα αισθητά και νοητά εξαιτίας της θεώσεως που προκαλεί αυτή η έκσταση και μεθύσετε από μέθη πραγματικά νηφάλια. Ελάτε όλοι όσοι είστε μέτοχοι στην ορθόδοξη κλήση,

μαζί λαϊκοί και μοναχοί, όσοι επιδιώκετε να βρείτε τη βασιλεία του Θεού που είναι μέσα σας και το θησαυρό τον κρυμμένο στον αγρό της καρδιάς σας(Λουκ. 17,21. Ματθ. 13,44). Κι αυτός είναι ο γλυκύς Ιησούς Χριστός. Έτσι ελεύθεροι από την αιχμαλωσία του κόσμου τούτου και την περιπλάνηση του νου σας και με καθαρμένη από τα πάθη την καρδιά, με την αδιάκοπη φοβερή επίκληση του Κυρίου μας Ιησού Χριστού και τις άλλες συνεργούς αρετές, που διδάσκει το βιβλίο αυτό, θα ενωθείτε μεταξύ σας κι έτσι ενωμένοι θα ενωθείτε όλοι μαζί με το Θεό, κατά την παράκληση του Κυρίου μας προς τον Πατέρα που έλεγε: «Για να είναι ένα, όπως εμείς είμαστε ένα»(Ιω. 17, 11). Και έτσι ενωμένοι μαζί Του και ολότελα αλλαγμένοι από την κατοχή και την έκσταση που δημιουργεί ο θείος έρωτας, να θεωθείτε πλούσια με αίσθηση νοερή και με ασφαλή πληρότητα γνώσεως και να επανέλθετε προς τον πρώτο σκοπό του Θεού, δοξάζοντας τον Πατέρα, τον Υιό και το Άγιο Πνεύμα, τη μία θεαρχικότατη Θεότητα. Σ’ Αυτήν αρμόζει κάθε δόξα, τιμή και προσκύνηση στους αιώνες των αιώνων. Αμήν.

ΑΓΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ

Σύντομη βιογραφία

Ο μέγας πατέρας μας Αντώνιος, ο κορυφαίος του χορού των ασκητών, είχε ακμάσει όταν βασίλευε ο Μέγας Κωνσταντίνος, γύρω στο έτος 330 μ.Χ. Ήταν σύγχρονος του Μεγάλου Αθανασίου, ο οποίος και έγραψε λεπτομερώς το βίο του. Έφτασε στον ύψιστο βαθμό της αρετής και απάθειας, και ενώ ήταν αγράμματος και απλός άνθρωπος, είχε ουράνιο δάσκαλο τη σοφία του Αγίου Πνεύματος, η οποία φωτίζει τους αλιείς και τους απλούς ανθρώπους.Με το φωτισμό της δίδαξε πολλές και διάφορες ιερές και πνευματικές συμβουλές πάνω σε διάφορα θέματα και έδωσε σοφότατες απαντήσεις γεμάτες ψυχική ωφέλεια σε όσους τον ερωτούσαν, όπως σε πολλά μέρη του Γεροντικού βλέπουμε.Εκτός από αυτές, ο αοίδιμος μας άφησε και τα 170 κεφάλαια που περιέχονται σ' αυτό το βιβλίο. Ότι αυτά είναι γνήσιο γέννημα της θεοειδούς διάνοιάς του, επικυρώνει και ο άγιος οσιομάρτυρας Πέτρος ο Δαμασκηνός. Αλλά και αυτός ο τρόπος της συνθέσεως και της εκφράσεως διώχνει κάθε αμφιβολία και σχεδόν φωνάζει σ' εκείνους που με προσοχή τα μελετούν, ότι ανήκουν στην ιερή εκείνη αρχαιότητα.

Δεν είναι θαυμαστό λοιπόν αν η ομιλία κλίνει προς το απλούστερο και αρχαιότροπο και παραμελημένο της φράσεως. αλλά το θαυμαστό είναι το ότι με τόση απλότητα, τόση σωτηρία και ωφέλεια επέρχεται σ' εκείνους που τα μελετούν, το πόσο πειστικά είναι, πόση γλυκύτητα στάζουν.Και γενικά πόσο πέφτει σαν βροχή από αυτά, το ενάρετο ήθος και η ακρίβεια της ευαγγελικής ζωής. Θα γνωρίσουν δε πάντως την πνευματική ηδονή, όσοι γευτούν τα κεφάλαια αυτά με το νοητό φάρυγγα της διάνοιάς τους.

ΑΓΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ

Συμβουλές για το ήθος των ανθρώπων και την ενάρετη ζωή, σε 170 κεφάλαια

1. Οι άνθρωποι λέγονται λογικοί καταχρηστικά. Δεν είναι λογικοί εκείνοι που έμαθαν τους λόγους και τα βιβλία των αρχαίων σοφών, αλλά όσοι έχουν λογική ψυχή και μπορούν να διακρίνουν ποιο είναι το καλό και ποιο είναι το κακό. και έτσι αποφεύγουν τα κακά και ψυχοβλαβή, μελετούν όμως σοβαρά τα καλά και ψυχωφελή και τα πράττουν με μεγάλη ευχαριστία προς το Θεό. Μόνο αυτοί πρέπει αληθινά να λέγονται λογικοί άνθρωποι.

2. Ο αληθινά λογικός άνθρωπος μια μόνο φροντίδα έχει, να υπακούει και να είναι αρεστός στο Θεό, τον Κύριο των όλων, και σε τούτο και μόνο να ασκεί την ψυχή του, πως να γίνει αρεστός στο Θεό, ευχαριστώντας Τον για την μεγάλη και εξαιρετική πρόνοιά Του και την κυβέρνηση όλου του κόσμου, όποια κι αν είναι η θέση του στη ζωή. Γιατί είναι παράλογο, να ευχαριστούμε τους γιατρούς όταν μας δίνουν τα πικρά και αηδιαστικά φάρμακα για χάρη της υγείας του σώματός μας, να είμαστε όμως αχάριστοι στο Θεό για όσα φαίνονται σ’ εμάς δυσάρεστα και να μην αναγνωρίζομε ότι τα πάντα γίνονται όπως πρέπει και προς το συμφέρον μας σύμφωνα με την πρόνοιά Του. Γιατί η αναγνώριση αυτή και η πίστη στο Θεό είναι η σωτηρία και η τελειότητα της ψυχής.

3. Η εγκράτεια, η ανεξικακία, η σωφροσύνη, η εγκαρτέρηση, η υπομονή και οι παρόμοιες μέγιστες και ενάρετες δυνάμεις μας δόθηκαν από το Θεό και είναι αντίθετες και αντιστέκονται και μας βοηθούν στις αντίστοιχες προς αυτές κακίες. Αν γυμνάζομε αυτές τις δυνάμεις και τις έχομε πάντοτε πρόχειρες, τότε νομίζομε ότι δεν μας συμβαίνει πια τίποτε δύσκολο ή θλιβερό ή αβάσταχτο. γιατί σκεφτόμαστε ότι όλα είναι ανθρώπινα και τα νικούν οι αρετές που έχομε. Αυτά δεν τα έχουν υπόψη τους οι ανόητοι άνθρωποι. Ούτε σκέφτονται ότι τα πάντα γίνονται σωστά και όπως πρέπει για το συμφέρον μας, για να λάμψουν οι αρετές μας και να στεφανωθούμε από το Θεό

4. Την απόκτηση των χρημάτων και το πλούσιο ξόδεμά τους να τα θεωρείς μόνο σαν φαντασία που δεν κρατά παρά λίγο καιρό, και ξέροντας ότι η ενάρετη και θεάρεστη ζωή διαφέρει από τον πλούτο. Όταν το μελετάς αυτό σταθερά, ούτε θα αναστενάξεις, ούτε θα κραυγάσεις, ούτε θα κατηγορήσεις κανένα, αλλά θα ευχαριστείς το Θεό για όλες τις ευεργεσίες που σου δίνει, βλέποντας ότι οι χειρότεροι από σένα στηρίζονται στα λόγια και στα χρήματα. Γιατί η επιθυμία, η δόξα και η άγνοια είναι τα πιο κακά πάθη της ψυχής.

5. Ο λογικός άνθρωπος, προσέχοντας ο ίδιος στον εαυτό του, εξετάζει τι πρέπει να πράξει και τι τον συμφέρει, καθώς και ποια ταιριάζουν στην ψυχή και την ωφελούν και ποια δεν της ταιριάζουν. Και έτσι αποφεύγει εκείνα που βλάπτουν την ψυχή, ως ξένα και γιατί τον χωρίζουν από την αιώνια ζωή.

6. Όσο πιο λίγη περιουσία έχει κανείς, τόσο ευτυχέστερος είναι. Γιατί δεν φροντίζει για πολλά πράγματα, για υπηρέτες, καλλιεργητές, απόκτηση ζώων. Όταν αφοσιωνόμαστε σ’ αυτά κι ύστερα μας συμβαίνουν εξαιτίας αυτών δυσκολίες, κατηγορούμε τον Θεό. Με την αυθαίρετη επιθυμία μας τρέφομε τον θάνατο και έτσι μένομε στο σκοτάδι της αμαρτωλής ζωής, μέσα στην πλάνη, χωρίς ν’ αναγνωρίζομε τον πραγματικό εαυτό μας

7. Δεν πρέπει κανένας να λέει ότι δεν είναι δυνατό να κατορθώσει ο άνθρωπος την ενάρετη ζωή, αλλά να λέει ότι αυτό δεν είναι εύκολο. Ούτε μπορούν να κατορθώσουν την αρετή οι τυχόντες. Την ενάρετη ζωή την πραγματοποιούν όσοι άνθρωποι είναι ευσεβείς και έχουν νου που αγαπά το Θεό. Γιατί ο νους των πολλών είναι κοσμικός και μεταβάλλεται. κάνει σκέψεις άλλοτε καλές, άλλοτε κακές. μεταβάλλεται στη φύση και γίνεται υλικότερος. Ο νους όμως που αγαπά το Θεό, τιμωρεί την κακία η οποία έρχεται εκούσια στους ανθρώπους από την αμέλειά τους.

8. Οι ψυχικά ακαλλιέργητοι και αμαθείς θεωρούν γελοίο πράγμα τους λόγους και δεν θέλουν να

τους ακούν επειδή ελέγχεται η κατάστασή τους και θέλουν να είναι όλοι όμοιοι με αυτούς. Επίσης και εκείνοι που είναι παραδομένοι σε σαρκικά αμαρτήματα φροντίζουν να είναι όλοι οι άλλοι χειρότεροί τους, νομίζοντας οι δυστυχείς ότι επειδή θα είναι πολλοί οι αμαρτάνοντες, θα εξασφαλιστούν οι ίδιοι από την κατηγορία. Η χαλαρή ψυχή χάνεται και σκοτίζεται εξαιτίας της κακίας, γιατί έχει μέσα της ασωτεία, υπερηφάνεια, απληστία, θυμό, αυθάδεια, μανία, φόνο, στενοχώρια, φθόνο, πλεονεξία, αρπαγή, πόνο, ψεύδος, ηδονή, ραθυμία, λύπη, δειλία, ασθένεια, μίσος, φιλοκατηγορία, αδυναμία, πλάνη, άγνοια, απάτη, λησμοσύνη του Θεού. Με τέτοιες κακίες και παρόμοιες τιμωρείται η άθλια ψυχή που χωρίζεται από το Θεό.

9. Εκείνοι που θέλουν να ζουν την ενάρετη και ευλαβή και τιμημένη ζωή, δεν πρέπει να διακρίνονται από τους επίπλαστους τρόπους και την ψεύτικη ζωή. αλλά όπως οι ζωγράφοι και οι αγαλματοποιοί, να δείχνουν και αυτοί με τα έργα τους την ενάρετη και θεοφιλή ζωή τους. Και όλες τις κακές ηδονές να τις αποστρέφονται σαν παγίδες.

10. Ο πλούσιος και ευγενής που δεν έχει ψυχική καλλιέργεια και ενάρετη ζωή, θεωρείται δυστυχής από εκείνους που κρίνουν ορθά τα πράγματα. Αντίθετα ο φτωχός και δούλος κατά την τάξη, αν έχει ψυχική καλλιέργεια και είναι στολισμένος με αρετή, είναι ευτυχής. Και όπως οι ξένοι σε έναν τόπο χάνουν τον δρόμο τους, έτσι και εκείνοι που δεν φροντίζουν για την ενάρετη ζωή, πλανιούνται εδώ κι εκεί παρασυρόμενοι από τις κακές επιθυμίες τους και χάνονται.

11. Εκείνος που μπορεί να εξημερώσει τα ήθη των ανθρώπων και να τους κάνει να αγαπήσουν τους λόγους και την παιδεία, πρέπει να λέγεται ανθρωποποιός. Κατά τον ίδιο τρόπο και εκείνοι που μεταστρέφουν τους παραδομένους στις σαρκικές ηδονές προς την ενάρετη και θεάρεστη ζωή, πρέπει να λέγονται και αυτοί ανθρωποποιοί, επειδή είναι σαν να ξαναπλάθουν τους ανθρώπους. Γιατί η πραότητα και η εγκράτεια είναι ευτυχία και δίνουν καλή ελπίδα στις ψυχές των ανθρώπων.

12. Πρέπει πραγματικά οι άνθρωποι να επιμελούνται τα ήθη τους και να ζουν όπως πρέπει. Όταν αυτό το κατορθώσουν, τότε εύκολα μπορούν να γνωρίσουν και τα θεία. γιατί όποιος με όλη του την καρδιά και την πίστη του σέβεται τον Θεό, έχει την βοήθειά Του να δαμάζει και να κρατεί το θυμό και την επιθυμία του. Επειδή αιτία όλων των κακών είναι η επιθυμία και ο θυμός.

13. Άνθρωπος λέγεται ή εκείνος που χρησιμοποιεί ορθά το λογικό του, ή εκείνος που δέχεται συμβουλή για την διόρθωσή του. Ο αδιόρθωτος δεν λέγεται άνθρωπος, αλλά απάνθρωπος. Κι αυτό είναι το γνώρισμα των απανθρώπων. και οι άνθρωποι αυτοί πρέπει να αποφεύγονται. Γιατί εκείνοι που ζουν με την κακία δεν είναι δυνατό να αποκτήσουν την αθάνατη ζωή.

14. Όταν κάνομε καλή χρήση του λογικού μας, τότε είμαστε άξιοι να λεγόμαστε άνθρωποι. Αντίθετα, όταν δεν κάνομε καλή χρήση του λογικού, τότε μόνο κατά το σώμα και κατά τη φωνή διαφέρομε από τα άλογα ζώα. Ας αναγνωρίσει λοιπόν ο συνετός άνθρωπος ότι είναι αθάνατος και τότε θα μισήσει κάθε αισχρή επιθυμία, η οποία γίνεται αιτία θανάτου στους ανθρώπους.

15. Όπως κάθε τέχνη διαμορφώνοντας την ύλη φανερώνει την αξία της, π.χ. ο ένας δουλεύει το ξύλο κι ο άλλος το χαλκό κι άλλος το χρυσό και το ασήμι, έτσι κι εμείς ακούοντας για την καλή και ενάρετη και θεάρεστη ζωή, οφείλομε να φαινόμαστε ότι είμαστε πραγματικά άνθρωποι για τη λογική ψυχή μας κι όχι για τη διάπλαση μόνο του σώματός μας. Η ψυχή που είναι αληθινά λογική και αγαπά το Θεό, γνωρίζει αμέσως όλα όσα συμβαίνουν στην ζωή. Και εξιλεώνει το Θεό με διάθεση αγάπης και Τον ευχαριστεί πραγματικά, κατευθύνοντας προς Αυτόν όλη την ορμή και το νου της.

16. Οι καπετάνιοι κατευθύνουν με προσοχή το πλοίο για να μην προσκρούσει πάνω σε σκόπελο ή ύφαλο. Έτσι κι εκείνοι που επιθυμούν να ζήσουν την ενάρετη ζωή, ας εξετάζουν με επιμέλεια ποια πρέπει να κάνουν και ποια πρέπει να αποφεύγουν και να πιστεύουν ότι οι αληθινοί και θείοι νόμοι τους συμφέρουν, κόβοντας τις πονηρές ενθυμήσεις και επιθυμίες από την ψυχή τους.

17. Όπως οι πλοίαρχοι και οι αμαξηλάτες με την προσοχή και την επιμέλεια πετυχαίνουν το σκοπό τους, έτσι πρέπει και όσοι φροντίζουν να ζουν τη σωστή και ενάρετη ζωή, να μελετούν και να φροντίζουν πως να ζουν όπως πρέπει και αρέσει στο Θεό. Εκείνος που θέλει να ζήσει έτσι και έχει

καταλάβει ότι μπορεί, με την πίστη προχωρεί προς την αφθαρσία.

18. Ελεύθερους νόμιζε όχι όσους έτυχε να είναι ελεύθεροι, αλλά εκείνοι που έχουν την ζωή και τους τρόπους ελεύθερους. Δεν πρέπει πράγματι να ονομάζομε ελεύθερους τους άρχοντες που είναι πονηροί και ακόλαστοι, γιατί είναι δούλοι των παθών και της ύλης. Ελευθερία και ευτυχία της ψυχής είναι η πραγματική καθαρότητα και η καταφρόνηση των προσκαίρων.

19. Να υπενθυμίζεις στον εαυτό σου ότι πρέπει ακατάπαυστα να αποδεικνύεις τον χρηστό και ενάρετο βίο σου από τα ίδια τα έργα σου. έτσι και οι άρρωστοι ονομάζουν και αναγνωρίζουν σωτήρες και ευεργέτες τούς γιατρούς, όχι από τα λόγια τους αλλά από τα έργα τους.

20. Η λογική και ενάρετη ψυχή αναγνωρίζεται από το βλέμμα, το βάδισμα, τη φωνή, το γέλιο, από το που συχνάζει και με ποιους συναναστρέφεται. Όλα αυτά έχουν αλλάξει σ’ αυτήν και έγιναν κοσμιότερα. Γιατί ο νους που αγαπά το Θεό, σαν πρακτικός θυρωρός απαγορεύει την είσοδο στις κακές και αισχρές ενθυμήσεις.

21. Αν παρακολουθείς τον εαυτό σου και τον δοκιμάζεις, θα δεις ότι οι άρχοντες και τα αφεντικά έχουν εξουσία μόνο του σώματος, όχι και της ψυχής. Και να το θυμάσαι αυτό πάντοτε. Γι’ αυτό αν διατάζουν φόνους ή τίποτε άτοπα ή άδικα και ψυχοβλαβή, δεν πρέπει να υπακούμε σ’ αυτούς και αν μας βασανίζουν ακόμη. Γιατί ο Θεός δημιούργησε την ψυχή ελεύθερη και αυτεξούσια σε όλα όσα κάνει, καλά ή κακά.

22. Η λογική ψυχή φροντίζει με κάθε τρόπο να ξεφύγει από όσα δεν οδηγούν πουθενά, την οίηση, την υπερηφάνεια, την απάτη, τον φθόνο, την αρπαγή και τα παρόμοια, όσα δηλαδή είναι έργα δαιμονικά και κακής προαιρέσεως. Όλα κατορθώνονται με επιμέλεια και επίμονη προσοχή και μελέτη από εκείνον τον άνθρωπο, του οποίου η επιθυμία δεν τρέχει στις κακές ηδονές.

23. Εκείνοι που ζουν μετρημένη και περιορισμένη ζωή, και από κινδύνους γλυτώνουν, και δεν έχουν ανάγκη από φύλακες. Με το να νικούν την επιθυμία σε όλες τις περιπτώσεις, βρίσκουν το δρόμο προς το Θεό εύκολα.

24. Οι άνθρωποι που τους οδηγεί το λογικό, δεν χρειάζεται να μοιράζουν την προσοχή τους σε πολλές συντροφιές, αλλά μόνο στις ωφέλιμες και μάλιστα σ’ εκείνες όπου πρυτανεύει το θέλημα του Θεού. Με τον τρόπο αυτό οι άνθρωποι προχωρούν πάλι στη κατά Θεό ζωή και το αιώνιο φως.

25. Πρέπει εκείνοι που επιδιώκουν την ενάρετη και θεοφιλή ζωή, να είναι απαλλαγμένοι από οίηση και κάθε κούφια ματαιοδοξία και να φροντίζουν με όλη τη δύναμή τους να διορθώνουν τη ζωή τους και την εσωτερική τους διάθεση προς το καλύτερο. Επειδή νους που αγαπά το Θεό και δεν μεταβάλλεται από την καλή κατάστασή του, είναι ανύψωση και δρόμος προς το Θεό.

26. Καμιά ωφέλεια δεν προκύπτει από το να γνωρίζει ο άνθρωπος τα θεία λόγια, αν απουσιάζει η ευσεβής ζωή που αρέσει στο Θεό. Αιτία όλων των κακών είναι η πλάνη, η απάτη του κόσμου και η άγνοια του Θεού.

27. Η σπουδή του αρίστου βίου και η επιμέλεια της ψυχής δημιουργεί τους καλούς ανθρώπους που αγαπούν το Θεό. Γιατί εκείνος που ζητά το Θεό, Τον βρίσκει, αν νικά την επιθυμία σε όλες τις περιπτώσεις και αν δεν σταματά την προσευχή. Ένας τέτοιος άνθρωπος δεν φοβάται τους δαίμονες.

28. Όσοι ξεγελιούνται από τις ελπίδες τους σε βιοτικά πράγματα και περιορίζουν την γνώση τους για την άσκηση του αρίστου βίου μόνο στα λόγια, μοιάζουν μ’ εκείνους που έχουν φάρμακα και ιατρικά όργανα αλλά δεν ξέρουν ούτε φροντίζουν να τα χρησιμοποιήσουν. Επομένως για τις αμαρτίες μας ας μην κατηγορούμε τον τρόπο που έγιναν, ούτε τους άλλους αλλά τους εαυτούς μας. Γιατί αν η ψυχή αδιαφορήσει με δική της θέληση, δεν μπορεί να μείνει ανίκητη.

29. Εκείνος που δεν ξέρει να ξεχωρίζει ποιο είναι το καλό και ποιο είναι το κακό, δεν επιτρέπεται να κρίνει τους καλούς και τους κακούς. Γιατί ο άνθρωπος που γνωρίζει τον Θεό είναι αγαθός. Αν όμως δεν είναι αγαθός, ούτε γνωρίζει το Θεό, ούτε θα τον γνωρίσει ποτέ. γιατί ο τρόπος να γνωρίσει κανείς το Θεό, είναι το αγαθό.

30. Οι καλοί άνθρωποι που αγαπούν το Θεό, ελέγχουν τους ανθρώπους για τις κακές πράξεις τους

κατά πρόσωπο όταν είναι παρόντες. Όταν όμως δεν είναι παρόντες δεν τους κατηγορούν, αλλά ούτε και στους άλλους επιτρέπουν να τους κατηγορήσουν.

31. Στις συναναστροφές με τους άλλους, μακριά από κάθε βαναυσότητα. Γιατί οι λογικοί και ευσεβείς άνθρωποι είναι στολισμένοι με ντροπή και φρόνηση περισσότερο από τις παρθένες. Και τούτο, γιατί ο νους που αγαπά το Θεό είναι φως που τυλίγει με την λάμψη του την ψυχή, όπως ο ήλιος περιλάμπει το σώμα.

32. Πάντοτε όταν σε προσβάλλει κανένα πάθος της ψυχής, να θυμάσαι ότι οι άνθρωποι που ορθοφρονούν και θέλουν να εξασφαλίσουν σωστά την ζωή τους, δεν θεωρούν ευχάριστη την πρόσκαιρη απόκτηση χρημάτων, αλλά τις ορθές και αληθινές ιδέες. Αυτές τους κάνουν ευτυχείς. Γιατί ο πλούτος και κλέβεται και από δυνατότερους αρπάζεται. η αρετή όμως της ψυχής, αυτή μόνο είναι απόκτημα και ασφαλισμένο και που δεν μπορεί να κλαπεί, και μετά το θάνατο παρέχει τη σωτηρία σε όσους την έχουν αποκτήσει. Έτσι οι φρόνιμοι δεν παρασύρονται από την φαντασία του πλούτου και των άλλων ηδονών.

33. Δεν πρέπει οι άστατοι και απαίδευτοι να αυθαδιάζουν σε αξιόλογους ανθρώπους. Και αξιόλογος άνθρωπος είναι εκείνος που αρέσει στο Θεό και που συνήθως σωπαίνει ή λέει λίγα και αναγκαία και αρεστά στο Θεό.

34. Εκείνοι που προσπαθούν να ζουν την ενάρετη και θεοφιλή ζωή, φροντίζουν για τις αρετές σαν κτήματά τους και σαν αφορμή αιώνιας απολαύσεως. Τα πρόσκαιρα τα απολαμβάνουν όπως τύχει και όπως δίνει και θέλει ο Θεός, και τα χρησιμοποιούν με μεγάλη χαρά και ευχαριστία προς το Θεό κι αν ακόμη αυτά είναι μετριότατα. Γιατί οι πολυποίκιλες τροφές τρέφουν τα σώματα ως υλικά, ενώ η γνώση του Θεού, η εγκράτεια, η αγαθότητα, η αγαθοεργία, η ευσέβεια και η πραότητα θεώνουν την ψυχή.

35. Όσοι άρχοντες εξαναγκάζουν να διαπραχθούν άτοπες και ψυχοβλαβείς πράξεις, δεν γίνονται ωστόσο κύριοι και της ψυχής, η οποία έχει δημιουργηθεί αυτεξούσια. Δεσμεύουν το σώμα, όχι όμως και την προαίρεση που κύριός της είναι ο λογικός άνθρωπος, εξαιτίας του δημιουργού του Θεού, ο Οποίος είναι ισχυρότερος από κάθε εξουσία και ανάγκη και κάθε δύναμη.

36. Εκείνοι που νομίζουν δυστυχία το να χάσουν χρήματα ή παιδιά ή δούλους ή ένα άλλο στοιχείο της περιουσίας τους, ας γνωρίζουν ότι πρώτα πρέπει να αρκούνται σ' εκείνα που δίνει ο Θεός. Και όταν πρέπει να τα δώσουν πίσω, να είναι πρόθυμοι και να το κάνουν με αγαθή γνώμη και να μη στενοχωρούνται διόλου για τη στέρηση ή μάλλον για την επιστροφή τους. Γιατί αφού έκαναν χρήση ξένων πραγμάτων, τα έδωσαν πάλι πίσω.

37. Ο ενάρετος άνθρωπος δεν πρέπει να πουλά την ελεύθερη γνώμη του προσέχοντας πόσα χρήματα θα πάρει, και αν ακόμη είναι πολλά όσα του δίνουν. Γιατί τα πράγματα της ζωής αυτής είναι όμοια με όνειρο, και η φαντασία που προέρχεται από τον πλούτο και άγνωστο είναι που θα καταλήξει και λίγο καιρό μόνο κρατάει.

38. Εκείνοι που είναι αληθινοί άνθρωποι, ας φροντίζουν με όλη τη δύναμή τους να ζουν με αγάπη Θεού και με αρετή, ώστε να λάμπει η ενάρετη ζωή τους μεταξύ των άλλων ανθρώπων. όπως γίνεται με την πορφύρα: ένα μικρό κομμάτι μπαίνει πάνω στα λευκά φορέματα και τα στολίζει. Έτσι κι αυτοί να λάμπουν και να ξεχωρίζουν, γιατί έτσι καλλιεργούν ασφαλέστερα τις αρετές της ψυχής.

39. Οι φρόνιμοι άνθρωποι πρέπει να εξετάζουν τη δύναμή τους και το βαθμό της αρετής τους και έτσι να προετοιμάζονται και ν' αντιστέκονται στα πάθη, σύμφωνα με την κατά φύση δύναμη που τους έχει χαρίσει ο Θεός. Δύναμη για την αντιμετώπιση της σωματικής ομορφιάς και κάθε κακής επιθυμίας είναι η εγκράτεια. των θλίψεων και της φτώχειας, η καρτερία. των ύβρεων και του θυμού, η ανεξικακία. Έτσι και για τα υπόλοιπα.

40. Το να γίνει κανείς αγαθός και σοφός ξαφνικά, είναι αδύνατο. Γίνεται ωστόσο με την κοπιαστική μελέτη, με τη συναναστροφή με ενάρετους ανθρώπους, με την πείρα, με τον καιρό, με την άσκηση και με την επιθυμία των καλών έργων. Ο αγαθός άνθρωπος που αγαπά το Θεό και Τον γνωρίζει αληθινά, δεν παύει να κάνει πλούσια όλα όσα αρέσουν σ' Αυτόν. Αλλά τέτοιοι άνθρωποι είναι

σπάνιοι.

41. Εκείνοι που δεν είναι προικισμένοι με ευφυΐα, δεν πρέπει να απελπίζονται και να αμελούν τη θεοφιλή και ενάρετη ζωή και να την καταφρονούν, σαν να είναι τάχα ακατόρθωτη γι' αυτούς και ακατανόητη. Αντίθετα, πρέπει να εξασκούν όση δύναμη έχουν και να επιμελούνται τον εαυτό τους. γιατί κι αν ακόμη δεν μπορούν να αποκτήσουν την τέλεια αρετή και τη σωτηρία, εντούτοις με την προσπάθεια και με την επιθυμία του αγαθού γίνονται καλύτεροι ή τουλάχιστον δεν χειροτερεύουν. Και αυτό δεν είναι μικρή ωφέλεια της ψυχής.

42. Ο άνθρωπος ως λογικός που είναι, συγγενεύει με την άρρητη και θεία δύναμη, το Θεό. Ως προς το σωματικό πάλι μέρος, συγγενεύει με τα ζώα. Είναι όμως λίγοι εκείνοι που όντας τέλειοι και λογικοί άνθρωποι, φροντίζουν να διατηρούν το φρόνημα και τη συγγένειά τους σύμφωνη με το Θεό και Σωτήρα, και να το αποδεικνύουν αυτό με τα έργα τους και την ενάρετη ζωή τους. Οι περισσότεροι άνθρωποι, με την ανόητη ψυχή τους, έχουν εγκαταλείψει την θεϊκή και αθάνατη υιική σχέση με το Θεό και έχουν στραφεί προς τη νεκρή και δύστυχη και σύντομη συγγένεια του σώματος. σαν άλογα ζώα κυβερνιούνται μόνο από το σαρκικό φρόνημα και ερεθιζόμενοι από τις ηδονές χωρίζονται από το Θεό και κατεβάζουν τη ψυχή από τους ουρανούς στον όλεθρο εξαιτίας των κακών θελημάτων της.

43. Ο λογικός άνδρας έχοντας στο νου του τη μέθεξη και τη συνάφειά του με το Θεό, ουδέποτε θα αγαπήσει τίποτε το επίγειο και χαμηλό, αλλά έχει το νου του στα ουράνια και αιώνια. Και γνωρίζει ότι το θέλημα του Θεού είναι να σωθεί ο άνθρωπος, γιατί ο Θεός είναι η αιτία όλων των καλών και πηγή των αιωνίων αγαθών για τους ανθρώπους.

44. Όταν σου τύχει κανείς που φιλονεικεί και πολεμά την αλήθεια και το προφανές, πάψε την φιλονεικία και άφησέ τον, γιατί έχει απολιθωθεί η διάνοιά του. Όπως και το καλύτερο κρασί το διαφθείρει το βλαβερότατο νερό, έτσι και οι κακές συναναστροφές διαφθείρουν τους ενάρετους κατά τη ζωή και το φρόνημα.

45. Αν μεταχειριζόμαστε κάθε φροντίδα και μέσο για να αποφύγομε το θάνατο του σώματος, πολύ περισσότερο οφείλομε να φροντίζομε ν' αποφύγομε το θάνατο της ψυχής. Γιατί σ' εκείνον που θέλει να σωθεί, δεν υπάρχει άλλο εμπόδιο εκτός από την αμέλεια και την οκνηρία της ψυχής.

46. Όσοι δυσκολεύονται να εννοούν το συμφέρον της ψυχής τους, και όσα ορθά τους λέγονται, αυτοί θεωρούνται άρρωστοι. Ενώ όσοι εννοούν την αλήθεια και εντούτοις χωρίς ντροπή την αμφισβητούν και φιλονεικούν, αυτών η διάνοια έχει νεκρωθεί και αρμόζει σε θηρία η συμπεριφορά τους. δεν γνωρίζουν το Θεό και η ψυχή τους δεν έχει φωτιστεί.

47. Τα διάφορα γένη των ζώων τα δημιούργησε ο Θεός για διάφορες ανάγκες του ανθρώπου με το λόγου Του. άλλα για τροφή του ανθρώπου και άλλα για να τον υπηρετούν. Τον άνθρωπο όμως τον δημιούργησε θεατή των ζώων και των έργων τους και ευγνώμονα ερμηνευτή όλων αυτών. Γι' αυτό ας φροντίζουν οι άνθρωποι μήπως χωρίς να αντικρύσουν και χωρίς να εννοήσουν το Θεό και τα έργα Του, πεθάνουν όπως τα άλογα ζώα. Και πρέπει να γνωρίζει ο άνθρωπος ότι ο Θεός είναι παντοδύναμος και τίποτε δεν είναι αντίθετο σ' Αυτόν. αλλά από την ανυπαρξία όσα θέλει δημιούργησε και δημιουργεί με το λόγο Του για τη σωτηρία των ανθρώπων.

48. Τα επουράνια είναι αθάνατα εξαιτίας της αγαθότητάς τους, ενώ τα επίγεια έγιναν θνητά, γιατί φωλιάζει μέσα τους η κακία που τη διάλεξαν και που έρχεται στους ανόητους εξαιτίας της οκνηρίας τους και της άγνοιας του Θεού.

49. Ο θάνατος όταν κατανοηθεί από τους ανθρώπους, είναι αθανασία. Δεν τον κατανοούν όμως οι αμαθείς. γι' αυτούς είναι θάνατος. Και οπωσδήποτε δεν πρέπει να φοβόμαστε τούτο το θάνατο, αλλά την απώλεια της ψυχής, που είναι η άγνοια του Θεού. Αυτό είναι το φοβερό για την ψυχή.

50. Η κακία είναι πάθος που οφείλεται στη φύση της ύλης. Επομένως δεν γίνεται να υπάρξει σώμα χωρίς κακία. Η λογική ψυχή που το εννοεί αυτό, αποβάλλει το βάρος της ύλης, δηλαδή την κακία. και καθώς ελευθερώνεται από αυτό το βάρος, γνωρίζει το Θεό των όλων και προφυλάγεται από το σώμα σαν από εχθρό και αντίπαλο και δεν υποτάσσεται σ' αυτό. Και έτσι στεφανώνεται από το Θεό

η ψυχή ως νικήτρια των παθών της κακίας και της ύλης.

51. Όταν η ψυχή γνωρίσει την κακία, τη μισεί σαν βρωμερότατο θηρίο. Αλλά όταν κανείς δεν την γνωρίζει, την αγαπά. και αυτή τον παίρνει αιχμάλωτό της και μεταχειρίζεται σαν σκλάβο τον εραστή της. Και ο δυστυχισμένος και άθλιος άνθρωπος ούτε το συμφέρον του βλέπει, ούτε το καταλαβαίνει, αλλά νομίζει για στόλισμά του την κακία και χαίρεται γι' αυτό.

52. Η καθαρή ψυχή, επειδή είναι αγαθή, φωτίζεται με μεγάλη λάμψη από το Θεό. Και τότε ο νους νοεί το αγαθό και γεννά λόγια θεάρεστα. Όταν όμως η ψυχή γεμίσει από τη βρωμερή λάσπη της κακίας, τότε επειδή ο Θεός την αποστρέφεται ή μάλλον επειδή η ψυχή χωρίζεται μόνη της από το Θεό, πονηροί δαίμονες μπαίνουν στην διάνοια του ανθρώπου και παρακινούν την ψυχή σε βδελυρές πράξεις: μοιχείες, φόνους, αρπαγές, ιεροσυλίες και όλα τα παρόμοια δαιμονικά έργα.

53. Εκείνοι που γνωρίζουν το Θεό, γεμίζουν από κάθε καλή έννοια και επειδή επιθυμούν τα ουράνια, καταφρονούν τα βιοτικά. Αυτοί οι άνθρωποι ούτε αρέσουν στους πολλούς, ούτε και αυτοί αρέσκονται με τους πολλούς. Και γι' αυτό όχι μόνο τους μισούν αλλά και τους περιγελούν οι πιο πολλοί ανόητοι. Υπομένουν όσα τους φέρνει η φτώχεια επειδή γνωρίζουν ότι εκείνα που οι πολλοί θεωρούν κακά, σ' αυτούς είναι καλά. Γιατί εκείνος που στοχάζεται τα επουράνια, πιστεύει στον Θεό γνωρίζοντας ότι όλα είναι έργα της θελήσεώς Του. Εκείνος όμως που δε τα στοχάζεται, δεν πιστεύει ποτέ ότι ο κόσμος είναι έργο του Θεού και ότι δημιουργήθηκε για τη σωτηρία του ανθρώπου.

54. Εκείνοι που είναι γεμάτοι από κακία και μεθούν από την άγνοια, δεν γνωρίζουν το Θεό. η ψυχή τους είναι ζαλισμένη και δεν έχουν ξεκάθαρο μυαλό. Το Θεό μπορεί να τον εννοήσει κανείς. Και ναι μεν δεν είναι ορατός, είναι όμως φανερότατος μέσα στα ορατά, όπως ακριβώς η ψυχή μέσα στο σώμα μας. Και αν σώμα χωρίς ψυχή είναι αδύνατο να υπάρξει, έτσι και όλα τα όντα και βλεπόμενα είναι αδύνατο να υπάρχουν χωρίς το Δημιουργό Θεό.

55. Για ποιο λόγο δημιουργήθηκε ο άνθρωπος; Για να βλέπει τα έργα του Θεού και μέσω αυτών να γνωρίσει το Θεό και να Τον δοξάσει που τα δημιούργησε για χάρη του ανθρώπου. Ο νους που ελκύει την αγάπη του Θεού, είναι ένα αόρατο αγαθό που το χαρίζει ο Θεός στους άξιους για την διαγωγή τους που την κυβερνά η χρηστότητα.

56. Ελεύθερος είναι όποιος δεν σκλαβώνεται στις ηδονές αλλά κυριαρχεί με φρόνηση και εγκράτεια πάνω στο σώμα του και αρκείται με μεγάλη ευχαριστία σε ό,τι του δίνει ο Θεός, έστω και αν είναι πολύ λίγα. Γιατί όταν βρεθούν σύμφωνοι ο νους που αγαπά το Θεό και η ψυχή, τότε ειρηνεύει όλο το σώμα, ακόμη και χωρίς να το θέλει. Όταν η ψυχή θέλει, τότε κάθε αμαρτωλή σωματική κίνηση σβήνεται.

57. Εκείνοι που δεν αρκούνται σ' αυτά που χρειάζονται για να ζουν αλλά επιθυμούν περισσότερα, υποδουλώνουν τον εαυτό τους στα πάθη που ταράζουν την ψυχή και της φέρνουν λογισμούς και φαντασίες ότι το να θέλουν λίγα ή πολλά είναι το ίδιο. Και όπως τα ρούχα που είναι μεγαλύτερα από το σώμα εμποδίζουν εκείνους που τρέχουν στο αγώνισμα του δρόμου, έτσι και η επιθυμία του ανθρώπου να έχει περισσότερα από όσα πρέπει, εμποδίζει τις ψυχές και δεν τις αφήνει να αγωνίζονται ή να σωθούν.

58. Όταν βρίσκεται κανείς ακουσίως και χωρίς να το θέλει κάπου, το αισθάνεται σαν φυλακή και τιμωρία. Να είσαι λοιπόν ευχαριστημένος με την κατάστασή σου. γιατί αν την υπομένεις με δυσαρέσκεια, θα τιμωρήσεις χωρίς να το αισθάνεσαι τον εαυτό σου. Ένας δρόμος υπάρχει γι' αυτό, η καταφρόνηση των βιοτικών πραγμάτων.

59. Όπως έχομε την όραση που μας έδωσε ο Θεός για να βλέπομε τα ορατά και να ξεχωρίζομε ποιο είναι το άσπρο και ποιο είναι το μαύρο, έτσι μας έδωσε ο Θεός και το λογικό για να διακρίνομε εκείνα που συμφέρουν στην ψυχή μας. Η επιθυμία, όταν αποσπασθεί από το λόγο, γεννά ηδονή και δεν επιτρέπει στην ψυχή να σωθεί ή να ενωθεί με το Θεό.

60. Αμαρτήματα δεν είναι όσα γίνονται κατά φύση, αλλά πονηρά είναι εκείνα που γίνονται από την προαίρεση του ανθρώπου. Πχ. Δεν είναι αμαρτία το να τρώει ο άνθρωπος, αλλά το να μην τρώει με

ευχαριστία, κοσμιότητα και εγκράτεια ώστε να κρατά το σώμα του στη ζωή χωρίς κανένα πονηρό υπολογισμό. Ούτε το να βλέπεις αθώα είναι αμαρτία, αλλά το να βλέπεις με φθόνο, υπερηφάνεια και απληστία. Επίσης το να μην ακούς υπομονετικά, αλλά με οργή και θυμό. το να μην καθοδηγείς τη γλώσσα σου σε ευχαριστία προς το Θεό και προσευχή, αλλά να κατηγορείς τους άλλους. και το να μην απασχολείς τα χέρια σου στην ελεημοσύνη, αλλά σε φόνους και αρπαγές. Έτσι κάθε μέλος του σώματος αμαρτάνει με το να εργάζεται παρά το θέλημα του Θεού και με τη θέληση του ανθρώπου τα πονηρά.

61. Αν αμφιβάλλεις ότι κάθε τι που κάνομε το βλέπει ο Θεός, τότε παρατήρησε ότι εσύ που είσαι άνθρωπος και φτιαγμένος από χώμα, μπορείς σε μια στιγμή να σκέφτεσαι και να συλλογίζεσαι πολλούς και διάφορους τόπους συγχρόνως. Πόσο μάλλον ο Θεός που βλέπει τα πάντα σαν ένα σπόρο σιναπιού, που δίνει ζωή στα πάντα και τα τρέφει όπως Εκείνος θέλει;

62. Όταν κλείσεις τις πόρτες του σπιτιού σου και είσαι μόνος, να γνωρίζεις ότι είναι μαζί σου ο άγγελος που έχει οριστεί για κάθε άνθρωπο από το Θεό. αυτός που οι Έλληνες ονόμαζαν «οικείο δαίμονα». Αυτός, ο οποίος δεν κοιμάται ποτέ και δεν κάνει ποτέ λάθος, είναι πάντοτε κοντά σου. βλέπει τα πάντα χωρίς να τον εμποδίζει το σκοτάδι. Μαζί με αυτόν είναι σε κάθε τόπο και ο Θεός, γιατί δεν υπάρχει τόπος ή πράγμα όπου δεν υπάρχει ο Θεός, αφού είναι μεγαλύτερος απ' όλα και κρατά όλους μέσα στο χέρι Του.

63. Αν οι στρατιώτες μένουν πιστοί στον Καίσαρα επειδή τους δίνει τις τροφές, πόσο μάλλον πρέπει να φροντίζομε να ευχαριστούμε ακατάπαυστα με ασίγητα στόματα το Θεό και να είμαστε αρεστοί σ' Αυτόν, ο Οποίος τα πάντα δημιούργησε για τον άνθρωπο;

64. Η ευγνωμοσύνη στο Θεό και η ενάρετη ζωή είναι καρποφορία του ανθρώπου που είναι αρεστή στο Θεό. Οι καρποί της γης δεν γίνονται μέσα σε μία ώρα αλλά με τον καιρό, με βροχές και με καλλιέργεια. Όμοια και η καρποφορία των ανθρώπων στολίζεται με την άσκηση, με τη μελέτη, με το χρόνο, με την καρτερία, την εγκράτεια και την υπομονή. Και αν με αυτά μερικοί σε θεωρούν ευλαβή, εσύ μην έχεις εμπιστοσύνη στον εαυτό σου όσο βρίσκεσαι στη ζωή και μη νομίζεις για κανένα απ' όσα κάνεις ότι αρέσει στον Θεό. Γιατί πρέπει να γνωρίζεις ότι δεν είναι εύκολο στον άνθρωπο να φυλάξει μέχρι το τέλος την αναμαρτησία.

65. Τίποτε δεν είναι πιο πολύτιμο στον άνθρωπο, όσο ο λόγος. Ο λόγος είναι τόσο δυνατός, ώστε με το λόγο και την ευχαριστία μας λατρεύομε το Θεό, ενώ με τον άχρηστο και δυσφημιστικό λόγο προκαλούμε την καταδίκη της ψυχής μας. Είναι αναίσθητος ο άνθρωπος που κατηγορεί τη γέννησή του ή κάτι άλλο για τις αμαρτίες του, αφού με την ελεύθερη θέλησή του μεταχειρίζεται λόγο ή έργο πονηρό.

66. Αν φροντίζομε να θεραπεύομε τις σωματικές ατέλειες για να μη μας ειρωνεύονται όσοι μας βλέπουν, πολύ περισσότερο είναι μεγάλη ανάγκη να φροντίζομε να θεραπεύομε τα πάθη της ψυχής, αφού μέλλουμε να κριθούμε μπροστά στο Θεό. μη βρεθούμε άτιμοι ή καταγέλαστοι. Έχοντας το αυτεξούσιο, μπορούμε να μην πραγματοποιήσομε τις πονηρές πράξεις που επιθυμούμε, αν το θελήσουμε. είναι στην εξουσία μας να ζούμε με τρόπο που αρέσει στο Θεό. και κανείς ποτέ δεν θα μας εξαναγκάσει να κάνομε χωρίς τη θέλησή μας κάτι κακό. Έτσι αν αγωνιζόμαστε, θα είμαστε άνθρωποι άξιοι του Θεού και θα ζήσομε σαν άγγελοι στους ουρανούς.

67. Αν θέλεις, είσαι δούλος των παθών. αν θέλεις, είσαι ελεύθερος και δεν θα υποκύψεις στα πάθη. Γιατί ο Θεός σε έκανε αυτεξούσιο. Και όποιος νικά τα πάθη της σάρκας στεφανώνεται με την αφθαρσία. Αν δεν υπήρχαν τα πάθη, δεν θα υπήρχαν αρετές, ούτε στεφάνια που χαρίζονται από το Θεό στους αξίους.

68. Εκείνοι που δεν βλέπουν το συμφέρον τους αν και γνωρίζουν το αγαθό, έχουν τυφλή την ψυχή τους και έχει πωρωθεί η διακριτική δύναμή τους. Αυτούς δεν πρέπει να τους προσέχουμε, για να μην πέσομε κι εμείς στα πάθη τους από απρονοησία μας, σαν τυφλοί.

69. Εναντίον εκείνων που αμαρτάνουν δεν πρέπει να θυμώνομε και αν ακόμη διαπράττουν εγκλήματα άξια τιμωρίας. Για χάρη του ίδιου του δικαίου όμως πρέπει να επαναφέρομε όσους

σφάλλουν και να τους τιμωρούμε αν τύχει, είτε μόνοι μας είτε μέσω άλλων, αλλά δεν πρέπει να οργιζόμαστε, γιατί η οργή ενεργεί σύμφωνα με το πάθος. δεν κρίνει σωστά και δεν βλέπει το δίκαιο. Γι' αυτό ούτε κι εκείνους που δείχνουν υπερβολική ευσπλαχνία προς όσους σφάλλουν πρέπει να τους παραδεχόμαστε. αλλά οι κακοί πρέπει να τιμωρούνται για το καλό και τη δικαιοσύνη και όχι σύμφωνα με το πάθος μας, της οργής.

70. Μόνο ό,τι αποκτά η ψυχή είναι σίγουρο και αναφαίρετο. Και αυτό είναι η ενάρετη και αρεστή στο Θεό ζωή και η γνώση και τα καλά έργα. Ενώ ο πλούτος είναι τυφλός οδηγός και ανόητος σύμβουλος. οδηγεί στην απώλεια την αναίσθητη ψυχή του εκείνος που μεταχειρίζεται τον πλούτο με κακό και φιλήδονο τρόπο.

71. Πρέπει οι άνθρωποι ή τίποτε το περιττό να μην αποκτούν, ή αν έχουν, να γνωρίζουν με βεβαιότητα ότι όλα τα πράγματα της ζωής αυτής είναι από τη φύση τους φθαρτά και εύκολα αφαιρούνται και πετιούνται και κομματιάζονται. Επομένως δεν πρέπει να θλίβονται με όσα συμβαίνουν.

72. Γνώριζε ότι οι σωματικοί πόνοι είναι φυσικοί για το σώμα, αφού είναι φθαρτό και υλικό. Πρέπει λοιπόν σ' αυτές τις περιπτώσεις η παιδαγωγημένη ψυχή να προβάλλει ευχαρίστως καρτερία και υπομονή και να μη κατηγορεί το Θεό γιατί έπλασε το σώμα.

73. Εκείνοι που αγωνίζονται στους ολυμπιακούς αγώνες δεν παίρνουν το στεφάνι όταν νικήσουν τον πρώτο ή τον δεύτερο ή τον τρίτο, αλλά όταν νικήσουν όλους τους συναγωνιζομένους. Έτσι και όποιος θέλει να στεφανωθεί από το Θεό, πρέπει να γυμνάζει τη ψυχή του στη σωφροσύνη. όχι μόνο σε ότι έχει σχέση με το σώμα, αλλά και στα σχετικά με τα κέρδη και τις αρπαγές και το φθόνο και τις τροφές και τη ματαιοδοξία και τις κατηγορίες και τους θανάτους και όλα τα παρόμοια.

74. Να μην ακολουθούμε την ενάρετη και θεάρεστη διαγωγή για να μας επαινέσουν οι άνθρωποι, αλλά για τη σωτηρία της ψυχής ας προτιμήσομε την ενάρετη ζωή. Γιατί κάθε ημέρα ο θάνατος είναι μπροστά στα μάτια μας και τα ανθρώπινα είναι αβέβαια και σκοτεινά.

75. Στην εξουσία μας είναι να ζήσομε με σωφροσύνη. το να γίνομε όμως πλούσιοι δεν είναι στην εξουσία μας. Τι λοιπόν; Πρέπει να καταδικάσομε την ψυχή μας για χάρη μιας λιγόκαιρης φαντασίας του πλούτου που δεν είναι στην εξουσία μας να αποκτήσομε; Και να είναι ο πλούτος το μόνο που επιθυμούμε; Πόσο ανόητα τρέχομε χωρίς να γνωρίζομε ότι πρώτη απ' όλες τις αρετές είναι η ταπεινοφροσύνη, όπως και πρώτο απ' όλα τα πάθη είναι η γαστριμαργία και η επιθυμία των υλικών πραγμάτων!

76. Πρέπει να έχομε υπόψη ακατάπαυστα οι φρόνιμοι άνθρωποι ότι με το να υποφέρομε μικρούς και λιγόκαιρους κόπους στη ζωή, πολύ μεγάλη χαρά και ευχαρίστηση απολαμβάνομε μετά το θάνατο. Γι΄αυτό εκείνος που πολεμά κατά των παθών του και θέλει να στεφανωθεί από το Θεό, αν πέσει σε αμαρτία, ας μη χάσει το θάρρος του και μείνει στη πτώση του απελπισμένος, αλλά να σηκωθεί και ν' αρχίσει πάλι να αγωνίζεται και να φροντίσει να στεφανωθεί. Και αν ξαναπέσει, πρέπει μέχρι την τελευταία αναπνοή να σηκώνεται. Γιατί οι σωματικοί κόποι είναι όπλα και μέσα για ν' αποκτήσομε τις αρετές και σώζουν την ψυχή.

77. Οι θλίψεις και τα λυπηρά που συμβαίνουν στη ζωή, γίνονται αφορμή στους ανδρείους και άξιους αγωνιστές να στεφανωθούν από το Θεό. Γι' αυτό πρέπει στη ζωή τους να γίνουν σαν νεκροί για όλα τα βιοτικά πράγματα. γιατί ο νεκρός δεν θα φροντίσει ποτέ για τίποτε αυτού του κόσμου.

78. Δεν πρέπει η λογική και αγωνιζόμενη ψυχή, ευθύς αμέσως να φοβάται και να δειλιάζει απέναντι στα πάθη, γιατί έτσι θα θεωρηθεί δειλή και θα περιφρονηθεί. Γιατί η ψυχή που ταράζεται από τις φαντασίες της ζωής, απομακρύνεται από τα πρέποντα. Στα αιώνια αγαθά προηγούνται οι αρετές της ψυχής μας, ενώ στις αιώνιες κολάσεις αιτία είναι οι θεληματικές κακίες των ανθρώπων.

79. Ο λογικός άνθρωπος πολεμείται δια μέσου των αισθήσεων από τα ψυχικά πάθη. Πέντε είναι οι αισθήσεις του σώματος: όραση, όσφρηση, ακοή, γεύση, αφή. Υποκύπτοντας μέσω των αισθήσεων αυτών στα τέσσερα πάθη αιχμαλωτίζεται η άθλια ψυχή. Κι είναι αυτά τα τέσσερα πάθη της ψυχής: κενοδοξία, χαρά, θυμός, δειλία. Όταν λοιπόν ο άνθρωπος με τη φρόνηση και την επανειλημμένη

σκέψη σαν καλός στρατηγός γίνει κύριος των παθών και τα νικήσει, δεν πολεμείται πλέον από αυτά, αλλά έχει ειρήνη στην ψυχή του και στεφανώνεται από το Θεό ως νικητής.

80. Από εκείνους που διανυκτερεύουν στα πανδοχεία, μερικοί βρίσκουν κρεβάτια. άλλοι δεν έχουν κρεβάτι. κοιμούνται στο πάτωμα και εντούτοις ροχαλίζουν όπως κι εκείνοι που κοιμούνται σε κρεβάτι. Κι όταν περάσει η νύχτα, πρωί- πρωί αφήνουν το κρεβάτι τους και το πανδοχείο και φεύγουν όλοι μαζί, έχοντας μόνο τα πράγματά τους. Κατά τον ίδιο τρόπο και όλοι όσοι γεννιούνται σ' αυτόν τον κόσμο, και οι φτωχοί και οι πλούσιοι και επίσημοι, βγαίνουν από την ζωή σαν από πανδοχείο, χωρίς να παίρνουν μαζί τους τίποτε από τις απολαύσεις του βίου και από τα πλούτη τους, παρά μόνον τα έργα τους, καλά ή κακά, όσα έκαναν στη ζωή τους.

81. Αν κατέχεις καμιά υψηλή εξουσία, μη φοβερίσεις εύκολα κανέναν με θάνατο, έχοντας υπόψη σου ότι και συ φυσικώς είσαι υποκείμενος στο θάνατο και ότι η ψυχή βγάζει από πάνω της το σώμα σαν τελευταίο ένδυμα. Αυτό έχοντας υπόψη σου να εξασκείσαι πάντοτε στην πραότητα και να ευεργετείς, ευχαριστώντας πάντοτε το Θεό. Γιατί εκείνος που δεν ευσπλαχνίζεται τους άλλους δεν έχει αρετή πάνω του.

82. Το θάνατο, είναι αδύνατο και δεν υπάρχει τρόπος να τον αποφύγομε. Αυτό το γνωρίζουν οι πραγματικά στοχαστικοί άνθρωποι και γυμνασμένοι στις αρετές και στις θεάρεστες σκέψεις, και δέχονται το θάνατο χωρίς στεναγμούς και φόβο και υπερβολική λύπη, έχοντας υπόψη ότι δεν μπορούν να τον αποφύγουν και ότι μ' αυτόν γλυτώνουν από τα κακά και δυσάρεστα του βίου.

83. Εκείνους που έχουν λησμονήσει ολότελα την ενάρετη ζωή που είναι αρεστή στο Θεό και δεν πιστεύουν τις σωστές και θεάρεστες διδασκαλίες, δεν πρέπει να τους μισούμε αλλά μάλλον να τους συμπονούμε, γιατί είναι βλαμμένη η διακριτική δύναμη της ψυχής τους και είναι τυφλή η καρδιά και η διάνοιά τους. Αυτοί χάνονται γιατί από άγνοια δέχτηκαν το κακό ως καλό και δεν γνωρίζουν το Θεό οι τρισάθλιοι και μωροί.

84. Να αποφεύγεις να μιλάς για την αρετή και την ευσέβεια στους πολλούς. Δεν το λέω αυτό από φθόνο, αλλά γιατί κατά την γνώμη μου θα φανείς γελοίος στους ανόητους. Το όμοιο χαίρεται με το όμοιό του. Οι λόγοι για την αρετή και την ευσέβεια έχουν λίγους ακροατές και ίσως εντελώς μετρημένους. Καλύτερα να μην μιλάς, παρεκτός μόνο εκείνα που θέλει ο Θεός για την σωτηρία του ανθρώπου.

85. Η ψυχή πάσχει μαζί με το σώμα, ενώ το σώμα δεν πάσχει μαζί με την ψυχή. Λόγου χάρη, όταν κόβεται το σώμα, υποφέρει και η ψυχή. Όταν το σώμα είναι δυνατό και γερό, συνευχαριστιέται το παθητικό μέρος της ψυχής. Όταν όμως σκέφτεται η ψυχή, δεν σκέφτεται και το σώμα, αλλά μένει μόνο του κατά μέρος, γιατί η σκέψη είναι ιδιότητα της ψυχής. Όπως και η άγνοια, η υπερηφάνεια, η απιστία, η πλεονεξία, το μίσος, ο φθόνος, η οργή, η αδιαφορία, η κενοδοξία, η επιθυμία της τιμής, η διχόνοια και η αίσθηση του καλού. όλα αυτά τα ενεργεί η ψυχή.

86. Έχοντας το νου σου στο Θεό, να είσαι ευσεβής, δηλαδή χωρίς φθόνο, αγαθός, εγκρατής, πράος, να δίνεις όσο μπορείς, να είσαι κοινωνικός, ειρηνικός και τα παρόμοια, Γιατί αυτή είναι η αναφαίρετη περιουσία της ψυχής, το να είσαι αρεστός στο Θεό με τις παραπάνω αρετές. με το να μην κρίνεις κανένα, ούτε να λες οτι ο τάδε είναι κακός και αμάρτησε, αλλά καλύτερα να αναζητείς τα δικά σου αμαρτήματα και να εξετάζεις τη ζωή σου αν είναι αρεστή στο Θεό. Τι μας ενδιαφέρει αν ο άλλος είναι κακός;

87. Ο αληθινός άνθρωπος φροντίζει να είναι ευσεβής. Και ευσεβής είναι εκείνος που δεν επιθυμεί τα ξένα πράγματα. Ξένα για τον άνθρωπο είναι όλα τα κτίσματα, και σαν εικόνα του Θεού που είναι, όλα τα περιφρονεί. Γίνεται ο άνθρωπος εικόνα του Θεού όταν ζει ορθά και θεάρεστα. Αυτό δεν μπορεί να γίνει, αν δεν απομακρυνθεί ο άνθρωπος από τις μέριμνες της ζωής. Εκείνος που έχει νου που αγαπά το Θεό, γνωρίζει πόση ψυχική ωφέλεια και ευλάβεια προέρχεται από αυτό. Ο θεοσεβής άνθρωπος δεν κατηγορεί κανένα για τις αμαρτίες του παρά μόνο τον εαυτό του. Και αυτό είναι σημάδι σωτηρίας της ψυχής.

88. Όσοι φροντίζουν να αποκτήσουν τα πρόσκαιρα αγαθά ακόμη και με την βία, και αγαπούν τα

έργα της κακίας αψηφώντας το θάνατο και την απώλεια της ψυχής τους, χωρίς να βλέπουν οι άθλιοι το συμφέρον τους, τούτοι δεν λογαριάζουν τι υποφέρουν οι άνθρωποι μετά το θάνατο από την κακία.

89. Η κακία είναι πάθος που βρίσκεται στην ύλη. Της κακίας όμως δεν είναι αίτιος ο Θεός. Αυτός έδωσε στους ανθρώπους γνώση και επιτηδειότητα και την ιδιότητα να διακρίνουν το καλό από το κακό και αυτεξουσιότητα. Αυτό που γεννά όλα τα πάθη της κακίας είναι η αμέλεια και η οκνηρία των ανθρώπων. ο Θεός δεν φταίει διόλου σ' αυτό. Από την κακή τους προαίρεση οι δαίμονες έγιναν πονηροί, όπως και οι περισσότεροι άνθρωποι.

90. Ο άνθρωπος που είναι αχώριστος από την ευσέβεια, δεν επιτρέπει να εισχωρήσει κρυφά η κακία στην ψυχή του. Όταν απουσιάζει η κακία, τότε η ψυχή ούτε κίνδυνο έχει, ούτε βλάπτεται από τίποτε. Τέτοιους ανθρώπους ούτε απαίσιος δαίμονας, ούτε κακή μοίρα τους κυριεύει, γιατί ο Θεός τους γλυτώνει από κινδύνους και ζουν χωρίς να υποστούν βλάβη, θείοι και έξοχοι. Και αν κανείς επαινέσει έναν τέτοιον άνθρωπο, αυτός γελά μέσα του γι' αυτούς που τον επαινούν. Και αν κανείς τον κατηγορεί, δεν δικαιολογείται σε όσους τον κατηγορούν. ούτε καν αγανακτεί για ό,τι του λένε.

91. Η κακία ακολουθεί την ανθρώπινη φύση όπως η σκουριά το χαλκό και η ακαθαρσία το σώμα. Αλλά ούτε ο χαλκουργός έκανε τη σκουριά, ούτε οι γονείς την ακαθαρσία. Έτσι ούτε την κακία την έκανε ο Θεός. Έδωσε γνώση στον άνθρωπο και δύναμη να διακρίνει για να αποφύγει το κακό, γνωρίζοντας ότι βλάπτεται από το κακό και τιμωρείται. Πρόσεχε λοιπόν μήπως δει κανένα να είναι ευτυχής μέσα σε εξουσία και πλούτο και τον καλοτυχίσεις, παρασυρόμενος από τον δαίμονα. Αλλά ευθύς να βάλεις το θάνατο μπροστά στα μάτια σου και ποτέ δεν θα επιθυμήσεις κανένα κακό ή γήινο.

92. Ο Θεός μας στα επουράνια χάρισε την αθανασία και τα επίγεια τα έβαλε μέσα στην μεταβολή. Στο σύμπαν δώρισε ζωή και κίνηση. Όλα αυτά για χάρη του ανθρώπου. Γι' αυτό να μην παρασύρεσαι από τα εξωτερικά φαινόμενα του βίου που υποβάλλει στο νου σου ο διάβολος – γιατί αυτός είναι που υποβάλλει στην ψυχή τις πονηρές ενθυμήσεις-, αλλά ευθύς να θυμάσαι τα ουράνια αγαθά και να λες στον εαυτό σου: «Αν θέλω, μπορώ να νικήσω κι αυτό το πάθος. Δε θα νικήσω όμως αν θέλω να πετύχω την δική μου όρεξη». Έτσι λοιπόν να ασκείσαι, γιατί έτσι μπορείς να σώσεις την ψυχή σου.

93. Ζωή είναι η ένωση και σχέση του νου, της ψυχής και του σώματος. Ο θάνατος δεν είναι καταστροφή αυτών που ενώθηκαν, αλλά διάλυση της γνώσεώς τους. Γιατί μέσα στο Θεό διατηρούνται όλα και μετά τη διάλυσή τους.

94. Ο νους δεν είναι ψυχή αλλά δωρεά του Θεού που σώζει τη ψυχή και προηγείται και την συμβουλεύει – δηλαδή ο νους που είναι ευάρεστος στο Θεό. Τη συμβουλεύει λοιπόν, τα πρόσκαιρα και υλικά και φθαρτά να τα καταφρονήσει και να ερωτευθεί τα αιώνια και άφθαρτα και άυλα αγαθά. Και ενώ θα ζει με το σώμα στη γη, να κατανοεί με το νου και να θεωρεί όλα τα ουράνια και τα σχετικά με το Θεό. Ο θεοφιλής λοιπόν νους είναι ευεργέτης και σωτηρία της ψυχής του ανθρώπου.

95. Η ψυχή όταν ενωθεί με το σώμα, ευθύς από την λύπη και την ηδονή σκοτίζεται και χάνεται. Και είναι η λύπη και η ηδονή σαν τους χυμούς του σώματος. Ο νους που αγαπά το Θεό κάνει το αντίθετο. στενοχωρεί το σώμα και σώζει την ψυχή, σαν γιατρός που κατακόβει και καυτηριάζει τα σώματα.

96. Όσες ψυχές δεν έχουν ηνίοχο το λογικό και δεν κυβερνιούνται από το νου, για να σφίγγει και να αναχαιτίζει και να κυβερνά τα πάθη τους, δηλ. τη λύπη και την ηδονή, αυτές οι ψυχές χάνονται σαν τα άλογα ζώα, με το να παρασύρεται η λογική δύναμη της ψυχής από τα πάθη σαν τον ηνίοχο που νικήθηκε από τα άλογα του αμαξιού.

97. Πολύ μεγάλη ασθένεια της ψυχής και αφανισμός και καταστροφή είναι το να μην γνωρίζει το Θεό, που όλα τα δημιούργησε για τον άνθρωπο και του δώρισε το νου και το λογικό, με τα οποία πετώντας ο άνθρωπος, ενώνεται με τον Θεό και Τον εννοεί και Τον δοξάζει.

98. Η ψυχή βρίσκεται μέσα στο σώμα, στην ψυχή βρίσκεται ο νους και μέσα στο νου βρίσκεται το λογικό. Με αυτά στοχαζόμαστε και δοξολογούμε το Θεό, ο Οποίος παρέχει στην ψυχή την αθανασία, την αφθαρσία και την αιώνια απόλαυση. Επειδή ο Θεός σε όλα τα όντα, μόνο από αγαθότητα, χάρισε την ύπαρξη.

99. Ο Θεός αφού έκανε τον άνθρωπο αυτεξούσιο, ως πλουσιόδωρος και αγαθός που είναι, του έδωσε και την δύναμη, αν θέλει, να γίνεται αρεστός σ' Αυτόν. Και αρέσει στο Θεό το να μην υπάρχει κακία στους ανθρώπους. Αν τώρα οι άνθρωποι επαινούν τα καλά έργα και τις αρετές της αγίας ψυχής που αγαπά το Θεό και κατηγορούν τις αισχρές και πονηρές πράξεις, πόσο μάλλον ο Θεός, ο Οποίος θέλει τη σωτηρία του ανθρώπου;

100. Τα αγαθά από τον αγαθό Θεό τα παίρνει ο άνθρωπος. γι' αυτό το σκοπό και δημιουργήθηκε από το Θεό. Τα κακά επισύρει ο άνθρωπος ο ίδιος στον εαυτό του εξαιτίας της κακίας, της επιθυμίας και της αναισθησίας του.

101. Η ασυλλόγιστη ψυχή, ενώ είναι αθάνατη και κυριαρχεί πάνω στο σώμα, γίνεται δούλη του σώματος με τις ηδονές και δεν εννοεί ότι η σωματική απόλαυση είναι βλάβη της ψυχής. Πέφτοντας σε αναισθησία και μωρία, φροντίζει μόνο για τις απολαύσεις του σώματος.

102. Ο Θεός είναι αγαθός, ο άνθρωπος είναι πονηρός. Κανένα κακό δεν υπάρχει στον ουρανό, κανένα καλό δεν υπάρχει πάνω στη γη. Ο λογικός άνθρωπος διαλέγει το καλύτερο και γνωρίζει το Θεό των όλων και Τον ευχαριστεί και Τον υμνεί. και όσο ζει αποστρέφεται το σώμα του και δεν επιτρέπει στον εαυτό του να εκτελέσει τις πονηρές επιθυμίες του, γιατί γνωρίζει ότι έχουν την δύναμη να οδηγούν τον άνθρωπο στην απώλεια.

103. Ο πονηρός άνθρωπος αγαπά την πλεονεξία και περιφρονεί τη δικαιοσύνη και την αρετή. και ούτε την αβεβαιότητα και την ακαταστασία και το λιγόχρονο της ζωής συλλογίζεται, ούτε τον θάνατο που είναι αναπόφευκτος και δεν μπορεί κανείς με δώρα να τον δελεάσει. Αν είναι γέροντας αισχρός και ασυλλόγιστος, τότε είναι σαν το σάπιο ξύλο που δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε τίποτε.

104. Όταν έχομε πρώτα δοκιμάσει εκείνα που μας λυπούν και μας στενοχωρούν, τότε αισθανόμαστε τη χαρά και την ηδονή. Λόγου χάρη, δεν πίνει κανείς ευχάριστα αν δεν διψάσει, ούτε τρώει ευχάριστα αν δεν πεινάσει, ούτε κοιμάται μ' ευχαρίστηση αν δεν νυστάξει πάρα πολύ, ούτε χαίρεται πραγματικά αν πρωτύτερα δεν λυπηθεί. Έτσι ούτε τα αιώνια αγαθά θα απολαύσομε αν δεν καταφρονήσομε τα πρόσκαιρα και λιγόκαιρα.

105. Το λογικό είναι υπηρέτης του νου. Ό,τι θέλει ο νους, εξηγεί και εκφράζει το λογικό.

106. Ο νους βλέπει τα πάντα, ακόμα και τα επουράνια. τίποτε δεν τον σκοτεινιάζει παρά μόνο η αμαρτία. Στον καθαρό νου τίποτε δεν είναι ακατανόητο, όπως και για τον λόγο τίποτε δεν υπάρχει που να μην μπορεί να το εκφράσει.

107. Ο άνθρωπος εξαιτίας του σώματος είναι θνητός, αλλά εξαιτίας του νου και του λογικού είναι αθάνατος. Ενώ σωπαίνεις σκέφτεσαι, κι όταν σκεφτείς μιλάς, γιατί μέσα στη σιωπή ο νους γεννά το λόγο. Ευχάριστος λόγος που προσφέρεται στο Θεό, είναι σωτηρία του ανθρώπου.

108. Εκείνος που μιλάει τα ασυλλόγιστα δεν έχει νου, γιατί δε μιλά έπειτα από σκέψη. Αλλά σκέψου και κοίταξε τι συμφέρει να κάνεις για τη σωτηρία της ψυχής σου.

109. Ο λόγος που βγαίνει από το νου έπειτα από σκέψη και είναι ψυχωφελής, είναι δωρεά του Θεού. Αντίθετα, ο λόγος που είναι γεμάτος φλυαρία και συζητεί για το μέγεθος και τις διαστάσεις του ουρανού και της γης και πόσο μεγάλος είναι ο ήλιος και τα άστρα, είναι εφεύρημα ανθρώπου που ματαιοπονεί. Γιατί ζητά εκείνα που δεν ωφελούν, κομπάζοντας μάταια, σαν να θέλει να αντλήσει νερό με το κόσκινο. Αυτά όμως δεν είναι δυνατό να τα βρουν οι άνθρωποι.

110. Κανένας δε βλέπει τον ουρανό και δεν μπορεί να εννοήσει όσα αυτός περιέχει, παρά μόνο ο άνθρωπος που φροντίζει να ζει ενάρετα και συλλογίζεται και δοξάζει Εκείνον που τον έπλασε για να τον σώσει και να του χαρίσει τη ζωή. Γιατί γνωρίζει αυτός ο άνθρωπος που αγαπά το Θεό ότι

χωρίς το Θεό τίποτε δεν υπάρχει. Ο Θεός είναι σε κάθε τόπο και σε κάθε πράγμα, επειδή είναι απεριόριστος.

111. ‘Οπως βγαίνει ο άνθρωπος από την κοιλιά της μητέρας του, έτσι βγαίνει γυμνή και η ψυχή από το σώμα. Άλλη καθαρή και φωτεινή, άλλη λερωμένη από τα σφάλματα και άλλη μαύρη από τις πολλές αμαρτίες της. Γι’ αυτό η ψυχή που χρησιμοποιεί ορθά το λογικό της και αγαπά το Θεό, βάζει στο νου της και συλλογίζεται τα μετά θάνατον κακά και ζει με ευσέβεια για να μην καταδικαστεί και πέσει μέσα σ’ αυτά. Εκείνοι που απιστούν, ζουν με ασέβεια και αμαρτάνουν, περιφρονώντας οι ανόητοι τα μετά θάνατον.

112. Όπως όταν βγει ο άνθρωπος από την κοιλιά της μητέρας του δεν θυμάται τίποτε από τη ζωή που είχε εκεί, έτσι και όταν βγεις από το σώμα δεν θυμάσαι τα του σώματος.

113. Όπως όταν βγεις από την κοιλιά της μητέρας σου, γίνεται καλύτερο και μεγαλύτερο το σώμα σου, έτσι όταν βγεις από το σώμα καθαρός και χωρίς κηλίδες, θα είσαι καλύτερος και άφθαρτος διαμένοντας στους ουρανούς.

114. Όπως όταν τελειοποιηθεί το έμβρυο μέσα στην κοιλιά της μητέρας, είναι ανάγκη να γεννηθεί, έτσι και η ψυχή όταν συμπληρώσει μέσα στο σώμα το όριο που έχει θέσει ο Θεός, είναι ανάγκη να βγει από το σώμα.

115. Όπως μεταχειριστείς την ψυχή σου όσο βρίσκεται στο σώμα σου, κατά τον ίδιο τρόπο θα σε μεταχειριστεί και αυτή όταν βγει από το σώμα. Εκείνος που περιποιήθηκε το σώμα του πλούσια και τρυφηλά, προξενεί κακό στον εαυτό του μετά τον θάνατο, γιατί καταδίκασε την ψυχή του ως ανόητος.

116. Όπως το έμβρυο όταν βγει από την κοιλιά της μητέρας του πρόωρα δεν μπορεί να επιβιώσει, έτσι και η ψυχή όταν βγει από το σώμα χωρίς να έχει φτάσει στη γνώση του Θεού με την ενάρετη ζωή της, δεν μπορεί να σωθεί ή να ενωθεί με το Θεό.

117. Το σώμα όταν ενώνεται με την ψυχή, βγαίνει από το σκοτάδι της κοιλιάς στο φως. Και η ψυχή όταν ενώνεται με το σώμα, δεσμεύεται στο σκοτάδι του σώματος. Γι’ αυτό πρέπει να μισούμε και να παιδεύομε το σώμα σαν εχθρό και αντίπαλο της ψυχής. Γιατί τα άφθονα και ορεκτικά φαγητά διεγείρουν τα πάθη της κακίας στους ανθρώπους. ενώ η εγκράτεια στο φαγητό μετριάζει τα πάθη και σώζει την ψυχή.

118. Η όραση του σώματος είναι τα μάτια ενώ η όραση της ψυχής είναι ο νους. Και όπως το σώμα χωρίς τα μάτια είναι τυφλό και δεν βλέπει τον ήλιο που φωτίζει την γη και την θάλασσα, έτσι και η ψυχή που δεν έχει καλό και φρόνιμο νου και ενάρετη ζωή, είναι τυφλή και δεν κατανοεί τον Θεό, τον δημιουργό και ευεργέτη των όλων,ούτε Τον δοξάζει, ούτε μπορεί να απολαύσει την αφθαρσία Του και τα αιώνια αγαθά.

119. Αναισθησία και μωρία της ψυχής είναι η άγνοια του Θεού. Γιατί το κακό γεννιέται από την άγνοια, ενώ το αγαθό έρχεται στους ανθρώπους από τη γνώση του Θεού και σώζει την ψυχή. Αν λοιπόν δεν προσπαθείς να πραγματοποιείς τα δικά σου θελήματα, αλλά παραμένεις άγρυπνος και γνωρίζεις το θέλημα του Θεού, τότε έχεις το νου σου προσηλωμένο στις αρετές. Αν όμως φροντίζεις να κάνεις τις κακές σου επιθυμίες για χάρη της ηδονής, τότε είσαι σαν μεθυσμένος από την άγνοια του Θεού και χάνεσαι σαν τα άλογα ζώα, γιατί δεν συλλογίζεσαι τις μετά θάνατον τιμωρίες.

120. Πρόνοια είναι εκείνα που γίνονται κατά θεία φυσική αιτία, όπως η ανατολή και δύση του ηλίου καθημερινά και η καρποφορία της γης. Έτσι και νόμος λέγεται εκείνο που γίνεται σύμφωνα με μία ανθρώπινη φυσική ανάγκη. Όλα έγιναν για χάρη του ανθρώπου.

121. Όσα κάνει ο Θεός, επειδή είναι αγαθός, τα κάνει για χάρη του ανθρώπου. Όσα κάνει ο άνθρωπος είτε καλά είτε κακά, τα κάνει για χάρη του εαυτού του. Και για να μην θαυμάζεις την ευτυχία των κακών ανθρώπων, έχε υπόψη σου ότι και οι πόλεις διατηρούν και τρέφουν τους δήμιους χωρίς να τους επαινούν για την κακή τους ιδιότητα, αλλά με αυτούς τιμωρούν τους κακοποιούς. Έτσι και ο Θεός επιτρέπει στους κακούς να φέρονται δυναστικά στους άλλους, ώστε

με αυτούς να τιμωρούνται οι ασεβείς. Στο τέλος κι αυτούς τους καταδικάζει, επειδή τυράννησαν τους ανθρώπους όχι ως υπηρέτες του Θεού, αλλά ως δούλοι της δικής τους κακίας.

122. Αν οι ειδωλολάτρες γνώριζαν τι σέβονται, δεν θα πλανιόνταν οι άθλιοι μακριά από την αληθινή πίστη, αλλά βλέποντας την ευπρέπεια και την τάξη και την πρόνοια εκείνων που έκανε και κάνει συνεχώς ο Θεός, θα γνώριζαν Εκείνον που έκανε όλα αυτά για χάρη του ανθρώπου.

123. Ο άνθρωπος σαν κακός και άδικος που είναι, μπορεί και να σκοτώσει άνθρωπο. Ο Θεός όμως δεν παύει να χαρίζει ζωή στους ανάξιους. Ως πλουσιόδωρος και αγαθός από την φύση Του, θέλησε να γίνει ο κόσμος και έγινε. Και αυτό γίνεται για χάρη του ανθρώπου και για τη σωτηρία του.

124. Άνθρωπος είναι εκείνος που εννόησε τι είναι το σώμα, ότι δηλαδή είναι φθαρτό και λιγόχρονο.Ένας τέτοιος άνθρωπος εννοεί και την ψυχή ότι έχει θεϊκή καταγωγή, ότι είναι αθάνατη και πνοή του Θεού και ότι για δοκιμασία και θέωση συνδέθηκε με το σώμα. Εκείνος που εννόησε τι είναι η ψυχή, ζει με σωστό και θεάρεστο τρόπο και δεν υπακούει στο σώμα του, αλλά βλέποντας νοερά το Θεό σκέφτεται και τα αιώνια αγαθά που χαρίζει ο Θεός στη ψυχή.

125. Ο Θεός ως αγαθός και πλουσιόδωρος, έδωσε στον άνθρωπο το δικαίωμα και την ελευθερία να κάνει το καλό ή το κακό. Του έδωσε ακόμη και γνώση για να παρατηρεί τον κόσμο και τα δημιουργήματα και να γνωρίσει Εκείνον που όλα τα δημιούργησε για χάρη του ανθρώπου. Στο βέβηλο όμως και ασεβή, επιτρέπεται να θέλει και να μην εννοεί τον Θεό. Μπορεί δηλαδή και να απιστεί και να μην κατορθώνει να μάθει την αλήθεια και να φρονεί αντίθετα προς αυτή. Τόση εξουσία έχει ο άνθρωπος πάνω στο καλό και στο κακό.

126. Προσταγή του Θεού είναι όσο μεγαλώνει το σώμα, να γεμίζει η ψυχή από νου, για να βλέπει ο άνθρωπος το καλό και το κακό και να διαλέξει. Η ψυχή όμως που δεν διαλέγει το καλό, δεν έχει νου. Επομένως όλα τα σώματα έχουν ψυχή, δεν έχουν όμως όλες οι ψυχές, νου. Γιατί ο νους που αγαπά το Θεό υπάρχει στους φρόνιμους και όσιους και δίκαιους και καθαρούς και αγαθούς και ελεήμονες και ευσεβείς. Και η παρουσία τέτοιου νου βοηθά τον άνθρωπο να πλησιάσει το Θεό.

127. Ένα πράγμα μόνο δεν είναι δυνατό στον άνθρωπο, το να είναι αθάνατος (δηλαδή κατά το σώμα, επειδή η ψυχή είναι αθάνατη. αλλά και το σώμα μετά την ανάσταση των νεκρών θα γίνει αθάνατο). Να ενωθεί όμως με το Θεό του είναι δυνατό, αν καταλάβει ότι μπορεί να ενωθεί. Γιατί ο άνθρωπος που θέλει και σταχάζεται και πιστεύει και αγαπά, με την ενάρετη ζωή του γίνεται αχώριστος σύντροφος του Θεού.

128. Το μάτι του ανθρώπου μόνο τα φαινόμενα και ορατά βλέπει. Ο νους παρατηρεί και εννοεί τα αόρατα. Γιατί ο νους που αγαπά το Θεό είναι φως της ψυχής. και όποιος έχει νου θεοφιλή, είναι φωτισμένη η καρδιά του και βλέπει το Θεό νοερά.

129. Κανένας αγαθός άνθρωπος δεν είναι αισχρός. Αλλά εκείνος που δεν είναι καλός, είναι οπωσδήποτε κακός και φίλος του σώματος. Πρώτη αρετή του ανθρώπου είναι η περιφρόνηση της σάρκας. Γιατί ο αποχωρισμός από τα πρόσκαιρα και φθαρτά και υλικά, που γίνεται με τη θέλησή μας και όχι εξαιτίας της φτώχειας, μας κάνει κληρονόμους των αιωνίων και αθανάτων αγαθών.

130. Ο άνθρωπος που έχει νου γνωρίζει τον εαυτό του τι είναι, ότι δηλαδή ως άνθρωπος είναι φθαρτός. Εκείνος που γνωρίζει τον εαυτό του, γνωρίζει ότι όλα είναι δημιουργήματα του Θεού και δημιουργήθηκαν για την σωτηρία του ανθρώπου. Είναι στην εξουσία του ανθρώπου να εννοήσει τα πάντα και να πιστέψει σωστά. Και γνωρίζει ασφαλώς ένας τέτοιος άνθρωπος ότι εκείνοι που περιφρονούν τα βιοτικά πράγματα ελάχιστα κοπιάζουν, ενώ κερδίζουν απόλαυση και ανάπαυση αιώνια από το Θεό μετά το θάνατο.

131. Όπως το σώμα χωρίς την ψυχή είναι νεκρό, έτσι και η ψυχή χωρίς την επιτηδειότητα να νοεί, είναι ακαλλιέργητη και άχρηστη και δεν μπορεί να γίνει κληρονόμος του Θεού.

132. Απ’ όλα τα δημιουργήματα ο Θεός ακούει μόνο τον άνθρωπο, μόνο στον άνθρωπο φανερώνεται. Φιλάνθρωπος είναι ο Θεός όπου και αν είναι και φέρεται πάντοτε ως Θεός. Μόνον ο άνθρωπος είναι αντάξιος προσκυνητής του Θεού. Για χάρη του ανθρώπου ο Θεός μεταμορφώνεται.

133. Ο Θεός για χάρη του ανθρώπου έπλασε τα πάντα, τον ουρανό με τα ουράνια σώματα που τον στολίζουν, όπως και τη γη που οι άνθρωποι καλλιεργούν για τον εαυτό τους. Εκείνοι που δεν αισθάνονται την τόσο μεγάλη πρόνοια του Θεού, είναι ανόητοι.

134. Το καλό δε φαίνεται, όπως και τα ουράνια. Το κακό είναι φανερό, οπως και τα επίγεια. Καλό είναι εκείνο που δεν συγκρίνεται με τίποτε. Ο άνθρωπος που έχει φρόνηση διαλέγει το καλύτερο. Γιατί μόνον ο άνθρωπος μπορεί να εννοήσει το Θεό και τα δημιουργήματά Του.

135. Ο νους φανερώνεται μέσα στην ψυχή, ενώ η υλική φύση φανερώνεται στο σώμα. Ο νους φέρνει σε θέωση την ψυχή, ενώ η υλική φύση του σώματος διαλύεται. Και σε κάθε σώμα υπάρχει υλική σύσταση, δεν υπάρχει όμως και σε κάθε ψυχή φρόνηση. Γι' αυτό το λόγο και δεν σώζεται κάθε ψυχή.

136. Η ψυχή είναι στον κόσμο, γιατί είναι γεννημένη, ενώ ο νους είναι παραπάνω από τον κόσμο, γιατί είναι αγέννητος. Η ψυχή όμως που αντιλαμβάνεται τα πράγματα του κόσμου και επιθυμεί να σωθεί, κάθε στιγμή έχει ένα νόμο απαράβατο και συλλογίζεται ότι τώρα είναι ο αγώνας, τώρα δίνει εξετάσεις και δεν επιτρέπεται να διακόψει τον κριτή. σκέφτεται ότι η ψυχή σώζεται ή χάνεται για μια μικρή και αισχρή ηδονή.

137. Στη γη δημιουργήθηκε από το Θεό γέννηση και θάνατος, ενώ στον ουρανό πρόνοια και το αμετάβλητο. Και όλα έγιναν για χάρη του ανθρώπου και για τη σωτηρία του. Γιατί ο Θεός ενώ δεν έχει ανάγκη από τίποτε, δημιούργησε για τους ανθρώπους τον ουρανό και τη γη και τα στοιχεία του κόσμου, προσπαθώντας να τους εξασφαλίσει μ' αυτά την απόλαυση κάθε αγαθού.

138. Τα θνητά είναι κατώτερα από τα αθάνατα. Αλλά τα αθάνατα υπηρετούν τα θνητά. με άλλα λόγια τα στοιχεία της φύσεως έγιναν για τον άνθρωπο, εξαιτίας της φιλανθρωπίας και της φυσικής αγαθότητας του Δημιουργού Θεού.

139. Όποιος έγινε φτωχός και δεν μπορεί να βλάψει, δεν λογαριάζεται ως ευσεβής στην πράξη. Εκείνος τώρα που μπορεί να βλάψει και όμως την δύναμή του δεν την μεταχειρίζεται για το κακό, αλλά λυπάται τους ανθρώπους που στέκουν χαμηλότερα, εξαιτίας της ευσέβειάς του προς το Θεό, αυτός δέχεται αμοιβές ωφέλιμες στη ζωή και μετά το θάνατο.

140. Πολλοί είναι οι δρόμοι της σωτηρίας των ανθρώπων από φιλανθρωπία του Θεού. Γίνονται δρόμοι επιστροφής των ψυχών που τις ανεβάζουν στους ουρανούς. Και οι ψυχές των ανθρώπων παίρνουν μετά το θάνατο αμοιβές για την αρετή τους και τιμωρίες για τα αμαρτήματά τους.

141. Ο Υιός είναι μέσα στον Πατέρα, το Πνεύμα μέσα στον Υιό και ο Πατέρας μέσα στον Υιό και το Πνεύμα. Και με την πίστη γνωρίζει ο άνθρωπος όλα τα αόρατα και νοητά. Πίστη είναι η θεληματική συγκατάθεση της ψυχής.

142. Εκείνοι που για κάποιους λόγους ή δύσκολες περιστάσεις αναγκάζονται να κολυμπήσουν και στα μεγαλύτερα ποτάμια, αν είναι προσεκτικοί σώζονται. γιατί κι αν τα ρεύματα τυχαίνει να είναι ορμητικά και μπορούν να τους καταπιούν, πιάνονται απ' οτιδήποτε φυτρώνει στην όχθη και σώζονται. Όσοι όμως βρέθηκαν μεθυσμένοι (όταν παρουσιάστηκε η ανάγκη να πέσουν στο ποτάμι), ακόμη κι αν έχουν σπουδάσει άπειρες φορές στην εντέλεια το κολύμπι, βουλιάζουν κάτω από το ρεύμα και βγαίνουν από τον κύκλο των ζωντανών. Έτσι και η ψυχή όταν πέσει μέσα στον παρασυρμό και τον παραδαρμό των ρευμάτων του βίου, αν δεν ξεζαλιστεί από την κακία των υλικών πραγμάτων και δε σκεφτεί καλά ότι ενώ είναι θεϊκή και αθάνατη συνδέθηκε με το λιγόχρονο και πολυπαθές και θνητό σώμα για να δοκιμαστεί, τραβιέται προς τα κάτω από τις σωματικές ηδονές στην απώλεια. Και περιφρονώντας τον εαυτό της και μεθυσμένη από την άγνοια του Θεού και μη έχοντας συναίσθηση του εαυτού της, χάνεται και βγαίνει από τον κύκλο εκείνων που σώζονται. Γιατί το σώμα πολλές φορές σαν ποτάμι μας συμπαρασύρει σε άτοπες ηδονές.

143. Η λογική ψυχή που είναι στερεωμένη πάνω στην καλή της προαίρεση, διευθύνει σαν καλός ηνίοχος το συναίσθημα και την επιθυμία, τα παράλογα πάθη της, και αφού τα νικήσει και τα συγκρατήσει και κυριαρχήσει πάνω σ' αυτά, στεφανώνεται και αξιώνεται του επουράνιου τρόπου ζωής, παίρνοντάς τον ως αμοιβή της νίκης από τον Δημιουργό της Θεό.

144. Η πραγματικά λογική ψυχή, όταν βλέπει οτι οι πονηροί είναι ευτυχείς και οι ανάξοι καλοπερνούν, δεν θορυβείται όπως κάνουν οι απερίσκεπτοι άνθρωποι. Γιατί γνωρίζει καλά ότι η τύχη είναι άστατη και ο βίος είναι αβέβαιος και σκοτεινός και η ζωή λιγόχρονη και η θεία δίκη αδωροδόκητη. Και πιστεύει μια τέτοια ψυχή ότι δεν την έχει παραμελήσει ο Θεός, αλλά της χορηγεί την τροφή που χρειάζεται.

145. Η σωματική ζωή και η απόλαυση του βίου με εξουσία και πολύ πλούτο, γίνονται θάνατος της ψυχής. Ενώ ο κόπος και η υπομονή και η στέρηση με ευχαριστία προς τον Θεό και ο θάνατος του σώματος, είναι ζωή και αιώνια απόλαυση της ψυχής.

146. Η λογική ψυχή περιφρονεί τα υλικά και την λιγόχρονη ζωή και στη θέση τους προτιμά την ουράνια απόλαυση και την αιώνια ζωή, που την παίρνει από το Θεό με την ενάρετη ζωή.

147. Όσοι φορούν ρούχα λερωμένα με βρωμερή λάσπη, λερώνουν εκείνους που τους πλησιάζουν. Παρόμοια οι κακοπροαίρετοι άνθρωποι που δεν ζουν με ευσέβεια, όταν συναναστρέφονται με απλούς και άκακους ανθρώπους, μολύνουν την ψυχή τους με τα βρωμερά και άπρεπα λόγια τους.

148. Αρχή της αμαρτίας είναι η επιθυμία, με την οποία χάνεται η λογική ψυχή. Και αρχή σωτηρίας και βασιλείας ουρανών είναι η αγάπη.

149. Ο χαλκός όταν τον παραμελήσομε, εξαιτίας του χρόνου και της αχρησίας σαπίζει από τη σκουριά και γίνεται άχρηστος και άσχημος. Κατά τον ίδιο τρόπο και η ψυχή όταν μένει αργή και δεν φροντίζει για ενάρετη ζωή και επιστροφή στο Θεό, χωρίζεται με τις κακές πράξεις από τη φύλαξη και τη βοήθεια του Θεού και εξαιτίας της κακίας που προέρχεται από την αμέλεια και τη φροντίδα που έχει μόνο για το σώμα, σαν τον χαλκό καταστρέφεται από τη σκουριά και γίνεται άσχημη και άχρηστη και ακατάλληλη για σωτηρία.

150. Ο Θεός είναι αγαθός και απαθής και αμετάβλητος. Αν κανείς αυτό το θεωρεί εύλογο και αληθές, απορεί όμως πως ο Θεός για τους αγαθούς χαίρεται ενώ τους κακούς τους αποστρέφεται, και εναντίον εκείνων που αμαρτάνουν οργίζεται, ενώ όταν υπηρετείται και λατρεύεται γίνεται ευμενής, πρέπει να του πούμε ότι ο Θεός ούτε χαίρεται ούτε οργίζεται. γιατί η λύπη και η χαρά είναι πάθη. ούτε με δώρα κολακεύεται, γιατί αυτό θα σήμαινε ότι νικιέται από την ηδονή. Δεν πρέπει να κρίνομε τον Θεό με ανθρώπινα κριτήρια. Εκείνος είναι αγαθός και ωφελεί μόνο και ουδέποτε βλάπτει, αλλά είναι πάντοτε ο ίδιος απαθής. Ενώ εμείς εφόσον είμαστε αγαθοί ενωνόμαστε με τον Θεό. Κι όταν είμαστε κακοί χωριζόμαστε από Αυτόν, επειδή είμαστε ανόμοιοι. Όταν ζούμε με αρετή ακολουθούμε τον Θεό, όταν όμως γινόμαστε κακοί, κάνομε εχθρό μας Εκείνον που δεν οργίζεται χωρίς λόγο. γιατί τα αμαρτήματα δεν αφήνουν τον Θεό να μας φωτίζει εσωτερικά, αλλά μας ενώνουν με τιμωρούς δαίμονες. Αν με προσευχές και ελεημοσύνες κερδίζομε την άφεση των αμαρτιών μας, δεν κολακεύομε και δεν μεταβάλλομε το Θεό, αλλά με τα καλά έργα μας και την επιστροφή μας σ’ Αυτόν γιατρεύομε την κακία μας και απολαμβάνομε πάλι την αγαθότητα του Θεού. Ώστε το να λέμε ότι ο Θεός αποστρέφεται τους κακούς είναι σαν να λέμε ότι ο ήλιος κρύβει το φως του από τους τυφλούς.

151. Η ευσεβής ψυχή γνωρίζει το Θεό των όλων. Επειδή τίποτε άλλο δεν είναι η ευσέβεια παρά να κάνει κανείς το θέλημα του Θεού (και αυτό είναι γνώση του Θεού), να μην έχει δηλ. φθόνο, να έχει σωφροσύνη, να είναι πράος, ευεργετικός όσο μπορεί, κοινωνικός, ειρηνικός και όλα όσα αρέσουν στο θέλημα του Θεού.

152. Η γνώση και ο φόβος του Θεού θεραπεύουν τα πάθη που προξενεί στην ψυχή η ύλη. Όταν η ψυχή δεν γνωρίζει το Θεό, τα πάθη μένουν αθεράπευτα και προκαλούν το σάπισμα της ψυχής. Σαν να έχει χρόνια αγιάτρευτη πληγή η ψυχή σαπίζει από την κακία, πράγμα για το οποίο είναι ανεύθυνος ο Θεός, γιατί έχει δώσει γνώση, εμπειρία και επιτηδειότητα στους ανθρώπους.

153. Τον άνθρωπο τον έχει γεμίσει ο Θεός από γνώση, εμπειρία και επιτηδειότητα, γιατί φροντίζει να τον καθαρίσει από τα πάθη και τη θεληματική κακία και επειδή θέλει να μεταβάλλει τη θνητότητα σε αθανασία λόγω της αγαθότητάς Του.

154. Ο νους που κατοικεί μέσα στην καθαρή και φιλόθεη ψυχή βλέπει το Θεό πραγματικά, τον

αγέννητο και αόρατο, τον ανέκφραστο, τον μόνο καθαρό για όσους είναι καθαροί στην καρδιά.

155. Στεφάνι αθανασίας και αρετή και σωτηρία του ανθρώπου είναι να υποφέρει με χαρά και ευχαριστία τις συμφορές που του τυχαίνουν. Το να κυριαρχεί στο θυμό, τη γλώσσα, την κοιλιά και να απέχει από ηδονές, αυτά γίνονται μεγάλη βοήθεια στην ψυχή.

156. Η πρόνοια του Θεού είναι που συγκρατεί τον κόσμο. Και δεν υπάρχει κανένας τόπος στον κόσμο απ' όπου να απουσιάζει η πρόνοια του Θεού. Πρόνοια είναι αυτοδύναμος λόγος του Θεού ο οποίος διαμορφώνει την ύλη που έρχεται στον κόσμο και είναι ο δημιουργός και τεχνίτης όλων όσων γίνονται. Γιατί η ύλη δεν μπορεί να τακτοποιηθεί χωρίς την δημιουργική δύναμη του λόγου, που είναι εικόνα και νους και σοφία και πρόνοια του Θεού.

157. Η επιθυμία που προέρχεται από τις ενθυμήσεις είναι η ρίζα των σκοτεινών παθών. Και η ψυχή όταν είναι μέσα στην κακή επιθυμία αγνοεί τον εαυτό της, ότι είναι «πνοή» του Θεού, και έτσι οδηγείται στην αμαρτία, χωρίς να συλλογίζεται η ανόητη τις μετά θάνατον τιμωρίες.

158. Πολύ μεγάλη κι αγιάτρευτη ασθένεια της ψυχής και καταστροφή της, είναι η αθεΐα και η φιλοδοξία. Γιατί η επιθυμία του κακού στερεί την ψυχή από το αγαθό. Αγαθό είναι το να κάνει ο άνθρωπος πλουσιοπάροχα όλα τα καλά, όσα είναι αρεστά στο Θεό των όλων.

159. Μόνο ο άνθρωπος είναι δυνατό να δεχτεί το Θεό. Επειδή μόνο στον άνθρωπο μιλά ο Θεός, τη νύχτα με όνειρα, την ημέρα με το νου. Και με όλα τα μέσα προλέγει και προμηνύει τα μέλλοντα αγαθά σ' εκείνους τους ανθρώπους που είναι άξιοί Του.

160. Τίποτε δεν είναι δύσκολο σ' εκείνον που πιστεύει και θέλει να εννοήσει το Θεό. Αν τώρα θέλεις επιπλέον να Τον δεις, βλέπε την ευπρέπεια και ευταξία και την πρόνοια όλων όσα έγιναν και γίνονται δια μέσου του λόγου Του. Και όλα για χάρη του ανθρώπου.

161. Άγιος ονομάζεται εκείνος που ειναι καθαρός από κακίες και αμαρτήματα. Γι' αυτό είναι πολύ μεγάλο κατόρθωμα της ψυχής και αρέσει στο Θεό, να μην υπάρχει κακία στον άνθρωπο.

162. Όνομα είναι το διακριτικό σημείο ενός από τα πολλά. Γι' αυτό είναι ανοησία να νομίζομε ότι ενώ ο Θεός είναι Ένας και μόνος, έχει και άλλο όνομα. Γιατί η λέξη Θεός σημαίνει τον Άναρχο, που δημιούργησε τα πάντα για τον άνθρωπο.

163. Αν γνωρίζεις ότι έχεις κάνει πονηρές πράξεις, απόκοψέ τις από την ψυχή σου, με την ελπίδα ότι θα κάνεις καλές πράξεις. Γιατί ο Θεός είναι δίκαιος και φιλάνθρωπος.

164. Γνωρίζει το Θεό και γνωρίζεται από το Θεό, ο άνθρωπος εκείνος που προσπαθεί να είναι αχώριστος από το Θεό. Και αχώριστος του Θεού γίνεται αυτός που είναι σε όλα ενάρετος και απέχει από κάθε ηδονή, όχι γιατί δεν έχει τα μέσα να την απολαύσει, αλλά γιατί το θέλει ο ίδιος από εγκράτεια.

165. Κάνε καλό σ' εκείνον που σε αδικεί και θα έχεις φίλο το Θεό. Σε κανέναν μην κατηγορείς τον εχθρό σου. Κάνε πράξη με επιμέλεια την αγάπη, τη σωφροσύνη, την υπομονή, την εγκράτεια και τα παρόμοια. Αυτή είναι η γνώση του Θεού. να Τον ακολουθείς με ταπεινοφροσύνη και τα όμοια. Αυτά δεν είναι έργα των τυχόντων αλλά των στοχαστικών ψυχών.

166. Για εκείνους που τολμούν με ασέβεια να λένε έμψυχα τα φυτά και τα λάχανα, γράφω το παρόν κεφάλαιο, για τους απλούστερους προς πληροφορία τους. Τα φυτά έχουν ζωή φυσική, αλλά δεν έχουν ψυχή. Λογικό ζώο λέγεται ο άνθρωπος, γιατί έχει νου και μπορεί να δεχτεί την επιστήμη και τη γνώση. Τα άλλα ζώα, όσα ζουν στη γη ή στον αέρα, έχουν φωνή, γιατί αναπνέουν, και έχουν ζωή. Και όλα όσα μεγαλώνουν, πεθαίνουν. είναι ζώα, επειδή ζουν και μεγαλώνουν, αλλά ψυχή δεν έχουν. Τέσσερα είδη ζώων υπάρχουν. Άλλα από αυτά είναι αθάνατα και έμψυχα, όπως οι Άγγελοι. Άλλα έχουν νου και ψυχή και πνοή, όπως οι άνθρωποι. Άλλα έχουν πνοή και ψυχή, όπως τα ζώα. Άλλα έχουν μόνο ζωή, όπως τα φυτά. Και η ζωή προκειμένου για φυτά νοείται χωρίς ψυχή και πνοή και νου και αθανασία. Ενώ όλα τα άλλα χωρίς ζωή δεν μπορούν να υπάρξουν. Κάθε ψυχή ανθρώπου κινείται αδιάκοπα από τόπο σε τόπο.

167. Όταν σου έρθει στο νου μια φαντασία ηδονής, πρόσεχε να μη σε παρασύρει αμέσως. κάνε μια

μικρή αναβολή και θυμήσου το θάνατο και ότι καλύτερο είναι να έχεις τη συνείδηση ότι νίκησες αυτή την ψεύτικη ηδονή.

168. Όπως η γέννηση του ανθρώπου συνοδεύεται από το πάθος – γιατί ότι γίνεται στη ζωή συνοδεύεται από τη φθορά – έτσι και στο πάθος υπάρχει η κακία. Μην πεις λοιπόν ότι δε μπορούσε ο Θεός να κόψει την κακία. Αυτά τα λένε οι αναίσθητοι και μωροί. Δεν ήταν λοιπόν ανάγκη να αποκόψει ο Θεός την ύλη. γιατί τα πάθη αυτά είναι πάθη της ύλης. Και ο Θεός αποβλέποντας στο συμφέρον απέκοψε την κακία από τους ανθρώπους και δώρισε το νου και τη σοφία και γνώση και διάκριση του καλού, για να γνωρίζομε ότι η κακία μας ζημιώνει και να την αποφεύγομε. Ο ασυλλόγιστος όμως άνθρωπος ακολουθεί την κακία και καυχιέται γι' αυτήν και αγωνίζεται πιασμένος από αυτήν όπως σε δίχτια. Ποτέ δεν μπορεί να σηκώσει πάνω το κεφάλι του και να δει και να γνωρίσει το Θεό, ο Οποίος τα πάντα δημιούργησε για τη σωτηρία και θέωση του ανθρώπου.

169. Τα θνητά λυπούνται επειδή προγνωρίζουν ότι θα πεθάνουν. Και η αθανασία, επειδή είναι αγαθό, πηγαίνει στις όσιες και ενάρετες ψυχές. Ενώ ο θάνατος, επειδή είναι κακό, πηγαίνει στην ανόητη και άθλια ψυχή.

170. Όταν με ευχαριστία πλαγιάσεις στο στρώμα σου, τότε φέρνοντας μπροστά σου τις ευεργεσίες και την τόση πρόνοια του Θεού, γεμίζεις από καλές σκέψεις και χαίρεσαι περισσότερο και ευφραίνεσαι. Και γίνεται ο ύπνος του σώματος, νηφαλιότητα και αγρυπνία της ψυχής. και το κλείσιμο των ματιών σου, αληθινή όραση του Θεού. και η σιωπή σου, κυοφορώντας το αγαθό, προσφέρει ολόψυχα, με πνευματική αίσθηση, δόξα που ανυψώνεται στο Θεό των όλων. Γιατί όταν λείπει η κακία, η ευχαριστία και μόνη της αρέσει στο Θεό παραπάνω από κάθε πολυτελή θυσία. Σ' Αυτόν ανήκει η δόξα στους αιώνες των αιώνων. Αμήν.

ΑΓΙΟΣ ΗΣΑΙΑΣ Ο ΑΝΑΧΩΡΗΤΗΣ

Σύντομη βιογραφία

Ο όσιος πατέρας μας Ησαΐας ο Αναχωρητής έζησε γύρω στο 370 μ.Χ.. Ήταν σύγχρονος του αββά Μακαρίου του Μεγάλου. Μελετώντας νύχτα και ημέρα τις θείες Γραφές, άντλησε από τις σωτήριες πηγές τους πλούσιο το νερό της πνευματικής σοφίας και έγραψε πολλούς και πάρα πολύ καλούς λόγους πάνω σε διάφορα ψυχωφελή θέματα, ώστε ν' αποτελούν ολόκληρο βιβλίο. Από αυτούς παραθέτουμε εδώ αυτόν τον μικρό λόγο, για χάρη εκείνων που επιθυμούν να προσέχουν και να φυλάγουν το νου τους. Ο λόγος αυτός διδάσκει με συντομία πως να αποκρούομε τις προσβολές των πονηρών λογισμών, για να μη μας κατηγορεί η συνείδηση, πως να μελετούμε τα θεία και πως να διατηρούμε καθαρά τα τρία μέρη της ψυχής με κάθε αταραξία και επιτηδειότητα.

ΑΓΙΟΣ ΗΣΑΙΑΣ Ο ΑΝΑΧΩΡΗΤΗΣ

27 κεφάλαια περί τηρήσεως του νου

1. Ἡ ὀργή εἶναι φυσική ἰδιότητα τοῦ νοῦ. Καί χωρίς ὀργή οὔτε στήν καθαρότητα φτάνει ὁ ἄνθρωπος, ἄν δέν ὀργιστεῖ ἐναντίον ὅλων τῶν πονηρῶν λογισμῶν πού σπέρνει μέσα του ὁ διάβολος. Καί ὅταν τόν βρῆκε ὁ Ἰώβ, ἔβρισε τούς ἐχθρούς του μ' αὐτά τά λόγια: «Ἄτιμοι καί ἐξαχρειωμένοι, πού δέν ἔχετε κανένα καλό πάνω σας, πού δέν σᾶς θεωρῶ οὔτε σάν τούς σκύλους τῶν ποιμνίων μου»(Ιώβ 30, 1, 4). Ἐκεῖνος πού θέλει νά φτάσει στή φυσική ὀργή (δηλαδή σ' ἐκείνη πού στρέφεται ἐναντίον τοῦ διαβόλου καί τῶν παθῶν), κόβει ὅλα τά θελήματά του μέχρις ὅτου φτάσει στήν κατάσταση τοῦ νοῦ του, ὅπως τή δημιούργησε ὁ Θεός.

2. Ἄν ἀντιστέκεσαι στήν καταδρομή τοῦ διαβόλου καί δεῖς ὅτι ἐξασθένησε καί ὑποχωρεῖ, μή χαρεῖς, γιατί ἡ κακία τῶν πονηρῶν πνευμάτων δέν ἐξαντλήθηκε ἀκόμη, ἀλλά ἀκολουθεῖ πίσω ἀπό αὐτά. Ἑτοιμάζουν πόλεμο χειρότερο ἀπό τόν πρῶτο, τόν ἔχουν ἀφήσει πίσω ἀπό τήν πόλη καί τοῦ ἔδωσαν ἐντολή νά μή κινηθεῖ. Καί ἄν ἀντισταθεῖς σ' αὐτούς, φεύγουν νικημένοι. Ἄν ὅμως ὑπερηφανευτεῖς ὅτι τούς ἔδιωξες καί ἀφήσεις ἀφύλαχτη τήν πόλη, τότε ἄλλοι ἔρχονται ἀπό πίσω καί ἄλλοι στέκονται ἐμπρός, καί ἡ ταλαίπωρη ψυχή ἀνάμεσά τους δέ βρίσκει καταφύγιο πουθενά. Πόλη εἶναι ἡ προσευχή. Ἀντίσταση εἶναι ἡ ἀντίκρουση τῶν πονηρῶν λογισμῶν στό ὄνομα του Ἰησοῦ Χριστοῦ. Βάση εἶναι ὁ θυμός.

3. Λοιπόν, ἀγαπητοί, ἄς σταθοῦμε μέ φόβο Θεοῦ καί ἄς φυλάγομε τήν ἄσκηση τῶν ἀρετῶν καί ἄς μή βάζομε ἐμπόδιο στή συνείδησή μας· ἄς προσέχομε τόν ἑαυτό μας μέ φόβο Θεοῦ, μέχρις ὅτου ἡ συνείδησή μας ἐλευθερωθεῖ καί μαζί της κι ἐμεῖς καί πραγματοποιηθεῖ ἕνωση ἀνάμεσα σ' αὐτήν καί σ' ἐμάς. Καί τότε ἡ συνείδηση γίνεται φύλακάς μας καί μᾶς δείχνει ποῦ σφάλλομε. Ἄν ὅμως δέν ὑπακούσομε σ' αὐτήν, θά φύγει ἀπό μᾶς καί θά μᾶς ἐγκαταλείψει καί τότε πέφτομε στά χέρια τῶν ἐχθρῶν καί δέν μᾶς ἀφήνουν πλέον. Ὅπως μᾶς δίδαξε ὁ Κύριός μας: «Ἄκουσε τόν ἀντίδικό σου ἕως ὅτου βρίσκεσαι μαζί του στό δρόμο γιά τό δικαστήριο»(Ματθ. 5,25). Ἀντίδικος, ἐννοοῦν μερικοί ὅτι εἶναι ἡ συνείδηση, ἡ ὁποία ἀντιστέκεται στόν ἄνθρωπο πού θέλει νά κάνει τό ἁμαρτωλό του θέλημα. Καί ἄν ὁ ἄνθρωπος δέν ἀκούσει τήν συνείδησή του, τότε αὐτή τον παραδίνει στούς ἐχθρούς του.

4. Ἄν ὁ Θεός δεῖ ὅτι ὑποτάχθηκε σ' Αὐτόν ὁ νοῦς μέ ὅλες του τίς δυνάμεις καί δέν ἔχει ἄλλη βοήθεια παρά Αὐτόν μόνο, τότε τόν ἐνδυναμώνει καί λέει: «Μή φοβάσαι, παιδί μου Ἰακώβ, ὀλιγάριθμε Ἰσραήλ»(Ησ. 41,13). Καί πάλι λέει: «Μή φοβάσαι, γιατί σέ λύτρωσα. Σοῦ ἔδωσα τό ὄνομά μου, σύ εἶσαι δικός μου. Καί ἄν περνᾶς ἀπό νερό, εἶμαι μαζί σου, ποτάμια ὁλόκληρα δέν θά σέ παρασύρουν, κι ἄν περάσεις ἀνάμεσα ἀπό φωτιά δέ θά καεῖς και ἡ φλόγα δέν θά σέ κατακάψει, γιατί ἐγώ εἶμαι ὁ Κύριος ὁ Θεός σου, ὁ ἅγιος τοῦ Ἰσραήλ, πού σέ σώζω»(Ησ. 43, 1-3).

5. Ἄν λοιπόν ὁ νοῦς ἀκούσει αὐτά τά ἐνθαρρυντικά λόγια, ἀψηφᾶ τούς δαίμονες λέγοντας: «Ποιός εἶναι ποὺ μέ πολεμᾶ; Ἄς σταθεῖ ἀπέναντί μου. Ποιός ἀντιδικεῖ μ' ἐμένα; Ἄς μέ πλησιάσει. Ὁ Κύριος εἶναι βοηθός μου, ποιός θά μοῦ κάνει κακό; Ὅλοι ἐσεῖς θά παλιώσετε ὅπως τά ροῦχα πού τρώει ὁ σκόρος»(Ἠσ. 50,8).

6. Ἄν ἡ καρδιά σου ἔφτασε νά ἀποκτήσει σάν φυσικό τό μίσος κατά τῆς ἁμαρτίας, τότε νίκησε καί ἀπομακρύνθηκε ἀπό ἐκεῖνα πού γεννοῦν τήν ἁμαρτία καί ἔβαλε στήν μνήμη σου τήν κόλαση. Καί γνώριζε ὅτι Ἐκεῖνος πού σέ βοηθεῖ μένει κοντά σου. Καί σύ νά μήν Τόν λυπεῖς μέ καμία ἁμαρτία, ἀλλά κλαῖε ἐμπρός Του καί λέγε: «Ἐσύ Κύριε ἔχεις τό ἔλεος γιά νά μέ γλυτώσεις ἀπό τήν ἁμαρτία καί τούς δαίμονες, γιατί ἐγώ ἀδυνατῶ νά ξεφύγω ἀπό τούς ἐχθρούς χωρίς τήν βοήθειά Σου». Καί πρόσεχε νά μήν παραδεχτεῖς πονηρές σκέψεις, καί Αὐτός σέ φυλάγει ἀπό κάθε κακό.

7. Ὀφείλει ὁ μοναχός νά κλείσει ὅλες τίς πόρτες τῆς ψυχῆς, δηλαδή τίς αἰσθήσεις του, γιά νά μήν πέσει ἐξαιτίας τους στήν ἁμαρτία. Καί ὅταν δεῖ ὁ νοῦς ὅτι δέν κυριεύεται ἀπό κανένα πάθος, ἑτοιμάζεται γιά τήν ἀθανασία καί μαζεύει τίς αἰσθήσεις του ὅλες κοντά καί τίς κάνει ἕνα σῶμα.

8. Ἄν ἀπαλλαγεῖ ὁ νοῦς ἀπό κάθε ἐλπίδα αὐτοῦ τοῦ κόσμου, αὐτό εἶναι τό σημεῖο ὅτι πέθανε μέσα σου ἡ ἁμαρτία.

9. Ἄν ὁ νοῦς μείνει ἐλεύθερος ἀπό τά κοσμικά πράγματα, τότε ἐκείνη ἡ ἀπόσταση πού ὑπάρχει μεταξύ τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ Θεοῦ, χάνεται.

10. Ἄν ἐλευθερωθεῖ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου ἀπό ὅλους τοὺς ἐχθρούς του, δηλ. ἀπό τά πάθη, καί ἀναπαυτεῖ, τότε βρίσκεται σέ καινούργια ζωή καί σκέφτεται καινούργια πράγματα, θεϊκά καί ἄφθαρτα. Ὅπου βρίσκεται τό πτῶμα, ἐκεῖ θά μαζευτοῦν οἱ ἀετοί(Λουκ. 17,37), (δηλαδή ὅπου ἡ ἠρεμία ἀπό τά πάθη, ἐκεῖ καί οἱ θεϊκές καί ἄφθαρτες σκέψεις).

11. Οἱ δαίμονες συνηθίζουν νά ἀποτραβιοῦνται μέ δόλο προσωρινά, γιά νά ξεθαρρευτεῖ ὁ ἄνθρωπος νομίζοντας ὅτι ἔγινε ἀπαθής καί νά ἀφήσει τόν ἑαυτό του χωρίς προσοχή, Καί τότε ξαφνικά πηδοῦν πάνω στήν ταλαίπωρη ψυχή του καί τήν ἁρπάζουν σάν σπουργίτι. Καί ἄν τήν νικήσουν, τή ρίχνουν χωρίς οἶκτο σέ κάθε ἁμάρτημα, χειρότερο ἀπό ἐκεῖνα γιά τά ὁποῖα ζητοῦσε πρωτύτερα συγχώρηση. Ἄς σταθοῦμε λοιπόν μέ φόβο Θεοῦ καί ἄς φυλάξομε τήν καρδιά μας, ἐκτελώντας τήν ἄσκησή μας. Καί ἄς κρατοῦμε τίς ἀρετές, πού ἀποτελοῦν ἐμπόδιο στήν κακία τῶν ἐχθρῶν δαιμόνων.

12. Ὁ δάσκαλός μας Ἰησοῦς Χριστός πού γνωρίζει τήν ἀσπλαχνία τῶν δαιμόνων καί σπλαχνίζεται τό ἀνθρώπινο γένος, μᾶς ἔδωσε αὐστηρή ἐντολή λέγοντας: «Νά εἶστε ἕτοιμοι γιά κάθε ὥρα, γιατί δέν γνωρίζετε ποιά ὥρα ἔρχεται ὁ ληστής, μήπως ἔρθει καί σᾶς βρεῖ νά κοιμᾶστε»(Ματθ. 24, 42-44). Καί σέ ἄλλο μέρος λέει: «Προσέχετε μή βαρύνουν οἱ καρδιές σας ἀπό τήν κραιπάλη καί τήν μέθη καί τίς βιοτικές μέριμνες καί ἔρθει ξαφνικά ἡ ὥρα γιά σᾶς»(Λουκ. 21, 34). Στάσου λοιπόν καλά καί πρόσεχε τίς αἰσθήσεις σου. Καί ἄν κρατεῖς εἰρηνικά στό νοῦ σου τή μνήμη τοῦ Θεοῦ, τότε βλέπεις τούς ληστές δαίμονες πού προσπαθοῦν νά τήν ἀφαιρέσουν κρυφά. Γιατί ἐκεῖνος πού προσέχει μέ ἀκρίβεια τούς λογισμούς του, ἀντιλαμβάνεται ἐκείνους πού θέλουν νά μποῦν καί νά τόν μολύνουν. Οἱ κακοί λογισμοί ταράζουν τό νοῦ γιά νά γίνει μετέωρος, φουσκωμένος καί ἀργός. Ἀλλά ἐκεῖνοι πού γνωρίζουν τήν κακία τους, μένουν ἀτάραχοι, προσευχόμενοι στόν Κύριο.

13. Ἄν ὁ ἄνθρωπος δέν μισήσει τά ἔργα αὐτοῦ τοῦ κόσμου, δέν μπορεῖ νά λατρεύσει τόν Θεό. Καί ποιά εἶναι ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ; Τό νά μήν ἔχει κανείς τίποτε ξένο στό νοῦ του, ὅταν προσεύχεται σ' Αὐτόν· νά μήν νιώθει ἄλλη ἡδονή, ὅταν Τόν δοξολογεῖ. νά μή διατηρεῖ καμιά κακία, ὅταν ψάλλει σ' Αὐτόν. νά μήν ἔχει μίσος ἐναντίον κανενός, ὅταν προτιμᾶ Αὐτόν· οὔτε νά ὑπάρχει καμιά ζηλοφθονία πονηρή πού νά μᾶς ἐμποδίζει ὅταν ἀπευθυνόμαστε σ' Αὐτόν συνεχῶς καί νά τόν θυμόμαστε πάντοτε. Γιατί τά παραπάνω σκοτεινά ἐμπόδια εἶναι τεῖχος πού περικυκλώνει τή δυστυχισμένη ψυχή καί δέν μπορεῖ νά λατρεύσει καθαρά τόν Θεό, ἐφόσον τά ἔχει αὐτά. Γιατί τῆς γίνονται ἐμπόδια στό δρόμο της πρός τόν Θεό καί δέν τήν ἀφήνουν νά Τόν συναντήσει καί νά Τόν δοξολογήσει μέσα της καί νά προσευχηθεῖ σ' Αὐτόν μέ γλυκύτητα στήν καρδιά γιά νά φωτιστεῖ ἀπό Αὐτόν. Γι' αὐτό ὁ νοῦς σκοτίζεται πάντοτε καί δέν μπορεῖ νά προκόψει κατά Θεόν, γιατί δέν φροντίζει νά τά κόψει ὅλα αὐτά μέ πνευματική γνώση.

14. Ὅταν ὁ νοῦς σώσει τίς αἰσθήσεις τῆς ψυχῆς ἀπό τά θελήματα τῆς σάρκας καί τίς ὁδηγήσει στήν ἀπάθεια καί ξεχωρίσει τήν ψυχή ἀπό τά θελήματα τῆς σάρκας, τότε ἄν δεῖ ὁ Θεός τήν ἀδιαντροπιά τῶν παθῶν, ὅτι ὁρμοῦν πάνω στήν ψυχή γιά νά φέρουν τίς αἰσθήσεις στήν ἁμαρτία, καί φωνάζει ὁ νοῦς κρυφά ἀπό τό Θεό καί ἀκατάπαυστα, στέλνει τήν βοήθειά Του καί ὅλα αὐτά ἀμέσως τά καταστρέφει.

15. Σέ παρακαλῶ, ἐφόσον βρίσκεσαι στή ζωή, μήν ἀφήσεις ἐλεύθερη τήν καρδιά σου. Γιατί ὅπως ὁ γεωργός δέν μπορεῖ νά εἶναι σίγουρος γιά τούς καρπούς του, ἐπειδή δέν γνωρίζει τί μπορεῖ νά συμβεῖ μέχρις ὅτου τούς μαζέψει, ἔτσι καί ὁ ἄνθρωπος δέν ἐπιτρέπεται νά ἀφήσει ἀφύλαχτη τήν καρδιά του ὅσο ἀναπνέει. Ὅπως δέν γνωρίζει ὁ ἄνθρωπος ποιό πάθος θά τοῦ ἔρθει ὡς τήν τελευταία του πνοή, ἔτσι δέν πρέπει νά ἀφήσει ἐλεύθερη τήν καρδιά του μέχρι τήν ὥρα ἐκείνη, ἀλλά πρέπει πάντοτε νά φωνάζει πρός τό Θεό νά τόν βοηθήσει καί νά τόν ἐλεήσει.

16. Ἐκεῖνος πού δέν βρίσκει βοήθεια σέ καιρό πολέμου, οὔτε στήν εἰρήνη μπορεῖ νά ἔχει ἐμπιστοσύνη.

17. Ὅταν χωριστεῖ κανείς ἀπό τήν ἁμαρτωλή ζωή, θά γνωρίσει μέ ἀκρίβεια ὅλα τά ἁμαρτήματα μέ τά ὁποῖα ἁμάρτησε στό Θεό. Γιατί δέν βλέπει τίς ἁμαρτίες του πρίν χωριστεῖ ἀπό αὐτές, πράγμα πού θά τοῦ φανεῖ πικρό καί δύσκολο. Ὅσοι φτάνουν σ' αὐτό τό μέτρο, κλαῖνε γιά τίς ἁμαρτίες τους καί παρακαλοῦν καί ντρέπονται μπροστά στό Θεό, φέρνοντας στό νοῦ τίς πονηρές φιλίες πού εἶχαν μέ τά πάθη. Ἄς ἀγωνιστοῦμε λοιπόν ἀδελφοί κατά τήν δύναμή μας καί ὁ Θεός μᾶς βοηθᾶ κατά τό πλῆθος τοῦ ἐλέους Του. Καί ἄν δέν φυλάξαμε καθαρή τήν καρδιά μας, τουλάχιστον ἄς βάλομε τά δυνατά μας νά φυλάξομε τά σώματά μας, ὅπως ζητάει ὁ Θεός, ἀναμάρτητα καί ἄς πιστεύομε ὅτι κατά τόν καιρό τῆς πνευματικῆς πείνας πού μᾶς βρῆκε, μᾶς ἐλεεῖ μαζί μέ τούς Ἁγίους Του.

18. Ἐκεῖνος πού ἔδωσε τήν καρδιά του στήν ἀναζήτηση τοῦ Θεοῦ μέ ἀληθινή εὐσέβεια, δέν μπορεῖ νά σκέφτεται ὅτι εἶναι ἀρεστός στό Θεό. Ἐπειδή ὅσο τόν ἐλέγχει ἡ συνείδησή του γιά τίς ἁμαρτίες πού ἔκανε, δέν ἀπόκτησε τήν ἐλευθερία. Ἐφόσον ὑπάρχει ὁ ἔλεγχος, ὑπάρχει καί ἐκεῖνος πού κατηγορεῖ· καί ἐφόσον ὑπάρχει κατηγορία, δέν ὑπάρχει ἐλευθερία. Ἄν λοιπόν στήν προσευχή σου δεῖς ὅτι δέν σέ κατηγορεῖ κανένα εἶδος κακίας, ἄρα εἶσαι ἐλεύθερος καί μπῆκες στήν ἁγία ἀνάπαυση τοῦ Θεοῦ, σύμφωνα μέ τό θέλημά Του. Ἄν δεῖς ὅτι ὁ καλός καρπός δυνάμωσε καί δέν τόν πνίγουν πλέον τά ζιζάνια τοῦ ἐχθροῦ· καί ὅτι δέν ἔφυγαν μόνοι τους οἱ ἐχθροί καί ἔπαψαν ἀπό πανουργία νά πολεμοῦν πλέον μέ τίς αἰσθήσεις σου· καί ἄν ἡ νεφέλη ἔριξε τή σκιά της πάνω στή σκηνή καί ὁ ἥλιος δέν σέ ἔκαψε τήν ἡμέρα, οὔτε ἡ σελήνη τή νύχτα(Ψαλμ.120,6)· καί ἄν βλέπεις ὅτι ἑτοίμασες τήν σκηνή νά τή στήσεις καί νά τή φυλάξεις κατά τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, τότε μέ τή δύναμη τοῦ Θεοῦ ἔχεις νικήσει. Καί τότε Αὐτός θά ρίξει τή σκιά Του πάνω στή σκηνή γιατί εἶναι δική Του. Καί ἕως ὅτου γίνεται πόλεμος, ὁ ἄνθρωπος ἔχει φόβο καί τρόμο, ἤ νά νικήσει σήμερα, ἤ νά νικηθεῖ· ἤ νά νικηθεῖ αὔριο ἤ νά νικήσει· γιατί ὁ ἀγώνας σφίγγει τήν καρδιά ὁλόγυρα. Ἡ ἀπάθεια ὅμως εἶναι ἀκαταμάχητη, γιατί ἔλαβε πιά τό βραβεῖο καί ἔπαψε πιά νά μεριμνᾶ γιά κάποιο ἀπό τά τρία μέρη, ἐπειδή εἰρήνευσαν μεταξύ τους καί μέ τό Θεό. Τά τρία αὐτά μέρη εἶναι ψυχή, σῶμα καί πνεῦμα. Ὅταν λοιπόν τά τρία αὐτά γίνουν ἕνα μέ τήν ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δέν μποροῦν πλέον νά χωριστοῦν. Μή νομίζεις λοιπόν τόν ἑαυτό σου ὅτι εἶσαι νεκρός ὡς πρός τήν ἁμαρτία, ὅσο στενοχωρεῖσαι καί πολεμεῖσαι μέ ὁρμή ἀπό τούς ἐχθρούς σου τούς δαίμονες, εἴτε ξυπνητός, εἴτε στόν ὕπνο σου. Ὅσο ὁ ταλαίπωρος ἄνθρωπος βρίσκεται στό στάδιο τοῦ ἀγώνα, δέν μπορεῖ νά εἶναι ἀσφαλής.

19. Ἄν ὁ νοῦς ἀποκτήσει πνευματική δύναμη καί ἑτοιμάσει τόν ἑαυτό του νά ἀκολουθήσει τήν ἀγάπη πού σβήνει ὅλα τά πάθη τοῦ σώματος καί πού δέν ἀφήνει μέ τή δύναμή της καμιά κακία νά ἐξουσιάζει τήν καρδιά, τότε ὁ νοῦς ἀντιστέκεται ἐναντίον τῆς κακίας μέχρις ὅτου τήν χωρίσει ἀπό τίς καλές διαθέσεις τῆς ψυχῆς.

20. Ἐξέταζε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ μέ μεγάλη προσοχή τόν ἑαυτό σου, ἀδελφέ, κάθε ἡμέρα, καί βλέπε τήν καρδιά σου, ποιό πάθος βρίσκεται μέσα σ' αὐτήν. Καί πέταξέ το μακριά ἀπό τήν καρδιά σου, γιά νά μή σοῦ γίνει ἀφορμή καταδίκης.

21. Πρόσεχε λοιπόν ἀδελφέ μου τήν καρδιά σου καί ἀγρύπνα γιά ν' ἀντιμετωπίσεις τούς ἐχθρούς σου. Γιατί εἶναι πανοῦργοι καί μέ κάθε εἶδος κακίας. Καί πίστεψε μέσα σου βαθιά ὅτι εἶναι ἀδύνατο ὁ ἄνθρωπος πού πράττει τό κακό, νά πράξει καλά. Γι' αὐτό καί ὁ Σωτήρας μας μᾶς δίδαξε νά εἴμαστε προσεκτικοί καί ἄγρυπνοι, λέγοντας: «Ὅτι εἶναι στενή ἡ πύλη καί δύσκολος ὁ δρόμος πού ὁδηγεῖ στή ζωή καί εἶναι λίγοι ὅσοι τόν βρίσκουν»(Ματθ. 7,14).

22. Πρόσεχε λοιπόν στόν ἑαυτό σου μήπως κάτι ἀπ' ὅσα ὁδηγοῦν στήν ἀπώλεια σέ ἀπομακρύνει ἀπό τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, καί φύλαγε τήν καρδιά σου καί μήν ἀμελήσεις καί πεῖς: «Πῶς νά φυλάξω τήν καρδιά μου, ἀφοῦ εἶμαι ἄνθρωπος ἁμαρτωλός;» Γιατί ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἐγκαταλείψει τίς ἁμαρτίες του καί ἐπιστρέψει στό Θεό μετανοιωμένος, ἡ μετάνοια τόν ξαναγεννᾶ καί τόν κάνει ὅλον καινούργιο.

23. Παντοῦ ἡ Ἁγία Γραφή, Παλαιά καί Καινή, μιλᾶ γιά τή φύλαξη τῆς καρδιᾶς. Ὁ Δαβίδ λέει: «Γιοί τῶν ἀνθρώπων, ὡς πότε θά ἔχετε βαριά καρδιά;(Ψαλμ. 4,3), καί πάλι: «Ἡ καρδιά τούς εἶναι κούφια»(Ψαλμ. 5,10). Γιά ἐκείνους πάλι πού σκέφτονται μάταια, λέει: «Εἶπε μέσα στήν καρδιά του, θά μείνω ἀμετακίνητος»(Ψαλμ.9,27). Καί πάλι: «Εἶπε μέσα στήν καρδιά του, ξεχάστηκε ὁ Θεός»(Ψαλμ. 9,32), καί ἄλλα πολλά παρόμοια. Ὀφείλει λοιπόν ὁ μοναχός νά ἐννοεῖ τό σκοπό τῆς

Γραφῆς, γιά ποιόν καί πότε μιλάει, καί νά κρατᾶ συνεχῶς τόν ἀγώνα τῆς ἀσκήσεως. νά προσέχει τίς ἐπιθέσεις τοῦ διαβόλου καί σάν καλός πλοίαρχος νά ξεπερνᾶ τά κύματα, καθώς θά τόν κυβερνᾶ ἡ χάρη, χωρίς νά ξεφεύγει ἀπό τόν δρόμο του καί νά προσέχει μόνο στόν ἑαυτό του. καί νά πλησιάζει τό Θεό, χωρίς νά πλανιέται ἡ σκέψη του ἐδῶ κι ἐκεῖ, καί χωρίς περιέργεια τοῦ νοῦ του.

24. Ὁ καιρός τῶν ἀγώνων ἀπαιτεῖ ἀπό μᾶς τήν προσευχή, ὅπως τόν πλοίαρχο οἱ ἄνεμοι καί οἱ τρικυμίες καί οἱ φουρτοῦνες. Γιατί δεχόμαστε προσβολή λογισμῶν καί ἐναρέτων καί κακῶν. Κύριος τῶν παθῶν εἶναι ὁ εὐσεβής καί φιλόθεος λογισμός. Πρέπει ἐμεῖς οἱ ἡσυχαστές μέ σύνεση νά διακρίνομε καί νά ξεχωρίζομε καί τίς ἀρετές καί τίς κακίες. καί ποιές ἀρετές νά ἐργαζόμαστε μπροστά στούς ἀδελφούς μας καί ποιές μόνοι μας. καί ποιά εἶναι ἡ πρώτη ἀρετή, ποιά ἡ δεύτερη καί ποιά ἡ τρίτη. καί ποιό πάθος εἶναι ψυχικό καί ποιό σωματικό, καί ποιά ἀρετή ψυχική καί ποιά σωματική· καί ἀπό ποιά ἀρετή ἡ ὑπερηφάνεια χτυπᾶ τό νοῦ, ἀπό ποιά ἔρχεται ἡ κενοδοξία, ἀπό ποιά πλησιάζει ὁ θυμός καί ἀπό ποιά ἔρχεται ἡ γαστριμαργία. Γιατί ὀφείλομε νά ἀνατρέπομε τίς πονηρές σκέψεις καί κάθε ὑψηλοφροσύνη πού ὑψώνεται καί ἐμποδίζει τούς ἀνθρώπους νά γνωρίσουν τό Θεό(Β´ Κορ. 10,5).

25. Πρώτη ἀρετή εἶναι ἡ ἀμεριμνία, δηλαδή θάνατος σέ σχέση μέ κάθε ἄνθρωπο καί κάθε πράγμα. Αὐτή γεννᾶ τήν ἐπιθυμία τοῦ Θεοῦ. Κι αὐτή πάλι γεννᾶ τή φυσική ὀργή, ἡ ὁποία ἀντιστέκεται σέ κάθε πειρασμό τοῦ διαβόλου. Τότε ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ βρίσκει κατοικία στόν ἄνθρωπο καί διαμέσου τοῦ φόβου φανερώνεται ἡ ἀγάπη.

26. Πρέπει τήν προσβολή τοῦ πονηροῦ λογισμοῦ νά τήν ἀνατρέπομε ἀπό τήν καρδιά μας μέ εὐσεβῆ ἀντιλογία κατά τήν ὥρα τῆς προσευχῆς, μήπως καί βρεθοῦμε νά προσευχόμαστε στό Θεό μέ τά χείλη, ἐνῶ στήν καρδιά νά σκεφτόμαστε τά ἄτοπα. Γιατί ὁ Θεός δέν δέχεται ἀπό τόν ἡσυχαστή προσευχή θολή καί περιφρονητική. Σέ ὅλα τά μέρη της ἡ Γραφή συνιστᾶ ἔντονα νά φυλάγομε τίς αἰσθήσεις τῆς ψυχῆς. Ἄν ὑποταχθεῖ τό θέλημα τοῦ μοναχοῦ στό νόμο τοῦ Θεοῦ, κατά τό νόμο αὐτό θά κυβερνήσει καί ὁ νοῦς ὅσα ἐξαρτῶνται ὡς ὑπήκοοί του ἀπό αὐτόν, δηλ. ὅλες τίς ψυχικές κινήσεις καί ἰδιαίτερα τό θυμό καί τήν ἐπιθυμία. Αὐτοί εἶναι οἱ ὑπήκοοι τοῦ νοῦ. Ἀρετή ἐργαστήκαμε καί κάναμε τό σωστό, στρέψαμε τήν ἐπιθυμία στό Θεό καί τά θελήματά Του, καί τό θυμό κατά τῆς ἁμαρτίας καί τοῦ διαβόλου. Τί εἶναι λοιπόν ἐκεῖνο ποὺ ζητεῖται ἀπό μας; Ἡ ἐσωτερική μελέτη.

27. Ἄν ὁ σπόρος τῆς αἰσχρότητας σπαρεῖ στήν καρδιά σου, ὅταν κάθεσαι στό κελί σου, πρόσεξε. Ἀντιστάσου κατά τῆς κακίας, μήπως σέ κυριεύσει. Θυμήσου τό Θεό ὅτι εἶναι παρών καί σέ προσέχει, καί ὅ,τι ἔχεις στήν καρδιά σου εἶναι φανερό μπροστά Του. Πές λοιπόν στήν ψυχή σου: «Ἄν φοβᾶσαι ὁμοίους σου ἀνθρώπους ἁμαρτωλούς νά μή δοῦν τίς ἁμαρτίες σου, πόσο μᾶλλον τό Θεό ποὺ ὅλα τά βλέπει; Καί ἀπό αὐτό φανερώνεται ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ στήν ψυχή σου. Καί ἄν μείνεις μαζί του, μένεις ἀκίνητος ὡς πρός τά πάθη, ὅπως εἶναι γραμμένο: «Ὅσοι στηρίζονται στόν Κύριο εἶναι σάν τό ὄρος Σιῶν. δέν θά σαλευτεῖ στόν αἰώνα ὅποιος κατοικεῖ στήν Ἱερουσαλήμ»(Ψαλμ. 124, 1). Καί σέ κάθε πράγμα πού κάνεις, νά πιστεύεις ὅτι ὁ Θεός βλέπει κάθε σκέψη σου καί δέν θά ἁμαρτήσεις ποτέ. Σ’ Αὐτόν ἀνήκει ἡ δόξα στούς αἰῶνες. Ἀμήν.

ΑΓΙΟΣ ΚΑΣΣΙΑΝΟΣ Ο ΡΩΜΑΙΟΣ

Σύντομη βιογραφία

Ο όσιος πατέρας μας Κασσιανός ο Ρωμαίος ζούσε όταν βασίλευε ο Θεοδόσιος ο Μικρός, γύρω στο έτος 451 μ.Χ. Από τα έργα τα οποία έγραψε, συμπεριλήφθηκαν εδώ ο λόγος «Περί των οχτώ λογισμών» και ο λόγος «Περί διακρίσεως», γιατί σταλάζουν κάθε λογής ωφέλεια και χάρη.Αυτούς τους λόγους τους αναφέρει και ο σοφότατος Φώτιος, λέγοντας στην 157η ανάγνωσή του τα εξής: «Και ο δεύτερος λόγος προς τον ίδιο (τον Κάστορα δηλαδή) απευθύνεται και επιγράφεται «περί των οχτώ λογισμών», περί γαστριμαργίας, πορνείας, φιλαργυρίας, οργής, λύπης, ακηδίας, κενοδοξίας και υπερηφανείας.Οι λογισμοί αυτοί είναι χρήσιμοι και ωφέλιμοι όσο κανένας άλλος για κείνους που έχουν αναλάβει τον ασκητικό αγώνα.. Και τρίτος μικρός λόγος διαβάστηκε… που διδάσκει τι είναι διάκριση και ότι η διάκριση είναι μεγαλύτερη απ' όλες τις αρετές, και από τι γεννιέται αυτή, και ότι κυρίως είναι ουράνια δωρεά κ.λπ.».

Η Εκκλησία εορτάζει τη μνήμη του στις 29 Φεβρουαρίου, βραβεύοντάς τον με τιμές και εγκώμια.

ΑΓΙΟΣ ΚΑΣΣΙΑΝΟΣ Ο ΡΩΜΑΙΟΣ

Προς τον επίσκοπο Κάστορα, περί των οκτώ λογισμών της κακίας

Αφού πρωτύτερα συντάξαμε τον λόγο «περί διαμορφώσεως των Κοινοβίων», έχοντας το θάρρος στις προσευχές σου, επιχειρούμε πάλι να γράψομε για τους οχτώ λογισμούς της κακίας. της γαστριμαργίας, λέω, και πορνείας, φιλαργυρίας, οργής, λύπης, ακηδίας, κενοδοξίας και υπερηφάνειας.

1. Για την εγκράτεια της κοιλίας

Πρώτα θα κάνω λόγο για την εγκράτεια στα φαγητά, η οποία είναι αντίθετη της γαστριμαργίας, και για τον τρόπο των νηστειών και την ποσότητα των φαγητών. Και αυτά, όχι από τον εαυτό μου, αλλά καθώς παραλάβαμε από τους αγίους Πατέρες. Εκείνοι λοιπόν, δεν έχουν παραδώσει ένα κανόνα νηστείας, ούτε ένα τρόπο της διατροφής, ούτε το ίδιο μέτρο, γιατί δεν έχουν όλοι την ίδια δύναμη, είτε λόγω ηλικίας, είτε ασθένειας, είτε καλύτερης συνήθειας του σώματος. Έχουν όμως παραδώσει σε όλους ένα σκοπό, να αποφεύγομε την αφθονία και να αποστρεφόμαστε τον χορτασμό της κοιλιάς. Έχουν δει στην πράξη ότι είναι ωφελιμότερο και βοηθά στην καθαρότητα το να τρώει κανείς μία φορά την ημέρα από το να τρώει κάθε τρεις ή τέσσερις ή εφτά ημέρες. Γιατί λένε, εκείνος που επεκτείνεται υπέρμετρα στη νηστεία, υπέρμετρα κατόπιν τρώει. Και από αυτό, άλλοτε εξαιτίας της υπερβολής της αποχής από την τροφή ατονεί το σώμα και γίνεται πιο απρόθυμο για τις πνευματικές εργασίες, και άλλοτε όταν γεμίσει από το βάρος των τροφών προκαλεί αμέλεια και εξασθένηση της ψυχής. Και πάλι οι άγιοι Πατέρες δοκίμασαν και είδαν ότι δεν είναι για όλους κατάλληλη η διατροφή με χόρτα, ούτε με όσπρια, ούτε όλοι μπορούν να τρέφονται μόνο με ξερό ψωμί. Και άλλος, καθώς είπαν, ενώ τρώει δύο λίτρες ψωμί, πεινά ακόμη, ενώ άλλος τρώει μία λίτρα ή εξ ουγγιές και χορταίνει. Σε όλους λοιπόν, όπως είπα, ένα κανόνα εγκράτειας έχουν παραδώσει, το να μην ξεγελιούνται με τον χορτασμό της κοιλίας(Παροιμ. 24, 15), ούτε να παρασύρονται από την ηδονή του λάρυγγα. Γιατί δεν είναι μόνο η διαφορά της ποιότητας των τροφών, αλλά και η ποσότητα που ανάβει τα πυρωμένα βέλη(Εφ. 6, 16) της πορνείας. Γιατί με οποιαδήποτε τροφή όταν γεμίσει η κοιλιά, γεννά το σπόρο της διαφθοράς. Και πάλι δεν είναι μόνο η κραιπάλη του κρασιού που φέρνει μέθη στη διάνοια, αλλά και η αφθονία του νερού και κάθε τροφής η υπερβολική χρήση, τη ζαλίζει και φέρνει νύστα σ' αυτήν. Αιτία της καταστροφής των Σοδομιτών δεν ήταν η κραιπάλη του κρασιού και των διαφόρων φαγητών, αλλά η αφθονία του άρτου, κατά τον προφήτη(Ιεζ. 16, 49).

Η ασθένεια του σώματος δεν είναι αντίθετη με την καθαρότητα της καρδιάς, όταν δώσομε στο σώμα εκείνα που απαιτεί η ασθένεια, όχι ό,τι θέλει η ηδονή. Τις τροφές τις χρησιμοποιούμε τόσο ώστε να ζήσομε, όχι για να σκλαβωθούμε στις ορμές της επιθυμίας. Η μετρημένη και μέσα σε λογικά όρια τροφή βοηθά στην υγεία του σώματος, δεν αφαιρεί την αγιότητα. Ακριβής κανόνας εγκράτειας, όπως παρέδωσαν οι Πατέρες, είναι να σταματούμε να τρώμε πριν χορτάσομε. Και ο Απόστολος που είπε: «Μη φροντίζετε για την σάρκα, πως να ικανοποιήσετε τις επιθυμίες της»(Ρωμ. 13, 14), δεν εμπόδισε την αναγκαία κυβέρνηση της ζωής, αλλά απαγόρευσε την φιλήδονη φροντίδα.

Άλλωστε, για την τέλεια καθαρότητα της ψυχής, δεν αρκεί μόνο η εγκράτεια στα φαγητά, αν δεν συντρέχουν και οι υπόλοιπες αρετές. Λοιπόν, η ταπείνωση με την υπακοή και την καταπόνηση του σώματος, ωφελούν πολύ. Η αποχή από τη φιλαργυρία, όχι μόνον το να μην έχει κανείς χρήματα, αλλά και το να μην τα επιθυμεί, οδηγεί στην καθαρότητα της ψυχής. Η αποχή από την οργή, από την λύπη, από την κενοδοξία, από την υπερηφάνεια, όλα αυτά προξενούν τη γενική καθαρότητα της ψυχής. Τη μερική καθαρότητα της ψυχής, μέσω της σωφροσύνης, ιδιαίτερα κατορθώνουν η νηστεία

και η εγκράτεια. Γιατί είναι αδύνατον εκείνος που έχει γεμάτη την κοιλιά του, να κάνει νοερό πόλεμο εναντίον του πνεύματος της πορνείας. Ώστε λοιπόν πρώτος αγώνας μας ας είναι να συγκρατούμε την κοιλιά μας και να υποδουλώνομε το σώμα. Όχι μόνο με νηστεία, αλλά και με αγρυπνία και κόπο και πνευματικά αναγνώσματα και με το να μαζεύομε την καρδιά μας πάνω στο φόβο της κολάσεως και στον πόθο της βασιλείας των Ουρανών.

2. Περί του πνεύματος της πορνείας και της σαρκικής επιθυμίας

Δεύτερος αγώνας που έχομε να κάνομε είναι εναντίον του πνεύματος της πορνείας και της σαρκικής επιθυμίας, η οποία επιθυμία αρχίζει από τη μικρή ηλικία να ενοχλεί τον άνθρωπο. Ο αγώνας αυτός είναι μεγάλος και δύσκολος και έχει δύο μέτωπα. Γιατί ενώ τα άλλα ελαττώματα κάνουν τη μάχη μόνο μέσα στη ψυχή, ο σαρκικός πόλεμος είναι διπλός, και στη ψυχή και στο σώμα. Και γι’ αυτό πρέπει να αναλάβομε διπλό πόλεμο. Γιατί δεν είναι αρκετή η σωματική νηστεία για να αποκτήσομε την τέλεια σωφροσύνη και αληθινή αγνεία, αν δεν ακολουθεί και συντριβή καρδίας και πυκνή προσευχή προς τον Θεό και συχνή μελέτη των Γραφών και κόπος και εργασία των χεριών, τα οποία μπορούν να αναστέλλουν τις ακατάστατες ορμές της ψυχής και να ανακαλούν την ψυχή από τις αισχρές φαντασίες. Προπάντων βοηθά η ταπείνωση της ψυχής, χωρίς την οποία ούτε την πορνεία, ούτε άλλο πάθος μπορεί κανείς να νικήσει. Πρώτα – πρώτα λοιπόν πρέπει με κάθε προσοχή να φυλάγει κανείς την καρδιά του(Παροιμ. 4, 23) από ρυπαρούς λογισμούς. Γιατί από την καρδιά βγαίνουν – όπως είπε ο Κύριος – διαλογισμοί πονηροί, φόνοι, μοιχείες, πορνείες και τα λοιπά(Ματθ. 15, 19). Και η νηστεία δεν έχει διαταχθεί μόνον για κακοπάθεια του σώματος, αλλά και για την προσοχή και νηφαλιότητα του νου, για να μη σκοτιστεί ο νους από τη πολυφαγία και γίνει αδύνατος στην επιτήρηση των λογισμών. Πρέπει λοιπόν όχι μόνο στη σωματική νηστεία να βάζομε όλη την επιμέλειά μας, αλλά και στην προσοχή των λογισμών και στην πνευματική μελέτη, χωρίς τα οποία είναι αδύνατο να ανέβομε στο ύψος της αληθινής αγνείας και καθαρότητας. Πρέπει λοιπόν να καθαρίζομε πρώτα, σύμφωνα με την εντολή του Κυρίου, το εσωτερικό του πιάτου και του ποτηριού, για να γίνει και το εξωτερικό τους καθαρό(Ματθ. 23, 26).

Γι’ αυτό ακριβώς, αν υπάρχει μέσα μας η φροντίδα να πολεμήσομε νόμιμα και να στεφανωθούμε(Β΄ Τιμ. 2, 5), αφού νικήσομε το ακάθαρτο πνεύμα της πορνείας, να μην έχομε θάρρος στη δική μας δύναμη και άσκηση, αλλά στη βοήθεια του Κυρίου μας και Θεού. Γιατί δεν παύει ο άνθρωπος να πολεμείται από αυτό το πνεύμα, μέχρις ότου πιστέψει αληθινά ότι όχι με τη δική του επιμέλεια και το δικό του κόπο, αλλά με τη βοήθεια του Θεού ελευθερώνεται από αυτή την αρρώστια και ανεβαίνει στο ύψος της αγνείας. Και αυτό είναι υπόθεση πάνω από τη φύση. κατά κάποιο τρόπο υπερβαίνει το σώμα εκείνος που έχει υποτάξει τους ερεθισμούς της σάρκας και τις ηδονές της. Και γι’ αυτό είναι αδύνατον ο άνθρωπος (για να το πω έτσι) με τα δικά του φτερά να πετάξει προς το υψηλό και ουράνιο βραβείο της αγιοσύνης και να γίνει μιμητής των Αγγέλων, αν δεν τον σηκώσει η χάρη του Θεού από τη γη και τη λάσπη. Γιατί με καμιά άλλη αρετή οι άνθρωποι με τη σάρκα που φέρουν δεν εξομοιώνονται περισσότερο με τους αγγέλους, όσο με την αρετή της σωφροσύνης. Με την αρετή αυτή, ενώ βρίσκονται ακόμη στη γη, έχουν το πολίτευμα στους ουρανούς, κατά τον Απόστολο(Φιλιπ. 3, 20).

Δείγμα του ότι αποκτήσαμε τελείως αυτή την αρετή είναι να μη προσηλώνεται η ψυχή κατά τον ύπνο σε καμία εικόνα αισχρής φαντασίας. Γιατί αν και δεν λογαριάζεται ως αμαρτία αυτή η κίνηση στον ύπνο, είναι όμως γνώρισμα ότι η ψυχή είναι άρρωστη και δεν έχει ελευθερωθεί από το σαρκικό πάθος. Γι’ αυτό τις αισχρές φαντασίες που μας έρχονται στον ύπνο, πρέπει να πιστεύομε ότι είναι έλεγχος της προηγούμενης αμέλειας και της ασθένειάς μας, αφού την κρυμμένη μέσα στα απόκρυφά της ψυχής μας νόσο την κάνει φανερή η ρεύση κατά την ανάπαυση του ύπνου. Γι’ αυτό και ο Γιατρός των ψυχών μας, στα απόκρυφα της ψυχής έβαλε το φάρμακο, όπου γνώριζε ότι βρίσκονται και οι αιτίες της ασθένειας, λέγοντας: «Καθένας που βλέπει γυναίκα με σκοπό να την επιθυμήσει, έκανε κιόλας μοιχεία μαζί της μέσα στην καρδιά του»(Ματθ. 5, 28). Δε διορθώνει τόσο τους περίεργους και πορνικούς οφθαλμούς, όσο την ψυχή που έχει την κατοικία της μέσα μας, η

οποία κακώς μεταχειρίζεται τα μάτια τα οποία έδωσε ο Θεός για το καλό του ανθρώπου. Γι' αυτό και η σοφή Παροιμία δε λέγει: «Με κάθε τρόπο να προσέχεις τα μάτια σου», αλλά. «Με κάθε τρόπο να προσέχεις την καρδιά σου»(Παροιμ. 4, 23). Έβαλε δηλαδή το φάρμακο της προσοχής στην καρδιά που μεταχειρίζεται τα μάτια για ό,τι θέλει.

Λοιπόν αυτή ας είναι η φρουρά και προφύλαξη της καρδιάς μας. όταν έρθει στο νου μας ενθύμηση γυναίκας που ξεφύτρωσε από διαβολική δολιότητα, είτε μητέρας ή αδελφής ή άλλων ευλαβών γυναικών, αμέσως να την διώξομε από την καρδιά μας, μήπως επιμένοντας πολύ σ' αυτή την ενθύμηση, μας κυλήσει εκείνος που μας εξαπατά στο κακό, ο διάβολος, και μας ρίξει μέσα στο γκρεμό των αισχρών και βλαβερών σκέψεων. Αλλά και η εντολή που δόθηκε από το Θεό στον πρωτόπλαστο διατάζει, να συντρίβομε το κεφάλι του φιδιού(Γεν. 3, 15), δηλαδή των αρχή των βλαβερών λογισμών, μέσω των οποίων επιχειρεί αυτό να συρθεί μέσα στις ψυχές μας. Αλλιώς με το να παραδεχτούμε το κεφάλι, που είναι η αρχή του λογισμού, θα παραδεχτούμε και το υπόλοιπο σώμα του φιδιού, που είναι η συγκατάθεση στην ηδονή, και αυτό θα κατακρημνίσει τη διάνοιά μας στην παράνομη πράξη. Αλλά πρέπει κατά την Γραφή, κάθε πρωί να εξολοθρεύομε όλους τους αμαρτωλούς της γης(Ψαλμ. 100, 8), δηλαδή με το φως της γνώσεως να διακρίνομε και να εξολοθρεύομε τους αμαρτωλούς λογισμούς από τη γη, η οποία είναι η καρδιά μας, σύμφωνα με τη διδασκαλία του Κυρίου. Και όσο είναι ακόμη νήπια οι γιοι της Βαβυλώνας, δηλαδή οι πονηροί λογισμοί, να τους χτυπάμε στο έδαφος και να τους τσακίζομε πάνω στην πέτρα(Ψαλμ. 136, 9), η οποία πέτρα είναι ο Χριστός. Γιατί αν οι νήπιοι λογισμοί μεγαλώσουν και γίνουν άνδρες λόγω της συγκαταθέσεώς μας σ' αυτούς, τότε δεν θα νικηθούν χωρίς μεγάλο στεναγμό και κόπο.

Μετά τα όσα είπαμε από την Αγία Γραφή, καλό είναι να θυμηθούμε και λόγους αγίων Πατέρων. Είπε λοιπόν ο άγιος Βασίλειος, επίσκοπος Καισαρείας της Καππαδοκίας. «Και γυναίκα δε γνωρίζω και παρθένος δεν είμαι». Τόσο πολύ γνώριζε ότι το δώρο της παρθενίας δεν κατορθώνεται μόνο με αποχή από γυναίκα, όσο με την αγιοσύνη της ψυχής και την καθαρότητα, η οποία κατορθώνεται με το φόβο του Θεού. Λένε επίσης και τούτο οι Πατέρες, ότι δεν μπορούμε να αποκτήσομε τελείως την αρετή της αγνείας, αν δεν αποκτήσομε πρωτύτερα την αληθινή ταπεινοφροσύνη μέσα στην καρδιά μας. Ούτε μπορούμε να κριθούμε άξιοι ν' αποκτήσομε την αληθινή θεία γνώση, αν μέσα στα απόκρυφα της ψυχής έχει θρονιαστεί το πάθος της πορνείας. Θα δείξομε και από τον Απόστολο πόσο μεγάλο είναι το κατόρθωμα της σωφροσύνης, και αφού αναφέρομε μια φράση του μόνο, θα τελειώσομε: «Επιδιώκετε να έχετε ειρήνη με όλους και τον αγιασμό, που χωρίς αυτόν κανένας δεν θα δει τον Κύριο»(Εβρ. 12, 14). Ότι αναφέρεται στο θέμα μας, είναι φανερό από εκείνο που λέει αμέσως παρακάτω: «Κανένας πόρνος και βέβηλος όπως ο Ησαύ»(Εβρ. 12, 16). Όσο λοιπόν ουράνιο και αγγελικό είναι το κατόρθωμα της αγιοσύνης, τόσο με βαρύτερες συνωμοσίες και δόλους πολεμείται από τους εχθρούς δαίμονες. Και γι' αυτό οφείλομε να φροντίζομε να έχομε όχι μόνον εγκράτεια σώματος, αλλά και συντριβή καρδίας και πυκνές προσευχές με στεναγμούς, ώστε το καμίνι της σάρκας μας, το οποίο ο βασιλιάς της Βαβυλώνας ανάβει καθημερινά με τους ερεθισμούς της επιθυμίας, να το σβήσομε με τη δρόσο του Αγίου Πνεύματος(Δαν. 3, 19).

Εκτός από αυτά, μέγιστο όπλο για τον πόλεμο αυτό είναι η κατά Θεόν αγρυπνία. Γιατί όπως η προσοχή και η προφύλαξη της ημέρας ετοιμάζει τη νυχτερινή αγιοσύνη, έτσι η νυχτερινή κατά Θεόν αγρυπνία ετοιμάζει και διευκολύνει την ψυχή στην καθαρότητα της ημέρας.

3. Περί της φιλαργυρίας

Τρίτος είναι ο αγώνας εναντίον του πνεύματος της φιλαργυρίας, αγώνας ξένος και έξω από την ανθρώπινη φύση, που βρίσκει αφορμή την απιστία του μοναχού. Γιατί οι ερεθισμοί των άλλων παθών, εννοώ του θυμού και της επιθυμίας, έχουν τις αφορμές από το σώμα, και κατά κάποιο τρόπο είναι έμφυτα και έχουν την αρχή από την γέννηση. Γι' αυτό και χρειάζεται πολύς καιρός για να νικηθούν. Η αρρώστια όμως της φιλαργυρίας έρχεται από έξω και μπορεί ευκολότερα να κοπεί αν καταβάλλει κανείς επιμέλεια και προσοχή. Αν όμως παραμεληθεί, γίνεται πιο καταστρεπτική

από τα άλλα πάθη και δύσκολα φεύγει. γιατί είναι ρίζα όλων των κακών(Α΄ Τιμ. 6, 10), κατά τον Απόστολο.

Ας σκεφτούμε ως εξής: οι φυσικές κινήσεις του σώματος υπάρχουν όχι μόνο στα παιδιά, στα οποία κρίση του καλού και του κακού δεν υπάρχει ακόμα, αλλά και σ' αυτά τα νήπια που τρώνε γάλα, που δεν έχουν ούτε ίχνος ηδονής, δίνουν όμως σημάδι ότι έχουν εκ φύσεως κίνηση στη σάρκα τους. Επίσης και το κεντρί του θυμού παρατηρείται στα νήπια, όταν τα βλέπομε να διεγείρονται ζωηρά εναντίον εκείνων που τα λύπησαν. Και αυτά δεν τα λέω για να κατηγορήσω τη φύση σαν αιτία της αμαρτίας. μη γένοιτο. αλλά για να δείξω ότι ο θυμός και η επιθυμία, αν και για καλό ενώθηκαν με τον άνθρωπο από τον Δημιουργό και είναι κάπως από τα φυσικά προσόντα του σώματος, εξαιτίας της αμέλειας ξεπέφτουν σε πράξεις έξω από τη φύση. Γιατί η κίνηση του σώματος δόθηκε από τον Δημιουργό για τη γέννηση απογόνων και την παράταση της ανθρωπότητας κατά διαδοχή και όχι για την πορνεία. Και ο θυμός έχει κατασπαρεί μέσα μας για τη σωτηρία, για να θυμώνομε εναντίον της κακίας και όχι να γινόμαστε θηρία εναντίον των ανθρώπων. Αν λοιπόν χρησιμοποιούμε για κακό το θυμό και την επιθυμία, δεν είναι η ανθρώπινη φύση αμαρτωλή ούτε θα κατηγορήσομε τον Πλάστη, όπως δεν κατηγορούμε εκείνον που έδωσε στον άλλον ένα σιδερένιο εργαλείο για μια αναγκαία και ωφέλιμη εργασία, και αυτός το χρησιμοποίησε σε φόνο.

Αυτά τα είπαμε για να φανερώσομε ότι το πάθος της φιλαργυρίας δεν προέρχεται από τη φύση, αλλά μόνο από πολύ κακή και διεφθαρμένη διάθεση. Γιατί η αρρώστια αυτή της φιλαργυρίας, όταν βρει στην αρχή της αποταγής χλιαρή και άπιστη την ψυχή, της υποβάλλει δίκαιες τάχα και ευλογοφανείς προφάσεις για να κατακρατήσει μερικά από εκείνα που έχει. Του λέει ότι θα έχει μακροχρόνια γηρατειά και ασθένεια και ότι εκείνα που δίνει για τις ανάγκες το κοινόβιο δεν είναι αρκετά όχι για άρρωστο, αλλά ούτε για υγιή, και ότι εδώ δεν φροντίζουν όπως χρειάζεται τους αρρώστους, αλλά με πολλή αμέλεια, και αν δεν έχει κρύψει χρυσάφι, θα πεθάνει άθλια. Τελευταία του υποβάλλει τη σκέψη, ότι ούτε στο μοναστήρι μπορεί να μείνει πολύ, λόγω της βαριάς εργασίας και της αυστηρότητας του ηγουμένου. Και όταν παραπλανήσει τη διάνοια με τέτοιες σκέψεις, για να αποκτήσει έστω και ένα δηνάριο, τότε τον καταφέρνει και εργασία του χεριού να μάθει κρυφά από τον ηγούμενο, από την οποία θα μπορέσει να αυξήσει το χρήμα που τόσο επιθυμεί. Και παραπέρα τον εξαπατά τον άθλιο με κρυφές ελπίδες και του ψιθυρίζει το κέρδος που θα έχει από την εργασία του και την ανάπαυση και αμεριμνησία που θα αποκτήσει. Και αφού παραδοθεί ολόκληρος στη σκέψη του κέρδους, κανένα άλλο κακό δεν προσέχει. ούτε την παραφορά της οργής αν του συμβεί καμιά ζημιά, ούτε το σκοτάδι της λύπης αν δεν πετύχει το κέρδος, αλλά όπως σε άλλους γίνεται θεός η κοιλιά τους(Φιλιπ. 3, 19.), έτσι και σ' αυτόν γίνεται θεός ο χρυσός. Γι' αυτό ο μακάριος Απόστολος γνωρίζοντάς τα αυτά, όχι μόνο ρίζα όλων των κακών ονόμασε τη φιλαργυρία, αλλά και ειδωλολατρία την είπε(Α΄ Τιμ. 6, 10).

Ας δούμε λοιπόν σε πόση κακία η αρρώστια αυτή σέρνει τον άνθρωπο, ώστε να τον ρίξει και στην ειδωλολατρεία. γιατί αφού απομακρύνει ο φιλάργυρος το νου του από την αγάπη του Θεού, αγαπά είδωλα, δηλ. ανάγλυφες εικόνες ανθρώπων που είναι χαραγμένες πάνω στα νομίσματα. Με τέτοιους λογισμούς λοιπόν αφού σκοτισθεί ο μοναχός και προχωρήσει στο χειρότερο, δεν μπορεί να έχει διόλου υπακοή, αλλά αγανακτεί, νομίζει ότι πάσχει άδικα, και για την καθε εργασία γογγύζει, αντιλέγει και χωρίς διόλου ευλάβεια σαν άλογο σκληρότατο βαδίζει στο γκρεμό. Ούτε στην καθημερινή τροφή αρκείται, και διαμαρτύρεται ότι δεν μπορεί να υποφέρει μέχρι τέλος. Και λέει ότι ο Θεός δεν είναι μόνο εκεί, ούτε ότι εκεί αποκλειστικά βρίσκεται η σωτηρία του. και ότι αν δεν φύγει από το μοναστήρι εκείνο, θα χαθεί. Και έτσι έχοντας για συνεργό της διεφθαρμένης γνώμης του τα χρήματα που φυλάει, τα αισθάνεται σαν φτερά και με αυτά μελετά να φύγει από το μοναστήρι. Και λοιπόν απαντά υπερήφανα και άγρια σε όλες τις εντολές που του δίνουν, και νομίζοντας τον εαυτό του ξένο και εξωμερίτη, αν δει στο μοναστήρι ότι κάτι έχει ανάγκη να διορθωθεί, αμελεί και περιφρονεί και κατηγορεί όλα όσα γίνονται. Έπειτα ζητάει προφάσεις για να οργιστεί και να λυπηθεί, για να μην τον νομίσουν επιπόλαιο και ότι φεύγει από το μοναστήρι χωρίς αιτία. Κι αν μπορέσει με κρυφομιλήματα και μάταια λόγια να εξαπατήσει και άλλον και να τον

βγάλει από το μοναστήρι, κι αυτό το κάνει, για να έχει και συνεργό. Έτσι λοιπόν με το να ανάβει από τη φωτιά των χρημάτων του ο φιλάργυρος, ποτέ δεν μπορεί να ησυχάσει στο μοναστήρι του ούτε να ζήσει κάτω από κανόνα. Κι όταν ο διάβολος σαν λύκος τον αρπάξει από την μάνδρα και τον ξεχωρίσει από το ποίμνιο και τον πάρει για να τον φάει, τότε τον φέρνει στο σημείο, τα έργα που βαριόταν να κάνει τις ορισμένες ώρες στο κοινόβιο, αυτά να τα κάνει στο κελί του μέρα και νύχτα με μεγάλη προθυμία. Και ούτε τις συνήθειες των προσευχών, ούτε τις νηστείες, ούτε τον κανόνα των αγρυπνιών επιτρέπει να τηρεί, αλλά αφού τον δέσει με τη μανία της φιλαργυρίας, όλη του την προθυμία τον πείθει να την δείξει στο εργόχειρό του.

Είναι τρεις τρόποι αυτής της αρρώστιας, τους οποίους εξίσου απαγορεύουν οι θείες Γραφές και οι διδασκαλίες των Πατέρων. Ένας είναι που κάνει όσους ήταν φτωχοί, να προσπαθούν εκείνα που δεν είχαν στον κόσμο να τα αποκτήσουν τώρα. Άλλος είναι που κάνει να μετανοούν όσοι αρνήθηκαν μια φορά τα χρήματα όταν έγιναν μοναχοί και τους βάζει να ζητούν εκείνα που πρόσφεραν στο Θεό. Τρίτος είναι αυτός, ο οποίος αφού από την αρχή δέσει το μοναχό με απιστία και χλιαρότητα, δεν του επιτρέπει να απαλλαγεί τελείως από τις κοσμικές ασχολίες, με το να του υποβάλλει φόβο της φτώχειας και απιστία στην πρόνοια του Θεού, και να τον κάνει παραβάτη των υποσχέσεών του που έδωσε, όταν αρνήθηκε τον κόσμο. Τα παραδείγματα αυτών των τριών τρόπων βρήκαμε ότι κατακρίνονται στην Αγία Γραφή. Έτσι ο Γιεζή, επειδή επιθύμησε να αποκτήσει χρήματα που δεν είχε πρωτύτερα, δεν πέτυχε την προφητική χάρη, την οποία ο διδάσκαλος ήθελε να του αφήσει ως κληρονομιά. Και αντί ευλογία, κληρονόμησε αιώνια λέπρα με την κατάρα του Προφήτη(Δ΄ Βασιλ. 5, 25). Και ο Ιούδας που θέλησε να πάρει χρήματα, τα οποία είχε εγκαταλείψει προηγουμένως, αφου ακολούθησε το Χριστό, όχι μόνο γλύστρησε στην προδοσία του Κυρίου και χωρίστηκε από τον χορό των Αποστόλων, αλλά και τη ζωή του τελείωσε με βίαιο θάνατο(Ματθ. 27, 5). Ο Ανανίας και η Σαπφείρα με το να φυλάξουν μερικά από εκείνα που είχαν, τιμωρούνται με θάνατο από το αποστολικό στόμα(Πραξ. 5, 1-10). Ο μέγας Μωυσής στο Δευτερονόμιο παραγγέλει με μυστικό τρόπο σ’ εκείνους που υπόσχονται να αποταχθούν και να φύγουν από τον κόσμο και από φόβο απιστίας πάλι κρατιούνται από τα γήινα πράγματα: «Αν είναι κανείς φοβιτσιάρης και δειλός να μη βγει στον πόλεμο, αλλά να πάει σπίτι του και να καθίσει, μη τυχόν κάνει και τους αδελφούς του να φοβηθούν και αυτοί»(Δευτ. 20, 8). Υπάρχει άλλη πιο σίγουρη και καθαρή μαρτυρία; Δεν μαθαίνομε απ’ αυτά ότι εκείνοι που απαρνούνται τον κόσμο, πρέπει τελείως να τα απαρνούνται όλα κι έτσι να βγαίνουν στον πόλεμο, και όχι με το να κάνουν αρχή νωθρή και διεφθαρμένη, να απομακρύνουν τους άλλους από την ευαγγελική τελειότητα και να τους φέρνουν σε δειλία; Αυτό που λέει καλώς η θεία Γραφή: «Φέρνει μακαριότητα πιο πολύ το να δίνεις παρά το να παίρνεις»(Πραξ. 20, 35), το ερμηνεύουν κακώς, καθώς βιάζονται προς εξαπάτησή τους και προς την επιθυμία της φιλαργυρίας, παρεξηγώντας την έννοια του ρητού και την διδασκαλία του Κυρίου που λέει: «Αν θέλεις να είσαι τέλειος, πήγαινε, πούλησε τα υπάρχοντά σου, και δώστα στους φτωχούς και θ’ αποκτήσεις θησαυρό στον ουρανό, και έλα ακολούθησέ με»(Ματθ. 19, 21). Και έτσι συμπεραίνουν ότι από την ακτημοσύνη είναι ανώτερο το να εξουσιάζουν τον πλούτο τους και από αυτόν να δίνουν σε όσους έχουν ανάγκη.

Ας μάθουν αυτοί ότι δεν απαρνήθηκαν ακόμα τον κόσμο, ούτε έφτασαν την μοναχική τελειότητα, αφού ντρέπονται να γίνουν φτωχοί για χάρη του Χριστού σαν τον Απόστολο Παύλο και με την εργασία των χεριών τους να συντηρούν και τον εαυτό τους και να εξυπηρετούν και όσους έχουν ανάγκη(Πραξ. 20, 34) και με έργα να εκπληρώσουν την μοναχική υπόσχεση και να δοξαστούν μαζί με τον Απόστολο. Και αφού διασκορπίσουν τον παλιό πλούτο, να αγωνίζονται μαζί με τον Παύλο με πείνα και δίψα, με κρύο και γύμνια τον καλό αγώνα(Β΄ Τιμ. 4, 7). Γιατί αν γνώριζε ο Απόστολος ότι ο παλιός του πλούτος ήταν πιο χρήσιμος για την τελειοποίηση του ανθρώπου, δεν θα τον περιφρονούσε, αφού ήταν και διακεκριμένος Ρωμαίος πολίτης(Πραξ. 22, 25). Αλλά και οι χριστιανοί των Ιεροσολύμων πουλούσαν τα σπίτια και τα χωριάφια τους και έβαζαν το αντίτιμο καταγής κοντά στα πόδια των Αποστόλων(Πραξ. 4, 34). Δεν θα το έκαναν αυτό αν γνώριζαν ότι οι Απόστολοι θεωρούσαν καλύτερο να τρέφονται από τα δικά τους χρήματα και όχι από τον προσωπικό τους κόπο και από τις προσφορές των εθνικών. Ακόμα πιο καθαρά διδάσκει γι’ αυτά ο

Απόστολος Παύλος μ' εκείνα που γράφει προς τους Ρωμαίους: «Τώρα πηγαίνω στην Ιερουσαλήμ για να διακονήσω τους αγίους… Το θέλησαν να τους βοηθήσουν, αλλά ήταν και οφειλέτες τους»(Ρωμ. 15, 27). Και ο ίδιος, καθώς ήταν σε δεσμά και φυλακές πολλές φορές και ταλαιπωρημένος από την οδοιπορία, πράγμα που τον εμπόδιζε να εργάζεται όπως συνήθιζε με τα χέρια του για να προμηθεύεται τα αναγκαία, διδάσκει ότι αυτά τα πήρε από τους αδελφούς που ήρθαν από τη Μακεδονία, λέγοντας: «Το υστέρημά μου το συμπλήρωσαν οι αδελφοί που ήρθαν από τη Μακεδονία»(Β΄ Κορ. 11, 9). Και προς τους Φιλιππησίους γράφει: «Ξέρετε και σεις, Φιληππήσιοι, ότι αφού αναχώρησα από την Μακεδονία, καμία άλλη εκκλησία δεν με βοήθησε, παρά μόνο σεις, γιατί και στη Θεσσαλονίκη και μια και δυο φορές μου στείλατε τα αναγκαία(Φιλιπ. 4, 15)». Ας είναι λοιπόν και αυτοί κατά την γνώμη των φιλαργύρων πιο ευτυχείς από τον Απόστολο επειδή από τα υπάρχοντά τους του χορήγησαν τα αναγκαία. Αλλά δεν θα φτάσει κανείς σε μια τόσο μεγάλη ανοησία, να το πει αυτό.

Αν λοιπόν θέλομε να ακολουθήσομε την ευαγγελική εντολή και όλη εκείνη την Εκκλησία την θεμελιωμένη από την αρχή πάνω στους Αποστόλους, να μη στηριζόμαστε στις υποκειμενικές γνώμες μας, ούτε όσα έχουν καλά ειπωθεί να τα εξηγήσομε άσχημα. Αλλά, αφού πετάξομε μακριά τη χλιαρή και άπιστη γνώμη μας, να εντυπώσομε καλά στο νου μας την ακρίβεια του Ευαγγελίου. Έτσι θα μπορέσομε να ακολουθήσομε και τα ίχνη των Πατέρων και ποτέ να μην απομακρυνθούμε από την προσοχή και την επιμέλεια του κοινοβίου και τον κόσμο τούτο να τον απαρνηθούμε αληθινά. Καλό είναι λοιπόν και εδώ να θυμηθούμε τον λόγο κάποιου αγίου. Ο άγιος Βασίλειος, λοιπόν, ο επίσκοπος Καισαρείας της Καππαδοκίας, σε κάποιον συγκλητικό που απαρνήθηκε με χλιαρότητα τον κόσμο και κράτησε μερικά από τα χρήματά του, λέγεται ότι του είπε ένα τέτοιο λόγο: Και τον συγκλητικό έχασες και μοναχός δεν έγινες».

Πρέπει λοιπόν με κάθε επιμέλεια να ξεριζώνομε από την ψυχή μας τη ρίζα όλων των κακών, που είναι η φιλαργυρία, γνωρίζοντας καλά ότι όταν μένει η ρίζα, εύκολα φυτρώνουν τα κλαδιά. Αλλά την αρετή αυτή είναι δύσκολο να την κατορθώσομε αν δεν μένομε σε κοινόβιο. Γιατί στο κοινόβιο δεν έχομε φροντίδα ούτε για τις απαραίτητες ανάγκες μας. Έχονας εμπρός μας στα μάτια μας, την καταδίκη του Ανανία και της Σαπφείρας, να μας πιάνει φρίκη αν θέλομε να αφήσομε τίποτε στα χέρια μας από την παλιά περιουσία μας. Επίσης ας φοβηθούμε το παράδειγμα του Γιεζή, ο οποίος εξαιτίας της φιλαργυρίας του παραδόθηκε σε αιώνια λέπρα, κι ας φυλαχτούμε μήπως μαζέψομε για τους εαυτούς μας χρήματα τα οποία ούτε στον κόσμο είχαμε. Κι ακόμη έχοντας στο νου μας το κρέμασμα του Ιούδα, ας φοβηθούμε να πάρουμε πίσω κάτι από εκείνα που καταφρονήσαμε όταν γίναμε μοναχοί. Πάνω απ' όλα, ας έχομε πάντοτε εμπρός μας την αδηλότητα του θανάτου, μήπως σε ώρα που δεν περιμένομε έρθει ο Κύριός μας(Ματθ. 24, 44) και βρει λερωμένη τη συνείδησή μας από φιλαργυρία και μας πει εκείνα που είπε στο Ευαγγέλιο προς τον πλούσιο εκείνο: «Ανόητε, αυτή τη νύχτα απαιτούν από σένα τη ψυχή σου. σε ποιον θα πάνε αυτά που ετοίμασες(Λουκ. 12, 20);

4. Περί της οργής

Τέταρτος αγώνας είναι εμπρός μας εναντίον του πνεύματος της οργής. Και είναι ανάγκη, με τη βοήθεια του Θεού, το θανατηφόρο δηλητήριο της οργής να το κόψομε από το βάθος της καρδιάς μας. Γιατί όσο το πονηρό τούτο πνεύμα κάθεται στην καρδιά μας και τυφλώνει με τις σκοτεινές αναταραχές τα μάτια της καρδιάς μας, ούτε το συμφέρον της ψυχής μας μπορούμε να διακρίνομε, ούτε να φτάσομε ποτέ την πνευματική γνώση, ούτε την τελειότητα αγαθής σκέψεως να πάρομε στην κατοχή μας, ούτε να γίνομε μέτοχοι της αληθινής πνευματικής ζωής, ούτε το θείο και αληθινό φως μπορεί να δεχτεί ο νους μας. γιατί λέει η Γραφή: «Ταράχθηκαν τα μάτια μου από το θυμό»(Ψαλμ. 6, 8). Ούτε θα γίνομε μέτοχοι της θείας σοφίας, και αν ακόμη οι άλλοι μας νομίζουν για πολύ σοφούς, γιατί είναι γραμμένο: «Στον κόρφο των ανοήτων αναπαύεται ο θυμός»(Εκκλ. 7, 9). Αλλά ούτε και τις σωτήριες σκέψεις της διακρίσεως μπορούμε να αποκτήσομε και αν ακόμη οι άνθρωποι μας νομίζουν για φρόνιμους, γιατί είναι γραμμένο: «Η οργή καταστρέφει και τους φρόνιμους»(Παροιμ. 15, 1). Αλλά ούτε θα μπορέσομε να αποδώσομε το δίκαιο με προσεκτική και

νηφάλια καρδιά, καθώς είναι γραμμένο: «Ο θυμός του ανθρώπου δεν πραγματοποιεί τη δικαιοσύνη του Θεού»(Ιακ. 1, 20). ούτε την κοσμιότητα και σεμνότητα που όλοι οι άνθρωποι την επαινούν μπορούμε να αποκτήσομε, γιατί είναι γραμμένο: «Άνθρωπος που θυμώνει δεν είναι κόσμιος»(Παροιμ. 11, 25). Όποιος λοιπόν θέλει να φτάσει την τελειότητα και επιθυμεί να αγωνιστεί νόμιμα τον πνευματικό αγώνα, ας είναι ξένος από το ελάττωμα της οργής και του θυμού, και ας ακούει τι παραγγέλει το σκεύος της εκλογής, ο απ. Παύλος: «Κάθε έχθρα και οργή και θυμός και κραυγή και βλασφημία, ας φύγει από σας μαζί με κάθε κακία»(Εφ. 4, 31). Λέγοντας τη λέξη «κάθε», δε μας άφησε καμία πρόφαση θυμού ούτε σαν αναγκαία, ούτε σαν εύλογη. Εκείνος λοιπόν που θέλει να διορθώσει τον αδελφό του όταν αμαρτάνει ή να του βάλει επιτίμιο, ας φροντίζει να παραμένει ατάραχος, μήπως θέλοντας να θεραπεύσει άλλον, αρρωστήσει ο ίδιος και ακούσει τα ευαγγελικά λόγια: «Γιατρέ, θεράπευσε πρώτα τον εαυτό σου»(Λουκ. 4, 23). Και πάλι: «Γιατί βλέπεις το άχυρο στο μάτι του αδελφού σου και δεν παρατηρείς το δοκάρι μέσα στο δικό σου μάτι;»(Ματθ. 7, 3). Γιατί αν από οποιαδήποτε αιτία η κίνηση της οργής θερμανθεί πολύ, τυφλώνει τα μάτια της ψυχής και δεν την αφήνει να δει τον ήλιο της δικαιοσύνης. Όπως εκείνος που βάζει πάνω στα μάτια του χρυσά καλλύματα ή μολύβδινα, εμποδίζει εξίσου την όραση και καμιά διαφορά δεν προκαλεί στη τύφλωση η αξία του χρυσού, έτσι από οποιαδήποτε αιτία, εύλογη δήθεν ή παράλογη, και αν ανάψει η οργή, σκοτίζεται η πνευματική όραση.

Τότε μόνο χρησιμοποιούμε κατά φύση το θυμό, όταν τον στρέφομε εναντίον των εμπαθών και φιλήδονων λογισμών. Έτσι διδάσκει και ο προφήτης: «Να οργίζεστε και να μην αμαρτάνετε». δηλαδή να οργίζεστε κατά των παθών σας και των πονηρών λογισμών, και μην αμαρτάνετε εκτελώντας όσα αυτοί σας υπαγορεύουν. Κι αυτό θέλει να πει και η συνέχεια: «Για όσα λέτε μέσα στις καρδιές σας, πάνω στο κρεβάτι σας να κατανύγεστε»(Ψαλμ. 4, 5), δηλαδή όταν έρθουν στην καρδιά σας οι πονηροί λογισμοί, αφού τους διώξετε με την οργή, τότε ευρισκόμενοι στην ησυχία της ψυχής σαν σε κάποιο κρεβάτι, μετανοείτε με κατάνυξη. Συμφωνεί σ’ αυτό κι ο μακάριος Παύλος, που ανέφερε αυτόν τον στίχο και πρόσθεσε: «Ο ήλιος να μην βασιλεύει αφήνοντάς σας θυμωμένους, ούτε να δίνετε τόπο στο διάβολο»(Εφ. 4, 27), δηλ. μη διαθέτετε έτσι τον Κύριο Ιησού, τον Ήλιο της δικαιοσύνης, παροργίζοντάς Τον με τη συγκατάθεσή σας στους κακούς λογισμούς, ώστε να δύει στις καρδιές σας και να φεύγει, για να μη βρίσκει τόπο ο διάβολος με την αναχώρηση του Χριστού. Γι’ αυτόν τον ήλιο λέει και ο Θεός δια μέσου του προφήτη: «Θ’ ανατείλει ο ήλιος της δικαιοσύνης και τα φτερά του θα φέρουν την θεραπεία»(Μαλ. 4, 2). Αν πάλι εννοήσομε το ρητό κατά γράμμα, ούτε μέχρι τη δύση του ηλίου δεν μας επιτρέπεται να διατηρούμε την οργή.

Τι λοιπόν θα πούμε γι’ αυτά, εμείς όπου από αγριότητα και μανία της εμπαθούς ψυχικής καταστάσεώς μας, όχι μόνο μέχρι την δύση του ηλίου διατηρούμε την οργή, αλλά και για πολλές μέρες την κρατάμε; Και δε μιλάμε εκφράζοντας την οργή με λόγια, αλλά με την σιωπή μεταξύ μας αυξάνομε το δηλητήριο της μνησικακίας για ψυχική καταστροφή μας. Και δεν γνωρίζομε ότι πρέπει όχι μόνο να απέχομε από την ενεργητική οργή, αλλά και από την κατά διάνοια, για να μη σκοτεινιάσει ο νους μας από το σκοτάδι της μνησικακίας και ξεπέσει από το φως της πνευματικής γνώσεως και της διακρίσεως, και στερηθεί την κατοίκηση μέσα του του Αγίου Πνεύματος. Γι’ αυτό και ο Κύριος στα Ευαγγέλια παραγγέλει να αφήνομε το δώρο μας στο θυσιαστήριο και να μονιάζομε πρώτα με τον αδελφό μας(Ματθ. 5, 23), γιατί δεν είναι δυνατό να γίνει ευπρόσδεκτο, αν διατηρούμε μέσα μας θυμό και μνησικακία. Αλλά και ο Απόστολος το ίδιο μας διδάσκει, λέγοντας: «Να προσεύχεστε αδιάλειπτα»(Α΄ Θεσ. 5, 17), και «σε κάθε τόπο να υψώνετε σε προσευχή όσια χέρια, χωρίς οργή και λογισμούς απιστίας»(Α΄ Τιμ. 2, 8). Δεν μένει λοιπόν, παρά ή να μην προσευχόμαστε ποτέ, οπότε είμαστε υπεύθυνοι στην αποστολική παραγγελία, ή να φροντίζομε να τηρούμε τη διαταγή και να προσευχόμαστε χωρίς οργή και μνησικακία. Και επειδή πολλές φορές αν λυπηθούν ή ταραχθούν οι αδελφοί, αδιαφορούμε λέγοντας ότι δεν λυπήθηκαν εξαιτίας μας, ο Γιατρός των ψυχών, θέλοντας να ξεριζώσει τις προφάσεις, παραγγέλει να αφήσομε το δώρο και να συνδιαλλαγούμε όχι μόνο αν είμαστε εμείς λυπημένοι κατά του αδελφού μας, αλλά και αν αυτός είναι λυπημένος εναντίον μας δίκαια ή άδικα, να τον θεραπεύομε δίνοντας εξηγήσεις, και τότε να προσφέρομε το δώρο μας. Αλλά γιατί να διατρίβομε πολύ στα ευαγγελικά παραγγέλματα αφού και

από τον παλαιό νόμο μπορούμε να μάθομε, ο οποίος αν και θεωρείται πιο συγκαταβατικός, λέει: «Μη νιώσεις μέσα σου μίσος για τον αδελφό σου»(Λευιτ. 19, 17), και αλλού λέει: «Ο δρόμος του μνησίκακου οδηγεί στο θάνατο»(Παροιμ. 12, 28). Και εδώ όχι μόνον την ενεργητική μνησικακία τιμωρεί, αλλά και την κατά διάνοια.

Πρέπει λοιπόν σύμφωνα με τους θείους νόμους, να αγωνιζόμαστε με όλη τη δύναμή μας εναντίον του πνεύματος της οργής και της αρρώστιας που έχομε μέσα μας. και όχι, επειδή στρέφομε το θυμό εναντίον των ανθρώπων, να επιδιώκομε την ερημία και την απομόνωση, γιατί δήθεν εκεί δεν υπάρχουν αφορμές να μας παρακινούν στην οργή, και στη μόνωση θα κατορθώσομε εύκολα την αρετή της μακροθυμίας. Επειδή είμαστε υπερήφανοι και δεν θέλομε να κατηγορούμε τον εαυτό μας και να αποδίδομε στη δική μας αμέλεια τις αφορμές της ταραχής, επιθυμούμε να χωριστούμε από τους αδελφούς μας. Ενόσω λοιπόν αποδίδομε στους άλλους τις αφορμές της ασθένειάς μας, είναι αδύνατο να φτάσομε την τελειότητα της μακροθυμίας.

Το κυριότερο λοιπόν μέρος της διορθώσεώς μας και της ειρήνης μας δεν κατορθώνεται από τη μακροθυμία των άλλων απέναντί μας αλλά από τη δική μας ανεξικακία προς τους άλλους. Όταν όμως, αποφεύγοντας τον αγώνα της μακροθυμίας, επιδιώκομε την έρημο και την μόνωση, τότε, όσα πάθη φέρνομε αθεράπευτα εκεί, είναι κρυμμένα μέσα μας και δεν χάθηκαν. Επειδή η ερημία και η αναχώρηση σε όσους δεν έχουν απαλλαγεί από τα πάθη τους, ξέρει όχι μόνον να τα διατηρεί, αλλά και να τα σκεπάζει. και ούτε επιτρέπει να αισθάνονται σε ποιο πάθος νικιούνται. Απεναντίας η έρημος υποβάλλει σ' αυτούς να φαντάζονται ότι απόκτησαν αρετή και τους πείθει να πιστεύουν ότι κατόρθωσαν τη μακροθυμία και την ταπείνωση, όσο δεν είναι παρών κάποιος που να τους ερεθίζει και να τους φέρνει σε δοκιμασία. Και όταν τύχει αφορμή θυμού που τους προκαλεί και τους δοκιμάζει, αμέσως τα πάθη που βρίσκονται μέσα αποθηκευμένα και λανθάνοντα, σαν άλογα χωρίς χαλινάρι ξεπηδούν από τον τόπο που ησύχαζαν, θρεμμένα από την μακρά ησυχία και αργία, και με μεγαλύτερη σφοδρότητα και αγριότητα σύρουν στον όλεθρο τον άνθρωπο που κάθεται πάνω σ' αυτά. Γιατί περισσότερο εξαγριώνονται τα πάθη όταν στερούνται τη δοκιμασία που προέρχεται από τους ανθρώπους. Και αυτήν ακόμη την σκιά της υπομονής και μακροθυμίας, την οποία φαινομενικά νομίζομε, όταν είμαστε μαζί με τους αδελφούς, ότι είχαμε, τη χάνομε από την αμέλεια της εκγυμνάσεως και της απομονώσεως. Όπως τα φαρμακερά φίδια στην ερημιά που ησυχάζουν στη φωλιά τους, τότε δείχνουν τη μανία τους, όταν τα πλησιάσει κανείς, έτσι και οι εμπαθείς άνθρωποι που ησυχάζουν όχι λόγω της αρετής, αλλά αναγκαστικά εξαιτίας της ερημιάς, τότε χύνουν το δηλητήριό τους, όταν αρπάξουν κάποιον που τους πλησιάζει και τους ερεθίζει. Και γι' αυτό πρέπει εκείνοι που επιζητούν την τελειότητα της πραότητας, να φροντίζουν όσο μπορούν περισσότερο, όχι μόνο εναντίον των ανθρώπων να μην οργίζονται, αλλά ούτε και εναντίον των ζώων, ούτε κατά των αψύχων. Γιατί θυμούμαι, όταν ήμουν στην έρημο θύμωσα εναντίον καλαμιού που δεν μου άρεσε το πάχος ή η λεπτότητά του. Επίσης θύμωσα και εναντίον ξύλου που δεν μπόρεσα να το κόψω αμέσως. Επίσης και εναντίον πέτρας από εκείνες που βγάζουν φωτιά, όταν προσπάθησα να βγάλω φωτιά και δεν έβγαλε γρήγορα. Έτσι είχε δυναμώσε η οργή, ώστε να στρέφεται και κατά των αναισθήτων πραγμάτων.

Αν λοιπόν επιθυμούμε να επιτύχομε το μακαρισμό του Κυρίου, όχι μόνον την ενεργητική οργή, όπως είπαμε, αλλά και την κατά διάνοια πρέπει να εμποδίσομε. Γιατί δεν ωφελεί τόσο πολύ να συγκρατούμε το στόμα μας στο καιρό του θυμού να μη λέει λόγια μανιασμένα, όσο να καθαρίζομε την καρδιά μας από την μνησικακία και να μη στριφογυρίζομε μέσα στο μυαλό μας πονηρούς λογισμούς εναντίον του αδελφού. Γιατί η ευαγγελική διδασκαλία παραγγέλει να κόβομε τις ρίζες των αμαρτημάτων, παρά τους καρπούς. επειδή όταν κοπεί η ρίζα του θυμού από την καρδιά, ούτε μίσος ούτε φθόνος προχωρεί σε έργο. Όποιος μισεί τον αδελφό του, έχει ονομαστεί ανθρωποκτόνος(Α΄ Ιω. 3, 15), που φονεύει αυτόν με την διάθεση του μίσους κατά διάνοια. αυτού το αίμα δεν το βλέπουν οι άνθρωποι, αφού δεν χύθηκε με χτύπημα ξίφους. αλλά ότι κατά διάνοια και κατά διάθεση φονεύτηκε, το βλέπει ο Θεός, ο Οποίος όχι μόνο για τις πράξεις, αλλά και για τους λογισμούς και τις προαιρέσεις αποδίδει στον καθένα στεφάνια ή τιμωρίες, καθώς λέει ο Ίδιος

δια μέσου του προφήτη: «Ιδού, έρχομαι για να συγκεντρώσω τα έργα και τις σκέψεις τους»(Σ. Σειρ. 35, 22). Και πάλι, ο Απόστολος λέει: «Όταν οι λογισμοί τους κατηγορούν αναμεταξύ τους ή και απολογούνται, κατά την ημέρα που ο Θεός θα κρίνει τα κρυφά έργα των ανθρώπων»(Ρωμ. 2, 15). Αυτός ο Ίδιος ο Κύριος διδάσκει να αποβάλλομε κάθε οργή και λέει στα Ευαγγέλια: «Όποιος οργίζεται κατά του αδελφού του, θα είναι ένοχος στο δικαστήριο»(Ματθ. 5, 22). Τα ακριβή αντίγραφα (του Ευαγγελίου) έτσι περιέχουν αυτό το χωρίο. Γιατί η λέξη «εική» δηλ. χωρίς λόγο, είναι μεταγενέστερη προσθήκη. κι αυτό είναι φανερό και από το πνεύμα της Γραφής. Επειδή το θέλημα του Κυρίου είναι να κόβομε με κάθε τρόπο τη ρίζα και το σπινθήρα της οργής και να μην κρατάμε καμιά πρόφαση οργής. μήπως θυμώνοντας στην αρχή εύλογα τάχα, ύστερα πέσομε στη μανία του παράλογου θυμού.

Η τέλεια θεραπεία της ασθένειας της οργής είναι αυτή: να πιστέψομε ότι ούτε για δίκαιες ούτε για άδικες αφορμές επιτρέπεται ποτέ να θυμώνομε. Επειδή όταν η οργή σκοτίσει τη διάνοια, ούτε διάκριση, ούτε σωστή σκέψη, ούτε δικαιοσύνη θα βρεθεί μέσα μας. ούτε και ναός του αγίου Πνεύματος μπορεί να γίνει η ψυχή μας, αλλά θα μας κατακυριεύσει το πνεύμα της οργής σκοτίζοντας τη διάνοιά μας. Τελευταίο απ’ όλα, πρέπει να έχομε εμπρός στα μάτια μας κάθε ημέρα, την αβεβαιότητα της ώρας του θανάτου μας, κι έτσι να φυλαγόμαστε από την οργή. Και ας γνωρίζομε ότι ούτε η σωφροσύνη, ούτε η απάρνηση του υλικού κόσμου, ούτε οι νηστείες και αγρυπνίες θα μας ωφελήσουν κατά την ημέρα της κρίσεως, αν βρεθούμε ένοχοι επειδή κατεχόμαστε από οργή και μίσος.

5. Περί της λύπης

Πέμπτος είναι ο αγώνας εναντίον του πνεύματος της λύπης, το οποίο σκοτίζει την ψυχή από κάθε πνευματική θεωρία και την εμποδίζει από κάθε αγαθή πράξη. Επειδή όταν το πονηρό αυτό πνεύμα αρπάξει την ψυχή και την σκοτίσει ολόκληρη, δεν της επιτρέπει να προσεύχεται με προθυμία. δεν την αφήνει να εγκαρτερεί στην ωφέλεια των ιερών αναγνωσμάτων. δεν ανέχεται να είναι ο άνθρωπος πράος και να κινείται εύκολα σε κατάνυξη και συμπάθεια προς τους αδελφούς. για όλες τις εργασίες και εναντίον ακόμη της υποσχέσεως του μοναχικού βίου φέρνει μίσος. Και γενικά η λύπη, αφού ανακατώσει όλες τις σωτήριες σκέψεις της ψυχής και παραλύσει τη δραστηριότητα και την καρτερία της, τη φέρνει σε σημείο να είναι σαν ανόητη και ηλίθια, δένοντάς την με τον λογισμό της απελπισίας. Γι’ αυτό, αν έχομε σκοπό να αγωνιστούμε τον πνευματικό αγώνα και να νικήσομε, με τη βοήθεια του Θεού, τα πονηρά πνεύματα, όσο μπορούμε με μεγαλύτερη προσοχή ας φυλάξομε την καρδιά μας από το πνεύμα της λύπης. Γιατί όπως ο σκόρος τρώει το ρούχο και το σκουλήκι το ξύλο, έτσι η λύπη κατατρώγει την ψυχή του ανθρώπου. Πείθει τον άνθρωπο να αποφεύγει κάθε καλή πνευματική συναναστροφή και δεν επιτρέπει ούτε από γνήσιους φίλους να δέχεται συμβουλή, ούτε καλή και ειρηνική απάντηση να δίνει σ’ αυτούς, αλλά αφού καταλάβει όλη την ψυχή, τη γεμίζει με δυσαρέσκεια, πλήξη και μελαγχολία. Και τότε τη βάζει να αποφεύγει τους ανθρώπους, γιατί γίνονται σ’ αυτήν αίτιοι ταραχής. Και δεν επιτρέπει στην ψυχή να εννοήσει, ότι όχι απέξω αλλά μέσα της έχει την αρρώστια, η οποία τότε φανερώνεται, όταν έρθουν οι πειρασμοί και με την δοκιμασία την φέρουν στην επιφάνεια. Γιατί ποτέ δεν μπορεί να βλαφτεί ο άνθρωπος από άλλον, αν δεν έχει μέσα του αποθηκευμένες τις αφορμές των παθών. Και γι’ αυτό ο Δημιουργός των πάντων και Γιατρός των ψυχών, ο Θεός, ο μόνος που γνωρίζει ακριβώς τα τραύματα της ψυχής, δεν παραγγέλει να αποφεύγομε τις συναναστροφές των ανθρώπων, αλλά να κόβομε τις αιτίες της κακίας που είναι μέσα μας, και να γνωρίζομε ότι η υγεία της ψυχής δεν κατορθώνεται με τον χωρισμό από τους ανθρώπους, αλλά με την διαμονή και εξάσκηση με τους ενάρετους ανθρώπους. Όταν λοιπόν για προφάσεις που τις νομίζομε δήθεν εύλογες, εγκαταλείπομε τους αδελφούς, δεν κόψαμε τις αφορμές της λύπης αλλά μόνον κάναμε εναλλαγή τους, γιατί η αρρώστια που έχομε μέσα μας τις ανακινεί πάλι εξαιτίας άλλων πραγμάτων.

Γι’ αυτό όλος ο πόλεμος ας είναι εναντίον των παθών που είναι μέσα μας, γιατί αν αυτά με τη χάρη και τη βοήθεια του Θεού, βγουν από την καρδιά μας, όχι μόνο με τους ανθρώπους, αλλά και με τα

άγρια θηρία εύκολα μπορούμε να ζήσομε, όπως λέει ο μακάριος Ιώβ: «Τα άγρια θηρία θα γίνουν ειρηνικά μαζί σου»(Ιώβ 5, 23). Πρώτα πρώτα λοιπόν να αγωνιστούμε εναντίον του πνεύματος της λύπης, που φέρνει την ψυχή στην απελπισία, για να το εξορίσομε από την καρδιά μας. Γιατί αυτό το πνεύμα δεν επέτρεψε στον Κάιν να μετανοήσει μετά την αδελφοκτονία, ούτε στον Ιούδα μετά την προδοσία του Κυρίου. Μια μόνο λύπη να έχομε, την μετάνοια για τις αμαρτίες μας ενωμένη με την αγαθή ελπίδα, για την οποία ο Απόστολος λέει: «Η κατά Θεόν λύπη προξενεί μετάνοια που οδηγεί σε οριστική σωτηρία»(Β΄ Κορ. 7, 10). Κι αυτό, γιατί η κατά Θεόν λύπη τρέφοντας την ψυχή με την ελπίδα που ακολουθεί την μετάνοια, είναι ανάμικτη με χαρά. Γι' αυτό και πρόθυμο και υπάκουο για κάθε καλή πράξη, ευκολοπλησίαστο, ταπεινό, πράο, ανεξίκακο, υπομονετικό σε κάθε αγαθό κόπο και κάθε συντριβή κάνει τον άνθρωπο η λύπη αυτή, αφού είναι κατά Θεόν. Και με αυτό λοιπόν γίνονται οι καρποί του αγίου Πνεύματος φανεροί στον άνθρωπο, δηλαδή η χαρά, η αγάπη, η ειρήνη, η μακροθυμία, η αγαθότητα, η πίστη, η εγκράτεια(Γαλ. 5, 22). Από την αντίθετη λύπη είναι φανεροί οι καρποί του πονηρού πνεύματος, οι οποίοι είναι ακηδία, ανυπομονησία, θυμός, μίσος, αντιλογία, απελπισία, οκνηρία στην προσευχή. Αυτή την λύπη πρέπει να την αποφεύγομε, όπως και την πορνεία, και τη φιλαργυρία και το θυμό και τα υπόλοιπα πάθη. Αυτή η λύπη θεραπεύεται με την προσευχή και την ελπίδα στον Θεό και την μελέτη των θείων λόγων και με την συναναστροφή με ευλαβείς ανθρώπους.

6. Περί της ακηδίας

Έκτος είναι ο αγώνας μας εναντίον της ακηδίας (αμέλεια, πλήξη) που ενώνεται και βοηθεί το πνεύμα της λύπης. Δεινός και βαρύς δαίμονας αυτός, πολεμά πάντοτε τους μοναχούς. Αυτός επιτίθεται εναντίον του μοναχού κατά το μεσημέρι προκαλώντας του ατονία και φόβο και μίσος εναντίον του τόπου όπου ασκείται και εναντίον των αδελφών που είναι μαζί του και εναντίον κάθε εργασίας, ακόμη και της αναγνώσεως των θείων Γραφών. Του υποβάλλει ακόμη και λογισμούς μεταβάσεως σε άλλο τόπο, και ότι αν δεν πάει αλλού, μάταια κοπιάζει εδώ και χάνει τον καιρό του. Επίσης του φέρνει κατά το μεσημέρι και πείνα τόση, όση δεν θα προξενούσε σ' αυτόν τριήμερη νηστεία ή μακρά οδοιπορία ή βαρύτατος κόπος. Έπειτα του υποβάλλει λογισμούς ότι με κανένα άλλο τρόπο δεν μπορεί να απαλλαγεί από την ασθένεια αυτή και το βάρος της, παρά με το να βγαίνει έξω συνεχώς και να επισκέπτεται τους αδελφούς, τάχα για ωφέλεια ή επίσκεψη των ασθενών. Κι όταν δεν μπορέσει να τον εξαπατήσει με αυτά, τότε αφού του φέρνει πολύ βαρύ ύπνο, επιτίθεται εναντίον του σφοδρότερος και δυνατότερος, και δεν μπορεί διαφορετικά να νικηθεί, παρά με την προσευχή και την αποχή από την αργολογία και με την μελέτη των θείων λόγων και την υπομονή στους πειρασμούς. Γιατί αν δεν τον βρει ασφαλισμένο με αυτά τα όπλα, τότε αφού τον κατατρυπήσει με τα βέλη του, τον κάνει άστατο, ονειροπόλο, ράθυμο, άεργο και τον οδηγεί να επισκέπτεται πολλά μοναστήρια και να μην φροντίζει για τίποτε άλλο, παρά πού γίνονται τραπέζια και συμπόσια. Γιατί η διάνοια αυτού που έπεσε σε ακηδία τίποτε άλλο δεν φαντάζεται παρά τις μάταιες σκέψεις όσων αναφέραμε. Από αυτά τον δεσμεύει και σε κοσμικά πράγματα και τον δελεάζει λίγο-λίγο σε επιβλαβείς ασχολίες, μέχρις ότου και από αυτή τη μοναχική ζωή τον διώξει.

Ο Απόστολος, γνωρίζοντας πόσο βαριά είναι αυτή η αρρώστια και επειδή ήθελε ως σοφός γιατρός να τη βγάλει μαζί με τη ρίζα από τις ψυχές μας, μας φανερώνει τις αιτίες από τις οποίες γεννιέται και λέει: «Σας παραγγέλομε αδελφοί, στο όνομα του Κυρίου μας Ιησού Χριστού, να αποχωρίζεστε από κάθε αδελφό που συμπεριφέρεται άτακτα και όχι σύμφωνα με την παράδοση που παραλάβατε από εμάς.Γνωρίζετε πως πρέπει να μας μιμείστε, επειδή δε ζήσαμε ως άτακτοι ανάμεσά σας, ούτε πήραμε από κανέναν το φαγητό μας δωρεάν, αλλά εργαζόμαστε ημέρα και νύχτα με κόπο και μόχθο για να μην επιβαρύνομε κανένα σας. όχι γιατί δεν είχαμε τέτοιο δικαίωμα, αλλά για να σας δώσομε παράδειγμα να μας μιμείστε. Και όταν είμαστε κοντά σας, αυτή την εντολή σας δίναμε, ότι όποιος δεν θέλει να εργάζεται, ούτε να τρώει. Γιατί μαθαίνομε ότι μερικοί από σας δεν εργάζονται, αλλά περιεργάζονται ξένες υποθέσεις. Σ' αυτούς παραγγέλομε, στ' όνομα του Ιησού Χριστού, να εργάζονται ήσυχα για να κερδίζουν το ψωμί τους»(Β΄ Θεσ. 3, 6-12). Ας ακούσομε πόσο καθαρά φανερώνει τις αιτίες της ακηδίας ο Απόστολος. Εκείνους που δεν εργάζονται τους ονομάζει

άτακτους, φανερώνοντας με μία λέξη πολλή κακία. Γιατί ο άτακτος, είναι και ανευλαβής και αυθάδης στα λόγια και πρόχειρος σε κατηγορίες και γι' αυτό είναι ακατάλληλος για την ησυχία και δούλος της ακηδίας. Παραγγέλει λοιπόν να αποχωριζόμαστε από αυτούς σαν να έχουν κολλητική αρρώστια. Με τη φράση «και όχι σύμφωνα με την παράδοση που παραλάβατε από εμάς», φανερώνει ότι αυτοί είναι υπερήφανοι και καταφρονητές και ακυρώνουν τις αποστολικές παραδόσεις. Κατόπιν λέει: «Δεν πήραμε το φαγητό μας δωρεάν από κανένα, αλλά εργαζόμαστε νύχτα και ημέρα με κόπο και μόχθο». Ο δάσκαλος των εθνών, ο κήρυκας του Ευαγγελίου, που ανέβηκε μέχρι τον τρίτο ουρανό, αυτός που λέει ότι ο Κύριος διέταξε τους κήρυκες του Ευαγγελίου να συντηρούνται από τους ακροατές του κηρύγματος(Α΄ Κορ. 9, 14), αυτός εργάζεται ο ίδιος νύχτα και ημέρα με κόπο και μόχθο για να μην επιβαρύνομε κανένα. Τι λοιπόν θα κάνομε εμείς, που είμαστε στην εργασία οκνηροί και επιδιώκομε την σωματική ανάπαυση, εμείς που ούτε κήρυγμα του Ευαγγελίου μας έχει ανατεθεί, ούτε η μέριμνα για τις Εκκλησίες, αλλά μόνο η φροντίδα για την ψυχή μας; Κατόπιν για να δείξει πιο καθαρά την βλάβη που φέρνει η αργία, καταλήγει: «Δεν εργάζονται καθόλου αλλά περιεργάζονται». Γιατί από την αργία γεννιέται η περιέργεια, από την περιέργεια η αταξία και από την αταξία κάθε κακία. Για την θεραπεία όλων αυτών, συμπληρώνει: «Να εργάζονται ήσυχα για να κερδίζουν από το ψωμί τους». Και για να τους επιπλήξει περισσότερο, λέει: «Όποιος δεν θέλει να εργάζεται, ούτε να τρώει».

Αυτές τις αποστολικές διαταγές έχοντας υπόψη οι άγιοι πατέρες της Αιγύπτου, δεν αφήνουν ποτέ να μένουν αργοί οι μοναχοί και μάλιστα οι νεώτεροι, επειδή γνωρίζουν ότι με την υπομονή της εργασίας και την ακηδία διώχνουν, και την τροφή τους προμηθεύονται, και βοηθούν όσους έχουν ανάγκη. Γιατί δεν εργάζονται μόνο για τις δικές τους ανάγκες, αλλά και σε ξένους και φτωχούς και φυλακισμένους δίνουν από την εργασία τους, πιστεύοντας ότι η αγαθοεργία αυτή είναι θυσία αγία και ευπρόσδεκτη στο Θεό. Και λένε επίσης οι πατέρες, ότι ο εργαζόμενος πολεμά με ένα δαίμονα πολλές φορές και στενοχωρείται από αυτόν, ενώ ο αργός αιχμαλωτίζεται από χιλιάδες πονηρά πνεύματα.

Καλό είναι ακόμα να θυμηθούμε και το λόγο που μου είπε ο αββάς Μωυσής, που ήταν πολύ άξιος μεταξύ των πατέρων. Αφού είχα καθήσει λίγο καιρό στην έρημο, με πείραξε ο δαίμονας της ακηδίας. Τον επισκέφθηκα τότε και του είπα: «Χθες ενοχλήθηκα πάρα πολύ από την ακηδία και εξασθένησα υπερβολικά. και δε γλύτωσα από αυτή, παρά όταν σηκώθηκα και επισκέφτηκα τον αββά Παύλο». Σ' αυτά μου αποκρίθηκε ο αββάς Μωυσής: «Έχε θάρρος. δεν ελευθερώθηκες από την ακηδία, αλλά μάλλον παραδόθηκες και υποδουλώθηκες σ' αυτή. Να γνωρίζεις λοιπόν ότι τώρα θα σε πολεμήσει περισσότερο ως λιποτάκτη, αν στο εξής δεν φροντίσεις με την υπομονή και την προσευχή και την εργασία των χεριών σου να παλαίψεις εναντίον της και να τη νικήσεις».

7. Περί της κενοδοξίας

Έβδομος είναι ο αγώνας κατά της κενοδοξίας. Αυτό το πάθος είναι πολύμορφο και πολύ λεπτό και δεν το εννοεί γρήγορα ούτε εκείνος που πειράζεται από αυτό. Επειδή οι προσβολές των άλλων παθών είναι πιο φανερές και ευκολότερα καταπολεμούνται, καθώς η ψυχή αναγνωρίζει τον εχθρό και με την αντίρρηση στις προσβολές του και την προσευχή, αμέσως τον ανατρέπει. Η κενοδοξία όμως, με το να είναι πολύμορφη όπως είπαμε, δύσκολα νικιέται. Γιατί φανερώνεται σε κάθε πράξη και σε φωνή και σε λόγο και σε σιωπή και σε έργο και σε αγρυπνία και σε νηστεία και σε προσευχή και σε πνευματικές αναγνώσεις και σε ησυχία και σε μακροθυμία. Με όλα αυτά προσπαθεί να προσβάλλει το στρατιώτη του Χριστού. Όποιον δεν μπόρεσε να απατήσει στην κενοδοξία με την πολυτέλεια των ρούχων, δοκιμάζει να τον πειράξει με το φτωχικό ρούχο. Όποιον δεν μπόρεσε να πολεμήσει με την τιμή, τον πολεμά με το να νομίζει ότι υπομένει την ατιμία. Και όποιον δε μπόρεσε να καταφέρει στην κενοδοξία με τη γνώση των λόγων, τον δελεάζει με την σιωπή, να κενοδοξεί δήθεν ως ήσυχος. Και όποιον δε μπόρεσε να φέρει σε χαλαρότητα με την πολυτέλεια των τροφών, τον κάνει να επιζητεί τον έπαινο με τη νηστεία. Και γενικά κάθε έργο, κάθε απασχόληση δίνει αφορμή στον πονηρό αυτό δαίμονα.

Ακόμη αυτός υποβάλλει επιθυμία για το αξίωμα της ιερωσύνης. Θυμάμαι κάποιον γέροντα, όταν ήμουν στη σκήτη, που πήγε στο κελί ενός αδελφού για επίσκεψη, και αφού πλησίασε την πόρτα, τον άκουσε να μιλάει από μέσα. Ο γέροντας νόμισε ότι μελετά κάτι από την Γραφή και στάθηκε για να ακούσει. Κατάλαβε τότε ότι ο αδελφός είχε βγει από τα λογικά του από την κενοδοξία και χειροτονούσε τον εαυτό του διάκονο και έκανε απόλυση των κατηχουμένων. Όταν λοιπόν ο γέροντας τα άκουσε αυτά, έσπρωξε την πόρτα και μπήκε. Ο αδελφός αφού τον υποδέχτηκε, τον προσκύνησε κατά την συνήθεια και τον ερώτησε να μάθει αν στεκόταν πολλή ώρα εμπρός στην πόρτα. Ο γέροντας με χαριτωμένο τρόπο του είπε: «Τώρα ήρθα, όταν έκανες την απόλυση των κατηχουμένων». Ο αδελφός μόλις το άκουσε, έπεσε στα πόδια του γέροντα και τον παρακαλούσε να προσευχηθεί γι’ αυτόν, για να ελευθερωθεί από αυτή την πλάνη. Αυτό το θυμήθηκα για να δείξω σε πόση αναισθησία φέρνει τον άνθρωπο αυτός ο δαίμονας.

Εκείνος λοιπόν που θέλει να πολεμήσει τέλεια και να στεφανωθεί με το στεφάνι της δικαιοσύνης, πρέπει με κάθε τρόπο να φροντίσει να νικήσει το πολύμορφο αυτό θηρίο, έχοντας πάντοτε μπροστά στα μάτια του το ρητό του Δαβίδ: «Ο Κύριος διασκόρπισε τα κόκκαλα των ανθρωπάρεσκων»(Ψαλμ. 52, 6). Και να μην κάνει τίποτε επιδιώκοντας τον ανθρώπινο έπαινο, αλλά να επιζητεί την αμοιβή μόνο από τον Θεό. Και αποβάλλοντας πάντοτε τους λογισμούς που έρχονται στην καρδιά του και τον επαινούν, να εξουθενώνει τον εαυτό του ενώπιον του Θεού. Έτσι θα μπορέσει με τη βοήθεια του Θεού να απαλλαγεί από το πνεύμα της κενοδοξίας.

8. Περί της υπερηφάνειας

Όγδοος είναι ο αγώνας κατά της υπερηφάνειας. Φοβερότατος αυτός ο αγώνας και από όλους τους προηγούμενους αγριότερος. Αυτός πολεμά προπάντων τους τέλειους και προσπαθεί να καταστρέφει εκείνους που ανέβηκαν σχεδόν στην κορυφή των αρετών. Και όπως μια κολλητική και θανατηφόρα αρρώστια δεν καταστρέφει ένα μέλος του σώματος, αλλά ολόκληρο το σώμα, έτσι και η υπερηφάνεια όχι μόνον ένα μέρος της ψυχής, αλλά ολόκληρη την καταστρέφει. Και το καθένα από τα άλλα πάθη, αν και ταράζει την ψυχή, αλλά με το να πολεμά μια μόνο αρετή, εκείνη που είναι αντίθετή του, και να προσπαθεί αυτή να νικήσει, σκοτίζει και ταράζει την ψυχή εν μέρει. Ενώ το πάθος της υπερηφάνειας σκοτίζει ολόκληρη την ψυχή και την ρίχνει σε τέλεια πτώση.

Για να εννοήσουμε καλύτερα τα λεγόμενα, ας σκεφτούμε ως εξής: Η γαστριμαργία προσπαθεί να διαφθείρει την εγκράτεια. η πορνεία, τη σωφροσύνη. η φιλαργυρία την ακτημοσύνη. ο θυμός, την πραότητα. και όλα τα λοιπά είδη της κακίας, τις αντίθετες αρετές. Η υπερηφάνεια όμως, όταν κυριεύσει την άθλια ψυχή, σαν φοβερότατος τύρρανος που κατέλαβε μια μεγάλη και δοξασμένη πόλη, την καταστρέφει ολόκληρη και την κατεδαφίζει από τα θεμέλια. Μάρτυρας γι’ αυτό είναι ο άγγελος εκείνος που έπεσε από τον ουρανό εξαιτίας της υπερηφάνειάς του, ο οποίος αν και δημιουργήθηκε από τον Θεό και στολίστηκε από Αυτόν με κάθε αρετή και σοφία, δεν θέλησε να τα αποδίδει όλα αυτά στον Κύριο, αλλά στη δική του φύση. Και έτσι νόμιζε ότι είναι ίσος με τον Θεό. Ελέγχοντας αυτήν την σκέψη του, ο προφήτης έλεγε: «Συ είπες με το νου σου. θα καθήσω πάνω σε ψηλό βουνό, θα στήσω το θρόνο μου πάνω στα σύννεφα, θα γίνω όμοιος με τον Ύψιστο. Και όμως εσύ είσαι άνθρωπος και όχι θεός»(Ησ. 14, 13). Και πάλι άλλος προφήτης λέει: «Γιατί καυχιέται μέσα στην κακία του ο δυνατός;»(Ψαλμ. 51, 1) Γνωρίζοντας αυτά, ας φοβηθούμε και με κάθε προσοχή ας φυλάξομε την καρδιά μας από το θανατηφόρο πνεύμα της υπερηφάνειας, λέγοντας πάντοτε στον εαυτό μας, όταν κατορθώσομε κάποια αρετή, τον λόγο του Αποστόλου: «Όχι εγώ, αλλά η χάρη του Θεού που είναι μαζί μου»(Α΄ Κορ. 15, 10), και τον λόγο του Κυρίου: «Ότι χωρίς τη βοήθειά Μου, δεν μπορείτε να κάνετε τίποτε»(Ιω. 15, 5). Επίσης, το λόγο του προφήτη: «Αν ένα σπίτι δεν το οικοδομήσει ο Κύριος, μάταια κουράστηκαν οι οικοδόμοι(Ψαλμ. 126, 1), και το: «Δεν εξαρτάται από εκείνον που θέλει, ούτε από εκείνον που τρέχει, αλλά από το Θεό που θα δείξει έλεος»(Ρωμ. 9, 16). Επειδή και αν ακόμη έχει κανείς ολόθερμη προθυμία και αποφασισμένη προαίρεση, εφόσον είναι δεμένος με σάρκα και αίμα, δεν μπορεί να φτάσει την τελειότητα, παρά

μόνο με την χάρη και το έλεος του Χριστού. Και ο Ιάκωβος λέει: «Κάθε ωφέλιμη δωρεά προέρχεται από ψηλά»(Ιακ. 1, 17). Και ο απ. Παύλος: «Τι έχεις που δεν το πήρες από το Θεό; Κι αν έχεις πάρει, γιατί καυχιέσαι σαν να μην πήρες(Α΄ Κορ. 4, 7), αλλά υπερηφανεύεσαι σαν να είναι δικά σου;» Ότι με τη χάρη και το έλεος του Θεού έρχεται η σωτηρία, είναι μάρτυρας αληθινός εκείνος ο ληστής, ο οποίος κέρδισε τη βασιλεία των Ουρανών όχι ως ανταμοιβή της αρετής του, αλλά με τη χάρη και το έλεος του Θεού(Λουκ. 23, 43).

Γνωρίζοντας αυτά οι Πατέρες μας όλοι, με μια γνώμη, μας παρέδωσαν ότι δεν μπορούμε διαφορετικά να φτάσομε στην τελειότητα της αρετής, παρά μόνο με την ταπείνωση, η οποία έρχεται στον άνθρωπο από την πίστη και το φόβο του Θεού, από την πραότητα και την τέλεια ακτημοσύνη. Με τις αρετές αυτές κατορθώνεται και η τέλεια αγάπη, με την χάρη και την φιλανθρωπία του Κυρίου μας Ιησού Χριστού. Σ’ Αυτόν ανήκει η δόξα στους αιώνες. Αμήν.

ΑΓΙΟΣ ΚΑΣΣΙΑΝΟΣ Ο ΡΩΜΑΙΟΣ

Λόγος προς τον ηγούμενο Λεόντιο, για τους αγίους Πατέρες της Σκήτης και για την διάκριση

Από το χρέος που υποσχέθηκα στον μακαριότατο αρχιεπίσκοπο Κάστορα για την διήγηση του βίου των αγίων πατέρων και της διδασκαλίας τους, απέδωσα ένα μέρος, αγιότατε Λεόντιε, με όσα του έγραψα περί διαμορφώσεως των κοινοβίων και περί των οχτώ λογισμών της κακίας. Τώρα έβαλα σκοπό να το εξοφλήσω. Επειδή λοιπόν έμαθα ότι ο αρχιερέας που προανέφερα μας άφησε και απήλθε προς το Χριστό, έκρινα αναγκαίο, σε σένα που διαδέχτηκες την αρετή του και με τη βοήθεια του Θεού την φροντίδα του μοναστηριού, να σου γράψω τα υπόλοιπα της διηγήσεως.

Πήγαμε λοιπόν στην έρημο της σκήτης, όπου ζούσαν οι πιο δόκιμοι και αξιόλογοι πατέρες, εγώ και ο άγιος Γερμανός, ο οποίος από την παιδική ηλικία έγινε πνευματικός μου φίλος και στο σχολείο και στο στρατό και στη μοναχική ζωή. Εκεί είδαμε τον αββά Μωυσή, άγιον άνθρωπο, ο οποίος έλαμπε μεταξύ των άλλων, όχι μόνο στις πρακτικές αρετές αλλά και στην πνευματική θεωρία. Τον παρακαλούσαμε λοιπόν με δάκρυα να μας πει ένα λόγο πνευματικής ωφέλειας, με τον οποίο να μπορέσομε να φτάσομε στην τελειότητα. Και αφού πολύ τον παρακαλέσαμε, μας είπε: «Παιδιά μου, όλες οι αρετές και τα έργα έχουν κάποιο σκοπό, κι εκείνοι που αποβλέπουν σ' αυτόν τακτοποιούν τον εαυτό τους και φτάνουν στον ποθούμενο στόχο. Όπως ο γεωργός υποφέρει και τη ζέστη και το κρύο, δουλεύοντας με προθυμία τη γη, έχοντας σκοπό να την καθαρίσει από αγκάθια και ξένα χόρτα και στόχο την απόλαυση των καρπών. Και ο έμπορος χωρίς να λογαριάζει τους κινδύνους ούτε της θάλασσας, ούτε της ξηράς, προχωρεί στο εμπόριο, έχοντας σκοπό το εμπορικό κέρδος και στόχο την απόλαυση του κέρδους. Επίσης και εκείνος που κατατάσσεται στο στρατό, ούτε τους κινδύνους του πολέμου λογαριάζει ούτε την ταλαιπωρία της ξενιτειάς, αλλά έχει σκοπό την απόκτηση αξιωμάτων λόγω ανδραγαθίας και στόχο το κέρδος από το αξίωμα. Έχει λοιπόν και η δική μας προσπάθεια δικό της σκοπό και στόχο, για χάρη του οποίου υποφέρομε με προθυμία κάθε κόπο και κούραση. Γι' αυτό η αποχή τροφών κατά τις νηστείες δεν μας καταβάλλει. ο κόπος των αγρυπνιών μάς ευχαριστεί. η ανάγνωση και η μελέτη των Γραφών γίνεται με προθυμία. και ο κόπος της εργασίας και η υπακοή και η απογύμνωση απ' όλα τα γήινα πράγματα και η παραμονή μας στην έρημο, γίνονται με ευχαρίστηση. Αλλά και σεις, που καταφρονήσατε και την πατρίδα και την οικογένειά σας και όλο τον κόσμο και ξενιτευτήκατε, και ήρθατε τώρα σε μένα που είμαι άνθρωπος χωρικός και αμαθής, πέστε μου ποιος είναι ο σκοπός σας; Και σε ποιο στόχο αποβλέπετε;»

Τότε του αποκριθήκαμε: «Στη βασιλεία των ουρανών». Σ' αυτό ο αββάς Μωυσής απάντησε: «Ορθά αποκριθήκατε για το στόχο σας. Αλλά δεν μου είπατε ποιος είναι ο σκοπός, προς τον οποίο αν αποβλέπομε, χωρίς να ξεφεύγομε από τον ίσιο δρόμο, μπορούμε να επιτύχομε την βασιλεία των ουρανών». Και τότε, αφού ομολογήσαμε, ότι δεν γνωρίζομε, ο γέροντας αποκρίθηκε: «Στόχος λοιπόν της μοναχικής μας ζωής, όπως είπατε, είναι η βασιλεία του Θεού. Και σκοπός η καθαρότητα της ψυχής, χωρίς την οποία είναι αδύνατο να φτάσομε σ' εκείνο το στόχο. Σ' αυτόν το σκοπό λοιπόν να είναι πάντοτε ο νους μας. Και αν ποτέ συμβεί για λίγο να ξεφύγει η καρδιά μας από τον ίσιο δρόμο, αμέσως να την επαναφέρομε και να την ευθυγραμμίζομε, σαν με αλφάδι, με το σκοπό μας. Γνωρίζοντας αυτό ο μακάριος Παύλος, λέει: «Λησμονώ όσα έγιναν στο παρελθόν, κι απλώνομαι διαρκώς προς τα εμπρός και τρέχω προς το τέρμα, για το ουράνιο βραβείο που μάς κάλεσε ο Θεός»(Φιλιπ. 3, 14). Γι' αυτόν τον σκοπό λοιπόν κι εμείς κάνομε τα πάντα, γι' αυτόν όλα τα περιφρονούμε, και την πατρίδα και την οικογένεια και τα χρήματα και όλο τον κόσμο, για ν' αποκτήσομε την καθαρότητα της καρδιάς. Αν λησμονήσομε αυτό το σκοπό, κατ' ανάγκην, καθώς περπατούμε στο σκοτάδι και βαδίζομε έξω από τον ίσιο δρόμο, θα σκοντάφτομε συχνά και πολύ θα πλανιόμαστε. Αυτό έγινε σε πολλούς, οι οποίοι στην αρχή της αποταγής τους καταφρόνησαν και πλούτο και χρήματα και όλον τον κόσμο, ύστερα όμως για χάρη ενός δικελιού ή μιας βελόνας ή για ένα καλάμι ή για ένα βιβλίο, θύμωναν και οργίζονταν, πράγμα που δεν θα το πάθαιναν αν

θυμούνταν τον σκοπό για τον οποίο καταφρόνησαν τα πάντα. Επειδή για χάρη της αγάπης του πλησίον καταφρονούμε τον πλούτο, για να μην φιλονεικούμε γι' αυτόν και, μεγαλώνοντας την διάθεση της οργής, ξεπέσομε από την αγάπη. Όταν λοιπόν για μηδαμινά πράγματα φανερώνομε στον αδελφό την διάθεση της οργής, έχομε ξεπέσει από τον σκοπό μας και δεν έχομε καμιά ωφέλεια από την αποταγή μας. Όπως λέει κι ο Απόστολος: «Ακόμα κι αν παραδώσω το σώμα μου για να καώ, και δεν έχω αγάπη, δεν ωφελούμαι τίποτε»(Α΄ Κορ. 13, 3). Από αυτό μαθαίνομε ότι η τελειότητα δεν έρχεται αμέσως με τη γύμνωση και την απάρνηση του κόσμου, αλλά αφού κατορθώσομε την αγάπη, της οποίας τις ιδιότητες περιγράφει ο ίδιος ο Απόστολος λέγοντας: «Η αγάπη δεν είναι ζηλότυπη, δε φουσκώνει από υπερηφάνεια, δεν οργίζεται, δεν φθονεί, δεν καυχιέται, δε σκέφτεται το κακό»(Α΄ Κορ. 13, 4-5). Όλα αυτά αποτελούν την καθαρότητα της καρδιάς. Γι' αυτήν πρέπει να κάνομε τα πάντα, και τα χρήματα να τα καταφρονούμε, και νηστείες και αγρυπνίες ευχαρίστως να υπομένομε, και με αναγνώσματα και ψαλμούς να σχολούμαστε, χωρίς να την παραμελούμε όμως, αν συμβεί ποτέ εξαιτίας αναγκαίας και κατά Θεόν απασχολήσεως να εμποδιστούμε από την συνηθισμένη νηστεία και ανάγνωση. Επειδή δεν είναι τόση η ωφέλεια της νηστείας, όση η βλάβη της οργής. ούτε τόση η ωφέλεια από την ανάγνωση, όση η ζημία από το να περιφρονήσομε τον αδελφό και να τον λυπήσομε. Γιατί, όπως είπαμε, οι νηστείες, οι αγρυπνίες, η μελέτη των Γραφών και η απογύμνωση από τον πλούτο και η απάρνηση όλου του κόσμου, δεν είναι η τελειότητα, αλλά εργαλεία για την τελειότητα, επειδή δεν βρίσκεται σ' αυτά η τελειότητα αλλά με αυτά κατορθώνεται. Μάταια λοιπόν καυχιόμαστε για νηστεία και αγρυπνία και ακτημοσύνη και ανάγνωση Γραφών, όταν δεν κατορθώσομε την αγάπη προς τον Θεό και προς τον πλησίον. Γιατί εκείνος που κατόρθωσε την αγάπη, έχει μέσα του το Θεό, και ο νους του είναι πάντοτε μαζί με το Θεό».

Σ' αυτά απάντησε ο Γερμανός: «Και ποιος μπορεί, ενωμένος με τη σάρκα, να έχει πάντοτε το νου του στο Θεό, ώστε να μην έχει στο νου του τίποτε άλλο; Ούτε επίσκεψη ασθενών, ούτε φιλοξενία ξένων, ούτε εργόχειρο ή τις λοιπές ανάγκες του σώματος, που είναι αναγκαίες και απαραίτητες; Και το σπουδαιότερο, πώς θα μπορέσει η διάνοια του ανθρώπου να βλέπει πάντοτε τον Αόρατο και Ακατάληπτο Θεό και να είναι αχώριστη από Αυτόν;» Ο αββάς Μωυσής είπε: «Το να βλέπει κανείς το Θεό και να είναι αχώριστος από Αυτόν, με τον τρόπο που νομίζετε, είναι αδύνατο σε άνθρωπο που φορεί σάρκα και είναι ενωμένος με την ασθένεια. Με άλλο όμως τρόπο μπορεί κανείς να βλέπει κανείς το Θεό. Γιατί η θεωρία του Θεού με πολλούς τρόπους γίνεται και θεωρείται. Ο Θεός δεν γνωρίζεται μόνο κατά την μακάρια και ακατάληπτη ουσία Του. αυτό επιφυλάσσεται στον μέλλοντα αιώνα μόνο για τους αγίους Του. αλλά γνωρίζεται και από τη μεγαλειότητα και ωραιότητα των δημιουργημάτων Του και από την καθημερινή διοίκηση και πρόνοιά Του και από την δικαιοσύνη Του και από τα θαύματα, τα οποία φανερώνει σε κάθε γενεά στους αγίους Του. Όταν λοιπόν σκεφτούμε την άπειρη δύναμή Του και τον ακοίμητο οφθαλμό Του, ο οποίος βλέπει και τα κρυφά των καρδιών και ότι τίποτε δεν μπορεί να Του διαφύγει, τότε νιώθομε φόβο στην καρδιά και Τον θαυμάζομε και Τον προσκυνούμε. Όταν σκεφτούμε ότι είναι μετρημένες από Αυτόν οι σταγόνες της βροχής(Ιώβ 36, 27) και η άμμος στη θάλασσα και τα άστρα στον ουρανό, νιώθομε κατάπληξη για το μεγαλείο της φύσεως και της σοφίας. Όταν σκεφτούμε την άρρητη και απερίγραπτη σοφία και φιλανθρωπία Του και την ακατάληπτη μακροθυμία Του, η οποία υπομένει τα αναρίθμητα σφάλματα εκείνων που αμαρτάνουν, Τον δοξάζομε. Όταν σκεφτούμε την μεγάλη αγάπη Του προς εμάς, ότι ενώ κανένα καλό δεν κάναμε, δεν το θεώρησε ανάξιό Του, παρόλο που είναι Θεός, να γίνει άνθρωπος για να μας σώσει από την πλάνη, παρακινούμαστε για να Τον ποθούμε. Όταν σκεφτούμε ότι τον αντίδικό μας διάβολο(Α΄ Πετρ. 5, 8), Αυτός τον νικά μέσα μας για χάρη μόνον της καλής προαιρέσεως και της κλίσεως στο αγαθό, και μας χαρίζει αιώνια ζωή, τότε Τον προσκυνούμε. Υπάρχουν και αναρίθμητες άλλες ανάλογες θεωρίες, οι οποίες ανάλογα με την πνευματική εργασία και την κάθαρση γεννιούνται μέσα μας, και με τις οποίες φανερώνεται και εννοείται ο Θεός.»

Ρώτησε πάλι ο Γερμανός: «Από που προέρχεται αυτό: πολλές φορές χωρίς να θέλομε, μας παρενοχλούν πολλές ενθυμήσεις και πονηροί λογισμοί και σχεδόν χωρίς να το γνωρίζομε, μας

εξαπατούν, μπαίνοντας κρυφά και χωρίς θόρυβο στο νου μας, ώστε όχι μόνο να μην μπορούμε να τους εμποδίσουμε να έρχονται, αλλά και να έχομε μεγάλη δυσκολία στο να τους διακρίνομε ακριβώς. Θέλομε να μάθομε αν είναι δυνατό να μείνει η διάνοια εντελώς ελεύθερη από αυτούς τους λογισμούς και να μην ενοχλείται διόλου». Σ’ αυτά ο αββάς Μωυσής αποκρίθηκε: «Το να μην ενοχλείται η διάνοια από τις ενθυμήσεις αυτές είναι αδύνατο. Το να τις δέχεται όμως και να τις μελετά ή να τις απορρίπτει, είναι δυνατόν σ’ εκείνον που προσπαθεί.Το να δημιουργούνται μέσα μας δεν προέρχεται από εμάς, το διώξιμό τους όμως είναι στην εξουσία μας, και η διόρθωση της διάνοιάς μας εξαρτάται από την προαίρεση και την επιμέλειά μας. Επειδή όταν με σύνεση και συνεχώς μελετούμε το νόμο του Θεού και καταγινόμαστε σε ψαλμούς και ύμνους, νηστείες και αγρυπνίες και θυμόμαστε συνεχώς τα μέλλοντα, την βασιλεία των ουρανών και την κόλαση του πυρός, και όλα τα έργα του Θεού, οι πονηροί λογισμοί λιγοστεύουν και δεν βρίσκουν τόπο. Όταν όμως ασχολούμαστε με κοσμικές φροντίδες και σαρκικά πράγματα και παραδίνομε τους εαυτούς μας σε μάταιες και ανώφελες συναναστροφές, τότε πληθαίνουν μέσα μας οι πονηροί λογισμοί. Όπως ο νερόμυλος είναι αδύνατο να σταματήσει όσο τρέχει το νερό, και είναι στην εξουσία του μυλωνά να αλέσει σιτάρι ή ζιζάνια, έτσι και η διάνοιά μας, επειδή είναι αεικίνητη, δεν μπορεί να μείνει αργή από λογισμούς. Και είναι στην εξουσία μας να της δώσομε ή πνευματική μελέτη ή σαρκική εργασία».

Βλέποντας ο αββάς ότι νιώθαμε θαυμασμό και κατάπληξη για όλα αυτά και ότι είχαμε αχόρταγο πόθο για τα λόγια του, αφού σώπασε λίγο, μάς είπε: «Επειδή τράβηξε σε τόσο μάκρος το λόγο ο δικός σας πόθος και ακόμα είσαστε πρόθυμοι, από τούτο καταλαβαίνω ότι έχετε αληθινή δίψα να ακούσετε διδασκαλία για την τελειότητα. θα σας μιλήσω λοιπόν για την εξαιρετική αρετή της διακρίσεως, η οποία είναι ακρόπολη και βασίλισσα μεταξύ των άλλων αρετών. Και θα σας δείξω την υπεροχή αυτής της αρετής και το ύψος και την ωφέλειά της, όχι μόνο από τα δικά μου λόγια αλλά και με αρχαίες γνώμες των Πατέρων, σύμφωνα με την χάρη που παρέχει ο Κύριος, ανάλογα με την αξία και τον πόθο των ακροατών, σ’ εκείνους που εξηγούν τον λόγο Του. Γιατί είναι αρετή όχι μικρή, αλλά από τα πιο διακεκριμένα χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος, όπως λέει ο Απόστολος: «Σε άλλον το Πνεύμα δίνει λόγο σοφίας. σε άλλον γνώσεως το ίδιο Πνεύμα. σε άλλον το ίδιο Πνεύμα δίνει πίστη. σε άλλον δίνει θεραπευτικό χάρισμα. σε άλλον το χάρισμα να διακρίνει τα πνεύματα»(Α΄ Κορ. 12, 8). Τέλος αφού συμπληρώθηκε ο κατάλογος των πνευματικών χαρισμάτων, λέει: «Όλα αυτά τα ενεργεί το ένα και το αυτό Πνεύμα». Βλέπετε λοιπόν ότι δεν είναι μικρό, ούτε γήινο το δώρο της διακρίσεως, αλλά πολύ μεγάλο δώρο της θείας χάρης, την οποία διάκριση αν δεν ακολουθήσει ο μοναχός με όλη την δύναμη και την προθυμία του και δεν αποκτήσει βέβαιη τη διάκριση των νοημάτων που του έρχονται στο νου, κατ’ ανάγκην σαν περιπλανώμενος μέσα στη νύχτα, όχι μόνο θα πέσει στα χειρότερα βάραθρα της κακίας, αλλά θα σκοντάφτει και στα ομαλά και στα ίσια ακόμη.

»Θυμάμαι ότι κάποτε, όταν ήμουν νέος, πήγα στα μέρη της Θηβαΐδας, όπου έμενε ο μακάριος Αντώνιος. Είχαν μαζευτεί γέροντες κοντά του και συζητούσαν για την τελειότητα της αρετής, ποια άραγε να είναι η μεγαλύτερη από τις αρετές που μπορεί να προφυλάξει το μοναχό από τα δίχτια του διαβόλου και την απάτη του χωρίς να βλαφτεί. Ο καθένας λοιπόν όπως το σκεφτόταν ο νους του, έλεγε τη γνώμη του. Και άλλοι έλεγαν, η νηστεία και η αγρυπνία, γιατί με τις αρετές αυτές ο νους γίνεται πιο λεπτός και έρχεται η αγνότητα και μπορεί έτσι κανείς να πλησιάζει ευκολότερα τον Θεό. Άλλοι έλεγαν, η ακτημοσύνη και η καταφρόνηση των πραγμάτων που έχει κανείς δικά του, γιατί έτσι η διάνοια ελευθερώνεται από τα πολύπλοκα σχοινιά της κοσμικής φροντίδας και μπορεί ευκολότερα να προσεγγίζει το Θεό. Άλλοι προτίμησαν την αρετή της ελεημοσύνης, γιατί ο Κύριος λέει στα Ευαγγέλια: “Ελάτε οι ευλογημένοι από τον Πατέρα μου, κληρονομήσετε τη βασιλεία που έχει ετοιμαστεί για σας από τον καιρό της δημιουργίας του κόσμου, γιατί πείνασα και μου δώσατε φαγητό κλπ.”(Ματθ. 25, 35). Και ο καθένας έλεγε με αυτό το τρόπο διάφορες αρετές, με τις οποίες κατά τη γνώμη του μπορούσε να προσεγγίσει ο άνθρωπος το Θεό, και πέρασε το μεγαλύτερο μέρος της νύχτας με τη συζήτηση αυτή.

»Τελευταίος από όλους αποκρίθηκε ο μακάριος Αντώνιος: «"Όλα αυτά που είπατε, και αναγκαία είναι και συμφέροντα για εκείνους που ζητούν τον Θεό και επιθυμούν να έρθουν σ' Αυτόν. Αλλά δεν μας επιτρέπεται να δώσομε σ' αυτές τις αρετές τα πρωτεία, επειδή έχομε δει πολλούς που έκαναν μεγάλες νηστείες και αγρυπνίες και αποτραβήχτηκαν στην έρημο, και είχαν τέλεια ακτημοσύνη, ώστε μηδέ την καθημερινή τροφή τους να κρατούν για τον εαυτό τους, και την ελεημοσύνη κατόρθωσαν τόσο πολύ, ώστε να μην φτάνουν τα υπάρχοντά τους για να δώσουν. Και ύστερα ξέπεσαν αξιολύπητα από την αρετή και γλύστρησαν στην κακία. Ποιο λοιπόν είναι εκείνο που τους έκανε να πλανηθούν από τον ίσιο δρόμο; Όχι τίποτε άλλο, κατά το δικό μου συμπέρασμα και τη γνώμη μου, παρά το ότι δεν είχαν το χάρισμα της διακρίσεως. Γιατί η διάκριση διδάσκει τον άνθρωπο ν' αφήνει τις υπερβολές κι από τα δύο μέρη και να βαδίζει το βασιλικό δρόμο. Και ούτε επιτρέπει με την άμετρη εγκράτεια να εξαπατάται κανείς από τα δεξιά, ούτε πάλι να σέρνεται στην αδιαφορία και χαλαρότητα από τ' αριστερά. Και είναι η διάκριση ένα μάτι της ψυχής και λυχνάρι, κατά το Ευαγγέλιο που λέει: "Το λυχνάρι του σώματος είναι το μάτι. Αν λοιπόν το μάτι σου γίνει απλό, θα είναι φωτεινό όλο το σώμα σου. Αν όμως το μάτι σου είναι σκοτεινό, όλο το σώμα σου θα είναι σκοτεινό"(Ματθ. 6, 22). Έτσι έχει το πράγμα. Επειδή η διάκριση, αφού εξετάσει όλες τις σκέψεις και τις πράξεις του ανθρώπου, διακρίνει και ξεχωρίζει κάθε τι κακό και μη αρεστό στο Θεό και απομακρύνει την πλάνη. Κι αυτό μπορεί να το μάθει κανείς και από τα εξιστορούμενα στις ιερές Γραφές. Ο Σαούλ που σ' αυτον πρώτο εμπιστεύτηκε ο Θεός τη βασιλεία του Ισραήλ(Α΄ Βασιλ. 5, 17-23), επειδή δεν είχε αυτό το μάτι της διακρίσεως, σκοτίσθηκε η διάνοιά του και δεν μπόρεσε να διακρίνει ότι από το να προσφέρει θυσία, ήταν πιο αρεστό στο Θεό να υπακούσει στην παραγγελία του Αγίου Σαμουήλ. Και από εκείνο που νόμιζε ότι λατρεύει το Θεό, από αυτό έσφαλλε και διώχτηκε από τη βασιλεία. Αυτό δεν θα το πάθαινε αν είχε το φως της διακρίσεως μέσα του. Αυτή την αρετή και ο Απόστολος την ονομάζει ήλιο, λέγοντας: «"Ας μη βασιλεύει ο ήλιος και σας αφήνει οργισμένους"(Εφ. 4, 26). Αυτή λέγεται και κυβέρνηση της ζωής μας, σύμφωνα με το γραμμένο: "Όσοι δεν έχουν κυβέρνηση, πέφτουν όπως τα φύλλα"(Παροιμ. 11, 14). Αυτή ονομάζεται και προσεκτική σκέψη από τη Γραφή, και χωρίς αυτήν, διδασκόμαστε από την Γραφή να μην κάνομε τίποτε, έτσι ώστε και το πνευματικό κρασί το οποίο ευφραίνει την καρδιά του ανθρώπου(Ψαλμ. 103, 15) δεν επιτρέπεται να το πίνει κανείς χωρίς διάκριση, σύμφωνα με το ρητό: "Να πίνεις το κρασί με προσοχή"(Παροιμ. 24, 33), και "Πόλη κατασκαμμένη και ατείχιστη είναι ο άνθρωπος που δεν ενεργεί σε όλα με προσεκτική σκέψη"(Παροιμ. 25, 28). Με τη διάκριση συγκροτείται η σοφία, η νόηση και η εσωτερική αίσθηση, χωρίς τα οποία ούτε το εσωτερικό μας σπίτι μπορεί να χτιστεί, ούτε ο πνευματιός πλούτος να μαζευτεί, σύμφωνα με το ρητό: "Με τη σοφία χτίζεται το σπίτι, με τη σύνεση ψηλώνει και με τη φρόνηση γεμίζουν πλούτη οι αποθήκες"(Παροιμ. 24, 4). Αυτή λέγεται και στέρεη τροφή εκείνων που από την άσκηση και συνήθεια έχουν γυμνασμένα τα πνευματικά αισθητήρια και διακρίνουν εύκολα μεταξύ του καλού και του κακού(Εβρ. 5, 14). Από αυτά αποδεικνύεται φανερά ότι χωρίς το χάρισμα της διακρίσεως δεν συγκροτείται αρετή ή δε μένει σταθερή μέχρι το τέλος, επειδή η διάκριση είναι μητέρα και φύλακας όλων των αρετών".

»Αυτή ήταν η γνώμη του Αντωνίου, με την οποία συμφώνησαν οι λοιποί πατέρες. Για να βεβαιώσουμε τώρα και με σύγχρονα παραδείγματα τη γνώμη του αγίου Αντωνίου, θυμηθείτε και σεις τον γέροντα Ήρωνα και το ελεεινό κατατρακύλισμα που έπαθε πριν λίγο καιρό μπροστά στα μάτια μας, με ποιον τρόπο, από εμπαιγμό του διαβόλου έπεσε από το ύψος εκείνο της πνευματικής ζωής και ασκήσεως στο βάθος του θανάτου, Τον θυμόμαστε ότι έμεινε πενήντα χρόνια στην κοντινή έρημο με μεγάλη σκληραγωγία και συνεχή εγκράτεια, και στην ακρότατη έρημο και μόνωση περισσότερο από όλους τους εδώ έμεινε και την επιδίωξε. Αυτός ύστερα από τόσους κόπους και αγώνες, εμπαίχθηκε από τον διάβολο και έπεσε σε βαρύτατο σφάλμα και όλους όσους έμεναν στην κοντινή έρημο πατέρες και αδελφούς βύθισε σε πένθος απαρηγόρητο. Αυτό δεν θα το πάθαινε αν ήταν ασφαλισμένος με την αρετή της διακρίσεως, η οποία θα τον δίδασκε να μην πείθεται στο δικό του το λογισμό, αλλά στη συμβουλή των πατέρων και των αδελφών. Γιατί αυτός, ακολουθώντας το λογισμό του, τόσο πολύ εξασκούσε τη νηστεία και την απομάκρυνση από τους ανθρώπους, ώστε ούτε κατά την εορτή του Πάσχα να μην έρχεται στην εκκλησία, για να μην

αναγκαστεί αν ερχόταν μαζί με τους πατέρες και αδελφούς, να φάει όσπρια ή άλλο τίποτε που θα προσφερόταν στην τράπεζα και νομίσει ότι ξέπεσε από το σκοπό που είχε βάλει στο νου του. Αυτός λοιπόν, απατημένος για πολύ καιρό από το δικό του θέλημα, υποδέχτηκε έναν άγγελο του Σατανά και αφού τον προσκύνησε ως άγγελο φωτός, διατάχθηκε από αυτόν να πέσει σε ένα βαθύτατο πηγάδι τα μεσάνυχτα, για να γνωρίσε με την πείρα ότι στο εξής σε κανένα κίνδυνο δε θα βρεθεί, για τη μεγάλη του αρετή και τους κατά Θεόν κόπους του. Αυτός χωρίς να διακρίνει με το λογισμό ποιος του έδινε αυτές τις συμβουλές, με σκοτισμένο το μυαλό, ρίχτηκε τα μεσάνυστα στο πηγάδι. Σε λίγο, πήραν είδηση οι αδελφοί, και με πολύ κόπο μόλις και μπόρεσαν και τον έβγαλαν πάνω μισοπεθαμένο. και αφού έζησε δύο μέρες, την Τρίτη μέρα πέθανε, αφήνοντας στους αδελφούς και στον πρεσβύτερο Παφνούτιο πένθος απαρηγόρητο. Αυτός από την μεγάλη του φιλανθρωπία παρακινημένος και επειδή θυμόταν τους μεγάλους κόπους του και τα πολυάριθμα χρόνια που πέρασε στην έρημο, δεν τον ξεχώρισε από τα μνημόσυνα και τις προσφορές των κεκοιμημένων, για να μη συναριθμηθεί με τους αυτόχειρες.

»Τι να πω για τους δύο αδελφούς εκείνους, οι οποίοι έμεναν πέρα από την έρημο Θηβαΐδα, όπου έμενε κάποτε ο μακάριος Αντώνιος; Αυτοί οι δύο, σπρωγμένοι από λογισμό χωρίς διάκριση, αποφάσισαν να πάνε στη βαθύτερη έρημο που είναι μεγάλη και ακαλλιέργητη και εκεί να μη δεχτούν τροφή από άνθρωπο, παρά μόνο αν τους έδινε ο Θεός με κάποιο θαύμα. Και όταν τους είδαν να περιπλανιούνται στην έρημο αποκαμωμένοι από την πείνα, οι Μάζικες, οι οποίοι είναι από όλα σχεδόν τα άγρια έθνη το αγριότερο και σκληρότερο, μετέβαλαν από θεία πρόνοια την αγριότητα που τους χαρακτηρίζει σε φιλανθρωπία, τους συνάντησαν και τους πρόσφεραν ψωμί. Και ο ένας αδελφός, στον οποίο ήρθε η διάκριση, με χαρά και ευχαριστία δέχτηκε το ψωμί, κάνοντας τη σκέψη ότι δεν ήταν δυνατό οι τόσο σκληροί και άγριοι αυτοί άνθρωποι που χαίρονται με το αίμα των ανθρώπων, να τους συμπαθήσουν και να τους προσφέρουν τροφή, αφού είχαν πλέον αποκάμει, αν δεν τους παρακινούσε ο Θεός. Ο άλλος όμως δε δέχτηκε τροφή, επειδή του την έδιναν άνθρωποι. επέμεινε στην αδιάκριτη γνώμη του και πέθανε από την πείνα. Αν και στην αρχή και οι δύο σκέφτηκαν άσχημα και πήραν ασυλλόγιστη και καταστρεπτική απόφαση, εντούτοις ο ένας, επειδή μπήκε μέσα του η διάκριση, εκείνο που με αυθάδεια και χωρίς προφύλαξη αποφάσισε, το διόρθωσε. ενώ ο άλλος, με το να επιμείνει στην ανόητη ιδέα και αφού βρέθηκε έξω από τη διάκριση, προκάλεσε τον θάνατό του, τον οποίο ο Κύριος θέλησε να απομακρύνει από αυτόν.

»Τι να πω και για εκείνον, που το όνομά του δε θέλω να αναφέρω, επειδή είναι εδώ τριγύρω; Αυτός υποδέχτηκε πολλές φορές δαίμονα ως άγγελο και δέχτηκε από αυτόν αποκαλύψεις και έβλεπε φως λύχνου συνεχώς στο κελί του. Τελευταία διατάχθηκε από τον δαίμονα να θυσιάσει τον γιο του, που έμενε στο ασκητήριο μαζί του, ως θυσία στο Θεό και έτσι να αξιωθεί να λάβει την τιμή του Πατριάρχη Αβραάμ. Στη συμβουλή τόσο υποτάχθηκε, ώστε θα έσφαζε πράγματι τον γιο του, αν ο γιος δεν τον έβλεπε να ακονίζει μαχαίρι, πράγμα που δεν το συνήθιζε, και να ετοιμάζει σχοινιά να τον δέσει σφιχτά ως ολοκαύτωμα, και δεν έσπευδε να σωθεί με τη φυγή.

»Θα μακρύνω πολύ το λόγο αν σας διηγηθώ και την εξαπάτηση από το διάβολο του μοναχού εκείνου από τη Μεσοποταμία, ο οποίος έδειξε μεγάλη εγκράτεια και έμεινε πολλά χρόνια κλεισμένος στο κελί του και κατόπιν περιπαίχτηκε και εξαπατήθηκε τόσο πολύ με διαβολικές αποκαλύψεις και όνειρα, ώστε ύστερα από τόσους κόπους και αρετές, με τις οποίες ξεπέρασε όλους τους εκεί μοναχούς, ξέπεσε στον Ιουδαϊσμό και δέχτηκε περιτομή. Γιατί θέλοντας ο διάβολος να τον εξαπατήσει, του έδειχνε πολλές φορές αληθινά όνειρα, για να τον κάνει με αυτά να δεχτεί με ευκολία την πλάνη στην οποία στο τέλος θα τον έριχνε. Του έδειξε λοιπόν μια νύχτα όλους τους χριστιανούς μαζί με τους Αποστόλους και τους μάρτυρες, σκοτεινούς και γεμάτους από κάθε ντροπή και ατιμία και βουτηγμένους στη λύπη και στο πένθος, ενώ τους Ιουδαίους μαζί με το Μωυσή και τους Προφήτες, καταφωτισμένους από λαμπρό φως και γεμάτους χαρά και φαιδρότητα. και τον συμβούλευε ο απατεώνας, ότι αν θέλει να απολαύσει την μακαριότητα και τη χαρά των Ιουδαίων, να δεχτεί τη περιτομή. Και πράγματι εξαπατήθηκε και το έκανε. Είναι φανερό λοιπόν από όσα είπαμε, ότι δεν θα γίνονταν παίγνιο όλοι αυτοί με τέτοιο άθλιο και ελεεινό τρόπο, αν είχαν

το χάρισμα της διακρίσεως».

Σ' αυτά ο Γερμανός απάντησε: «Και με νέα παραδείγματα και με ερμηνείες των αρχαίων πατέρων, αποδείχτηκε αρκετά ότι η διάκριση είναι πηγή και ρίζα και κεφαλή και σύνδεσμος όλων των αρετών. Θέλομε όμως να μάθομε και με ποιο τρόπο μπορούμε να την αποκτήσομε και πώς να ξεχωρίζομε την από Θεού διάκριση από την ψεύτικη και πλαστή και διαβολική;», Τότε ο αββάς Μωυσής είπε: «Η αληθινή διάκριση δεν αποκτιέται, παρά από την αληθινή ταπείνωση, με το να φανερώνομε στους πατέρες όχι μόνο όσα κάνομε, αλλά και όσα σκεφτόμαστε. και να μην εμπιστευόμαστε σε τίποτε το δικό μας λογισμό, αλλά σε όλα να ακολουθούμε τους λόγους των γερόντων και να πιστεύομε ότι καλό είναι ό,τι εκείνοι εγκρίνουν. Αυτός ο τρόπος, όχι μόνο κάνει να μένει αβλαβής ο μοναχός, με την αληθινή διάκριση και τη σωστή στάση, αλλά και από όλες τις παγίδες του διαβόλου αβλαβή τον διαφυλάγει. Γιατί είναι αδύνατο σ' εκείνον που ρυθμίζει τη ζωή του σύμφωνα με την κρίση και τη γνώμη των προχωρημένων πατέρων, να πέσει σε απάτη των δαιμόνων. Επειδή και πριν να αξιωθεί κανείς του χαρίσματος της διακρίσεως, και μόνη η φανέρωση και αποκάλυψη στους πατέρες των πονηρών σκέψεων, τις μαραίνει και τις εξασθενίζει. Όπως το φίδι όταν το βγάλεις έξω από μια σκοτεινή τρύπα, τρέχει για να σωθεί και να εξαφανιστεί, έτσι και οι πονηροί λογισμοί όταν φανερωθούν με την αληθινή ομολογία και εξομολόγηση, σπεύδουν να φύγουν από τον άνθρωπο.

»Και για να μάθετε με μεγαλύτερη ακρίβεια και με παράδειγμα, θα σας διηγηθώ το έργο του αββά Σεραπίωνα, το οποίο έλεγε σε όσους πήγαιναν κοντά του, για να προφυλάγονται. Έλεγε λοιπόν: "Όταν ήμουν πιο νέος, έμενα μαζί με τον αββά μου. Και όταν τρώγαμε και σηκωνόμαστε από το τραπέζι, με ενέργεια του διαβόλου έκλεβα ένα παξιμάδι και το έτρωγα κρυφά από τον αββά μου. Αφού λοιπόν αυτό το έκανα πολύ καιρό, κυριεύτηκα από αυτό το πάθος και δεν μπορούσα να το νικήσω. Με κατηγορούσε μονάχα η συνείδησή μου, αλλά ντρεπόμουν να το πω στο γέροντα. Έτυχε κατ' οικονομίαν Θεού, να έρθουν αδελφοί στον γέροντα προς ωφέλειά τους. Και είπε ο γέροντας ότι τίποτε άλλο δεν βλάπτει τους μοναχούς και δεν χαροποιεί τους δαίμονες, όσο το να κρύβει κανείς τους λογισμούς του από τους πνευματικούς πατέρες. Τους μίλησε ακόμη και για την εγκράτεια. Κι ενώ τα έλεγε αυτά, ήρθα στον εαυτό μου και σκέφτηκα ότι ο Θεός φανέρωσε στον γέροντα τα παραπτώματά μου, και ήρθα σε κατάνυξη κι άρχισα να κλαίω. Έβγαλα τότε το παξιμάδι από το κόρφο μου, το οποίο κακώς συνήθιζα να κλέβω, και αφού έπεσα στο έδαφος, ζητούσα συγγνώμη για τα περασμένα και προσευχή για να μη το ξανακάνω. Τότε λέγει ο γέροντας: «Ω, τέκνο σε ελευθέρωσε, και χωρίς να μιλήσω εγώ, η εξομολόγησή σου, και το δαίμονα που σε τραυμάτιζε με τη σιωπή σου, αφού εξομολογήθηκες, τον έσφαξες, αυτόν που σε κυρίευε μέχρι τώρα με τη θέλησή σου, καθώς ούτε αντίρρηση του έφερνες ούτε τον έλεγχες. Στο εξής δεν θα έχει τόπο πλέον στην καρδιά σου, αφού τον φανέρωσες". Δεν είχε τελειώσει ο γέροντας τα λόγια του και βγήκε η δαιμονική ενέργεια σαν φωτιά από το στήθος μου και γέμισε το σπίτι από δυσωδία ώστε νόμιζαν οι παρόντες ότι καίγεται θειάφι. Τότε λοιπόν είπε ο γέροντας: "Να, ο Κύριος έδωσε με αυτό το σημείο απόδειξη των λόγων μου και της δικής σου ελευθερώσεως". Και έτσι λοιπόν έφυγε από εμένα με την εξομολόγηση το πάθος της γαστριμαργίας και η διαβολική εκείνη ενέργεια, ώστε ποτέ να μη μου έρθει κλίση προς εκείνη την επιθυμία".

»Βλέπετε λοιπόν, και από τα λόγια του αββά Σεραπίωνα πληροφορούμαστε ότι τότε αξιωνόμαστε του χαρίσματος της αληθινής διακρίσεως, όταν δεν εμπιστευόμαστε στη δική μας σκέψη και κρίση αλλά στη διδασκαλία και στους κανονισμούς των πατέρων. Γιατί ο διάβολος με κανένα άλλο ελάττωμα δεν οδηγεί τόσο στον γκρεμό το μοναχό, όπως με τον να τον πείσει να παραβαίνει τις συμβουλές των πατέρων και να ακολουθεί τη δική του γνώμη και το θέλημά του. Θα έπρεπε και από τις ανθρώπινες τέχνες και επιστήμες να παίρνομε παραδείγματα και να διδασκόμαστε. Γιατί αν αυτά τα πιάνομε με τα χέρια μας και τα βλέπομε με τα μάτια μας και τ' ακούμε με τ' αυτιά μας, δεν μπορούμε όμως μόνοι μας να τα κατορθώσομε, αλλά έχομε ανάγκη από αυτόν που θα μας διδάξει σωστά τους κανόνες τους, δεν είναι ανόητο να νομίζομε ότι η πνευματική τέχνη, που είναι απ' όλες πιο δύσκολη, δεν χρειάζεται δάσκαλο; Και η τέχνη αυτή είναι αόρατη και κρυμμένη και θεωρείται

μόνο με την καθαρότητα της καρδιάς, και η αποτυχία σ' αυτή δε γεννά πρόσκαιρη ζημία, αλλά απώλεια της ψυχής και αιώνιο θάνατο».

Ο Γερμανός είπε: «Πρόφαση ντροπής και πρόσχημα βλαβερής ευλάβειας συνηθίζει να μας προκαλεί το ότι μερικοί πατέρες, αφού άκουσαν από τους αδελφούς τούς λογισμούς τους, όχι μόνο δεν τους θεράπευσαν, αλλά και τους μέμφθηκαν και τους έριξαν στην απελπισία, όπως και εμείς έτυχε να μάθομε ένα τέτοιο περιστατικό στα μέρη της Συρίας. Ένας αδελφός εκεί εξομολογήθηκε σε ένα γέροντα τους λογισμούς του με όλη την απλότητα και ειλικρίνεια, και ξεγύμνωσε χωρίς ντροπή τα κρυφά της καρδιάς του. Ο γέροντας μόλις τα άκουσε, άρχισε να αγανακτεί και να θυμώνει κατά του αδελφού, κατηγορώντας τον για τις πονηρές ενθυμήσεις του. Από το γεγονός αυτό, πολλοί που το έμαθαν, ντρέπονταν να εξομολογηθούν τους λογισμούς τους στους γέροντες».

Ο αββάς Μωυσής αποκρίθηκε: «Καλό είναι, όπως προείπα, να μην κρύβομε τους λογισμούς μας από τους πατέρες, όχι όμως να τους λέμε στους τυχόντες, αλλά σε πνευματικούς γέροντες που έχουν διάκριση και όχι σ' εκείνους που απλώς άσπρισαν από τη μεγάλη τους ηλικία. Επειδή πολλοί, αποβλέποντας στην ηλικία, εξομολογήθηκαν τους λογισμούς τους και αντί να βρουν θεραπεία, έπεσαν σε απελπισία εξαιτίας της απειρίας των γερόντων. Ήταν ένας αδελφός πολύ πρόθυμος στην άσκηση. Ενοχλημένος υπερβολικά από το δαίμονα της πορνείας, πήγε σε ένα γέροντα και του είπε τους λογισμούς του. Εκείνος τον άκουσε, και επειδή δεν είχε πείρα, αγανάκτησε και έλεγε το μοναχό άθλιο και ανάξιο για το μοναχικό σχήμα γιατί δέχτηκε τέτοιους λογισμούς. Όταν άκουσε αυτά ο αδελφός απελπίστηκε, άφησε τον τόπο του και πήρε τον δρόμο να επιστρέψει στον κόσμο. Κατ' οικονομία του Θεού τον συναντά ο αββάς Απολλώς, ο πιο δοκιμασμένος μεταξύ των γερόντων. Όταν τον είδε ταραγμένο και πάρα πολύ σκυθρωπό, τον ερώτησε: "Παιδί μου, ποια είναι η αιτία της τόσης λύπης;". Αυτός στην αρχή από την πολλή απογοήτευση δεν αποκρίθηκε. Κατόπιν όμως, αφού τον παρακάλεσε πολύ ο Απολλώς, είπε τα δικά του: "Λογισμοί πολλές φορές με ενοχλούν και πήγα και τους είπα στον τάδε γέροντα, και όπως μου είπε, δεν έχω ελπίδα σωτηρίας. Απελπίστηκα λοιπόν και πηγαίνω στον κόσμο". Όταν τ' άκουσε αυτά ο πατήρ Απολλώς, του είπε πολλά παρηγορητικά λόγια και συμβούλευε τον αδελφό λέγοντας: "Μη σου φαίνεται παράξενο, παιδί μου, και μην απελπίζεσαι. Γιατί κι εγώ σε τέτοια ηλικία που βρίσκομαι με άσπρα μαλλιά, πολύ ενοχλούμαι από αυτούς τους λογισμούς . Μη χάνεις το θάρρος σου για το πύρωμα αυτό του σώματος, που δε θεραπεύεται τόσο με την ανθρώπινη επιμέλεια, όσο με τη φιλανθρωπία του Θεού. Μονάχα χάρισέ μου τη σημερινή ημέρα και γύρισε στο κελλί σου". Έτσι έκανε ο αδελφός. Έφυγε κι ο αββάς Απολλώς και πήγε στο κελί του γέροντα που είχε απελπίσει τον αδελφό. Και αφού στάθηκε έξω, παρακάλεσε με δάκρυα το Θεό, λέγοντας: "Κύριε, Συ που στέλνεις τους πειρασμούς για το συμφέρον μας, γύρισε τον πόλεμο που δοκίμασε ο αδελφός, σ' αυτόν τον γέροντα, για να μάθει τώρα στα γηρατειά του με την πείρα, όσα δεν έμαθε τόσα χρόνια, για να συμπάσχει και να συμπαθεί εκείνους που πολεμούνται". Μόλις τελείωσε την προσευχή, βλέπει έναν μαύρο να στέκεται κοντά στο κελί και να ρίχνει βέλη εναντίον του γέροντα, από τα οποία αυτός χτυπήθηκε και αμέσως γύριζε σαν μεθυσμένος εδώ κι εκεί. Μη μπορώντας πλέον να υποφέρει μέσα στο κελί του, βγήκε έξω και τράβηξε κατά τον κόσμο πάνω στον ίδιο δρόμο που είχε πάει και ο νεώτερος αδελφός. Ο αββάς Απολλώς εννόησε το συμβάν και τον συνάντησε και του είπε: "Που πηγαίνεις; Και ποια είναι η αιτία της ταραχής που σε κατέχει;". Εννόησε αυτός ότι φανερώθηκε το πράγμα στον άγιο αββά, αλλά από την ντροπή του δεν έλεγε τίποτε. Και του είπε ο αββάς Απολλώς: "Γύρισε στο κελί σου και στο εξής να γνωρίζεις καλά την ασθένειά σου. Και να πιστεύεις ή ότι σε ξέχασε ο διάβολος ή ότι σε περιφρόνησε και γι' αυτό δεν αξιώθηκες να παλέψεις μαζί του. Τι λέω να παλέψεις; Δεν μπόρεσες να υποφέρεις επίθεση του διαβόλου ούτε για μια ημέρα. Αυτό σου συνέβη επειδή όταν δέχτηκες ένα νεώτερο αδελφό που τον πολεμούσε ο κοινός εχθρός, αντί να τον ενισχύσεις στον αγώνα, εσύ τον έριξες στην απελπισία, χωρίς να λάβεις υπόψη σου το σοφό παράγγελμα που λέει: "Γλύτωσε εκείνους που οδηγούνται για να θανατωθούν, και μη λυπάσαι να εξαγοράζεις όσους πηγαίνουν να φονευθούν"(Παροιμ. 24, 11). αλλά ούτε την παραβολή του Σωτήρα μας που λέει να μην συντρίβομε το τσακισμένο καλάμι και να μη σβήνομε το φυτίλι που καπνίζει ακόμη(Ματθ. 12, 20). Επειδή κανείς δεν θα μπορούσε να υπομείνει τις επιθέσεις του

εχθρού, ούτε και να σβήσει το βρασμό της φύσεως που ζεματάει, αν η χάρη του Θεού δε φύλαγε την ανθρώπινη ασθένεια. Λοιπόν αφού ολοκληρώθηκε η οικονομία αυτή για τη σωτηρία σου, ας παρακαλέσομε μαζί το Θεό να αποτραβήξει τη μάστιγα που σου ήρθε. Γιατί Αυτός μας κάνει να πονούμε και Αυτός μας θεραπεύει. χτυπά και με τα χέρια Του μας γιατρεύει πάλι(Ιώβ 5, 18). ταπεινώνει και ανυψώνει. θανατώνει και δίνει ζωή. κατεβάζει στον άδη και ανεβάζει(Α΄ Βασιλ. 2, 6-7)". Αφού είπε αυτά αββάς Απολλώς, προσευχήθηκε και αμέσως τον απάλλαξε από τον πόλεμο της πορνείας και τον συμβούλεψε να ζητά από τον Θεό να του δοθεί γλώσσα φωτισμένη που να λέει τα κατάλληλα λόγια όταν χρειαστεί(Ησ. 50, 4).

»Απ' όλα λοιπόν όσα είπαμε, μαθαίνομε ότι δε θα βρεθεί άλλη οδός σωτηρίας ασφαλής, όσο το να εξομολογούμαστε τους λογισμούς μας στους πατέρες που έχουν πολύ μεγάλη διάκριση, και από αυτούς να παίρνομε οδηγίες για την αρετή και να μην ακολουθούμε τη δική μας κρίση και το λογισμό μας. Ακόμη και αν τύχει κανείς, όπως συμβαίνει κάποτε, να συναντήσει ένα γέροντα απλοϊκό, ή μερικούς άλλους χωρίς πείρα, δεν πρέπει από αυτό να αποφεύγει να φανερώνει τους λογισμούς του στους πολύ δοκιμασμένους πατέρες και να καταφρονεί τη παράδοση των προγόνων. Ότι και αυτοί δεν κινήθηκαν από την δική τους θέληση, αλλά από το Θεό και από τις θεόπνευστες Γραφές για να το παραδώσουν αυτό στους μεταγενεστέρους, το να συμβουλεύονται δηλαδή εκείνους που είναι προοδευμένοι στην αρετή, μπορούμε να το μάθουμε από πολλά μέρη της θεόπνευστης Γραφής, και προπαντός από την ιστορία του αγίου Σαμουήλ. Αυτός αν και αφιερώθηκε από νήπιο στο Θεό από την μητέρα του και αξιώθηκε να συνομιλεί με το Θεό, δεν πίστεψε στον λογισμό του, αλλά μία και δύο φορές αν και τον κάλεσε ο Θεός, τρέχει προς τον γέροντα Ηλεί, παίρνει οδηγίες από αυτόν και τον συμβουλεύεται πώς να αποκρίνεται στον Θεό(Α΄ Βασιλ. 3, 9). Και εκείνος, που τον διάλεξε ο Θεός ως άξιό Του, θέλει με τον κανονισμό και την διαταγή του γέροντα να καθοδηγείται, για να οδηγηθεί στην ταπείνωση. Μα και τον Παύλο που τον κάλεσε ο ίδιος ο Χριστός και συνομίλησε μαζί Του, ενώ μπορούσε ευθύς να ανοίξει τα μάτια του και να του δείξει την οδό της τελειότητας, τον στέλνει στον Ανανία και τον διατάζει να μάθει από αυτόν την οδό της αλήθειας, λέγοντας: "Σήκω και μπες στην πόλη. Εκεί θα σου πουν τι πρέπει να κάνεις(Πραξ. 9, 6)". Μας διδάσκει με αυτό να ακολουθούμε την οδηγία των προοδευμένων, μήπως στην αντίθετη περίπτωση, αυτό που θα γινόταν καλώς για τον Παύλο, το παρεξηγούσαν οι μεταγενέστεροι και το έπαιρναν ως παράδειγμα για να αυθαδιάζουν και να θέλει ο καθένας σαν τον Παύλο να οδηγείται στην αλήθεια από τον Θεό και όχι δια μέσου των Πατέρων. Και ότι έτσι έχουν τα πράγματα, μπορούμε να το μάθομε όχι μόνον από όσα είπαμε, αλλά και από όσα έδειξε στην πράξη ο Απόστολος, που γράφει: «Ανέβηκα στα Ιεροσόλυμα για να δω τον Πέτρο και τον Ιάκωβο και ανακοίνωσα σ' αυτούς το Ευαγγέλιο που κηρύττω, μήπως άδικα τρέχω ή έτρεξα»(Γαλ. 2, 2), καίτοι τον συνόδευε η χάρη του αγίου Πνεύματος, όπως φαίνεται από τη δύναμη των θαυμάτων που έκανε. Ποιος λοιπόν είναι τόσο αλαζόνας και υπερήφανος, ώστε ν' ακολουθεί τη δική του γνώμη και κρίση, όταν το "σκεύος της εκλογής" ομολογεί ότι είχε ανάγκη από τη συμβουλή των παλαιοτέρων του Αποστόλων;

»Ολοφάνερα λοιπόν αποδεικνύεται με αυτά ότι σε κανέναν ο Κύριος δεν αποκαλύπτει το δρόμο της τελειότητας, παρά σ' εκείνους που καθοδηγούνται σ' αυτόν από πνευματικούς πατέρες. Όπως λέει και με το στόμα του προφήτη: "Ρώτησε τον πατέρα σου και θα σου πει, τους γεροντότερους και θα σου απαντήσουν"(Δευτ. 32, 7). Με όλη μας λοιπόν την δύναμη και με κάθε επιμέλεια, οφείλομε να αποκτήσομε μέσα μας το αγαθό χάρισμα της διακρίσεως, το οποίο θα μπορέσει να μας διαφυλάξει αβλαβείς από κάθε υπερβολή. Γιατί όπως λένε οι πατέρες, οι ακρότητες και από τα δύο μέρη βλάπτουν. Και η υπερβολική νηστεία και ο χορτασμός της κοιλιάς. Και η υπερβολική αγρυπνία και ο χορτασμός του ύπνου. Καθώς και οι υπόλοιπες υπερβολές. Επειδή γνωρίζομε μερικούς, οι οποίοι δεν νικήθηκαν από την γαστριμαργία, αλλά από την υπερβολική νηστεία καταβλήθηκαν και ξέπεσαν στο ίδιο πάθος της γαστριμαργίας, εξαιτίας της ασθένειας που προήλθε από την υπερβολική νηστεία. Και εγώ θυμούμαι ότι έπαθα ένα τέτοιο. Τόσο πολύ νήστεψα, ώστε ξέχασα την όρεξη της τροφής, και δύο και τρεις ημέρες έμενα νηστικός και δεν επιθυμούσα διόλου τροφή, εκτός κι αν άλλοι με παρακινούσαν γι' αυτήν. Και πάλι, με την επιβουλή του διαβόλου, έφυγε τόσο

ο ύπνος ώστε για πολλές νύχτες να μένω άυπνος και να παρακαλώ τον Κύριο να μου δώσει λίγο ύπνο. Και κινδύνεψα περισσότερο με την υπερβολική νηστεία και αϋπνία παρά με τη γαστριμαργία και το χορτασμό του ύπνου».

Με τέτοιες και τόσες διδασκαλίες ο άγιος Μωυσής μάς ευχαρίστησε, ώστε ωφελημένοι να δοξάζομε τον Κύριο, ο Οποίος παρέχει τόσο μεγάλη σοφία σε όσους Τον φοβούνται. Σ’ Αυτόν πρέπει τιμή και κράτος στους αιώνες. Αμήν.

ΑΓΙΟΣ ΜΑΡΚΟΣ Ο ΑΣΚΗΤΗΣ

Σύντομη βιογραφία

Ο όσιος πατέρας μας Μάρκος ο Ασκητής, είχε ακμάσει κατά το έτος 430. Χρημάτισε μαθητής του αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου κατά το Νικηφόρο Κάλλιστο (τομ. ΙΙ, βιβλ. 14. κεφ.53), και ήταν σύγχρονος του αγίου Νείλου και του Ισιδώρου του Πηλουσιώτη, οι οποίοι ήταν περιβόητοι ασκητές.Φιλόπονος στη μελέτη των Γραφών, συνέγραψε πολλούς λόγους γεμάτους από άφθονη μάθηση και πνευματική ωφέλεια. Από αυτούς, 32 αναφέρονται από τον Νικηφόρο Κάλλιστο, οι οποίοι διδάσκουν όλο το δρόμο του ασκητικού βίου και οι οποίοι τώρα δεν σώζονται. Σώζονται μόνο οχτώ λόγοι του, διαφορετικοί από τους παραπάνω, τους οποίους αναφέρει και ο Κάλλιστος και ο κριτικός Φώτιος (ανάγν. 200).

Από αυτούς, ο λόγος «περί πνευματικού νόμου» είναι πρώτος, και ο «περί των οιομένων εξ έργων δικαιούσθαι» τρίτος, διαιρεμένοι και οι δύο σε σύντομα κεφάλαια, και ο «προς μοναχόν Νικόλαον» είναι όγδοος. Οι λόγοι αυτοί καταχωρήθηκαν εδώ ως πιο χρήσιμοι από τους άλλους και γιατί ανήκουν και οι τρεις στον πνευματικό νόμο.

Αναφέρει τα συγγράμματά του και ο οσιομάρτυρας Πέτρος ο Δαμασκηνός και ο Γρηγόριος ο Σιναΐτης και ο αγιότατος πατριάρχης Κάλλιστος και ο Παύλος ο Ευεργετινός και πολλοί άλλοι Πατέρες. Όλοι αυτοί μελέτησαν τα έργα του και προτρέπουν και μας να τα μελετούμε.

Η αγία Εκκλησία του Χριστού τιμά τη μνήμη του στις 5 Μαρτίου και εγκωμιάζει τους ασκητικούς του αγώνες, τη σοφία των λόγων του και τη χάρη που του δόθηκε από το Θεό.

ΑΓΙΟΣ ΜΑΡΚΟΣ Ο ΑΣΚΗΤΗΣ

Τα 200 κεφάλαια περί του πνευματικού νόμου

1. Επειδή πολλές φορές θελήσατε να μάθετε πώς ο νόμος είναι πνευματικός(Ρωμ. 7, 14) κατά τον Απόστολο, και τι πρέπει να γνωρίζουν και να κάνουν εκείνοι που θέλουν να τον φυλάξουν, πάνω σ αυτό το ζήτημα θα σας πω κατά τη δύναμή μου.

2. Πρώτα-πρώτα γνωρίζομε ότι ο Θεός είναι αρχή κάθε καλού και μεσότητα και τέλος. Το καλό δεν είναι δυνατό να πράττεται ή να πιστεύεται, παρά μόνο με την ένωση με τον Ιησού Χριστό και με την έμπνευση του Αγίου Πνεύματος.

3. Κάθε αγαθό, κατ΄ οικονομίαν έχει χαριστεί στους ανθρώπους. Κι εκείνος που πιστεύει έτσι δεν θα το χάσει ποτέ.

4. Η βέβαιη πίστη είναι ένας πύργος. Ο Χριστός γίνεται τα πάντα στον πιστεύοντα.

5. Σε κάθε προσπάθειά σου, βάλε αρχή τον Θεό που είναι η αρχή κάθε αγαθού, για να γίνει κατά Θεόν εκείνο που αποφάσισες να κάνεις.

6. Όποιος έχει ταπεινοφροσύνη και εργασία πνευματική, όσα διαβάζει στις θείες Γραφές, όλα θα τα εννοήσει για τον εαυτό του και όχι για άλλον.

7. Να παρακαλείς το Θεό να ανοίξει τα μάτια της ψυχής σου, για να δεις την ωφέλεια της προσευχής και της μελέτης εκείνης που εφαρμόζεται στην πράξη.

8. Εκείνος που έχει κάποιο πνευματικό χάρισμα και συμπαθεί εκείνους που δεν έχουν, με τη συμπάθεια φυλάγει το χάρισμα. Ο αλαζόνας και υπερήφανος θα το χάσει από τους αλαζονικούς λογισμούς του.

9. Το στόμα του ταπεινόφρονα λέει την αλήθεια. Εκείνος που αντιλέγει στην αλήθεια είναι όμοιος με τον υπηρέτη εκείνον που ράπισε τον Κύριο στο πρόσωπο(Ιω. 18, 22).

10. Μη γίνεις μαθητής εκείνου που επαινεί τον εαυτό του, για να μη μάθεις υπερηφάνεια αντί ταπείνωση.

11. Μην υψηλοφρονήσεις επειδή εννοείς τις Γραφές, για να μην περιπέσεις στο πνεύμα της βλασφημίας.

12. Μην προσπαθείς να λύσεις κάποιο δύσκολο πρόβλημα με φιλονεικία, αλλά με τα μέσα που επιβάλλει ο πνευματικός νόμος, δηλαδή με την υπομονή, την προσευχή και την απλότητα της ελπίδας.

13. Εκείνος που προσεύχεται σωματικά χωρίς να έχει ακόμη γνώση πνευματική, είναι τυφλός που φωνάζει: «Υιέ Δαβίδ ελέησόν με»(Λουκ. 18, 38).

14. Ο άλλοτε τυφλός όταν θεραπεύτηκε η τύφλωσή του και είδε τον Κύριο, δεν τον αποκάλεσε πλέον υιό του Δαβίδ, αλλά αφού Τον ομολόγησε «Υιό Θεού»(Ιω. 9, 38), Τον προσκύνησε.

15. Μην υπερηφανευτείς αν χύνεις δάκρυα στην προσευχή σου. Είναι ο Χριστός που άγγιξε τα

μάτια σου και θεράπευσε την τύφλωση του νου σου.

16. Εκείνος που μιμήθηκε τον τυφλό και έβγαλε το ρούχο του και πλησίασε τον Κύριο(Μαρκ. 10, 50), έγινε ακόλουθός Του και κήρυκας των τελειοτέρων δογμάτων.

17. Η κακία, όταν την μελετά κανείς με την σκέψη του, αποθρασύνει την καρδιά. Εκείνος που σκοτώνει την κακία με την εγκράτεια και την ελπίδα, δίνει στην καρδιά του συντριβή.

18. Υπάρχει συντριβή καρδιάς ήρεμη και ωφέλιμη που φέρνει κατάνυξη σ' αυτή. Και υπάρχει και άλλη συντριβή ανώμαλη και επιβλαβής, που πληγώνει την καρδιά.

19. Αγρυπνία και προσευχή και υπομονή των θλιβερών, φέρουν συντριβή ασφαλή και ωφέλιμη στην καρδιά, αρκεί να μην διαλύσομε την ισορροπία των τριών αυτών με την πλεονεξία. Εκείνος που υπομένει σ' αυτά, θα λάβει βοήθεια και στα άλλα. Εκείνος όμως που τα αμελεί και διασκορπίζεται εδώ κι εκεί, θα νιώσει ανυπόφορη οδύνη κατά την ώρα του θανάτου.

20. Η καρδιά που αγαπά τις ηδονές γίνεται φυλακή και αλυσίδα στην ψυχή κατά την ώρα του θανάτου. Ενώ η φιλόπονη καρδιά είναι πόρτα ανοιχτή.

21. Σιδερένια πόρτα που οδηγεί στην πόλη είναι η σκληρή καρδιά. Σ' εκείνον όμως που κακοπαθεί και είναι θλιμμένος, ανοίγεται από μόνη της, όπως και στον Πέτρο(Πραξ. 12, 10).

22. Πολλοί είναι οι τρόποι της προσευχής και διαφέρει ο ένας από τον άλλον. Αλλά κανένας τρόπος προσευχής δεν είναι επιβλαβής, εκτός αν δεν είναι προσευχή, αλλά σατανική εργασία.

23. Κάποιος άνθρωπος θέλησε να κάνει κακό, αλλά από συνήθεια προσευχήθηκε προηγουμένως. Και κατ' οικονομία Θεού εμποδίστηκε και ύστερα πολύ ευχαρίστησε τον Θεό.

24. Ο Δαβίδ θέλοντας να φονεύσει τον Νάβαλ τον Καρμήλιο θυμήθηκε την θεία ανταπόδοση και παραιτήθηκε από τον σκοπό του. Ευχαρίστησε πολύ το Θεό γι' αυτό(Α΄ Βασιλ. 25). Γνωρίζομε πάλι τι έκανε όταν λησμόνησε τον Θεό, και δε σταματούσε την αμαρτία, μέχρις ότου ο προφήτης Νάθαν τον έφερε στην μνήμη του Θεού(Β΄ Βασιλ. 12).

25. Όταν θυμάσαι το Θεό, πολλαπλασίασε τη δέησή σου, για να σου θυμίσει ο Κύριος όταν Τον λησμονήσεις.

26. Όταν διαβάζεις τις θείες Γραφές, να εννοείς τα κρυμμένα σ' αυτές νοήματα. Γιατί όσα γράφτηκαν στο παρελθόν, όλα έχουν γραφτεί για διδασκαλία μας(Ρωμ. 15, 4).

27. Η Γραφή ονομάζει την πίστη «υπόσταση όσων ελπίζομε»(Εβρ. 11, 1) και εκείνους που δεν αισθάνονται ότι ο Χριστός είναι μέσα τους, τους ονομάζει «αδόκιμους»(Β΄ Κορ. 13, 5), δηλαδή άξιους αποδοκιμασίας.

28. Όπως με τα έργα και τα λόγια φανερώνεται ο στοχασμός, έτσι με τις ευεργεσίες του Θεού που δέχεται η καρδιά, φανερώνεται η μελλοντική ανταπόδοση.

29. Η καρδιά που οικτίρει τους άλλους, θα οικτιρηθεί. Είναι φανερό και το αντίθετο.

30. Ο νόμος της ελευθερίας (δηλ. του Ευαγγελίου) διδάσκει όλη την αλήθεια. Και οι πολλοί τον διαβάζουν μόνο για να λάβουν μια γνώση του. Λίγοι όμως τον εννοούν, ανάλογα με την εκτέλεση των εντολών.

31. Μη ζητάς την τελειότητα αυτού του νόμου σε ανθρώπινες αρετές, γιατί τέλειος σ' αυτές δεν υπάρχει. Η τελειότητά του είναι κρυμμένη στο Σταυρό του Χριστού.

32. Ο νόμος της ελευθερίας, με την αληθινή γνώση διαβάζεται, με την εργασία των εντολών γίνεται αντιληπτός, η πλήρωσή του όμως γίνεται με τους οικτιρμούς του Χριστού.

33. Όταν βιάσομε τον εαυτό μας να κατορθώσομε όλες τις εντολές του Θεού, τότε θα εννοήσομε ότι ο νόμος του Κυρίου είναι αψεγάδιαστος(Ψαλμ. 18, 8), κι ότι εμείς τον εκτελούμε με τα αγαθά μας έργα, χωρίς όμως τους οικτιρμούς του Θεού δεν μπορεί να τηρηθεί τέλεια από τους ανθρώπους.

34. Όσοι δε λογαριάζουν ότι είναι υπόχρεοι να τηρούν όλες τις εντολές του Χριστού, αυτοί διαβάζουν σωματικά το νόμο του Θεού, και δεν εννοούν μήτε εκείνα που λένε, μήτε εκείνα για τα οποία δίνουν διαβεβαιώσεις(Α΄ Τιμ. 1, 7). Γι' αυτό και νομίζουν ότι τάχα εκπληρώνουν το νόμο με τα έργα τους.

35. Υπάρχει πράξη που φαίνεται καλή, αλλά ο σκοπός εκείνου που την κάνει δεν είναι καλός. Υπάρχει και άλλη πράξη που φαίνεται κακή και ο σκοπός εκείνου που την κάνει είναι αγαθός. Και αυτό συμβαίνει όχι μόνο σε έργα αλλά και σε λόγια. Αυτή η αντίθεση άλλοτε οφείλεται σε απειρία ή άγνοια, άλλοτε σε πονηρή πρόθεση, άλλοτε όμως σε ευσεβή σκοπό.

36. Εκείνος που μέσα στους επαίνους κρύβει κατηγορία και μομφή, δε φανερώνεται εύκολα στους πιο απλούς ανθρώπους. Όμοιος μ' αυτόν είναι εκείνος που κενοδοξεί ενώ εκδηλώνεται με ταπεινό σχήμα. Αυτοί κρύβοντας για πολύ καιρό την αλήθεια μέσα στο ψεύδος, ύστερα φανερώνονται από τα πράγματα.

37. Υπάρχει άνθρωπος που κάνει κάτι φαινομενικά καλό, στην πραγματικότητα όμως για να αμυνθεί κατά του πλησίον. Και υπάρχει άλλος που με το να μην το κάνει αυτό, ωφελείται πνευματικά.

38. Υπάρχει έλεγχος που γίνεται από κακία ή από άμυνα, και άλλος που γίνεται από φόβο Θεού και αγάπη για την αλήθεια.

39. Εκείνον που έπαψε να αμαρτάνει και ήδη μετανοεί, μην τον ελέγχεις πλέον. Αν ισχυρίζεσαι ότι τον ελέγχεις κατά Θεόν, φανέρωσε πρώτα τις δικές σου αμαρτίες.

40. Κάθε αρετής προέλευση είναι ο Θεός, όπως του καθημερινού φωτός ο ήλιος.

41. Όταν κατορθώσεις κάποια αρετή, θυμήσου το Χριστό που είπε: «Χωρίς τη βοήθειά μου δεν μπορείτε να κάνετε τίποτα»(Ιω. 15, 5).

42. Τα αιώνια αγαθά θα δοθούν στους ανθρώπους αφού θα υποστούν θλίψεις(Πραξ. 14, 22). Ομοίως και τα κακά σε όσους περνούν με κενοδοξία και ηδονή.

43. Εκείνος που αδικείται από τους ανθρώπους γλυτώνει αμαρτίες και βρίσκει βοήθεια ανάλογη με τη θλίψη.

44. Εκείνος που πιστεύει στο Χριστό που μιλάει για ανταπόδοση, υποφέρει κάθε αδικία πρόθυμα, ανάλογα με την πίστη του.

45. Εκείνος που προσεύχεται για εκείνους που τον αδικούν, χτυπά με ορμή τους δαίμονες. Εκείνος που αντιστέκεται σ' εκείνους που τον αδικούν, πληγώνεται από τους δαίμονες.

46. Καλύτερα να σε αδικούν οι άνθρωποι και όχι οι δαίμονες. Εκείνος που ευαρεστεί τον Κύριο, τους νίκησε και τους δύο.

47. Κάθε καλό έρχεται από τον Κύριο κατ' οικονομίαν. Αυτό διαφεύγει με τρόπο μυστικό από τους αχάριστους και αγνώμονες και οκνηρούς.

48. Κάθε κακία καταλήγει στην απαγορευμένη ηδονή, και κάθε αρετή σε πνευματική παρηγοριά. Όταν επικρατήσει η πρώτη, ερεθίζει τα σχετικά με αυτήν. Αντίστοιχα γίνεται και με τη δεύτερη,

49. Κατηγορία από τους ανθρώπους φέρνει θλίψη στη καρδιά, εξαγνίζει όμως όποιον την υπομένει.

50. Η άγνοια κάνει τον άνθρωπο να αντιλέγει στα ωφέλιμα. Και όταν αποθρασύνεται, αυξάνει την προϋπάρχουσα κακία.

51. Όταν δεν σου συμβαίνει καμιά ζημία, περίμενε θλίψη. Και επειδή πρόκειται να δώσεις λόγο(Εβρ. 13, 17), διώξε την πλεονεξία σου.

52. Όταν αμαρτήσεις κρυφά, μην προσπαθείς να κρυφτείς, επειδή όλα είναι γυμνά και ξεσκεπασμένα στα μάτια του Κυρίου(Εβρ. 4, 13), προς τον Οποίο θα δώσομε λόγο για τις πράξεις μας.

53. Φανέρωνε νοερά τον εαυτό σου στον Κύριο. Γιατί ο άνθρωπος βλέπει στο πρόσωπο, ενώ ο Θεός στην καρδιά(Α΄ Βασιλ. 16, 7).

54. Τίποτε να μην σκέφτεσαι ούτε να κάνεις, χωρίς σκοπό σύμφωνο με το θέλημα του Θεού. Γιατί εκείνος που βαδίζει άσκοπα, ματαιοπονεί.

55. Εκείνος που αμαρτάνει χωρίς κάποια ανάγκη, δύσκολα μετανοεί, γιατί η δικαιοσύνη του Θεού δεν κάνει λάθος.

56. Κάθε λυπηρό περιστατικό φέρνει τη μνήμη του Θεού στον φρόνιμο άνθρωπο και προκαλεί ανάλογη θλίψη σ' εκείνον που λησμονεί το Θεό.

57. Κάθε αθέλητη θλίψη να σου γίνεται αφορμή να θυμάσαι το Θεό, και ποτέ δεν θα σου λείψει αφορμή προς μετάνοια.

58. Η λησμοσύνη μόνη της δεν έχει καμιά δύναμη, αλλά από τη δική μας αμέλεια ισχυροποιείται ανάλογα.

59. Μη λες: «Τι να κάνω; Εγώ δεν θέλω κι όμως (η λησμοσύνη) έρχεται». Επειδή όταν θυμόσουν το Θεό, δεν έκανες ό,τι όφειλες.

60. Κάνε το καλό που θυμάσαι. Το καλό που δε θυμάσαι θα σου φανερωθεί. Και μην παραδώσεις το νου σου σε άκριτη λησμοσύνη.

61. «Ο άδης και η απώλεια είναι φανερά στον Κύριο»(Παροιμ. 15, 11), λέει η Γραφή. Αυτά αναφέρονται στην άγνοια και τη λησμοσύνη που αναπτύσσονται στην καρδιά μας.

62. Άδης είναι η άγνοια, γιατί και τα δύο δε φαίνονται. Απώλεια είναι η λησμοσύνη, γιατί χάσαμε κάτι που είχαμε.

63. Εξέταζε τις δικές σου αμαρτίες και όχι του πλησίον σου, και δεν θα διαρπαγεί από τους

δαίμονες το νοερό σου εργαστήριο.

64. Η αμέλεια στο να κάνομε όλα τα κατά τη δύναμή μας καλά δύσκολα συγχωρείται. η ελεημοσύνη όμως και η προσευχή επανορθώνουν όσους αμέλησαν να κάνουν το καλό.

65. Κάθε θλίψη κατά Θεόν, είναι έργο ευσέβειας πραγματικό. Γιατί η αληθινή αγάπη δοκιμάζεται από τα αντίθετα.

66. Μην πεις ότι απόκτησες αρετή χωρίς θλίψη. γιατί είναι αδοκίμαστη η αρετή που απόκτησες με άνεση.

67. Κάθε αθέλητης θλίψεως να αναλογίζεσαι το αποτέλεσμα, και θα βρεις σ' αυτό, το σβήσιμο κάποιας αμαρτίας.

68. Πολλές συμβουλές των άλλων μας προσφέρονται για το συμφέρον μας. Για τον καθένα όμως τίποτε δεν είναι καταλληλότερο από τη δική του γνώμη.

69. Αν ζητάς να θεραπευτείς, φρόντισε τη συνείδησή σου και κάνε ό,τι σου λέει, και πολύ θα ωφεληθείς.

70. Τα κρυφά του ανθρώπου τα γνωρίζει ο Θεός και η συνείδηση, και από αυτά τα δύο ας διορθώνεται ο καθένας.

71. Ο άνθρωπος όσα μπορεί, προσπαθεί κατά το θέλημά του. Ο Θεός όμως το αποτέλεσμα των πράξεων του ανθρώπου το φέρνει κατά το δίκαιο.

72. Αν θέλεις να επαινείσαι από τους ανθρώπους χωρίς να έχεις ευθύνη, αγάπησε πρώτα να ελέγχεσαι για τις αμαρτίες σου.

73. Όση ντροπή δεχτεί κανείς με ευχαρίστηση για χάρη της αλήθειας του Χριστού, εκατονταπλάσια θα δοξαστεί από πολλούς. Και είναι καλύτερο κάθε αγαθό να το ενεργεί ο άνθρωπος για χάρη των μελλοντικών αγαθών.

74. Όταν ο άνθρωπος ωφελήσει άνθρωπο με λόγια ή με πράξεις, να σκέφτονται και οι δύο ότι είναι Θεού δωρεά. Εκείνος που δεν το εννοεί αυτό, θα εξουσιαστεί από εκείνον που το εννοεί.

75. Εκείνος που επαινεί τον πλησίον του υποκριτικά, θα τον κατηγορήσει κάποτε και αυτός θα ντραπεί.

76. Εκείνος που δεν γνωρίζει την ενέδρα των εχθρών, εύκολα σφάζεται. κι εκείνος που δεν γνωρίζει τις αιτίες των παθών, εύκολα πέφτει.

77. Από τη φιληδονία έρχεται η αμέλεια και από την αμέλεια η λησμοσύνη των καλών. Γιατί ο Θεός έχει χαρίσει σε όλους τη γνώση εκείνων που μας συμφέρουν.

78. Ο άνθρωπος συμβουλεύει τον πλησίον του, καθώς γνωρίζει. Ο Θεός πάλι ενεργεί σ' αυτόν που ακούει κατά την πίστη του.

79. Είδα αμαθείς και απλούς ανθρώπους που ήταν ταπεινόφρονες στην πράξη, και έγιναν πιο σοφοί από τους σοφούς.

80. Άλλος αμαθής, όταν άκουσε να επαινούνται οι προηγούμενοι, δε μιμήθηκε την ταπεινοφροσύνη

τους, αλλά κενοδόξησε για την αμάθειά του κι απόκτησε υπερηφάνεια.

81. Εκείνος που εξευτελίζει τη φρόνηση και καυχιέται για αμάθεια, δεν είναι μόνο αμαθής κατά το λόγο, αλλά και κατά τη γνώση(Β΄ Κορ. 11, 6).

82. Όπως άλλο είναι σοφία λόγου και άλλο φρόνηση, έτσι άλλο είναι αμάθεια και άλλο αφροσύνη.

83. Δεν βλάπτει διόλου η αμάθεια των λόγων τον ευλαβέστατο, όπως ούτε η σοφία των λόγων βλάπτει τον ταπεινόφρονα.

84. Μη λες, δεν γνωρίζω το πρέπον και επομένως δεν αμαρτάνω που δεν το πράττω. Γιατί αν έκανες όσα καλά γνώριζες, θα σου φανερώνονταν στη συνέχεια και τα λοιπά, όπως βλέπεις καθώς προχωρείς το ένα σπίτι μετά το άλλο. Δεν σε συμφέρει πριν εργαστείς τα πρώτα, να μάθεις τα δεύτερα. Επειδή η γνώση φουσκώνει, δηλαδή φέρνει υπερηφάνεια εξαιτίας της αργίας, ενώ η αγάπη οικοδομεί, γιατί υπομένει τα πάντα(Α΄ Κορ. 8, 1. 13, 7).

85. Μελέτα τα λόγια της θείας Γραφής με την πράξη και μην επεκτείνεσαι σε πολυλογία, υπερηφανευόμενος για σκέψεις θεωρητικές.

86. Εκείνος που άφησε την πράξη και βασίζεται σε μια απλή γνώση, αντί για δίκοπο μαχαίρι κρατά καλαμένιο ραβδί, το οποίο σε καιρό πολέμου, κατά την Γραφή, θα του τρυπήσει το χέρι και θα μπει μέσα σ’ αυτό και θα του βάλει το φυσικό δηλητήριο προτού του το βάλουν οι εχθροί(Δ΄ Βασιλ. 18, 21).

87. Ο Θεός κρίνει και ζυγίζει κάθε διαλογισμό μας. Μπορεί το ίδιο πράγμα να το σκεφτεί κανείς ή απλά ή με εμπάθεια.

88. Εκείνος που εκτελεί κάποια εντολή, ας περιμένει τον πειρασμό που επισύρει. Γιατί η αγάπη προς τον Χριστό με τα αντίθετα δοκιμάζεται.

89. Μην καταφρονήσεις ποτέ και αμελήσεις τους λογισμούς σου. Γιατί ο Θεός γνωρίζει χωρίς λάθος κάθε λογισμό.

90. Όταν έχεις λογισμό που σε προτρέπει να ζητήσεις ανθρώπινη δόξα, να ξέρεις καλά, ότι σου προετοιμάζει αισχύνη.

91. Γνωρίζει ο εχθρός το δίκαιο του πνευματικού νόμου και γι’ αυτό ζητά μόνο τη νοερά συγκατάθεση. Έτσι ή θα αναγκάσει αυτόν που νικήθηκε να υποβληθεί στους κόπους της μετάνοιας, ή αν δεν μετανοεί, θα τον θλίψει με ακούσιες συμφορές. Κάποτε τον κάνει να γογγύζει εξαιτίας των συμφορών, ώστε και εδώ να πολλαπλασιάσει τις οδύνες, και κατά την ώρα του θανάτου να τον αποδείξει άπιστο εξαιτίας της ανυπομονησίας του.

92. Εναντίον των θλίψεων πολλοί πολλά αντέταξαν. Αλλά χωρίς προσευχή και μετάνοια κανείς δεν διέφυγε τις συμφορές.

93. Τα κακά παίρνουν δύναμη το ένα από το άλλο. Επίσης και τα καλά αυξάνονται το ένα με τη δύναμη του άλλου, και τον άνθρωπο που μετέχει σ’ αυτά τον προτρέπουν περισσότερο προς τα εμπρός.

94. Τα μικρά αμαρτήματα ο διάβολος τα δείχνει μηδαμινά επειδή διαφορετικά δεν μπορεί να φέρει τον άνθρωπο στα μεγαλύτερα κακά.

95. Ρίζα της αισχρής επιθυμίας είναι ο ανθρώπινος έπαινος, όπως και της σωφροσύνης ο έλεγχος της κακίας, όχι όταν τον ακούμε μόνο, αλλά όταν τον παραδεχόμαστε.

96. Τίποτε δεν ωφελήθηκε εκείνος που εγκατέλειψε τον κόσμο και ζει με ηδυπάθεια, επειδή εκείνο που έκανε με τα χρήματα το κάνει και τώρα που δεν έχει τίποτε.

97. Παρομοίως ο εγκρατής, αν αποκτά χρήματα, είναι αδελφός του προηγουμένου κατά τη διάνοια. Έχει την ίδια μητέρα με αυτόν, δηλ. την νοερά ηδονή, πατέρα όμως διαφορετικό, γιατί πρόκειται για άλλο πάθος.

98. Υπάρχει άνθρωπος που κόβει ένα πάθος για χάρη μεγαλύτερης ηδυπάθειας, και από εκείνους που αγνοούν το σκοπό του επαινείται. Ίσως και ο ίδιος αγνοεί τον εαυτό του, ότι εργάζεται ανώφελα.

99. Αιτία κάθε κακίας είναι η κενοδοξία και η ηδονή. Εκείνος που δεν τα μίσησε αυτά, δεν νικά κανένα πάθος.

100. Ρίζα όλων των κακών ονομάστηκε η φιλαργυρία(Α΄ Τιμ. 6, 10), αλλά αυτή σαφώς αποτελείται από εκείνες (δηλ. την κενοδοξία και την ηδονή).

101. Τυφλώνεται ο νους με τα τρία αυτά πάθη, τη φιλαργυρία, την κενοδοξία και την ηδονή.

102. Τρεις θυγατέρες της βδέλλας είναι αυτές κατά την Γραφή, που τις αγαπά η μητέρα τους η αφροσύνη(Παροιμ. 24, 50).

103. Η γνώση και η πίστη που είναι σύντροφοι της ανθρώπινης φύσεως, από τίποτε άλλο, παρά από τις ανωτέρω κακίες εξασθένησαν.

104. Θυμός και οργή και πόλεμοι και φόνοι και όλα τα λοιπά κακά γι’ αυτές τις τρεις κακίες πολύ έχουν δυναμώσει μεταξύ των ανθρώπων.

105. Πρέπει λοιπόν να μισήσουμε τη φιλαργυρία, τη κενοδοξία και την ηδονή, ως μητέρες των κακών και μητρυιές των αρετών.

106. Γι’ αυτές τις κακίες έχομε προσταγή να μην αγαπούμε τον κόσμο μηδέ τα πράγματα του κόσμου(Α΄ Ιω. 2, 15). Όχι για να μισήσομε χωρίς διάκριση τα κτίσματα του Θεού, αλλά για να περικόψομε τις αφορμές των τριών αυτών κακιών.

107. Κανένας που παίρνει μέρος σε εκστρατεία δεν μπλέκεται σε βιοτικές υποθέσεις(Β΄ Τιμ. 2, 4). Γιατί εκείνος που θέλει να νικήσει τα πάθη ενώ είναι μπλεγμένος στα βιοτικά, μοιάζει μ’ εκείνον που θέλει να σβήσει τη φωτιά με άχυρα.

108. Εκείνος που εξαιτίας χρημάτων ή δόξας ή ηδονής οργίζεται κατά του πλησίον, δεν γνωρίζει ότι ο Θεός διοικεί τα πάντα με δικαιοσύνη.

109. Όταν ακούσεις τον Κύριο να λέει: «Καθένας που δεν απαρνιέται όλα τα υπάρχοντά του, δεν είναι άξιος για μένα»(Λουκ. 14, 33), μην εννοήσεις ότι λέει μόνο για χρήματα, αλλά και για όλες τις πράξεις της κακίας.

110. Εκείνος που δεν γνωρίζει την αλήθεια, ούτε μπορεί να πιστεύει αληθινά. Γιατί η γνώση, φυσικά προηγείται της πίστεως.

111. Όπως σε κάθε πράγμα που βλέπομε, ο Θεός έδωσε κατάλληλες φυσικές ιδιότητες, έτσι έκανε και στους ανθρώπινους λογισμούς είτε θέλομε είτε δεν θέλομε.

112. Όποιος αμαρτάνει φανερά χωρίς να μετανοεί και δεν έπαθε τίποτε μέχρι το θάνατό του, γι' αυτόν να πιστεύεις ότι η κρίση θα είναι χωρίς έλεος.

113. Εκείνος που προσεύχεται με φρόνηση, υπομένει τα συμβαίνοντα θλιβερά. Εκείνος που έχει μνησικακία, δεν προσευχήθηκε ακόμη καθαρά.

114. Αν ζημιωθείς ή υβριστείς ή εκδιωχτείς από κάποιον, μη λογαριάσεις το παρόν, αλλά περίμενε το μέλλον. και θα βρεις ότι σου έγινε πρόξενος πολλών καλών, όχι μόνο στον παρόντα, αλλά και στον μέλλοντα αιώνα.

115. Όπως μερικούς αρρώστους τους ωφελεί η πικρή αψιθιά, έτσι τους διεστραμμένους τους συμφέρει να υποφέρουν συμφορές. Γιατί στους πρώτους τα φάρμακα δίνουν ευεξία, ενώ τους δεύτερους τους κάνουν να μετανοούν.

116. Αν δεν θέλεις να κακοπαθείς, μην θέλεις να κακοποιείς. Γιατί το ένα ακολουθεί αναπόφευκτα το άλλο. Επειδή ό,τι σπείρει ο άνθρωπος, τούτο και θα θερίσει(Γαλ. 6, 7).

117. Όταν σπείρομε με τη θέλησή μας τα κακά και έπειτα ακούσια τα θερίζομε, πρέπει να θαυμάζομε τη δικαιοσύνη του Θεού.

118. Επειδή μεταξύ σποράς και θερισμού μεσολαβεί καιρός, γι' αυτό απιστούμε για την ανταπόδοση.

119. Αν αμαρτήσεις, μην κατηγορείς την πράξη αλλά την ιδέα. Γιατί αν δεν πήγαινε μπροστά ο νους, δεν θα ακολουθούσε το σώμα.

120. Από εκείνους που αδικούν φανερά, πιο πονηρός είναι εκείνος που αδικεί κρυφά. Γι' αυτό και σκληρότερα κολάζεται.

121. Εκείνος που δολοπλοκεί και κάνει κακό στα κρυφά είναι φίδι, κατά τη Γραφή, που κάθεται στο δρόμο και δαγκώνει το άλογο στη φτέρνα(Γεν. 49, 17).

122. Εκείνος που συγχρόνως επαινεί και κατηγορεί τον άλλον, αυτός κατέχεται από κενοδοξία και φθόνο. Και με τους επαίνους προσπαθεί να κρύψει το φθόνο, ενώ με τις κατηγορίες συνιστά τον εαυτό του ως καλύτερο από εκείνον.

123. Όπως δεν είναι δυνατό να βόσκουν μαζί πρόβατα και λύκοι, έτσι είναι αδύνατο να τύχει έλεος εκείνος που δολιεύεται τον πλησίον του.

124. Εκείνος που μαζί με την εντολή ανακατώνει κρυφά το δικό του θέλημα, είναι μοιχός καθώς δηλώνεται στη Σοφία(Παροιμ. 6, 32), και από έλλειψη φρενών υποφέρει λύπες και ατιμίες.

125. Όπως είναι αδύνατη η συνύπαρξη φωτιάς και νερού, έτσι είναι ενάντιες η δικαιολογία και η ταπείνωση.

126. Εκείνος που ζητεί άφεση, αγαπά την ταπεινοφροσύνη. Εκείνος που κατακρίνει τον άλλον επισφραγίζει τις αμαρτίες του.

127. Μην αφήσεις αμαρτία χωρίς να την εξαλείψεις, ακόμα και αν είναι πολύ μικρή, για να μη σε

παρασύρει κατόπιν σε μεγαλύτερα κακά.

128. Αν θέλεις να σωθείς, αγάπησε τον αληθινό λόγο και μην αποστραφείς ποτέ αδιάκριτα έλεγχο από άλλον.

129. Λόγος αληθινός, δηλ. έλεγχος, μετέβαλλε τα «γεννήματα εχιδνών» και υπέδειξε να φύγουν από την «μέλλουσα οργή»(Ματθ. 3, 7).

130. Εκείνος που δέχεται λόγους αλήθειας, υποδέχεται το Θεό Λόγο. Γιατί λέει: «Εκείνος που δέχεται εσάς, δέχεται εμένα»(Ματθ. 10, 40).

131. Παραλυτικός που τον κατέβασαν από το δώμα στον Ιησού είναι ο αμαρτωλός, που ελέγχεται κατά Θεόν από πιστούς και για την πίστη εκείνων λαμβάνει την άφεση(Μαρκ. 2, 4).

132. Καλύτερα να προσεύχεσαι με ευλάβεια για τον πλησίον σου, παρά να τον ελέγχεις για κάθε αμάρτημα.

133. Εκείνος που μετανοεί σωστά, περιπαίζεται από τους ανόητους ανθρώπους. Και αυτό είναι σημάδι ότι ευαρεστεί το Θεό.

134. Εκείνος που αγωνίζεται, εγκρατεύεται απ’ όλα και δεν σταματά να εγκρατεύεται, μέχρις ότου εξολοθρεύσει ο Κύριος το σπέρμα από τη Βαβυλώνα(Ιερ. 27, 16).

135. Πες πως είναι δώδεκα τα πάθη. Αν ένα από αυτά αγαπήσεις με το θέλημά σου, είναι ικανό να αναπληρώσει και τα άλλα έντεκα.

136. Φωτιά που καίει είναι η αμαρτία. Όσο λοιπόν κόψεις το υλικό που την τροφοδοτεί, τόσο και θα σβηστεί. Και όσο υλικό ρίξεις μέσα στη φωτιά, τόσο περισσότερο θα φουντώσει.

137. Αν σε επαινέσουν και υπερηφανευτείς, περίμενε ατιμία. Γιατί λέει: «Όποιος υψώνει τον εαυτό του θα ταπεινωθεί»(Λουκ. 14, 11).

138. Όταν διώξομε από το νου μας κάθε ακούσια κακία, τότε θα πολεμήσομε και εναντίον των παθών, στα οποία πέφτομε από πρόληψη.

139. Πρόληψη είναι, των προηγουμένων αμαρτιών αθέλητη μνήμη. Και στον αγωνιστή εμποδίζεται να εξελιχθεί σε πάθος, ο νικητής όμως με την πρώτη προσβολή τον ανατρέπει.

140. Προσβολή είναι κίνηση καρδιάς χωρίς αμαρτωλό ομοίωμα ή φαντασία σαν μια κλεισούρα που την έχουν καταλάβει οι έμπειροι προηγουμένως. (Κλεισούρα = στενό πέρασμα μεταξύ δύο βουνών).

141. Όπου υπάρχουν εικόνες από το λογισμό, εκεί έχει γίνει συγκατάθεση. Μόνον η χωρίς εικόνα προσβολή είναι αναμάρτητη. Υπάρχει άνθρωπος που φεύγει από αυτά σαν δαυλός που ξεφεύγει από τη φωτιά(Ζαχ. 3, 2), και υπάρχει κι εκείνος που δεν γυρίζει πίσω μέχρις ότου φουντώσει η φλόγα.

142. Μη λες ότι έρχεται ο πειρασμός χωρίς να θέλω. Γιατί οπωσδήποτε κι αν δεν αγαπάς την αμαρτωλή πράξη, αγαπάς όμως τις αιτίες της.

143. Εκείνος που ζητεί έπαινο, βρίσκεται μέσα σε πάθος. Κι εκείνος που οδύρεται για θλίψη που του ήρθε, αγαπά την ηδονή.

144. Σαν να είναι πάνω σε ζυγαριά είναι άστατη η σκέψη του φιλήδονου. Άλλοτε κλαίει και θρηνεί για τις αμαρτίες του, άλλοτε πολεμά και αντιλέγει κατά του πλησίον επιδιώκοντας τις ηδονές.

145. Εκείνος που όλα τα ελέγχει(Α΄ Θεσ. 5, 21) και κατέχει ό,τι καλό εύρει, στη συνέχεια θα αποφύγει και κάθε πονηρό.

146. Ο άνθρωπος που μακροθυμεί, έχει πολλή φρόνηση(Παροιμ. 14, 29). Όμοιος με αυτόν είναι όποιος τεντώνει το αυτί του για να ακούει λόγους πνευματικής σοφίας.

147. Χωρίς μνήμη Θεού, αληθινή γνώση δεν υπάρχει. Η πνευματική γνώση χωρίς τη μνήμη του Θεού είναι νόθος.

148. Τον σκληρόκαρδο ωφελεί λόγος πιο λεπτής γνώσεως, που να τον φέρνει σε φόβο. Γιατί χωρίς φόβο δεν δέχεται ευχαρίστως τους κόπους της μετάνοιας.

149. Τον πράο άνθρωπο ωφελούν λόγοι περί πίστεως, γιατί δεν ενοχλεί τη μακροθυμία του Θεού και δεν τον κατηγορεί η συνείδησή του για συχνές παραβάσεις.

150. Άνθρωπο με σημαντική δύναμη μη τον ελέγξεις για κενοδοξία, αλλά υπόδειξέ του την επιδρομή της μελλοντικής ατιμίας. Γιατί με αυτόν τον τρόπο ελέγχεται ο φρόνιμος άνθρωπος.

151. Εκείνος που μισεί τον έλεγχο(Παροιμ. 12, 1) έχει παραδοθεί θεληματικά στο πάθος. Εκείνος που δέχεται τον έλεγχο, είναι φανερό ότι παρασύρεται στο πάθος από προηγούμενη κακή συνήθεια.

152. Μη θέλεις να ακούς ξένες πονηρίες, γιατί έτσι σου εντυπώνονται και τα περιστατικά και χαρακτηριστικά των ξένων πονηριών.

153. Όταν ακούσεις κακά λόγια, να οργίζεσαι εναντίον του εαυτού σου και όχι εναντίον εκείνου που τα είπε. Γιατί αν πονηρά ακούσεις, πονηρά θ' αποκριθείς.

154. Αν κανείς συναπαντηθεί με ανθρώπους που μιλούν μάταια, να νομίζει τον εαυτό του υπεύθυνο για τους μάταιους αυτούς λόγους. Κι αν δεν είναι από πρόσφατη, είναι χρεώστης από παλιά αμαρτία.

155. Αν κανείς σε επαινεί υποκριτικά, περίμενε κάποια ώρα και κατηγορία από τον ίδιο.

156. Τις θλίψεις του παρόντος να τις ανταλάσσεις προκαταβολικά με τα μελλοντικά αγαθά, και ποτέ δεν θα ατονήσει ο αγώνας σου από αμέλεια.

157. Όταν σε βοηθήσει κανείς υλικώς και τον επαινέσεις ως αγαθό, χωρίς να λογαριάσεις το Θεό, ύστερα ο ίδιος θα σου φανεί πονηρός.

158. Κάθε καλό έρχεται από τον Κύριο κατ' οικονομία και από θεία συγκατάβαση. Κι εκείνοι που τα φέρνουν είναι υπηρέτες των καλών.

159. Τις εναλλαγές των καλών και των κακών να τις δέχεσαι με ηρεμία. Έτσι ανατρέπει ο Θεός τις ανωμαλίες των πραγμάτων.

160. Αυτά που μας συμβαίνουν, οφείλονται στους αμαρτωλούς λογισμούς μας. Γιατί ο Θεός τα αθέλητα τα απέδωσε ταιριασμένα στα εκούσια.

161. Τα αισθητά είναι γεννήματα των νοερών και αποδίδουν το πρέπον με απόφαση του Θεού.

162. Από καρδιά που τρυφά και ζει ηδονικά, γεννιούνται λογισμοί και λόγοι πονηροί και θανατηφόροι. Και από τον καπνό καταλαβαίνουμε τι είναι εκείνο που καίγεται.

163. Να παραμένεις με νήψη μέσα στο νου σου και δεν θα κοπιάσεις σε ώρα πειρασμών. Αν φύγεις από εκεί, υπόμενε τις επερχόμενες θλίψεις.

164. Να προσεύχεσαι να μη σου έρθει πειρασμός(Ματθ. 6, 18). Όταν όμως έρθει, δέξου τον σαν δικό σου και όχι σαν ξένο.

165. Πάψε να σκέφτεσαι οποιαδήποτε πλεονεξία, και τότε θα μπορέσεις να δεις τις απάτες και τις πανουργίες του διαβόλου.

166. Εκείνος που λέει ότι γνωρίζει όλες τις τέχνες και τις απάτες του διαβόλου, μας δείχνει ότι δεν γνωρίζει τέλεια τον εαυτό του.

167. Όταν ο νους απαλλαγεί από τις σωματικές φροντίδες, βλέπει ανάλογα τις πανουργίες των εχθρών.

168. Εκείνος που παρασέρνεται από τους λογισμούς του, τυφλώνεται από αυτούς και ενώ βλέπει τις ενέργειες της αμαρτίας, τις αιτίες τους δεν μπορεί να τις δει.

169. Υπάρχει άνθρωπος ο οποίος φανερά εκτελεί θεϊκή εντολή, ενώ δουλεύει σε πάθος, και με τους πονηρούς λογισμούς καταστρέφει την αγαθή πράξη.

170. Όταν βρίσκεσαι στην αρχή του κακού, μην πεις: «Δεν θα με νικήσει». Γιατί όσο βρίσκεσαι μέσα στο κακό, τόσο έχεις ήδη νικηθεί.

171. Κάθε πράγμα από λίγο αρχίζει, και σιγά σιγά αναπτύσσεται και μεγαλώνει.

172. Δίχτυ πολύπλοκο είναι η μέθοδος της κακίας, κι εκείνος που έμπλεξε λίγο, αν αμελήσει σφίγγεται εξ ολοκλήρου,

173. Μη θέλεις να ακούς την δυστυχία των εχθρών σου. Εκείνος που ακούει τη διήγηση αυτή, μαζεύει τους καρπούς της κακής του προθέσεως.

174. Μη νομίζεις ότι κάθε θλίψη έρχεται στους ανθρώπους εξαιτίας των αμαρτιών. Υπάρχουν άνθρωποι που ευαρεστούν τον Θεό και όμως έχουν θλίψεις. Γιατί λέει η Γραφή: «Θα διωχτούν οι άνομοι και οι απόγονοι των ασεβών θα εξολοθρευτούν»(Ψαλμ. 36, 28). Αλλ’ επίσης λέει: «Όλοι όσοι θέλουν να ζουν με ευσέβεια στο όνομα του Ιησού Χριστού, θα υποστούν διωγμούς»(Β΄ Τιμ. 3, 12).

175. Στον καιρό της θλίψεως να προσέχεις την προσβολή της ηδονής, γιατί εύκολα γίνεται παραδεκτή, επειδή παρηγορεί τη θλίψη.

176. Μερικοί λέγουν φρόνιμους εκείνους που μπορούν να διακρίνουν και να αναλύουν τα αισθητά πράγματα. Φρόνιμοι όμως είναι εκείνοι που εξουσιάζουν τα κακά τους θελήματα.

177. Πριν από την εξαφάνιση των κακών, μην υπακούσεις στην καρδιά σου. Γιατί ό,τι της βάλεις, από αυτό το πράγμα ζητά κι άλλο.

178. Όπως υπάρχουν φίδια στα δασώδη φαράγγια και άλλα που φωλιάζουν μέσα στα σπίτια, έτσι υπάρχουν και πάθη που διαμορφώνονται με τη σκέψη και άλλα που γίνονται με τη πράξη, αν και από άλλες εικόνες, μεταμορφώθηκαν σε άλλες.

179. Όταν δεις εκείνα που βρίσκονται μέσα σου σταθερά, να κινούνται και να προκαλούν τον νου, που είναι ήσυχος, σε κάποιο πάθος, να γνωρίζεις ότι ο νους σου κάποτε προηγήθηκε και έφερε σε πράξη και τα έβαλε μέσα στην καρδιά.

180. Δεν γίνεται σύννεφο χωρίς να πνεύσει λίγος άνεμος, και δε γεννιέται πάθος χωρίς λογισμό.

181. Αν δεν πράττομε πλέον τα σαρκικά θελήματα κατά τη Γραφή(Εφ. 2, 3), εύκολα με τη βοήθεια του Κυρίου θα σβήσουν αυτά, τα οποία προηγουμένως είχαμε μέσα μας.

182. Οι εικόνες που βρίσκονται χαραγμένες μέσα στο νου είναι πονηρότερες και δυνατότερες. Οι εικόνες που διαμορφώνονται με τη σκέψη είναι αιτίες αυτών και έχουν προηγηθεί (δηλ. πρώτα τις σκέφτηκε ο νους, δεν τις έδιωξε και τότε εγκαταστάθηκαν στο βάθος της καρδιάς ως νοσηροί λογισμοί και πάθη).

183. Υπάρχει κακία που εγκατάσταθηκε στη καρδιά εξαιτίας της μακροχρόνιας συνήθειας. Και υπάρχει κακία που πολεμά με λογισμούς μέσω των καθημερινών πραγμάτων.

184. Ο Θεός τις πράξεις μας τις λογαριάζει σύμφωνα με τις προθέσεις μας. Γιατί λέει η Γραφή: «Να σου δώσει ο Κύριος κατά την καρδιά σου»(Ψαλμ. 19, 5).

185. Εκείνος που δεν καρτερεί στη μελέτη και εξέταση της συνειδήσεως, ούτε τους σωματικούς κόπους για την ευσέβεια δέχεται ευχάριστα.

186. Η συνείδηση είναι ένα βιβλίο που το έχομε από τη φύση μας. Εκείνος που το μελετά στην πράξη, δέχεται βοήθεια.

187. Εκείνος που δεν προτιμά τους κόπους για χάρη της ευσέβειας θεληματικά, παιδεύεται σκληρότερα από τους αθέλητους κόπους.

188. Εκείνος που γνώρισε το θέλημα του Θεού και κατά τη δύναμή του το εκτελεί, με μικρούς κόπους θα αποφύγει τους μεγάλους.

189. Εκείνος που θέλει να νικήσει τους πειρασμούς χωρίς προσευχή και υπομονή, δεν θα τους διώξει αλλά θα περιπλακεί περισσότερο.

190. Ο Κύριος είναι κρυμμένος μέσα στις εντολές Του, και σ' εκείνους που Τον ζητούν, βρίσκεται ανάλογα με την προθυμία και την εργασία των εντολών.

191. Μην πεις: «Εκανα τις εντολές και δεν βρήκα τον Κύριο». Γιατί γνώση και αρετή, κατά την Γραφή, πολλές φορές βρήκες. Και όποιοι ορθά Τον ζητούν, θα εύρουν ειρήνη(Παροιμ. 16, 8).

192. Ειρήνη είναι η απαλλαγή από τα πάθη, η οποία χωρίς την ενέργεια του Αγίου Πνεύματος δεν βρίσκεται.

193. Άλλο είναι εκτέλεση εντολής και άλλο αρετή, αν και η μία από την άλλη παίρνει την αφορμή.

194. Εκτέλεση εντολής είναι το να κάνει κανείς το διαταγμένο από το θείο νόμο. Αρετή, το να αρέσκεται κανείς πραγματικά στην εκτέλεση της θείας εντολής.

195. Όπως ένας είναι ο υλικός πλούτος, αλλά αποκτιέται με διάφορους τρόπους, έτσι μία είναι η αρετή, αλλά είναι πολλών ειδών οι εργασίες της.

196. Εκείνος που εφευρίσκει και λέει λόγους ευσεβείς χωρίς να έχει έργα, πλουτίζει από αδικία και οι κόποι του, κατά τη Γραφή, μπαίνουν σε ξένα σπίτια(Παροιμ. 5, 10).

197. Όλα υπακούουν στο χρυσό, λέει η παροιμία. Και από τη χάρη του Θεού, όλες οι σκέψεις τακτοποιούνται και διορθώνονται.

198. Συνείδηση αγαθή βρίσκεται με την προσευχή. Και προσευχή πάλι καθαρή, με τη συνείδηση. Γιατί το ένα έχει ανάγκη το άλλο εκ φύσεως.

199. Ο Ιακώβ έραψε για τον Ιωσήφ πολύχρωμο φόρεμα(Γεν. 37, 3). Και ο Κύριος χαρίζει στον πράο την γνώση της αλήθειας, όπως είναι γραμμένο: «Θα διδάξει ο Κύριος στους πράους τους δρόμους Του»(Ψαλμ. 24, 9).

200. Πάντοτε να πράττεις το αγαθό κατά δύναμη, και στον καιρό που χρειάζεται το μεγαλύτερο, μην προτιμάς το μικρότερο, γιατί λέει η Γραφή: «Κανένας που έβαλε το χέρι του στο άροτρο και κοιτάει πίσω δεν είναι κατάλληλος για την βασιλεία των Ουρανών»(Λουκ. 9, 62).

ΑΓΙΟΣ ΜΑΡΚΟΣ Ο ΑΣΚΗΤΗΣ

Τα 226 κεφάλαια περί αυτών που νομίζουν ότι δικαιώνονται από τα έργα τους

1. Η παρανομία των κοσμικών θα ελεγχθεί με όσα γράφονται παρακάτω, από εκείνους που έχουν σταθερή πίστη και γνώρισαν την αλήθεια.

2. Ο Κύριος, θέλοντας να φανερώσει ότι κάθε εντολή αποτελεί χρέος μας και ότι η υιοθεσία είναι δωρεά Του, με το αίμα Του χαρισμένη στους ανθρώπους, λέει: «Όταν κάνετε όλα τα διαταγμένα σ' εσάς, να λέτε, είμαστε δούλοι τιποτένιοι και κάναμε ότι χρωστούσαμε να κάνομε»(Λουκ. 17, 10). Γι' αυτό η βασιλεία των Ουρανών δεν είναι μισθός για έργα, αλλά χάρη του Κυρίου που έχει ετοιμαστεί για τους πιστούς δούλους Του.

3. Δεν απαιτεί ο δούλος σαν μισθό την ελευθερία, αλλά ευαρεστεί τον Κύριο σαν χρεώστης και την περιμένει κατά χάρη.

4. Ο Χριστός πέθανε σύμφωνα με τις Γραφές για τις αμαρτίες μας(Α΄ Κορ. 15, 3), και σ' εκείνους που τον υπηρετούν καλώς, χαρίζει ελευθερία. Γιατί λέει: «Εύγε δούλε άξιε και πιστέ! Στάθηκες πιστός στα λίγα, θα σου εμπιστευθώ τα πολλά. Έλα μέσα στη χαρά του Κυρίου σου»(Ματθ. 25, 21).

5. Δεν είναι ακόμα δούλος πιστός, εκείνος που βασίζεται στη ψιλή γνώση των θείων, αλλά εκείνος που δείχνει την πίστη του με την εκπλήρωση των εντολών του Χριστού.

6. Εκείνος που τιμά τον Κύριο, εκτελεί εκείνα που Αυτός διατάζει. Όταν σφάλλει ή παρακούσει, υπομένει τις συνέπειες, αφού οφείλονται σ' αυτόν.

7. Αν είσαι φιλομαθής, να γίνεις και πρόθυμος εκτελεστής των θείων εντολών, γιατί η ψιλή γνώση των θείων «φουσκώνει»(Α΄ Κορ. 8, 1) τον άνθρωπο.

8. Οι πειρασμοί που μας έρχονται αναπάντεχα, είναι θεία οικονομία και μας διδάσκουν να είμαστε φιλόπονοι στην εργασία των εντολών, και χωρίς να το θέλομε μας ελκύουν στην μετάνοια.

9. Οι θλίψεις που έρχονται στους ανθρώπους είναι γεννήματα των αμαρτιών και κακιών τους. Αν τις υπομένομε με προσευχή, τότε βλέπομε να έρχονται πάλι τα καλά.

10. Μερικοί που τους παίνεψαν για αρετή ευχαριστήθηκαν και την ηδονή της κενοδοξίας τη νόμισαν για θεία παρηγοριά. Άλλοι που ελέγχθηκαν για αμαρτία πόνεσαν, και τον ωφέλιμο πόνο τον νόμισαν ότι είναι ενέργεια της κακίας.

11. Όσοι με πρόφαση τους αγώνες τους υπερηφανεύονται σε βάρος των πιο αμελών, αυτοί νομίζουν ότι δικαιώνονται από τα σωματικά τους έργα. Όσοι, βασιζόμενοι στην ψιλή και χωρίς έργα γνώση, περιφρονούμε όσους δεν γνωρίζουν τα θεία, είμαστε πολύ πιο ανόητοι από αυτούς.

12. Αν δεν έχομε έργα, δεν είναι ακόμη βέβαιη η γνώση μας και αν ακόμη είναι αληθινή. Γιατί σε κάθε περίπτωση την επιβεβαίωση την αποτελεί το έργο.

13. Πολλές φορές από την αμέλεια για την πράξη σκοτίζεται και η γνώση. Γιατί εκείνοι οι οποίοι παραμέλησαν τελείως την πνευματική εργασία, αυτών και οι ενθυμήσεις θα σβήσουν με τον χρόνο.

14. Γι' αυτό η Γραφή συμβουλεύει να αποκτήσομε πλήρη γνώση για τον Θεό, για να τον υπηρετούμε ορθά με τα έργα μας.

15. Όταν με τρόπο φανερό εκτελούμε τις εντολές, παίρνομε την ανάλογη αμοιβή μας από τον Κύριο και ωφελούμαστε ψυχικά ανάλογα με το σκοπό της προαιρέσεως.

16. Εκείνος που θέλει να κάνει κάτι και δεν μπορεί, είναι σαν να το έκανε, απέναντι στον καρδιογνώστη Θεό. Αυτό ισχύει και για τα καλά και για τα κακά.

17. Ο νους, και χωρίς το σώμα πολλά πράττει, καλά και κακά. Το σώμα όμως χωρίς το νου, τίποτε από αυτά δεν μπορεί να κάνει, γιατί πριν από την πράξη αναγνωρίζεται ο νόμος της ελευθερίας και αποφασίζει ο νους τι να πράξει και τι να μην πράξει.

18. Μερικοί, ενώ δεν τηρούν τις εντολές, νομίζουν ότι πιστεύουν ορθά. Μερικοί πάλι που τις τηρούν, περιμένουν τη Βασιλεία σαν μισθό που τους τον χρεωστεί ο Θεός. Και οι δύο βρίσκονται έξω από την αλήθεια.

19. Από τον κύριο ενός δούλου, δεν οφείλεται μισθός στον δούλο, ούτε πάλι ελευθερώνονται εκείνοι που δεν υπηρετούν σωστά.

20. Αν ο Χριστός πέθανε για μας(Ρωμ. 5, 8), σύμφωνα με τις Γραφές, και δε ζούμε για τον εαυτό μας, αλλά για Εκείνον που πέθανε για μας και αναστήθηκε(Β΄ Κορ. 5, 15), είναι φανερό ότι χρεωστούμε να Τον υπηρετούμε μέχρι θανάτου. Πώς λοιπόν θα σκεφτούμε ότι μας χρεωστεί ο Χριστός την υιοθεσία;

21. Ο Χριστός είναι Κύριος ουσιαστικά και Κύριος κατ’ οικονομίαν, επειδή και χωρίς να υπάρχομε μας έπλασε και αφού πεθάναμε εξαιτίας της αμαρτίας, μας εξαγόρασε με το Αίμα Του, και σ’ εκείνους που πιστεύουν σ’ αυτό δώρισε τη χάρη.

22. Όταν ακούσεις τη Γραφή που λέει ότι «θα αποδώσει στον καθένα κατά τα έργα του»(Ματθ. 16, 27), μη σκεφτείς έργα άξια της κολάσεως ή της Βασιλείας, αλλά έργα της πίστεως ή της απιστίας σ’ Αυτόν, τα οποία ο Χριστός ανταποδίδει στον καθένα, όχι σαν να κάνει δοσοληψία εμπορική αλλά ως Θεός δημιουργός και αγοραστής μας (με το Αίμα Του).

23. Όσοι αξιωθήκαμε και βαπτισθήκαμε, τα καλά έργα δεν τα προσφέρομε στο Θεό για να λάβομε ανταπόδοση γι’ αυτά, αλλά για να φυλάξομε την καθαρότητα του αγίου Βαπτίσματος.

24. Κάθε καλό έργο που κάνομε, μας κάνει να απέχομε από το αντίθετό του κακό, αλλά δεν μπορεί να μας προσθέσει αγιασμό χωρίς τη θεία χάρη.

25. Ο εγκρατής απέχει από τη λαιμαργία. Ο ακτήμονας από την πλεονεξία. Ο ήσυχος από την πολυλογία. Ο αγνός από την φιληδονία. Ο σεμνός από την πορνεία. Ο αυτάρκης από την φιλαργυρία. Ο πράος από την ταραχή. Ο ταπεινός από την κενοδοξία. Ο υποτακτικός από τη φιλονεικία. Ο ελεγκτικός από την υποκρισία. Επίσης, ο προσευχόμενος από την απελπισία, ο φτωχός από τα πολλά χρήματα, ο ομολογητής από την άρνηση, ο μάρτυρας από την ειδωλολατρεία. Βλέπεις πώς κάθε αρετή που γίνεται μέχρι θανάτου, δεν είναι άλλο παρά αποχή από την αμαρτία; Η αποχή από την αμαρτία είναι φυσικό έργο και όχι αντάλλαγμα της Βασιλείας των Ουρανών.

26. Ο άνθρωπος μόλις και μπορεί να φυλάξει όσα επιβάλλει η φύση του. Ο Χριστός δια του Σταυρού χαρίζει την υιοθεσία.

27. Υπάρχει εντολή μερική (που αφορά στο μέρος), και άλλη που τα συμπεριλαμβάνει όλα. Με την μερική διατάζει να δίνει κανείς σ’ εκείνον που δεν έχει(Λουκ. 3, 11), με την άλλη διατάζει να απαρνείται κανείς όλα τα υπάρχοντά του(Λουκ. 14, 33).

28. Υπάρχει ενέργεια της χάρης την οποία αγνοεί ο νήπιος πνευματικά, και υπάρχει άλλη ενέργεια της κακίας που μοιάζει με την αλήθεια. Καλό είναι να μην τα παρατηρούμε αυτά, για να μην πέσομε σε πλάνη, ούτε να τα αναθεματίζομε, μην τυχόν και είναι αληθινά, αλλά όλα να τα αναφέρομε με ελπίδα στο Θεό. Γιατί Αυτός γνωρίζει την χρησιμότητα και των δύο.

29. Εκείνος που θέλει να περάσει τη νοητή θάλασσα των παθών, μακροθυμεί, ταπεινοφρονεί, αγρυπνεί, εγκρατεύεται. Αν προσπαθήσει να περάσει χωρίς αυτά τα τέσσερα, ταράζει μόνο την καρδιά, να περάσει όμως δεν μπορεί.

30. Η ησυχία είναι αποκοπή των κακών. Αν πάρει και τις προηγούμενες τέσσερις αρετές μαζί με προσευχή, δεν υπάρχει συντομότερη βοήθεια προς απόκτηση της απάθειας.

31. Δεν μπορεί να ησυχάσει ο νους, αν δεν ησυχάσει το σώμα. Ούτε να καταργήσει τον τοίχο που τα χωρίζει, χωρίς ησυχία και προσευχή.

32. Η κατώτερη φύση μας που δουλεύει στις επιθυμίες της σάρκας, επιθυμεί εναντίον της πνευματικής φύσεώς μας που εμπνέεται από το Άγιο Πνεύμα. Εκείνοι που συμπεριφέρονται σύμφωνα με τις εμπνεύσεις του Αγίου Πνεύματος, δεν εκτελούν τις επιθυμίες της σάρκας(Γαλ. 5, 16-17).

33. Δεν υπάρχει τέλεια προσευχή χωρίς νοερή επίκληση. Όταν χωρίς περισπασμό φωνάζει δυνατά ο νους, θα επακούσει ο Κύριος.

34. Ο νους όταν προσεύχεται χωρίς περισπασμό, προσεκτικά και επίμονα, πιέζει και συντρίβει την καρδιά. Μια καρδιά γεμάτη συντριβή και ταπείνωση ο Θεός δεν θα την εξουδενώσει(Ψαλμ. 50, 19).

35. Και η προσευχή αρετή λέγεται, αν και είναι μητέρα των αρετών. Γιατί γεννά τις αρετές δια μέσου της ενώσεως με τον Χριστό.

36. Ό,τι κάνομε χωρίς προσευχή και καλή ελπίδα, ύστερα αποδεικνύεται βλαβερό και ατελές.

37. Όταν ακούσεις ότι «θα είναι οι τελευταίοι πρώτοι και οι πρώτοι τελευταίοι»(Ματθ. 19, 30), να σκεφτείς μετόχους αρετών και μετόχους αγάπης. Γιατί η αγάπη είναι τελευταία μεταξύ των αρετών κατά την τάξη, πρώτη όμως στην αξία. Και όλες τις αρετές που πραγματοποιήθηκαν πριν από αυτή, τις αποδεικνύει τελευταίες.

38. Αν πάνω στη προσευχή σου σε καταλάβει ακηδία, ή στενοχωρηθείς με διάφορους τρόπους από την κακία, θυμήσου το θάνατό σου και τις φοβερές κολάσεις. Καλύτερα να προσκολλάσαι στο Θεό με προσευχή και ελπίδα(Ψαλμ. 72, 28), παρά να έχεις εξωτερικές ενθυμήσεις, και αν ακόμη είναι ωφέλιμες.

39. Καμιά από τις αρετές δεν μπορεί να ανοίξει από μόνη της το δρόμο προς το Θεό, αν δεν εξαρτώνται όλες με ακολουθία η μια από την άλλη.

40. Δεν είναι εγκρατής εκείνος που τρέφεται με λογισμούς. Ακόμη και αν είναι ωφέλιμοι, δεν είναι πιο ωφέλιμοι από την ελπίδα.

41. Θανάσιμη αμαρτία είναι εκείνη για την οποία δεν μετανοεί ο άνθρωπος. Και άγιος αν προσευχηθεί γι’ αυτήν για άλλον, δεν εισακούεται.

42. Εκείνος που μετανοεί σωστά, δεν βάζει αντιμέτρημα στις παλιές αμαρτίες τον κόπο, αλλά με αυτόν εξιλεώνει τον Θεό.

43. Αν έχομε χρέος να κάνομε κάθε ημέρα όσα καλά μπορεί να κάνει ο άνθρωπος, τι λοιπόν θα ανταποδώσομε στο Θεό για τις προηγούμενες αμαρτίες μας;

44. Όσο υπερβολική αρετή αν πραγματοποιήσουμε σήμερα, αυτό δεν επιφέρει ανταπόδοση, αλλά είναι έλεγχος ότι στο παρελθόν είμασταν αμελείς.

45. Εκείνος που θλίβεται νοερά και αναπαύεται σαρκικά, είναι όμοιος μ’ εκείνον που θλίβεται σωματικά και διασκορπίζεται νοερά.

46. Η θεληματική θλίψη και από τα δύο, συνεργεί και στο ένα και στο άλλο: η διανοητική συνεργεί στη σαρκική και η σαρκική στη διανοητική, γιατί η σύνθεσή τους γίνεται πιο κοπιαστικά.

47. Μεγάλη αρετή είναι να υπομένει κανείς τις επερχόμενες θλίψεις, και να αγαπά τον πλησίον που τον μισεί, σύμφωνα με τον λόγο του Κυρίου(Ματθ. 5, 44).

48. Δείγμα αγάπης χωρίς υποκρισία είναι η συγχώρηση των αδικημάτων. Γιατί και ο Κύριος έτσι αγάπησε τον κόσμο.

49. Δεν είναι δυνατό να συγχωρήσει κανείς με την καρδιά του τα παραπτώματα των άλλων, αν δεν έχει αληθινή πνευματική γνώση, γιατί αυτή φανερώνει τις θλίψεις στον καθένα σαν δικές του.

50. Τίποτε δεν θα χάσεις από όσα αφήσεις συγχωρώντας για τον Κύριο. Γιατί στον ίδιο καιρό θα έρθουν πολλαπλάσια.

51. Όταν λησμονήσει κανείς ότι σκοπός του είναι η ευσέβεια, τότε το φανερό έργο της αρετής είναι

ανώφελο.

52. Αν σε κάθε άνθρωπο η στραβή κατεύθυνση του νου είναι βλαβερή, πολύ περισσότερο είναι σ' εκείνους που έχουν σαν κανόνα της ζωής τους την ακρίβεια σε λόγους, σε πράξεις και σε λογισμούς.

53. Να φιλοσοφείς έμπρακτα σχετικά με τη βούληση του ανθρώπου και την ανταπόδοση του Θεού. Γιατί τα λόγια δεν είναι ωφελιμότερα ή σοφότερα από τα έργα.

54. Στους κόπους για χάρη της ευσέβειας επακολουθεί η θεία βοήθεια. Αυτό πρέπει να το μάθομε από το θείο νόμο και τη συνείδηση.

55. Ένας δέχτηκε μια γνώμη και απρόσεκτα την κράτησε. Άλλος τη δέχτηκε και έκανε τη σύγκρισή της με την αλήθεια. Ερωτάται, ποιος από τους δύο ενήργησε με μεγαλύτερη ευσέβεια;

56. Γνώση αληθινή είναι η υπομονή των θλίψεων και το να μην κατηγορείς τους ανθρώπους για τις συμφορές σου.

57. Εκείνος που κάνει το καλό και ζητεί ανταπόδοση, δεν υπηρετεί το Θεό αλλά το θέλημά του.

58. Δεν είναι δυνατόν εκείνος που αμάρτησε να ξεφύγει παρά με την μετάνοια που αρμόζει στο σφάλμα του.

59. Μερικοί λένε, δεν μπορούμε να πράξομε το αγαθό, αν δε δεχτούμε ενεργώς τη χάρη του Πνεύματος.

60. Πάντοτε εκείνοι που είναι με την προαίρεσή τους προσηλωμένοι στις ηδονές, δε φροντίζουν να κάνουν εκείνο που μπορούν, νομίζοντας ότι στον αγώνα τους μένουν αβοήθητοι από το Θεό.

61. Η χάρη δόθηκε μυστικά σε όσους βαπτίσθηκαν στο όνομα του Χριστού, ενεργεί όμως σ' αυτούς ανάλογα με την εργασία των εντολών. Και κρυφά η χάρη δεν παύει να μας βοηθεί, από εμάς όμως εξαρτάται να πράττομε το αγαθό κατά δύναμη.

62. Στην αρχή η χάρη κατά κάποιο τρόπο που αρμόζει στο Θεό, ανασηκώνει την πεσμένη συνείδηση. Γι' αυτό και κακοποιοί που μετανόησαν ευαρέστησαν τον Θεό.

63. Άλλοτε η χάρη είναι κρυμμένη στη διδασκαλία του πλησίον μας. Κάποτε ακολουθεί την ανάγνωση και με φυσική ακολουθία διδάσκει τη δική της αλήθεια. Αν λοιπόν της φυσικής αυτής ακολουθίας δεν κρύψομε το τάλαντο (που λάβαμε με αυτούς τους τρόπους), στη χαρά του Κυρίου ενεργώς θα εισέλθουμε(Ματθ. 25, 14-30).

64. Εκείνος ο οποίος πριν εργαστεί τις εντολές ζητεί τις ενέργειες του Πνεύματος, είναι όμοιος με δούλο που τον αγόρασαν και ο οποίος μόλις αγοράστηκε, μαζί με το τίμημα, ζητεί να του δώσουν γραμμένο και το χαρτί της ελευθερίας.

65. Εκείνος που βρίσκει ότι οι θλίψεις του έρχονται από τη δικαιοσύνη του Θεού, αυτός αναζητώντας τον Κύριο βρήκε γνώση μαζί με δικαιοσύνη(Παροιμ. 16, 8).

66. Αν εννοήσεις κατά τη Γραφή ότι «σε όλη τη γη βρίσκονται οι κρίσεις του Κυρίου»(Α΄ Παρ. 16, 14), τότε κάθε συμφορά σού γίνεται δάσκαλος θεογνωσίας.

67. Ανάλογα με τη σκέψη κάθε ανθρώπου, του έρχεται αυτό που πρέπει. Την ποικιλία του πειρασμού που χρειάζεται, τη γνωρίζει μόνο ο Θεός.

68. Όταν οι άνθρωποι σου κάνουν κάποια ατιμία, ευθύς σκέψου ότι θα σου έρθει κάποια δόξα από το Θεό. Και για την ατιμία δεν θα νοιώσεις λύπη και ταραχή, αλλά και στη δόξα θα μείνεις πιστός και δεν θα κατακριθείς όταν σου έρθει.

69. Όταν επαινείσαι από το πλήθος κατ' ευδοκίαν του Θεού, μην ανακατέψεις καμιά επίδειξη σε ό,τι οικονόμησε ο Θεός, για να μην αλλάξουν τα πράγματα και πέσεις στο αντίθετο.

70. Ο σπόρος δεν αυξάνεται χωρίς γη και νερό. και ο άνθρωπος δεν θα ωφεληθεί χωρίς εκούσιους κόπους και θεία βοήθεια.

71. Δε γίνεται να πέσει βροχή χωρίς σύννεφο. ούτε χωρίς αγαθή εσωτερική μαρτυρία (συνείδηση), να ευαρεστήσει κανείς το Θεό.

72. Μην αρνείσαι να μαθαίνεις, και ας τυχαίνει να ξέρεις πάρα πολλά. Γιατί αυτό που μπορεί να οικονομήσει ο Θεός είναι πολύ πιο ωφέλιμο από τη δική μας φρόνηση.

73. Όταν από κάποια ηδονή, η καρδιά ξεγλιστρήσει από τον τόπο της φιλοπονίας της, τότε σαν πέτρα πολύ βαριά που κυλάει προς τα κάτω, δεν μπορεί εύκολα να συγκρατηθεί.

74. Όπως ένα μοσχάρι άπειρο που ψάχνοντας για χορτάρι έφτασε σε απόκρημνο τόπο, έτσι η ψυχή αποπλανάται λίγο-λίγο από τους λογισμούς.

75. Όταν ο νους, με ανδρεία που δίνει ο Κύριος, αποσπά την ψυχή από χρόνια συνήθεια αμαρτίας, τότε η καρδιά είναι σαν να κολάζεται από δημίους που την σέρνουν ο ένας από δω κι ο άλλος από κει, ο νους δηλαδή και το πάθος.

76. Όπως εκείνοι που ταξιδεύουν στη θάλασσα για χάρη της ελπίδας του κέρδους, ευχαρίστως υποφέρουν τον καύσωνα του ήλιου, έτσι κι εκείνοι που μισούν την κακία, αγαπούν τον έλεγχο. Γιατί η κάψα του ήλιου είναι αντίθετη στους ανέμους κι ο έλεγχος αντίθετος στα πάθη.

77. Όπως το να ταξιδεύεις χειμώνα ή Σάββατο(Ματθ. 24, 20) είναι πόνος στη σάρκα και βεβήλωση στη ψυχή, έτσι είναι η επανάσταση των παθών σε γηραλέο σώμα και σε ψυχή αφιερωμένη στο Θεό.

78. Κανείς δεν είναι τόσο αγαθός και σπλαχνικός όσο ο Κύριος. Κι όμως εκείνον που δεν μετανοεί, ούτε Αυτός τον συγχωρεί.

79. Πολλοί λυπόμαστε για τις αμαρτίες μας, τις αιτίες τους όμως τις δεχόμαστε με πολλή ευχαρίστηση.

80. Ο τυφλοπόντικας που σέρνεται κάτω από τη γη, είναι τυφλός και δεν μπορεί να βλέπει τα άστρα. Κι εκείνος που δεν πιστεύει για τα πρόσκαιρα, ούτε για τα αιώνια μπορεί να πιστεύει.

81. Χάρη πριν από τη χάρη, η αληθινή πνευματική γνώση έχει δωρηθεί από το Θεό στους ανθρώπους. Προπάντων διδάσκει εκείνους που τη δέχτηκαν να πιστεύουν στον δωρητή Θεό.

82. Όταν μια αμαρτωλή ψυχή δεν δέχεται ευχαρίστως τις θλίψεις που της έρχονται, τότε οι Άγγελοι λέγουν γι' αυτήν: «Θεραπεύσαμε τη Βαβυλώνα αλλά δεν έγινε καλά»(Ιερ. 28, 9).

83. Εκείνος που λησμονεί την αληθινή γνώση, αγωνίζεται για χάρη των αντιθέτων σαν να ήταν αυτά που συμφέρουν στους ανθρώπους.

84. Όπως η φωτιά δεν μπορεί να ζήσει μέσα στο νερό, έτσι και λογισμός αισχρός δε ζει μέσα σε ψυχή που αγαπά το Θεό, γιατί κάθε φιλόθεος αγαπά τους κόπους. Και ο εκούσιος κόπος είναι εκ φύσεως εχθρός της ηδονής.

85. Το πάθος όταν στην πράξη επικρατήσει με θέλησή μας, ύστερα και χωρίς να θέλει ο άνθρωπος δια της βίας τον κατακυριεύει.

86. Των ακουσίων λογισμών αγαπούμε τις αιτίες και γι' αυτό μας επιτίθενται. Των εκουσίων λογισμών βέβαια αγαπούμε και τα αντικείμενα.

87. Η οίηση και η αλαζονεία είναι αίτια της βλασφημίας. Η φιλαργυρία και η κενοδοξία είναι αίτια της ασπλαχνίας και της υποκρισίας.

88. Όταν δει ο διάβολος ότι ο νους προσευχήθηκε με την καρδιά του, τότε επιτίθεται με μεγάλους και δόλιους πειρασμούς. Γιατί μικρές αρετές δεν θέλει να τις ανατρέπει με μεγάλες εφόδους.

89. Λογισμός που πολυκαιρίζει στον άνθρωπο, φανερώνει ότι έχει εμπαθή αγάπη προς το πράγμα. Αν εξαφανίζεται γρήγορα, φανερώνει πόλεμο και αντίπραξη του ανθρώπου εναντίον του λογισμού αυτού.

90. Τρεις νοερές περιοχές υπάρχουν όπου μπαίνει ο άνθρωπος έπειτα από μεταβολή, το «κατά φύσιν», το «υπέρ φύσιν» και το «παρά φύσιν». Όταν βρίσκεται στο «κατά φύσιν», βρίσκει τον

εαυτό του αίτιο των πονηρών λογισμών και εξομολογείται στο Θεό τις αμαρτίες του, αναγνωρίζοντας τις αιτίες των παθών. Όταν έρθει στο «παρά φύσιν», λησμονεί τη δικαιοσύνη του Θεού και φιλονεικεί με τους ανθρώπους ότι τάχα τον αδικούν. Όταν φτάσει στο «υπέρ φύσιν», βρίσκει τους καρπούς του αγίου Πνεύματος που είπε ο Απόστολος, αγάπη, χαρά, ειρήνη κτλ.(Γαλ. 5, 22). Και ξέρει ότι αν προτιμά τις σωματικές φροντίδες δεν μπορεί να παραμένει εκεί. Κι εκείνος που φεύγει από την περιοχή αυτή, δηλαδή από το «υπέρ φύσιν», πέφτει στην αμαρτία και στις φοβερές δοκιμασίες που επακολουθούν, αν όχι αμέσως, αλλά στον καιρό τους, καθώς γνωρίζει η δικαιοσύνη του Θεού.

91. Τόσο αληθινή είναι η πνευματική γνώση κάθε ανθρώπου, όσο την βεβαιώνουν η πραότητα, η ταπείνωση και η αγάπη.

92. Κάθε βαπτισμένος Ορθόδοξος έλαβε μυστικά όλη τη χάρη. Πληροφορείται γι’ αυτό ανάλογα με την εργασία των εντολών.

93. Εντολή Χριστού που εκτελείται συνειδητά, ανάλογα με τις λύπες της καρδιάς, χαρίζει παρηγοριά. Αλλά κάθε τι από αυτά έρχεται στον καιρό του.

94. Να κάνεις σταθερή και επίμονη δέηση για κάθε πράγμα, ώστε τίποτε να μην κάνεις χωρίς την βοήθεια του Θεού.

95. Κανένα άλλο πράγμα δεν είναι πιο αποτελεσματικό από την προσευχή. Και για καλή διάθεση και ευμένεια του Θεού, κανένα άλλο πιο ωφέλιμο.

96. Κάθε εργασία εντολών περικλείεται στην προσευχή. Γιατί από την αγάπη του Θεού τίποτε ανώτερο δεν υπάρχει.

97. Προσευχή προσεκτική που δεν περισπάται εδώ κι εκεί είναι σημάδι φιλοθεΐας εκείνου που την κρατεί και την συνεχίζει. Αμέλεια της προσευχής αυτής και περιπλάνηση του νου είναι τεκμήριο φιληδονίας.

98. Εκείνος που αγρυπνεί και μακροθυμεί και προσεύχεται χωρίς να στενοχωρείται, προφανώς είναι μέτοχος Πνεύματος Αγίου. Εκείνος που στενοχωρείται σ’ αυτά αλλά υπομένει εκουσίως, και αυτός γρήγορα λαμβάνει βοήθεια από το Θεό.

99. Εντολή από εντολή διαφέρει. Γι’ αυτό και πίστη από πίστη διαφέρει και είναι η μία πιο ασφαλής και ακλόνητη από την άλλη.

100. Υπάρχει πίστη που γεννιέται από όσα ακούσαμε(Ρωμ. 10, 17), και πίστη που κάνει χειροπιαστά όσα ελπίζουμε(Εβρ. 11,1).

101. Είναι καλό να ωφελούμε με λόγια όσους ερωτούν, καλύτερο όμως είναι να τους βοηθούμε με την προσευχή και την αρετή. Γιατί εκείνος που προσφέρει τον εαυτό του στο Θεό με αυτές, βοηθεί και τον εαυτό του και τον πλησίον.

102. Αν θέλεις με λίγα λόγια να βοηθήσεις τον φιλομαθή, υπόδειξέ του προσευχή και ορθή πίστη και υπομονή στις θλίψεις. Γιατί όλα τα άλλα καλά με αυτά τα αποκτούμε.

103. Για εκείνα που ελπίζει κανείς στο Θεό, δεν φιλονεικεί πλέον γι’ αυτά με τους άλλους.

104. Αν κάθε ακούσιο έχει την αιτία του από τα εκούσια, κατά τη Γραφή, κανείς δεν είναι τόσο πολύ εχθρός του ανθρώπου, όσο είναι ο ίδιος του εαυτού του.

105. Από όλα τα κακά πρώτη είναι η άγνοια, δεύτερη η απιστία.

106. Ν’ αποφεύγεις τον πειρασμό με υπομονή και προσευχή. Αν αντιστέκεσαι χωρίς αυτά, ο πειρασμός επιτίθεται δυνατότερα.

107. Ο κατά Θεόν πράος είναι σοφότερος από τους σοφούς, και ο ταπεινός στην καρδιά είναι δυνατότερος από τους δυνατούς. Επειδή τον ζυγό του Χριστού βαστάζουν(Ματθ. 11, 29) με πνευματική γνώση.

108. Όσα λέμε ή κάνομε χωρίς προσευχή, ύστερα βγαίνουν ή σφαλερά ή επιβλαβή, και μας ελέγχουν εμπράκτως.

109. Εξαιτίας έργων και λόγων και σκέψεως, ένας γίνεται δίκαιος. Εξαιτίας πίστεως και χάρης και μετάνοιας, πολλοί γίνονται δίκαιοι.

110. Όπως είναι ασυμβίβαστο στον μετανοούντα να υψηλοφρονεί, έτσι σ' εκείνον που αμαρτάνει θεληματικά είναι αδύνατο να ταπεινοφρονεί.

111. Η ταπεινοφροσύνη δεν είναι καταδίκη συνειδήσεως, είναι χάρη του Θεού και ακριβής πληροφορία της συμπάθειάς Του.

112. Ότι είναι το σπίτι για τον αέρα, έτσι είναι και ο νους για τη θεία χάρη. Όσο βγάζεις υλικά πράγματα μέσα από το σπίτι, τότσο έρχεται ο αέρας. Και όσο βάζεις πράγματα μέσα στο σπίτι, τόσο φεύγει ο αέρας.

113. Υλικά του σπιτιού είναι τα σκεύη και φαγητά. Υλικά του νου η κενοδοξία και η ηδονή.

114. Ευρυχωρία της καρδιάς είναι η ελπίδα στο Θεό. Εκείνο που την στενοχωρεί είναι η σωματική φροντίδα.

115. Μία και αμετάβλητηείναι η χάρη του Πνεύματος. Ενεργεί όμως στον καθένα όπως θέλει(Α΄ Κορ. 12, 11).

116. Όπως η βροχή που πέφτει στη γη, δίνει στα φυτά την ανάλογη με αυτά ποιότητα, γλυκιά στα γλυκά, στυφή στα πιο στυφά, έτσι και η χάρη που πέφτει στις καρδιές των πιστών χαρίζει στις αρετές τις αρμόζουσες και πρέπουσες ενέργειες.

117. Η χάρη όταν πέσει στη ψυχή, σ' εκείνον που πεινά για τον Χριστό, γίνεται τροφή. στον διψασμένο, γλυκύτατο νερό. σ' εκείνον που κρυώνει, ένδυμα. και στον κοπιάζοντα ανάπαυση. σ' εκείνον που προσεύχεται γίνεται πληροφορία. και σ' εκείνον που πενθεί γίνεται παρηγοριά.

118. Όταν λοιπόν ακούσεις τη Γραφή να λέει για το Άγιο Πνεύμα ότι «κάθησε σε καθένα από τους Αποστόλους»(Πραξ. 2, 3) ή ότι «όρμησε πάνω στον προφήτη»(Α΄ Βασιλ. 11, 6. 16, 13) ή «ενεργεί»(Α΄ Κορ. 12, 11) ή «λυπείται»(Εφ. 4, 30) ή «σβέννυται»(Α΄ Θεσ. 5, 19) ή «παροξύνεται»(Ησ. 63, 10). και πάλι να λέει ότι «άλλοι έχουν τους πρώτους καρπούς»(Ρωμ. 8, 23), ενώ άλλοι «είναι γεμάτοι από το Άγιο Πνεύμα»(Πραξ. 2, 4 κ.α.), εσύ να μη νομίσεις μερισμό ή μετατροπή ή αλλοίωση του Πνεύματος, αλλά πίστευε με τον τρόπο που προείπαμε, ότι είναι αμετάβλητο και αναλλοίωτο και παντοδύναμο. Γι' αυτό και όταν ενεργεί, και εκείνο που είναι μένει, και στον καθένα παρέχει το πρέπον θεοπρεπώς, δηλ. όπως αρμόζει σε Θεό. Γιατί το Πνεύμα σαν ήλιος έχει ντυθεί εντελώς πάνω στους βαπτισμένους. Ο καθένας μας πάλι στο μέτρο που έχει μισήσει τα πάθη που τον σκοτίζουν και τα έχει βγάλει από τη μέση, ανάλογα φωτίζεται. Και κατά το μέτρο που τα αγαπά, σκοτίζεται.

119. Εκείνος που μισεί τα πάθη, βγάζει από τη μέση τις αφορμές τους. Εκείνος που περικυκλώνεται από τις αφορμές, πολεμείται από τα πάθη και χωρίς να θέλει.

120. Όταν μας πολεμούν πονηροί λογισμοί, να κατηγορούμε τους εαυτούς μας και όχι την προπατορική αμαρτία.

121. Ρίζες των πονηρών λογισμών είναι οι ολοφάνερες κακίες τις οποίες με τα χέρια, με τα πόδια και με το στόμα υπερασπιζόμαστε κάθε φορά.

122. Δεν είναι δυνατό να ασχολούμαστε με οικειότητα με κάποιο πάθος κατά διάνοια, αν δεν αγαπούμε τις αιτίες του.

123. Γιατί, ποιος είναι εκείνος που ανέχεται το ντρόπιασμα, και ασχολείται διανοητικά με την κενοδοξία; Και ποιος είναι εκείνος που αγαπά την εξουθένωση, και ταράζεται όταν τον βρίσουν; Και ποιος είναι εκείνος που έχει καρδιά γεμάτη συντριβή και ταπείνωση(Ψαλμ. 50, 19), και παραδέχεται σαρκική ηδονή; Ή ποιος πιστεύει στο Χριστό, και φροντίζει για πρόσκαιρα και φιλονεικεί;

124. Εκείνος που αποδοκιμάζεται από άλλον και δεν φιλονεικεί μήτε με λόγια, μήτε νοερά μ' εκείνον που τον αποδοκιμάζει, αυτός έχει αληθινή πνευματική γνώση, και πίστη βέβαιη παρουσιάζει στον Κύριο.

125. Εξαπατούν οι άνθρωπο στο ζύγι για να αδικήσουν(Ψαλμ. 61, 10), ο Θεός όμως αποδίδει στον καθένα το δίκαιο.

126. Αν ούτε στον αδικούντα περισεύουν, ούτε ο αδικούμενος υστερείται, άρα ο άνθρωπος περνάει από τον κόσμο σαν μια εικόνα ονείρου, και συνεπώς μάταια ταράζεται(Ψαλμ. 38, 7).

127. Όταν δεις κανένα και στενοχωρείται επειδή τον πρόσβαλλαν πολύ, να ξέρεις ότι αφού γέμισε με λογισμούς κενοδοξίας, τώρα με αηδία και αποστροφή θερίζει ό,τι έσπειρε στην καρδιά του.

128. Εκείνος που απόλαυσε τις ηδονές πέρα από το μέτρο, με εκατονταπλάσιες θλίψεις και στενοχώριες θα πληρώσει την αφθονία των ηδονών.

129. Ο προϊστάμενος οφείλει να λέει στον υποτακτικό το χρέος του, όταν όμως τον παρακούει, να του προαναγγέλει την επιδρομή των κακών.

130. Εκείνος που αδικείται από κάποιον και δεν ζητεί το δίκιο του από αυτόν που τον αδικεί, δείχνει ότι πιστεύει στον Χριστόκαι εκατονταπλάσια λαμβάνει στην παρούσα ζωή και ζωή αιώνια(Μαρκ. 10, 30) κληρονομεί.

131. Μνήμη Θεού είναι πόνος της καρδιάς για χάρη του σεβασμού προς το Θεό. Ο καθένας που λησμονεί το Θεό, στρέφεται στις ηδονές του βίου και γίνεται αναίσθητος.

132. Μη λες ότι όποιος δεν έχει πάθη δεν μπορεί να θλίβεται. Γιατί αν δεν θλίβεται για τον εαυτό του, οφείλει να θλίβεται για τον πλησίον.

133. Όταν ο εχθρός κρατήσει στα χέρια του πολλούς λογαριασμούς των αμαρτημάτων που παραδόθηκαν στη λήθη, τότε αναγκάζει τον χρεοφειλέτη να κάνει τα ίδια αμαρτήματα και στην μνήμη, χρησιμοποιώντας εύλογα το νόμο της αμαρτίας(Ρωμ. 7, 23).

134. Αν θέλεις ακατάπαυστα να θυμάσαι το Θεό, μην αποκρούεις ως άδικες τις θλίψεις που σου έρχονται, αλλά υπόμενέ τις συλλογιζόμενος ότι δίκαια έρχονται. Γιατί η υπομονή, με κάθε θλίψη ξαναθέτει σε κίνηση τη μνήμη, ενώ η χαύνωση λιγοστεύει το νοερό φρόνημα της καρδιάς και με την ανάπαυση φέρνει τη λησμοσύνη του Θεού.

135. Αν θέλεις να σκεπαστούν οι αμαρτίες σου από τον Κύριο(Ψαλμ. 31, 1), μη φανερώσεις στους ανθρώπους ότι έχεις αρετές. Γιατί ό,τι κάνομε γι' αυτές, αυτό και ο Θεός κάνει για εκείνες.

136. Αν κρύψεις την αρετή σου, μην υπερηφανεύεσαι ότι τάχα κάνεις αρετή. Γιατί αρετή δεν είναι μόνο να κρύβομε τα καλά, αλλά και το να μη σκεφτόμαστε τίποτε από όσα ο Θεός απαγορεύει.

137. Μη χαίρεσαι όταν ευεργετήσεις κανέναν, αλλά όταν χωρίς μνησικακία υποφέρεις την έχθρα για το καλό που έκανες. Γιατί όπως οι νύχτες διαδέχονται τις ημέρες, έτσι και οι κακίες διαδέχονται τις ευεργεσίες.

138. Η κενοδοξία, η φιλαργυρία και η ηδονή, δεν αφήνουν την ευεργεσία να μείνει καθαρή, αν οι κακίες αυτές δεν καταπέσουν πρώτα με το φόβο του Θεού.

139. Στις ακούσεις θλίψεις είναι κρυμμένο το έλεος του Θεού, το οποίο τραβά σε μετάνοια εκείνον που δείχνει υπομονή και τον γλυτώνει από την αιώνια κόλαση.

140. Μερικοί που εκτελούν τις εντολές, περιμένουν να ισορροπήσουν στη ζυγαριά με τις αμαρτίες τους. Άλλοι εξιλεώνουν Εκείνον που πέθανε για τις αμαρτίες μας. Ας αναζητήσομε, ποιος από τους δύο έχει ορθό το φρόνημα;

141. Ο φόβος της κολάσεως και ο έρωτας της Βασιλείας των Ουρανών παράγουν την υπομονή στις θλίψεις. Και αυτό όχι από τον εαυτό τους, αλλά από Εκείνον που γνωρίζει τις σκέψεις μας.

142. Εκείνος που πιστεύει στα μελλοντικά, απομακρύνεται απροφάσιστα από τα παρόντα

ευχάριστα. Εκείνος που δεν πιστεύει, γλυκαίνεται στα παρόντα και γίνεται αναίσθητος.

143. Μην πεις, πώς θα ζήσει ηδονικά ο φτωχός, αφού δεν έχει τις προϋποθέσεις; Γιατί μπορεί να ζει κανείς ηδονικά ακόμα και με τις σκέψεις του κατά τρόπο αθλιότερο.

144. Άλλο είναι η γνώση των πραγμάτων και άλλο βαθιά γνώση της θείας αλήθειας. Όσο διαφέρει ο ήλιος από τη σελήνη, τόσο η δεύτερη είναι πιο ωφέλιμη από την πρώτη.

145. Η γνώση των πραγμάτων προστίθεται στους ανθρώπους ανάλογα με την εργασία των εντολών. Η βαθιά γνώση της θείας αλήθειας, ανάλογα με την ελπίδα στον Χριστό.

146. Αν θέλεις να σωθείς και να έρθεις σε πλήρη γνώση της αλήθειας(Α΄ Τιμ. 2, 4), να προσπαθείς πάντοτε να ξεπερνάς τα αισθητά και να προσκολλάσαι στο Θεό με μόνη την ελπίδα. Γιατί αν παρασύρεσαι χωρίς να θέλεις, θα σε πολεμούν με προσβολές οι δαιμονικές αρχές και εξουσίες. Όταν όμως τις νικάς με την προσευχή και κρατώντας την ελπίδα στο Θεό, θα αποκτήσεις τη χάρη του Θεού, η οποία θα σε γλυτώσει από τη μέλλουσα οργή.

147. Εκείνος που εννόησε ό,τι είπε ο Παύλος με τρόπο μυστικό, ότι δηλαδή η πάλη μας γίνεται εναντίον των πονηρών πνευμάτων(Εφ. 6, 12), αυτός θα καταλάβει και την παραβολή του Κυρίου που έλεγε ότι πρέπει να προσευχόμαστε και να μην αποθαρρυνόμαστε(Λουκ. 18, 1).

148. Ο Μωσαϊκός νόμος διατάζει εξ ημέρες να εργάζονται και την έβδομη να αναπαύονται(Εξ. 20, 9). Αυτό προτυπώνει ότι έργο της ψυχής είναι η αγαθοεργία με χρήματα και με πράγματα, αργία δε και ανάπαυση είναι το να πουλήσει κανείς όλα τα υπάρχοντά του και να τα δώσει στους φτωχούς σύμφωνα με το λόγο του Κυρίου(Ματθ. 18, 21), και αφού αναπαυθεί με την ακτημοσύνη, να ασχολείται με την νοερή ελπίδα. Σ’ αυτήν την ανάπαυση και ο Παύλος μάς προτρέπει να μπούμε(Εβρ. 4, 11).

149. Αυτά τα λέμε όχι γιατί αποκλείομε τα μέλλοντα, ούτε και γιατί εδώ είναι η καθολική ανταπόδοση, αλλά γιατί πρέπει πρώτα να έχομε τη χάρη του αγίου Πνεύματος να ενεργεί μέσα στη καρδιά μας και έτσι κατά αναλογία να μπούμε στη Βασιλεία των Ουρανών. Τούτο φανερώνοντας και ο Κύριος έλεγε: «Η Βασιλεία των Ουρανών είναι μέσα σας»(Λουκ. 17, 21). Αυτό και ο Απόστολος έλεγε: «Η πίστη είναι η πραγματικότητα αυτών που ελπίζομε»(Εβρ. 11, 1), και: «Έτσι και σεις τρέχετε για να κερδίσετε»(Α΄ Κορ. 9, 24) και πάλι: «Να δοκιμάζετε τον εαυτό σας αν στέκεστε στην πίστη. ή δεν γνωρίζετε ότι ο Ιησούς Χριστός κατοικεί μέσα σας; Αν όχι τότε είστε άξιοι αποδοκιμασίας»(Β΄ Κορ. 13, 5).

150. Εκείνος που γνώρισε την αλήθεια δεν αντιστέκεται στα θλιβερά περιστατικά, γιατί γνωρίζει ότι οδηγούν τον άνθρωπο στο φόβο του Θεού.

151. Οι παλιές αμαρτίες, όταν τις φέρνει κανείς στο νου του μία προς μία, βλάπτουν εκείνον που έχει καλή ελπίδα στο Θεό. Γιατί όταν ξαναγυρίσουν με λύπη, απομακρύνουν από την ελπίδα. Όταν μας έρθουν οι εικόνες τους χωρίς λύπη, βάζουν μέσα στην ψυχή τον παλιό μολυσμό.

152. Όταν ο νους αρνηθεί ολότελα τον εαυτό του και κρατήσει σταθερά την ελπίδα, τότε ο εχθρός με την πρόφαση δήθεν της εξομολογήσεως παριστάνει με εικόνες ακριβώς τα αμαρτήματα που διαπράχθηκαν, με σκοπό να ξαναζωντανέψει τα πάθη που λησμονήθηκαν με την χάρη του Θεού και να βλάψει κρυφά τον άνθρωπο. Γιατί και αν ακόμη ο άνθρωπος είναι δυνατός και μισεί τα πάθη, κατ’ ανάγκην θα σκοτιστεί και θα πέσει σε σύγχυση για τα προηγούμενα αμαρτήματά μου. Αν μάλιστα είναι ακόμη στην καταχνιά και στην αγάπη της ηδονής, θα μεταφερθεί στην εποχή εκείνη και θα ασχοληθεί με εμπάθεια με τις προσβολές του εχθρού, ώστε η μνήμη αυτή θ’ αποδειχτεί σύνδεσμος με τα προηγούμενα και όχι εξομολόγηση.

153. Αν θέλεις να προσφέρεις στο Θεό ακαταδίκαστη εξομολόγηση, μην αναφέρεις ένα-ένα τα παραστρατήματα, αλλά να υπομένεις με γενναιότητα τις συνέπειές τους.

154. Τα λυπηρά και δυσάρεστα έρχονται εξαιτίας των αμαρτιών που κάναμε πρωτύτερα και φέρνουν μαζί τους ό,τι πρέπει για κάθε αμαρτία.

155. Εκείνος που έχει γνώση και γνωρίζει την αλήθεια, εξομολογείται στο Θεό όχι με την

ανάμνηση εκείνων που έπραξε, αλλά με την υπομονή των θλιβερών που του έρχονται.

156. Όταν αποβάλλεις τους σωματικούς κόπους και την εξουδένωση, μη λες ότι θα μετανοήσεις με άλλες αρετές. Γιατί η κενοδοξία και η αναισθησία, από τη φύση τους δουλεύουν στην αμαρτία ακόμη και με εύλογες προφάσεις.

157. Όπως τις αρετές τις γεννούν κόποι και καταφρονήσεις και ύβρεις, έτσι και τις κακίες τις γεννούν ηδονές και κενοδοξίες.

158. Κάθε σωματική ηδονή προέρχεται από προηγούμενη ανάπαυση. Την ανάπαυση πάλι την γεννά η απιστία.

159. Εκείνος που βρίσκεται κάτω από την εξουσία της αμαρτίας, δεν μπορεί μόνος του να νικήσει το σαρκικό φρόνημα, γιατί έχει τον ερεθισμό ακατάπαυστο και εγκατεστημένο μέσα στα μέλη του.

160. Όσοι είναι εμπαθείς πρέπει να προσεύχονται και να υποτάσσονται, επειδή μόλις μπορούν με βοήθεια να πολεμήσουν τις κακές συνήθειες των περασμένων αμαρτιών τους.

161. Εκείνος που αγωνίζεται με υποταγή και προσευχή εναντίον του σαρκικού θελήματος, είναι αγωνιστής που μεταχειρίζεται καλή μέθοδο, εκδηλώνοντας το νοητό πόλεμο με την αποχή από τα αισθητά.

162. Εκείνος που δεν εγκαταλείπει το θέλημά του για χάρη του θελήματος του Θεού, πεδικλώνεται στα δικά του έργα και γίνεται υπόδουλος των εχθρών δαιμόνων.

163. Όταν δεις δύο κακούς να έχουν αγάπη ο ένας προς τον άλλον, να γνωρίζεις ότι ο ένας βοηθεί στα κακά θελήματα του άλλου.

164. Ο υπερήφανος και ο κενόδοξος ευχαρίστως κάνουν ανταλλαγή μεταξύ τους. Ο υπερήφανος επαινεί τον κενόδοξο επειδή του φέρεται δουλικά, ενώ ο κενόδοξος εκθειάζει τον υπερήφανο που τον επαινεί συνεχώς.

165. Ο ακροατής που αγαπά το Θεό, και από τα δύο μέρη προμηθεύεται ωφέλεια. Όταν αναγνωρίζεται για το αγαθό, γίνεται προθυμότερος. Όταν ελέγχεται για το κακό, αναγκάζεται να μετανοεί. Πρέπει σύμφωνα με την πρόοδό μας να έχομε το βίο, και σύμφωνα με το βίο οφείλομε να προσφέρομε στο Θεό τις προσευχές μας.

166. Καλό είναι να τηρούμε την κυριότερη εντολή και για τίποτε άλλο να μη φροντίζομε ή να προσευχόμαστε, αλλά μόνο να ζητούμε τη Βασιλεία και το λόγο του Θεού(Ματθ. 6, 33). Αν όμως ακόμη φροντίζομε για κάθε μία ανάγκη, οφείλομε και για κάθε μία να προσευχόμαστε. Γιατί εκείνος που χωρίς προσευχή κάνει κάτι ή φροντίζει, δεν ευδοκιμεί. Και αυτό είναι που είπε ο Κύριος: «Δίχως εμένα δεν μπορείτε να κάνετε τίποτε»(Ιω. 15, 5).

167. Εκείνον που παραβλέπει την εντολή της προσευχής, χειρότερες παρακοές τον περιμένουν, και η μία στην άλλη τον παραδίνει σαν δεσμώτη.

168. Εκείνος που παραδέχεται τα παρόντα θλιβερά για χάρη της αναμονής των μελλοντικών αγαθών, έχει βρει την γνώση της αλήθειας. Και εύκολα θα απαλλαγεί από την οργή και από την λύπη.

169. Εκείνος που προτιμά την κακουχία και την περιφρόνηση, για χάρη της αλήθειας, βαδίζει τον αποστολικό δρόμο, σηκώνοντας το σταυρό και δεμένος με αλυσίδα(Πραξ. 28, 20). Εκείνος που χωρίς αυτά προσπαθεί να προσέχει στην καρδιά του, πλανάται και πέφτει σε παγίδες του διαβόλου(Α΄ Τιμ. 6, 9).

170. Ούτε τους κακούς λογισμούς χώρια από τις αιτίες τους, ούτε τις αιτίες χώρια από τους λογισμούς μπορούμε να νικήσομε. Γιατί όταν το ένα μόνον μέρος αποβάλομε, σε λίγο μέσω του άλλου, πηγαίνομε και στα δύο.

171. Εκείνος που από φόβο να μην κακοπαθήσει ή εξαιτίας ονειδισμού φιλονεικεί με τους ανθρώπους, ή εδώ με συμφορές περισσότερο κακοπαθεί ή στον μέλλοντα αιώνα κολάζεται

ανελέητα.

172. Εκείνος που θέλει να αποκλείσει κάθε κακό συμβάν, οφείλει με την προσευχή να κάνει μια σχετική συναλλαγή με το Θεό. Να κρατά μέσα στο νου την ελπίδα στο Θεό, αλλά και κατά δύναμη να παραβλέπει τη φροντίδα των αισθητών.

173. Όταν ο διάβολος βρει τον άνθρωπο να ασχολείται χωρίς ανάγκη με τα σωματικά, πρώτα του αφαιρεί τη γνώση των θείων. Κατόπιν και την ελπίδα στον Θεό, την κόβει σαν κεφάλι.

174. Αν ποτέ αξιωθείς και πάρεις οχυρό τόπο της προσευχής, τότε μην παραδέχεσαι την γνώση των πραγμάτων που σου προσφέρει ο εχθρός, για να μην χάσεις το μεγαλύτερο καλό. Επειδή είναι καλύτερο με τα βέλη της προσευχής να τον κατατοξεύσεις αποκλεισμένο στα χαμηλά, παρά να συναναστρέφεσαι αυτόν που μας προσφέρει τα φαύλα και μηχανεύεται να μας αποσπάσει από την εναντίον του δέηση.

175. Η γνώση των πραγμάτων, σε ώρες πειρασμού ή ακηδίας ωφελεί τον άνθρωπο, σε ώρες όμως προσευχής συνήθως τον βλάπτει.

176. Αν σου δόθηκε από το Θεό να διδάσκεις και δε σε ακούνε, να θλίβεσαι νοερά χωρίς να ταράζεσαι φανερά. Γιατί όταν θλίβεσαι, δεν θα καταδικαστείς μαζί με αυτόν που σε παρακούει. Αν όμως ταράζεσαι, θα έχεις πειρασμό στο ίδιο πράγμα.

177. Όταν διδάσκεις και εξηγείς, μην κρύψεις τα πρέποντα από τους παρόντες. Τα κόσμια και ευπρεπή να τα πεις καθαρότερα, τα σκληρά με υπαινιγμούς.

178. Εκείνου που δεν είναι στην υποταγή σου μην του πεις το σφάλμα κατά πρόσωπο. Γιατί αυτό είναι δικαίωμα εξουσίας μάλλον, παρά συμβουλής.

179. Εκείνα που λέγονται στον πληθυντικό, γίνονται σε όλους ωφέλιμα, γιατί παρουσιάζονται στον καθένα σαν το περιεχόμενο της συνειδήσεώς του.

180. Εκείνος που μιλεί ορθά οφείλει να πιστεύει ότι παραλαμβάνει από το Θεό τα λόγια. Η αλήθεια δεν είναι αυτού που μιλά, αλλά του Θεού που ενεργεί.

181. Μ’ εκείνους που δεν έχεις ομολογία υποταγής τους, μη φιλονεικείς μαζί τους, όταν αντιστέκονται στην αλήθεια, για να μην διεγείρεις μίσος όπως λέει η Γραφή(Παροιμ. 9, 8).

182. Εκείνος που υποχωρεί στον υποτακτικό του όταν φέρνει αντιρρήσεις που δεν πρέπει. Τον παραπλανά σ’ αυτό το πράγμα και τον προετοιμάζει να παραβαίνει τις υποσχέσεις της υποταγής.

183. Εκείνος που με φόβο Θεού συμβουλεύει ή τιμωρεί όποιον αμαρτάνει, προξενεί στον εαυτό του την αντίθετη από το σφάλμα αρετή. Εκείνος όμως που μνησικακεί και από κακία επιπλήττει και υβρίζει, περιπίπτει στο ίδιο πάθος σύμφωνα με τον πνευματικό νόμο.

184. Εκείνος που έμαθε καλά το νόμο, φοβάται το νομοθέτη. Κι επειδή τον φοβάται αποφεύγει κάθε κακό.

185. Μη γίνεις διπρόσωπος, αλλιώς δηλ. στα λόγια κι αλλιώς στη συνείδηση. Τον άνθρωπο αυτόν η Γραφή τον θέτει κάτω από κατάρα(Σ. Σειρ. 28, 13).

186. Υπάρχει ο ειλικρινής που λέει την αλήθεια και οι ανόητοι τον μισούν, κατά τον Απόστολο(Γαλ. 4, 16). Και υπάρχει άλλος που υποκρίνεται και γι’ αυτό τον αγαπούν. Όμως καμιά από αυτές τις ανταποδόσεις δεν κρατάει πολύ καιρό, γιατί ο Κύριος αποδίδει στην ώρα του στον καθένα το πρέπον.

187. Εκείνος που θέλει να αποφύγει τα μελλοντικά λυπηρά, οφείλει να υποφέρει με ευχαρίστηση τα παρόντα. Και έτσι ανταλάσσοντας νοερά το ένα πράγμα με το άλλο, με μικρές θλίψεις θα ξεφύγει μεγάλες τιμωρίες.

188. Βάλε ασφάλεια στα λόγια σου για να μην καυχηθείς και φύλαγε το νου σου να μη νομίσεις ότι είσαι κάτι, για να μην παραχωρήσει ο Θεός και πράξεις τα αντίθετα. Γιατί το αγαθό δεν κατορθώνεται από μόνον τον άνθρωπο, αλλά με την βοήθεια του Παντεπόπτη Θεού.

189. Ο Θεός, ο Οποίος τα πάντα επιβλέπει, όπως μας δίνει τις ανταμοιβές που αξίζουν τα έργα μας, το ίδιο κάνει και για τους λογισμούς μας και για τις εκούσιες σκέψεις μας.

190. Οι ακούσιοι λογισμοί ξεφυτρώνουν από προηγούμενη αμαρτία, οι εκούσιοι από την ελεύθερη θέλησή μας. Λοιπόν, αίτιοι των πρώτων είναι οι δεύτεροι.

191. Στις κακές σκέψεις που μας έρχονται χωρίς να θέλομε, ακολουθεί λύπη. Γι' αυτό και σύντομα εξαφανίζονται. Σ' αυτές όμως που μας έρχονται με την πρόθεσή μας, ακολουθεί χαρά, γι' αυτό και δύσκολα γλυτώνομε από αυτές.

192. Ο φιλήδονος λυπάται στις κατηγορίες και τις κακοπάθειες. Ο φιλόθεος στους επαίνους και τις πλεονεξίες.

193. Εκείνος που δεν γνωρίζει τις τιμωρίες του Θεού, βαδίζει νοερά ένα δρόμο που έχει από τη μία και την άλλη γκρεμνούς και από κάθε άνεμο εύκολα αναποδογυρίζεται. Όταν επαινείται, καμαρώνει και φουσκώνει. Όταν τον κατηγορούν, πικραίνεται. Όταν τρώει καλά, γίνεται ασελγής. Όταν κακοπαθεί, οδύρεται. Όταν εννοεί, επιδεικνύεται. Όταν δεν εννοεί, προσποιείται. Όταν πλουτεί, αλαζονεύεται. Όταν φτωχαίνει, υποκρίνεται. Όταν φάει άφθονα και χορτάσει, γίνεται θρασύς. Όταν νηστεύει γίνεται κενόδοξος. Με εκείνους που τον ελέγχουν, φιλονεικεί. Εκείνους που του δίνουν συγγνώμη τους θεωρεί ανόητους.

194. Αν λοιπόν δεν λάβει από τον Χριστό κάποιος τη χάρη Του για να αποκτήσει γνώση της αλήθειας και φόβο Θεού, όχι μόνον από τα πάθη, αλλά κι απ' όσα λυπηρά του συμβαίνουν, τραυματίζεται σοβαρά.

195. Όταν θέλεις να βρεις λύση σε πρόβλημα περίπλοκο, ψάξε γι' αυτό, τι αρέσει στο Θεό, και θα βρεις την λύση του την ωφέλιμη.

196. Σ' εκείνα τα πράγματα που ευαρεστείται ο Θεός, σ' αυτά και όλη η κτίση υπηρετεί. Σ' εκείνα που ο Θεός αποστρέφεται, και η κτίση αντιστέκεται.

197. Εκείνος που αντιστέκεται στα λυπηρά συμβάντα, πολεμά χωρίς να το γνωρίζει τη διαταγή του Θεού. Εκείνος που τα παραδέχεται, γνωρίζοντας καλά γιατί έρχονται και ότι από το θέλημα του Θεού προέρχονται, αυτός, κατά την Γραφή υπομένει τον Κύριο(Ψαλμ. 26, 14).

198. Όταν σου έρθει πειρασμός, θλίψη και συμφορά, μη ζητάς γιατί και μέσω τίνος ήρθε. Ζήτησε να τον υποφέρεις μ' ευχαρίστηση, χωρίς λύπη και χωρίς μνησικακία.

199. Ξένο κακό δεν μας προσθέτει αμαρτία, αν εμείς δεν το παραδεχτούμε με κακές σκέψεις.

200. Αν δεν μπορούμε να βρούμε εύκολα άνθρωπο που ευαρέστησε το Θεό χωρίς πειρασμούς, πρέπει να ευχαριστούμε το Θεό για ό,τι μας συμβαίνει.

201. Αν δεν αποτύγχανε ο Πέτρος στο νυχτερινό ψάρεμα(Λουκ. 5, 5), δε θα πετύχαινε στο ψάρεμα της ημέρας. Και αν δεν πάθαινε τύφλωση στα μάτια ο Παύλος(Πραξ. 9, 8), δεν θα ανέβλεπε στο νου. Και αν ο Στέφανος δε δεχόταν συκοφαντία ως βλάσφημος, δεν θα άνοιγαν οι ουρανοί για να δει το Θεό(Πραξ. 6, 13. 7, 56).

202. Όπως η κατά Θεόν εργασία λέγεται αρετή, έτσι και η αναπάντεχη θλίψη λέγεται πειρασμός.

203. Ο Θεός πείραζε τον Αβραάμ, δηλαδή τον στενοχωρούσε προς το συμφέρον του κι όχι για να μάθει τι είδους ήταν, γιατί τον γνώριζε Εκείνος που γνωρίζει τα πάντα και πριν από την ύπαρξή τους. Ήθελε να του δώσει αφορμές για την τέλεια πίστη.

204. Κάθε θλίψη ελέγχει την κλίση του θελήματος, αν κλίνει στα δεξιά ή στα αριστερά. Γι' αυτό η θλίψη που μας συμβαίνει λέγεται πειρασμός, επειδή παρέχει πείρα, δηλαδή φανερώνει στον θλιβόμενο τα κρυφά θελήματά του.

205. Ο φόβος του Θεού μας αναγκάζει να πολεμούμε την κακία. Όταν εμείς πολεμούμε, την πολεμεί η χάρη του Θεού και την αφανίζει.

206. Σοφία δεν είναι μόνο να γνωρίζουμε με φυσική συνέπεια την αλήθεια, αλλά και το να

υπομένομε σαν δική μας την πονηρία εκείνων που μας αδικούν. Γιατί εκείνοι που έμειναν στην πρώτη περίπτωση, φούσκωσαν από υπερηφάνεια. Εκείνοι όμως που έφτασαν στη δεύτερη, απόκτησαν ταπεινοφροσύνη.

207. Αν θέλεις να μην πειράζεσαι από τους πονηρούς λογισμούς, να καταδέχεσαι εξουδένωση της ψυχής σου και θλίψη της σάρκας του. Κι αυτό όχι σε μερικά, αλλά σε κάθε καιρό και τόπο και πράγμα.

208. Εκείνος που γυμνάζεται με τη θέλησή του στις θλίψεις, δε θα κατακυριευτεί από τους ακούσιους πονηρούς λογισμούς. Εκείνος που δεν καταδέχεται τα πρώτα, αιχμαλωτίζεται από τα δεύτερα και χωρίς να θέλει.

209. Όταν αδικείσαι και σκληραίνει η καρδιά σου και τα σπλάχνα σου, μη λυπάσαι, επειδή αυτό έγινε κατ’ οικονομίαν, αλλά με χαρά να ανατρέπεις τους λογισμούς που ξεσηκώνονται, γνωρίζοντας ότι με τον αφανισμό των λογισμών, μόλις αυτοί εμφανιστούν, αφανίζεται και το κακό. Αν όμως οι λογισμοί εξακολουθούν αδιάκοπα, τότε και το κακό μεγαλώνει.

210. Χωρίς συντριβή καρδιάς είναι αδύνατο να απαλλαγείς από την κακία. Δίνει συντριβή στην καρδιά η εγκράτεια από τα τρία αυτά: ύπνο, τροφή και σωματική ανάπαυση. Η αφθονία αυτών φέρνει τρυφή και ηδονική ζωή, και αυτά δέχονται τους πονηρούς λογισμούς και είναι αντίθετα στην προσευχή και στην πρέπουσα διακονία.

211. Αν σου έλαχε να διατάζεις αδελφούς, φύλαγε την τάξη σου και μην σωπάσεις και δεν πεις τα δέοντα, επειδή υπάρχουν αντιλέγοντες. Και αν υπακούουν θα έχεις μισθό για την αρετή τους. Αν παρακούουν, πάντως να τους συγχωρήσεις και θα λάβεις τα ίσα από Αυτόν που είπε: «Συγχωρείστε και θα συγχωρηθείτε»(Ματθ. 6, 14).

212. Με πανήγυρη μοιάζει κάθε θλίψη. Εκείνος που ξέρει να εμπορεύεται, θα κερδίσει πολλά. Εκείνος που δεν ξέρει ζημιώνεται.

213. Εκείνον που δεν υπακούει με το πρώτο, μην τον βιάζεις με φιλονεικία, αλλά το κέρδος που έχασε εκείνος, κέρδισέ το εσύ. γιατί περισσότερο από τη διόρθωση εκείνου, θα σε ωφελήσει η ανεξικακία σου.

214. Όταν η βλάβη τους ενός αφορά σε πολλούς, τότε δεν πρέπει να μακροθυμείς ούτε να ζητείς το συμφέρον σου, αλλά το συμφέρον των πολλών για να σωθούν. Επειδή η αρετή που αφορά σε πολλούς είναι πιο ωφέλιμη από την αρετή που αφορά σε έναν.

215. Αν κανείς πέσει σε οποιαδήποτε αμαρτία και δεν λυπηθεί ανάλογα με το σφάλμα, εύκολα πέφτει πάλι στο ίδιο δίχτυ.

216. Όπως το λιοντάρι δεν πλησιάζει με φιλικά αισθήματα το δαμάλι, έτσι η αναισχυντία δεν δέχεται ευχάριστα τη λύπη για τις αμαρτίες.

217. Όπως λύκος με πρόβατο δεν συνέρχονται για να τεκνοποιήσουν, έτσι ο χορτασμός δεν συνέρχεται με τον πόνο της καρδιάς για να γεννήσουν αρετές.

218. Κανείς δεν μπορεί να έχει πόνο και λύπη κατά Θεόν, αν δεν αγαπήσει πρωτύτερα τις αιτίες τους.

219. Ο φόβος του Θεού και ο έλεγχος για τα σφάλματά μας προξενούν λύπη. Η εγκράτεια και η αγρυπνία συντροφιάζουν με τον πόνο.

220. Εκείνος που δεν διδάσκεται από τις εντολές και τις συμβουλές της Γραφής θα χτυπηθεί με μάστιγα αλόγου και κεντρί του όνου(Παροιμ. 26, 3). Αν δεν τα δεχτεί κι αυτά, τότε με φίμωτρο και χαλινάρι θα σφιχτεί από το λαιμό(Ψαλμ. 31, 9).

221. Εκείνος που εύκολα νικιέται από τα μικρά, εξ ανάγκης έχει υποδουλωθεί και στα μεγάλα. Εκείνος που καταφρονεί τα μικρά, με τη βοήθεια του Κυρίου θα αντισταθεί στα μεγάλα.

222. Μην προσπαθείς με ελέγχους να ωφελήσεις εκείνον που καυχιέται για αρετές. Γιατί ο ίδιος

άνθρωπος δεν μπορεί να αγαπά και την επίδειξη και την αλήθεια.

223. Κάθε λόγος του Χριστού φανερώνει έλεος και δικαιοσύνη και σοφία του Θεού. Τούτων τη δύναμη βάζει μέσω της ακοής στις ψυχές όσων ακούν μ' ευχαρίστηση. Γι' αυτό, οι ανελεήμονες και άδικοι που τον άκουσαν με δυσαρέσκεια, δεν μπόρεσαν να εννοήσουν τη σοφία του Θεού, αλλά και τον Διδάσκαλο τον σταύρωσαν. Ας προσέξομε λοιπόν κι εμείς αν ακούμε μ' ευχαρίστηση. Γιατί ο ίδιος είπε: «Όποιος με αγαπά θα φυλάξει τις εντολές μου. Θα τον αγαπήσει ο Πατέρας μου, θα τον αγαπήσω κι εγώ και θα του φανερώσω τον εαυτό μου»(Ιω. 14, 21). Βλέπεις πώς έκρυψε μέσα στις εντολές τη φανέρωσή Του; Απ' όλες λοιπόν τις αρετές, εκείνη που τις περιλαμβάνει όλες είναι η αγάπη προς τον Θεό και τον πλησίον, που προέρχεται από την αποχή από την ύλη και την ησυχία των λογισμών.

224. Το γνωρίζει αυτό ο Κύριος και μας παραγγέλει: «Μη φροντίσετε για το αύριο»(Ματθ. 6, 34). Και είναι σωστό. Γιατί εκείνος που δεν έχει απαλλαγεί από την μέριμνα της ύλης, πώς θα απαλλαγεί από τους πονηρούς λογισμούς; Κι εκείνος που είναι περικυκλωμένος από λογισμούς, πώς θα δει πραγματική την αμαρτία που σκεπάζουν οι λογισμοί; Αυτή είναι σκοτάδι και ομίχλη της ψυχής, που προήλθε από πονηρές σκέψεις και πράξεις. Ο διάβολος πειράζει με προσβολές πονηρών λογισμών, δε βιάζει όμως αλλά υποδεικνύει την αρχή. Ο άνθρωπος με φιληδονία και κενοδοξία ευχαρίστως ανταποκρίνεται. Γιατί αν και δεν ήθελε από διάκριση, αλλά στην πράξη ευχαριστιόταν και παραδεχόταν. Εκείνος που δεν είδε την καθολική (γενική) αμαρτία, πότε θα παρακαλέσει να απαλλαγεί από αυτήν; Εκείνος που δεν καθαρίστηκε, πώς θα βρει τον τόπο της καθαρής φύσεως; Κι εκείνος που δεν τον βρήκε, πώς θα δει τον εσωτερικότερο οίκο του Χριστού; Αφού είμαστε οίκος Θεού κατά τον προφητικό και ευαγγελικό λόγο και τον αποστολικό(Ιω. 14, 23. Α΄ Κορ. 3, 16. Εβρ. 3, 6).

225. Πρέπει λοιπόν ακολουθώντας αυτά που είπαμε παραπάνω, να ζητήσομε να βρούμε τον οίκο, και με προσευχή να επιμένομε να «κρούομε», ώστε ή τώρα ή κατά την ώρα του θανάτου μας να μας ανοίξει ο Κύριος και να μη μας πει επειδή αμελήσαμε, «Δεν γνωρίζω από που είστε»(Λουκ. 13, 25). Όχι μόνο χρεωστούμε να ζητήσομε και να λάβομε, αλλά και ό,τι λάβομε να φυλάξομε. Επειδή υπάρχουν μερικοί που το έχασαν, αφού το έλαβαν. Γι' αυτό, των πραγμάτων που προείπαμε, ψιλή γνώση ή και τυχαία πείρα, ίσως και οψιμαθείς και νέοι κατέχουν. Την εργασία όμως την υπομονετική κι επίμονη, μόλις διαθέτουν οι ευλαβείς και πολύπειροι γέροντες, οι οποίοι από απροσεξία πολλές φορές την έχασαν και με εκούσιους κόπους την αναζήτησαν και την βρήκαν. Αυτό και εμείς να μην παύομε να κάνομε μέχρις ότου την αποκτήσουμε μόνιμα.

226. Αυτές τις λίγες εντολές του Πνευματικού Νόμου ξεχωρίσαμε από τις πολλές. Αυτές και ο μέγας Ψαλμωδός(Ψαλμ. 1, 2 κ.α.) προτρέπει ακατάπαυστα να μαθαίνομε και να πράττομε όσοι συνεχώς ψάλλομε στο όνομα του Κυρίου μας Ιησού. Σ' αυτόν ανήκει η δόξα και το κράτος και η προσκύνηση, τώρα και στους αιώνες. Αμήν!

ΑΓΙΟΣ ΜΑΡΚΟΣ Ο ΑΣΚΗΤΗΣ

Επιστολή προς τον μονάζοντα Νικόλαο

Επειδή από καιρό ήσουν πολύ απασχολημένος με τη σωτηρία σου και η φροντίδα σου ήταν πολλή για τη ζωή τη σύμφωνη με το θέλημα του Θεού, ήρθες σε μένα και μου έλεγες τα δικά σου, με ποιους κόπους και πόθο φλογερό είχες σκοπό να προσκολληθείς στον Κύριο, με ζωή αυστηρή, με εγκράτεια και κάθε κακοπάθεια, αγωνιζόμενος με αγρυπνία πολλή και επίμονη και συνεχή προσευχή.Και ποιοι πόλεμοι, μου έλεγες, και σμήνη από σαρκικά πάθη ανασυντάσσονται μέσα στην ανθρώπινη φύση και ξεσηκώνονται κατά της ψυχής από το νόμο της αμαρτίας(Ρωμ. 7, 23) που εναντιώνεται και μάχεται στο νόμο του νου μας. Περισσότερο απ' όλα θρηνούσες γιατί σ' ενοχλούσε το πάθος της οργής και της επιθυμίας και ζητούσες από μένα κάποια μέθοδο και συμβουλή, με ποιους αγώνες και κόπους θα μπορούσες να κατανικήσεις τα καταστρεπτικά αυτά πάθη. Και τότε, όσο ήταν δυνατό, συμβούλεψα προσωπικά την αγάπη σου, εκθέτοντάς σου τα ψυχωφελή νοήματα, τις σκέψεις και τα φρονήματα. Και σου είπα τότε με ποιους κόπους και επιμονή ασκητική και σύνεση και γνώση λογική σύμφωνα με το Ευαγγέλιο αν ζήσει η ψυχή, με πίστη και με τη βοήθεια της χάρης, μπορεί να νικήσει τις κακίες που αναβλύζουν μέσα μας και μάλιστα τις κακίες που είπαμε παραπάνω.

Εναντίον εκείνων των παθών που έδωσαν από την προηγούμενη συνήθεια σ' αυτά την ποιότητά τους στην ψυχή που όπως είναι επόμενο παρασύρεται περισσότερο από αυτά, εναντίον αυτών των παθών οφείλει η ψυχή να αγωνιστεί με μεγαλύτερη ένταση και ακατάπαυστα, έως ότου υποτάξει τις σαρκικές και παράλογες επιθυμίες της καρδιάς, στις οποίες προηγουμένως παρασυρόταν και υποτασσόταν και γινόταν αιχμάλωτή τους με τη συνεχή υπενθύμιση και κακή μελέτη των λογισμών και την εσωτερική συγκατάθεση των σκέψεων. Σωματικά λοιπόν απομακρύνθηκα από σένα στο πρόσωπο μόνο, όχι όμως και στην καρδιά(Α΄ Θεσ. 2, 17), και πήγα στην έρημο κοντά στους αληθινούς εργάτες και πολεμιστές του Χριστού, με σκοπό κι εγώ, έστω και λίγο, να αγωνιστώ και να συμπολεμήσω με τους αδελφούς που πολεμούν εναντίον των αντιθέτων σαρκικών ενεργειών και αντιπαρατάσσονται γενναία εναντίον των παθών, και ν' αποβάλλω την οκνηρία και ν' απορρίψω την αμέλεια από πάνω μου και να πάρω επάνω μου κάθε φροντίδα και επιμέλεια, επειδή βιαζόμουνα να ευαρεστήσω τον Θεό. Γι' αυτό με προθυμία στέλνω γραπτή ψυχοφελή νουθεσία σ' εσένα που είσαι αληθινός και γνήσιος δούλος του Χριστού, με το σκοπό όσα σου έλεγα τότε πρόσωπο με πρόσωπο, διατυπωμένα τώρα πιο σύντομα στη μικρή σουμβουλευτική επιστολή, να τα διαβάσεις μ' επιμέλεια σαν να είμαι παρών και να ωφεληθείς πνευματικά.

Λοιπόν την αρχή της κατά Θεόν ωφέλειάς σου, παιδί μου, οφείλεις να την κάνεις από αυτό το σημείο: πρέπει να μελετάς και να συλλογίζεσαι ακατάπαυστα χωρίς ποτέ να ξεχνάς, όλες τις οικονομίες (τις διευθετήσεις και τους μυστηριώδεις τρόπους της θείας βουλής) και τις ευεργεσίες που σου έκανε κι εξακολουθεί να σου κάνει ο Θεός για τη σωτηρία της ψυχής σου. όχι τυλιγμένος από τη λήθη που προκαλεί η κακία ή εξαιτίας της ραθυμίας να ξεχνάς τις πολλές και μεγάλες προς εσένα ευεργεσίες Του, και έτσι να περνάς τον υπόλοιπο καιρό σου χωρίς ωφέλιμα έργα και χωρίς ευχαριστία. Επειδή οι ακατάπαυστες αυτές ενθυμήσεις των ευεργεσιών του Θεού, κεντούν σαν το σουβλί την καρδιά, και την παρακινούν σε εξομολόγηση και σε δοξολογία, σε ταπείνωση, σε ευχαριστία με συντριβή ψυχής, σε κάθε αγαθή απασχόληση, σε προθυμία για να ανταποδώσει τις ευεργεσίες προς το Θεό με τρόπους και ήθη αγαθά και με όλη την αρετή που είναι σύμφωνη με το θέλημά Του. και την κάνουν να μελετά πάντοτε τον προφητικό λόγο: «Τι θα ανταποδώσω στον Κύριο για όλα, με όσα με έχει ευεργετήσει;»(Ψαλμ. 115, 3).

Ας αναλογιστεί ο άνθρωπος τις ευεργεσίες του φιλάνθρωπου Θεού από τον καιρό της γεννήσεως, ή από πόσους κινδύνους γλύτωσε, σε πόσες αμαρτίες έπεσε και σε πόσες παραβάσεις γλίστρησε

θεληματικά, και εντούτοις δεν τον παρέδωσε για απώλεια και θάνατο, σύμφωνα με το δίκαιο, στα πονηρά πνεύματα που τον εξαπάτησαν, αλλά τον διαφύλαξε μακρόθυμα ο φιλάνθρωπος Κύριος, παραβλέποντας τις αμαρτίες του, περιμένοντας την επιστροφή του. Και ενώ η ψυχή του δούλευε με τα πάθη της θεληματικά στα εχθρικά και πονηρά πνεύματα, Αυτός τον διέτρεφε, τον σκέπαζε και τον προστάτευε, προνοώντας με κάθε τρόπο γι' αυτόν. Και τέλος έβαλε μέσα του αγαθή κλίση και τον οδήγησε σε οδό σωτηρίας και έβαλε στην καρδιά του έρωτα ασκητικού βίου και τον δυνάμωσε ώστε ν' αφήσει με χαρά τον κόσμο και όλη την απάτη του κόσμου και των σαρκικών ηδονών, και τον καταστόλισε με το αγγελικό σχήμα της ασκητικής τάξεως, και προετοίμασε τα πράγματα ώστε να γίνει δεκτός σε αδελφότητα αγίων ανδρών.

Ποιος λοιπόν, αν είναι ευσυνείδητος και τα συλλογίζεται αυτά, δε θα βρίσκεται πάντοτε σε συντριβή καρδιάς; Και αφού έχει τόσες προηγούμενες ευεργεσίες σαν ενέχυρα χωρίς προηγουμένως να έχει πράξει κανένα αγαθό, δεν θα έχει πάντοτε βέβαιη ελπίδα; Θα έχει βέβαιη ελπίδα γιατί θα σκέφτεται: «Εγώ κανένα καλό δεν έκανα αλλά αντίθετα έχω αμαρτήσει πολύ ενώπιόν Του με σαρκικές αμαρτίες και πολλές άλλες κακίες. ωστόσο δεν μου φέρθηκε ανάλογα με τις ανομίες μου, ούτε μου ανταπέδωσε ανάλογα με τις αμαρτίες μου(Ψαλμ. 102, 10), αλλά τόσες ευεργεσίες και δωρεές οικονόμησε για μένα. Αν τώρα δώσω ολότελα τον εαυτό μου να Τον υπηρετώ στο εξής, με αγνή διαγωγή και ενάρετες πράξεις, για πόσα αγαθά και πνευματικά χαρίσματα θα με κρίνει άξιο και θα με δυναμώσει και θα με κατευθύνει και θα με κατευοδώσει σε κάθε καλό έργο; Γι' αυτό, εκείνος που έχει πάντοτε τέτοιες σκέψεις και δε λησμονεί τις ευεργεσίες του Θεού, ντρέπεται τον εαυτό του και τον διορθώνει και τον βιάζει για κάθε καλή άσκηση αρετής και για κάθε εργασία ενάρετη και είναι πάντοτε πρόθυμος, πάντοτε έτοιμος στο να εκτελεί το θέλημα του Θεού.

Λοιπόν, αγαπητό μου παιδί, επειδή έχεις με τη χάρη του Χριστού φυσική σύνεση, αυτή την αγαθή μελέτη να την έχεις διαρκώς στο νου σου και να φροντίζεις να μην την σκεπάζει η καταστρεπτική λησμοσύνη, ούτε η αμέλεια που ματαιώνει και απομακρύνει το νου από την θεϊκή ζωή να την εμποδίζει. ούτε να σκοτίζεται ο νους σου από την άγνοια που είναι αιτία όλων των κακών, ούτε από σαρκική ηδονή να δελεάζεσαι, ούτε να νικιέσαι από την λαιμαργία. Να μην αιχμαλωτίζεται ο νους σου από την επιθυμία ώστε να μολύνεται από την συγκατάθεση σε πορνικές σκέψεις. Να μην σε νικούν η οργή και η μνησικακία που γεννούν το μίσος εναντίον των άλλων, και με μια ελεεινή και άθλια πρόφαση να λυπάσαι και να λυπείς τους άλλους και να μαζεύεις μνησικακία στην ψυχή σου κατά του πλησίον σου και έτσι να ξεπέφτεις από την καθαρή προσευχή προς τον Θεό και αιχμάλωτος πια στο νου ν' αγριοκοιτάζεις τον αδελφό που έχει κι αυτός την ίδια ψυχή με σένα. Γιατί με δεμένη τη συνείδηση από το παράλογο σαρκικό φρόνημα, θα παραδοθείς από το Θεό στα πονηρά πνεύματα στα οποία υπάκουσες, προς τιμωρία σου για ένα ορισμένο διάστημα, έως ότου βρεθεί ο νους σε τέλεια απορία και απελπισία απ' όλα τα μέρη, σαν να τον έχουν καταπιεί όλα αυτά, και αφού θα έχει χάσει την κατά Θεόν προκοπή από τις παραπάνω αιτίες, θ' αρχίσει πάλι με πολλή ταπείνωση από την αρχή το δρόμο της σωτηρίας. Και αφού κοπιάσει πολύ σε προσευχές και ολονύκτιες αγρυπνίες, θα καταργήσει τις αιτίες με την ταπείνωση και την εξομολόγηση προς τον Θεόν και τον πλησίον.

Έτσι αρχίζει ο νους να έρχεται πάλι στον εαυτό του και φωτιζόμενος με φωτισμούς ευαγγελικής γνώσεως, με τη χάρη του Θεού, μαθαίνει ότι εκείνος που δεν παραδίνει τον εαυτό του αυτοπροαιρέτως στο σταυρό με φρόνημα ταπεινώσεως και εξουδενώσεως και δεν ρίχνει τον εαυτό του από κάτω απ' όλους να καταπατείται και να εξουδενώνεται και να καταφρονείται και να καταγελάται και να εμπαίζεται και όλα αυτά να τα υπομένει με χαρά και διόλου να μην επιδιώκει τα ανθρώπινα, δόξα ή τιμή ή έπαινο ή ηδονή φαγητού ή ποτού ή ενδύματος, δεν μπορεί να γίνει αληθινός χριστιανός.

Λοιπόν αφού είναι μπροστά μας τέτοιοι αγώνες και παλαίσματα και βραβεία, μέχρι πότε θα μας περιγελά η υποκριτική μόρφωση ευσέβειας για να υπηρετούμε με πανουργία τον Κύριο, άλλο να

μας νομίζουν οι άνθρωποι και άλλο να φαινόμαστε σ' Εκείνον που γνωρίζει τα κρυφά; Γιατί ενώ πολλοί μας νομίζουν για αγίους, εμείς έχουμε ακόμη άγριο χαρακτήρα και φερσίματα, και ενώ έχομε το εξωτερικό σχήμα της ευσέβειας, αρνούμαστε τη δύναμή της(Β΄ Τιμ. 3, 5); Και ενώ μας νομίζουν πολλοί παρθένους και αγνούς, ενώπιον του Θεού που γνωρίζει τα κρυφά της καρδιάς μας είμαστε μολυσμένοι μέσα μας από συγκαταθέσεις σε πορνικούς λογισμούς και λασπωμένοι από τις ενέργειες των παθών και ακάθαρτοι. Και για την υποκριτική μας ακόμη άσκηση καμαρώνομε μπροστά στους επαίνους των ανθρώπων και τυφλώνεται ολότελα ο νους μας.

Ως πότε λοιπόν θα βαδίζομε με την ματαιότητα του νου μας χωρίς να πιάσομε γερά το ευαγγελικό φρόνημα και χωρίς να φροντίζομε να πληροφορηθούμε ποιος είναι ο ακριβής και κατά συνείδηση βίος για να επιδιώξομε να τον εφαρμόσουμε και να βρούμε την αφοβία και το βάρος της συνειδήσεως; Αλλά ακόμη στηριζόμαστε στην εξωτερική μόνο αρετή, κι αυτό γιατί δεν έχουμε την αληθινή γνώση και απατούμε τους εαυτούς μας με εξωτερικά έργα και θέλομε να αρέσομε στους ανθρώπους και κυνηγούμε τις δόξες, τις τιμές και τους επαίνους τους.

Θα έρθει οπωσδήποτε Εκείνος που φανερώνει τα κρυμμένα στο σκοτάδι και τα θελήματα των καρδιών(Α΄ Κορ. 4, 5), ο δικαστής που δεν ξεγελιέται με σοφίσματα, που μήτε τον πλούσιο ντρέπεται, μήτε τον φτωχό ελεεί. Εκείνος που αφαιρεί το εξωτερικό σχήμα και φανερώνει την εσωτερικά κρυμμένη αλήθεια. Εκείνος που στεφανώνει επί παρουσία Αγγέλων μπροστά στον Πατέρα Του τους αληθινούς εγωιστές και αθλητές που ζουν σύμφωνα με τη συνείδησή τους. Εκείνος που σέρνει στον θρίαμβό του, μπροστά στην άνω Εκκλησία των αγίων και σε όλη την επουράνια στρατιά, τους υποκριτές που φορούν μόνο το εξωτερικό σχήμα της ευσέβειας και μόνο φαινομενική αγιότητα επιδεικνύουν στους ανθρώπους και στηρίζονται σ' αυτήν και απατούν τον εαυτό τους(Γαλ. 6, 3), και που τους αποστέλλει φοβερά ντροπιασμένους στο σκότος το εξώτερο, όπως τις μωρές παρθένες(Ματθ. 25, 1-12). Αυτές και την εξωτερική παρθενία φύλαξαν, γιατί δεν κατηγορήθηκαν ότι δεν την φύλαξαν, αλλά και λάδι στα δοχεία τους είχαν εν μέρει, δηλαδή είχαν και μερικές αρετές και μερικά εξωτερικά κατορθώματα και χαρίσματα, γι' αυτό οι λαμπάδες τους μέχρι ενός σημείου άναβαν. αλλά από αμέλεια και άγνοια και οκνηρία, δεν είχαν προνοήσει και δεν γνώρισαν με ακρίβεια το πλήθος των παθών που είχαν μέσα τους και τα ενεργούσαν και τα κινούσαν τα πονηρά πνεύματα. αλλά άφηναν να διαφθείρονται οι σκέψεις τους από τις αντίθετες ενέργειες των πονηρών πνευμάτων καθώς με την συγκατάθεσή τους στους πονηρούς λογισμούς έπιαναν σχέση με αυτούς, έπαιρναν το δόλωμα στην καρδιά τους και έπεφταν νικημένες. Τις νικούσε δηλαδή ο κάκιστος φθόνος, η ζήλεια που μισεί τα καλά, η διχόνοια, η φιλονεικία, το μίσος, η οργή, η πικρία και δυσαρέσκεια, η μνησικακία, η υποκρισία, ο θυμός, η υπερηφάνεια, η κενοδοξία, η ανθρωπαρέσκεια, η φιλαργυρία, η ακηδία, η σαρκική επιθυμία η οποία εργάζεται νοερά την ηδυπάθεια, η απιστία, η έλλειψη του θείου φόβου, η δειλία, η λύπη, η αντιλογία, η ατονία, ο ύπνος, η οίηση, η δικαιολογία, το φούσκωμα του φρονήματος, η αλαζονεία, η απληστία, η ασωτία, η πλεονεξία, η απελπισία που είναι το χειρότερο όλων των κακών, και οι λεπτές ενέργειες της κακίας. Οι οποίες μωρές παρθένες και την εργασία των καλών, τη σεμνή δηλ. πολιτεία τους και αυτή που φαίνονταν ότι κάνουν στους ανθρώπους και απολάμβανουν τους επαίνους (μ' όλο που είχαν και μερικά χαρίσματα, τα παρέδιναν στα πνεύματα της κενοδοξίας και της ανθρωπαρέσκειας), και με την μετοχή των λοιπών παθών, ανακάτωναν τα καλά έργα με τα πονηρά και σαρκικά φρονήματα. Γι' αυτό και τα έκαναν απαράδεκτα και ακάθαρτα όπως η θυσία του Κάιν(Γεν. 4, 5) κι έτσι αποκλείστηκαν από τη χαρά του Νυμφίου και του επουράνιου Νυμφώνα.

Αυτά λοιπόν ας σκεφτόμαστε καις ας ξεκαθαρίζομε και ας δοκιμάζομε για να εννοήσομε και να μάθομε σε ποια κατάσταση βρισκόμαστε, με το σκοπό, εφόσον έχομε ακόμη καιρό μετάνοιας και επιστροφής στο Θεό, να διορθώσομε τους εαυτούς μας. Έτσι θα εκτελούμε τα καλά έργα με καθαρή καρδιά κι έτσι θα είναι αυτά αληθινά και καθαρά και όχι ανακατωμένα με σαρκικό φρόνημα και δε θα απορριφθούν μακριά σαν θυσία επίμεμπτη, εξαιτίας αφοβίας και αμέλειας και ελλείψεως αληθινής γνώσεως. Φοβούμαι μήπως και τον κόπο της παρθενίας και εγκράτειας και αγρυπνίας και νηστείας και φιλοξενίας υποφέρομε και ξοδέψομε τις ημέρες μας, και για τις

παραπάνω αιτίες των παθών που είπαμε, εκείνα που νομίζαμε για αρετές βρεθούν θυσία επίμεμπτη και γίνουν απαράδεκτα από τον επουράνιο Ιερέα Χριστό.

Αυτός λοιπόν, παδί μου, που θέλει να σηκώσει το σταυρό του και να ακολουθήσει τον Χριστό με την ακατάπαυστη εξέταση των λογισμών του, πρέπει να φροντίσει πρώτα πρώτα να έχει την αληθινή γνώση και τη φρόνηση. να έχει πολλή μέριμνα για τη σωτηρία του, πολλή σύνεση και πολλή σπουδή προς τον Θεό. να ερωτά εκείνους που έχουν το ίδιο φρόνημα με αυτόν, δούλους του Θεού, και αγωνίζονται τον ίδιο αγώνα, για να γνωρίζει που και πώς βαδίζει, μήπως από άγνοια βαδίζει στο σκοτάδι χωρίς λύχνο να του φέγγει. Γιατί εκείνος που είναι ιδιόρρυθμος κι ακολουθεί δικό του τρόπο ζωής και βαδίζει χωρίς ευαγγελική γνώση και χωρίς οδηγία, σκοντάφτει συχνά και πέφτει σε πολλούς λάκκους και παγίδες του πονηρού και πλανιέται πολύ, πέφτει σε πολλούς κινδύνους και δεν γνωρίζει τι τέλος θα έχει. Επειδή πολλοί πέρασαν από πολλούς κόπους και άσκηση και κακοπάθειες και πολλούς μόχθους υπέφεραν για τον Θεό, αλλά η ιδιορρυθμία, η έλλειψη διακρίσεως και η έλλειψη της πνευματικής βοήθειας των άλλων έκαναν τους τόσους και τόσους κόπους τους ανίσχυρους και μάταιους.

Συ λοιπόν, αγαπητό μου παιδί, όπως σου γράφω και στην αρχή αυτού του λόγου, μην ξεχνάς τις ευεργεσίες που σου έχει κάνει ο προσκυνητός και φιλάνθρωπος Θεός. μη δελεάζεσαι από την κακία και οκνηρία, αλλά βάλε μπροστά στα μάτια σου όλες τις ευεργεσίες του Θεού από τη γέννεσή σου μέχρι τώρα, σωματικές και πνευματικές, να τις μελετάς και να τις σκέφτεσαι προσεκτικά, όπως λέει και η Γραφή: «Μην ξεχνάς όλες τις ευεργεσίες Του»(Ψαλμ. 102, 2). Έτσι θα παρακινείται η καρδιά σου στο φόβο και στην αγάπη του Θεού, ώστε όσο μπορείς να του ανταποδώσεις βίο προσεκτικό, ζωή ενάρετη, συνείδηση ευσεβή, λόγο κατάλληλο, πίστη ορθή, φρόνημα ταπεινό, και με μια λέξη να αναθέσεις ολόκληρο τον εαυτό σου στο Θεό, φιλοτιμημένος από την ανάμνηση των ευεργεσιών του αγαθού και φιλάνθρωπου Κυρίου. Κι έτσι κατά κάποιο τρόπο αυτομάτως με την μνήμη των ευεργεσιών Του, ή μάλλον και με την βοήθεια από τον ουρανό, πληγώνεται η καρδιά σου από την αγάπη και τον πόθο προς Αυτόν, γιατί εκείνα τα θαυμάσια που δεν έκανε σε άλλους που είναι πολύ καλύτεροί σου, τα έκανε σε σένα λόγω της άρρητης φιλανθρωπίας Του.

Να προσπαθείς λοιπόν να θυμάσαι αδιάκοπα όλες τις ευεργεσίες που σου έχει κάνει ο Θεός. Εξαιρετικά και ιδιαίτερα να θυμάσαι αδιάλειπτα εκείνη την μεγάλη και θαυμαστή χάρη και ευεργεσία. ταξίδευες μαζί με τη μητέρα σου από τους Αγίους Τόπους προς την Κωνσταντινούπολη, όπως μας διηγήθηκες, και σηκώθηκε η φοβερή και ανυπόφορη εκείνη θαλασσοταραχή και μεγάλη τρικυμία εκείνη τη νύχτα και όλοι όσοι βρίσκονταν στο πλοίο μαζί με τους ναύτες και τη μητέρα σου χάθηκαν στο βυθό, και από ένα παράδοξο θαύμα της θείας δυνάμεως, μόνον εσύ και δύο άλλοι σωθήκατε. Και πώς κατά θεία οικονομία, μας είπες, ήρθες στην Άγκυρα και σε λυπήθηκε κάποιος με πατρικά σπλάχνα. σε πήρε κοντά του και από συμπάθεια και προαίρεση συνδέθηκες με τον ευλαβέστατο Επιφάνιο, για να οδηγηθείτε και οι δύο από έναν όσιο άνθρωπο και να έρθετε στο δρόμο της σωτηρίας και να γίνετε δεκτοί από αγίους δούλους του Θεού, ως γνήσια τέκνα.

Για όλα λοιπόν αυτά τα καλά που σου έκανε ο Θεός, τι άξιο έχεις ν' ανταποδώσεις σ' Εκείνον που κάλεσε την ψυχή σου στη ζωή την αιώνια; Άρα λοιπόν, σύμφωνα με το νόμο της δικαιοσύνης οφείλεις να μη ζεις πια για τον εαυτό σου, αλλά γι' Αυτόν που για σένα πέθανε και αναστήθηκε(Β΄ Κορ. 5, 15). Να ζεις με κάθε αρετή, να κατορθώνεις κάθε εντολή και γενικά να απέχεις από κάθε κοσμικό φρόνημα και να αποκτάς χριστιανικά φρονήματα, ώστε να διακρίνεις ποιο είναι το θέλημα του Θεού που είναι αγαθό και ευάρεστο σ' Αυτόν και τέλειο(Ρωμ. 12, 2), και με όλη σου τη δύναμη να επιδιώκεις να το εκπληρώσεις. Αλλά και τη νεότητά σου υπόταξέ την στον λόγο του Θεού, όπως απαιτεί ο λόγος αυτός, δηλαδή να παραστήσεις το σώμα σου θυσία στο Θεό ζωντανή, αγία, ευάρεστη στο Θεό, χρησιμοποιώντας τα μέλη σου ως όργανα πράξεων αγίων και όχι αμαρτίας. αυτή είναι η λογική λατρεία(Ρωμ. 12,1). Κάθε υγρασία σαρκικής επιθυμίας με τη λίγη τροφή και το λίγο νερό και με ολονύκτιες αγρυπνίες σβήσε και μάρανέ την, για να πεις και συ σαν τον Δαβίδ: «Τόσο πολύ κακουχήθηκα, ώστε έγινα κατάξερος σαν ασκός που τον ξέρανε η πάχνη και η

παγωνιά, αλλά δεν λησμόνησα τα δικαιώματά Σου και τις εντολές Σου»(Ψαλμ. 118, 83). Και αφού κατανοήσεις βαθιά ότι ανήκεις στο Χριστό, σταύρωσε τη σάρκα σου μαζί με τα πάθη και τις επιθυμίες της(Γαλ. 5, 24) και νέκρωσε τα μέλη σου που επιθυμούν τις γήινες ηδονές(Κολ. 3, 5), όχι μόνο την πορνεία αλλά και κάθε ακαθαρσία που ενεργείται στη σάρκα από τα πονηρά πνεύματα.

Και δε σταματά μόνο ως εδώ τον αγώνα εκείνος που περιμένει το στεφάνι της αληθινής και αμόλυντης και ολοκληρωτικής παρθενίας, αλλά ακολουθώντας την αποστολική διδασκαλία, αγωνίζεται να νεκρώσει και αυτού του πάθους της σαρκικής επιθυμίας την έννοια και την κίνηση. Όμως ούτε και σ' αυτό αναπαύεται, από το σφοδρό έρωτα που έχει να κατασκηνώσει επάνω στο σώμα του η αγγελική και αμόλυντη παρθενία, αλλά προσεύχεται να εξαφανιστεί και αυτή η ενθύμιση της ψιλής επιθυμίας που έρχεται με το λογισμό στο νου, χωρίς κίνηση και πάθος σωματικό, αλλ' απλώς σαν παρεκτροπή του νου. Αυτό μόνο με την ουράνια βοήθεια και δύναμη και πλούσια παροχή του Αγίου Πνεύματος είναι δυνατό να κατορθωθεί, αν ίσως και υπάρχουν άνθρωποι που γίνονται πράγματι άξιοι γι' αυτή τη χάρη.

Έτσι λοιπόν εκείνος που περιμένει το στεφάνι της καθαρής και άυλης και αμόλυντης παρθενίας, σταυρώνει τη σάρκα με ασκητικούς πόνους, νεκρώνει τα γήινα μέλη του με την αύξηση και επιμονή στην εγκράτεια, φθείρει τον εξωτερικό άνθρωπο με το να τον κάνει αδύνατο και ζαρωμένο και κατάξερο. Έτσι με την πίστη και με τους αγώνες και την ενέργεια της θείας χάρης, ο εσωτερικός άνθρωπος, δηλαδή η ψυχή, θα ανανεώνεται ημέρα με την ημέρα(Β΄ Κορ. 4, 16), προοδεύοντας στο καλύτερο με το να μεγαλώνει στην αγάπη, να στολίζεται με πραότητα, να ευφραίνεται με αγαλλίαση του πνεύματος, να κυριαρχεί μέσα στην καρδιά του ως επιβράβευση η ειρήνη του Χριστού(Κολ. 3, 15), να οδηγείται από την καλοσύνη, να φυλάγεται με την αγαθότητα, να κρατείται από το φόβο του Θεού, να φωτίζεται από φρόνηση και πνευματική γνώση, να γίνεται λαμπρός από σοφία, να καθοδηγείται από την ταπεινοφροσύνη. Με αυτές και παρόμοιες αρετές ο νους ανανεώνεται από το Άγιο Πνεύμα και αναγνωρίζει πάνω του τα χαρακτηριστικά της θείας εικόνας και εννοεί πλήρως το νοητό και άρρητο κάλλος της ομοιώσεως με τον Κύριο και κατακτά τον πλούτο της αυτοδίδακτης κι αυτομάθητης σοφίας που περιέχει ο εσωτερικός ενδιάθετος νόμος.

Λέπτυνε λοιπόν, παιδί μου, τη νεαρή σου σάρκα και θρέψε με τα προελεχθέντα την αθάνατη ψυχή και ανανέωσε το νου σου με τις αρετές που είπαμε με την συνέργεια του Αγίου Πνεύματος. Γιατί νεανικές σάρκες που έχουν παχύνει με διάφορα φαγητά και κρασί, είναι σαν χοίρος έτοιμος για σφάξιμο, ενώ με το άναμμα των σαρκικών ηδονών σφάζεται η ψυχή και με το βρασμό της κακής επιθυμίας αιχμαλωτίζεται ο νους και δεν μπορεί να υποφέρει τις ηδονές της σάρκας. Γιατί είσοδος αίματος φέρνει έξοδο πνεύματος. Ιδιαιτέρως το κρασί ούτε να το μυρίζει ο νέος, μην τυχόν από την διπλή φωτιά που φανερώνεται με την εσωτερική ενέργεια του πάθους και με την εξωτερική οινοποσία, η ηδονή της σάρκας ανάψει πολύ, διώξει την πνευματική ηδονή του πόνου της κατανύξεως και φέρει σύγχυση και απολίθωση στην καρδιά. Αλλά ούτε το νερό δεν πρέπει να το χορταίνει ο νέος, για χάρη της πνευματικής επιθυμίας. Επειδή πάρα πολύ βοηθεί στην απόκτηση της σωφροσύνης η στέρηση του νερού, πράγμα που αν το δοκιμάσεις θα το πληροφορηθείς με την πείρα σου. Κι αυτό δεν σου το νομοθετώ ούτε το ορίζω αναγκαστικά, αλλά ως επινόηση και καλή μέθοδο που βοηθεί στην αληθινή παρθενία και ακριβή σωφροσύνη από αγάπη σε παρακινώ και σε συμβουλεύω, αφήνοντας στην αυτεξούσια προαίρεσή σου να κάνεις ό,τι θέλεις.

Έλα τώρα λοιπόν να πούμε μερικά και για το παράλογο πάθος της οργής που ερημώνει και συγχίζει και σκοτίζει κάθε ψυχή και αποδεικνύει τον άνθρωπο όμοιο με θηρίο, όταν ενεργεί και μπαίνει σε κίνηση ο θυμός και μάλιστα σ' εκείνον που είναι ευέξαπτος και κλίνει πολύ στο πάθος αυτό. Αυτό το πάθος στηρίζεται ιδιαίτερα στην υπερηφάνεια και δυναμώνει με αυτή και γίνεται ακατάλυτο. Εφόσον το διαβολικό δένδρο της έχθρας, της οργής και του θυμού ποτίζεται από το πρόστυχο νερό της υπερηφάνειας, ανθεί και θάλλει και φέρνει πολύ καρπό ανομίας. Και έτσι το οικοδόμημα του πονηρού διαβόλου γίνεται ακατάλυτο, γιατί έχει στήριγμα και οχύρωμα τα θεμέλια της υπερηφάνειας. Αν λοιπόν θέλεις το δένδρο της ανομίας, δηλαδή το πάθος της έχθρας, του θυμού και

της οργής να ξεραθεί μέσα σου και να γίνει άκαρπο και να έρθει η αξίνη του Πνεύματος να το κόψει και να το ρίξει στη φωτιά(Ματθ. 3, 10) και να το σηκώσει μαζί με κάθε κακία, και αν θέλεις το σπίτι της ανομίας που κτίζει ο πονηρός με κακία μέσα στη ψυχή με πέτρες τις διάφορες εύλογες ή παράλογες προφάσεις (που παρουσιάζονται κάθε φορά στους λογισμούς από τα υλικά πράγματα ή λόγια και κτίζει με αυτά οικοδομή κακίας μέσα στην ψυχή) βάζοντας από κάτω για στήριγμα και οχύρωμα τους λογισμούς της υπερηφάνειας. αν λοιπόν θέλεις να κατεδαφιστεί και να κατασκαφτεί αυτή η οικοδομή, να έχεις την ταπείνωση του Κυρίου αλησμόνητη μέσα στην καρδιά σου.

Τι ήταν δηλαδή ο Κύριος και τι έγινε για μας και από ποια φωτεινά ύψη θεότητας που ήταν αποκαλυμμένη ανάλογα με τη δύναμη των επουρανίων ουσιών και που τη δόξαζε κάθε λογική φύση, Άγγελοι, Αρχάγγελοι, Θρόνοι, Κυριότητες, Αρχές, Εξουσίες, Χερουβείμ και Σεραφείμ και όσες άγνωστες νοερές δυνάμεις, (που τα ονόματά τους δεν έφτασαν σ' εμάς, όπως υπαινίσσεται ο Απόστολος Παύλος[Εφ. 1, 21]), σε ποιο βάθος ταπεινώσεως ανθρώπων εξαιτίας της άρρητης αγαθότητάς Του κατέβηκε και έγινε σε όλα όμοιος με εμάς που καθόμαστε απελπισμένοι στο σκοτάδι της πλάνης και της ασέβειας και στη σκιά της αμαρτίας και του θανάτου(Ησ. 9, 2. Ματθ. 4, 16. Λουκ. 1, 79), που με την παράβαση του Αδάμ γίναμε αιχμάλωτοι και μας εξουσιάζει ο εχθρός με την ενέργεια των παθών. Σε τέτοια λοιπόν φοβερή και άγρια αιχμαλωσία ενώ βρισκόμαστε και είχαμε κατακτηθεί από τον αόρατο και πικρό θάνατο, δεν ντράπηκε ο Κύριος κάθε ορατής και αόρατης κτίσεως, αλλά ταπείνωσε τον εαυτό Του και αφού ανέλαβε τον άνθρωπο, που είχε καταδικαστεί κάτω από τα πάθη της ατιμίας και της επιθυμίας με τη δεσποτική απόφαση, έγινε άνθρωπος όμοιος σε όλα με εμάς χωρίς αμαρτία(Εβρ. 4, 15), δηλαδή χωρίς τα πάθη της ατιμίας. Γιατί τις τιμωρίες που επιβλήθηκαν από τη δεσποτική απόφαση για την αμαρτία της παραβάσεως στους ανθρώπους, την τιμωρία του θανάτου, τον κόπο, την πείνα, την δίψα και τα λοιπά, όλα τα πήρε επάνω Του ο Κύριος Ιησούς και έγινε ό,τι είμαστε εμείς, για να γίνομε ό,τι είναι Αυτός. Ο Λόγος «σαρξ εγένετο»(Ιω. 1, 14) για να γίνει η σάρκα, Λόγος. Ήταν πλούσιος κι έγινε φτωχός για μας, ώστε να πλουτήσομε με την φτώχεια Εκείνου(Β΄ Κορ. 8, 9). Έγινε όμοιος με εμάς εξαιτίας της πολλής φιλανθρωπίας, για να γίνομε εμείς όμοιοι με Αυτόν, μέσω κάθε αρετής. Γιατί αφότου ήρθε ο Χριστός, πράγματι ο άνθρωπος που πλάστηκε κατ' εικόνα και ομοιώσή Του, ανανεώνεται με τη χάρη και τη δύναμη του Παναγίου Πνεύματος και φτάνει στα μέτρα της τέλειας αγάπης, η οποία βγάζει έξω από την ψυχή τον φόβο(Α΄ Ιω. 4, 18) και η οποία δεν ξεπέφτει ποτέ, γιατί «η αγάπη ουδέποτε εκπίπτει»(Α΄ Κορ. 13, 8). Η αγάπη, όπως λέει ο Ιωάννης, είναι ο Θεός, κι όποιος μένει μέσα στην αγάπη, μένει στο Θεό(Α΄ Ιω. 4, 16). Σ' αυτό το μέτρο καταξιώθηκαν και έφτασαν οι Απόστολοι και εκείνοι οι οποίοι άσκησαν την αρετή σαν τους Αποστόλους και παρουσίασαν τους εαυτούς των τέλειους στον Κύριο και ακολούθησαν σε όλη τους τη ζωή με τέλειο πόθο το Χριστό.

Αυτή λοιπόν την τόσο μεγάλη ταπείνωση, την οποία ανέλαβε επάνω Του ο Κύριος για την αγάπη Του προς εμάς από ανέκφραστη φιλανθρωπία, να σκέφτεσαι χωρίς να την ξεχνάς, δηλαδή την κατοίκηση του Θεού Λόγου στη μήτρα της Αειπαρθένου Μαρίας, το ότι έλαβε ανθρώπινη μορφή, τη γέννησή Του από γυναίκα, την αύξησή Του σωματικά, τις ατιμίες, τις βρισιές, τις κατηγορίες, τα περιπαίγματα, τις κακολογίες, τις μάστιγες, τα φτυσίματα, τα γέλια, τον εμπαιγμό, την κόκκινη χλαμύδα, το ακάνθινο στεφάνι, την απόφαση των αρχόντων εναντίον Του, τη φωνή των ανόμων Ιουδαίων, αν και ήταν ομόφυλοί Του: «άρον, άρον, σταύρωσον αυτόν»(Ιω. 19, 15), το σταυρό, τα καρφιά, τη λόγχη, τον ποτισμό με ξύδι και χολή, τον θρίαμβο των εθνικών, τα περιφρονητικά γέλια εκείνων που περνούσαν κοντά στο σταυρό και έλεγαν: «Αν είσαι γιος του Θεού, κατέβα από το σταυρό, και θα σε πιστέψομε»(Ματθ. 27, 39-40), και τα λοιπά πάθη που υπέφερε για χάρη μας, τη σταύρωση, το θάνατο, την τριήμερη ταφή, την κάθοδο στον άδη. Έπειτα να σκέφτεσαι τους καρπούς των παθών του Κυρίου, τι λογής και ποιοι είναι, δηλαδή την ανάσταση από τους νεκρούς, τη λαφυραγώγηση του άδη και του θανάτου από τις ψυχές που ανταμώθηκαν με τον Κύριο, την Ανάληψη στους ουρανούς, το κάθισμά Του στα δεξιά του Πατέρα, την παραπάνω από κάθε αρχή και εξουσία και από κάθε όνομα τιμημένο τιμή και δόξα(Εφ. 1, 21), την προσκύνηση από όλους τους αγγέλους(Εβρ. 1, 6) του πρωτότοκου των νεκρών εξαιτίας των παθημάτων Του, σύμφωνα με την αποστολική φωνή που λέει: «Ας υπάρχει μέσα σας το φρόνημα της ταπεινώσεως και

αυταπαρνήσεως που υπήρχε και στον Ιησού Χριστό, ο Οποίος αν και είχε την ίδια ουσία και φύση με τον Θεό, κι ενώ υπήρχε με τη μορφή του Θεού, δε θεώρησε ότι ήταν κάτι που είχε αρπάξει η ισότητά Του με τον Θεό, αλλά απογύμνωσε τον εαυτό Του και μίκρυνε μόνος Του πρόσκαιρα τη δόξα και το μεγαλείο της θεότητός Του και πήρε μορφή δούλου κι έγινε όμοιος με τους ανθρώπους. Και κατά το εξωτερικό σχήμα βρέθηκε ως άνθρωπος, ενώ ήταν συγχρόνως και Θεός. Και ταπείνωσε τον εαυτό Του με το να γίνει υπήκοος μέχρι θανάτου και μάλιστα θανάτου σταυρικού. Για την ταπείνωση Του αυτή και την υπακοή, ο Θεός τον σήκωσε πάρα πολύ ψηλά και ως άνθρωπο, και του χάρισε όνομα που είναι παραπάνω από κάθε άλλο όνομα. Για να λυγίσει ταπεινά στο όνομα του Ιησού κάθε γόνατο και να προσκυνήσουν λατρευτικά Αυτόν τον Ιησού και οι Άγγελοι στους ουρανούς, και οι άνθρωποι της γης, αλλά και αυτά τα όντα που βρίσκονται στα καταχθόνια κτλ.»(Φιλιπ. 2, 5-10). Να λοιπόν ποιες είναι οι αιτίες οι οποίες, σύμφωνα με τη δικαιοσύνη του Θεού, ανέβασαν τον Θεάνθρωπο σε τέτοια δόξα και τέτοιο ύψος.

Λοιπόν, αν με πόθο και καλή προαίρεση διατηρείς αυτά αλησμόνητα μέσα στην καρδιά σου, δεν θα σε κυριεύσει το πάθος της έχθρας, της οργής και του θυμού. Επειδή όταν βγουν από κάτω τα θεμέλια της υπερηφάνειας με την ταπείνωση του Χριστού που θα συλλογίζεσαι, όλο το οικοδόμημα της ανομίας του θυμού και της οργής και της λύπης εύκολα και από μόνο του κατεδαφίζεται. Γιατί ποια σκληρή και πέτρινη καρδιά, αν έχει διαρκώς στο νου της την τόση μεγαλειότητα του Μονογενούς Υιού του Θεού που τόσο ταπεινώθηκε για μας και αν θυμάται τα πάθη που απαρίθμησα παραπάνω, δεν συντρίβεται; Δεν έρχεται σε κατάνυξη; Δεν ταπεινώνεται; Πώς δεν θα γίνει θεληματικά στάχτη και χώμα(Γεν. 18, 27. Ιώβ 42, 6. Σ. Σειρ. 17, 32) να την πατούν όλοι οι άνθρωποι κατά την Γραφή; Και έτσι όταν ταπεινώνεται και συντρίβεται η ψυχή αποβλέποντας στην ταπείνωση του Χριστού, ποιος θυμός μπορεί να την νικήσει; Ποια οργή; Ποια πικρία μπορεί να υπερισχύσει;

Αλλά όπως φαίνεται, η λησμοσύνη των λογισμών αυτών που μας συμφέρουν και μας δίνουν ζωή, και η αδελφή της λησμοσύνης οκνηρία και η συνεργός και ομότροπή τους άγνοια, δηλαδή τα πιο βαριά και εσώτερα πάθη της ψυχής, τα δυσκολοεξιχνίαστα και δυσκολονίκητα, που καλύπτουν και σκοτίζουν την ψυχή με φοβερή πολυπραγμοσύνη, κάνουν να ενεργούν και να φωλιάζουν μέσα σ' αυτή τα υπόλοιπα πάθη της κακίας. Επειδή προκαλούν αφοβία και αμέλεια των καλών και προσφέρουν άφοβα και εύκολα εργασία για κάθε πάθος. Γιατί όταν η ψυχή είναι σκεπασμένη από την πάγκακη λησμοσύνη και από την ολέθρια αμέλεια και από την άγνοια, τη μητέρα και την τροφό όλων των κακών, εύκολα δένεται ο άθλιος και τυφλός νους από κάθε τι που βλέπομε ή σκεφτόμαστε ή ακούμε. Παράδειγμα: αν δει όμορφη γυναίκα, ευθύς πληγώνεται από την σαρκική επιθυμία. Και έτσι λοιπόν, αφού δεχτούν οι μνήμες εκείνο που είδε ή άκουσε ή ψηλάφησε, με το ξανατύπωμα των σκέψεων και την κακή μελέτη ξαναζωγραφίζουν μέσα μας τις εικόνες, και με τον τρόπο αυτό μολύνουν τον εμπαθή και άθλιο νου, με την ενέργεια των πορνικών πνευμάτων. Τότε λοιπόν και η σάρκα, αν είναι παχιά και λιπαρή ή νέα ή επιρρεπής στα σαρκικά πάθη, διεγείρεται εύκολα προς το πάθος από τις μνήμες αυτές και κάνει κινήσεις προς την επιθυμία, ή ενίοτε στον ύπνο ή και στον ξύπνο εργάζεται την ακαθαρσία, αν και δεν πλησίασε γυναίκα. Και ναι μεν από τους πολλούς νομίζεται εγκρατής και παρθένος και αγνός – και άγιος ακόμη νομίζεται -, ενώπιον όμως του Θεού που επιβλέπει τα κρυφά των καρδιών, κρίνεται ως ακάθαρτος και άσωτος και μοιχός. Και δικαίως καταδικάζεται εκείνη την ημέρα αν δεν θρηνεί και δεν πενθεί και αν με νηστείες, αγρυπνίες και ακατάπαυστες προσευχές δεν μαράνει τη σάρκα. Το νου όμως πρέπει με άγιες ενθυμήσεις και μελέτες του λόγου του Θεού να θεραπεύσει και να διορθώσει. Έτσι προσφέρει άξια μετάνοια στο Θεό, ενώπιον του Οποίου σκέφτηκε ή έπραξε τα κακά. Γιατί είναι αληθινή η γλώσσα που είπε: «Εγώ όμως σας λέω, καθένας που βλέπει γυναίκαι με βλέμμα επιθυμίας, ήδη έκανε μοιχεία μ' αυτήν μέσα στην καρδιά του(Ματθ. 5, 28).

Γι' αυτό συντελεί πολύ, και μάλιστα στους νέους, να μη συναντιούνται με γυναίκες διόλου, αν είναι δυνατό, ακόμη και αν νομίζονται άγιες. Αν είναι δυνατό να ζουν μακριά από τους ανθρώπους, οπότε περνά κανείς ελαφρότερα τον πόλεμο και αισθάνεται καθαρότερα την προκοπή του, και μάλιστα αν

προσέχει με ακρίβεια στον εαυτό του και περνά αγωνιζόμενος με ολιγάρκεια, με λίγη πόση νερού και αγρυπνία πολλή και προσευχή, και φροντίζει να συναναστρέφεται και να είναι μαζί με πεπειραμένους πνευματικούς πατέρες και να φροντίζει να οδηγείται από αυτούς. Γιατί είναι επικίνδυνο να ζει κανείς μόνος του, ιδιόρρυθμος και αδέσποτος, ή να ζει μαζί με ανθρώπους που δεν έχουν πείρα του πνευματικού πολέμου. Οι άνθρωποι αυτοί κυριεύονται με διαφορετικούς τρόπους πολέμου, γιατί είναι πολλά τα μηχανήματα της κακίας και πολλές οι κρυφές ενέδρες, και διάφορες παγίδες από όλα τα μέρη έχουν στηθεί από τον εχθρό διάβολο. Γι’ αυτόν, αν είναι δυνατόν, πρέπει κανείς να φροντίζει και να αγωνίζεται να είναι συνεχώς μαζί με ανθρώπους που έχουν πνευματική γνώση, με σκοπό, αν ο ίδιος δεν έχει φωτισμό αληθινής γνώσεως, επειδή είναι ακόμη ατελής η πνευματική ηλικία του και είναι νήπιο, περπατώντας μαζί με εκείνον που έχει, να μην περπατά στο σκοτάδι, να μην κινδυνεύει να πέσει σε θηλειές και παγίδες και να μην πέφτει πάνω στα νοητά θηρία που ζουν στο σκοτάδι κι αρπάζουν και αφανίζουν εκείνους που περπατούν μέσα σ’ αυτό το σκοτάδι χωρίς το νοητό λύχνο του θείου λόγου.

Αν λοιπόν, θέλεις παιδί μου, να αποκτήσεις δικό σου λύχνο φωτός νοητού και πνευματικής γνώσεως μέσα σου, για να μπορέσεις ανεμπόδιστα να περπατήσεις μέσα στο βαθύτατο σκοτάδι αυτού του αιώνα και αν θέλεις να καθοδηγούνται τα βήματά σου από τον Κύριο με σκοπό να θελήσεις σφοδρά το δρόμο του Ευαγγελίου κατά τον προφήτη(Ψαλμ. 36, 23), δηλαδή να θελήσεις να ζεις μέσα στη φλογερή πίστη προς τις τελειότερες ευαγγελικές εντολές και να συμμετέχεις στα πάθη του Κυρίου με ιερή επιθυμία και προσευχή, εγώ σου υποδεικνύω μια θαυμαστή μέθοδο και πνευματική επινόηση. Η μέθοδος αυτή δεν χρειάζεται σωματικό κόπο ή αγώνα, αλλά χρειάζεται πόνο ψυχικό και γνώση του νου και διάνοια προσεκτική που βοηθείται από το φόβο και την αγάπη του Θεού. Με τον τρόπο αυτό θα μπορέσεις εύκολα να τρέψεις σε φυγή το στρατόπεδο των εχθρών, κατά το μακάριο Δαβίδ, ο οποίος σκότωσε ένα γίγαντα αλλόφυλο με την πίστη και την εμπιστοσύνη του στο Θεό(Α΄ Βασ. 17, 45) και έτσι τις μυριάδες των εχθρών έτρεψε σε φυγή εύκολα μαζί με το λαό.

Στη δική μας περίπτωση υπάρχουν τρεις δυνατοί και ισχυροί γίγαντες, πάνω στους οποίους στηρίζεται όλη η εχθρική δύναμη του νοητού Ολοφέρνη[Ιουδίθ 2, 4](του διαβόλου). αυτοί όταν πέσουν κάτω και νεκρωθούν, εύκολα θα εξασθενήσει όλη η δύναμη των πονηρών πνευμάτων. Αυτοί οι τρεις γίγαντες είναι η άγνοια, μητέρα όλων των κακών, η λησμοσύνη, αδελφή, βοηθός και συνεργάτης της άγνοιας, και η ραθυμία, η οποία υφαίνει το σκοτεινό και μαύρο σύννεφο για ένδυμα και σκέπασμα της ψυχής και η οποία στηρίζει και δυναμώνει τις άλλες δύο και τους δίνει ύπαρξη και φυτεύει στην αμελέστατη ψυχή την κακία και την στερεώνει. Από τη ραθυμία, τη λησμοσύνη και την άγνοια δυναμώνουν τα υποστηλώματα των λοιπών παθών και μεγαλώνουν. Γιατί με το να είναι οι τρεις αυτές κακίες βοηθοί η μία στην άλλη, αποδεικνύονται ισχυρές δυνάμεις και δυνατοί άρχοντες του πονηρού διαβόλου, μέσω των οποίων ο στρατός των πονηρών πνευμάτων επιστρέφει και υποστηρίζεται και μπορεί να εκτελεί τις πονηρές βουλές του, και χωρίς αυτές όσα είπαμε πριν δεν μπορούν να υπάρξουν.

Αν λοιπόν θέλεις να νικήσεις τα πάθη που αναφέραμε πριν και να κατατροπώσεις με ευκολία το στρατό των νοητών αλλοφύλων, αφού συμμαζευτείς στον εαυτό σου με την προσευχή και τη βοήθεια του Θεού και αφού βυθιστείς στα βάθη της καρδιάς σου, ξετρύπωσε τους τρεις αυτούς δυνατούς γίγαντες του διαβόλου, τη λησμοσύνη, τη ραθυμία και την άγνοια, που είναι υποστηλώματα των δαιμόνων, μέσω των οποίων επιστρέφουν και τα λοιπά πάθη της κακίας και ενεργούν και ζουν και δυναμώνουν μέσα στις ψυχές των αμαθών και φιληδόνων. Και με πολλή προσοχή και επιμέλεια του νου και με τη θεία βοήθεια, και αφού βρεις αυτές τις μεγάλες κακίες που οι άλλοι τις αγνοούν και ούτε φαντάζονται ότι υπάρχουν, αυτές που είναι πιο καταστρεπτικές από όλα τα άλλα κακά, πολέμησέ τις με τα όπλα της δικαιοσύνης που είναι αντίθετα σ’ αυτές. Τη λησμοσύνη πολέμησέ την με την αγαθή μνήμη που είναι αιτία όλων των καλών. την άγνοια πολέμησέ την με τη φωτισμένη γνώση, με την οποία η ψυχή ξαναξυπνάει και διώχνει από πάνω της το σκοτάδι της άγνοιας. τη ραθυμία πολέμησέ την με την προθυμία που είναι όπλο άριστο να βάλει

σε τάξη και να σπρώξει την ψυχή προς την σωτηρία.

Αφού ντυθείς αυτά τα όπλα της αρετής, με τη δύναμη του Αγίου Πνεύματος, με κάθε είδους προσευχή και δέηση, με γενναιότητα και ανδρεία, θα κατανικήσεις τους τρεις γίγαντες που αναφέραμε των εχθρών δαιμόνων. Με την άριστη μνήμη του Θεού σκεπτόμενος πάντοτε όσα είναι αληθινά, όσα είναι σεμνά και σεβαστά, όσα είναι σύμφωνα με το δίκαιο, όσα είναι αγνά, όσα έχουν καλή φήμη, και οποιαδήποτε άλλη αρετή και οποιοδήποτε έργο που είναι άξιο επαίνου(Φιλιπ. 4, 8) θα νικήσεις την παγκάκιστη λησμοσύνη και θα τη διώξεις μακριά σου. Με τη φωτισμένη και ουράνια γνώση θα εξαφανίσεις την καταστρεπτική και σκοτεινή άγνοια. με την κάλλιστη και γεμάτη από αρετή προθυμία θα διώξεις μακριά την άθεη ραθυμία, η οποία φυτεύει μέσα στη ψυχή το κακό. Αυτές τις αρετές αφού τις αποκτήσεις όχι με ψιλή προαίρεση μόνο, αλλά πραγματικά – με τη βοήθεια του Θεού και τη συνεργασία του Αγίου Πνεύματος -, με πολλή προσοχή και προσευχή, θα μπορέσεις να γλυτώσεις από τους τρεις δυνατούς γίγαντες του πονηρού που αναφέραμε. Γιατί η συνύπαρξη γνώσεως αληθινής και μνήμης λόγων Θεού και αγαθής προθυμίας, που με την βοήθεια της ζωντανής χάρης θα εγκατασταθεί με αγώνα στη ψυχή και θα διατηρηθεί με επιμέλεια, εξαφανίζει από αυτή (την ψυχή) και καθιστά ανύπαρκτο κάθε ίχνος λησμοσύνης και άγνοιας και ραθυμίας. Και λοιπόν, τότε βασιλεύει η θεία χάρη μέσα στην ψυχή, στο όνομα του Ιησού Χριστού του Κυρίου μας. σ’ Αυτόν η δόξα και η εξουσία σε όλους τους αιώνες. Αμήν.

ΑΓΙΟΣ ΗΣΥΧΙΟΣ Ο ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ

Σύντομη βιογραφία

Ο όσιος πατέρας μας Ησύχιος ήταν πρεσβύτερος στην Εκκλησία των Ιεροσολύμων. Έζησε στα χρόνια του Θεοδοσίου του νέου και φημιζόταν για το διδακτικό περιεχόμενο των λόγων του. Η κοίμησή του έγινε γύρω στο έτος 433.Έγραψε πολλά συγγράμματα, από τα οποία μόνον ο παρών λόγος που αποτελείται από 203 κεφάλαια έχει συμπεριληφθεί στη Φιλοκαλία. Θεωρήθηκε χρησιμότατος σχετικά με τη νήψη και την προσοχή του νου για τους αρχάριους. αλλά και στη φυλακή της καρδιάς, παραπάνω από κάθε άλλον ωφελιμότερος. Γι' αυτόν ο κριτικός Φώτιος λέει τα εξής κατά λέξη (Ανάγνωση 198):

"Και μέσα στα άλλα περιέχει και το εικοστό δεύτερο (κεφάλαιο) του Ησυχίου πρεσβυτέρου Ιεροσολύμων, με το οποίο ολοκληρώνεται όλη η διδασκαλία του βιβλίου, απαραίτητη όσο τίποτε άλλο για όσους ασκούνται και αποβλέπουν στην βασιλεία των ουρανών. Είναι ακόμη και στην ανάγνωση σαφής και στα άλλα τέτοιος, όπως αρμόζει σε ανθρώπους που δεν ενδιαφέρονται καθόλου για τον αγώνα των λόγων, αλλά έχουν αναδεχθεί όλο τον κόπο και τη φροντίδα για την άσκηση στα έργα της αρετής".

ΑΓΙΟΣ ΗΣΥΧΙΟΣ Ο ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ

Προς τον Θεόδουλο, Λόγος περί νήψεως και αρετής χωρισμένος σε 203 κεφάλαια (τα λεγόμενα αντιρρητικά και ευκτικά)

1. Η νήψη είναι μια μέθοδος και επιστήμη, η οποία απαλλάσσει τον άνθρωπο – με την βοήθεια του Θεού – τελείως από εμπαθείς σκέψεις και λόγους και από πονηρά έργα, αν εξακολουθεί ο άνθρωπος την πνευματική αυτήν μέθοδο επί πολύν καιρό και την εφαρμόζει με προθυμία. Η νήψη χαρίζει επίσης ασφαλή γνώση του ακαταλήπτου Θεού, όσο είναι δυνατόν, και λύση θείων και κρυπτών μυστηρίων. Επίσης με αυτήν κατορθώνει ο άνθρωπος να εκπληρώσει όλες τις εντολές της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης και αυτή παρέχει όλα τα αγαθά του μέλλοντος αιώνος. Αυτή είναι κυρίως η καθαρότητα της καρδιάς, η οποία λόγω του μεγαλείου και της ωραιότητάς της, ή, για να κυριολεκτήσω, λόγω της αμέλειάς μας είναι πάρα πολύ σπάνια σήμερα στους μοναχούς. Αυτήν ο Χριστός την μακαρίζει με αυτά τα λόγια: «Μακάριοι όσοι έχουν καθαρή καρδιά διότι αυτοί θα αντικρύσουν τον Θεό»(Ματθ. 5, 8). Τέτοια λοιπόν που είναι, χρειάζεται και μεγάλο τίμημα για να την αγοράσεις. Η νήψη, όταν πολυκαιρίσει στον άνθρωπο γίνεται οδηγός σωστού και θεάρεστου βίου. αυτό είναι και η επισφράγιση της θεωρίας. Μας διδάσκει να κινούμε δίκαια και τα τρία μέρη της ψυχής (το λογιστικό, το θυμικό και το επιθυμητικό), και να φυλάγομε με ασφάλεια τις αισθήσεις μας. και τις τέσσερις γενικές αρετές (φρόνηση, ανδρεία, σωφροσύνη και δικαιοσύνη) τις μεγαλώνει κάθε μέρα σ' εκείνον που την κατέχει.

2. Ο μέγας νομοθέτης Μωυσής, ή μάλλον το Πνεύμα το Άγιο, θέλοντας να φανερώσει πόσο άμεμπτη και καθαρή και γενική και υψοποιός είναι η αρετή της νήψεως, και θέλοντας να διδάξει πως να την αρχίζουμε και να την εκτελούμε, λέει: «Να προσέχεις τον εαυτό σου μήπως ένας λόγος κρυμμένος στην καρδιά σου γίνει ανόμημα»(Δευτ. 15, 9). Κρυμμένο λόγο ονομάζει τη μονολόγιστη ενθύμηση (παράσταση) ενός πονηρού πράγματος, το οποίο μισεί ο Θεός. Αυτό οι Πατέρες το ονομάζουν και «προσβολή», η οποία γίνεται στην καρδιά από το διάβολο. Στην προσβολή, μόλις εμφανιστεί στο νου μας, επακολουθούν οι λογισμοί μας, οι οποίοι αρχίζουν και συνομιλούν μαζί της με πάθος.

3. Η νήψη είναι δρόμος κάθε αρετής και εντολής Θεού. Αυτή λέγεται επίσης και ησυχία της καρδιάς. Και όταν φτάσει σε τελειότητα, χωρίς δαιμονικές φαντασίες, λέγεται και φυλακή του νου.

4. Εκείνος που γεννήθηκε τυφλός, δεν βλέπει το φως του ήλιου. Και εκείνος που δεν ζει με τη νήψη, δεν βλέπει τις πλούσιες ακτινοβολίες της χάρης που έρχεται από τον ουρανό. Ούτε θα ελευθερωθεί ποτέ από τα πονηρά έργα και λόγια και σκέψεις που μισεί ο Θεός. Και κατά την έξοδό του από την ζωή δε θα περάσει ελεύθερα από τους άρχοντες του σκοτεινού ταρτάρου.

5. Προσοχή είναι μια αδιάλειπτη ησυχία της καρδιάς από κάθε πονηρό λογισμό. μόνον τον Ιησού Χριστό, τον Υιό του Θεού και Θεό ακατάπαυστα αναπνέει και επικαλείται την βοήθειά Του και μαζί του αντιπαρατάσσεται με ανδρεία εναντίον των πονηρών δαιμόνων. Και σ' Αυτόν εξομολογείται, γιατί μόνον ο Ιησούς έχει εξουσία να συγχωρεί αμαρτίες. Η ψυχή με την επίκλησή της εναγκαλίζεται αδιάκοπα το Χριστό, ο Οποίος μόνος γνωρίζει τι κρύβουν οι καρδιές των ανθρώπων. και προσπαθεί να διαφύγει με κάθε τρόπο την προσοχή των ανθρώπων η γλυκύτητά της και ο εσωτερικός της αγώνας, μήπως ο πονηρός την εξαπατήσει λαθραία, ανοίξει το δρόμο στην κακία και αφανίσει την ωραιότατη εργασία της.

6. Νήψη είναι μια μόνιμη σταθεροποίηση του λογισμού και στάση του στην πύλη της καρδιάς. βλέπει και ακούει τους κλέφτες λογισμούς να έρχονται, δηλαδή τι λένε και τι κάνουν οι ανθρωποκτόνοι δαίμονες. Και ποια είναι η μορφή που χάραξαν και όρθωσαν οι δαίμονες και η οποία προσπαθεί με τη φαντασία να εξαπατήσει το νου. Αυτά λοιπόν αν μας απασχολούν φιλόπονα, μας φανερώνουν, αν θέλομε, με εξαιρετική πληρότητα την πείρα του νοητού πολέμου.

7. Τη νήψη τη γεννά ο διπλός φόβος: τόσο οι εγκαταλείψεις από το Θεό, όσο και οι πειρασμοί που έρχονται για παιδαγωγία. Και είναι αυτή μια συνεχής παρουσία της προσοχής μέσα στην ηγεμονική δύναμη (το νου) του ανθρώπου που προσπαθεί να φράξει την πηγή των κακών λογισμών και έργων. Γι' αυτό έρχονται και οι εγκαταλείψεις και οι αναπάντεχοι εκ μέρους του Θεού πειρασμοί προς διόρθωση του βίου μας. Και μάλιστα σ' εκείνους που γεύθηκαν την ανάπαυση που δίνει το αγαθό της νήψεως και κατόπιν πέφτουν στην αμέλεια. Η νήψη που τηρείται συνεχώς γεννά τη συνήθεια. Η συνήθεια προκαλεί κάποια φυσική πυκνότητα στη νήψη. Κι αυτή γεννά ήρεμη θεωρία του νοητού πολέμου με τα χαρακτηριστικά του. τη διαδέχεται επίμονη ευχή του Ιησού και έπειτα γλυκιά ηρεμία του νου χωρίς φαντασίες και μια κατάσταση ενώσεως με τον Ιησού.

8. Ο νους του ανθρώπου που μένει σταθερός και επικαλείται το Χριστό εναντίον των πονηρών δαιμόνων και καταφεύγει σ' Αυτόν, μοιάζει μ' ένα θηρίο που το περικύκλωσαν πολλοί σκύλοι και αυτό έπιασε θέση σε ένα οχυρό τόπο και αντιστέκεται. Βλέπει από μακριά νοερά τους νοητούς λόγους των εχθρών και με το να παρακαλεί συνεχώς τον ειρηνοποιό Ιησού να πολεμά κατά των εχθρών, μένει απλήγωτος από αυτούς.

9. Αν γνωρίζεις και σου δόθηκε η χάρη το πρωί να στέκεσαι εμπρός στο Θεό και να εξετάζεσαι, αλλά και να εξετάζεις τον εαυτόν σου, εννοείς τι λέω για την νήψη. Αν όχι, έχε νήψη και θα λάβεις τη χάρη.

10. Τα συστήματα των θαλασσών τ' αποτελεί πολύ νερό. Σύστημα και δύναμη της νήψεως και της νηφαλιότητας και της βαθιάς ψυχικής ησυχίας, και άβυσσος θεωριών φοβερών και απορρήτων και μετανοητικής ταπεινώσεως και ειλικρίνειας και αγάπης, είναι η τέλεια νήψη και η χωρίς λογισμούς ευχή του Ιησού Χριστού. Και αυτό να γίνεται μάλιστα αδιάκοπα και πυκνά και χωρίς να χάνει κανείς την υπομονή του και να μικροψυχεί.

11. «Δε θα μπει στη βασιλεία των ουρανών καθένας που με λέει Κύριε, Κύριε, αλλ' όποιος κάνει το θέλημα του Πατέρα μου»(Ματθ. 7, 21). Θέλημα του Πατέρα είναι: «Σεις που αγαπάτε το Θεό να μισείτε τα πονηρά»(Ψαλμ. 96, 10). Λοιπόν, μαζί με την ευχή του Ιησού Χριστού, ας μισήσομε και τους πονηρούς λογισμούς και να, πράξαμε το θέλημα του Θεού.

12. Παράδειγμα τέλειο προς μίμηση και πρότυπο για το ανθρώπινο γένος και ανάκληση του προπατορικού αμαρτήματος είναι ο Κύριός μας και Θεός που έλαβε σάρκα και έβαλε εμπρός μας σαν ζωγραφικό πίνακα τον πανάρετο βίο Του. Μαζί με όλα τα καλά, μάς υπέδειξε μετά την βάπτισή Του, αφού ανέβηκε στην έρημο, και τούτο άρχισε με νηστεία τον νοητό πόλεμο εναντίον του διαβόλου, που πήγε προς Αυτόν όπως θα πήγαινε σε απλό άνθρωπο(Ματθ. 4, 3). Και με τον τρόπο που τον νίκησε, ο Κύριος δίδαξε κι εμάς τους αχρείους, πώς να παλεύομε εναντίον των πνευμάτων της πονηρίας, δηλαδή με ταπείνωση και νηστεία και προσευχή και νήψη. Και τούτο, ενώ δεν είχε ανάγκη από αυτά, ως Θεός και Θεός των θεών.

13. Τώρα, πόσοι τρόπο νήψεως υπάρχουν κατ' εμέ, που μπορούν να καθαρίζουν τον νου από εμπαθείς λογισμούς, δε θα βαρεθώ να σου τους φανερώσω με γλώσσα απλή και χωρίς στολίδια. Επειδή δεν το έκρινα καλό, σε καιρό πολέμου πνευματικού, να κρύψω σ' αυτό το λόγο την ωφέλεια μέσω των κομψών λόγων, και μάλιστα μιλώντας σε απλουστέρους. «Και συ, παιδί μου Τιμόθεε – λέει – πρόσεχε αυτά που διαβάζεις»(Α΄Τιμ. 4, 13).

14. Ένας τρόπος νήψεως είναι να εξετάζεις συχνά και προσεκτικά την φαντασία (παράσταση) του πονηρού λογισμού, δηλ. την «προσβολή», γιατί ο σατανάς δεν μπορεί χωρίς φαντασία να δημιουργεί λογισμούς και να τους παρουσιάζει στο νου για να τον εξαπατήσει.

15. Άλλος τρόπος είναι να κρατάς την καρδιά σου πάντοτε σε βαθιά σιωπή και ησυχία από κάθε λογισμό και να προσεύχεσαι.

16. Άλλος τρόπος είναι να παρακαλείς συνεχώς τον Κύριο Ιησού Χριστό με ταπείνωση να έρθει σε βοήθεια.

17. Άλλος τρόπος είναι να θυμάται κανείς ακατάπαυστα το θάνατο.

18. Όλες αυτές οι εργασίες, αγαπητέ, εμποδίζουν τις πονηρές σκέψεις σαν φοβεροί θυρωροί. Το να

προσβλέπεις στον ουρανό και να νομίζεις ότι η γη δεν είναι τίποτε, είναι και αυτό ωφέλιμο και αποτελεσματικό μαζί με τα άλλα, κι αν μου δώσει ο Θεός λόγο, θα το εκθέσω αλλού πιο εκτεταμένα.

19. Αν κόψομε για λίγο τις αιτίες των παθών και ασχοληθούμε με πνευματικές σκέψεις χωρίς να διατρίψομε σε αυτές και χωρίς να το κάνομε αυτό έργο μας, τότε εύκολα πάλι ξαναγυρίζομε στα πάθη της σάρκας, χωρίς να κερδίσομε τίποτε από αυτή την πνευματική εργασία μας, παρά μόνον τέλειο σκοτισμό του νου και παραστράτημα προς τα υλικά.

20. Πρέπει ο αγωνιζόμενος τον εσωτερικό αγώνα να έχει κάθε στιγμή του χρόνου αυτά τα τέσσερα: ταπείνωση, άκρα προσοχή, αντίρρηση κατά των πονηρών λογισμών και προσευχή. Να έχει ταπείνωση, γιατί ο αγώνας είναι εναντίον των υπερηφάνων δαιμόνων, για να έχει τη βοήθεια του Χριστού πρόχειρη επειδή ο Κύριος μισεί τους υπερήφανους(Παροιμ. 3, 14). Προσοχή, για να μην έχει στην καρδιά του κανένα λογισμό, έστω και αν αυτός φαίνεται αγαθός. Αντίρρηση, ώστε μόλις με οξύτητα εννοήσει ότι ήρθε ο δαίμονας, ευθύς με οργή να φέρει αντιλογία στον πονηρό. «Θ' απαντήσω, λέει, σε όσους με κατηγορούν: δεν θα υποταχθεί η ψυχή μου στον Θεό;»(Ψαλμ. 61, 1). Προσευχή για να φωνάξει δυνατά προς τον Χριστό με στεναγμό ανέκφραστο(Ρωμ. 8, 26), ευθύς μετά την αντίρρηση. Και τότε ο αγωνιζόμενος άνθρωπος θα δει τον εχθρό να παραλύει ή να εκδιώκεται από το προσκυνητό όνομα του Ιησού, σαν σκόνη στον άνεμο, ή να χάνεται σαν καπνός μαζί με τον πονηρό λογισμό του.

21. Όποιος δεν έχει προσευχή απαλλαγμένη από πονηρούς λογισμούς, αυτός είναι σαν να πηγαίνει στον πόλεμο χωρίς όπλο. Προσευχή εννοώ εκείνη που γίνεται ακατάπαυστη στα βάθη της ψυχής, ώστε με την επίκληση του Χριστού, ο σατανάς που πολεμά κρυφά, να μαστιγώνεται και να καίγεται.

22. Εσύ οφείλεις, με διαπεραστικό και διαρκώς τεταμένο μάτι του νου, να βλέπεις ώστε να αντιλαμβάνεσαι ποιος μπαίνει. και μόλις δεις ότι έρχεται να μπει πονηρός λογισμός, αμέσως με την αντίρρηση να σπάζεις την κεφαλή του φιδιού(Γεν. 3, 13). Και συγχρόνως με στεναγμό φώναξε το Χριστό, και θα δοκιμάσεις τη θεϊκή και αόρατη βοήθεια. Και τότε θα δεις λαμπρά την απλότητα και χρηστότητα της καρδιάς.

23. Εκείνος που κρατά ένα καθρέφτη στο χέρι του και βρίσκεται ανάμεσα σε άλλους, βλέπει στον καθρέφτη το δικό του πρόσωπο, όσο βλέπει και τα πρόσωπα των άλλων που σκύβουν στον καθρέφτη. Έτσι κι εκείνος που σκύβει μέσα στην καρδιά του, βλέπει την δική του κατάσταση μέσα σ' αυτήν, βλέπει όμως και τα μαύρα πρόσωπα των νοητών αιθιόπων, δηλαδή των δαιμόνων.

24. Δεν μπορεί ο νους μόνος του να νικήσει την φαντασία των δαιμόνων. Ας μην έχει ποτέ κανείς τέτοιο θάρρος. Επειδή είναι πανούργοι, υποκρίνονται ότι νικιούνται και ανατρέπουν τον αγωνιστή με την κενοδοξία. Αν όμως επικαλείσαι τον Ιησού Χριστό, τότε δεν μπορούν ούτε μια στιγμή να σταθούν και να σε δολιευθούν.

25. Πρόσεξε να μην υπερηφανευτείς και συ, όπως παλιά ο Ισραήλ, και παραδοθείς στους νοητούς εχθρούς. Γιατί ο παλαιός Ισραήλ, αφού τον ελευθέρωσε από τους Αιγυπτίους ο Θεός των όλων, επενόησε για βοηθό του χυτό είδωλο(Εξ. 32, 4).

26. Είδωλο χυτό να εννοήσεις τον ασθενή νου μας, ο οποίος ενόσω παρακαλεί τον Ιησού Χριστό εναντίον των πονηρών πνευμάτων, εύκολα τα καταδιώκει και με τεχνική μέθοδο κατατροπώνει τις αόρατες και εχθρικές δυνάμεις του εχθρού. Όταν όμως ο νους αποκτήσει απερίσκεπτα θάρρος στον εαυτό του, τότε κατακρημνίζεται σαν το πουλί που λέγεται οξύπτερος. Λέει η Γραφή: «Η καρδιά μου ήλπισε στο Θεό, πήρα βοήθεια, και η σάρκα μου αναβλάστησε»(Ψαλμ. 27, 7). «Και ποιος εκτός από τον Κύριο θα με αναστήσει και θα συμπαραταχθεί μαζί μου εναντίον των αμέτρητων λογισμών που τραβούν στο κακό;»(Ψαλμ. 93, 16). Όποιος έχει το θάρρος στον εαυτό του και όχι στο Θεό, θα έχει πτώση τρομακτική.

27. Της καρδιακής ησυχίας αγαπητέ, πρότυπο και παράδειγμα (αν θέλεις να αγωνίζεσαι) να έχεις το μικρό ζωύφιο, την αράχνη. Διαφορετικά δεν θεωρείσαι ότι ησύχασες στο νου όπως πρέπει. Η

αράχνη κυνηγά τις μικρές μύγες. κι εσύ, αν ησυχάζεις κοπιάζοντας μέσα στην ψυχή σου, δεν θα πάψεις να σκοτώνεις πάντοτε τα μικρά νήπια της Βαβυλώνας. με τον φόνο αυτόν μακαρίζεσαι από το Άγιο Πνεύμα δια του Δαβίδ(Ψαλμ. 136,9).

28. Δεν είναι δυνατόν η Ερυθρά Θάλασσα να φανεί στο στερέωμα ανάμεσα στ' αστέρια, ούτε είναι δυνατόν, άνθρωπος που ζει πάνω στη γη να μην αναπνέει τον αέρα. Έτσι δεν είναι δυνατό να καθαρίσομε την καρδιά μας από τις εμπαθείς σκέψεις και να διώξομε τους νοητούς εχθρούς απ' αυτή χωρίς συχνή επίκληση του Ιησού Χριστού.

29. Αν με ταπεινό φρόνημα και μνήμη θανάτου και αυτοκατηγορία και αντίρρηση κατά των πονηρών λογισμών και με επίκληση του Ιησού Χριστού μένεις μέσα στην καρδιά σου και αν τον στενό αλλά χαροποιό και τερπνό δρόμο της διάνοιας με τα παραπάνω όπλα βαδίζεις καθημερινά έχοντας νήψη, θα φτάσεις σε άγιες θεωρίες Αγίων. Και θα φωτιστείς σε βαθιά μυστήρια από τον Χριστό, στον Οποίο βρίσκονται οι θησαυροί οι κρυμμένοι της γνώσεως και της σοφίας(Κολ. 2, 3), στον Οποίο κατοικεί όλη η θεότητα με σωματική μορφή(Κολ. 2, 9). Θα αισθανθείς δηλαδή ότι μαζί με τον Ιησού, πήδησε ορμητικά στην ψυχή σου το Άγιο Πνεύμα, από το Οποίο ο νους του ανθρώπου φωτίζεται να βλέπει με ξέσκεπο πρόσωπο(Β΄Κορ. 3, 18). «Κανείς – λέει η Γραφή – δεν μπορεί να πει Κύριε Ιησού, παρά μόνο με την δύναμη του Αγίου Πνεύματος»(Α΄Κορ. 12, 3), δηλαδή το Άγιο Πνεύμα βεβαιώνει μυστικά ότι έχεις μέσα σου τον ζητούμενο Κύριο.

30. Πρέπει να γνωρίζουν και τούτο εκείνοι που θέλουν να μαθαίνουν τα θεία ότι οι φθονεροί δαίμονες πολλές φορές κρύβουν και συμμαζεύουν από μας το νοητό πόλεμο, γιατί φθονούν οι άγριοι την από τον πόλεμο προερχόμενη ωφέλεια και γνώση και ανύψωση προς τον Θεό. Θέλουν να μας κάνουν να μην φροντίζομε και τότε ξαφνικά ν' αρπάξουν τον νου μας και ν' αφαιρέσουν την προσοχή της διάνοιας. Γιατί αδιάκοπος σκοπός των δαιμόνων και αγώνας τους είναι να μην αφήνουν διόλου την καρδιά μας να ζει με προσοχή, επειδή γνωρίζουν τον πλούτο που μαζεύομε απ' αυτό στην ψυχή μας. Εμείς όμως τότε μάλιστα με την μνήμη του Κυρίου μας Ιησού Χριστού να επεκτεινόμαστε σε πνευματικές θεωρίες και ο πόλεμος θα γυρίζει πάλι στον νου μας. Μόνο με την γνώμη – για να το πω έτσι – του Κυρίου και με ταπείνωση πολλή ας τα κάνομε όλα.

31. Εφόσον ζούμε σε κοινόβιο, πρέπει με την αβίαστη προαίρεσή μας και με πρόθυμη καρδιά να κόβομε κάθε θέλημά μας απέναντι στον ηγούμενο. Και με την βοήθεια του Θεού, γινόμαστε ευπειθείς, ήμεροι και χωρίς δικό μας θέλημα. Αυτό όμως πρέπει να γίνεται με τέχνη, για να μην ταραζόμαστε από την οργή και να μην κινούμε το θυμικό μέρος της ψυχής παράλογα και παρά φύση, και βρεθούμε έτσι να μην έχομε παρρησία στον αόρατο πόλεμο. Γιατί, όταν δεν κόβομε το θέλημά μας εκουσίως, συνήθως θυμώνομε εναντίον εκείνων οι οποίοι επιχειρούν να μας το κόψουν ακουσίως μας. Και από αυτό, ο θυμός που άναψε γαυγίζοντας άγρια, αφανίζει τη γνώση της πάλης που με πολλή δυσκολία μπορέσαμε να αποκτήσουμε γιατί ο θυμός εκ φύσεως είναι καταστρεπτικός. Αν κινηθεί εναντίον δαιμονικών λογισμών, τους καταστρέφει και τους εξαφανίζει. Αν πάλι βράζει εναντίον των ανθρώπων, καταστρέφει τους αγαθούς λογισμούς μας. Λοιπόν ο θυμός, βλέπω ότι είναι καταστρεπτικός κάθε λογισμού, είτε πονηρού, είτε ακόμη και αγαθού μας έχει δοθεί από το Θεό ως όπλο και τόξο, αν δεν χρησιμοποιείται εναντίον και των δύο λογισμών. Αν όμως ενεργεί διαφορετικά, τότε είναι καταστρεπτικός. Γιατί εγώ γνωρίζω και σκύλο θρασύ, ο οποίος καταστρέφει τα πρόβατα όπως ο λύκος.

32. Πρέπει να μισούμε την ελευθεροστομία σαν δηλητήριο της έχιδνας και να αποφεύγομε τις πολλές συνομιλίες σαν φίδια και γεννήματα εχιδνών(Ματθ. 3, 7), γιατί αυτές μπορούν το ταχύτερο να κάνουν τον αγωνιστή να λησμονήσει τελείως τον εσωτερικό πόλεμο και να κατακρημνίσουν την ψυχή από την υψηλή χαρά που προέρχεται από την καθαρότητα της καρδιάς. Η καταραμένη λησμοσύνη είναι αντίθετη στην καρδιακή προσοχή, όσο το νερό στη φωτιά, και κάθε στιγμή τής είναι ισχυρός αντίπαλος από την λησμοσύνη καταντούμε στην αμέλεια και από την αμέλεια στην καταφρόνηση των θείων και τη ραθυμία και σε άτοπες επιθυμίες. Κι έτσι πάλι γυρίζομε πίσω όπως ο σκύλος γυρίζει στον εμετό του(Β΄Πετρ. 2, 22). Ας αποφύγομε λοιπόν την ελευθεροστομία σαν θανατηφόρο φαρμάκι. Τα κακά αποτελέσματα από τη λησμοσύνη γιατρεύει μια πολύ αυστηρή φύλαξη του νου και μια αδιάκοπη επίκληση του Κυρίου μας Ιησού Χριστού. Δίχως Αυτόν τίποτε

δεν μπορούμε να κάνομε(Ιω. 15, 5).

33. Δεν είναι δυνατόν να πιάσεις φιλία με το φίδι και να το βάλεις μέσα στον κόρφο σου ούτε είναι δυνατόν να χαϊδεύεις και να περιποιείσαι το σώμα σου με κάθε τρόπο και να το αγαπάς, εκτός απ' όσο του είναι αναγκαίο και του χρειάζεται, και συγχρόνως να φροντίζεις για την ουράνια αρετή. Γιατί, εκ φύσεως το φίδι δαγκώνει, ενώ το σώμα μολύνει με την ηδονή εκείνον που το περιποιείται. Σε ό,τι φταίει το σώμα, κτύπα το με γροθιές χωρίς να το λυπάσαι σαν μεθυσμένος δούλος που δραπέτευσε, ας λάβει την πείρα του μαστιγώματος από τον κύριό του κι ας φύγει από τα καπηλειά. Ας μην αγνοεί την άφθαρτη κυρία του, την ψυχή, αυτό που είναι φθαρτή λάσπη, και δούλος της ψυχής όλο σκοτάδι. Μέχρι το θάνατό σου μην εμπιστευτείς να πάρεις θάρρος με τη σάρκα σου. Λέει η Γραφή: «Το θέλημα της σάρκας ειναι έχθρα κατά του Θεού. Και η σάρκα επιθυμεί αντίθετα με το πνεύμα, και το πνεύμα αντίθετα με την σάρκα. Όσοι ζούνε ζωή σαρκική δεν μπορούν ν' αρέσουν στον Θεό. Εμείς όμως δεν είμαστε σαρκικοί, αλλά πνευματικοί»(Ρωμ. 8, 6. Γαλ. 5, 17).

34. Έργο της φρονήσεως είναι να κινεί πάντοτε το θυμικό μέρος της ψυχής, για να συνάπτομε την εσωτερική μάχη κατά των παθών και των δαιμονικών προσβολών και να κατηγορούμε τον εαυτό μας. Έργο της σοφίας είναι να παρακινεί το λογιστικό μέρος της ψυχής σε νήψη και ολοκληρωμένη και σε πνευματική θεωρία. Έργο της δικαιοσύνης είναι να διευθύνει το επιθυμητικό μέρος της ψυχής προς την αρετή και το Θεό, ενώ έργο της ανδρείας είναι να κυβερνά και να κατέχει τις πέντε αισθήσεις για να μην μολύνεται από αυτές τόσο ο εσωτερικός μας άνθρωπος, δηλαδή η καρδιά, όσο και ο εξωτερικός, δηλαδή το σώμα.

35. «Πάνω στον Ισραήλ λάμπει η μεγαλοπρέπειά Του», δηλαδή πάνω στο νου που βλέπει, όσο είναι δυνατό, το κάλλος της δόξας του Θεού, «και η δύναμή Του φανερώνεται στα νέφη»(Ψαλμ. 67, 35), δηλαδή στις ψυχές τις ολοφώτεινες που ατενίζουν τα πρωινά Αυτόν που κάθεται στα δεξιά του Πατέρα Του, να φεγγοβολεί προς αυτές, σαν τον ήλιο που ακτινοβολεί ανάμεσα από τα καθαρά σύννεφα, και τις δείχνει αξιαγάπητες.

36. Ένας που αμαρτάνει, λέει η θεία Γραφή, θα χάσει μεγάλη δικαιοσύνη και αρετή(Εκκλ. 9, 18). Και ο νους που αμαρτάνει θα χάσει τα αθάνατα και άφθαρτα ποτά και φαγητά που αναφέρονται στο ίδιο κεφάλαιο (Εκκλ. 9, 7).

37. Δεν είμαστε δυνατότεροι από τον Σαμψών, ούτε σοφότεροι από τον Σολομώντα, ούτε έχουμε μεγαλύτερη γνώση από τον Δαβίδ ούτε αγαπούμε το Θεό περισσότερο από τον κορυφαίο Πέτρο. Ας μην έχομε λοιπόν θάρρος στον εαυτό μας, γιατί λέει η Γραφή: «Όποιος έχει θάρρος στον εαυτό του, θα έχει πτώση τρομακτική»(Ιωβ 18, 12).

38. Ας μάθομε από τον Χριστό την ταπεινοφροσύνη και από τον Δαβίδ την ταπείνωση και από τον Πέτρο το να δακρύζομε για όσα συμβαίνουν αλλά ας μην απελπιζόμαστε, όπως ο Σαμψών, ο Ιούδας και ο Σολομών, που ήταν πάρα πολύ σοφός.

39. Ο διάβολος, σαν λιοντάρι που μουγκρίζει, περπατεί μαζί με τις δυνάμεις του ζητώντας ποιον να καταπιεί(Α΄Πετρ. 5, 8). Η καρδιακή λοιπόν προσοχή και νήψη και αντίρρηση και ευχή προς τον Ιησού Χριστό, το Θεό μας, ας μην παύει ποτέ. Γιατί καλύτερη βοήθεια, εκτός από τον Ιησού, δεν θα βρεις σε όλη την ζωή σου. Μόνο Αυτός ο Κύριος γνωρίζει, ως Θεός που είναι, τις πανουργίες και τις μεθόδους και τους δόλους των δαιμόνων.

40. Η ψυχή λοιπόν ας έχει το θάρρος της στο Χριστό και ας τον παρακαλεί και καθόλου ας μην δειλιάζει, γιατί δεν πολεμεί μόνη της, αλλά μαζί με τον φοβερό βασιλιά Ιησού Χριστό, που είναι ο Κτίστης όλων των όντων, ασωμάτων και σωματικών, δηλαδή ορατών και αοράτων.

41. Όπως η βροχή όσο περισσότερο πέφτει πάνω στη γη, τόσο την μαλακώνει, έτσι και τη γη της καρδιάς μας χαροποιεί και ευφραίνει το άγιο όνομα του Χριστού, όσο περισσότερο το φωνάζουμε και όσο συχνότερα το επικαλούμαστε.

42. Είναι καλό λοιπόν να γνωρίζουν οι άπειροι ότι, εμείς οι παχείς που κλίνομε στη γη και με το σώμα μας και με το φρόνημά μας, έχομε εχθρούς ασώματους και αόρατους, που θέλουν το κακό μας και ξέρουν καλά την τέχνη να μας κακοποιήσουν και είναι δραστήριοι και ευκίνητοι και

εμπειροπόλεμοι από τα χρόνια του Αδάμ και μέχρι τώρα και δεν έχομε άλλον τρόπο να τους νικήσομε παρά μόνο με την ακατάπαυστη νήψη του νου και την επίκληση του Ιησού Χριστού του Θεού και Δημιουργού μας. Και για εκείνους που είναι ακόμη άπειροι, ας είναι τα παραπάνω, δηλ. η ευχή του Ιησού Χριστού και η προτροπή να δοκιμάσουν και να γνωρίσουν το καλό. Για όσους όμως έχουν πείρα, η πράξη και η δοκιμασία και η ανάπαυση που δίνει το καλό, είναι άριστος τρόπος και δάσκαλος.

43. Το μικρό, δηλαδή το απονήρευτο παιδί, όταν βλέπει κάποιον που κάνει θεατρικά τεχνάσματα, ευχαριστείται και τον ακολουθεί από ακακία. Έτσι και η ψυχή μας, επειδή είναι απλή και αγαθή, γιατί έτσι πλάστηκε από τον αγαθό Κύριο, ευχαριστείται από τις προσβολές του διαβόλου που παριστάνει ψευδείς φαντασίες. Και έτσι εξαπατάται και τρέχει προς το κακό σαν να ήταν καλό, όπως η περιστέρα τρέχει πίσω από τον εχθρό των παιδιών της. Ανακατώνει η ψυχή τους λογισμούς της με τη φαντασία της δαιμονικής προσβολής, λ.χ. ένα πρόσωπο γυναίκας ωραίας, ή κάτι άλλο που απαγορεύεται τελείως από τις εντολές του Χριστού. Θέλει να κάνει πραγματικότητα ό,τι ωραίο είδε στην φαντασία της. Και τότε αφού δώσει τη συγκατάθεσή της, πραγματοποιεί και με το σώμα εκείνη την αμαρτία που είδε με το νου της, με συνέπεια την ίδια της την κατάκριση.

44. Αυτή είναι η τέχνη του πονηρού, και με αυτά τα βέλη δηλητηριάζει την ψυχή. Γι’ αυτό δεν είναι ασφαλές, πριν αποκτήσει ο νους μεγάλη πολεμική πείρα, να αφήνει τους λογισμούς να μπαίνουν μέσα στην καρδιά μας και μάλιστα στην αρχή, επειδή ακόμη η ψυχή μας ευχαριστείται στις δαιμονικές προσβολές και τις ακολουθεί. Αλλά πρέπει μόνο να τους εννοεί και να τους κόβει μόλις φανούν και την προσβάλλουν. Όταν ο νους πολυκαιρίσει σ’ αυτό το θαυμαστό έργο και εξασκηθεί και εννοήσει καλά και του γίνει σταθερή συνήθεια ο πόλεμος και η αληθινή γνώση των λογισμών του, κι όταν μπορεί, όπως λέει ο προφήτης, εύκολα να πιάνει τις νεαρές αλεπούδες(Άσμα 2, 15), τότε με προσοχή και επιμέλεια, πρέπει να τους αφήνει να έρχονται και να τους ελέγχει.

45. Όπως είναι αδύνατο μέσα από τον ίδιο σωλήνα να περάσουν φωτιά και νερό μαζί, έτσι είναι αδύνατο να μπει η αμαρτία μέσα στην καρδιά μας, αν δεν χτυπήσει πρώτα την πόρτα της καρδιάς με προσβολή μιας αμαρτωλής φαντασίας.

46. Πρώτα- πρώτα, υπάρχει η προσβολή της κακής σκέψεως. Δεύτερο, ο συνδυασμός, όταν ανακατώνονται οι δικοί μας και οι δαιμονικοί λογισμοί. Τρίτο, η συγκατάθεση, όταν οι λογισμοί μας συσκέπτονται με τους δαιμονικούς λογισμούς για να διαπράξουν το κακό. Τέταρτο είναι η αισθητή πράξη, δηλαδή η αμαρτία. Αν λοιπόν ο νους προσέχει με νήψη, και με την αντίρρηση και με την επίκληση του Κυρίου Ιησού φυγαδεύει την προσβολή μόλις αναφανεί, τότε τα επόμενα (συνδυασμός, συγκατάθεση, αμαρτία) μένουν αργά. Ο πονηρός δαίμονας επειδή είναι ασώματος νους, δεν μπορεί διαφορετικά να πλανήσει τις ψυχές, παρά με την φαντασία και τους λογισμούς. Για την προσβολή ο Δαβίδ λέει: «Κάθε πρωί σκότωνα όλους τους αμαρτωλούς της γης»(Ψαλμ. 100, 8). Και ο μέγας Μωυσής λέει για την συγκατάθεση: «Δεν θα δώσεις την συγκατάθεσή σου σ’ αυτούς, για να μη σε κάνουν και αμαρτήσεις»(Εξ. 23, 32).

47. Νους με νου συμπλέκεται αόρατα και πολεμά, δηλαδή ο δαιμονικός νους με το δικό μας. Και γι’ αυτό είναι ανάγκη κάθε στιγμή να φωνάζομε προς τον Χριστό, να διώξει τον δαιμονικό νου και να μας δώσει τη νίκη ως φιλάνθρωπος.

48. Υπόδειγμα της ησυχίας της καρδιάς να έχεις εκείνον που κρατεί στο χέρι του καθρέφτη και βλέπει μέσα σ’ αυτόν αδιάκοπα. Και τότε θα βλέπεις εκείνα που ζωγραφίζονται νοερά μέσα στην καρδιά σου, τόσο τα πονηρά όσο και τα αγαθά.

49. Κοίταξε να μην έχεις κανένα λογισμό στην καρδιά σου, ούτε παράλογο ούτε εύλογο, για να αναγνωρίζεις εύκολα τους αλλόφυλους, δηλαδή τους πρωτότοκους γιους των Αιγυπτίων.

50. Πόσο ωφέλιμη και τερπνή, φωτεινή και γλυκύτατη, πανέμορφη, λαμπρή και ωραία αρετή είναι η νήψη, όταν από Σένα Χριστέ μπαίνει σε καλό δρόμο και όταν ο άγρυπνος νους του ανθρώπου την ασκεί με μεγάλη ταπείνωση. Απλώνει μέχρι την θάλασσα και μέχρι την άβυσσο των θεωριών τα κλήματά της και μέχρι των τερπνών και θείων μυστηρίων τα βλαστάρια της(Ψαλμ. 79, 12). Ποτίζει το νου που από πολύ καιρό τον έχει κατακάψει η ασέβεια με την αρμύρα των πονηρών δαιμονικών

λογισμών και το εχθρικό σαρκικό φρόνημα, το οποίο είναι θάνατος(Ρωμ. 8, 6-8).

51. Η νήψη μοιάζει με την κλίμακα του Ιακώβ, πάνω στην οποία μένει ο Θεός και ανεβαίνουν οι Άγγελοι(Γεν. 28, 12). Γιατί αφανίζει και καταστρέφει από την ψυχή μας κάθε κακό. Αυτή κόβει την πολυλογία, την κακολογία εναντίον των άλλων, την κατάκριση και όλο τον κατάλογο των αισθητών αμαρτημάτων, γιατί δεν ανέχεται ούτε για μια στιγμή να στερηθεί εξαιτίας τους την δική της γλυκύτητα.

52. Την νήψη, αδελφοί μου, ας την ασκούμε με προθυμία. Και στα ύψη της με καθαρή διάνοια πετώντας με την χάρη του Ιησού Χριστού, ας αναλογιζόμαστε τα αμαρτήματά μας και τον προηγούμενο βίο μας. Έτσι, νιώθοντας συντριβή και ταπείνωση με την μνήμη των αμαρτιών μας, θα έχομε ακατάπαυστη τη βοήθεια του Ιησού Χριστού του Θεού μας στον αόρατο πόλεμο. Όταν στερηθούμε την βοήθεια του Ιησού από υπερηφάνεια ή κενοδοξία ή φιλαυτία, τότε στερούμαστε και την καθαρότητα της καρδιάς, με την οποία φανερώνεται ο Θεός στον άνθρωπο. επειδή η αιτία να δούμε το Θεό, σύμφωνα με την υπόσχεση του Κυρίου(Ματθ. 5, 8), είναι η καθαρότητα της καρδιάς.

53. Ο νους που δεν αμελεί την κρυφή εργασία του, μαζί με τα άλλα καλά που θα βρει από την αδιάκοπη φύλαξή του, θα βρει και τις πέντε αισθήσεις του σώματος να είναι αργές από τα εξωτερικά κακά. Γιατί με το να προσέχει στην αρετή και τη νήψη του και με το να θέλει να ενδιατρίβει στις καλές σκέψεις, δεν ανέχεται να τον κλέβουν οι πέντε αισθήσεις που του φέρνουν υλικούς και μάταιους λογισμούς. αλλά επειδή γνωρίζει πόσο απατηλές είναι, τις πιο πολλές φορές τις περιορίζει ακόμη και μέσα του.

54. Μένε μέσα στη διάνοιά σου δια της νήψεως και δεν θα κοπιάσεις στους πειρασμούς. Αν φεύγεις από εκεί, υπόμενε τους πειρασμούς που έρχονται.

55. Όπως εκείνους που έχουν κακοφάγει, τους ωφελεί το πικρό αψίνθιο, έτσι και οι κακότροποι έχουν συμφέρον να υποφέρουν θλίψεις.

56. Αν δε θέλεις να υποφέρεις κακά, μη θέλεις και να κάνεις κακά, γιατί σ' αυτό ακολουθεί, χωρίς εξαίρεση, εκείνο. Ό,τι σπείρει ο άνθρωπος, τούτο και θα θερίσει(Γαλ. 6, 7). Όταν λοιπόν εκουσίως σπέρνομε τα πονηρά κι έπειτα ακουσίως τα θερίζομε, οφείλομε να θαυμάζομε τη δικαιοσύνη του Θεού.

57. Τυφλώνεται ο νους με τα τρία αυτά πάθη, τη φιλαργυρία, την κενοδοξία και την ηδονή.

58. Η γνώση και η πίστη, που είναι σύντροφοι της ανθρώπινης φύσεως, από τίποτε άλλο δεν αδυνάτισαν, παρά από τις τρεις προηγούμενες κακίες.

59. Ο θυμός και η οργή και οι πόλεμοι και οι φόνοι και όλος ο κατάλογος των λοιπών κακών, εξαιτίας των προηγουμένων τριών κακιών ισχυροποιήθηκαν πάρα πολύ μεταξύ των ανθρώπων.

60. Εκείνος που δεν γνωρίζει την αλήθεια, δεν μπορεί και να πιστεύει αληθινά. Γιατί η γνώση φυσικά προηγείται από την πίστη, κι αυτό επειδή εκείνα που λέει η Γραφή, δεν θα λέει μόνο για να τα μάθομε, αλλά για να τα πράξομε.

61. Ας αρχίσομε λοιπόν το έργο. Έτσι σιγά σιγά προκόβοντας θα βρούμε ότι η ελπίδα στο Θεό και η βέβαιη πίστη και η βαθύτερη γνώση και η απελευθέρωση από τους πειρασμούς και τα θεία χαρίσματα και η από την καρδιά εξομολόγηση και τα συνεχή δάκρυα, έρχονται στους πιστούς με την προσευχή. Και όχι αυτά μόνο. αλλά και η υπομονή στις θλίψεις και η ειλικρινής συγχώρηση του πλησίον και η βαθιά γνώση του πνευματικού νόμου και η εύρεση της δικαιοσύνης του Θεού και η επιφοίτηση του Αγίου Πνεύματος και η χορήγηση των πνευματικών θησαυρών και όλα όσα υποσχέθηκε ο Θεός να δώσει στους πιστούς και στον παρόντα και στον μέλλοντα αιώνα. Και μ' ένα λόγο, είναι αδύνατο να φανεί η ψυχή εικόνα Θεού, παρεκτός με χάρισμα του Θεού και πίστη του ανθρώπου, ο οποίος παραμένει με μεγάλη ταπεινοφροσύνη και αδιάσπαστη προσευχή στη διάνοιά του.

62. Μεγάλο αγαθό πράγματι από την πείρα έχομε παραλάβει, το να επικαλούμαστε συνεχώς τον

Κύριο Ιησού εναντίον των νοητών εχθρών, όσοι θέλομε να καθαρίσομε την καρδιά μας. Και παρατήρησε, πώς ο λόγος που λέω είναι σύμφωνος με τις Άγιες Γραφές. Λέει κάπου: «Να ετοιμάζεσαι Ισραήλ για να επικαλείσαι το όνομα του Κυρίου του Θεού σου»(Αμώς 4, 12). Και ο Απόστολος λέει: «Να προσεύχεστε αδιαλείπτως»(Α΄Θεσ. 5, 17). Και ο Κύριός μας λέει: «Δεν μπορείτε να κάνετε τίποτε δίχως εμένα. Όποιος μένει σ' εμένα κι εγώ σ' αυτόν, αυτός κάνει πολύ καρπό. Αν δε μείνει σ' εμένα, θα πεταχτεί έξω όπως το ξερό κλήμα»(Ιω. 15, 5-6). Μέγα αγαθό είναι η προσευχή, το οποίο περιέχει όλες τις αρετές, γιατί καθαρίζει την καρδιά, μέσα στην οποία ο Θεός φανερώνεται στους πιστούς.

63. Η ταπείνωση, επειδή εκ φύσεως ανυψώνει τον άνθρωπο και έχει την αγάπη του Θεού και αφανίζει σχεδόν όλα τα κακά που υπάρχουν μέσα μας τα οποία μισεί ο Θεός, είναι δυσκολοκατόρθωτη. Και μπορείς να βρεις σε έναν άνθρωπο μερική εργασία πολλών αρετών, αν όμως ζητήσεις και μυρωδιά μόνον ταπεινώσεως, μόλις που θα τη βρεις. Γι' αυτό είναι ανάγκη να έχομε μεγάλη επιμέλεια, ώστε να αποκτήσομε την αγία ταπείνωση. Η Γραφή, τον διάβολο τον ονομάζει ακάθαρτο, επειδή εξαρχής απώθησε το αγαθό της ταπεινοφροσύνης και αγάπησε την υπερηφάνεια. Γι' αυτό και πνεύμα ακάθαρτο ονομάζεται σε όλες τις Γραφές(Ματθ. 10, 1. 12, 43 κ.ά.). Ποια σωματική ακαθαρσία μπορεί να κάνει ο ασώματος, άσαρκος και αστάθμητος, για να τον λέει η Γραφή ακάθαρτο; Φανερό είναι ότι για την υπερηφάνειά του ονομάστηκε ακάθαρτος και από καθαρός και φωτεινός άγγελος, έγινε βέβηλος. Επειδή, για το Θεό είναι ακάθαρτος κάθε υπερήφανος(Παροιμ. 16, 5), και πρώτη αμαρτία είναι η υπερηφάνεια(Σ. Σειρ. 10, 13). Έτσι και ο υπερήφανος Φαραώ έλεγε: «Δε γνωρίζω το Θεό σου και δε θα ελευθερώσω τον Ισραήλ»(Εξ. 5, 2).

64. Υπάρχουν πολλά έργα και πράξεις του νου που μπορούν να μας προμηθεύσουν το αγαθό δώρο της ταπεινοφροσύνης, αν δεν είμαστε αμελείς για την σωτηρία μας. δηλαδή η μνήμη των αμαρτιών μας, όσες κάναμε με λόγια, με έργα και με το νου μας, και άλλα πολλά που βοηθούν να αποκτήσομε την ταπεινοφροσύνη. Ταπείνωση αληθινή προξενεί και το να θυμόμαστε πάντοτε τα κατορθώματα της αρετής των άλλων και να μεγαλοποιούμε τα άλλα φυσικά πλεονεκτήματά τους και να συγκρίνομε τα δικά μας έργα με τα δικά τους, για να βλέπομε ότι είμαστε κατώτεροι από αυτούς. Και έτσι βλέποντας ο νους την ευτέλειά του και πόσο υστερεί από την τελειότητα των αδελφών, θεωρεί τον εαυτό του χώμα και στάχτη και όχι άνθρωπο, αλλά σκύλο, επειδή σε όλα είναι κατώτερος και πολύ πίσω από όλους τους λογικούς ανθρώπους.

65. Λέει το στόμα του Χριστού, ο στύλος της Εκκλησίας, ο μέγας πατέρας μας Βασίλειος: «Μεγάλο καλό για να μην αμαρτάνομε, ούτε την άλλη μέρα να πέφτομε στα ίδια αμαρτήματα, είναι το να ανακρίνομε στο τέλος της ημέρας την συνείδησή μας σε τι σφάλαμε και τι καλό κάναμε. Αυτό έκανε και ο Ιώβ για τον εαυτό του και για τα παιδιά του(Ιώβ 1, 5). Γιατί οι ανακρίσεις των πράξεών μας, όταν γίνονται κάθε μέρα, μας φωτίζουν τι πρέπει να κάνομε κάθε στιγμή».

66. Και άλλος πάλι σοφός στα θεία είπε: «Αρχή της καρποφορίας είναι το άνθος και αρχή της πρακτικής αρετής είναι η εγκράτεια». Λοιπόν ας εγκρατευτούμε. και αυτό με μέτρο και ζύγι, όπως διδάσκουν οι Πατέρες. Και όλη την ημέρα, τις δώδεκα ώρες, να τις περνούμε με νήψη και φύλαξη του νου. Αν κάνομε έτσι, θα μπορέσομε με κάποια βία να σβήσομε και να λιγοστέψομε την κακία με την βοήθεια του Θεού. Επειδή με τη βία κατορθώνεται η ενάρετη ζωή, με την οποία μας δίνεται η Βασιλεία των Ουρανών(Ματθ. 11, 12).

67. Ο δρόμος για τη θεία γνώση είναι η απάθεια και η ταπείνωση. Χωρίς αυτές, κανείς δεν θα δει τον Κύριο.

68. Εκείνος που προσέχει διαρκώς στο εσωτερικό του, είναι φρόνιμος και εγκρατής. και όχι μόνο αυτό, αλλά και ασχολείται με πνευματικές θεωρίες και θεολογεί και προσεύχεται. Και αυτό είναι εκείνο που λέει ο Απόστολος: «Να οδηγείστε από το Πνεύμα και δε θα εκτελέσετε επιθυμία της σάρκας»(Γαλ. 5, 16).

69. Όποιος δεν ξέρει να βαδίζει τον πνευματικό δρόμο, δεν φροντίζει διόλου για τις εμπαθείς σκέψεις. Όλη του η ασχολία είναι γύρω από τη σάρκα και ή είναι γαστρίμαργος και ακόλαστος, ή λυπάται και οργίζεται και μνησικακεί. με αυτά σκοτίζει το νου του. Ή πάλι μεταχειρίζεται

υπερβολική άσκηση και θολώνει την διάνοιά του.

70. Εκείνος που εγκατέλειψε τα εξωτερικά μόνο πράγματα, π.χ. την γυναίκα, τα χρήματα κλπ., μόνον εξωτερικώς έγινε μοναχός, όχι όμως και εσωτερικώς. Εκείνος ο οποίος απαρνήθηκε και τις εμπαθείς σκέψεις του νου του, αυτός είναι αληθινός μοναχός. Και τον εξωτερικό άνθρωπο, εύκολα τον κάνει κανείς μοναχό, αν θελήσει. Αλλά για να κάνεις μοναχό τον εσωτερικό άνθρωπο, χρειάζεται μεγάλος αγώνας.

71. Ποιος άραγε είναι εκείνος στην παρούσα γενιά, που έχει απαλλαγεί εντελώς από εμπαθείς σκέψεις και αξιώθηκε να αποκτήσει και να έχει διαπαντός την καθαρή και μακριά από κάθε υλική σκέψη προσευχή; Αυτό είναι το σημάδι του εσωτερικού μοναχού.

72. Πολλά πάθη είναι κρυμμένα μέσα στις ψυχές μας. Και φανερώνονται τότε, όταν παρουσιάζονται οι αιτίες τους.

73. Μην αφιερώνεις όλη σου την ασχολία γύρω από τη σάρκα, αλλά όρισέ της άσκηση κατά δύναμη και όλο σου το νου να τον στρέφεις εντός σου. Γιατί η σωματική άσκηση λίγο ωφελεί, ενώ η ευσέβεια είναι σε όλα ωφέλιμη(Α΄Τιμ. 4, 8).

74. Όταν τα πάθη πάψουν να ενεργούν, είτε γιατί αποκόπτονται οι αιτίες, είτε γιατί οι δαίμονες δολίως υποχωρούν, ακολουθεί η υπερηφάνεια.

75. Η ταπείνωση και η ταλαιπώρηση της σάρκας ελευθερώνουν τον άνθρωπο από κάθε αμαρτία. η πρώτη καταργεί τα πάθη της ψυχής, η άλλη τα πάθη του σώματος. Γι' αυτό λέει ο Κύριος: «Μακάριοι όσοι έχουν καθαρή καρδιά διότι αυτοί θα δουν τον Θεό»(Ματθ. 5, 8). Θα δουν τον Θεό και τους θησαυρούς Του, όταν με την αγάπη και την εγκράτεια καθαρίσουν τον εαυτό τους. Και τόσο περισσότερο θα Τον δουν, όσο επιτείνουν την κάθαρση.

76. Σκοπιά από την οποία βλέπει κανείς τους λόγους κάθε αρετής είναι η τήρηση του νου, όπως ο παλαιός εκείνος φρουρός του Δαβίδ φανέρωνε την «περιτομή της καρδιάς»(Β΄Βασ. 18, 24).

77. Όπως όταν βλέπομε με τα μάτια μας εκείνα που βλάπτουν, βλαπτόμαστε, έτσι και όταν συλλογιζόμαστε με το νου μας πονηρούς λογισμούς.

78. Όπως όταν χτυπήσει κανείς την ρίζα του φυτού, το ξεραίνει ολόκληρο, έτσι συμβαίνει και όταν χτυπηθεί από τους πονηρούς λογισμούς η καρδιά του ανθρώπου. Πρέπει να προσέχομε κάθε στιγμή, γιατί οι δαίμονες ποτέ δεν κάθονται αργοί.

79. Ο Κύριος, θέλοντας να δείξει ότι κάθε εντολή την εκτελούμε από χρέος, ενώ η υιοθεσία που προσφέρει, συντελείται στους ανθρώπους με το αίμα Του, λέει: «Όταν κάνετε όσα έχετε διαταχθεί, να πείτε ότι είμαστε αχρείοι δούλοι και κάναμε αυτό που οφείλαμε»(Λουκ. 17, 10). Γι' αυτό δεν είναι μισθός έργων η Βασιλεία των Ουρανών, αλλά χάρη και δωρεά του Κυρίου που έχει ετοιμάσει για τους πιστούς δούλους Του. Δεν απαιτεί ο δούλος την ελευθερία ως μισθό, αλλά ευχαριστεί ως οφειλέτης και την περιμένει ως δωρεά.

80. Ο Χριστός πέθανε για τις αμαρτίες μας, σύμφωνα με τις Γραφές(Α΄Κορ. 15, 3), και σε όσους Τον υπηρετούν καλώς, χαρίζει την ελευθερία. Γιατί λέει: «Εύγε δούλε χρήσιμε και πιστέ. στάθηκες πιστός στα λίγα, θα σου εμπιστευθώ πολλά. Έλα μέσα στη χαρά του Κυρίου σου»(Ματθ. 25, 21). Αλλά δεν είναι ακόμη δούλος πιστός εκείνος που στηρίζεται στην απλή και ψιλή γνώση, αλλά εκείνος που δείχνει την πίστη του με την υπακοή στον εντολοδότη Χριστό.

81. Εκείνος που τιμά τον Κύριο, εκτελεί όσα διατάζει Εκείνος. Όταν κάνει σφάλμα ή παρακοή, υπομένει σαν δίκαιες τις συμφορές. Αν είσαι φιλομαθής, να γίνεις και φιλόπονος. Γιατί η ψιλή γνώση «φουσκώνει» τον άνθρωπο(Α΄Κορ. 8, 2).

82. Οι πειρασμοί που μας έρχονται αναπάντεχα, μας διδάσκουν κατ' οικονομία Θεού να γινόμαστε φιλόπονοι.

83. Το άστρο έχει το ιδίωμα να λάμπει. Και ο θεοσεβής και φοβούμενος το Θεό έχει ως ιδίωμα τη λιτότητα και την ταπείνωση, επειδή κανένα άλλο δεν είναι το γνώρισμα των μαθητών του Χριστού

παρά το ταπεινό φρόνημα και το λιτό παρουσιαστικό. Και αυτό με όλους τους τρόπους το φωνάζουν τα τέσσερα Ευαγγέλια. Εκείνος που δε ζει έτσι ταπεινά, ξεπέφτει από το μέρος Εκείνου που ταπείνωσε τον εαυτό Του μέχρι σταυρού και θανάτου, ο Οποίος είναι και των θείων Ευαγγελίων ο πρακτικός Νομοθέτης.

84. Λέει η Γραφή: «Όσοι διψάτε, πηγαίνετε στο νερό»(Ησ. 55, 1). Όσοι όμως διψάτε το Θεό, βαδίζετε με την καθαρότητα του νου σας. Πρέπει όμως, εκείνος που με την καθαρότητα αυτή πετά ψηλά, να βλέπει και κάτω τη γη της μηδαμινότητάς του. Γιατί κανείς δεν είναι υψηλότερος του ταπεινού. Όπως όταν δεν υπάρχει φως είναι όλα σκοτεινά και ζοφερά, έτσι και όταν δεν υπάρχει ταπεινοφροσύνη, όλα μας τα κατά Θεόν έργα είναι μάταια και άχρηστα.

85. Άκου τώρα την κατακλείδα του λόγου μου. Να φοβάσαι τον Θεό και να φυλάγεις τις εντολές Του(Εκκλ. 12, 13), και νοερά και αισθητά. Γιατί αν βιάσεις τον εαυτό σου να τηρεί τις θείες εντολές νοερά, λίγες φορές θα χρειαστείς αισθητούς κόπους για την τήρησή τους, όπως λέει και ο Δαβίδ: «Θέλησα από μέσα από την καρδιά μου να πράξω το θέλημά Σου και το νόμο Σου»(Ψαλμ. 39, 9).

86. Αν ο άνθρωπος δεν κάνει το θέλημα και το νόμο του Κυρίου μέσα από την καρδιά του, ούτε εξωτερικώς μπορεί να το κάνει εύκολα. Και θα πει προς το Θεό εκείνος που δεν έχει νήψη και είναι αδιάφορος: «Δεν θέλω να ξέρω τους δρόμους Σου»(Ιωβ 21, 14), οπωσδήποτε από έλλειψη θείου φωτισμού. Εκείνος που μετέχει στο θείο φωτισμό, δε μένει χωρίς εσωτερική πληροφορία, αλλά θα γίνει στερεός και αμετακίνητος σχετικά με τα θεία.

87. Όπως το αλάτι κάνει νόστιμο το ψωμί και κάθε φαγητό και διατηρεί τα κρέατα να μη σαπίζουν, το ίδιο σκέψου και για τη νοητή γλυκύτητα και τη θαυμαστή εργασία της φυλάξεως του νου. Γιατί γλυκαίνει με θείο τρόπο τον εσωτερικό και τον εξωτερικό άνθρωπο, διώχνει την δυσωδία των πονηρών λογισμών και μας διατηρεί σταθερούς στα καλά.

88. Από την προσβολή γεννιούνται πολλοί πονηροί λογισμοί. Από αυτούς γεννιέται η αμαρτωλή πράξη. Εκείνος όμως ο οποίος ευθύς μόλις φανεί η πονηρή προσβολή τη σβήνει αμέσως με την βοήθεια του Ιησού, αυτός ξέφυγε και τα επόμενα και θα γεμίσει πλουσιοπάροχα από γλυκιά θεία γνώση, με την οποία θα βρει τον Θεό, τον πανταχού παρόντα. Στρέφοντας προς Αυτόν σταθερά τον καθρέφτη του νου του, φωτίζεται ακατάπαυστα, όπως φωτίζει ο ήλιος το καθαρό γυαλί. Και τότε αναπαύεται ο νους από κάθε άλλη θεωρία, γιατί έφτασε στο έσχατο από όλα τα επιθυμητά πράγματα.

89. Επειδή κάθε λογισμός με τη φαντασία κάποιων αισθητών μπαίνει στην καρδιά, τότε καταυγάζει το νου το μακάριο φως της θεότητας, όταν αδειάσει από όλα τα αισθητά και μείνει χωρίς σχήματα και μορφές. Γιατί βέβαια, η θεία εκείνη λαμπρότητα φαίνεται στον καθαρό νου, όταν στερηθεί αυτός όλα τα νοήματα.

90. Όσο πιο τέλεια προσέχεις την διάνοια, τόσο περισσότερο με πόθο θα προσευχηθείς στον Ιησού. Όσο πάλι αμελείς την διάνοιά σου, τόσο περισσότερο θα απομακρυνθείς από τον Ιησού. Και όπως το πρώτο φωτίζει τέλεια τον αέρα (τον χώρο) της διάνοιας, έτσι και η απομάκρυνση από τη νήψη και από την γλυκιά επίκληση του Ιησού τον σκοτίζει απόλυτα. Το πράγμα είναι τέτοιο από τη φύση του και δε γίνεται διαφορετικά. Και αυτό θα το αντιληφθείς με την πείρα, δοκιμάζοντάς το στην πράξη. Γιατί καμιά αρετή και ξεχωριστά η φωτογεννήτρα αυτή κι ευχάριστη πνευματική εργασία, δε συμβαίνει να διδάσκεται αλλιώς, παρά από την πείρα.

91. Αιτία της αδιάκοπης επικλήσεως του Ιησού, μ' ένα πόθο γεμάτο γλυκύτητα και χαρά, είναι η χαρά και η γαλήνη από την οποία είναι γεμάτος ο αέρας της καρδιάς, εξαιτίας της άκρας προσοχής. Αιτία της τέλειας καθάρσεως της καρδιάς είναι ο Ιησούς Χριστός, ο Υιός του Θεού και Θεός, ο οποίος είναι όλων των καλών αίτιος και ποιητής. όπως λέει: «Εγώ είμαι ο Θεός που φέρνω την ειρήνη»(Ησ. 45, 7).

92. Η ψυχή που ευεργετείται και γλυκαίνεται από τον Ιησού, ανταμείβει τον Ευεργέτη της με την δοξολογία προς Αυτόν, γεμάτη αγάπη και αγαλλίαση. ευχαριστεί και επικαλείται με χαρά και ευφροσύνη Αυτόν που της χαρίζει την ειρήνη και Τον βλέπει νοητώς μέσα της να διαλύει τις

φαντασίες των πονηρών πνευμάτων.

93. «Και ατένισε – λέγει ο Δαβίδ – ο νοητός οφθαλμός μου τους νοητούς εχθρούς μου και το αυτί μου θα ακούσει αυτούς που ξεσηκώνονται πονηρά εναντίον μου»(Ψαλμ. 91, 12). «Και είδα να γίνεται από το Θεό ανταπόδοση στους αμαρτωλούς για χάρη μου»(Ψαλμ. 90, 8). Όταν δεν υπάρχουν φαντασίες μέσα στην καρδιά, τότε ο νους βρίσκεται στη φυσική του κατάσταση και είναι έτοιμος να κινείται σε κάθε θεωρία τερπνή, πνευματική και αγαπημένη από το Θεό.

94. Έτσι λοιπόν, όπως είπα, είναι εκ φύσεως συστατικά το ένα του άλλου η νήψη και η ευχή του Ιησού. Η άκρα προσοχή συντελεί στην αδιάκοπη ευχή. η ευχή πάλι στην τέλεια νήψη και προσοχή του νου.

95. Ωφέλιμος παιδαγωγός και του σώματος και της ψυχής είναι η αδιάκοπη μνήμη του θανάτου. αφήνοντας δηλαδή όλα όσα συμβαίνουν στο μεταξύ, αυτόν πάντοτε να έχομε εμπρός στα μάτια μας, αυτό το κρεβάτι να φανταζόμαστε όπου ξαπλωμένοι θα ψυχομαχούμε και όλα τα υπόλοιπα.

96. Δεν πρέπει, αδελφοί, να αποκοιμηθεί εκείνος που θέλει να είναι διαπαντός απλήγωτος. Αλλά είναι ανάγκη να γίνει ένα από τα δύο: ή να πέσει και να χαθεί αφού γυμνωθεί από τις αρετές, ή να στέκεται πάντοτε με το νου του οπλισμένο. Γιατί και ο εχθρός διάβολος πάντοτε στέκεται οπλισμένος, μαζί με όλη την παράταξή του.

97. Από τη συνεχή μνήμη και επίκληση του Κυρίου μας Ιησού Χριστού, και αν δεν αμελούμε την αδιάκοπη νοερή δέησή μας προς Αυτόν και την αδιάσπαστη νήψη και την εργασία της προσοχής, δημιουργείται στο νου μας μία θεία κατάσταση. Επομένως ας έχομε πραγματικό μας έργο που θα εκτελούμε πάντοτε και με τον ίδιο τρόπο την επίκληση του Ιησού Χριστού του Κυρίου μας, κράζοντας προς Αυτόν με πυρπολημένη καρδιά ώστε να γίνομε μέτοχοι του αγίου ονόματος του Ιησού. Η συνεχής εργασία και στην αρετή και στην κακία είναι μητέρα της συνήθειας. Και αυτή είναι δεύτερη φύση. Όταν φτάσει ο νους σε τέτοια κατάσταση, τότε ζητάει τους εχθρούς δαίμονες, όπως το λαγωνικό ζητάει το λαγό μέσα στις λόχμες. και αυτό ζητάει τον λαγό για να τον φάει, ενώ ο αγωνιστής νους τον εχθρό για να τον αφανίσει.

98. Όταν λοιπόν συμβαίνει να πληθύνονται στο νου μας οι πονηροί λογισμοί, να βάζομε ανάμεσά τους την επίκληση του Κυρίου μας Ιησού Χριστού, και αμέσως θα τους δούμε να διαλύονται σαν καπνός στον αέρα, όπως μας δίδαξε η πείρα. Και τότε αφού μείνει μόνος του ο νους, χωρίς τους πονηρούς λογισμούς, ας αρχίζομε πάλι τη συνεχή προσοχή και επίκληση. Και όσες φορές το πάθομε αυτό από πειρασμό, έτσι να κάνομε.

99. Όπως δεν είναι δυνατό να μπει κανείς στον πόλεμο με γυμνό, άοπλο σώμα, ή να κολυμπήσει σε μεγάλο πέλαγος με τα ρούχα του, ή να ζήσει χωρίς να αναπνέει, έτσι είναι αδύνατο χωρίς ταπείνωση και συνεχή δέηση προς τον Χριστό, να μάθει κανείς το νοητό και κρυφό πόλεμο και να καταδιώκει και να χτυπά με τέχνη το νοητό εχθρό.

100. Ο μέγας κατά την πρακτική αρετή Δαβίδ λέει προς τον Κύριο: «Το κράτος μου προς σε φυλάξω»(Ψαλμ. 58, 10). Ώστε το να φυλαχθεί μέσα μας το «κράτος», δηλ. η δύναμη της καρδιακής και νοερής ησυχίας, από την οποία γεννιούνται όλες οι αρετές, αυτό επέρχεται σ' εμάς με την βοήθεια του Κυρίου, ο Οποίος έδωσε τις εντολές και διώχνει από μας την σιχαμερή λήθη όταν συνεχώς τον καλούμε να μας βοηθήσει, και η οποία (λήθη) φθείρει υπερβολικά την καρδιακή ησυχία, όπως το νερό σβήνει τη φωτιά. Γι' αυτό, μοναχέ, μην κοιμάσαι από αμέλεια τον ύπνο του θανάτου(Ψαλμ. 12, 4), αλλά με το όνομα του Ιησού μαστίγωνε τους εχθρούς. και, όπως κάποιος σοφός έχει πει, το όνομα του Ιησού ας ενωθεί με την πνοή σου και τότε θα μάθεις την ωφέλεια της ησυχίας(Κλίμαξ 27, 26).

101. Όταν αξιωθούμε οι ανάξιοι να κοινωνήσομε τα θεία και άχραντα μυστήρια του Χριστού, του Θεού μας και Βασιλιά, τα φοβερά και φρικτά, ας επιδείξομε τότε περισσότερο τη νήψη και τη φύλαξη του νου και την ακρίβεια, για να καταφλέξει τις αμαρτίες μας και τις μικρές και μεγάλες ακαθαρσίες μας το θεϊκό πυρ, δηλαδή το Σώμα του Κυρίου μας Ιησού Χριστού. Γιατί όταν αυτό μπαίνει μέσα μας, ευθύς διώχνει τα πονηρά πνεύματα από την καρδιά μας και συγχωρεί τις

αμαρτίες που κάναμε πρωτύτερα. και αφήνεται ο νους τότε χωρίς την ενόχληση των πονηρών λογισμών. Και αν στην συνέχεια φυλάξομε με ακρίβεια το νου μας και φρουρήσομε την καρδιά μας, όταν αξιωθούμε πάλι να κοινωνήσομε, τότε ακόμη περισσότερο το θείο Σώμα καταλάμπει το νου και τον κάνει όμοιο με αστέρι.

102. Η λήθη έχει την ιδιότητα να σβήνει τη φύλαξη του νου όπως το νερό σβήνει τη φωτιά. Η αδιάκοπη ευχή του Ιησού και η αδιάσπαστη νήψη εξαφανίζει τελείως τη λήθη από την καρδιά. Γιατί η ευχή έχει ανάγκη της νήψεως όπως το λυχνάρι για να φωτίσει έχει ανάγκη από φυτίλι.

103. Πρέπει να κοπιάζομε για να φυλάξομε τα πολύτιμα. Και πολύτιμα πράγματι είναι εκείνα που μας προφυλάγουν από κάθε αισθητή και νοητή κακία. κι αυτά είναι η φύλαξη του νου και η επίκληση του Ιησού Χριστού, το να βλέπομε πάντοτε στο βάθος της καρδιάς και να ησυχάζομαι ακατάπαυστα στη διάνοια – για να πω έτσι – ακόμα και από εκείνους τους λογισμούς που μας φαίνονται ότι είναι καλοί, και να φροντίζομε να βρισκόμαστε άδειοι από λογισμούς. έτσι δεν θα μπαίνουν στην διάνοιά μας απαρατήρητοι οι κλέφτες δαίμονες. Αν και κοπιάζομε όταν παραμένομε στο έργο αυτό της καρδιάς, όμως κοντά είναι η παρηγοριά.

104. Εκ φύσεως η καρδιά, όταν φυλάγεται αδιάκοπα και δεν της επιτρέπεται να δέχεται τις μορφές και τις εικόνες και τις φαντασίες των σκοτεινών και πονηρών πνευμάτων, γεννά από τον εαυτό της λογισμούς που φεγγοβολούν. Όπως το κάρβουνο γεννά φλόγα, έτσι πολύ περισσότερο ο Θεός, ο Οποίος κατοικεί μέσα στην καρδιά με το άγιο Βάπτισμα, αν βρίσκει τον αέρα της διάνοιάς μας καθαρό από τους ανέμους της πονηρίας και φρουρούμενο από την τήρηση του νου, ανάβει την διάνοιά μας για να δοθεί σε θεωρίες, όπως η φλόγα το κερί.

105. Πρέπει πάντοτε να στρέφομε μέσα στο χώρο της καρδιάς μας το όνομα του Ιησού Χριστού, όπως η αστραπή στρέφεται στο στερέωμα, όταν πρόκειται να πέσει η βροχή. Αυτό το γνωρίζουν ακριβώς εκείνοι που έχουν πείρα του νου και του εσωτερικού πολέμου. Έτσι θα διευθύνομε με τάξη στρατηγική τον νοητό αυτό πόλεμο: Πρώτα, προσοχή. κατόπιν, όταν δούμε ότι ήρθε ο εχθρός λογισμός στην καρδιά μας, να τον χτυπήσομε οργισμένοι με λόγια κατάρας. Τρίτον, αμέσως να προσευχηθούμε εναντίον του, συγκεντρώνοντας την καρδιά με την επίκληση του Ιησού Χριστού για να καταπέσει αμέσως η δαιμονική φανταστική εικόνα, ώστε να μην ακολουθήσει ο νους την φαντασία, σαν νήπιο που πλανιέται από κάποιον ψευδοθαυματοποιό.

106. Ας κοπιάσομε σαν τον Δαβίδ, κράζοντας το “Κύριε Ιησού Χριστέ”. Ας βραχνιάσει ο λάρυγγάς μας και ας μην κουράζονται τα μάτια του νου μας από το να ελπίζομε στον Κύριο το Θεό μας (Ψαλμ. 68, 4).

107. Ας θυμόμαστε πάντοτε την παραβολή του άδικου κριτή(Λουκ. 18, 1-8), που ειπε ο Κύριος για να διδάξει ότι πρέπει να προσευχόμαστε πάντοτε και να μην αποθαρρυνόμαστε, και θα βρούμε το κέρδος και την προστασία από τους πονηρούς δαίμονες.

108. Όπως εκείνος που ατενίζει προς τον ήλιο, είναι αδύνατο να μην φωτίζεται πλουσιοπάροχα το πρόσωπό του, έτσι κι εκείνος που σκύβει μέσα στον άερα της καρδιάς, δεν είναι δυνατό να μην φωτίζεται.

109. Όπως είναι αδύνατο να ζήσει κανείς στη ζωή αυτή χωρίς να τρώει και να πίνει, έτσι είναι αδύνατο, χωρίς φύλαξη του νου και καθαρότητα της καρδιάς, δηλαδή χωρίς εκείνο που λέγεται νήψη, να φτάσει η ψυχή σε κάτι πνευματικό και αρεστό στο Θεό, ή να ελευθερωθεί από την κατά διάνοια αμαρτία, ακόμη και αν βιάζει κανείς τον εαυτό του να μην αμαρτάνει από τον φόβο των κολάσεων.

110. Αλλά και εκείνοι που απέχουν με κάποια βία από την αμαρτία, είναι μακάριοι ενώπιον του Θεού, των Αγγέλων και των ανθρώπων, γιατί λογαριάζονται ως “βιαστές” της Βασιλείας των Ουρανών(Ματθ. 11, 12).

111. Η θαυμαστή ωφέλεια του νου από την ησυχία είναι ότι όλα τα αμαρτήματα, τα οποία πρωτύτερα χτυπούσαν την πόρτα του νου μόνο με λογισμούς, ώστε αν γίνονταν δεκτοί αυτοί από την διάνοια, να γίνουν αισθητά και χοντρά αμαρτήματα, όλα αυτά τα κόβει η διανοητική και

νηπτική αρετή, γιατί τα εμποδίζει να μπουν στον εσωτερικό μας άνθρωπο και να γίνουν έργα πονηρά. και αυτό, με την δύναμη και τη βοήθεια του Κυρίου μας Ιησού Χριστού.

112. Η Παλαιά Διαθήκη είναι εικόνα της εξωτερικής και αισθητής σωματικής ασκήσεως. Το Άγιο Ευαγγέλιο, η Καινή Διαθήκη, είναι εικόνα της προσοχής, δηλαδή της καθαρότητας της καρδιάς. Η Παλαιά δεν τελειοποιούσε ούτε ολοκλήρωνε τον εσωτερικό άνθρωπο στη θεοσέβεια, -όπως λέει ο Απόστολος: "Κανένα δεν τελειοποίησε ο Νόμος"(Εβρ. 7, 19)- αλλά εμπόδιζε μόνο τα χοντρά αμαρτήματα, Γιατί από το να εμποδίσει να βγάζει κάποιος το μάτι και το δόντι του πλησίον, ακόμη και το να κόβει κανείς τους πονηρούς λογισμούς και τις πονηρές ενθυμήσεις από την καρδιά – που είναι διάταξη του Ευαγγελίου- είναι ανώτερο και συντελεί περισσότερο στην καθαρότητα της ψυχής. Έτσι και τα σχετικά με την σωματική αρετή και άσκηση, εννοώ τη νηστεία, την εγκράτεια, τη χαμαικοιτία. την ορθοστασία, την αγρυπνία και τα λοιπά που αναφέρονται στο σώμα και κάνουν να ησυχάζει το παθητικό μέρος του σώματος από την έμπρακτη αμαρτία, όπως είπα και για την Παλαιά Διαθήκη, είναι καλά και αυτά. Γιατί όλα αυτά είναι παιδαγωγία του εξωτερικού ανθρώπου και φρούρηση των παθών που ενεργούνται σωματικά, αλλά και τα κατά διάνοια αμαρτήματα φρουρούν, δηλαδή εμποδίζουν, όπως για παράδειγμα μπορούν να μας απαλλάξουν με τη βοήθεια του Θεού, από το φθόνο, την οργή και τα λοιπά.

113. Η καθαρότητα της καρδιάς, δηλαδή η φύλαξη και τήρηση του νου, τύπος της οποίας είναι η Καινή Διαθήκη, αν την φυλάγομε όπως πρέπει, ξεριζώνει και κόβει όλα τα πάθη και όλα τα κακά από την καρδιά, και εισάγει χαρά, καλή ελπίδα, κατάνυξη, πένθος, δάκρυα, ακριβή γνώση του εαυτού μας και των αμαρτιών μας, μνήμη θανάτου, ταπείνωση αληθινή, αγάπη άπειρη προς το Θεό και τους ανθρώπους και εγκάρδιο θείο έρωτα.

114. Όπως δεν είναι δυνατό, εκείνος που βαδίζει, να μην κόβει τον αέρα για να περπατήσει, έτσι είναι αδύνατο να μην πολεμείται ακατάπαυστα η καρδιά του ανθρώπου από τους δαίμονες ή να επηρεάζεται κρυφά από αυτούς, και αν ακόμη έχει μεγάλη σωματική άσκηση.

115. Αν θέλεις όχι μόνο να νομίζεσαι μοναχός ενάρετος και επιεικής και ενωμένος πάντοτε με το Θεό, αλλά και να είσαι στην πραγματικότητα τέτοιος, τότε να εξασκείς με όλη σου την δύναμη την αρετή της νοερής προσοχής, η οποία είναι φύλαξη και τήρηση του νου και τέλεια καρδιακή γλυκειά ησυχία, μια ψυχική κατάσταση μακάρια και χωρίς φαντασία που δεν βρίσκεται σε πολλούς.

116. Αυτή λέγεται νοητή φιλοσοφία. Βάδιζέ την με μεγάλη νήψη και θερμή προθυμία μαζί με την ευχή του Ιησού, με ταπείνωση και αδιάκοπη δέηση και με σιωπή των αισθητών και νοητών χειλέων, με εγκράτεια φαγητών και ποτών και κάθε αμαρτωλού πράγματος. Βάδιζέ την πάνω στο δρόμο της διάνοιας με συναίσθηση και με φρόνηση. Και αυτή θα σε διδάξει, με τη βοήθεια του Θεού, εκείνα που δεν τα γνώριζες και θα σου φανερώσει και θα σε φωτίσει και θα σε συνετίσει και θα σε μάθει πράγματα, τα οποία πρωτύτερα ήταν αδύνατο να τα βάλεις στο νου σου, καθώς περπατούσες μέσα στο σκοτάδι των παθών και των σκοτεινών έργων και ήσουν σκεπασμένος από την λήθη και την άβυσσο της συγχύσεως.

117. Όπως οι κοιλάδες παράγουν άφθονο σιτάρι, έτσι και η νοητή αυτή εργασία γεμίζει την καρδιά με όλα τα αγαθά. Ή μάλλον θα σου τα δώσει ο Κύριός μας Ιησούς Χριστός, που χωρίς την βοήθειά Του δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα. Και πρώτα θα βρεις τη νοητή αυτή εργασία ως σκάλα. Έπειτα ως βιβλίο που διαβάζεται. Κατόπιν, όταν προκόψεις σ' αυτήν, θα την βρεις ως επουράνια πόλη Ιερουσαλήμ, και τον βασιλιά Χριστό των δυνάμεων του Ισραήλ θα τον δεις καθαρά με τον νου μαζί με τον Ομοούσιο Πατέρα Του και το προσκυνητό Άγιο Πνεύμα.

118. Με μια ψεύτικη φαντασία πάντοτε οι δαίμονες μας οδηγούν στο να αμαρτάνομε. Με μια φαντασία σχετική με την φιλαργυρία και το κέρδος οδήγησαν τον άθλιο Ιούδα να παραδώσει τον Κύριο και Θεό των όλων. Και με το ψεύδος μιας τιποτένιας αναπαύσεως και τιμής και κέρδους και δόξας τον οδήγησαν στην αγχόνη και του προξένησαν αιώνιο θάνατο, ανταμείβοντάς τον οι άθλιοιμε τα αντίθετα απ' όσα του είχαν παρουσιάσει με την ψεύτικη φαντασία τους, εννοώ την προσβολή των πονηρών λογισμών.

119. Κοίταξε, πώς με φαντασία και ψεύδος και κούφιες υποσχέσεις μάς κατανικούν οι εχθροί της

σωτηρίας μας. Και αυτός ο σατανάς με τον ίδιο τρόπο κατακρημνίσθηκε από το ουράνιο ύψος ως αστραπή(Λουκ. 10, 18), επειδή έβαλε στη φαντασία του να γίνει ίσος με τον Θεό. Και τον Αδάμ τον χώρισε ο σατανάς από το Θεό, παρουσιάζοντάς του τη φαντασία ότι θα γινόταν ίσος με τον Θεό(Γεν. 3, 5). Και έτσι συνηθίζει να εξαπατά όλους όσοι αμαρτάνουν ο ψεύτης και δόλιος εχθρός.

120. Πικραίνεται η καρδιά μας από το δηλητήριο και τους πονηρούς λογισμούς, όταν από την αμέλειά μας και τη λήθη μας απομακρυνόμαστε πολύ από την προσοχή και την ευχή του Ιησού. γλυκαινόμαστε όμως πάλι με την αίσθηση μιας γλυκύτητας ή μιας μακάριας αγαλλιάσεως, όταν όσα αναφέραμε πιο πάνω τα εκτελούμε σταθερά και πρόθυμα μέσα στο εργαστήριο της διάνοιάς μας, μ’ επιμέλεια και με θείο έρωτα. Τότε, προθυμοποιούμαστε να βαδίζομε το δρόμο της καρδιακής ησυχίας όχι για άλλο τίποτε, αλλά για χάρη της γλυκιάς ηδονής και ευχαριστήσεως που έρχεται από αυτήν στην ψυχή.

121. Επιστήμη των επιστημών και τέχνη των τεχνών είναι η αντιμετώπιση των κακούργων και πονηρών λογισμών. Άριστος τρόπος λοιπόν και τέχνη αντιμετωπίσεώς τους είναι το να βλέπομε την φαντασία με την οποία γίνεται η προσβολή, βοηθημένοι από την χάρη του Κυρίου, και να φυλάγομε το νου μας όπως προφυλάγομε το μάτι μας και μ’ αυτό παρακολουθούμε άγρυπνα όποιον τύχει να έρχεται να μας το χτυπήσει, και με όλη μας τη δύναμη εμποδίζομε να μπει σ’ αυτό η παραμικρή αγκίδα.

122. Δεν μπορεί να γεννήσει το χιόνι φλόγα ή το νερό φωτιά, ούτε ο θάμνος σύκα. Έτσι δεν μπορεί να ελευθερωθεί η καρδιά του ανθρώπου από δαιμονικούς λογισμούς και λόγια και έργα, αν δεν καθαρίσει το εσωτερικό της και δε φυλάξει τη νήψη ενωμένη με την ευχή του Ιησού και δεν κατορθώσει την ταπείνωση και την ψυχική ησυχία και δε σπεύδει να βαδίζει έτσι με μεγάλη προθυμία. Η απρόσεκτη όμως ψυχή αναγκαστικά θα γίνει στείρα από κάθε αγαθό και τέλειο νόημα, σαν άκαρπο μουλάρι, χωρίς σύνεση και πνευματική φρόνηση. Η πραγματική ειρήνη της ψυχής είναι το γλυκό πράγμα και όνομα Ιησούς και το άδειασμα από εμπαθείς σκέψεις.

123. Όταν συμφωνήσει η ψυχή με τις επιθυμίες του σώματος, τότε κτίζουν μαζί μια πόλη κενοδοξίας και έναν πύργο υπερηφάνειας και βάζουν ως κατοίκους τους ασεβείς λογισμούς, Ο Κύριος με τον φόβο της κολάσεως συγχέει και διασπά αυτή τη συμφωνία(Γεν. 11, 1-9), αναγκάζοντας την κυρίαρχη ψυχή να μιλά και να φρονεί διαφορετικά και αντίθετα από το σώμα. Από το φοβο της κολάσεως επέρχεται ο διαμερισμός αυτός, επειδή το σαρκικό φρόνημα είναι έχθρα του Θεού και δεν υποτάσσεται στο νόμο του Θεού(Ρωμ. 8, 6).

124. Τα καθημερινά μας έργα, πρέπει να τα ζυγίζομε κάθε στιγμή και να τα προσέχομε, και το βράδυ να τα ελαφρώνομε όσο μπορούμε περισσότερο με τη μετάνοια, αν θέλομε, με τη βοήθεια του Χριστού, να νικήσομε την κακία. Και πρέπει να παρατηρούμε προσεκτικά, αν εκτελούμε όλα τα αισθητά και φανερά έργα μας σύμφωνα με το θέλημα του Θεού, ενώπιον του Θεού και μόνο για το Θεό, για να μην παρασυρόμαστε παράλογα από τις αισθήσεις μας.

125. Αν, με τη βοήθεια του Θεού, κάθε ημέρα κερδίζομε από τη νήψη μας, δεν πρέπει να συμπεριφερόμαστε με αδιαφορία και να ζημιωνόμαστε με πολλές επιβλαβείς συνομιλίες. αλλά μάλλον πρέπει να καταφρονούμε τα μάταια για το αξιαγάπητο και γλυκό κέρδος της αρετής αυτής και την ομορφιά της.

126. Δίκαια και κατά φύση, όπως τα δημιούργησε ο Θεός, οφείλουμε να κινούμε τα τρία μέρη της ψυχής. Το θυμικό εναντίον του εξωτερικού εαυτού μας και του σατανά γιατί λέει: “Να οργίζεστε κατά της αμαρτίας, δηλαδή να οργίζεστε εναντίον σας και εναντίον του διαβόλου, για να μην αμαρτάνετε στο Θεό”(Ψαλμ. 4, 5). Το επιθυμητικό να το στρέφομε προς το Θεό και την αρετή. Το λογιστικό να το βάλομε επικεφαλής των δύο άλλων με σοφία και επιτηδειότητα, ώστε να δίνει σ’ αυτά διαταγές, να τα συμβουλεύει, να τα τιμωρεί και να τα εξουσιάζει, όπως ο βασιλιάς τους δούλους. και τότε αυτά θα τα κυβερνά το λογικό μας σύμφωνα με το θέλημα του Θεού, αν και τα πάθη επαναστατούν εναντίον του λογικού. Και να βάλομε επιστάτη πάνω στα πάθη το λογικό να τα ηγεμονεύει. Γιατί λέει ο αδελφόθεος Ιάκωβος: “Αν το λογικό κάποιου δε σφάλλει, αυτός είναι τέλειος , και έχει τη δύναμη να χαλιναγωγήσει και όλο το σώμα”(Ιακ. 3, 2). Επειδή, για να πούμε

την αλήθεια, κάθε ανομία και αμαρτία με τα τρία αυτά μέρη της ψυχής επιτελείται, όπως και κάθε αρετή και δικαιοσύνη πάλι από αυτά τα τρία γίνεται.

127. Τότε ο νους σκοτίζεται και μένει άκαρπος, όταν ή διατυπώσει λόγους κοσμικούς, ή τους δεχτεί στη διάνοιά του και τους συζητήσει, ή ασχοληθεί μάταια με πράγματα αισθητά με το σώμα και με το νου, ή παραδώσει τον εαυτό του σε ματαιότητες. Αμέσως τότε χάνει τη θέρμη και την κατάνυξη και την παρρησία προς το Θεό και τη θεία γνώση. Επειδή όσο προσέχομε στο νου, φωτιζόμαστε. και όσο δεν προσέχομε, σκοτιζόμαστε.

128. Εκείνος που κάθε μέρα επιδιώκει και ζητεί την ειρήνη και την ησυχία του νου, αυτός εύκολα θα καταφρονήσει κάθε αισθητό πράγμα, για να μη κοπιάζει μάταια. Όποιος όμως ξεγελάει τη συνείδησή του, θα κοιμηθεί πικρά τον θάνατο της λήθης, το οποίο ο Δαβίδ παρακαλεί να μην πάθει(Ψαλμ. 12, 4). Λέει και ο Απόστολος: "Όποιος ξέρει το καλό και δεν το κάνει, έχει αμαρτία"(Ιακ. 4, 17).

129. Ο νους επιστρέφει στην τάξη του και στην νήψη, από όπου είχε απομακρυνθεί από αμέλεια, αν τον επιμεληθούμε και αν με θερμή προθυμία τον επαναφέρομε στην πρακτική εργασία της νήψεως.

130. Ο όνος που γυρίζει το μύλο, δεν μπορεί να βγει παραπέρα από τον κύκλο του μύλου, όπου είναι δεμένος. Ούτε ο νους μπορεί να προχωρήσει στην αρετή που φέρνει στην τελειότητα, αν δεν τακτοποιήσει το εσωτερικό του. Γιατί είναι τυφλός στα εσωτερικά του μάτια και δεν μπορεί να βλέπει την αρετή και τον Ιησού που ακτινοβολεί.

131. Ένα ζωηρό και υπερήφανο άλογο ορμά χαρούμενο όταν δεχτεί αναβάτη στη ράχη του. Και ένας δεκτικός νους τέρπεται, όταν δεχτεί το φως του Κυρίου και εισέλθει σ' αυτό, αφού ελευθερωθεί από τα νοήματά του. Θα βαδίσει από τη δύναμη της πρακτικής φιλοσοφίας του νου, με άρνηση του ίδιου του εαυτού του, σε άρρητη δύναμη που θεωρεί τα άρρητα και τις αρετές. Και αφού δεχτεί το βάθος των θείων και υψηλών εννοιών του απείρου, θα φανερωθεί σ' αυτόν, όσο είναι δυνατό στην καρδιά, ο Θεός των θεών(Ψαλμ. 83, 8). Ο νους από έκπληξη δοξάζει με αγάπη το Θεό που βλέπεται και βλέπει, και που τόσο για το ένα όσο και για το άλλο σώζει εκείνον που στρέφει το βλέμμα του σ' Αυτόν.

132. Η καρδιακή ησυχία, όταν πραγματοποιείται, θα δει με μυστική γνώση τον υψηλό βυθό. και θ' ακούσει εξαίρετα πράγματα από το Θεό το αυτί του νου που ησυχάζει.

133. Ο οδοιπόρος που πρόκειται να περάσει μακρύ και δύσβατο και δύσκολο δρόμο και φοβάται να μην παραπλανηθεί στην επιστροφή, βάζει σημάδια στο δρόμο για να οδηγείται και να επιστρέψει εύκολα. Ο άνθρωπος που βαδίζει με νήψη και προσευχή, βάζει για σημάδια λόγους, επειδή φοβάται κι αυτός να μην πλανηθεί στον δρόμο.

134. Στον οδοιπόρο, το να γυρίσει πίσω εκεί που ξεκίνησε, γίνεται πρόξενο χαράς. Για τον αγωνιστή όμως, το να γυρίσει πίσω, είναι καταστροφή ψυχής και σημάδι απομακρύνσεως από τα έργα, τους λόγους και τις σκέψεις που αρέσουν στο Θεό. Και στον καιρό του θανατηφόρου ύπνου της ψυχής θα έχει τους λογισμούς να τον κεντούν και να τον ξυπνούν με την υπόμνηση του βαριού ύπνου και της ραθυμίας που του ήρθε από την αμέλειά του.

135. Όταν περιπέσομε σε θλίψη, σε απόγνωση και απελπισία, τότε πρέπει να κάνομε ό,τι έκανε και ο Δαβίδ, δηλαδή να ξεχύνομε τη δέησή μας μπροστά στο Θεό και να αναγγέλομε τη θλίψη μας στον Κύριο(Ψαλμ. 141, 3). Πρέπει να εξομολογούμαστε στο Θεό, επειδή μπορέι με σοφία να ρυθμίσει τις υποθέσεις μας και να ελαφρώσει τη θλίψη μας, αν μας συμφέρει, και να μας γλυτώσει από την ολέθρια και καταστρεπτική λύπη.

136. Ο θυμός που στρέφεται παρά φύση εναντίον των ανθρώπων, η λύπη η όχι κατά το θέλημα του Θεού και η ακηδία, είναι εξίσου καταστρεπτικά των καλών λογισμών και των λογισμών της μυστικής γνώσεως. τα οποία διασκορπίζει ο Κύριος όταν του εξομολογούμαστε τις θλίψεις μας και μας εμπνέει χαρά.

137. Λογισμούς που έχουν στερεωθεί μέσα στην καρδιά μας παρά τη θέλησή μας και παραμένουν εκεί, έχει το ιδίωμα να τους εξαφανίζει η ευχή του Ιησού όταν τη λέμε με νήψη από τα βάθη της

καρδιάς μας.

138. Όταν μας θλίβουν πολλοί και παράλογοι λογισμοί, θα βρούμε ανακούφιση και χαρά όταν μεμφθούμε και κατηγορήσουμε τους εαυτούς μας με ειλικρίνεια και αβίαστα ή όταν τους αναγγείλομε στον Κύριο, όπως ακριβώς θα τους λέγαμε σε άνθρωπο. Και οπωσδήποτε με τους δύο αυτούς τρόπους θα βρούμε ανάπαυση σε κάθε περίπτωση.

139. Οι Πατέρες θεωρούν τον Μωυσή εικόνα του νου. Γιατί ο Μωυσής βλέπει το Θεό στην βάτο(Εξ. 3, 2), και λάμπει το πρόσωπό του(Εξ. 34, 30), και θεός Φαραώ γίνεται από το Θεό των θεών(Εξ. 7, 1). μαστιγώνει την Αίγυπτο και ελευθερώνει τον Ισραήλ και νομοθετεί. Αυτά όταν τα θεωρήσομε αλληγορικά και πνευματικά, είναι ενέργειες και πλεονεκτήματα του νου.

140. Εικόνα του εξωτερικού ανθρώπου είναι ο Ααρών, ο αδελφός του νομοθέτη. Έτσι κι εμείς, όταν κατηγορούμε με θυμό τον εξωτερικό μας άνθρωπο, όπως ο Μωυσής, έκανε στον Ααρών όταν αυτός έσφαλλε, του λέμε: “Σε τι σε αδίκησε ο Ισραήλ και βιάστηκες να τον απομακρύνεις από τον ζώντα Θεό, τον Παντοκράτορα Κύριο;”(Εξ. 32, 31).

141. Ο Κύριος μαζί με όλα τα άλλα αγαθά μάς δίδαξε και αυτό, όταν ήταν να αναστήσει το Λάζαρο: να καταστέλλομε με επιβολή την έλλειψη ανδρείας και την αστάθεια της ψυχής και να έχομε ένα αυστηρό ήθος με αυτομεμψία. αυτό ελευθερώνει την ψυχή από την φιλαυτία, την κενοδοξία και την υπερηφάνεια.

142. Όπως είναι αδύνατο να περάσει κανείς μεγάλο πέλαγος χωρίς μεγάλο πλοίο, έτσι είναι αδύνατο να διώξει κανείς μια προσβολή ενός πονηρού λογισμού χωρίς την επίκληση του Ιησού Χριστού.

143. Η αντίρρηση αποστομώνει, ενώ η επίκληση του Ιησού Χριστού διώχνει από την καρδιά τους πονηρούς λογισμούς. Όταν η προσβολή του πονηρού λογισμού διαμορφωθεί στην εικόνα ενός αισθητού πράγματος μέσα στην ψυχή, π.χ. με το πρόσωπο εκείνου που μάς έχει λυπήσει ή στη φαντασία γυναικείας ομορφιάς ή χρυσού ή χρημάτων, το καθένα από αυτά όταν εμφανιστεί στη διάνοιά μας, αμέσως γίνονται φανεροί οι λογισμοί της μνησικακίας, της πορνείας και της φιλαργυρίας που το προκάλεσαν. Και αν ο νους μας είναι πεπειραμένος και εκπαιδευμένος και έχει συνηθίσει στην τήρηση του εαυτού του και στο να βλέπει καθαρά και με διαύγεια τις θελκτικές εικόνες και τις απάτες των πονηρών πνευμάτων, εύκολα, μόλις εμφανιστούν, με την αντίρρηση και με την ευχή του Ιησού σβήνει αμέσως τα πυρωμένα βέλη του διαβόλου(Εφ. 6, 16). Δεν επιτρέπει στην εμπαθή φαντασία να εισχωρήσει στην καρδιά, ούτε επιτρέπει στους λογισμούς μας να συμμορφωθούν εμπαθώς με την πονηρή φαντασία ή να συνομιλήσουν μαζί της φιλικά ή να τη σκεφτούν πολύ και να δώσουν τη συγκατάθεσή τους, πράγματα στα οποία επακολουθούν τα πονηρά έργα με κάποια αναγκαιότητα, όπως επακολουθούν οι νύχτες στις ημέρες.

144. Αν όμως ο νους μας είναι άπειρος και δεν έχει την ευχέρεια της νήψεως, αμέσως ανακατώνεται με την εμπαθή εικόνα, όποια και να είναι, και συνομιλεί με αυτή και δέχεται κακές ερωτήσεις και δίνει απαντήσεις. Και τότε ανακατώνονται οι λογισμοί μας με τη δαιμονική φαντασία, η οποία όσο πάει μεγαλώνει και πληθύνεται για να φανεί αξιαγάπητη και ωραία και θελκτική στο νου που τη δέχεται και αιχμαλωτίζεται. Συμβαίνει τότε στο νου, όπως όταν φανεί σε άκακα αρνιά ένας σκύλος, εκεί που βόσκουν σε πεδινό μέρος. και νομίζουν αυτά ότι είναι η μητέρα τους και τρέχουν κοντά του, χωρίς να κερδίσουν τίποτε με το να πλησιάσουν τον σκύλο παρά μόνο την ακαθαρσία και τη δυσωδία του. Κατά τον ίδιο τρόπο και οι λογισμοί μας, ως αμαθείς τρέχουν σε όλες τις δαιμονικές φαντασίες και αφού ανακατωθούν μαζί τους, τους βλέπει κανείς ενωμένους να θέλουν να καταστρέψουν την Ιλιούπολη (Τροία) όπως ο Αγαμέμνων και ο Μενέλαος. Έτσι και αυτοί σκέφτονται τι πρέπει να γίνει για να πραγματοποιήσουν με το σώμα εκείνο που φάνηκε ωραίο με την απάτη της δαιμονικής εισβολής. Κι έτσι λοιπόν δημιουργούνται εσωτερικώς οι πτώσεις της ψυχής. και τότε κατ’ ανάγκην θα εξωτερικευτεί το εσωτερικό της καρδιάς.

145. Ο νους είναι κάτι το εύκολο και άκακο και εύκολα ακολουθεί τους δαιμονικούς λογισμούς, και δύσκολα μπορεί να κρατηθεί από τις άνομες φαντασίες των δαιμόνων, αν δεν έχει τον αυτοκράτορα των παθών λογισμό, που να τον εμποδίζει ακατάπαυστα και να τον χαλιναγωγεί.

146. Η θεωρία και η πνευματική γνώση γίνονται φυσικοί οδηγοί και πρόξενοι ακριβούς βίου, γιατί με αυτές η διάνοια ανυψώνεται τόσο, ώστε να καταφρονεί τις ηδονές και όλα τα αισθητά και τις ευχαριστήσεις της ζωής σαν πράγματα μηδαμινά.

147. Ο προσεκτικός βίος που κατορθώνεται με την χάρη του Ιησού Χριστού, γίνεται πατέρας της θεωρίας και της γνώσεως. Ακόμη γεννά θεία προκοπή και ανύψωση και σοφότατους στοχασμούς , όταν πάρει σύζυγο την ταπείνωση, όπως λέει ο θείος προφήτης Ησαΐας. "Όσοι περιμένουν με υπομονή τον Κύριο, θα πάρουν νέα δύναμη. θα βγάλουν φτερά και θα πετάξουν με τη βοήθεια του Κυρίου"(Ησ. 40, 31).

148. Σκληρό και δύσκολο φαίνεται στους ανθρώπους το να ησυχάζει η ψυχή τους από κάθε λογισμό. Και πράγματι είναι δύσκολο και επίπονο. Και δεν είναι δυσβάστακτο μόνο σε όσους είναι αμύητοι στον πνευματικό πόλεμο, το να περιορίζουν και να περικλείουν τον ασώματο νου μέσα στο σωματικό σπίτι, αλλ' ακόμη και σε εκείνους που έχουν λάβει πείρα της εσωτερικής άϋλης πάλης. Όποιος όμως έχει αγκαλιάσει τον Κύριο Ιησού με την συνεχή ευχή, δεν θα κοπιάσει να Τον ακολουθεί, όπως λέει ο προφήτης(Ιερ. 17, 16). Και δεν θα επιθυμήσει ένας τέτοιος άνθρωπος να ζήσει όπως ζουν οι κοινοί άνθρωποι, εξαιτίας της ωραιότητας και τερπνότητας και γλυκύτητας του Ιησού. Και δε θα ντροπιαστεί από τους εχθρούς δαίμονες που περπατούν γύρω του(Ψαλμ. 11, 9), όταν τους αντιμετωπίζει στεκόμενος μπροστά στην πύλη της καρδιάς του και τους καταδιώκει δια του Ιησού.

149. Η ψυχή που θα πετάξει ψηλά στον αέρα δια του θανάτου, στις πύλες του Ουρανού, έχοντας μαζί της υπερασπιστή το Χριστό, ούτε εκεί θα ντραπεί τους εχθρούς της, αλλά με θάρρος όπως τώρα θα μιλήσει σ' αυτούς. μόνο να μην χάσει την υπομονή της μέχρι την ώρα του θανάτου να φωνάζει ημέρα και νύχτα προς τον Κύριο Ιησού Χριστό, τον Υιό του Θεού. Και Αυτός θα τιμωρήσει γρήγορα τους εχθρούς της δαίμονες, σύμφωνα με την αληθινή και θεία υπόσχεσή Του, που είπε για τον άδικο κριτή(Λουκ. 18, 1-8). Ναι, σας λέω, θα τιμωρήσει τους εχθρούς της και στη ζωή αυτή, και μετά την έξοδο της ψυχής από το σώμα.

150. Ταξιδεύοντας τη νοητή θάλασσα, έχε το θάρρος σου στον Ιησού. Γιατί σου φωνάζει μέσα στην καρδιά σου μυστικά: "Μη φοβάσαι, παιδί μου Ιακώβ, μικρέ Ισραήλ(Ησ. 41, 13). Μη φοβάσαι σκουλήκι Ισραήλ, εγώ σε υπερασπίζομαι". Αν ο Θεός είναι με το μέρος μας, ποιος κακός θα σταθεί αντίθετός μας; Είναι Εκείνος που μακάρισε τους καθαρούς στην καρδιά(Ματθ. 5, 8), και νομοθέτησε ο γλυκύς Ιησούς και μόνος καθαρός, που θέλει να πατεί θεϊκά μέσα στις καθαρές καρδιές και να κατοικεί σ' αυτές. Γι' αυτό ας μην παύομε, κατά τον θείο Παύλο, να γυμνάζομε το νου μας με στόχο την ευσέβεια(Α΄Τιμ. 4, 7). Εύλογα λοιπόν ονομάστηκε αληθινή η ευσέβεια εκείνη που βγάζει από τη ρίζα τα σπέρματα του πονηρού. Αυτή η ευσέβεια είναι ο "οίμος του λόγου", δηλ. οδός του λογικού ή οδός του λογισμού. Στην αττική ελληνική διάλεκτο οίμος και κέλευθος λέγεται η οδός, που είναι ο λογισμός.

151. Θα απολαύσει τα αγαθά με πολλή ειρήνη(Ψαλμ. 36, 11), κατά τον Δαβίδ, εκείνος που δεν επηρεάζεται από πρόσωπο ανθρώπου όταν κρίνει την αδικία στην καρδιά του, δηλαδή δεν επηρεάζεται από τις μορφές των πονηρών πνευμάτων, ώστε μέσω αυτών να σκέφτεται την αμαρτία, και κρίνοντας και δικάζοντας κακώς μέσα στην καρδιά του, να δίνει το δίκαιο στην αμαρτία. Γιατί οι μεγάλοι και διακριτικοί Πατέρες σε μερικά συγγράμματά τους ονόμασαν ανθρώπους και τους δαίμονες, επειδή έχουν το λογικό. Παρόμοιο είναι και το ευαγγελικό, όπου ο Κύριος λέει: "Ένας άνθρωπος κακός το έκανε τούτο, και ανακάτωσε μέσα στο σιτάρι και τα ζιζάνια"(Ματθ. 13, 28). Δεν υπάρχει γρήγορξη αντίρρηση στους λογισμούς από εκείνους που πράττουν τα κακά. Γι' αυτό και κατατρωγόμαστε από τους λογισμούς.

152. Όταν αρχίσομε να ζούμε με προσοχή του νου, ας προσαρμόζομε στη νήψη την ταπείνωση και συνάπτομε στην αντίρρηση την ευχή, τότε θα βαδίσομε καλά το δρόμο της μετάνοιας. σαν να στολίζομε, να σκουπίζομε και να καθαρίζομε το σπίτι της καρδιάς από την πονηρία, κάτω από το φως του προσκυνητού και αγίου ονόματος του Ιησού Χριστού. Αν έχομε το θάρρος μας μόνο στη νήψη ή στην προσοχή τη δική μας, τότε γρήγορα θα μας σπρώξουν, θα μας ανατρέψουν, θα πέσομε και θα μας νικήσουν οι εχθροί μας οι πανούργοι και δολιότατοι. Και περισσότερο θα

περιπλεχθούμε στα δίχτια τους, δηλαδή τις πονηρές ενθυμήσεις, ή και θα μας σφάξουν εύκολα, όταν δεν κρατούμε το ισχυρό δόρυ, δηλαδή το όνομα του Ιησού Χριστού. Γιατί μόνο το σεβάσμιο αυτό ξίφος, όταν στρέφεται πολύ συχνά μέσα σε καρδιά που μόνο ένα τρόπο ζωής γνωρίζει (νήψη δηλ. και ευχή), μόνο αυτό ξέρει να στριφογυρίζει και να κατακόβει τους πονηρούς δαίμονες και να τους καίει και να τους κάνει άφαντους, σαν καλάμι που το τρώει η φωτιά.

153. Το κορύφωμα της αδιάκοπης νήψεως, δηλαδή ωφέλεια της ψυχής και μεγάλο κέρδος, είναι να βλέπει κανείς ευθύς τις φαντασίες των λογισμώνμόλις σχηματίζονται στο νου του. Ενώ το κορύφωμα της αντιρρήσεως είναι να ελέγχομε και να εξακριβώνομε το λογισμό που επιχειρείνα μπει στο νου μας μέσω της φαντασίας κάποιου αισθητού πράγματος. Εκείνο όμως που σβήνει και διαλύει αμέσως κάθε σκέψη πονηρή των εχθρών δαιμόνων, κάθε λόγο, κάθε φαντασία, κάθε πονηρή εικόνα και παράσταση, είναι η επίκληση του Κυρίου. Κι εμείς οι ίδιοι βλέπομε στο νου μας την ολοσχερή ήττα τους, που προξενείται από τον Ιησού το μεγάλο Θεό μας, και την εκδίκηση που παίρνει ο Ιησούς για μας τους ταπεινούς και ασήμαντους και άχρηστους.

154. Το ότι όλοι οι λογισμοί δεν είναι τίποτε άλλο, παρά μόνο φαντασίες αισθητών και κοσμικών πραγμάτων, οι περισσότεροι δεν το γνωρίζομε. Αν κρατήσομε επί πολύ καιρό με νήψη την ευχή, τότε η ευχή αποστερεί την διάνοια από κάθε υλική φαντασία πονηρών λογισμώνκαι φανερώνει σ' αυτή τους τρόπους των εχθρών δαιμόνων και το μεγάλο κέρδος της ευχής και της νήψεως. "Όμως θα παρακολουθήσεις με τα μάτια σου και θα δεις νοερά την τιμωρία των νοητών αμαρτωλών, των δαιμόνων", όπως λέει ο θείος μελωδός Δαβίδ(Ψαλμ. 90, 8).

155. Ας θυμόμαστε, αν είναι δυνατόν, ακατάπαυστα τον θάνατο. Έτσι γεννιέται μέσα μας η απόθεση των φροντίδων και κάθε ματαιότητας, η φύλαξη του νου, η ακατάπαυστη δέηση, η απάθεια του σώματος και η αποστροφή της αμαρτίας. Και σχεδόν θα μπορούσαμε να πούμε, κάθε αρετή πηγάζει από την μνήμη αυτή. Γι' αυτό ας την χρησιμοποιήσουμε όπως την ίδια την αναπνοή μας.

156. Η καρδιά που είναι τελείως άδεια από φαντασίες, θα γεννήσει νοήματα και σκέψεις που θα σκιρτούν από τα βάθη της, θείες και μυστηριώδεις, έτσι όπως πηδούν τα ψάρια και βουτούν τα δελφίνια όταν έχει γαλήνη η θάλασσα. Η θάλασσα ανεμίζεται από τη λεπτή αύρα, ενώ η άβυσσος της καρδιάς από το Άγιο Πνεύμα. όπως λέει ο Απόστολος: "Επειδή είστε γιοι, γι' αυτό έστειλε ο Θεός το Πνεύμα του Υιού Του στις καρδιές σας, που φωνάζει: Αββά, Πατέρα"(Γαλ. 4, 6).

157. Κάθε μοναχός που θα επιχειρήσει να αναλάβει πνευματικό έργο πριν από τη νήψη του νου, θα βρεθεί σε αδιέξοδο και σε διχασμό του νου. Κι αυτό, ή γιατί δεν γνωρίζει την ομορφιά της , ή την γνωρίζει αλλά από αμέλεια δεν μπορεί να την κρατήσει. Θα απαλλαγεί από το αδιέξοδο χωρίς αμφιβολία, όταν αρχίσει την φύλαξη του νου, που είναι και λέγεται διανοητική φιλοσοφία ή πρακτική φιλοσοφία του νου, επειδή θα βρει την "οδό" για την οποία είπε ο Κύριος: "Εγώ είμαι η οδός και η ανάσταση και η ζωή"(Ιω. 11, 25. 14, 6).

158. Και πάλι θα βρεθεί σε απορία η ψυχή βλέποντας μια απέραντη άβυσσο από λογισμούς και πλήθος νήπια της Βαβυλώνας. Αλλά και αυτή την απορία την λύνει ο Χριστός, αν στηρίζομε αδιάκοπα τη βάση της διάνοιάς μας πάνω σ' Αυτόν και αν τα νήπια της Βαβυλώνας τα χτυπούμε και τα συντρίβουμε πάνω στην πέτρα αυτή[Ψαλμ. 136, 9] (το Χριστό), εκπληρώνοντας την επιθυμία μας εναντίον τους. Γιατί λέει η Γραφή: "όποιος φυλάγει την εντολή, δε θα γνωρίσει πονηρό λόγο"(Εκκλ. 8, 5), και "δίχως εμένα, δεν μπορείτε να κάνετε τίποτε"(Ιω. 15, 5).

159. Εκείνος είναι πράγματι αληθινός μοναχός, ο οποίος κατορθώνει τη νήψη. και έχει αληθινά νήψη, εκείνος που είναι μοναχός κατά την καρδιά.

160. Ο βίος του ανθρώπου παρατείνεταιμαζί με τα χρόνια που περνούν, με μήνες, με εβδομάδες, ημέρες, νύχτες, ώρες και στιγμές, στρεφόμενος μαζί με το χρόνο. Σε όλα αυτά τα χρονικά διαστήματα οφείλομε να επεκτείνομε κι εμείς τις ενάρετες εργασίες, την νήψη και την ευχή και τη γλυκύτητα της καρδιάς με επιμελημένη ησυχία μέχρι το θάνατό μας.

161. Θα έρθει και σε μας η ώρα του θανάτου, θα έρθει και δεν είναι δυνατό να τον αποφύγομε. Και

είθε τότε, όταν έρθει ο άρχοντας του κόσμου και του αέρα(Ιω. 14, 30), να βρει τα αμαρτήματά μας λίγα και μηδαμινά για να μη μας ελέγξει στ' αλήθεια και κλάψομε τότε ανώφελα. Γιατί, λέει το ιερό Ευαγγέλιο: "Εκείνος ο δούλος που γνώρισε το θέλημα του Κυρίου του και δεν έκανε ό,τι έπρεπε, θα δαρθεί πολύ"(Λουκ. 12, 47).

162. "Αλλοίμονο – λέει – σ' εκείνους που έχασαν την καρδιά. Και τι θα κάνουν όταν τους επισκεφθεί ο Κύριος;"(Σ. Σειρ. 2, 14). Γι' αυτό, αδελφοί, ας δείξομε ζήλο και προθυμία.

163. Στους απλοϊκούς και δήθεν απαθείς λογισμούς, ακολουθούν οι εμπαθείς, καθώς έχομε μάθει με την μακροχρόνια πείρα και παρατήρηση. Οι πρώτοι λογισμοί ανοίγουν την είσοδο στους δεύτερους, οι απαθείς στους εμπαθείς.

164. Πράγματι ο άνθρωπος πρέπει να χωρίζεται με την προαίρεσή του σε δύο κομμάτια, και να σχίζεται με σοφότατη επινόηση, όπως είπα. και πρέπει να είναι εχθρός αφιλίωτος και άσπονδος του εαυτού του. Όποια διάθεση ακριβώς έχει ένας για κάποιον που εξαιρετικά και πολλές φορές τον έχει λυπήσει και αδικήσει, έτσι να εχθρευόμαστε τον εαυτό μας ή και πολύ περισσότερο, αν βέβαια θέλομε να κατορθώσουμετην μεγάλη και πρώτη εντολή, δηλαδή τη διαγωγή του Χριστού, τη μακαρία ταπείνωση, τον ένσαρκο τρόπο ζωής του Θεού. Γι' αυτό ο Απόστολος λέει: "Ποιος θα με ελευθερώσει από το σώμα αυτό, το κυριευμένο από τον θάνατο(Ρωμ. 7, 24); Γιατί δεν υποτάσσεται στο νόμο του Θεού"(Ρωμ. 8, 7). Θέλοντας ο Απόστολος να φανερώσει ότι το να υποτάξομε το σώμα στο θέλημα του Θεού εξαρτάται από εμάς, λέει: "Αν κρίναμε τον εαυτό μας, δε θα καταδικαζόμαστε. κι όταν καταδικαζόμαστε, παιδαγωγούμαστε από τον Κύριο"(Α΄Κορ. 11, 31-32).

165. Η αρχή της καρποφορίας είναι το άνθος. Και η αρχή της φυλάξεως του νου είναι η εγκράτεια από φαγητά και ποτά, η άρνηση και αποχή κάθε πονηρού λογισμού και η ησυχία της καρδιάς.

166. Όταν δυναμωμένοι με τη δύναμη του Ιησού Χριστού αρχίζομε να τρέχομε ασφαλισμένοι με τη νήψη, στην αρχή μάς φανερώνεται σαν μία λαμπάδα στο νου μας που την κρατάμε με το χέρι του νου μας και μάς οδηγεί στο δρόμο της διάνοιας. ύστερα σαν πανσέληνος ολόφεγγη που κάνει την τροχιά της στο στερέωμα της καρδιάς. Και τέλος μας φανερώνεται σαν ήλιος ο Ιησούς, που ακτινοβολεί δικαιοσύνη, δηλαδή φανερώνει σ' εμάς τον εαυτό Του και τους ολόλαμπρους φωτισμούς των θείων του και ιερών εννοιών.

167. Αυτά τα φανερώνει μυστικά ο Ιησούς στο νου εκείνο που επιμένει στην εντολή που λέει: "Θα περικόψετε την σκληροκαρδία σας"(Δευτ. 10, 16). Και καθώς είπαμε, εξαίσιες σκέψεις διδάσκει τον άνθρωπο η επιμελής νήψη. γιατί ο Θεός είναι απροσωπόληπτος(Ρωμ. 2, 11). Γι' αυτό λέει ο Κύριος: Ακούστε με και καταλάβετε τα λόγια Μου. σ' όποιον έχει, θα δοθούν και άλλα και θα περισσέψουν, ενώ από εκείνον που δεν έχει, θα αφαιρεθεί κι εκείνο που νομίζει ότι έχει"(Λουκ. 8, 18). Σ' εκείνους που αγαπούν το Θεό, όλα συνεργούν για το καλό τους(Ρωμ. 8, 28). Πολύ περισσότερο λοιπόν οι αρετές θα συνεργήσουν και θα βοηθήσουν.

168. Όπως το πλοίο δεν μπορεί να ταξιδέψει χωρίς νερό, έτσι και η φύλαξη του νου δεν προχωρεί διόλου χωρίς νήψη και ταπείνωση και ευχή του Ιησού.

169. Θεμέλια του σπιτιού είναι οι πέτρες. Θεμέλιο και οροφή της αρετής της νήψεως είναι το προσκυνητό και άγιο όνομα του Κυρίου μας Ιησού Χριστού. Ένας ανόητος κυβερνήτης πλοίου, αν στην τρικυμία διώξει τους ναύτες και ρίξει στη θάλασσα τα κουπιά και τα πανιά και κοιμηθεί, εύκολα θα ναυαγήσει. Και η ψυχή ευκολότερα θα καταποντιστεί από τους δαίμονες, αν αμελήσει τη νήψη και δεν επικαλείται, μόλις φανεί η δαιμονική προσβολή, το όνομα του Ιησού Χριστού.

170. Ό,τι γνωρίζομε, αυτό λέμε στο γραπτό μας. και ό,τι είδαμε στο δρόμο που περνούμε, εκείνο μαρτυρούμε σ' όποιον θέλει, αν βέβαια θελήσετε να δεχτείτε τους λόγους μας. Αυτός ο Κύριος είπε: "Αν κάποιος δεν μείνει σ' Εμένα, θα πεταχτεί έξω όπως το κλήμα, και κάποιοι το μαζεύουν, το ρίχνουν στη φωτιά και καίγεται. ενώ όποιος μείνει σ' Εμένα, μένω κι εγώ σ' αυτόν"(Ιω. 15, 5-6). Όπως είναι αδύνατο να λάμψει ο ήλιος χωρίς φως, έτσι είναι αδύνατο να καθαρισθεί η καρδιά από την ακαθαρσία των λογισμών της απώλειας, χωρίς την ευχή του ονόματος του Ιησού. Κι αν αυτό είναι, όπως βλέπω, αληθινό, να το μεταχειριζόμαστε όπως και την αναπνοή μας. Γιατί το όνομα του

Ιησού είναι φως, ενώ οι πονηροί λογισμοί, σκοτάδι. Κι ο Ιησούς είναι Θεός και Κύριος των όλων, ενώ οι πονηροί λογισμοί είναι δούλοι δαιμόνων.

171. Φωτογεννήτρα και αστραπογεννήτρα και ακτινοβόλος και πυρφόρος, η φύλαξη του νου από πονηρούς λογισμούς, μ' αυτά τα ονόματα όπως της ταιριάζουν και δίνουν το περιεχόμενό της ας καλείται. Γιατί, για να πούμε την αλήθεια, είναι ανώτερη από άπειρες σωματικές ασκήσεις και πολλές άλλες αρετές. Γι' αυτό πρέπει με αυτά τα τίμια ονόματα να ονομάζομε την αρετή αυτή, εξαιτίας των ολόλαμπρων φώτων που γεννά. Όσοι ερωτευθούν αυτή την αρετή, από αμαρτωλοί που ήταν και άχρηστοι και βέβηλη και χωρίς πνευματική γνώση και ασύνετοι και άδικοι, μπορούν να γίνουν με την βοήθεια του Ιησού Χριστού δίκαιοι, χρήσιμοι μπροστά στο Θεό, καθαροί, άγιοι και συνετοί. Και όχι μόνο αυτό, αλλά και μυστηριώδη και απόκρυφα να θεωρούν και να θεολογούν. Και αφού γίνουν θεωρητικοί, κολυμπούν μέσα σ' αυτό το καθαρότατο και άπειρο φως, το αγγίζουν με άρρητα αγγίσματα και μαζί με αυτό κατοικούν και ζουν, γιατί γεύθηκαν ότι ο Κύριος είναι αγαθός(Ψαλμ. 33, 9). Έτσι εκπληρώνεται καθαρά σ' αυτούς τους πρώτους αγγελιοφόρους ο λόγος του θείου Δαβίδ: "Οι δίκαιοι θα δοξολογήσουν το όνομά σου και οι ευθείς θα κατοικήσουν ενώπιον του προσώπου σου"(Ψαλμ. 139, 14). Γιατί αυτή είναι η πραγματική αλήθεια, αυτοί μόνο ορθά και με ακρίβεια επικαλούνται και δοξολογούν τον Θεό, και επιθυμούν να είναι μαζί Του πάντοτε από αγάπη γι' Αυτόν.

172. Αλλοίμονο στον εσωτερικό άνθρωπο από τα εξωτερικά. Γιατί πολύ θα στενοχωρηθεί ο εσωτερικός άνθρωπος από τις εξωτερικές αισθήσεις. Και αφού στενοχωρηθεί, θα χρησιμοποιήσει μαστίγιο κατά των εξωτερικών αισθήσεων. Εκείνος που τα έχει υποστεί αυτά, εννοεί τα λεγόμενα.

173. Αν ο εσωτερικός μας άνθρωπος νήφει, κατά τους πατέρες, είναι σε θέση να φυλάξει και τον έξω άνθρωπο. Αλλά εμείς και οι κακούργοι δαίμονες από κοινού διαπράττομε τις αμαρτίες. Και οι δαίμονες μόνο με λογισμούς, δηλαδή με φανταστικές εικόνες, ζωγραφίζουν στο νου όπως θέλουν την αμαρτία. εμείς όμως και με λογισμούς εσωτερικώς και με έργα εξωτερικώς. Οι δαίμονες μη έχοντας σώμα, επειδή είναι πνεύματα, μόνο με λογισμούς, με δολιότητα και απάτη, προξενούν και στον εαυτό τους και σ' εμάς την κόλαση. Γιατί αν δεν είχαν στερηθεί το σώμα οι κακούργοι, θα έκαναν συνεχώς και έμπρακτες αμαρτίες, επειδή η προαίρεσή τους είναι πάντοτε έτοιμη στο να ασεβούν.

174. Η μονολόγιστη ευχή σκοτώνει και κάνει στάχτη τις απάτες τους. Γιατί όταν προσκαλείται συνεχώς και ακούραστα από εμάς ο Ιησούς, ο Θεός και Υιός του Θεού, καθόλου δεν επιτρέπει σ' αυτούς, ούτε την αρχή της εισβολήςη οποία κια προσβολή ονομάζεται,ούτε μορφή να υποδείξουν στο νου με τον καθρέφτη της διάνοιας, ούτε λόγους να πουν στην καρδιά. Κι αν δεν εισχωρεί στην καρδιά δαιμονική μορφή, τότε όπως είπαμε, και η καρδιά θα είναι άδεια από πονηρούς λογισμούς. επειδή οι δαίμονες έτσι συνηθίζουν, να πλησιάζουν με λογισμούς και να διδάσκουν κρυφά την κακία.

175. Από την συνεχή λοιπόν ευχή μένει καθαρός ο αέρας της διάνοιας από σκοτεινά σύννεφα, από ανέμους των πονηρών πνευμάτων. Και όταν είναι καθαρός ο καρδιακός αέρας, είναι αδύνατο να μη λάμπει μέσα σ' αυτόν το θεϊκό φως του Ιησού, εκτός αν από κενοδοξία, από έπαρση και επίδειξη φουσκώνουμε και από ελαφρότητα του νου θέλομε να φτάσομε τα ακατάληπτα και άφθαστα. Τότε δεν μας βοηθεί ο Ιησούς, γιατί ο Χριστός, ο Οποίος μάς υπέδειξε και μας δίδαξε την ταπείνωση, μισεί τα πράγματα αυτά.

176. Ας ακολουθούμε λοιπόν την ευχή και την ταπείνωση, αυτά τα δύο, τα οποία μαζί με την νήψη στρέφονται κατά των δαιμόνων σαν μαχαίρι από φλόγα. Μπορούμε λοιπόν, όταν έτσι ζούμε, κάθε ημέρα και ώρα μέσα στην καρδιά μας να εορτάζομε με μυστική ευφροσύνη.

177. Μέσα στους οχτώ γενικότατους λογισμούς της κακίας περιέχεται κάθε λογισμός και από αυτούς γεννιούνται όλοι οι λογισμοί, οπως γεννήθηκε από την Ήρα και τον Δία κάθε βδελυρός θεός των Ελλήνων σύμφωνα με τους μύθους τους. Όλοι αυτοί οι οχτώ λογισμοί ανεβαίνουν στην πόρτα της καρδιάς του ανθρώπου. Και όταν βρουν το νου αφύλακτο, μπαίνουν με τη σειρά ένας ένας. Οποιοσδήποτε λογισμός από αυτούς τους οχτώ μπει εκεί μέσα, σέρνει μαζί του και ένα κοπάδι από

αισχρούς λογισμούς. Και έτσι αφού σκοτίσει το νου, προσκαλεί το σώμα και το παροτρύνει να διαπράξει αισχρές πράξεις.

178. Όποιος λοιπόν συντρίβει την κεφαλή του φιδιού και με αντίρρηση γεμάτη θυμό το γρονθοκοπεί με θυμωμένα λόγια, αυτός απέκρουσε τον πόλεμο. Γιατί λιώνοντας το κεφάλι του φιδιού(Γεν. 3, 15), ξέφυγε πολλούς πονηρούς λογισμούς και πονηρότατα έργα. Και τότε μένει ήσυχη και ατάραχη η διάνοια, με το να δέχεται ο Θεός την εγρήγορσή της στους λογισμούς. το δώρο που της κάνει γι' αυτό ο Θεός είναι γνώση πώς πρέπει να νικά τους αντίπαλους δαίμονες και πώς να νικά τους αντίπαλους δαίμονες και πώς να καθαρίζεται βαθμηδόν η καρδιά από λογισμούς που μολύνουν τον εσωτερικό άνθρωπο, όπως λέει ο Κύριος Ιησούς: "Από την καρδιά εξέρχονται διαλογισμοί πονηροί, πορνείες, μοιχείες. κι αυτά είναι που μολύνουν τον άνθρωπο"(Ματθ. 15, 19).

179. Έτσι λοιπόν μπορεί η ψυχή με τη χάρη του Κυρίου να σταθεί με τη δική της ομορφιά, την ωραιότητα και την ευθύτητά της, όπως εξαρχής κτίσθηκε από το Θεό εξαιρετικά ωραία και ειλικρινής, καθώς λέει ο μέγας δούλος του Θεού Αντώνιος: "Όταν η ψυχή βρίσκεται στη φυσική νοερή της κατάσταση – όπως την έπλασε ο Θεός – τότε υπάρχει αρετή". Και πάλι λέει: "Το να είναι ειλικρινής η ψυχή, αυτό είναι η φυσική πνευματική κατάστασή της, όπως έχει δημιουργηθεί". Και παρακάτω λέει: "Ας είμαστε καθαροί στη διάνοιά μας. Εγώ πιστεύω ότι όταν αυτή από παντού είναι καθαρή και στέκεται στο κατά φύση, μπορεί να γίνει διορατική και να βλέπει περισσότερο και μακρύτερα από τους δαίμονες, γιατί έχει τον Κύριο ο οποίος της ανοίγει τα μάτια". Αυτά λέει ο ένδοξος Αντώνιος, όπως γράφει ο Αθανάσιος στο βίο του Μ. Αντωνίου.

180. Κάθε λογισμός παρουσιάζει στο νου τη φαντασία κάποιου αισθητού πράγματος. Γιατί ο σατανάς είναι νους και δεν μπορεί να εξαπατήσει αν δεν μεταχειριστεί τα αισθητά και συνήθη σ' εμάς.

181. Όπως δεν είναι δυνατό να καταδιώκομε τα πουλιά στον αέρα ή να πετούμε όπως εκείνα, γιατί η ανθρώπινη φύση μας δεν έχει αυτή την ιδιότητα, έτσι δεν είναι δυνατό να νικήσομε ασώματους δαιμονικούς λογισμούς, χωρίς ευχή νηπτική και συχνή. ή χωρίς να προσηλώνομε με άκρα προσοχή το μάτι του νου μας στο Θεό. Αν δεν το κάνεις αυτό, κυνηγάς τη γη.

182. Πράγματι, αν θέλεις να καταντροπιάσεις τους λογισμούς και να ησυχάζεις με αγαθότητα και να νήφεις μέσα στην καρδιά σου με ευκολία, ας κολλήσει η ευχή του Ιησού στην αναπνοή σου, και σε λίγες ημέρες θα δεις να γίνεται αυτό.

183. Δεν είναι δυνατό να γραφούν γράμματα πάνω στον αέρα, αλλά πρέπει να χαραχτούν πάνω σε κάποιο σώμα για να μένουν διαρκή. Έτσι και στην κοπιαστική νήψη ας κολλήσομε την ευχή του Ιησού Χριστού, για να μένει η ωραιότατη αρετή της νηφαλιότητας διαρκής μαζί με τον Ιησού Χριστό και μέσω Αυτού να διατηρείται σ' εμάς αναφαίρετη στον αιώνα.

184. Στήριξε τα έργα σου πάνω στον Κύριο και θα βρεις χάρη. Τότε δε θα λέγεται και για μας από τον προφήτη: "Στο στόμα τους Κύριε είσαι κοντά, πολύ μακριά όμως από τα νεφρά τους"[Ιερ. 12, 2) (την έδρα του θυμικού). Κανείς, εκτός από τον Ιησού, δεν μπορεί να ειρηνεύσει την καρδιά σου από τα πάθη, παρά αυτός ο Ιησούς Χριστός, που συνένωσε εκείνα που ήταν απομακρυσμένα(Εφ. 2, 14).

185. Το ίδιο σκοτίζουν την ψυχή, τόσο οι συνομιλίες των λογισμών κατά διάνοια όσο και οι εξωτερικές συναναστροφές και αργολογίες. Για να αποφύγομε τη βλάβη του νου μας πρέπει και τους δύο, δηλ. και τους λογισμούς και τους ανθρώπους που θέλουν να αργολογούν, να τους λυπούμε για πολύ εύλογη κατά Θεόν αιτία, για να μη σκοτισθεί ο νους και χαλαρώσει τη νήψη. Γιατί όταν μάς σκοτίσει η λήθη, χάνομε την προσοχή του νου.

186. Εκείνος που με κάθε προθυμία κρατά την καθαρότητα της καρδιάς, θα αποκτήσει δάσκαλο αυτής της ιερής εργασίας τον νομοθέτη της Χριστό, που θα του υπαγορεύει μυστικά το θέλημά Του. "Θ' ακούσω τι θα πει μέσα μου ο Κύριος ο Θεός"(Ψαλμ. 84, 9), λέει ο Δαβίδ, φανερώνοντας αυτό το πράγμα. Μιλώντας για το νοητό πόλεμο και θέλοντας να δηλώσει την επιστροφή του νου προς τον εαυτό του και την προστατευτική υπεράσπιση από το Θεό, έλεγε: "Και θα ρωτήσει ο άνθρωπος,

άραγε ο δίκαιος θα αμοιφθεί;". Κατόπιν από τη συζήτηση ανάμεσά τους, εγκρίθηκε η απόφαση: "Άρα υπάρχει ο Θεός που θα κρίνει αυτούς"(Ψαλμ. 57, 12), δηλ. τους πονηρούς δαίμονες, στο χώρο της καρδιάς μας. Και σε άλλο μέρος λέει: "Θα προσέλθει άνθρωπος με βαθιά καρδιά και θα υψωθεί ο Θεός"(Ψαλμ. 63, 7). Και τότε τις πληγές των δαιμόνων θα τις θεωρήσομε σαν βέλη νηπιών.

187. Με παιδαγωγημένη τη καρδιά μας από τη σοφία(Ψαλμ. 89, 12) ας ζούμε πάντοτε, κατά τον Δαβίδ, αναπνέοντας αδιάκοπα αυτή τη δύναμη του Θεού Πατέρα και τη σοφία του Θεού(Α΄Κορ. 1, 24), τον Ιησού Χριστό. Αν από οιαδήποτε περίσταση χαλαρωθούμε και αμελήσομε τη νοητή αυτή εργασία, το άλλο πρωί ας σφίξομε πάλι γερά τη μέση του νου μας και ας ξαναρχίσομε με δύναμη τη νοητή αυτή εργασία. Γιατί δεν έχομε απολογία, αν γνωρίζομε το καλό και δεν το πράξομε.

188. Τα φαγητά που φέρνουν αρρώστια, μας ενοχλούν μόλις τα βάλομε στο στομάχι μας. όποιος φάει από αυτά αισθάνεται αμέσως την ενόχληση, αν όμως πιει γρήγορα κάποιο φάρμακο και κάνει εμετό, μένει αβλαβής. Έτσι και ο νους, αν δεχτεί πονηρούς λογισμούς και τους καταπιεί κι αισθανθεί την πικρία τους, τότε με την ευχή του Ιησού που κραυγάζει από τα βάθη της καρδιάς του, εύκολα τους κάνει εμετό και τελείως τους αποβάλλει. έτσι – με τη βοήθεια του Θεού – η μάθηση, και με τη μάθηση η πείρα, έχουν δώσει σε όσους έχουν την νήψη να εννοήσουν για το θέμα αυτό.

189. Με την αναπνοή σου ένωσε τη νήψη και το όνομα του Ιησού. Η αδιάκοπη μελέτη θανάτου και ταπείνωση. Γιατί ωφελούν πολύ και τα δύο.

190. Είπε ο Κύριος: "Μάθετε από μένα ότι είμαι πράος και η καρδιά μου ταπεινή και θ' αναπαυθούν οι ψυχές σας"(Ματθ. 11, 29).

191. Είπε ο Κύριος: "Όποιος ταπεινώσει τον εαυτό του όπως το παιδί τούτο, θα υψωθεί. ενώ όποιος υψώνει τον εαυτό του, θα ταπεινωθεί"(Ματθ. 18, 4. 23, 12). "Από εμένα", λέει, "μάθετε". Βλέπεις ότι μάθηση είναι η ταπείνωση. Γιατί η εντολή Του είναι ζωή αιώνια(Ιω. 12, 50). Κι αυτή είναι η ταπείνωση. Ο μη ταπεινός λοιπόν ξεγλύστρησε από τη ζωή και θα βρεθεί στο αντίθετο της ζωής.

192. Κάθε αρετή οικοδομείται με τη ψυχή και το σώμα. Και κτίσματα του Θεού είναι και η ψυχή και το σώμα, με τα οποία η αρετή όπως είπα παίρνει ύπαρξη. Πώς τότε δεν είμαστε ολότελα μανιακοί όταν καυχιόμαστε για τα στολίδια της ψυχής και του σώματος που δεν είναι δικά μας και κενοδοξούμε και στηριζόμαστε πάνω στην υπερηφάνεια που είναι σαν καλαμένιο ραβδί, και το Θεό που υπερέχει απείρως κατά το μέγεθος από εμάς τον διεγείρομε εναντίον μας, πράγμα που είναι πάρα πολύ φρικτό, με την υπερβολική μας ανομία και ανοησία; Γιατί ο Κύριος αντιτίθεται στους υπερήφανους(Ιακ. 4, 6). Αντί να μιμούμαστε τον Κύριο με ταπείνωση, πιάνομε φιλία με τον δαίμονα, τον εχθρό του Κυρίου, από φρόνημα κενόδοξο και υπερήφανο. Γι' αυτό έλεγε ο Απόστολος: "Τι έχεις που δεν το έλαβες; Μήπως εσύ έπλασες τον εαυτό σου; Και αν το σώμα και την ψυχή, από τα οποία και στα οποία και με τα οποία οικοδομείται κάθε αρετή, τα έλαβες από το Θεό, γιατί καυχιέσαι σαν να μην τα έλαβες;"(Α΄Κορ. 4, 7). Ο Κύριος είναι που σου τα δωρίζει.

193. Δεν είναι τίποτε άλλο ο τέλειος καθαρισμός της καρδιάς, με τον οποίο και ταπείνωση και κάθε αγαθό βρίσκεται μέσα μας προερχόμενο από τον ουρανό, παρά το να μην επιτρέπουμε διόλου στους λογισμούς που προβάλλουν το κεφάλι τους, να μπουν στην ψυχή.

194. Η φύλαξη του νου, με τη βοήθεια του Θεού και μόνο για το Θεό, όταν πολυκαιρίσει στην ψυχή, χορηγεί φρόνηση στο λογικό για τους κατά Θεόν αγώνες. Μεγάλη ικανότητα δίνει σ' εκείνον που την έχει, να διευθύνει και να διευθετεί τα έργα και τους λόγους του με κρίση και σκέψη ευπρόσδεκτες στον Κύριο.

195. Τα διακριτικά του Αρχιερέα στην Παλαιά Διαθήκη(Εξ. 28) ήταν προτυπώσεις της καθαρής καρδιάς, για να προσέχομε κι εμείς στο άμφιο της καρδιάς μας μήπως μαυρίσει από την αμαρτία και να το καθαρίζομε με δάκρυα και μετάνοια και προσευχή. Γιατί ο νους είναι κάτι το ελαφρό και ευκίνητο και δύσκολα μπορεί να αναχαιτιστεί από τις παράνομες ενθυμήσεις. Ακολουθεί με την ίδια ευκολία και τις κακές και τις καλές διανοητικές φαντασίες.

196. Μακάριος πραγματικά είναι εκείνος που έχει κολλήσει την ευχή του Ιησού στη διάνοιά του και

φωνάζει προς Αυτόν ακατάπαυστα μέσα στην καρδιά του, όπως είναι ενωμένος ο αέρας με τα σώματά μας ή η φλόγα με το κερί. Όταν περνά ο ήλιος πάνω από τη γη, φέρνει την ημέρα. Και το άγιο και σεβάσμιο όνομα του Κυρίου, όταν λάμπει συνεχώς μέσα στο νου μας, θα γεννήσει αναρίθμητες έννοιες, λαμπρές σαν τον ήλιο.

197. Όταν διασκορπιστούν τα σύννεφα, ο αέρας φανερώνεται καθαρός. Και όταν διασκορπιστούν οι φαντασίες των παθών από τον ήλιο της δικαιοσύνης Ιησού Χριστό, τότε οπωσδήποτε γεννιούνται στην καρδιά φωτεινά και αστραφτερά νοήματα, επειδή φωτίστηκε ο αέρας της καρδιάς από τον Ιησού. Γιατί λέει ο Εκκλησιαστής: "Όσοι θαρρούν στον Κύριο θα εννοήσουν την αλήθεια, και οι πιστοί θα παραμένουν κοντά Του με αγάπη"(Σ. Σολ. 3, 9).

198. Είπε ένας από τους Αγίους: "Αν θέλεις να μνησικακείς, να μνησικακείς εναντίον των δαιμόνων. και αν θέλεις να έχεις εχθρό, να εχθρεύεσαι το σώμα σου παντοτεινά. Η σάρκα είναι δόλιος φίλος και όσο την περιποιήσαι, τόσο περισσότερο πολεμεί". Και πάλι είπε: "Απόκτησε έχθρα κατά του σώματός σου και πόλεμο εναντίον της κοιλιάς σου".

199. Στα προηγούμενα, στην πρώτη και την δεύτερη εκατοντάδα, γράψαμε για τους κόπους της ιερής ησυχίας του νου, όχι καρπούς της διάνοιάς μας μόνο, αλλά και από όσα μας διδάσκουν οι λόγοι των θεοφόρων Πατέρων σχετικά με την καθαρότητα του νου. Τώρα, αφού πούμε λίγα για το κέρδος της φυλάξεως του νου, θα σταματήσομε τον λόγο.

200. Έλα λοιπόν ακολούθησέ με στη συνεχή εργασία της μακάριας φυλάξεως του νου, οποιοσδήποτε και αν είσαι, αν ποθείς να δεις ημέρες αγαθές, και με τη χάρη του Κυρίου, θα σε διδάξω τη φανερή εργασία και τον τρόπο ζωής των νοερών δυνάμεων. Δεν θα χορτάσουν οι άγγελοι να υμνούν τον Ποιητή, ούτε ο καθαρός νους να αγωνίζεται να τους φτάσει. Και όπως οι άυλοι δεν φροντίζουν για τροφή, έτσι ούτε οι υλικοί άυλοι φροντίζουν για τροφή, αν βέβαια μπουν στον ουρανό της ησυχίας του νου.

201. Όπως λοιπόν οι αγγελικές δυνάμεις δεν φροντίζουν για χρήματα ή κτήματα, έτσι ούτε και εκείνοι που καθάρισαν την όραση της ψυχής και συνήθισαν στην αρετή, δε θα νοιαστούν για την ταλαιπωρία από τα πονηρά πνεύματα. Και όπως στα ουράνια πνεύματα είναι φανερός ο πλούτος της προκοπής προς το Θεό, έτσι και σ' όσους ασκούν τη νήψη είναι φανερός ο έρωτας και η αγάπη τους προς το Θεό, η ενατένιση και η ανάβασή τους προς Αυτόν. Γεμάτοι από θείο έρωτα προχωρούν συνεχώς σε πνευματικές αναβάσεις χωρίς να χορταίνουν, επειδή γεύθηκαν το θείο και εκστατικό πόθο. δε θα σταματήσουν μέχρις ότου φτάσουν τα Σεραφείμ. Ούτε θα αφήσουν τη νήψη του νου και την ερωτική ανύψωση, μέχρις ότου γίνουν Άγγελοι, με τη χάρη του Ιησού Χριστού του Κυρίου μας.

202. Δεν υπάρχει δυνατότερο δηλητήριο από το δηλητήριο της ασπίδας και του βασιλίσκου. Και δεν υπάρχει κακία χειρότερη από την φιλαυτία. Παιδιά της φιλαυτίας που κινούνται με ορμή είναι: ο αυτοέπαινος μέσα στην καρδιά, η αυταρέσκεια, η γαστριμαργία, η πορνεία, η κενοδοξία, ο φθόνος, και η κορωνίδα όλων, η υπερηφάνεια, η οποία γνωρίζει όχι μόνο ανθρώπους, αλλά και Αγγέλους να ρίχνει από τον Ουρανό και να τους ντύνει με σκοτάδι αντί με φως.

203. Αυτά σου γράφω, Θεόδουλε, εγώ που έχω όνομα που δηλώνει ησυχία, αν και διαψεύδεται αυτό από την πράξη. Ίσως όμως δεν είναι δικά μου τα γραφόμενα, αλλά ό,τι έδωσε ο Θεός, που Τον υμνεί και Τον δοξάζει ως Πατέρα και Υιό και Άγιο Πνεύμα όλη η λογική φύση των Αγγέλων και των ανθρώπων και όλη η κτίση, την οποία δημιούργησε η άρρητη Τριάδα, ο ένας Θεός. Είθε κι εμείς να γίνομε μέτοχοι της λαμπρής βασιλείας Του, με τις ευχές της υπέραγνης Θεοτόκου και των οσίων Πατέρων μας. Στον ακατάληπτο Θεό, δόξα αιώνια. Αμήν.

ΑΓΙΟΣ ΝΕΙΛΟΣ Ο ΑΣΚΗΤΗΣ

Σύντομη βιογραφία

Του θεσπέσιου Νείλου πατρίδα ήταν η Κωνσταντινούπολη, δάσκαλός του ο θείος Χρυσόστομος και χρόνος της ακμής του το 442 π.Χ. Βουτηγμένος σε ευγένεια και πλούτο, χρημάτισε και έπαρχος στην πατρίδα του. Κατόπιν όμως αποχαιρέτησε τα πάντα και πήγε στο όρος Σινά, όπου ασπάστηκε τον ασκητικό βίο. Έχοντας μεγάλη μόρφωση, θεολογική και κοσμική, μας άφησε διάφορα συγγράμματα, γεμάτα από πνευματική σοφία και ανέκφραστη γλυκύτητα, από τα οποία εμείς με τον τρόπο της μέλισσας διαλέξαμε τον περί προσευχής λόγο, χωρισμένο σε 153 κεφάλαια, ο οποίος επιγράφεται Ασκητικός. Με αυτά υποδεχόμαστε τους αναγνώστες σαν να τους προσφέρουμε κηρήθρες από μέλι. Γιατί πράγματι στάζουν μέλι και νέκταρ και αμβροσία και υπόσχονται πολλαπλάσιο καρπό.

Ο ιερός Φώτιος, ο σοφότατος, τον αναφέρει στην 201η Ανάγνωση με τα εξής: «Και ένα λόγο του Νείλου του μοναχού αναγνώσαμε, χωρισμένο σε 153 κεφάλαια, όπου ο θείος άνδρας αναπτύσσει τον τρόπο της προσευχής. Και πολλά άλλα έργα αυτού είναι αξιόλογα… τα οποία μαρτυρούν την τελειότητά του στα έργα και τη δύναμή του στους λόγους».

ΑΓΙΟΣ ΝΕΙΛΟΣ Ο ΑΣΚΗΤΗΣ

Περί προσευχής 153 κεφάλαια

Από τον φλογερό καύσωνα του πυρετού των ακαθάρτων παθών, με θεράπευσες, ως συνήθως, με τις θεοφιλείς σου επιστολές, και παρηγόρησες το νου μου που ήταν κουρασμένος μέσα στα αίσχιστα έργα και μιμήθηκες το μεγάλο καθηγητή και δάσκαλο με επιτυχία. Και δεν είναι παράξενο αυτό. Γιατί σε σένα πάντοτε έτυχαν τα διακεκριμένα όπως και στον ευλογημένο Ιακώβ. Γιατί αφού εργάστηκες καλώς για χάρη της Ραχήλ και πήρες γυναίκα τη Λεία (Γεν.κθ΄25), τώρα ζητείς και την αγαπητή σου, αφού δούλεψες άλλα εφτά χρόνια. Εγώ δεν θα αρνηθώ, ότι αν και κουράστηκα όλη την νύχτα, δεν έπιασα κανένα ψάρι. Πλήν όμως επειδή ζητείς από εμένα λόγους, έριξα τα δίχτυα και ψάρεψα μεγάλο πλήθος ψάρια. Δεν νομίζω ότι είναι μεγάλα, στην ποσότητα όμως είναι 153 (πρβλ. Ιω.κα΄11). Και σου τα στέλνω κατά το πρόσταγμα σου, αφού τα έβαλα μέσα στο καλάθι της αγάπης.

Θαυμάζω και πολύ μακαρίζω την άριστη πρόθεση σου, που έχεις έρωτα να μάθεις περί προσευχής. Γιατί δεν επιθυμείς επιπόλαια να μάθεις αυτά που είναι γραμμένα πάνω σε χαρτί με μελάνη, αλλά εκείνα που είναι γραμμένα στο νου με αγάπη και αμνησικακία. Αλλά επειδή είναι όλα διπλά το ένα απέναντι στο άλλο (Σοφ. Σειρ. μβ΄24), δέξου το γράμμα και πρόσεξε το πνεύμα, γιατί πριν από κάθε γράμμα προηγείται το πνεύμα. Αν λείπει το πνεύμα, δεν υπάρχει ούτε γράμμα. Λοιπόν και ο τρόπος της προσευχής είναι διπλός. Ο ένας πρακτικός και ο άλλος θεωρητικός. Έτσι και στον αριθμό το πρόχειρο είναι η ποσότητα, το σημαινόμενον όμως είναι η ποιότητα.

Χώρισα τον περί προσευχής λόγο σε 153 κεφάλαια, και σου τον στέλνω σαν εφόδιο που αγόρασα από το ευαγγέλιο, για να βρείς την τερπνότητα του συμβολικού αριθμού * που έχει σχήμα τρίγωνο και εξάγωνο. Το πρώτο συμβολίζει την ευσεβή γνώση της Αγίας Τριάδος, το δεύτερο τη δημιουργία αυτού του κόσμου. Αλλά και ο αριθμός 100 είναι τετράγωνος. Ο αριθμός 53 είναι τρίγωνος και σφαιρικός, ως άθροισμα του 28 που είναι τρίγωνος, και του 25 που είναι σφαιρικός, επειδή είναι ίσος με 5 φορές το 5. Λοιπόν έχεις ένα σχήμα τετράγωνο που συμβολίζει τις τέσσερις γενικές αρετές (φρόνηση, σωφροσύνη, δικαιοσύνη, ανδρεία), αλλά και ένα σφαιρικό αριθμό, το 25, που εκφράζει τη σοφή γνώση αυτού του αιώνα, επειδή ο χρόνος κινείται κυκλικά. Γιατί η εβδομάδα ακολουθεί την εβδομάδα, ο μήνας το μήνα, ο χρόνος το χρόνο και η εποχή την εποχή, όπως βλέπουμε και στην κίνηση του ήλιου και της σελήνης, της άνοιξης και του θέρους κλπ. Το τρίγωνο συμβολίζει τη γνώση της Αγίας Τριάδας. Ή, με τον συνολικό αριθμό 153, που είναι τρίγωνος να εννοήσεις τις τρεις καταστάσεις, πρακτική, φυσική και θεολογική. Ή την πίστη, την ελπίδα και την αγάπη (Α΄Κορ. ιγ΄13), ή χρυσάφι, ασήμι, πολύτιμα πετράδια (Α΄Κορ. γ΄12). Αρκούν αυτά σχετικά με τον αριθμό.

Και συ δεν θα περιφρονήσεις την ταπεινότητα των κεφαλαίων, γιατί γνωρίζεις και να χορταίνεις και να στερείσαι (Φιλιπ. δ΄12) και γιατί θυμάσαι τα δύο λεπτά της χήρας (Μάρκ.ιβ΄42) τα οποία δεν απέρριψε ο Κύριος, αλλά τα δέχτηκε καλύτερα από τον πλούτο των άλλων. Λοιπόν εσύ που γνωρίζεις να ευνοείς και να αγαπάς τους γνήσιους αδελφούς σου, να προσεύχεσαι για μένα τον παράλυτο , για να δω την υγεία μου και αφού σηκωθώ από το κρεββάτι μου, να περπατήσω (Μάρκ.ιβ΄11) με τη χάρη του Χριστού. Αμήν.

1. Αν θέλει κανένας να φκιάσει ευωδιαστό θυμίαμα, πρέπει να συνθέσει σε ίση ποσότητα διάφανο και καθαρό λιβάνι, κασσία, όνυχα και στακτή, σύμφωνα με όσα λέει ο Νόμος (πρβλ. Εξόδ. λ΄ 34). Αυτά τα υλικά υποδηλώνουν τις τέσσερις βασικές αρετές. Αν έχουν δηλαδή όλη την πληρότητα και είναι στον ίδιο βαθμό αναπτυγμένες τότε δεν πρόκειται να προδοθεί ο νούς.

2. Όταν καθαρθεί η ψυχή με την πληρότητα των εντολών, δηλαδή με την εκπλήρωση και εφαρμογή τους, τότε κάνει ακλόνητη την τάξη του νού, καθιστώντας τον ικανό να δεχτεί την κατάσταση εκείνη, που αναζητάει.

3. Η προσευχή είναι επικοινωνία του νού με το Θεό. Σε ποια κατάσταση, αλήθεια, πρέπει να βρίσκεται ο νούς για να μπορέσει να απλωθεί και εκταθεί αμετάστροφα ως τον Δεσπότη του και να τον συναναστρέφεται συνομιλώντας μαζί του χωρίς την παρεμβολή κανενός ενδιαμέσου;

4. Αν, όταν προσπάθησε ο Μωϋσής να πλησιάσει τη φλεγόμενη βάτο, εμποδίστηκε, ώσπου να λύσει το υπόδημα των ποδιών του (Εξόδ. γ΄ 5), πώς εσύ, που θέλεις να ιδείς τον πέρα από κάθε αίσθηση και έννοια και να γίνεις φίλος του, δεν θα πρέπει να λύσεις και να πετάξεις από πάνω σου κάθε νόημα μολυσμένο από πάθος;

5. Πριν από κάθε τι άλλο να προσεύχεσαι να λάβεις το δώρο των δακρύων, για να μαλακώσεις με το πένθος την αγριάδα, που υπάρχει μέσα στην ψυχή σου, και, αφού κατηγορώντας τον εαυτό σου ομολογήσεις στον Κύριο τις ανομίες σου, να πετύχεις την άφεση των αμαρτιών εκ μέρους του.

6. Να χρησιμοπειείς τα δάκρυα για την πραγμάτωση κάθε αιτήματος. Γιατί χαίρεται πολύ ο Δεσπότης σου, όταν προσεύχεσαι με δάκρυα.

7. Αν χύνεις άφθονα δάκρυα στην προσευχή σου, μην το παίρνεις καθόλου επάνω σου, σαν τάχατες να στέκεις πιο ψηλά απ'τους πολλούς. Γιατί με δάκρυα έχει αποχτήσει δύναμη η προσευχή σου, για να μπορέσεις πρόθυμα να ομολογήσες τις αμαρτίες σου και να εξευμενίσεις το Δεσπότη. Μη μετατρέψεις λοιπόν σε πάθος ό,τι αποτελεί προφύλαξη από τα πάθη, για να μην παροργίσεις πιο πολύ αυτόν, που έχει δώσει τη χάρη.

8. Πολλοί χύνοντας δάκρυα για τις αμαρτίες τους, επειδή ξέχασαν το σκοπό των δακρύων, κατάντησαν σε τρέλα ξεφεύγοντας απ'αυτόν.

9. Στάσου επίμονα και προσευχήσου έντονα και σιχάσου τις συνομιλίες των φροντίδων και των λογισμών. Γιατί σε ταράζουν και σε συγχύζουν για να σε κάνουν άτονο.

10. Όταν σε ιδούν οι δαίμονες πρόθυμο να προσευχηθείς αληθινά, τότε βάζουν με τέχνη μέσα σου σκέψεις μερικών πραγμάτων τάχατες αναγκαίων και ύστερ'από λίγο σε κάνουν να τα ξεχάσεις κινώντας έτσι το νού σε αναζήτησή τους. Κι ο νούς μη βρίσκοντάς τα πέφτει σε κατάσταση αθυμίας και λύπης. Όταν όμως σταθεί σε προσευχή, του θυμίζουν αυτά, που αναζητούσε και είχε στη μνήμη του, με το σκοπό να κινηθεί ο νούς για απόχτηση της γνώσης τους και να χάσει την καρποφόρα προσευχή.

11. Αγωνίσου να κρατάς το νού σου την ώρα της προσευχής κουφό και άλαλο. Έτσι θα μπορέσεις να προσευχηθείς.

12. Όταν σε συναντήσει πειρασμός ή ολοένα σε ερεθίζει διάθεση αντιλογίας με σκοπό να κινήσεις την οργή σου εναντίον του σατανά ή να βγάλεις άναρθη κραυγή, θυμήσου την προσευχή και την κρίση, που γίνεται όσο αυτή διαρκεί, και παρευθύς θα ηρεμήσει η άτακτη κίνηση μέσα σου.

13. Όσα κάνεις για να αμυνθείς εναντίον του αδελφού σου, που σε έχει αδικήσει, όλα θα σου γίνουν σκάνδαλο την ώρα της προσευχής.

14. Η προσευχή είναι βλάστημα πραότητας και αοργησίας.

15. Η προσευχή είναι προβολή χαράς και ευχαριστίας.

16. Η προσευχή είναι προφύλαγμα από λύπη και αθυμία (κακοκεφιά).

17. Πήγαινε, πούλησε τα υπάρχοντά σου και μοίρασε την αξία τους στους φτωχούς (Ματθ. ιθ΄ 21) και φορτωμένος το σταυρό απαρνήσου τον εαυτό σου (Ματθ. ις΄ 24), για να μπορέσεις να προσευχηθείς απερίσπαστα.

18. Αν θέλεις να προσεύχεσαι αξιέπαινα, να απαρνιέσαι κάθε στιγμή και κάθε ώρα τον εαυτό σου και πάσχοντας τα πάνδεινα να στοχάζεσαι βαθιά πάνω στην προσευχή.

19. Θα βρείς τον καρπό της όποιας δυσχέρειας υπομένεις, φιλοσοφώντας την την ώρα της προσευχής.

20. Αν λαχταράς να προσευχηθείς όπως πρέπει, να μην πικραίνεις καμιά ψυχή. Αλλιώς άδικα τρέχεις.

21. Άφησε το δώρο σου, λέει το ιερό Ευαγγέλιο, μπροστά στο θυσιαστήριο και πήγαινε πρώτα συμφιλιώσου με τον αδερφό σου (Ματθ. ε΄24) και τότε θα προσευχηθείς χωρίς καμιά ταραχή. Γιατί η μνησικακία αμαυρώνει και αδυνατίζει το ηγεμονικό της ψυχής, το νου, και σκοτίζει τις προσευχές σου.

22. Όσοι σωριάζουν λύπες και μνησικακίες μέσα τους, μοιάζουν μ'αυτούς, που βγάνουν νερό από το πηγάδι και το αδειάζουν σε τρύπιο πιθάρι.

23. Αν είσαι υπομονετικός, θα προσεύχεσαι με χαρά.

24. Όταν προσεύχεσαι όπως πρέπει, θα συναντήσεις τέτοια πράγματα, που να σου φαίνεται πως μ'όλο σου το δίκαιο πρέπει να εξοργιστείς. Δεν υπάρχει όμως δικαιολογημένος θυμός εις βάρος του διπλανού μας. Γιατί αν καλοεξετάσεις, θα βρείς πως είναι δυνατό και δίχως θυμό να τακτοποιηθεί μια χαρά το ζήτημα. Κάνε λοιπόν ό,τι περνάει από το χέρι σου για να μην ξεσπάσεις σε θυμό.

25. Κοίτα μήπως νομίζοντας ότι γιατρεύεις τον άλλο, αποδειχτείς εσύ ο ίδιος αγιάτρευτος και βάζεις εμπόδια στην προσευχή σου.

26. Αν αποφεύγεις το θυμό, θα βρείς κα συ έλεος και θα φανείς φρόνιμος και θα λογαριαστείς κι εσύ ανάμεσα σ'εκείνους που προσεύχονται.

27. Αν αρματώνεσαι ενάντια στο θυμό, δεν πρέπει να ανέχεσαι καμιά επιθυμία. Γιατί αυτή δίνει υλικό στο θυμό κι αυτός με τη σειρά του ταράζει το νοητό (νοερό) μάτι, βλάφτοντας πολύ την πνευματική κατάσταση, που μέσα μας δημιουργεί η προσευχή.

28. Μην προσεύχεσαι μόνο με την εξωτερική στάση, αλλά παρακίνα το νού σου να έρχεται σε συναίσθηση της πνευματικής προσευχής με πολύ φόβο.

29. Μερικές φορές ευθύς ως πας για προσευχή, θα προσευχηθείς καλά. Κι άλλοτε πάλι, κι αν ακόμα κουραστείς πολύ, δε θα πετύχεις το σκοπό αυτό. Και τούτο για να ζητήσεις ακόμη πιο πολύ προσευχή και, αφού τη λάβεις να μη φοβάσαι μη τυχόν και σου αρπάξουν το κατόρθωμα.

30. Όταν έρθει άγγελος, μονομιάς φεύγουν όλοι όσοι μας ενοχλούν και βρίσκεται ο νούς σε πολλή άνεση καθώς προσεύχεται σωστά. Άλλοτε όμως, όταν μας έρχεται ο συνηθισμένος πόλεμος, χτυπιέται και αγωνίζεται ο νούς και δεν του επιτρέπεται κεφάλι να σηκώσει, γατί έχει πιά αποκτήσει την ποιότητα λογής λογής παθών. Όμως ζητώντας πιο πολύ θα βρεί. Κι αν χτυπάει την

πόρτα, θα του ανοίξουν (πρβλ. Ματθ. ζ΄8).

31. Μην προσεύχεσαι να γίνουν τα δικά σου θελήματα, γιατί χωρίς άλλο δε συμφωνούν με του Θεού το θέλημα. Να προσεύχεσαι μάλλον καθώς διδάχτηκες λέγοντας «γενηθήτω το θέλημα σου εν εμοί» (πρβλ. Λουκ.κβ΄42). Και για κάθε πράγμα με τον ίδιο τρόπο να ζητάς να γίνεται το δικό του θέλημα. Γιατί θέλει ο Θεός το αγαθό κι αυτό, που συμφέρει στην ψυχή σου. Εσύ οπωσδήποτε δεν θα το ζητάς αυτό.

32. Πολλές φορές στην προσευχή μου ζήτησα να γίνει αυτό, που εγώ νόμιζα καλό. Και επέμεινα στο αίτημα εκβιάζοντας ασυλλόγιστα το θέλημα του Θεού μη αναθέτοντας σ'αυτόν να οικονομήσει ό,τι εκείνος ξέρει για συμφέρον μου. Και όμως, όταν έλαβα ό,τι ζητούσα δυσανασχέτησα πολύ, επειδή δε ζήτησα να γίνει μάλλον το θέλημα του Θεού. Δεν ανταποκρίθηκε δηλαδή στις προσδοκίες μου ό,τι του ζήτησα.

33. Τι είναι αγαθό παρά ο Θεός; Ας αναθέσουμε λοιπόν σ'αυτόν όλα μας τα ζητήματα κι όλα θα πάνε καλά για μας. Γιατί αυτός, που είναι αγαθός, είναι οπωσδήποτε και αγαθών δωρεών χορηγός.

34. Μη λυπάσαι, όταν δεν παίρνεις από το Θεό αμέσως ό,τι ζητάς. Γιατί θέλει να σε ευεργετήσει ακόμα πιο πολύ, αν μένεις αφοσιωμένος σ'αυτόν με την επίμονη προσευχή. Και τι άλλο είναι ανώτερο από τη συναναστροφή σου με το Θεό και από την απασχόλησή σου με τη μαζί του επικοινωνία;

35. Απερίσπαστη προσευχή είναι ύψιστη νόηση του νού.

36. Η προσευχή είναι ανάβαση του νού προς το Θεό.

37. Αν ποθείς να προσευχηθείς, απαρνήσου τα πάντα, για να κληρονομήσεις το πάν.

38. Προσευχήσου πρώτα να γίνεις καθαρός από τα πάθη. Προσευχήσου δεύτερο να απαλλαγείς από την άγνοια και τη λήθη. Προσευχήσου τρίτο να γλιτώσεις από κάθε πειρασμό και εγκατάλειψη.

39. Ζήτα στην προσευχή σου μόνο τη δικαιοσύνη του Θεού και τη βασιλεία του (Ματθ.ς΄33), δηλαδή την αρετή και τη γνώση. Κι όλα τα υπόλοιπα θα σου προστεθούν.

40. Είναι δίκαιο να μην προσεύχεσαι μόνο για τη δική σου κάθαρση, αλλά και για κάθε συνάνθρωπό σου, για να μιμηθείς τον αγγελικό τρόπο προσευχής.

41. Πρόσεχε αν στέκεις αληθινά μπρός στον Θεό την ώρα της προσευχής σου ή μήπως νικιέσαι από ανθρώπινο έπαινο κι αυτόν βιάζεσαι να κυνηγήσεις με πρόσχημα το μάκρεμα της προσευχής.

42. Αν προσεύχεσαι μαζί με αδελφούς ή και μόνος σου, αγωνίζου να μην προσεύχεσαι από συνήθεια, αλλά από (και με) συναίσθηση.

43. Συναίσθηση προσευχής σημαίνει ευλαβική και κατανυκτική περίσκεψη και οδύνη της ψυχής με ομολογία των κριμάτων της και μυστικούς στεναγμούς.

44. Αν ο νούς σου ξεκλέβεται ακόμα την ώρα της προσευχής, δεν κατάλαβε ακόμα πως ο μοναχός προσεύχεται, αλλά είναι ακόμα κοσμικός, που στολίζει την εξωτερική σκηνή.

45. Όταν προσεύχεται, φύλαγε με όλη σου τη δύναμη τη μνήμη σου, για να μη σου αραδιάζει τα δικά της, αλλά να παρακινάς τον εαυτό σου να λαβαίνει συνείδηση πως στέκεις μπροστά στο Θεό. Γιατί συνήθως ξεκλέβεται πολύ ο νούς από τη μνήμη την ώρα της προσευχής.

46. Όταν προσεύχεσαι, σου φέρνει η μνήμη ή φαντασίες παλιών πραγμάτων ή καινούργιες φροντίδες ή το πρόσωπο αυτουνού, που σε έχει πικράνει.

47. Ο δαίμονας φθονεί πολύ τον άνθρωπο, που προσεύχεται, και χρησιμοποιεί κάθε μέσο για να παραβλάψει το σκοπό του. Δεν παύει λοιπόν να βάζει σε κίνηση τα νοήματα (έννοιες) των πραγμάτων δια μέσου της μνήμης και ανακατεύει όλα τα πάθη δια μέσου της σάρκας για να μπορέσει να τον εμποδίσει στον άριστο δρόμο και την εκδημία του στο Θεό.

48. Όταν, αν και έκανε πολλά ο παμπόνηρος δαίμονας, δεν μπορέσει να δημιουργήσει εμπόδια στην προσευχή του δικαίου, χαλαρώνει τότε για λίγο την πίεσή του και μετά τον εκδικιέται όταν προσευχηθεί. Γιατί ή αφανίζει, ερεθίζοντάς τον σε οργή, την εξαίρετη κατάσταση της προσευχής, που δημιουργείται μέσα του, ή, ερεθίζοντάς τον σε αλόγιστη ηδονή,περιγελάει υβριστικά το νού.

49. Όταν προσευχηθείς όπως πρέπει, περίμενε αυτά, που δεν πρέπουν, και αντιστάσου γενναία φυλάγοντας τον καρπό σου. Γιατί από την πρώτη αρχή έχεις ταχθεί σε τούτο ακριβώς το έργο, δηλαδή στο «εργάζεσθαι και φυλάσσειν» (Γενέσ. β΄15). Μη λοιπόν, αφού δούλεψες, αφήνεις αφύλαχτο ό,τι πραγματοποιήθηκε. Αλλιώς δεν ωφελεί σε τίποτε η προσευχή σου.

50. Όλος ο πόλεμος, που γίνεται ανάμεσα σε μας και τους ακάθαρτους δαίμονες, δε γίνεται για τίποτε άλλο παρά για την πνευματική προσευχή. Οι δαίμονες εχθρεύονται πολύ την προσευχή και τους είναι πολύ δυσάρεστη, ενώ για μας είναι σωτήρια και πάρα πολύ χρήσιμη.

51. Τι θέλουν να ενεργούν μέσα μας οι δαίμονες; Γαστριμαγία, πορνεία, φιλαργυρία, οργή, μνησικακία και τα υπόλοιπα πάθη, ώστε, αφού χοντρήνει ο νούς από αυτά, να μην μπορεί να προσευχηθεί όπως πρέπει. Γιατί όταν κυριαρχήσουν τα πάθη του μη λογικού μέρους της ψυχής, δεν αφήνουν το νού να κινείται λογικά.

52. Εργαζόμαστε και εφαρμόζουμε τις αρετές για τους λόγους των γεγονότων, αυτών, που έχουν γίνει, των δημιουργημάτων δηλαδή. Και του λόγους των γεγονότων για το λόγο, που τους δίνει ουσία και ύπαρξη. Κι αυτός συνήθως φανερώνεται στην κατάσταση της προσευχής.

53. Κατάσταση προσευχής είναι μόνιμη ψυχική διάθεση, ελεύθερη από πάθη, που αρπάζει το φιλόσοφο νού σε ύψος νοητό με πολύ σφορδό έρωτα.

54. Δεν πρέπει να είναι όποιος θέλει να προσευχηθεί αληθινά, μόνο κύριος του θυμού και της επιθυμίας, αλλά και ελεύθερος από κάθε νόημα εμπαθές (διαποτισμένο ή επηρεασμένο από πάθος).

55. Όποιος αγαπάει το Θεό, κουβεντιάζει μαζί του σαν με τον πατέρα του, ενώ ταυτόχρονα σιχαίνεται κάθε νόημα γεμάτο παθος (εμ-παθές).

56. Το ότι κάποιος έχει πετύχει την απάθεια, δε σημαίνει πως και προσεύχεται αληθινά. Γιατί μπορεί να βρίσκεται μπλεγμένος στα γυμνά νοήματα και να τραβάει την προσοχή του η γνώση στα γυμνά νοήματα και να βρίσκεται μακρυά από το Θεό.

57. Όταν δε μένει ώρα πολλή ο νούς στις γυμνές έννοιες των πραγμάτων, δε σημαίνει αυτό πως έφτασε κι όλας σε κατάσταση προσευχής. Γιατί μπορεί να βρίσκεται πάντα σε κατάσταση θεωρίας των πραγμάτων (δηλ. έννοιες πραγμάτων), δίνουν σχήμα και μορφή στο νού και τον οδηγούν μακρυά από το Θεό.

58. Αν ο νούς δεν ξεπέρασε τη θεωρεία (θεώρηση) της σωματικής φύσης, δεν είδε τέλεια τον τόπο του Θεού. Γιατί μπορεί να μένει στην γνώση των πραγμάτων και να παίρνει μορφή σύμφωνη

μ’αυτά.

59. Αν θέλεις να προσευχηθείς, έχεις ανάγκη του Θεού, που δίνει «ευχήν τω ευχομένω» δίνει λόγια προσευχής σ’όποιον προσεύχεται (Α΄ Βασ. β΄ 9). Να τον επικαλείσαι λοιπόν λέγοντας «αγιασθήτω το όνομά σου, ελθέτω η βασιλεία σου» (Ματθ.ς΄9), δηλαδή να έρθει το Άγιο Πνεύμα και ο Μονογενής Σου Υιός. Γιατί έτσι μας δίδαξε ο Χριστός, όταν έλεγε, πως πρέπει να προσκυνούμε και να λατρεύουμε τον Πατέρα «εν Πνεύματι και αληθεία» (Ιω. δ΄ 24).

60. Όποιος προσεύχεται «εν πνεύματι και αληθεία» δε δοξάζει το Θεό παίρνοντας αφορμή από τα κτίσματα, αλλά τον υμνεί παίρνοντας αφορμή από αυτόν τον ίδιο.

61. Αν είσαι θεολόγος, θα προσευχηθείς αληθινά. Κι αν προσεύχεσαι αληθινά, είσαι θεολόγος.

62. Όταν ο νούς σου, από πολύν πόθο για το Θεό μοιάζει να αποτραβιέται σιγά σιγά από τη σάρκα και σιχαίνεται όλα τα νοήματα, που προέρχονται από τις αισθήσεις ή τη μνήμη ή την ιδιοσυγκρασία γεμίζοντας από χαρά και ευλάβεια, τότε να θεωρείς πως έχεις πλησιάσει τα όρια της αληθινής προσευχής.

63. Συμπάσχοντας με την ασθένειά μας το Άγιο Πνεύμα έρχεται σε μάς αν και είμαστε ακάθαρτοι. Κι αν βρεί να προσεύχεται μόνον ο νούς σ’αυτό και σύμφωνα με την αλήθεια, τότε επιβιβάζεται σ’αυτόν και εξαφανίζει όλη τη φάλαγγα των λογισμών ή των νοημάτων, που τον περικυκλώνει, παρακινώντας τον σε έρωτα πνευματικής προσευχής.

64. Όλοι οι υπόλοιποι παράγοντες δημιουργούν στο νού σκέψεις ή ιδέες ή εσωτερικές θεωρήσεις (θεάσεις) αλλοιώνοντας το σώμα. Ο Κύριος όμως κάνει το αντίθετο. Τοποθετεί μέσα στο νού τη γνώση, επιβαίνοντας στον ίδιο το νού αυτών, που θέλει. Και δια μέσου του νού κατευνάζει και καταπραΰνει την ακράτεια του σώματος.

65. Όποιος αγαπάει την αληθινή προσευχή, αλλά θυμώνει και μνησικακεί, δεν είναι αψεγάδιαστος. Γιατί μοιάζει μ’εκείνον, που θέλει να βλέπει καλά και καθαρά, αλλά κουνάει ταραγμένα και νευρικά τα μάτια του.

66. Αν ποθείς να προσευχηθείς, μην κάνεις τίποτε από όσα είναι αντίθετα από την προσευχή, για να σε πλησιάσει ο Θεός και να συμπορευθεί μαζί σου.

67. Μη συλλάβεις μέσα σου οποιοδήποτε σχήμα του Θεού, όταν προσεύχεσαι, και μην επιτρέπεις να λάβει κάποια μορφή ο νούς, αλλά να προσεύχεσαι άυλα στον άυλο και θα καταλάβεις.

68. Φυλάξου από τις παγίδες των εχθρών. Συμβαίνει δηλαδή ενώ προσεύχεσαι καθαρά και χωρίς εσωτερική ταραχή, να σου έρχεται μονομιάς κάποια μορφή παράδοξη και αλλόκοτη και να σου δημιουργεί μεγάλη ιδέα για τον ευατό σου, επειδή στη μορφή εκείνη τοποθετείς το Θεό. Κι αυτό, για να σε πείσει πως με το μέγεθος, δηλαδή αυτή η αλλόκοτη μορφή, που σου φανερώθηκε έτσι μονομιάς και ξαφνικά είναι το θείο. Όμως το θείο είναι άποσο (ξένο προς κάθε ποσότητα και μέγεθος) και ασχημάτιστο (ελεύθερο από κάθε περιοριστικό εξωτερικό σχήμα).

69. Όταν ο φθονερός δαίμονας δεν θα μπορέσει να κινήσει τη μνήμη την ώρα της προσευχής, τότε εκβιάζει την κράση του σώματος να παράγει κάποια φαντασία στο νού και να του αλλάξει έτσι (του νού δηλαδή) τη μορφή. Κι αυτός, που είναι συνηθισμένος να βρίσκεται πάντα μαζί με νοήματα, εύκολα λυγίζει. Κι όποιος βιάζεται να φτάσει στην άυλη και ασχημάτιστη γνώση, ξεγελιέται κατέχοντας καπνό αντί για φώς.

70. Στάσου στη σκοπιά σου φυλάγοντας το νού σου από νοήματα την ώρα της προσευχής, για να

ολοκληρώσεις την αίτησή σου και να μείνεις στην ηρεμία σου σταθερά, ώστε να επιφοιτήσει και σε σένα αυτός, που συμπάσχει με όσους αγνοούν. Και τότε θα λάβεις δώρο προσευχής παρά πολύ λαμπρό.

71. Δεν θα μπορέσεις να προσευχηθείς καθαρά, αν μπερδεύεσαι με υλικά πράγματα και ταράζεσαι με αδιάκοπες φροντίδες. Γιατί προσευχή είναι απόθεση (απομάκρυνση από το νού, απαλλαγή του από) νοημάτων.

72. Ο δεμένος δεν μπορεί να τρέξει. Ούτε νούς, που δουλεύει σαν σκλάβος σε πάθος, μπορεί να ιδεί τόπο προσευχής πνευματικής. Γιατί τραβιέται και μεταφέρνεται εδώ κι εκεί απ΄το εμπαθές (δηλαδή το δέσμιο σε πάθος) νόημα και υπό την προϋπόθεση αυτή δεν θα έχει τόπο, όπου να στέκεται ακλόνητα και σταθερά.

73. Όταν λοιπόν ο νούς προσεύχεται καθαρά και ελεύθερος από πάθη (απαθώς), τότε οι δαίμονες δεν του κάνουν επίθεση από τα αριστερά (δηλαδή με αρνητικό τρόπο), αλλά από τα δεξιά (δηλαδή με θετικό τρόπο). Του υποβάλλουν δηλαδή μια ιδέα και κάποιο σχήμα από αυτά, που αγάπαει η αίσθηση, ώστε να του φαίνεται πως πέτυχε τέλεια το σκοπό της προσευχής. Και αυτό, είπε ένας με φωτισμένη γνώση άνθρωπος, γίνεται από το πάθος της κενοδοξίας και προκαλείται από το δαίμονα, που αγγίζει τον εγκέφαλο.

74. Νομίζω πως ο δαίμονας, ο οποίος αγγίζει τον τόπο, που ανάφερα πιο πάνω, μετατρέπει το γύρω από το νού φώς όπως θέλει. Έτσι κινείται το πάθος της κενοδοξίας σε λογισμό, ο οποίος δίνει ανόητα τέτοια μορφή στον ασχημάτιστο νού, που να φαίνεται σαν εντοπισμός της θείας και ουσιώδους γνώσεως. Κι αν ένας τέτοιος άνθρωπος δεν ενοχλείται από σαρκικά και ακάθαρτα πάθη, αλλά τάχα βρίσκεται στον τόπο της προσευχής με καθαρή διάθεση, του φαίνεται πως δεν του συμβαίνει μέσα του πια καμιά αντίθετη ενέργεια υποθέτει επομένως πως η εμφάνιση στο νού του, που γίνεται από το δαίμονα, είναι θεία. Αυτό το κάνει ο δαίμονας με πολλή επιτηδειότητα και δια μέσου του εγκεφάλου αλλοιώνει το φώς, που συνδέεται με τον εγκέφαλο, και του δίνει τέτοια μορφή, που αναφέραμε προηγουμένως.

75. Όταν έρθει άγγελος Θεού, μ'ένα του λόγο μόνο παύει από πάνω μας κάθε εχθρική ενέργεια και κινεί το φώς του νού, ώστε να ενεργεί χωρίς παραπλάνηση.

76. Αυτό, που λέγεται στην Αποκάλυψη, ότι ο άγγελος φέρνει το θυμίαμα για να το προσφέρει με τις προσευχές των αγίων (Αποκαλ. η΄ 3-4), νομίζω πως είναι αυτή η χάρη, που ενεργείται δια μέσου του αγγέλου. Γιατί βάζει μέσα στην ψυχή γνώση της αληθινής προσευχής, ώστε να μένει στο εξής ο νούς έξω από κάθε κλονισμό, ακηδία (πνευματική νάρκη και αδράνεια) και αμέλεια.

77. Λέγεται στην Αποκάλυψη πως οι φιάλες των θυμιαμάτων είναι οι προσευχές των αγίων, τις οποίες κρατούσαν οι εικοσιτέσσερις πρεσβύτεροι (Αποκ. ε΄8). Πρέπει κάτω από την εικόνα της φιάλης να εννοήσουμε τη φιλία με το Θεό, δηλαδή την τέλεια και πνευματική αγάπη, που, όταν υπάρχει, γίνεται η προσευχή «εν πνεύματι και αληθεία» (Ιω. δ΄ 23-24).

78. Όταν νομίσεις πως δεν χρειάζεσαι δάκρυα στην προσευχή σου, σκέψου πόσο απέχεις από το Θεό, ενώ έπρεπε να είσαι διαρκώς μαζί του και μέσα του, και τότε θα δακρύσεις με μεγαλύτερη θέρμη.

79. Βεβαιότατα, όταν έχεις επίγνωση των μέτρων σου, ευχαρίστως θα πενθήσεις ελεεινολογώντας τον εαυτό σου σύμφωνα με ό,τι λέει ο προφήτης Ησαΐας πως, αν και είσαι ακάθαρτος και βρίσκεσαι ανάμεσα σε τέτοιο λαό (παθών), τολμάς να στέκεις μπροστά στον Κύριο σαβαώθ (Ησ.ς΄ 5);

80. Αν προσεύχεσαι αληθινά, θα βρείς πολλή εσωτερική πληροφόρηση. Και θα έρθουν μαζί σου άγγελοι, όπως και στο Δανιήλ, και θα σε φωτίσουν να κατανοήσεις τους λόγους των γινομένων (Δανιήλ β΄ 19).

81. Να ξέρεις πως μας παρακινούν βέβαια οι άγιοι άγγελοι σε προσευχή και μας προστατεύουν με χαρά και προσεύχονται για μας (Ζαχ.α΄ 12, Τωβ. ιβ΄ 12). Αν λοιπόν δείξουμε αμέλεια και δεχτούμε αντιθέτους λογισμούς, τους παροργίζουμε πολύ, γιατί αυτοί βέβαια αγωνίζονται τόσο πολύ για μάς. Εμείς όμως ούτε για τον εαυτό μας δεν θέλουμε να παρακαλέσουμε το Θεό, αλλά καταφρονώντας το ιερό τους λειτούργημα και εγκαταλείποντας το Δεσπότη και Θεό τους συνομιλούμε με τους ακάθαρτους δαίμονες.

82. Να προσεύχεσαι με αταραξία και πραότητα και να ψάλλεις «συνετώς» (Ψαλμ. μς΄ 8), με συναίσθηση δηλαδή και κοσμιότητα και θα μοιάζεις αετόπουλο, που σηκώνεται στα αιθέρια ύψη.

83. Η ψαλμωδία γαληνεύει τα πάθη και κάνει να ηρεμεί η ακράτεια του σώματος. Η προσευχή πάλι κάνει το νού να προβαίνει σ'εκείνη ακριβώς την ενέργεια, που είναι εντελώς δική του.

84. Προσευχή είναι η ενέργεια που πρέπει στην αξία του νού. Είναι με άλλα λόγια ανώτερη και γνήσια χρήση του.

85. Η ψαλμωδία είναι ενέργεια πολύμορφης σοφίας. Και η προσευχή είναι προοίμιο άυλης και πολύμορφης γνώσης.

86. Η γνώση είναι ωραιότατη. Γιατί συμπράττει με την προσευχή ξυπνώντας την άυλη δύναμη του νού με το σκοπό να προβεί σε θεωρεία θείας γνώσης.

87. Αν δεν έλαβες ακόμα χάρισμα προσευχής ή ψαλμωδίας, επίμενε και θα λάβεις.

88. «Έλεγε δε αυτοίς παραβολήν προς το δείν αυτούς πάντοτε προσεύχεσθαι και μην εκκακείν» (Λουκ ιη΄ 1-8: τους είπε ο Κύριος Ιησούς μια παραβολή για να τους διδάξει, πως πρέπει να προσεύχονται και να μην αποκάμνουν επιμένοντας στην προσευχή). Λοιπόν μη χάνεις το θάρρος σου στο μεταξύ μήτε την καλή σου διάθεση, επειδή δεν έχεις λάβει ό,τι ζήτησες. Θα το λάβεις τελικά. Ο Κύριος κατέληξε στο παρακάτω συμπέρασμα στην παραπάνω παραβολή: «Αν και δεν φοβούμαι Θεό και πρόσωπο ανθρώπου δεν ντρέπομαι -είπε μέσα του ο άδικος εκείνος δικαστής- όμως επειδή μου έγινε ενοχλητική η γυναίκα ετούτη -η χήρα- θα της αποδώσω το δίκαιό της». «Με τον ίδιο λοιπόν τρόπο και ο Θεός θα αποδώσει γρήγορα το δίκαιο σ'αυτούς, που κράζουν σ'Αυτόν νύχτα και μέρα». Έχε λοιπόν χαρά και επίμενε κοπιαστικά στην άγια προσευχή.

89. Μη θέλεις να γίνουν τα ζητήματά σου, όπως φαίνεται σε σένα σωστό, αλλά όπως αρέσει στο Θεό. Και θα είσαι ατάραχος και ευγνώμων (καλόγνωμος) στην προσευχή σου.

90. Κι αν ακόμα σου φαίνεται πως είσαι μαζί με το Θεό, να φυλάγεσαι από το δαίμονα της πορνείας. Γιατί είναι πολύ απατεώνας και πάρα πολύ φθονερός και θέλει να είναι γρηγορότερος από την κίνηση και τη νήψη του νού σου, ώστε αν είναι δυνατό, και από το Θεό να τον αποσπάσει καθώς στέκει μπροστά του με ευλάβεια και φόβο.

91. Αν δείχνεις επιμέλεια στην προσευχή, να ετοιμάζεσαι να δεχτείς επιθέσεις δαιμόνων και να υπομένεις με γενναιότητα τις μάστιγες (πρβλ. Ψαλμ. λζ΄ 18). Γιατί θα σου επιτεθούν σαν άγρια θηρία και θα κακοποιήσουν ολόκληρο το σώμα σου.

92. Να προετοιμάζεσαι σαν έμπειρος αγωνιστής να μην κλονιστείς κι αν ιδείς ξαφνικά κάποιο φανταστικό πλάσμα. Κι αν δείς σπαθί ξεγυμνωμένο εναντίον σου (πρβλ. Αριθ. κβ΄ 23) ή λαμπάδα,

που να έρχεται καταπάνω στο πρόσωπό σου, μην ταράζεσαι. Κι αν δείς κάποια σιχαμερή μορφή και ματωμένη, πάλι μη χάνεις το ηθικό σου. Στάσου, αντίθετα, ορθός ομολογώντας την καλή ομολογία (πρβλ. Α΄ Τιμ.ς΄ 12) και τότε θα ιδείς κατάματα τους εχθρούς σου.

93. Όποιος υποφέρει τα λυπηρά, θα πετύχει και τα χαρούμενα. Και όποιος ανέχεται με καρτερικότητα τα αηδιαστικά συμβάματα, δεν θα στερηθεί και τα ευχάριστα.

94. Κοίταξε μη σε ξεγελάσουν οι δαίμονες με καμιά οπτασία. Αντίθετα γύρνα με περίσκεψη στην προσευχή και παρακάλα το Θεό, ώστε αν είναι το νόημα από αυτόν, να σε φωτίσει ο ίδιος. Και έχε θάρρος, γιατί δε θα σταθούν οι σκύλοι, όταν εσύ όλος φωτιά χρησιμοποιείς τη συνομιλία με το Θεό. Γιατί αμέσως θα διωχτούν μακριά, ενώ θα μαστιγώνονται μυστικά από τη δύναμη του Θεού.

95. Είναι δίκαιο να μην αγνοείς και ετούτο το δόλο κάποτε οι δαίμονες χωρίζονται μεταξύ τους. Κι αν φανεί πως ζητάς βοήθεια, μπαίνουν οι υπόλοιποι μετασχηματισμένοι σε αγγέλους και διώχνουν τους πρώτους. Κι αυτό το κάνουν, για να γελαστείς από αυτούς με τη σκέψη πως είναι άγγελοι.

96. Φρόντισε να έχεις πολλή ταπεινοφροσύνη και (ανδρεία=) γενναίο φρόνημα, οπότε δεν πρόκειται να αγγίξει την ψυχή σου επήρεια δαιμονική. «Και μάστιξ ουκ εγγιεί εν τω σκηνώματί σου, ότι τοις αγγέλοις αυτού εντελείται περί σου του διαφυλάξαί σε» (Ψαλμ.στ'10: Μάστιγες δηλαδή συμφορών δεν θα αγγίξουν την κατοικία σου γιατί θα δώσει στους αγγέλους εντολή για σένα να σε προφυλάξουν). Και οι άγγελοι μυστικά θα απομακρύνουν από κοντά σου όλη την εχθρική ενέργεια.

97. Όποιος φροντίζει να ασκεί την καθαρά προσευχή, θα ακούει θορύβους και χτύπους και φωνές και (θα υποστεί) βλάβες από τους δαίμονες. Όμως δεν θα κατσουφιάσει ούτε θα προδώσει το λογισμό του λέγοντας στο Θεό «ου φοβηθήσομαι κακά ότι συ μετ'εμού ει» (Ψαλμ. κβ΄ 4: Δε θα φοβηθώ μήπως μου συμβεί κανένα κακό, γιατί εσύ είσαι μαζί μου) και τα παρόμοια.

98. Σε περίπτωση πειρασμού αυτού του είδους να κάνεις σύντομη και πολύ εντατική προσευχή.

99. Αν σε απειλήσουν δαίμονες να φανούν ξαφνικά από τον αέρα και να σε ξαφνιάσουν και να παρασύρουν το νού σου, μην τους φοβηθείς. Ούτε να δείξεις ιδιαίτερο ενδιαφέρον και φροντίδα για την απειλή τους. Γιατί σε φοβερίζουν θέλοντας να δοκιμάσουν αν τυχόν τους προσέχεις ή τους περιφρονείς εντελώς.

100. Αν την ώρα της προσευχής σου βρίσκεσαι μπροστά στον παντοκράτορα και δημιουργό και προνοητή του παντός Θεό, γιατί κάνεις την παράσταση σου αυτή τόσο ανόητα, παραμερίζοντας το φόβο του Θεού, που απ'αυτόν τίποτε δεν είναι μεγαλύτερο; Γιατί φοβάσαι τόσο ανόητα κουνούπια και σκαθάρια; Ή μήπως δεν άκουσες αυτόν, που λέγει «Κύριον τον Θεόν σου φοβήση» (Δευτ. ς΄ 13), δηλαδή να δείχνεις φόβο βαθύ και σεβασμό στον Κύριο και Θεό σου; Και αλλού «Ον φρίττει και τρέμει πάντα από προσώπου της δυνάμεως αυτού» και όσα λέγονται στη συνέχεια; (Στην προσευχή του Μανασσή).

101. Όπως το ψωμί είναι τροφή του σώματος και η αρετή της ψυχής, έτσι και η πνευματική προσευχή είναι τροφή του νού.

102. Μην προσεύχεσαι με φαρισαϊκό, αλλά με τελωνιακό φρόνημα και τρόπο στον ιερό τόπο της προσευχής, για να δικαιωθείς και εσύ από τον Κύριο (Λουκ. ιη΄ 10-14).

103. Να αγωνίζεσαι να μην καταριέσαι κανένα στην προσευχή σου, για να μη γκρεμίζεις όσα χτίζεις, κάνοντας έτσι σιχαμερή την προσευχή σου.

104. Ας σε διδάσκει αυτός, που χρωστούσε τα μύρια (=10.000) τάλαντα. Αν δηλαδή δεν συγχωρέσεις αυτόν, που σου φταίει, ούτε κι εσύ ο ίδιος θα πετύχεις τη συγχώρεση. Γιατί, λέει το άγιο Ευαγγέλιο, τον παρέδωσε (τον χρεώστη των μυρίων ταλάντων που δεν συγχώρεσε το δικό του χρεώστη) στους βασανιστές (Ματθ. ιη΄ 24-35).

105. Διώχνε μακριά σου τις ανάγκες του σώματος την ώρα της προσευχής, για να μη χάσεις το μέγιστο κέρδος της προσευχής σου όταν σε τσιμπάει ψύλλος ή ψείρα ή κουνούπι ή μύγα.

106. Έφτασε ως εμένα η φήμη για κάτι, που συνέβηκε σ'έναν άγιο. Όταν εκείνος προσευχόταν, του αντιστεκόταν τόσο πολύ ο πονηρός, ώστε μόλις σήκωνε τα χέρια του σε προσευχή να παίρνει ο πονηρός τη μορφή λενταριού και να σηκώνει τα δύο του μπροστινά ποδάρια για να μπήξει τα νύχια του στα νεφρά του κι από τις δύο μεριές και να μη φεύγει απ'αυτόν προτού να κατεβάσει ο άγιος τα χέρια του, πριν δηλαδή να τελειώσει την προσευχή του. Εκείνος όμως ποτέ δεν κατέβαζε τα χέρια του από την δεητική τους ύψωση προτού κάνει τις συνηθισμένες του ευχές.

107. Τέτοιος ήταν, όπως τον γνώρισα, και ο Ιωάννης ο μικρός, που έζησε τη ζωή της ησυχίας σε λάκκο. Είπα ο Ιωάννης ο «μικρός», πιο σωστό όμως θα ήταν να έλεγα ο πάρα πολύ μεγάλος μοναχός. Αυτός έμεινε ακίνητος στην επικοινωνία του με το Θεό, ενώ ο δαίμονας σαν φίδι μεγάλο τυλίχθηκε ολόγυρα στο σώμα του μασώντας τις σάρκες του και ξερνώντας στο πρόσωπό του.

108. Οπωσδήποτε θα διάβασες κι εσύ τους βίους των αγίων ταβεννησιωτών μοναχών. Σύμφωνα με όσα λέγονται εκεί, ενώ μιλούσε ο αββάς Θεόδωρος στους αδελφούς, ήρθαν δύο οχιές κάτω από τα πόδια του. Εκείνος όμως χωρίς να ταραχτεί ανασήκωσε τα πόδια του και κάμνοντας καμάρα τις δέχτηκε μέσα, ώσπου τελείωσε το λόγο του. Και τότε έδειχνε τις οχιές εξηγώντας το πράγμα.

109. Για άλλον πνευματικό αδελφό διάβασα πως, ενώ προσευχόταν, ήρθε μια οχιά και του δάγκωσε το πόδι. Αυτός όμως δεν κατέβασε τα χέρια του πρωτού τελειώσει την συνηθισμένη του προσευχή. Και δεν έπαθε τίποτε, γιατί αγάπησε το Θεό πιο πολύ από τον εαυτό του.

110. Έχε ασάλευτο το μάτι σου την ώρα της προσευχής σου και, αφού αρνηθείς τη σάρκα και την ψυχή σου, ζήσε την κατά νουν (πνευματική) ζωή.

111. Εναντίον κάποιου άλλου αγίου, που προσευχόταν έντονα και ησύχαζε στην έρημο, ήρθαν δαίμονες και επί δύο εβδομάδες έπαιζαν μ'αυτόν σαν να ήταν μπάλλα καθώς τον τίναζαν στον αέρα και τον δέχονταν πάλι στην ψάθα. Και όμως δεν μπόρεσαν καθόλου να κατεβάσουν το νού του από την έξαρση της ένθερμης, της όλο φλόγα προσευχής.

112. Έναν άλλο φιλόθεο πάλι, ενώ βάδιζε στην έρημο και έκανε σκέψεις προσευχής, τον πλησίασαν δύο άγγελοι και τον είχαν στη μέση περπατώντας μαζί του. Αυτός όμως δεν τους πρόσεχε καθόλου για να μην χάσει το πιο μεγάλο. Γιατί θυμήθηκε τον αποστολικό λόγο «Ούτε άγγελοι ούτε αρχαί ούτε δυνάμεις δυνήσονται ημάς χωρίσαι από της αγάπης του Χριστού» (Ρωμ. η΄ 38: ούτε άγγελοι ούτε αρχαί ούτε δυνάμεις, δηλαδή καμιά τάξη αγγέλων, δεν θα μπορέσουν να μας χωρίσουν από την αγάπη του Χριστού).

113. Ο μοναχός γίνεται με την προσευχή ισάγγελος, επειδή λαχταράει να ιδεί «το πρόσωπον του Πατρός του εν ουρανοίς» (πρβλ. Ματθ. ιη΄ 10).

114. Μην επιδιώκεις να δεχτείς την ώρα της προσευχής με κανένα τρόπο μορφή ή σχήμα.

115. Μην ποθείς να ιδείς αγγέλους ή δυνάμεις ή το Χριστό αισθητά για να μη σου φύγει εντελώς το μυαλό, επειδή δέχεσαι λύκον αντί για ποιμένα και προσκυνάς εχθρούς δαίμονες.

116. Αρχή της πλάνης του νου είναι η κενοδοξία. Από αυτήν κινείται ο νούς και προσπαθεί να προσδιορίζει το θείο με σχήματα και μορφές.

117. Εγώ θα πω το δικό μου λόγο, που και σε νεώτερους έχω πεί: Μακάριος ο νούς, που την ώρα της προσευχής απόκτησε τέλεια αμορφία.

118. Μακάριος ο νούς, που, επειδή προσεύχεται απερίσπαστα, αποκτάει πάντα περισσότερο πόθο για το Θεό.

119. Μακάριος ο νούς, που την ώρα της προσευχής γίνεται άυλος και ακτήμων.

120. Μακάριος ο νούς, που αποξενώνεται από κάθε αίσθηση (αντίληψη) υλικών πραγμάτων την ώρα της προσευχής.

121. Μακάριος ο μοναχός, που μετά το Θεό θεωρεί κάθε άνθρωπο σα Θεό.

122. Μακάριος ο μοναχός, που βλέπει με όλη του τη χαρά σαν δική του τη σωτηρία και την προκοπή όλων.

123. Μακάριος ο μοναχός, που θεωρεί τον εαυτό του σαν ολωνών παλιοσκούπιδο.

124. Μοναχός είναι εκείνος, που είναι απ'όλα και όλους χωρισμένος και όμως με όλους και όλα συνταιριασμένος.

125. Μοναχός είναι αυτός, που θεωρεί τον εαυτό του ένα με όλους, επειδή θαρρεί πως στον καθένα βλέπει αδιάκοπα τον ίδιο τον εαυτό του.

126. Κάνει προσευχή εκείνος, που πάντα προσφέρει στο Θεό ως καρπό την πρώτη του σκέψη.

127. Ως μοναχός να αποφεύγεις κάθε ψέμα και κάθε όρκο, αν ποθείς να προσευχηθείς. Αλλιώς άδικα έχεις το σχήμα (του μοναχού), που δεν σου ταιριάζει.

128. Αν θέλεις να προσευχηθείς με το πνεύμα, μην αντλήσεις τίποτε από τη σάρκα. Και τότε δεν θα έχεις σύννεφο, που να σε σκοτίζει την ώρα της προσευχής.

129. Εμπιστέψου στο Θεό την ανάγκη του σώματος και θα φανερώσεις πως του εμπιστεύεσαι και του πνεύματος την ανάγκη.

130. Αν πετύχεις την πραγμάτωση των επαγγελιών (δηλαδή των υποσχέσεων του Θεού, Εβρ.ια΄ 33),θα βασιλέψεις. Αποβλέποντας λοιπόν σ'αυτές, θα υποφέρεις ευχαρίστως τη φτώχεια του παρόντος.

131. Μην αφήνεις τη φτώχεια και τη θλίψη που αποτελούν τις ύλες της ανάλαφρης προσευχής.

132. Ας σου χρησιμεύουν οι σωματικές αρετές ως εγγύηση για τις ψυχικές, οι ψυχικές για τις πνευματικές και αυτές για την άυλη και πνευματική γνώση.

133. Όταν προσεύχεσαι εναντίον κάποιου λογισμού, αν ο λογισμός εύκολα ηρεμήσει, σκέψου από πού προέρχεται αυτό, μήπως πέσεις σε παγίδα και ξεγελαστείς και παραδώσεις τον εαυτό σου.

134. Μερικές φορές σου υποβάλλουν οι δαίμονες λογισμούς (σκέψεις) και πάλι σε ερεθίζουν να προσευχηθείς τάχα εναντίον τους ή να τους αντικρούσεις, οπότε υποχωρούν θεληματικά. Αυτό

όμως το κάνουν για να γελαστείς έχοντας μεγάλη ιδέα για τον ευατό σου, πως δηλαδή άρχισες να νικάς τους λογισμούς σου και να προκαλείς φόβο στους δαίμονες.

135. Αν προσεύχεσαι εναντίον κάποιου πάθους ή εναντίον κάποιου δαίμονα, που σε ενοχλεί, να θυμάσαι αυτόν, που λέει «καταδιώξω τους εχθρούς μου και καταλήψομαι αυτούς, έως αν εκλίπωσιν· εκθλίψω αυτούς και ου μη δύνωνται στήναι· πεσούνται υπό τους πόδας μου» κ.λπ. (Ψαλμ ιζ΄ 38-39: θα κυνηγήσω τους εχθρούς μου και θα τους πιάσω· και δεν θα γυρίσω πίσω προτού τους εξολοθρέψω ώσπου να χαθούν εντελώς. Θα τους πιέσω τόσο πολύ, ώστε να μην μπορούν να σταθούν πιά. Θα πέσουν νικημένοι κάτω από τα πόδια μου…). Και αυτά θα τα λές στην ώρα τους, αν οπλίζεις τον εαυτό σου με ταπεινοφροσύνη εναντίον των αντιπάλων.

136. Να μη νομίζεις πως έχεις αποκτήσει κάποια αρετή, αν προηγουμένως δεν έχεις αγωνιστεί γι'αυτήν μέχρις αίματος. Γιατί σύμφωνα με ό,τι λέει ο θείος απόστολος Παύλος, πρέπει να αντιστεκόμαστε μέχρι θανάτου εναντίον της αμαρτίας με αγωνιστικό φρόνημα και αψεγάδιαστα (πρβλ. Εβρ. ιβ΄ 4, Εφεσ. ς΄ 11 εξ.).

137. Αν ωφελήσεις κάποιον, θα βλαφτείς από κάποιον άλλον. Κι αυτό για να πείς ή να κάνεις κάτι άπρεπο, επειδή αδικεύεσαι, και να σκορπίσεις έτσι άσχημα αυτό, που μάζεψες καλά. Αυτός είναι ο στόχος των πονηρών δαιμόνων. Γι' αυτό πρέπει να προσέχεις μυαλωμένα και συνετά.

138. Να δέχεσαι τις βίαιες επιθέσεις των πονηρών δαιμόνων, που έγιναν εναντίον σου φροντίζοντας πώς να αποτινάξεις το δουλικό ζυγό τους.

139. Οι δαίμονες επιδιώκουν να ενοχλούν μόνοι τους (με άμεση ενέργειά τους) τον πνευματικό δάσκαλο τη νύχτα και δια μέσου των ανθρώπων τη μέρα, περιτριγυρίζοντάς τον με διάφορες δυσάρεστες καταστάσεις, συκοφαντίες και κινδύνους.

140. Μην αποφεύγεις τους λευκαντές. Αν και πατούν ενώ χτυπούν και ξαίνουν καθώς το τεντώνουν το πανί, όμως με τα μέσα αυτά γίνεται λαμπρό το ρούχο σου.

141. Εφόσον δεν απαρνήθηκες τα πάθη σου, αλλά ο νους πάει αντίθετα προς την αρετή και την αλήθεια, δεν θα βρείς ευωδιαστό θυμίαμα στον κόρφο σου.

142. Λαχταράς να προσευχηθείς; Μετατοπίσου από τα εδώ και έχε διαρκώς «το πολίτευμα εν ουρανοίς» (Φιλιπ. γ΄ 20: έχε την πατρίδα σου στους ουρανούς), όχι μόνο με λόγια, αλλά με την αγγελική πράξη και τη θεϊκότερη γνώση.

143. Αν μόνον όταν κάνεις κακές πράξεις μνημονεύεις τον Κριτή και θυμάσαι πόσο φοβερός και απροσωπόληπτος είναι δεν έμαθες ακόμα «δουλεύειν τω Κυρίω εν φόβω και αγαλλιάσθαι αυτώ εν τρόμω» (Ψαλμ. β΄ 11: να υπηρετείς τον Κύριο με φόβο και να νιώθεις χαρά στη σκέψη του με τρόμο). Να ξέρεις δηλαδή πως πρέπει μάλλον με ευλάβεια και σεβαστικότητα να τον λατρεύεις και στις πνευματικές ανέσεις και απολαύσεις.

144. Συνετός άνδρας είναι εκείνος, που δε σταματάει πριν από την τέλεια μετάνοια τη γεμάτη λύπη ανάμνηση των αμαρτημάτων και της δίκαιης τιμωρίας με αιώνια φωτιά, που θα επιβληθεί γι'αυτά.

145. Αυτός, που αν και είναι ένοχος αμαρτίας και πράξεων, οι οποίες προκαλούν οργή, τολμάει να απλώνεται αδιάντροπα σε γνώση θεϊκότερων πραγμάτων ή προχωρεί ανάξια στην άυλη προσευχή, αυτός ας δεχτεί την αποστολική επιτ΄΄ιμηση, ότι δεν είναι ακίνδυνο γι'αυτόν να προσεύχεται με γυμνό και ακάλυπτο κεφάλι. Έχει υποχρέωση δηλαδή η ψυχή αυτή, λέει ο απόστολος, «κατά κεφαλής εξουσίαν έχει δια τους αγγέλους» (Α΄ Κορ.ια΄ 5 εξ.: έχει υποχρέωση να έχει στο κεφάλι της -στο αποστολικό κείμενο η γυναίκα, κατά τον άγιο Νείλο μεταφορικά η ψυχή- κάποιο σύμβολο

εξουσίας από σεβασμό προς τους αγγέλους, που στέκουν από πάνω της), ντυμένη το σεβασμό και την ταπεινοφροσύνη, που ταιριάζουν στην κατάστασή της.

146. Όπως δε θα ωφελήσει εκείνον, που πάσχουν τα μάτια του, το να βλέπει καταμεσήμερα χωρίς κάλυμμα και εντατικά τον ολόλαμπρο ήλιο, έτσι δε θα ωφελήσει καθόλου και τον όλο πάθη ακάθαρτο νου η αναπαράσταση στο νού της «εν πνεύματι και αληθεία» φοβερής και υπερφυσικής προσευχής. Αντίθετα προκαλεί εναντίον του την αγανάκτηση του Θεού.

147. Αν ο ανενδεής (αυτός που δεν του λείπει και δεν του χρειάζεται τίποτε) και αμερόληπτος Θεός δεν δέχτηκε εκείνον, που ήρθε στο θυσιαστήριο με δώρο, ώσπου να συμφιλιωθεί με τον πλησίον του, με τον οποίον ήταν λυπημένος (Ματθ. ε΄ 23 εξ.), σκέψου πόση προσοχή και διάκριση χρειαζόμαστε, για να προσφέρουμε στο Θεό ευπρόσδεκτο θυμίαμα στο νοερό (νοητό) θυσιαστήριο.

148. Να μη σου αρέσουν τα λόγια ούτε δόξα. Αλλοιώς δε θα ενεργούν πια δολερά πίσω από τις πλάτες σου οι αμαρτωλοί, αλλά κάτα πρόσωπο, μπροστά στα μάτια σου (Ψαλμ. 128,3) και θα είσαι αντικείμενο της χαιρεκακίας τους (Σοφ. Σολ. ς΄ 4) την ώρα της προσευχής, καθώς θα σε τραβούν και θα σε δελεάζουν (Ιακ. α΄ 14) με αλλόκοτους λογισμούς.

149. Η προσοχή, που αναζητάει προσευχή, θα βρεί προσευχή, γιατί περισσότερο από κάθε τι άλλο την προσοχή την ακολουθάει η προσευχή. Αυτή πρέπει να επιδιώκεται με πολλή φροντίδα.

150. Όπως η όραση είναι ανώτερη από όλες τις αισθήσεις, έτσι και η προσευχή είναι η πιο θεϊκή από όλες τις αρετές.

151. Αυτό που αποτελέι έπαινο της προσευχής δεν είναι η ποσότητα, αλλά η ποιότητά της. Και αυτό δηλώνουν εκείνοι, που ανέβηκαν στο ιερό (δηλ. ο Φαρισαίος και ο Τελώνης, Λουκ. ιη΄ 10) καθώς και η προτροπή· «υμείς ουν προσευχόμενοι μη βαττολογείτε» (Ματθ. ς΄ 7: όταν προσεύχεσθε να μην φλυαρείτε) και όσα λέγονται στη συνέχεια.

152. Όσο έχεις το νού σου στα σωματικά και φροντίζεις με ιδιαίτερη προσοχή για τα ευχάριστα της σκηνής (του προσωρινού σώματος), δεν έχεις ακόμα ιδεί τον τόπο της προσευχής, αλλά είναι ακόμα μακριά από σένα ο μακάριος δρόμος της.

153. Όταν την ώρα, που στέκεις σε προσευχή, νιώσεις χαρά μεγαλύτερη από κάθε άλλη χαρά, τότε βρήκες αληθινά την προσευχή.

* Ένας αριθμός λέγεται τρίγωνος (ή τετράγωνος ή πεντάγωνος κλπ.) όταν είναι ίσος με άθροισμα αριθμών που πρώτος είναι ο 1 και οι άλλοι προκύπτουν ο καθένας από τον προηγούμενό του αφού αυξηθεί αυτός κατά 1 (ή 2 ή 3 κλπ. αντίστοιχα). Έτσι ο 153 είναι τρίγωνος επειδή 153=1+2+3+…+16+17, και εξάγωνος επειδή 153=1+5+9+13+17+…+33. Ο 28 είναι τρίγωνος γιατί 28=1+2+3+…+7 και ο 100 τετράγωνος γιατί 100=1+3+5+…+17+19.

Ένας αριθμός λέγεται σφαιρικός όταν είναι το τετράγωνο του τελευταίου του ψηφίου, π.χ. ο 25 = 5χ5 = 5^2.

ΑΓΙΟΣ ΝΕΙΛΟΣ Ο ΑΣΚΗΤΗΣ

Λόγος Ασκητικός

Επιχείρησαν πολλοί, και Εθνικοί και Ιουδαίοι, να φιλοσοφήσουν. Μόνο όμως οι μαθητές του Χριστού προσπάθησαν να μάθουν την αληθινή φιλοσοφία, γιατί, μόνο αυτοί είχαν δάσκαλο τη Σοφία (το Χριστό), που έδειξε με έργα την επιμέλεια και την εργασία της αληθινής φιλοσοφίας. Οι πρώτοι, δηλ. οι Έλληνες, σαν να έπαιζαν δράμα πάνω στη σκηνή φόρεσαν ξένο προσωπείο, έχοντας άδειο όνομα φιλοσοφίας, χωρίς να έχουν την αληθινή φιλοσοφία και επιδεικνύοντας τη φιλοσοφικότητά τους με το να φορούν τρίβωνα (τριμμένο πανωφόρι) και να έχουν γενειάδα και ραβδί. Στην ουσία περιποιούνταν το σώμα και υπηρετούσαν τις επιθυμίες τους σαν κυρίες τους· ήταν δούλοι της κοιλιάς τους και θεωρούσαν τις σαρκικές ηδονές ως έργο της φύσεως. Υπήκοοι της οργής και ξιπασμένοι για δόξα, εφορμούσαν στα λαμπρά συμπόσια με λαιμαργία σαν σκυλάκια, χωρίς να γνωρίζουν ότι προπάντων ο φιλόσοφος πρέπει να συμπεριφέρεται σαν άνθρωπος ελεύθερος και περισσότερο να αποφεύγει να είναι δούλος των παθών, παρά δούλος αγορασμένος με χρήματα ή δούλος οικογενειακός. Γιατί το να είναι κανείς δούλος ανθρώπου ίσως δεν βλάπτει εκείνον που ζει ορθά, ενώ το να κυριεύεται κανείς από τα πάθη και να υπηρετεί τις ηδονές, προξενεί ντροπή και μεγάλη γελοιοποίηση. Υπάρχουν και μερικοί οι οποίοι ενώ αμελούν την πρακτική αρετή εντελώς, νομίζουν ότι έχουν διαλέξει τη λογική φιλοσοφία, φλυαρούν για αφηρημένα πράγματα και προσπαθούν να εξηγήσουν τα ανεξήγητα· δηλώνουν ότι γνωρίζουν το μέγεθος του ουρανού και τις διαστάσεις του ηλίου και τις ενέργειες των αστέρων· ενίοτε επιχειρούν και να θεολογήσουν, όπου και η αλήθεια είναι ακατόρθωτη και ο στοχασμός με εικασίες είναι επικίνδυνος. Και αυτά ενώ ζουν ατιμότερα και από τους χοίρους που κυλιούνται στο βόρβορο. Είναι και μερικοί που έγιναν πρακτικοί· αυτοί έγιναν χειρότεροι από τους προηγούμενους με το να πουλήσουν τους κόπους για τις δόξες και τους επαίνους. Επειδή για τίποτε άλλο, παρά για επίδειξη και φιλοδοξία έκαναν τα περισσότερα οι ταλαίπωροι και αντάλλαζαν την τόση ταλαιπωρία με τον τιποτένιο και φτηνό έπαινο. Γιατί το να κρατούν παντοτινή σιωπή και να τρέφονται με χόρτα και φορούν τρίχινα ράκη και να ζουν μέσα στο πιθάρι, χωρίς να περιμένουν καμιά αμοιβή μετά το θάνατο, είναι πέρα από κάθε ανοησία, αφού με το τέλος της ζωής συγκαταργούνται τα βραβεία της αρετής· έθεσαν στον εαυτό τους αγώνα χωρίς στεφάνι και παντοτινή πάλη χωρίς βραβείο και παλαίστρα που μόνο ιδρώτες έχει και τίποτε περισσότερο.

Από τους Ιουδαίους πάλι όσοι τίμησαν αυτό το είδος του βίου, κι αυτοί είναι οι απόγονοι του Ιωναδάβ(Ιερ. 42, 6-7), όλους εκείνους που επιθυμούν να ζουν παρόμοια, τους καθοδηγούν σ' αυτό τον τρόπο ζωής. Κατοικούν πάντοτε σε σκηνές, απέχουν από κρασί και από κάθε τι που συντελεί σε μαλθακότερη ζωή· ζουν με ευτελή δίαιτα και έχουν μετρημένα τα αναγκαία του σώματος. Φροντίζουν πολύ για την ηθική κατάσταση της ψυχής και ασχολούνται με τη μελέτη και τη θεωρία. Από αυτό και ονομάζονται Εσσαίοι, όνομα που σημαίνει θεωρία. Και γενικά κατορθώνουν τον σκοπό της φιλοσοφίας, και δεν αντιβαίνει πουθενά ο τρόπος της ζωής τους στη φιλοσοφία. Αλλά τι ωφέλεια έχουν από τους αγώνες και την κοπιαστική άσκηση, αφού θανάτωσαν τον αγωνοθέτη Χριστό; Και σ' αυτούς λοιπόν χάνεται ο μισθός των κόπων, γιατί αρνήθηκαν αυτόν που απονέμει τα βραβεία και την αληθινή ζωή και γι' αυτό απέτυχαν στην φιλοσοφία.

Γιατί, φιλοσοφία είναι ορθή τοποθέτηση του χαρακτήρα, ενωμένη με αληθινή γνώση περί του Όντος, δηλαδή Θεού. Απ' αυτή πλανήθηκαν και οι δύο, Ιουδαίοι και Έλληνες, γιατί αποποιήθηκαν την Σοφία που ήρθε από τον ουρανό και προσπάθησαν να φιλοσοφήσουν χωρίς Χριστό, που είναι ο μόνος που μας έδειξε με έργο και με λόγο την αληθινή φιλοσοφία. Πρώτος Αυτός χάραξε το δρόμο της με την καθαρή και αναμάρτητη ζωή Του και κράτησε την ψυχή Του πάντοτε ανώτερη από τα πάθη του σώματος. Τέλος την καταφρόνησε κι αυτή όταν η σωτηρία των ανθρώπων, που ο Ίδιος οικονομούσε, απαιτούσε τον θάνατό Του. Και με αυτά δίδαξε ότι εκείνος που θέλει να εξασκεί την

αληθινή φιλοσοφία πρέπει να απαρνηθεί τις απολαύσεις του βίου και να νικά τους πόνους και τα πάθη, καταφρονώντας το σώμα· και ούτε τη ζωή να τη θεωρεί σαν κάτι που έχει αξία, αλλά και αυτή να τη παραδίνει με προθυμία, όταν είναι ανάγκη να την αποβάλει για χάρη της αρετής.

Αυτή την φιλοσοφία την πήραν και την εφάρμοσαν οι άγιοι Απόστολοι. Μόλις τους κάλεσε ο Χριστός απαρνήθηκαν το βίο και αφού περιφρόνησαν πατρίδα, συγγένεια και όλα τους τα υπάρχοντα, μπήκαν στον σκληρό και κοπιαστικό βίο και πέρασαν από όλες τις δυσκολίες· στενοχωρούμενοι, κακοπαθούντες, διωγμένοι, στερούμενοι από όλα, ακόμα και από ενδύματα και από αυτά τα πιο αναγκαία της ζωής· τέλος θανατώθηκαν. Μιμήθηκαν τέλεια σε όλα το Διδάσκαλο και άφησαν πρότυπο άριστης ζωής και πολιτείας.

Οι Χριστιανοί, ενώ είχαν χρέος από την εικόνα αυτή των Αποστόλων να αντιγράψουν το βίο τους, δε θέλησαν, ή δεν μπόρεσαν να τους μιμηθούν. Λίγοι μόνο μπόρεσαν να υπερπηδήσουν τις ταραχές και να φύγουν την ζάλη των πόλεων· κι αφού βρέθηκαν έξω από τους θορύβους, προτίμησαν τον μοναχικό βίο και έκαναν ένα αποτύπωμα της αποστολικής αρετής. Προτίμησαν δηλαδή την ακτημοσύνη, παρά την απόκτηση των γηίνων, για να είναι απερίσπαστοι· και την πρόχειρη τροφή από την τροφή με καρυκεύματα, για να μην επαναστατούν τα πάθη εναντίον τους, εκπληρώνοντας την ανάγκη του σώματος με ό,τι τροφή πρόχειρα τύχαινε. Αδιαφόρησαν για ενδύματα μαλακά και όχι απαραίτητα, σαν επινόηση ανθρώπινης πολυτέλειας, και φόρεσαν ακαλλώπιστη και απλή στολή για την ανάγκη του σώματος· σκέφθηκαν ότι είναι άσχετο με τη φιλοσοφία, η φροντίδα για τα ουράνια να στρέφεται σ' εκείνα που βρίσκονται χαμηλά και που τα βρίσκουν και τα θηρία πρόχειρα. Δεν γνώρισαν τον κόσμο, επειδή είχαν βγει έξω από τα ανθρώπινα πάθη. Δεν υπήρχε μεταξύ τους πλεονέκτης ή αδικούμενος από πλεονεξία των άλλων. Δεν υπήρχε μεταξύ τους κανείς να σέρνει στα δικαστήρια, ούτε κανείς να τον πηγαίνουν στα δικαστήρια, γιατί ο καθένας είχε αδέκαστο δικαστή τη συνείδησή του. Δεν ήταν ο ένας πλούσιος και ο άλλος φτωχός, ούτε ο ένας να λιώνει από την πείνα και του άλλου να σπάει η κοιλιά από την πολυφαγία· γιατί αναπλήρωνε τη φτώχεια εκείνων που είχαν ανάγκη, η μεγαλοδωρία εκείνων που είχαν περισσεύματα. Και υπήρχε μεταξύ τους ισότητα και ισονομία, γιατί ανώτεροι εξισώνονταν θεληματικά με τους κατώτερους και είχε εξοριστεί η ανισότητα από ανάμεσά τους. Ή μάλλον ούτε τότε υπήρχε ισότητα, γιατί έφερε ανισότητα η προθυμία εκείνων που φρόντιζαν και ταπεινώνονται περισσότερο, όπως κάνει τώρα η μανία εκείνων που φιλονεικούν για μεγαλύτερη δόξα. Είχε πεταχτεί έξω ο φθόνος· είχε εξοριστεί η συκοφαντία· είχε φυγαδευτεί η κενοδοξία· είχε εξοντωθεί η υπερηφάνεια· είχαν καταργηθεί όλες οι αφορμές της διχόνοιας και της διαφωνίας. Απέναντι στα ισχυρότερα πάθη ήταν σαν νεκροί και αναίσθητοι. Ούτε όνειρο φαντασίας αυτών των παθών δεν είχαν, γιατί εξαρχής είχαν αποστραφεί και αυτή την ενθύμησή τους, και από την καθημερινή άσκηση και επιμονή είχαν φτάσει σ' αυτή την καλή συνήθεια. Και γενικά ήταν λύχνοι που φώτιζαν μέσα στο σκοτάδι και αστέρια ακίνητα που φώτιζαν τη σκοτεινή νύχτα του βίου και προβλήτες λιμένων, απρόσβλητοι αυτοί από την τρικυμία, αποδεικνύοντας σε όλους ότι είναι εύκολο να διαφεύγουν χωρίς βλάβη τις προσβολές των παθών.

Αλλά η ακριβής εκείνη ζωή και ουράνια διαγωγή, σαν εικόνα που αλλοιώνεται σιγά-σιγά όταν αντιγράφεται, από αμέλεια των αντιγραφέων έφτασε στην τέλεια ανομοιότητα και κατάντησε τελείως διαφορετική από το πρωτότυπο. Επειδή εμείς που σταυρωθήκαμε για τον κόσμο(Γαλ. 6, 114) και χωριστήκαμε από το βίο και αρνηθήκαμε ότι είμαστε άνθρωποι και αγωνιζόμαστε με την απάθεια να γίνομε όμοιοι με τους Αγγέλους, γυρίσαμε πίσω και με βιοτικά έργα και αξιοκατηγόρητες αποκτήσεις συσκοτίζομε την ακρίβεια εκείνων που αποκτήσαμε με την ενάρετη ζωή μας· και εκείνους που πρέπει να τιμώνται για την αρετή τους, κάνομε να δυσφημούνται και να κακολογούνται με την απροσεξία μας. Την λαβή του αλετριού την κρατάμε, με το να φορούμε το σεμνό σχήμα, δεν είμαστε όμως κατάλληλοι για την Βασιλεία των Ουρανών, γιατί στραφήκαμε πίσω(Λουκ. 9, 62) και είμαστε με μεγάλη επιμέλεια προσηλωμένοι σ' εκείνα που έχομε χρέος να λησμονήσομε. Δεν φροντίζομε για την ανέξοδη και πρόχειρη ζωή, ούτε θεωρούμε την ησυχία χρήσιμη για να απαλλαγούμε από τους παλιούς μολυσμούς μας της αμαρτίας, αλλά προτιμούμε ένα πλήθος πραγμάτων που είναι ανώφελο στον πραγματικό σκοπό μας· και η επιθυμία της ύλης νίκησε

τις σωτήριες συμβουλές. Ο Κύριος διατάζει να απομακρυνόμαστε τελείως από την φροντίδα των επιγείων και να ζητούμε μονάχα την Βασιλεία των Ουρανών(Ματθ. 6, 33) Εμείς φροντίζοντας να βαδίζομε τον αντίθετο δρόμο, δεν λογαριάσαμε τις εντολές του Χριστού. Και αφού απομακρυνθήκαμε από εκείνη την φροντίδα, βάλαμε τις ελπίδες μας στα δικά μας χέρια. Εκείνος λέει: "Παρατηρήστε τα πουλιά στον ουρανό, ούτε σπείρουν, ούτε θερίζουν, ούτε μαζεύουν τρόφιμα σε αποθήκες και ο ουράνιος Πατέρας σας τα τρέφει. Και πάλι παρατηρήστε τα άνθη πως φυτρώνουν μόνα τους στο χωράφι· δεν κοπιάζουν, ούτε γνέθουν"(Ματθ. 6, 26-28). Επίσης εμπόδισε του Αποστόλους να φέρουν σακκούλι και πορτοφόλι και ραβδί, όταν τους έστειλε για ευεργεσία των ψυχών των ανθρώπων, ώστε να ακολουθούν μόνο την αληθέστατη υπόσχεση που τους έδωσε λέγοντας: "Ο εργάτης έχει δικαίωμα να παίρνει την τροφή του"(Ματθ. 10, 10). Γιατί γνώριζε ο Κύριος ότι η υπόσχεσή Του είναι βεβαιότερη από την δική μας φροντίδα.

Εμείς όμως, όση γη μπορούμε να αποκτήσομε, δεν την αφήνομε· και αγοράζομε κοπάδια προβάτων και βόδια να οργώνουν τη γη, ζηλευτά για το σχήμα και το μέγεθός τους, και όνους καλοθρεμμένους· τα πρόβατα για να μας προμηθεύουν άφθονο μαλλί για τις ανάγκες μας, ενώ τα βόδια να μας υπηρετούν στην καλλιέργεια της γης και να δίνουν τροφή σ' εμάς και χόρτο στον εαυτό τους και στα άλλα ζώα, και τα υποζύγια να μεταφέρουν από άλλες χώρες εκείνα που λείπουν από τη δική μας, για να έχομε καρυκεύματα για την τροφή μας και να αυξάνουν για μας τον απολαυστικό βίο. Εκτός από αυτό, από τις τέχνες προτιμούμε τις πλουσιότερες που δε δίνουν διόλου καιρό να θυμόμαστε το Θεό, αλλά τραβούν σ' αυτές όλη την επιμέλεια και έτσι-όπως φαίνεται- κατηγορούμε τον κηδεμόνα (Θεό),ως ασθενή, ή τον εαυτό μας για την πρωτυτερινή μας ομολογία. Γιατί και αν δεν το ομολογούμε αυτό με τα λόγια, μας ελέγχουν τα πράγματα, με το να χαιρόμαστε με τον τρόπο ζωής των κοσμικών, όταν κάνομε τα ίδια μ' εκείνους και κατατριβόμαστε περισσότερο με τις σωματικές δραστηριότητες.

Έτσι οι πολλοί νομίζουν ότι η ευσέβεια είναι πηγή υλικού πλουτισμού(Α΄Τιμ. 6, 5), και ότι για τίποτε άλλο δε διάγομε τον άλλοτε αμέριμνο και ήσυχο βίο, παρά για να αποφύγομε με την πλαστή θεοσέβεια τις κοπιαστικές εργασίες και να έχομε ευκαιρία να απολαμβάνομε ανεμπόδιστα εκείνα που μας φαίνονται καλά. Καυχιόμαστε με πολλή αλαζονεία και αδιαντροπιά κατά των αφελεστέρων, και κάποτε και κατά των ανωτέρων, νομίζοντας ότι ο ενάρετος βίος είναι υπόθεση τυραννίας και όχι ταπεινώσεως και επιείκειας. Γι' αυτό και εκείνοι οι οποίοι έπρεπε να μας σέβονται, μας βλέπουν σαν τυχαίο όχλο. Ανακατωνόμαστε μάλιστα στις αγορές με κάθε είδους ανθρώπους μη έχοντας τίποτε εξαιρετικό-όπως έπρεπε- από τους άλλους, αλλά μόνο από το σήμα και όχι από τη ζωή θέλομε να γνωριζόμαστε. Και ενώ αποφεύγομε τους κόπους της αρετής, επιθυμούμε με μανία τη δόξα για τους ασκητικούς κόπους και παρουσιάζομε το ψεύδος σαν αλήθεια.

Ντύνεται κάποιος σήμερα το σεμνό σχήμα των μοναχών και χωρίς ακόμα να ξεπλύνει τους μολυσμούς της ψυχής ή να σβήσει από τον νου του τα χαραγμένα σημάδια των παλιών αμαρτημάτων του, ενώ ασελγαίνει ακόμη με τις φανταστικές εικόνες των ανομημάτων, χωρίς ακόμη να καταρτίσει το χαρακτήρα του σύμφωνα με τη μοναχική υπόσχεση, ούτε να γνωρίσει ποιος είναι ο σκοπός της κατά Θεόν φιλοσοφίας, παίρνει αμέσως υψηλό φαρισαϊκό φρόνημα και έχει μεγάλη ιδέα για τον εαυτό του, επειδή έγινε μοναχός. Και περιφέρεται δείχνοντας εργαλεία, των οποίων την τέχνη δεν έχει μάθει. Και υπόσχεται με το φαινόμενο σχήμα του ότι κατέχει επιστήμη, την οποία ούτε με την άκρη των χειλιών δεν γεύθηκε. Και είναι σκόπελος αντί λιμάνι, και αντί ναός, είναι τάφος ασβεστωμένος, και αντί πρόβατο, λύκος καταστρεπτικός για εκείνους που δελεάζονται απ' αυτόν.

Όταν οι τέτοιοι δραπετεύσουν από τα μοναστήρια, επειδή δεν υποφέρουν την αυστηρότητα της μοναχικής ζωής, γλεντοκοπάνε στις πόλεις· τότε λοιπόν, από την ανάγκη της πείνας, περιφέρουν την εξωτερική μορφή της ευσέβειας σαν δόλωμα και όλα τα υπομένουν για την ανάγκη να φάνε, γιατί τίποτε άλλο δεν είναι πιο βιαστικό και πιεστικό από την πείνα, η οποία εφευρίσκει διάφορα

τεχνάσματα για εκείνους που πιέζονται απ' αυτή και μάλιστα όταν συνυπάρχει η αργία. Τότε η σκέψη προχωρεί μελετημένα και με περισσότερη πανουργία. Προσφέρουν λοιπόν το σεβασμό τους στις πόρτες των πλουσίων, όχι λιγότερο από τους παράσιτους κόλακες. Στις αγορές τρέχουν δουλικά μπροστά τους και παραμερίζουν όσους τους πλησιάζουν. Σπρώχνουν όλους, για να περάσουν εύκολα οι πλούσιοι· και αυτά όλα για να τους κάνουν τραπέζι, γιατί δεν έχουν μάθει να τιμωρούν την ηδονή από τα νόστιμα φαγητά, ούτε θέλησαν σαν τον Μωυσή να φέρουν πάσσαλο στη ζώνη τους για να σκάβουν και να σκεπάζουν την ακαθαρσία τους(Δευτ. 23, 24). Γιατί αν είχαν αυτό το πάσσαλο, θα γνώριζαν ότι κανόνας κάθε ηδονής φαγητών είναι η πείνα και ότι η πρόχειρη τροφή που ικανοποιεί την ανάγκη του σώματος σκεπάζει τις ασχήμιες της άκαιρης επιθυμίας.

Γι' αυτό, το όνομα του Θεού βλασφημείται κι ο περιπόθητος μοναχικός βίος έγινε σιχαμερός και η αρετή εκείνων που πράγματι ζουν ενάρετα θεωρείται απάτη. Και επιβαρύνονται οι πόλεις από τέτοιους μοναχούς, που περιέρχονται σ' αυτές μάταια, κι ενοχλούνται εκείνοι που μένουν στα σπίτια τους, κι αηδιάζουν και να τους βλέπουν ακόμα να παραμένουν μπροστά στις πόρτες αδιάντροπα και από τους ζητιάνους. Πολλοί που έγιναν δεκτοί σε σπίτια, αφού υποκρίθηκαν ευλάβεια και έκρυψαν κάτω από το ψεύτικο πρόσωπο της υποκρίσεως τον κακούργο σκοπό τους, ύστερα έκλεψαν εκείνους που τους φιλοξένησαν, ώστε να διασπείρουν παντού την κατηγορία κατά του μοναχικού βίου. Αυτοί λοιπόν που κάποτε δίδασκαν τη σωφροσύνη, διώχνονται από τις πόλεις σαν επικίνδυνοι και σαν μολυσμένοι, όχι λιγότερο παρά αν ήταν λεπροί. Και θα προτιμούσε κανείς να εμπιστευτεί ληστές και κλέφτες παρά μοναχούς, σκεπτόμενος ότι ευκολότερα μπορεί να προφυλαχτεί από την φανερή κακουργία παρά από την ενέδρα της υποκριτικής αξιοπιστίας.

Οι τέτοιοι μοναχοί ούτε καν άρχισαν να σέβονται το Θεό, ούτε γνωρίζουν το κέρδος της ησυχίας, αλλά από κάποια ανάγκη ίσως έγιναν μοναχοί χωρίς να το σκεφθούν, θεωρώντας βιοποριστικό επάγγελμα τον μοναχισμό. Και νομίζω θα ήταν πιο αξιοσέβαστη η επιχείρησή τους, αν δεν γύριζαν σε όλες τις πόρτες, αλλά να πρόβαλαν το σχήμα τους κίνητρο ευσπλαχνίας για μεγαλύτερο κέρδος και για καταβολή της αναγκαίας για τις σωματικές ανάγκες φορολογίας. Είναι άδηλο αν η χαύνωση όσων ζούμε με τρυφή δημιούργησε τις άμετρες επιθυμίες και είναι δύσκολο να θεραπεύσει κανείς όσους έχουν ανίατη ασθένεια. Πώς να εξηγήσει κανείς τη χρησιμότητα της υγείας σε κείνους που δεν ήταν ποτέ υγιείς, αλλά από τα σπάργανα ακόμη ανατράφηκαν με τη φθίση; Και το νομίζουν αυτό ατύχημα της φύσεως, γιατί το έχον συνηθίσει και σκέφτονται ότι δεν είναι καθόλου αφύσικο αυτό. Έτσι είναι περιττός κάθε λόγος για διόρθωση, όταν η επιμέλεια αυτών που θα τον ακούσουν έκλινε προς το χειρότερο και είναι αντίθετη στη συμβουλή. Και μάλιστα όταν η ελπίδα του κέρδους τρέφει την επιθυμία, το πάθος φράζει τελείως την ακοή προς τις συμβουλές για σωφρονισμό, ώστε αυτές να μη βρίσκουν είσοδο, αφού η διάνοια έχει στραφεί προς την επιθυμία του κέρδους ακόμη και αν αυτό προξενεί ντροπή.

Εμείς όμως αγαπητοί, οι οποίοι για τον πόθο της αρετής νομίζομε ότι αρνηθήκαμε το βίο και τις κοσμικές επιθυμίες και υποσχεθήκαμε να ακολουθούμε το Χριστό, γιατί πάλι ανακατευόμαστε με τις απασχολήσεις του βίου και κτίζομε κακώς εκείνα τα οποία καλώς κατεδαφίσαμε πρωτύτερα; Γιατί συμμετέχομε στην κακή γνώμη εκείνων που δεν ζουν όπως πρέπει το μοναχισμό και ανάβομε τις ορέξεις των ασθενέστερων με την φροντίδα μας για τα μάταια; Γίναμε για τους απλούστερους υπόδειγμα πλεονεξίας. Από τον Κύριο έχομε εντολή να φροντίζομε για κείνους που μπορούν να γλυστρήσουν εύκολα και όχι να τους ερεθίζομε, και να βάζομε πρώτο όχι εκείνο που μας αρέσει, αλλά εκείνο που είναι ωφέλιμο σ' αυτούς(Α΄Κορ. 10, 24. Α΄Θεσ. 5, 14) μήπως αλλιώς ακολουθώντας τις αδιάκριτες ορμές μας, κάνομε τους απλούστερους να σκοντάψουν και γίνομε γι' αυτούς υπόδειγμα αγάπης για τα γήινα. Γιατί έχομε για μεγάλο πράγμα την ύλη, την οποία έχομε διδαχτεί να καταφρονούμε, και είμαστε προσηλωμένοι στα χρήματα και στα κτήματα, και διαμοιράζομε τον νου μας σε πολλές και ανώφελες φροντίδες; Η απασχόλησή μας μ' αυτές μας απομακρύνει από την επιμέλεια των θείων και μας κάνει να παραμελούμε την ψυχή μας, επίσης οδηγεί σε μεγάλο βάραθρο εκείνους που είναι προσκολλημένοι στα βιοτικά πράγματα και νομίζουν ότι είναι λαμπρή και ανώτατη ευτυχία η απόλαυση του πλούτου, όταν βλέπουν αυτούς που

υπόσχονται να φιλοσοφούν και που καυχιούνται ότι είναι ανώτεροι των ηδονών, να φροντίζουν για τα κοσμικά περισσότερο από ό,τι εκείνοι. Κανένα άλλο πράγμα δεν οδηγεί αναπόφευκτα στην κόλαση, όσο το να κάνει κανείς και άλλους μιμητές των αμαρτιών του, γιατί η απώλεια εκείνων που μιμήθηκαν γίνεται προσθήκη τιμωρίας σ' εκείνον που δίδαξε το κακό. Και σ' εκείνους που δεν απέφυγαν τι μίμηση των αισχρών, δεν θα είναι μικρή η καταδίκη, γιατί έγιναν και αυτοί δάσκαλοι κακών. Εκείνοι όμως που σκέφθηκαν ορθά, απέφυγαν με σωφροσύνη τη μίμηση του κακού κρίνοντας ότι αυτή είναι επονείδιστη.

Γι' αυτό κανείς να μην αποστρέφεται τα λεγόμενα. Ή διορθώστε όσα γίνονται κακώς εξαιτίας της αδιαφορίας των πολλών και ντροπιάζουν το μοναχικό όνομα, ή παρατήστε και το όνομα. Αν πρόκειται να φιλοσοφήσετε κατά Θεόν, είναι περιττά τα κτήματα, γιατί η κατά Θεόν φιλοσοφία απαιτεί αποξένωση και απ' αυτό το σώμα για χάρη της καθαρότητας της ψυχής. Αν μερικοί φροντίζουν πολύ να αποκτήσουν υλικά αγαθά και να απολαμβάνουν τις απολαύσεις του βίου, γιατί υπερηφανεύονται για φιλοσοφία με τα λόγια, αφού με τα έργα την αρνούνται και διαπράττουν πράξεις ξένες στο μοναχικό σχήμα, καλυμμένοι με σεμνές ονομασίες;

Έπειτα δεν είναι ντροπή να κατηγορούμαστε από τους υποδεεστέρους, τους οποίους ονομάζομε κοσμικούς, για παράβαση των εντολών του Σωτήρα μας και να διδασκόμαστε τις εντολές που παραβαίνομε από εκείνους που έπρεπε να μαθαίνουν από εμάς; Όταν φιλονικούμε και μας λένε οι κοσμικοί: "Ο δούλος του Κυρίου δεν πρέπει να φιλονικεί, αλλά να είναι ήπιος σε όλους"(Β' Τιμ. 2, 21), και όταν φιλονικούμε για χρήματα ή κτήματα και μας λένε: "Όποιος θέλει να πάρει το πουκάμισό σου, άφησέ τον να σου πάρει και το επανωφόρι"(Ματθ. 5, 40), τι άλλο κάνουν, παρά μας περιπαίζουν, μας διακωμωδούν και μας χλευάζουν για την αντίθεση της διαγωγής μας προς το σχήμα του μοναχού; Γιατί κατ' ανάγκη θα αγωνιζόμαστε όταν διεκδικούμε κτήματα και θα κάνομε όσα χρειάζεται η επίβλεψή τους: έβγαλε κάποιος το σύνορο του αμπελιού και το τοποθέτησε στο δικό του, άλλος άφησε ελεύθερο και μας έκανε ζημιά, άλλος αποτράβηξε το νερό που πότιζε τον κήπο μας. Πρέπει λοιπόν να λυσσάξομε και να γίνομε χειρότεροι από τους τρελούς, μαλώνοντας για καθένα από αυτά, και να προσηλώσομε στα δικαστήρια το νου μας, ο οποίος οφείλει να ασχολείται με τη θεωρία των όντων και να μεταβάλομε τη θεωρητική του δύναμη σε πραγματική πανουργία ώστε να επιτύχομε την αφθονία εκείνων που σε τίποτε δεν μας χρησιμεύουν.

Γιατί θέλομε να οικειοποιηθούμε τα ξένα και κατασκευάζομε για τους εαυτούς μας βαριά τα δεσμά της ύλης και δεν ακούμε εκείνον που ελεεινολογεί τους τέτοιους ανθρώπους; Γιατί λέει ο προφήτης: "Αλλοίμονο σ' εκείνον που μαζεύει αυτά που δεν του ανήκουν και βαραίνει πολύ τον κλοιό του"(Αββακ. 2, 6). Αν είναι ελαφροί οι διώκτες μας, όπως λέει ο προφήτης: "Έγιναν ελαφροί εκείνοι που σας καταδιώκουν πιο πολύ από τους αετούς του ουρανού"(Θρ. Ιερ. 4, 19), ενώ εμείς επιβαρύνουμε τους εαυτούς μας με κοσμικά πράγματα, είναι φανερό ότι θα βαδίζομε το δρόμο πιο αργά, και εύκολα θα μας προφτάσουν οι εχθροί, τους οποίους ο Παύλος μας δίδαξε να αποφεύγομε λέγοντας: "φεύγετε την πλεονεξία"(Κολ. 3, 5). Ακόμη και οι ευκίνητοι που τρέχουν για το βραβείο, αν δεν βάλουν τα δυνατά τους, δεν φτάνουν στο τέρμα, γιατί οι εχθροί τρέχουν πιο γρήγορα.

Μεγάλο εμπόδιο σ' εκείνους που βιάζονται για την αρετή είναι η εμπαθής κλίση προς τα κοσμικά πράγματα, η οποία πολλές φορές φέρνει καταστροφή και στην ψυχή και στο σώμα. Τι ήταν αυτό που οδήγησε στην καταστροφή τον Ναβουθέ τον Ισραηλίτη; Δεν καταστράφηκε εξαιτίας του αμπελιού του από φθόνο του γείτονά του Αχαάβ(Γ΄Βασ. 20, 1-16); Τι έκανε τις δυόμιση φυλές να μείνουν έξω από τη γη της επαγγελίας, παρά το πλήθος των κτηνών(Αριθ. 34, 15); Τι χώρισε τον Λώτ από τον Αβραάμ; Δεν ήταν το πλήθος των κοπαδιών, που κίνησαν τους ποιμένες σε συνεχείς φιλονεικίες και τους χώρισαν τελείως(Γεν. 13, 5-11);

Αν λοιπόν τα κτήματα και σε φθόνο ερεθίζουν, και αποκλείουν από τα σπουδαιότερα εκείνους που τα έχουν, και τη συγγένεια την κόβουν, και τους φίλους τους κάνουν εχθρούς, και προς τη μέλλουσα ζωή κανένα κοινό δεν έχουν, και για τη σωματική ζωή σε τίποτα το σπουδαίο δεν

χρησιμεύουν, γιατί απομακρυνόμαστε από την υπηρεσία του Θεού και κυριευόμαστε από την ματαιότητα; Μήπως εμείς είμαστε εκείνοι που κατορθώνουμε, ό,τι χρειαζόμαστε για τη ζωή μας; Ο Θεός είναι που την οικονομεί. Η ανθρώπινη επιμέλεια, αν δεν έχει και τη βοήθεια του Θεού, κατ' ανάγκην αποτυγχάνει στο σκοπό της»· η οικονομία όμως του Θεού και χωρίς τη συνεργασία του ανθρώπου τέλεια παρέχει τα αγαθά. Τι ωφέλησε η επιμέλεια εκείνους, στους οποίους έλεγε ο Θεός: "Σπείρατε πολλά και μαζέψατε λίγα, και τα φύσηξα και έφυγαν από τα χέρια σας"(Αγγ. 1, 9); Αλλά και τι έλειψε από τα αναγκαία σ' εκείνους που έζησαν ενάρετα, χωρίς να φροντίσουν διόλου γι' αυτά; Δεν τρεφόταν οι Ισραηλίτες στην έρημο σαράντα χρόνια χωρίς να καλλιεργούν τη γη; Και δεν έλαβαν ανάγκη από τροφή, αλλά η θάλασσα έβγαζε παράδοξη τροφή τα ορτύκια και ο ουρανός έβρεχε ασυνήθιστη και παράξενη τροφή, το μάννα(Εξ. 16). Επίσης, βράχος ξερός και χωρίς καμία υγρασία ράγισε και έβγαζε άφθονο νερό(Εξ. 17, 6), ενώ τα ρούχα και τα παπούτσια τους υπηρετούσαν όλο τον καιρό χωρίς να παλιώνουν(Δευτ. 8, 4). Με ποια καλλιέργεια της γης τρεφόταν ο Ηλίας στο χείμαρρο; Δεν του έφερναν τα κοράκια τροφή; Και όταν πήγε στα Σάρεφθα, μια φτωχή χήρα δεν του έδωσε ψωμί, αφού το πήρε από το στόμα των παιδιών της(Γ΄Βασ. 17, 6-15), για να φανερωθεί ότι η αρετή είναι προτιμότερη και από τα μητρικά σπλάχνα;

Αυτά είναι παράδοξα, αλλά και εύλογα και πρέποντα· γιατί είναι δυνατό και χωρίς τροφή να ζήσει κανείς, όταν θέλει ο Θεός. Πως η Ηλίας βάδιζε σαράντα ημέρες με τη δύναμη ενός φαγητού που έφαγε(Γ΄Βασ. 19, 8); Και πως ο Μωυσής πέρασε ογδόντα ημέρες πάνω στο όρος επικοινωνώντας με το Θεό χωρίς να φάει ανθρώπινη τροφή; Ύστερα από σαράντα ημέρες κατέβηκε από το όρος και επειδή θύμωσε που οι Ισραηλίτες είχαν κάνει ένα είδωλο μόσχου, έσπασε τις πλάκες του νόμου»· ανέβηκε κατόπιν στο όρος όπου έμεινε άλλες σαράντα ημέρες και αφού πήρε από το Θεό δεύτερες πλάκες, κατέβηκε στο λαό(Εξ. 24, 12-18· 32, 15-19· 34). Ποια ανθρώπινη σκέψη μπορεί να εξηγήσει αυτό το θαύμα; Πως η ρευστή ανθρώπινη φύση βάσταξε να κινείται τόσο καιρό, χωρίς να αναπληρώνεται η δύναμη που ξοδευόταν κάθε μέρα; Λύνει αυτή την απορία ο θείος λόγος που λέει: "Ο άνθρωπος δε θα ζήσει μόνο με ψωμί, αλλά με κάθε λόγο που βγαίνει από το στόμα του Θεού"(Ματθ. 4, 4).

Γιατί λοιπόν την ουράνια ζωή την κατεβάζομε στη γη και βουλιάζομε στις υλικές ταλαιπωρίες; Και ντυνόμαστε κόπρο εμείς που άλλοτε φορούσαμε πορφύρα, όπως έλεγε θρηνώντας ο Ιερεμίας για μερικούς. Γιατί όταν αναπαυόμαστε επάνω σε λαμπρές και φλογερές σκέψεις, ντυνόμαστε με πορφύρα(Θρ. Ιερ. 4, 5)· και όταν αφήσομε την κατάσταση αυτή και ασχολούμαστε με τα γήινα τότε ντυνόμαστε με κόπρο. Γιατί αφήσαμε την ελπίδα προς το Θεό και στηριζόμαστε στη δύναμή μας, και την πρόνοια του Κυρίου την αποδίδομε στα δικά μας χέρια; Αυτό, δηλ. το να βάλει το χέρι του στο στόμα και να τα φιλήσει, ο Ιώβ καταράστηκε να του καταλογισθεί ως μεγάλη αμαρτία(Ιωβ 31, 27). Εμείς όμως δεν φοβόμαστε να το κάνομε. Γιατί συνηθίζουν πολλοί να φιλούν τα χέρια τους λέγοντας ότι από αυτά έχουν την ευπορία τους. Γι' αυτούς κάνει υπαινιγμό ο Μωσαϊκός Νόμος και λέει: «Όποιος βαδίζει με τα χέρια είναι ακάθαρτος· και όποιος βαδίζει διαπαντός με τα τέσσερα, είναι ακάθαρτος»(Λευιτ. 11, 27-42). Βαδίζει με τα χέρια εκείνος που βασίζεται στα χέρια και σ' αυτά έχει όλη την ελπίδα του. Βαδίζει στα τέσσερα εκείνος που έχει την πεποίθησή του ότι στα αισθητά πράγματα και διαρκώς σ' αυτά στρέφει το νου του. Και πολλά πόδια έχει εκείνος που τριγυρίζει στενά γύρω από τα σωματικά. Γι' αυτό και ο σοφός συγγραφέας των Παροιμιών ούτε δύο πόδια δε θέλει να έχει ο τέλειος, αλλά ένα και αυτό σπάνια να κινείται στα σωματικά πράγματα, γιατί λέει: «Σπάνια να βάζεις το πόδι σου στο σπίτι του φίλου σου, μήπως χορτάσει και σε μισήσει»(Παροιμ. 25, 17). Αν εκείνος που σπάνια ενοχλεί το Χριστό για τις ανάγκες του σώματος (αυτός είναι ο σκοπός των φίλων αυτού του είδους- όπως έλεγε στους μαθητές Του ο Σωτήρας: «Εσείς είστε φίλοι μου»(Ιω. 15, 14), γίνεται μισητός αν το κάνει αυτό συχνότερα, τι άραγε θα πάθει και πως δε θα είναι σιχαμερός εκείνος που διαρκώς απασχολείται με τις ανάγκες του και δε σηκώνεται ποτέ προς την όρθια ζωή, αφού δεν έχει σκέλη ώστε να πηδά πάνω από τη γη;

Τα σκέλη όταν είναι ενωμένα δέχονται όλο τον όγκο του σώματος και όταν λίγο προσεγγίσουν τη γη κάνουν αμέσως το σώμα να αναπηδάει ψηλά. Έτσι ο λογισμός που διακρίνει τα πράγματα της

φύσεως, αφού λίγο ταπεινωθεί για την ανάγκη του σώματος, γρήγορα πάλι σηκώνει ψηλά ελαφρό το φρόνημα, χωρίς καθόλου να σηκώνει μαζί και τους χοϊκούς λογισμούς. Και το να έχουν ορθά τα σκέλη ανήκει σ' εκείνους που δεν επιδιώκουν συνεχώς τις απολαύσεις και δεν είναι χαμηλά, ανήκει όμως και στις άγιες αγγελικές δυνάμεις, γιατί δεν έχουν διόλου ανάγκη από τα σωματικά ούτε από τη συγκατάθεση προς αυτά. Αυτό φανερώνοντας ο μέγας Ιεζεκιήλ, έλεγε: «Ήταν ορθά τα σκέλη τους και τα πόδια τους φτερωτά»(Ιεζ. 1, 7). Μ΄αυτό δηλώνει το αμετακίνητο της προαιρέσεως και την ταχυκινησία των αγίων δυνάμεων προς τα νοητά. Όσο για τους ανθρώπους, φτάνει να έχουν σκέλη που λυγίζουν, και άλλοτε να χρησιμεύουν στις ανάγκες του σώματος και άλλοτε στις υψηλές ενασχολήσεις της ψυχής. Και η ψυχή, για τη συγγένεια με τις ουράνιες δυνάμεις να καταγίνεται με τα ουράνια μαζί με εκείνες, για τη συγγένεια με το σώμα να στρέφει τόσο τη φροντίδα της στη γη, όσο απαιτεί η ανάγκη. Να σύρεται όμως διαρκώς σε ετοιμασίες για απολαύσεις, είναι πράγματι ακάθαρτο και δεν αρμόζει σε άνθρωπο που έχει πείρα λογικής γνώσεως. Όπως είδαμε, ο Νόμος ονόμασε ακάθαρτο όχι εκείνον που απλώς βαδίζει με τα τέσσερα, αλλά εκείνον που διαπαντός βαδίζει με τα τέσσερα, γιατί έδωσε καιρό σ' εκείνους που βρίσκονται στο σώμα να κατεβαίνουν πρόσκαιρα για την ανάγκη του σώματος.

Γιατί και ο Ιωνάθαν, πολεμώντας με τον Ναάς τον Αμμανίτη(Α΄Βασ. 14, 13), νίκησε αφού περπάτησε με τα τέσσερα, επειδή έτσι υπηρέτησε μόνο την ανάγκη της φύσεως. Γιατί έπρεπε εκείνος που πολεμά με το φίδι που σέρνεται με το στήθος- έτσι ερμηνεύεται το Ναάς- να εξομοιωθεί πρόσκαιρα μ' εκείνο βαδίζοντας με τα τέσσερα. Και κατόπιν, αφού σηκώθηκε στο φυσιολογικό του, τον έκανε υποχείριο με μεγάλη ευκολία. Αλλά και η ιστορία του Ιεβοσθέ δεν μας διδάσκει να μην είμαστε προσηλωμένοι στα σωματικά, ούτε να εμπιστευόμαστε στην αίσθηση τη φρούρησή μας; Ο Ιεβοσθέ λοιπόν ήταν βασιλιάς και αναπαυόταν στο δωμάτιό του και την φύλαξή του την ανέθεσε σε γυναίκα θυρωρό. Όταν έφτασαν οι άνδρες του Ριχάβ και βρήκαν τη γυναίκα να καθαρίζει σιτάρι και να νυστάζει, μπήκαν κρυφά και σκότωσαν τον Ιεβοσθέ, ο οποίος επίσης κοιμόταν(Β΄Βασ. 5, 8). Έτσι όλα πέφτουν στον ύπνο, και ο νους και η ψυχή και η αίσθηση, όταν επικρατούν τα σωματικά. Γιατί το να καθαρίζει ο θυρωρός σιτάρι φανερώνει την απασχόληση της διάνοιας στα σωματικά, ώστε να φροντίζει γι΄αυτά με επιμέλεια και όχι σαν να είναι πάρεργο. Και από τη διήγηση είναι φανερό ότι το γεγονός αυτό δεν το εννοεί η Γραφή κατά γράμμα. Γιατί αλλιώς, πως ένας βασιλιάς είχε γυναίκα θυρωρό μόνο, ενώ θα έπρεπε να φρουρείται από πλήθος στρατιωτών και να έχει γύρω του όλη την ακολουθία που αρμόζει στο αξίωμά του; Ή, πως ήταν τόσο φτωχός, ώστε η θυρωρός του να καθαρίζει σιτάρι; Αλλά πολλές φορές με την ιστορία αναμιγνύεται το παράλογο, για χάρη της αλήθειας εκείνων που κρύβονται κάτω απ' αυτήν. Έτσι ο νους του κάθε ανθρώπου, σαν βασιλιάς, μένει κάπου μέσα του και έχει θυρωρό των αισθήσεων τη διάνοια, η οποία όταν παραδώσει τον εαυτό της στα σωματικά- σωματικό είναι και το καθάρισμα του σιταριού-, εύκολα τότε οι εχθροί μπαίνουν κρυφά και θανατώνουν το νου. Γι' αυτό ο μέγας Αβραάμ δεν εμπιστεύθηκε τη φύλαξη της θύρας σε γυναίκα, επειδή ήξερε ότι εύκολα απατάται η αίσθηση και ότι όταν αυτή ευχαριστείται από τη θέα των αισθητών, διχάζει το νου και τον πείθει να μετάσχει και αυτός στα τερπνά, ακόμη και αν η συμμετοχή είναι καθαρά επικίνδυνη. Αλλά κάθησε αυτός ο ίδιος(Γεν. 18, 1). Και στα θεία νοήματα είχε ανοικτή την είσοδο, την είχε όμως κλειστή στις κοσμικές φροντίδες.

Τι κερδίζομε στη ζωή μας από την ματαιοπονία για τα υλικά; Κάθε κόπος του ανθρώπου δεν πηγαίνει στο στόμα του(Εκκλ. 6, 7) καθώς λέει ο Εκκλησιαστής; Τροφές και σκεπάσματα, κατά τον Απόστολο, είναι αρκετά(Α΄Τιμ. 6, 8) για την συντήρηση της ταλαίπωρης σάρκας. Γιατί λοιπόν κάνομε έργα χωρίς τέλος και κοπιάζομε στον αέρα(Εκκλ. 5, 15), όπως λέει ο Σολομών και εξαιτίας της φροντίδας για τα γήινα εμποδίζομε την ψυχή από την απόλαυση των θείων αγαθών και περιποιούμαστε και περιθάλπομε τη σάρκα παραπάνω από όσο πρέπει; Μ΄αυτό τον τρόπο την τρέφομε και την κάνομε εχθρό που μας πολεμά από πολύ κοντά, ώστε όχι μόνο αμφίβολη γι' αυτήν να μην είναι η μάχη, αλλά και να αγωνίζεται ρωμαλέα και από πλεονεκτική θέση κατά της ψυχής και να αποβλέπει σε τιμές και στεφάνια. Ποια είναι η ανάγκη του σώματος, ώστε με την πρόφασή της επεκτείνομε την επιθυμία χωρίς τέλος; Πάντως τίποτε άλλο, από ψωμί και νερό. Ύστερα οι

πηγές δεν δίνουν άφθονο το νερό, και το ψωμί δεν μπορεί κανείς εύκολα να το προμηθευτεί όταν έχει χέρια; Και μπορούμε να έχομε τέτοια εργασία, που να εκπληρώνεται η ανάγκη του σώματος με λίγο ή καθόλου περισπασμό. Αλλά μήπως το ένδυμα έχει μεγάλη φροντίδα; Ούτε αυτό, αν δεν αποβλέπομε στη μωρία του συρμού, αλλά μόνο στην ανάγκη. Ποιά αραχνοϋφαντα ενδύματα, ποια λινά ή βαμμένα με πορφύρα ή μεταξωτά φόρεσε ο πρώτος άνθρωπος; Δεν τους έντυσε με δέρματα ο Δημιουργός και έδωσε εντολή να τρέφονται με χόρτα(Γεν. 3, 21); Αυτά τα όρια έθεσε ο Δημιουργός για την ανάγκη του σώματος και έτσι διέταξε και εμπόδισε από την αρχή την σημερινή αχρειότητα του ανθρώπου.

Πάντως δε λέω ότι και τώρα θα μας θρέψει όταν είμαστε ευσεβείς, Αυτός που τρέφει τα πουλιά του ουρανού, και ότι θα μας ντύσει Εκείνος που τα άνθη του αγρού περιβάλλει με τόση δόξα(Ματθ. 6, 25-30). Γιατί δεν είναι δυνατό να πείσω εκείνους που έχουν πολύ απομακρυνθεί από μια τέτοια πίστη. Όμως ποιος δεν θα δώσει τα αναγκαία σ' εκείνον που ζει ενάρετη ζωή, και μάλιστα και θα τον παρακαλέσει να τα πάρει; Όταν άνθρωποι βάρβαροι, οι Βαβυλώνιοι που κατέλαβαν με πόλεμο την Ιερουσαλήμ, σεβάστηκαν την αρετή του Ιερεμία(Ιερ. 47, 5) και του πρόσφεραν άφθονα κάθε σωματική περιποίηση, και όχι μόνο τροφή του έδωσαν, αλλά και σκεύη που χρησιμεύουν για το φαγητό, πως δεν θα σεβαστούν τον ενάρετο βίο οι ομόφυλοι και καθαροί από κάθε βαρβαρική συμπεριφορά, που ξέρουν το καλό και είναι ζηλωτές της αρετής; Και αν δεν μπόρεσαν οι ίδιοι να εξασκήσουν την αρετή εξαιτίας της ανθρώπινης αδυναμίας, τιμούν ωστόσο την αρετή και θαυμάζουν τους αγωνιστές της. Ποιος έπεισε την Σουμανίτισσα να ετοιμάσει τόπο για ανάπαυση στον Ελισσαίο και να του βάλει τραπέζι και σκαμνί και λύχνο(Δ΄Βασ. 4, 10); Όχι η αρετή του Ελισσαίου; Και τι έπεισε τη χήρα εκείνη, ενώ η πείνα κατέστρεφε όλη τη χώρα, να προτιμήσει την περιποίηση του προφήτη παρά τη δική της ανάγκη(Γ΄Βασ. 17, 10-16); Πάντως αν δεν έμενε εκστατική μπροστά στην αρετή του προφήτη Ηλία, δε θα αφαιρούσε τη μικρή παρηγοριά που είχε για τη ζωή τη δική της και των παιδιών της για να την δώσει σ' εκείνον. Τον θάνατο από ασιτία που τον περίμενε εντός ολίγου, τον διάλεξε πρόωρα, με την μεγαλοδωρία της προς τον ξένο.

Έφτασαν σ' αυτό το σημείο οι παραπάνω προφήτες με την γενναιότητά τους και με την επιμονή τους στους κόπους και με την καταφρόνησή τους προς τα πράγματα του βίου. Επειδή ζούσαν φτωχικά και πρόκοψαν ώστε από την ολιγάρκεια να φτάσουν στην κατάσταση να μη χρειάζονται τίποτε, πλησίασαν τις ασώματες Δυνάμεις. Και γι' αυτό, ενώ ήταν σωματικά αφανείς και ασήμαντοι, έγιναν δυνατότεροι από εκείνους που είχαν τα πρωτεία και κυβερνούσαν τους άλλους. Συνομιλούσαν με τόση παρρησία μ' εκείνους που φορούσαν το στέμμα, όσο ούτε αυτοί δε μιλούσαν στους υπηκόους τους. Σε ποια όπλα και σε ποια δύναμη βασιζόταν ο Ηλίας, όταν έλεγε στον Αχαάβ «δεν παρασύρω εγώ στο κακό το Ισραήλ, αλλά συ και ο οίκος του πατέρα σου»(Γ΄Βασ. 18, 18); Πως ο Μωυσής ερχόταν αντιμέτωπος του Φαραώ(Εξ. 2), χωρίς να έχει άλλο εφόδιο θάρρους, παρά μόνο την αρετή; Και πως ο προφήτης Ελισσαίος, ενώ ήταν μαζεμένος για πόλεμο ο στρατός των βασιλέων Ισραήλ και Ιούδα, έλεγε προς τον Ιωράμ (βασιλιά του Ισραήλ): «Ζει ο Κύριος των δυνάμεων, ενώπιον του Οποίου παρουσιάστηκα. Αν δεν ήταν για χάρη του Ιωσαφάτ, βασιλιά του Ιούδα, ουδέποτε θα έριχνα πάνω σου το βλέμμα μου, ούτε θα σε πρόσεχα»(Δ΄Βασ. 3, 14). Δεν φοβήθηκε ο Ελισσαίος ούτε το στρατό που ήταν έτοιμος για πόλεμο, ούτε το θυμό του βασιλιά, ο οποίος σε καιρό πολέμου ήταν φυσικό να χρησιμοποιήσει μια παράλογη βία, καθώς ήταν συγχυσμένη η σκέψη του από την αγωνία. Μπορεί να κάνει ο βασιλιάς περισσότερο από ό,τι η αρετή; Ποιο βασιλικό ένδυμα έσχισε τον Ιορδάνη όπως η προβειά του προφήτη Ηλιού(Δ΄Βασ. 2, 8); Ποιο στέμμα θεράπευσε ασθένειες, όπως τα μαντήλια των Αποστόλων(Πραξ. 19. 12); Έλεγξε κάποτε ο προφήτης το βασιλιά που παρέβαινε το νόμο και ήταν μαζί με όλο το στρατό του. Θύμωσε ο βασιλιάς και άπλωσε το χέρι εναντίον του προφήτη. Όμως ούτε τον προφήτη έπιασε, ούτε το χέρι του μπόρεσε να το φέρει στη θέση του γιατί ήταν ξερό(Γ΄Βασ. 13, 4). Έγινε δηλαδή πόλεμος μεταξύ αρετής και βασιλικής δυνάμεως, και νίκησε η αρετή. Χωρίς να πολεμάει ο προφήτης η αρετή κατατρόπωνε τον αντίπαλο. Ήταν αργός ο αγωνιστής, αλλά η πίστη εργαζόταν. Οι σύμμαχοι του βασιλιά έκαναν την απονομή των βραβείων και το χέρι που στεκόταν ξερό μαρτυρούσε τη νίκη της αρετής.

Όλα αυτά τα κατόρθωναν οι παραπάνω άγιοι, επειδή αποφάσισαν να ζουν μόνο για την ψυχή· το σώμα και τις ανάγκες του σώματος τις αποστρέφονταν, και τους έκανε μεγάλους το ότι δεν είχαν ανάγκη από τίποτε. Προτιμούσαν να αφήσουν το σώμα και να φύγουν απ΄αυτή τη ζωή, παρά να προδώσουν την τιμή και την υπεροχή της αρετής και να κολακέψουν για χάρη κάποιας σωματικής ανάγκης κανένα από τους πλουσίους. Εμείς όμως όταν έχομε ανάγκη από κάτι, εγκαταλείπομε το γενναίο αγώνα εναντίον των θλιβερών και τρέχομε στους πλουσίους, όπως τα σκυλάκια που κουνούν την ουρά χαρούμενα σ' εκείνους που τα ρίχνουν ένα γυμνό ίσως κόκκαλο ή λίγα κομματάκια ψωμιού· και τους αποκαλούμε ευεργέτες και προστάτες των χριστιανών, και λέμε ότι έχουν κάθε αρετή, ακόμη και αν βρίσκονται στα έσχατα της κακίας για να πετύχομε εκείνο που θέλομε.

Δεν εξετάζομε με προσοχή τη διαγωγή και τη ζωή των αγίων, των οποίων δήθεν έχομε σκοπό να μιμηθούμε την αρετή. Ήρθε προς τον Ελισσαίο ο στρατηλάτης της Συρίας Νεεμάν με πολλά δώρα. Τι έκανε λοιπόν ο προφήτης; Άραγε τον προϋπάντησε; Άραγε έτρεξε προς αυτόν; Δεν φανέρωσε τη θέλησή του προς τον Νεεμάν μέσω ενός παιδιού; Ούτε το πρόσωπό του δέχθηκε να δει, για να μη νομιστεί ότι για χάρη των δώρων τον θεράπευσε(Δ΄Βασ. 5, 10-16). Αυτά τα είπαμε, όχι να διδαχθούμε αλαζονεία, αλλά για να μην κολακεύομε εξαιτίας κάποιας ανάγκης μας εκείνους που έχουν περί πολλού εκείνα τα οποία εμείς διακηρύττομε ότι τα καταφρονούμε.

Γιατί λοιπόν αφήσαμε τον κύριο σκοπό της κατά Θεόν φιλοσοφίας και ασχολούμαστε με τη γεωργία και το εμπόριο; Τι σημασία έχει για το Θεό, αν συνεισφέρομε και εμείς την φροντίδα μας, για να νομιστεί ότι έχομε κοινή την επιμέλεια της γεωργίας; Η ανθρώπινη επιμέλεια οργώνει τη γη και σπέρνει. Ο Θεός με αλλεπάλληλες βροχές ποτίζει τους σπόρους για να απλώσουν τις ρίζες μέσα στη γη· ανατέλλει τον ήλιο που ζεσταίνει τη γη και με τη θερμότητα προσκαλεί προς τα επάνω τα φυτά· στέλνει τους ανέμους ανάλογα με την ηλικία των φυτών. Με απαλό αέρα φυσά στην αρχή την πεδιάδα, όπου έχουν φυτρώσει τα στάχια, για να μην ξεραίνονται τα σπαρμένα με ζεστούς ανέμους.· κατόπιν με πνοή σταθερότερων ανέμων ωριμάζει τη γαλακτώδη ουσία μέσα στους σπόρους. Στον αλωνισμό δίνει τον κατάλληλο καύσωνα και στο λίχνισμα κατάλληλους ανέμους. Και αν λείψει ένα απ' αυτά, μάταιος είναι ο ανθρώπινος κόπος, και μένει χωρίς αποτέλεσμα η δική μας επιμέλεια αν δεν σφραγιστεί από τις δωρεές του Θεού. Πολλές φορές και χωρίς να λείψει τίποτε απ' όλα αυτά, έρχεται μια σφοδρή βροχή, παράκαιρη και πολλή, και παρασέρνει ή τα στάχια που είναι ακόμη στο αλώνι, ή καθαρό το σιτάρι στο σωρό. Κάποτε και στην αποθήκη το τρώει το σκουλήκι και το αρπάζει, να πούμε έτσι, από το στόμα μας. Που λοιπόν και σε τι μας χρησιμεύει η δική μας επιμέλεια, αφού ο Θεός κρατεί το τιμόνι των πραγμάτων και οδηγεί και φέρνει τα πάντα, όπως Εκείνος θέλει;

Αλλά θα πούμε ότι στις αρρώστιες το σώμα θέλει περιποίηση; Δεν είναι καλύτερο να πεθάνομε, παρά να πράξομε κάτι που δεν αρμόζει στο μοναχικό σχήμα; Πάντως, αν ο Θεός θέλει να ζήσομε, ή βάζει στο σώμα ανάλογη δύναμη, ώστε να υποφέρομε τον πόνο της αρρώστιας ή να δεχτούμε στεφάνους για την γενναιότητα, ή θα επινοήσει τρόπο για παρηγοριά του αρρώστου· και δε θα λείψει βέβαια επινόηση παρηγοριάς από την πηγή της σοφίας.

Καλό λοιπόν είναι, αγαπητοί, και πάρα πολύ καλό, να ανεβούμε στην αρχαία μακαριότητα και να αναλάβομε τον τρόπο ζωής των παλαιών μοναχών. Είναι νομίζω εύκολο σ' εκείνους που θέλουν. Αλλά και αν συνυπάρχει και κανένας κόπος, δεν θα είναι άκαρπος, προσφέροντας αρκετή παρηγοριά τόσο την καλή φήμη εκείνων που έχουν προηγηθεί στην αρετή όσο και την διόρθωση των μεταγενεστέρων. Και δεν είναι μικρό κέρδος σ' εκείνους που είχαν αρχίσει την ενάρετη ζωή και άφησαν στους κατοπινούς εικόνα άριστης ζωής, η ανάκτηση όσων εγκαταλείφθηκαν.

Ας αποφύγομε να μένομε στις πόλεις και τα χωριά, για να τρέχουν σ' εμάς εκείνοι που βρίσκονται στις πόλεις και στα χωριά. Ας επιδιώξομε τις ερημίες για να τραβήξομε σ' εμάς εκείνους που μας

αποφεύγουν, αν μερικοί το θέλουν αυτό. Έχει γραφεί επαινετικά για μερικούς ότι άφησαν τις πόλεις και κατοίκησαν στους βράχους και έγιναν σαν περιστέρια πρόθυμα στη μελέτη(Ιερ. 31, 28). Ο Ιωάννης ο Βαπτιστής έμενε στην έρημο και όλες οι πόλεις σύσσωμες έρχονταν σ' αυτόν. Κι εκείνοι που φορούσαν τα μεταξωτά βιάζονταν να πάνε να δούμε την δερμάτινη ζώνη του, και προτιμούσαν να ταλαιπωρούνται στο ύπαιθρο εκείνοι που είχαν σπίτια με χρυσές οροφές, και να ξαπλώνουν πάνω στην άμμο παρά να αναπαύονται πάνω σε λιθοκόλλητα κρεβάτια. Και όλα τα υπέφεραν ευχάριστα, αν και ήταν έξω από τις συνήθειές τους, γιατί μείωνε την αίσθηση των οδυνηρών ο πόθος να βλέπουν τον Πρόδρομο και τον πόνο της σκληραγωγίας τους τον αφαιρούσε το θαύμα της αρετής. Τόσο πολυτιμότερη είναι η αρετή από τον πλούτο και ο ησυχαστικός βίος επιφανέστερος από τα πολλά χρήματα. Πόσοι κατά τον καιρό εκείνο ήταν πλούσιοι και είχαν μεγάλη ιδέα για τη δόξα τους, και δεν μιλάει κανένας γι' αυτούς. Και το μέγα θαύμα της αρετής του άδοξου Προδρόμου μέχρι τώρα ψάλλεται, και η μνήμη του πολίτη της ερήμου είναι σε όλους επιθυμητή. Γιατί η αρετή έχει αιώνια δόξα, και η φήμη της αναγγέλλει στους ανθρώπους τα αγαθά της.

Ας παρατήσομε την κτηνοτροφία, για να αποκτήσομε ποιμαντική συνήθεια. Ας αφήσομε το επονείδιστο εμπόριο, για να αποκτήσομε το πολύτιμο μαργαριτάρι(Ματθ. 13, 46). Ας αποφύγομε την καλλιέργεια της γης που βγάζει αγκάθια και τριβόλια(Γεν. 3, 18), για να γίνομε εργάτες και φύλακες του Παραδείσου. Ας απορρίψομε τα πάντα και ας εκλέξομε τον ήσυχο βίο, για να ντραπούν εκείνοι που μας κατηγορούν ότι επιδιώκομε την απόκτηση των υλικών πραγμάτων. Τίποτε άλλο δε μαλακώνει εκείνους που μας κατηγορούν όσο η ταπεινή διόρθωσή μας σε ό,τι μας κατηγορούν. Γιατί η μεταβολή των κατηγορουμένων γίνεται μεταβολή της γνώμης των κατηγόρων.

Άξιο ντροπής και για το οποίο μας περιγελούν όλοι είναι κι αυτό: μόλις έρθει κανείς στο μοναχικό βίο και μόλις μάθει τις συνήθειες της ασκήσεως, πώς και πότε προσεύχονται και ποιά δίαιτα έχουν, να γίνεται αμέσως δάσκαλος για ό,τι ακόμη δεν έμαθε. Και κυκλοφορεί σέρνοντας μαζί του πλήθος μαθητών, ενώ αυτός ο ίδιος έχει ανάγκη διδασκαλίας, νομίζοντας το πράγμα τόσο εύκολο. Και δεν ξέρει ότι το δυσκολότερο απ' όλα είναι η επιμέλεια ψυχών, οι οποίες έχουν ανάγκη να καθαριστούν από τους παλιούς μολυσμούς της αμαρτίας και έπειτα χρειάζονται μεγάλη προσοχή για να δεχτούν τους τύπους των αρετών. Εκείνος που δεν φαντάστηκε τίποτε εκτός από τη σωματική άσκηση, πώς θα διορθώσει τα ήθη των υποτακτικών του; Πώς θα μεταβάλει εκείνους που είναι αιχμάλωτοι της κακής συνήθειας; Πώς θα βοηθήσει εκείνους που πολεμούνται από τα πάθη, αφού δεν γνωρίζει διόλου τον νοητό πόλεμο; Ή πώς θα θεραπεύσει τις πληγές, ενώ είναι αυτός τραυματίας και έχει ανάγκη από επιδέσμους;

Ή μήπως κάθε τέχνη χρειάζεται καιρό και μακρά διδασκαλία, και μόνον η τέχνη των τεχνών εξασκείται χωρίς προηγούμενη μαθητεία; Ένας άπειρος δε θα ξεθαρρευτεί να καταπιαστεί με τη γεωργία, ούτε ένας αμύητος στην ιατρική θα ασχοληθεί με έργα γιατρού· γιατί ο ένας θα ελεγχθεί ότι δεν ωφέλησε διόλου τους ασθενείς, αλλά και την αρρώστια την πήγε στο χειρότερο, ενώ ο άλλος, ότι την οργωμένη γη την έκανε χέρσα και γεμάτη αγριόχορτα. Μόνο με τη θεοσέβεια, σαν να είναι η πιο εύκολη απ' όλες, καταπιάνονται οι απαίδευτοι· και το δυσκολοκατόρθωτο πράγμα, φαίνεται εύκολο στους πολλούς· και εκείνο που λέει ο Παύλος ότι δεν το έχει καταλάβει ακόμη(Φιλιπ. 3, 12), αυτό βεβαιώνουν ότι το γνωρίζουν με ακρίβεια εκείνοι που δεν ξέρουν ακόμη ούτε ότι έχουν άγνοια. Γι' αυτό έγινε ευκαταφρόνητος ο μοναχικός βίος και περιπαίζονται από όλους οι μοναχοί. Ποιος δε θα περιγελάσει εκείνον που μέχρι χθες ήταν νεροκουβαλητής σε καπηλειό και σήμερα τον βλέπει δάσκαλο της αρετής και να συνοδεύεται τιμητικά από μαθητές; Ή εκείνον που άφησε πριν λίγο τις κακοτυχίες της πόλεως και σήμερα μαζί με πλήθος μαθητών περνά καμαρωτά την αγορά απ' άκρη σ' άκρη; Αν είχαν πεισθεί με σαφήνεια ότι είναι πολύς ο κόπος να οδηγούν τους άλλους στην θεοσέβεια και αν γνώριζαν ακριβώς τον κίνδυνο που υπάρχει σ' αυτό, οπωσδήποτε θα παρατούσαν το πράγμα ως ανώτερο των δυνάμεών τους. Όσο όμως το αγνοούν και νομίζουν δόξα τους να είναι προϊστάμενοι μερικών, θα έρθει ώρα που θα πέσουν με το κεφάλι στο βάραθρο. Και το να πηδούν σε ένα καμίνι που καίει, το νομίζουν εύκολο. Φέρνουν γέλια σ' εκείνους που γνωρίζουν το χθεσινό τους βίο, στο Θεό όμως προκαλούν αγανάκτηση για την

αυθάδειά τους. Ο Ηλεί δε γλύτωσε την οργή του Θεού ούτε με το σεβάσμιο γήρας του, ούτε με την προηγούμενη παρρησία προς το Θεό, ούτε με την ιερατική του τιμή, γιατί αμέλησε τη διόρθωση των παιδιών του(Α΄ Βασ. 2, 12-29· 4, 18). Πώς θα γλυτώσουν τώρα την αγανάκτηση του Θεού εκείνοι που ούτε από τα προηγούμενα έργα τους είναι αξιόπιστοι ενώπιον του Θεού, ούτε γνωρίζουν το πώς φτάνει κανείς στην αμαρτία, ή τη μέθοδο της διορθώσεως, αλλά χωρίς πείρα, από φιλοδοξία αναλαμβάνουν επικίνδυνο πράγμα;

Για τούτο ο Κύριος φαινομενικά εννοούσε μόνο τους Φαρισαίους διδασκάλους όταν έλεγε: «Αλλοίμονό σας γραμματείς και Φαρισαίοι υποκριτές! Περιέρχεστε τη θάλασσα και την ξηρά για να προσελκύσετε ένα προσήλυτο· και όταν το επιτύχετε, τον κάνετε να γίνει παιδί της γέεννας δυό φορές περισσότερο από σας»(Ματθ. 23, 15). Στην πραγματικότητα, με την επίπληξη εκείνων ήθελε να συμβουλέψει όσους θα έπεφταν ύστερα στα ίδια παραπτώματα, ώστε να φοβηθούν και να εμποδίσουν τον εαυτό τους από την ανάρμοστη επιθυμία της ανθρώπινης δόξας, κρίνοντας πιο φοβερό το «αλλοίμονο» του Κυρίου. Ας ντρέπονται αυτοί και τον Ιώβ· και, ή σαν τον Ιώβ να φροντίζουν για τους υποτακτικούς, ή να παραιτούνται από την προστασία τους, εφόσον δεν γνωρίζουν να κάνουν όπως εκείνος, ούτε καταβάλλουν την ίδια με εκείνον επιμέλεια για χάρη των υποτακτικών τους. Ο Ιώβ, θέλοντας να έχει τους γιους του καθαρούς ακόμα κι από τους μολυσμούς της διάνοιας, πρόσφερε κάθε ημέρα θυσία γι' αυτούς, λέγοντας: «Μήπως οι γιοι μου με τη διάνοιά τους σκέφτηκαν κακά προς τον Θεό»(Ιώβ 1, 5). Πώς αυτοί, ενώ αγνοούν να διακρίνουν και φανερά ακόμη αμαρτήματα, γιατί η σκόνη από την μάχη των παθών σκοτίζει ακόμη το λογικό τους, πώς ορμούν και αναλαμβάνουν την θεραπεία και προστασία άλλων ψυχών, χωρίς να έχουν θεραπεύσει ακόμη τα δικά τους πάθη, ώστε να οδηγούν από τη δική τους νίκη κατά των παθών και τους άλλους στη νίκη; Πρέπει πρωτύτερα να πολεμήσουν τα πάθη και να βάλουν με μεγάλη προσοχή στη μνήμη τους τους τρόπους και τα μέσα του πολέμου· και έτσι από τις δικές τους εμπειρίες για τον πόλεμο, να διδάσκουν τους άλλους και να κάνουν σ' αυτούς ευκολότερη τη νίκη, λέγοντάς τους από πιό πριν τις μεθόδους του πολέμου.

Γιατί υπάρχουν μερικοί που νίκησαν τα πάθη, ίσως με τη μεγάλη τους σκληραγωγία· και εντούτοις δε γνωρίζουν τον τρόπο της νίκης, επειδή οι συμπλοκές έγιναν σαν σε νυχτερινή μάχη, ούτε εννόησαν τις ενέδρες και τον δόλο των εχθρών για να τα τυπώσουν στο νου τους. Αυτό έκανε συμβολικά ο Ιησούς του Ναυή, όταν ο στρατός περνούσε νύχτα τον Ιορδάνη· διέταξε να ανασύρουν πέτρες από το ποτάμι, να κάνουν με αυτές μία στήλη, να τις ασβεστώσουν και να γράψουν πάνω πώς πέρασαν τον Ιορδάνη(Ι. Ναυή 4, 1-9). Μ' αυτό έδειξε ότι πρέπει να φανερώνομε τα βαθιά κρυμμένα νοήματα της εμπαθούς διαγωγής και να τα δημοσιεύομε με σαφήνεια και να μην κρύβομε ζηλότυπα τη γνώση από τους άλλους· για να μη γνωρίζει μόνο εκείνος που πέρασε τον τρόπο της διαβάσεως, αλλά και εκείνοι που θα θελήσουν να κάνουν το ίδιο, με τη μάθηση να περάσουν πιο εύκολα, και η πείρα των πρώτων να γίνει διδασκαλία στους άλλους.

Αλλά αυτά ούτε τα βλέπουν εκείνοι για τους οποίους γίνεται λόγος, ούτε και άλλοι αν τους τα λένε ακούν, αλλά μόνο τη δική τους σκέψη βλέπουν και επιβάλλουν στους αδελφούς δουλικές υπηρεσίες σαν να ήταν σκλάβοι αγορασμένοι, και όλη τη δόξα τους την εξαρτούν από το να είναι προϊστάμενοι περισσοτέρων. Και συνερίζονται, όταν βγαίνουν έξω, να μη σέρνουν μαζί τους λιγότερους από τις άλλες αδελφότητες, σαν ανδράποδα. Η διαγωγή τους είναι διαγωγή μάλλον καπήλων, παρά διδασκάλων. Καθώς νομίζουν ότι είναι εύκολο να διατάζουν με τα λόγια, έστω και αν είναι βαριά εκείνα που διατάζουν, και δεν καταδέχονται να τα διδάσκουν με το έργο, φανερώνουν σε όλους το σκοπό τους· επιδιώκουν αυτή την αρχηγία, όχι για να ωφελήσουν εκείνους που έρχονται σ' αυτούς, αλλά για να πετύχουν τη δική τους ικανοποίηση. Ας μάθουν αυτοί, αν θέλουν, από τον Αβιμέλεχ και τον Γεδεών, ότι όχι λόγια, αλλά έργα οδηγούν σε μίμηση τους υπηκόους. Ο Αβιμέλεχ έκοψε ένα φορτίο ξύλα και αφού τα σήκωσε είπε: «Όπως με είδατε να κάνω, κάνετε και σεις»(Κριτ. 9, 48). Ο Γεδεών διακήρυξε ότι το έργο είναι κοινό και άρχισε πρώτος την εργασία λέγοντας: «Βλέπετε τι κάνω εγώ, έτσι να κάνετε και σεις»(Κριτ. 7, 17). Και ο Απόστολος γράφει: «Στις ανάγκες μου και στις ανάγκες εκείνων που ήταν μαζί μου υπηρέτησαν

αυτά εδώ τα χέρια μου»(Πράξ. 20, 34). Αλλά και αυτός ο Κύριος έπραξε και ύστερα δίδαξε. Όλα αυτά ποιόν δεν πείθουν ότι πιό αξιόπιστη είναι η διδασκαλία με τα έργα, παρά με τα λόγια;

Αυτοί όμως μπροστά σ' αυτά τα παραδείγματα κλείνουν τα μάτια και προστάζουν με αλαζονεία εκείνα που πρέπει να γίνουν. Όταν νομίσουν ότι γνωρίζουν κάτι απ' αυτά επειδή το έχουν ακούσει, τότε όπως οι άπειροι ποιμένες που κατηγορεί ο προφήτης Ζαχαρίας, φορούν μαχαίρι στο βραχίονα και γι' αυτό ο δεξιός οφθαλμός τους τυφλώνεται(Ζαχ. 11, 17). Γιατί όταν παραμεληθεί η αγαθή πράξη από άγνοια και ανοησία, σβήνει μαζί της και το φως της θεωρίας. Αυτό παθαίνουν εκείνοι που ποιμένουν ωμά και απάνθρωπα τα πνευματικά τους παιδιά, όταν έχουν πρόχειρη την τιμωρητική εξουσία· γιατί αμέσως οι αγαθές θεωρητικές σκέψεις σβήνονται και οι πράξεις, αφού στερηθούν τη θεωρία, μαραίνονται. Έτσι ούτε να πράξουν τίποτε, ούτε να δουν μπορούν εκείνοι που δεν φέρουν το μαχαίρι στο μηρό, αλλά στον βραχίονα. Στον μηρό έχουν το μαχαίρι εκείνοι που μεταχειρίζονται τον λόγο που κόβει, εναντίον των δικών τους παθών· στον βραχίονα το έχουν εκείνοι που έχουν πρόχειρη την τιμωρία για τα σφάλματα των άλλων. Έτσι και ο Ναάς ο Αμμανίτης —που ερμηνεύεται φίδι— απείλησε τον διορατικό Ισραήλ ότι θα του βγάλει κάθε δεξιό μάτι(Α΄ Βασ. 11, 2), ώστε να μην υπάρχει καμιά αγαθή σκέψη σε κανένα για να τον οδηγήσει έτσι σε αγαθή πράξη. Γνώριζε ότι αυτό γίνεται αιτία μεγάλης προκοπής σ' εκείνους που από τη θεωρία έρχονται στην πράξη, γιατί γι' αυτούς η πράξη γίνεται ανένοχη, επειδή τη μελέτησαν πρωτύτερα με τα διαπεραστικά και οξυδερκή μάτια της γνώσεως.

Είναι φανερό και από την πείρα ότι οι επιπόλαιοι άνθρωποι, που δεν μπορούν να προσφέρουν καμιά πνευματική ωφέλεια, επιδιώκουν να αναλαμβάνουν την προστασία άλλων. Γιατί εκείνος που γεύθηκε την ησυχία και τη θεωρία και οπωσδήποτε άρχισε να ηρεμεί, δεν θα προτιμήσει ποτέ να δέσει το νου του στα σωματικά και να τον απομακρύνει από τη γνώση και, ενώ φέρεται να πετάει πολύ ψηλά, να τον κάνει να σύρεται κάτω στα γήινα πράγματα. Αυτό γίνεται ακόμη πιό φανερό από την πασίγνωστη παραβολή που παρουσίασε στους Σικιμίτες ο Ιωνάθαν, λέγοντας: Πήγαν τα δένδρα του δάσους να βγάλουν βασιλιά. Και είπαν στην άμπελο· γίνε βασιλιάς μας. Και είπε η άμπελος· να αφήσω τον καρπό μου τον καλό που τον δόξασε ο Θεός και οι άνθρωποι και να γίνω βασιλιάς των δένδρων; Όμοια παραιτήθηκαν η συκιά για τη γλυκύτητα των καρπών της και η ελιά για την λιπαρότητα του καρπού της. Τέλος δέχτηκε το αξίωμα ο θάμνος, ξύλο άκαρπο και γεμάτο αγκάθια, που κανένα καλό δεν είχε, ούτε δικό του, ούτε από τα δένδρα που θα υποτάσσονταν σ' αυτόν(Κριτ. 9, 7-15). Δεν είπε η παραβολή ότι τα δένδρα του κήπου είχαν ανάγκη από επιμέλεια, αλλά τα δένδρα του δάσους. Γιατί όπως η άμπελος, η συκιά και η ελιά δε δέχτηκαν να γίνουν αρχηγοί των δένδρων του δάσους, ευχαριστημένες πιο πολύ από τον καρπό τους παρά από το βασιλικό αξίωμα, έτσι κι εκείνοι που βλέπουν στον εαυτό τους κάποιο καρπό αρετής και αισθάνονται την ωφέλειά του, και αν πολλοί τους βιάζουν να αναλάβουν τέτοια αρχή, αρνούνται και προτιμούν την δική τους ωφέλεια από την τιμή των πολλών. Και όπως ήταν η κατάρα για τα δένδρα της παραβολής, το ίδιο συμβαίνει στους ανθρώπους που συμπεριφέρονται παρόμοια: Ή θα βγει φωτιά από το θάμνο και θα φάει τα δένδρα του δάσους, ή θα βγει φωτιά από αυτά και θα φάει το θάμνο. Γιατί, όταν οι μοναχικές υποσχέσεις γίνονται ανώφελες, κατ' ανάγκην επακολουθεί κίνδυνος και σ' εκείνους που υποτάσσονται σε δάσκαλο χωρίς πείρα, και σ' αυτούς που δέχονται το αξίωμα του πνευματικού οδηγού, από την απροσεξία των μαθητών. Η έλλειψη πείρας του δασκάλου εξολοθρεύει τους μαθητές, ενώ η αμέλεια των μαθητών φέρνει σε κίνδυνο τον δάσκαλο και μάλιστα όταν λόγω της αμάθειάς του εκείνοι πέφτουν σε ραθυμία. Ούτε από το δάσκαλο πρέπει να ξεφεύγει τίποτε από ό,τι χρειάζεται για τη διόρθωση των μαθητών, ούτε οι μαθητευόμενοι πρέπει να παραμελούν καμιά από τις εντολές του. Και των μαθητών το παραστράτημα και του πνευματικού οδηγού η παράβλεψη αυτών που αμαρτάνουν, είναι πράγμα βαρύ και επικίνδυνο.

Δεν πρέπει επίσης να νομίζουν ότι το αξίωμα αυτό είναι πρόφαση ανέσεως και απολαύσεως, γιατί το πιο κοπιαστικό πράγμα είναι το να κυβερνά κανείς ψυχές. Εκείνοι που διοικούν άλογα και κτήνη, δεν συναντούν αντίσταση από τα κοπάδια, και γι' αυτό εύκολα τα διοικούν τις πιο πολλές φορές. Σ' εκείνους όμως που διοικούν ανθρώπους, η ποικιλία των χαρακτήρων και η πανουργία της

σκέψεως κάνουν πιό δύσκολη την επίβλεψη. Και πρέπει εκείνοι που το αναλαμβάνουν, να προετοιμαστούν όπως για κοπιαστικό αγώνα, για να υπομένουν τα ελαττώματα όλων με μεγάλη ανεξικακία, κι εκείνα που τους διαφεύγουν από άγνοια, να τους τα διδάσκουν με μακροθυμία. Γι' αυτό, σύμφωνα με την Π. Διαθήκη, στο Ναό ο νιπτήρας στηριζόταν πάνω σε βόδια(Γ΄ Βασ. 7, 13), ενώ η λυχνία κατασκευάστηκε ολόκληρη στερεά και τορνευτή(Εξ. 25, 30). Η λυχνία σημαίνει ότι εκείνος που προτίθεται να φωτίζει τους άλλους, οφείλει να στερεώνεται από όλα τα μέρη, να μην έχει τίποτε ελαφρό ή άδειο και ν' αφαιρέσει τορνεύοντας τα περιττά, όσα δεν θα χρησίμευαν για παράδειγμα αψεγάδιαστης ζωής σε όσους τα έβλεπαν. Τα βόδια που σηκώνουν το νιπτήρα φανερώνουν ότι εκείνος που αναλαμβάνει τέτοιο έργο, οφείλει να μην αποφεύγει κανένα από τα θλιβερά που έρχονται, αλλά να υπομένει τα βάρη και την ακαθαρσία των μικρότερων, μέχρι του σημείου που δεν κινδυνεύει ο ίδιος. Γιατί πάντως, αν θέλει να καθαρίζει τις πράξεις των προσερχομένων, κατ' ανάγκην θα λερωθεί κάπως και αυτός, όπως και ο νιπτήρας καθαρίζει τα χέρια εκείνων που πλένονται, αλλά αυτός δέχεται την ακαθαρσία. Επειδή εκείνος που συζητεί περί παθών και καθαρίζει τους άλλους από τις κηλίδες τους, δεν είναι δυνατό να περάσει αμόλυντος, γιατί η ίδια η μνήμη συνηθίζει να μολύνει τη διάνοιά του. Ακόμη και αν δεν λεχθούν καθαρά οι αισχρότητες, πάντως μολύνουν την επιφάνεια του νου κατά τη διήγηση του λόγου και τον θολώνουν με χρώματα όχι καθαρά.

Πρέπει ο ηγούμενος να είναι και πεπειραμένος ώστε να μην αγνοεί καμιά από τις μεθόδους του εχθρού, για να αποκαλύπτει στους υποτακτικούς του τα αγωνίσματα που αγνοούν και να προλέγει σ' αυτούς τις ενέδρες του διαβόλου, ώστε να χαρίσει σ' αυτούς τη νίκη χωρίς κόπους και να τους βγάλει στεφανωμένους από τον αγώνα. Όμως ένας τέτοιος είναι σπάνιος και δεν βρίσκεται εύκολα. Αυτό μαρτυρεί ο μέγας Παύλος λέγοντας: «Δεν αγνοούμε τις επινοήσεις του σατανά»(Β΄ Κορ. 2, 11). Και ο θαυμάσιος Ιώβ, απορώντας γι' αυτό, λέει: «Ποιος θα φανερώσει το κρυμμένο πρόσωπό του; Ποιος θα μπει στην πτυχή του θώρακά του; Και ποιος θ' ανοίξει τις πόρτες του προσώπου του;»(Ιώβ 41, 5-6). Αυτά έχουν την εξής έννοια· «Δεν φαίνεται, λέει, το πρόσωπό του, γιατί με πολλά ρούχα σκεπάζει την πονηρία του. Δελεάζει απατηλά με το φαινόμενο, με το κρυμμένο όμως πρόσωπό του ετοιμάζει την καταστροφή». Και για να μην συναριθμήσει τον εαυτό του μ' εκείνους που τον αγνοούν, λέει καθαρά τα σημάδια του, γνωρίζοντας κάθε αγυρτία του: «Τα μάτια του, λέει, είναι σαν του εωσφόρου (=το άστρο της αυγής), αλλά τα σωθικά του είναι φίδια ασπίδες». Παίρνει τη μορφή του εωσφόρου για να σύρει με πανουργία προς τον εαυτό του εκείνους που τον βλέπουν, αλλά με τα φίδια που έχει μέσα του, θανατώνει όσους πλησιάζουν.

Και η Παροιμία, πιστοποιώντας τον κίνδυνο του πράγματος, λέει: «Εκείνος που σχίζει ξύλα, κινδυνεύει, αν του ξεφύγει το τσεκούρι, να χτυπηθεί»(Εκκλ. 10, 9-10). Γιατί εκείνος που διαιρεί τα πράγματα με το λόγο, και όσα νομίζονται ότι έχουν ενωθεί τα χωρίζει από την ένωσή τους, και φροντίζει να δείξει ότι είναι ολότελα ξένα μεταξύ τους τα πραγματικά αγαθά από τα νομιζόμενα ως αγαθά, αν δεν έχει από παντού ασφαλισμένο το λόγο του, κινδυνεύουν αυτοί που τον ακούνε, γιατί αν ο λόγος του ξεφύγει από το ορθό, δίνει αφορμή σκανδάλου σε όσους τον ακούσουν. Έτσι κάποιος μαθητής του Ελισσαίου που έκοβε ξύλα στον Ιορδάνη και του έπεσε το τσεκούρι στον ποταμό, βλέποντας τον κίνδυνο, φώναξε στον Ελισσαίο: «Αλλοίμονο, κύριε, χάθηκε το τσεκούρι μου»(Δ΄ Βασ. 6, 5-6). Αυτό παθαίνουν όσοι επιχειρούν να διδάσκουν από όσα έχουν ακούσει —και φυσικά δεν ολοκληρώνουν την προσπάθειά τους, επειδή δεν μιλούν από προσωπική εμπειρία. Όταν όμως πιαστούν να λένε κάτι το αντίθετο στο θέμα τους, τότε ομολογούν την άγνοιά τους καθώς κινδυνεύουν από τα λόγια που είπαν. Γι' αυτό ο μέγας Ελισσαίος έριξε στον βυθό του ποταμού ένα κομμάτι ξύλο και ανέβηκε το χαμένο τσεκούρι στην επιφάνεια. Και μ' αυτό φανέρωσε τη σκέψη που νομιζόταν κρυμμένη βαθιά, και την έθεσε υπόψη των ακουόντων. Εδώ ο Ιορδάνης σημαίνει το λόγο της μετάνοιας, γιατί εκεί βάπτιζε ο Ιωάννης βάπτισμα μετάνοιας. Εκείνος τώρα που δέ μιλάει με ακρίβεια για τη μετάνοια, αλλά με το να φανερώσει την κρυμμένη καλοσύνη, κάνει τους ακροατές να υποτιμούν την αμαρτία, αυτός ρίχνει το σιδερένιο τσεκούρι στον Ιορδάνη. Καλώς λοιπόν το ξύλο ξαναφέρνει το τσεκούρι από το βυθό στην επιφάνεια. Γιατί πριν από το Σταυρό (που συμβολίζει αυτό το ξύλο), ήταν κρυμμένος ο λόγος της μετάνοιας και γι' αυτό εκείνος που θέλησε

να πει κάτι, ελέγχθηκε ότι μίλησε πρόχειρα. Ύστερα από τον Σταυρό, έγινε φανερός ο λόγος της μετάνοιας, καθώς αναδείχθηκε στον ορισμένο καιρό από το ξύλο του Σταυρού.

Αυτά τα λέω όχι για να εμποδίσω μερικούς να οδηγούν νέους στη θεοσέβεια, αλλά για να παρακαλέσω να αποκτήσουν πρώτα συνήθεια στην αρετή, ανάλογη με το μέγεθος του πράγματος, και να μην αναλαμβάνουν πρόχειρα αυτό το έργο, έχοντας στο νου τους μόνο τα ευχάριστα και την υπηρεσία εκ μέρους των μαθητών και τον έπαινο από τους έξω και αψηφώντας τον κίνδυνο που ακολουθεί· ούτε να μετατρέπουν τα πολεμικά όργανα σε γεωργικά προτού γίνει τέλεια ειρήνη. Όταν υποτάξει κανείς τα πάθη και δεν τον ενοχλούν πλέον από πουθενά πόλεμοι, ούτε έχει ανάγκη αμυντικών όπλων, τότε είναι καλό να καλλιεργεί τους άλλους. Έως ότου όμως κυβερνούν τα πάθη και συνδέεται ο σαρκικός πόλεμος με το σαρκικό φρόνημα, δεν πρέπει να αφήνομε τα όπλα, αλλά αδιάκοπα να τα κρατούμε, για να μην εκμεταλλευθούν οι εχθροί την δική μας ανάπαυση και μας αιχμαλωτίσουν χωρίς να πληγωθούν. Εκείνους που αγωνίζονται καλώς για την αρετή και λόγω τη μεγάλης ταπεινοφροσύνης τους νομίζουν ότι δε νίκησαν ακόμα, ο θείος λόγος τους προτρέπει να μετατρέψουν τα μαχαίρια τους σε άροτρα και τις λόγχες να τις κάνουν δρεπάνια(Ησ. 2, 4)· συμβουλεύει δηλαδή να μη ασχολούνται πλέον μάταια με νικημένους εχθρούς, αλλά για την ωφέλεια των πολλών, να μεταποιήσουν τις δυνάμεις της ψυχής από την πολεμική συνήθεια στο να καλλιεργούν εκείνους που είναι ακόμη γεμάτοι με τα έργα της κακίας. Αντίθετα, εκείνους που δεν έφτασαν σε μια τέτοια κατάσταση και από απειρία ή θρασύτητα επιχειρούν παραπάνω από τη δύναμή τους, ο θείος λόγος συμβουλεύει: «Κομματιάστε τα άροτρά σας και κάνετε τα μαχαίρια· και τα δρεπάνια σας κάνετέ τα λόγχες»(Ιωήλ 4, 10). Ποιό το όφελος από τη γεωργία, όταν ο πόλεμος κατέχει τη γη και την απόλαυση των καρπών την έχουν μάλλον οι εχθροί παρά οι γεωργοί που έχουν κοπιάσει; Γι’ αυτό ίσως και στους Ισραηλίτες που πολεμούσαν στην έρημο με διάφορα έθνη, ο θείος λόγος δεν επιτρέπει να ασχολούνται με τη γεωργία για να μην εμποδιστούν από τα πολεμικά γυμνάσια, αλλά συμβουλεύει μετά το τέλος του πολέμου να καταπιαστούν με την ασχολία αυτή, λέγοντας: «Όταν μπείτε στη γη της επαγγελίας, δε θα φυτέψετε»(Δευτ. 16, 21). Αυτό το θεωρεί αυτονόητο. Γιατί πριν από το τέλος τα φυτευόμενα δεν είναι βέβαια, εφόσον δέ σταθεροποιηθούν κάπου εκείνοι που φυτεύουν.

Τάξη και ακολουθία, περισσότερο από παντού, πρέπει να επικρατεί στο έργο της θεοσέβειας· και αυτό πρέπει να γίνεται από την αρχή. Στο φαγητό, εκείνοι που παρέβλεψαν όσα προσφέρονται πρώτα και δελεάστηκαν από τα νοστιμότερα, κατ’ ανάγκην πείθονται να ακολουθήσουν την τάξη. Ο Ιακώβ, επειδή ελκύσθηκε από την ομορφιά της Ραχήλ, αδιαφόρησε για τη Λεία που είχε ασθενικά μάτια· όμως δεν απέφυγε τον κόπο για να αποκτήσει τη Λεία (που συμβολίζει την πρακτική αρετή), αλλά εργάστηκε και γι’ αυτήν εφτά χρόνια(Γεν. 29, 15-28). Πρέπει λοιπόν εκείνος που θέλει να ακολουθήσει σωστά τη μοναχική ζωή, να μην αρχίσει από το τέλος, αλλά από την αρχή να προκόβει προς την τελειότητα. Έτσι κι ο ίδιος θα επιτύχει εκείνο που προσπαθεί και θα οδηγήσει σωστά τους υποτακτικούς στο σκοπό της αρετής.

Οι περισσότεροι όμως, χωρίς να συνεισφέρουν κανένα κόπο, ούτε να κατορθώσουν κανένα μικρό ή μεγάλο έργο θεοσέβειας, τρέχουν όπως έτυχε να πάρουν τον τίτλο του ηγουμένου, χωρίς να το νομίζουν επικίνδυνο. Και όχι μόνο δεν παραιτούνται όταν μερικοί τους προτρέπουν στο έργο αυτό, αλλά και γυρίζουν τα στενά και τραβούν τους περαστικούς να γίνουν υποτακτικοί τους, δίνοντας υπόσχεση για κάθε υπηρεσία και επιμέλεια, σαν να έκαναν συμφωνία με μισθωτούς υπηρέτες, και τους υπόσχονται τροφή και ενδύματα. Αυτοί όμως που έχουν τόσο έρωτα για την ηγουμενία και θέλουν όταν βγαίνουν έξω να φαίνονται μαζί με πλήθος και να αφήνονται στα χέρια κάποιων που τους οδηγούν και να παίζουν όλο το ρόλο των ηγουμένων, σαν να είναι ηθοποιοί σε θεατρικό έργο, είναι ανάγκη, για να μην εγκαταλειφθούν από εκείνους που εκτελούν αυτή την υπηρεσία, να υποχωρούν τις πιο πολλές φορές στις επιθυμίες τους για ηδονές. και έτσι δεν εμποδίζουν τους υποτακτικούς τους να κατευθύνονται στα βάραθρα, σαν ηνίοχοι που άφησαν τα ηνία και τα άλογα τρέχουν όπου αυτά θέλουν. Γι’ αυτό το λόγο τρέχουν στους κρημνούς και τα βάραθρα και σκοντάφτουν παντού, αφού κανείς δεν τους σταματά, ούτε τους εμποδίζει από τις άτακτες ορμές.

Αλλ’ ας ακούσουν αυτοί τον μακάριο Ιεζεκιήλ που ελεεινολογεί εκείνους που προμηθεύουν ηδονές στους άλλους και συμμορφώνονται από συγκατάβαση με τις θελήσεις του καθενός και θησαυρίζουν το «ουαί». «Αλλοίμονο, λέει, σ’ εκείνες που ράβουν προσκεφάλαια για κάθε αγκώνα και κάνουν καλύμματα για κάθε κεφάλι κάθε ηλικίας, για να χάνονται ψυχές για μιά φούχτα κριθάρι ή για ένα κομμάτι ψωμί»(Ιεζ. 13, 19). Έτσι και αυτοί ικανοποιούν με εράνους τις ανάγκες του σώματος, σαν να τις καλύπτουν με ρούχα συρραμμένα από ράκη. Και ντροπιάζουν εκείνους που οφείλουν να προφητεύουν ή να προσεύχονται με ακάλυπτο κεφάλι, βάζοντάς τους καλύμματα(Α΄ Κορ. 11, 4). Και με αυτά εκθηλύνουν την ανδρεία κατάστασή τους και αφανίζουν τις ψυχές, οι οποίες δεν έπρεπε να πεθάνουν.

Προπάντων έπρεπε να πείθονται στον μοναδικό Διδάσκαλο Χριστό και να αρνηθούν όσο μπορούν την επιμέλεια των άλλων. Γιατί λέει ο Κύριος προς τους μαθητές: «Σεις μην ονομαστείτε Ραββί»(Ματθ. 23, 8). Αν στον Πέτρο και στον Ιωάννη και στους άλλους Αποστόλους συμβουλεύει να μένουν μακριά από τέτοιο έργο και να νομίζουν ότι δεν είναι άξιοι για τέτοιο αξίωμα, ποιος είναι εκείνος που φαντάζεται τον εαυτό του παραπάνω από τους Αποστόλους και αναλαμβάνει αξίωμα από το οποίο εμποδίστηκαν εκείνοι; Μήπως λέγοντας ο Κύριος, «μην ονομαστείτε Ραββί», εμπόδισε όχι το να είναι, αλλά το να ονομάζονται δάσκαλοι;

Αν τώρα κανείς, χωρίς δική του πρόθεση, αφού δεχτεί ένα ή δύο μαθητές, εκβιαστεί να δεχτεί να οδηγήσει και περισσότερους, πρώτα-πρώτα να εξετάσει τον εαυτό του με ακρίβεια, αν μπορεί να διδάσκει με έργο τα πρακτέα και όχι με λόγια, και να βάζει σαν παράδειγμα κάθε αρετής μπροστά στους μαθητές τον δικό του βίο, ώστε εκείνοι που θα τον αντιγράφουν να μη μειώνουν την ομορφιά της αρετής με την ασχήμια του σφάλματος. Έπειτα, ας γνωρίζει ότι οφείλει να έχει αγωνία για τους μαθητές όχι λιγότερη από όση έχει για τον εαυτό του· γιατί όπως για τον εαυτό του, έτσι και για κείνους θα δώσει λόγο, αφού μιά φορά ανέλαβε τη σωτηρία τους. Οι Άγιοι φρόντισαν να μην αφήσουν τους μαθητές κατώτερους από την δική τους αρετή, αλλά από την πρώτη ηθική κατάσταση να τους μεταβάλουν στο καλύτερο. Έτσι ο Απόστολος Παύλος τον Ονήσιμο(Φιλήμ. 10, 19) από δραπέτη τον έκανε μάρτυρα· ο Ηλίας τον Ελισσαίο από γεωργό τον έκανε προφήτη(Γ΄ Βασ. 19, 19)· ο Μωυσής τον Ιησού του Ναυή που ήταν νεώτερος από όλους, του έδωσε αξίωμα που τον εξύψωσε(Δευτ. 31, 7-8)· και ο Ηλεί ανέδειξε τον Σαμουήλ μεγαλύτερο και από τον εαυτό του(Α΄ Βασ. 3, 19-20). Αυτούς τους βοήθησε και η δική τους επιμέλεια στην απόκτηση της αρετής, όμως όλη η αιτία της προκοπής υπήρξε το ότι τους έτυχαν δάσκαλοι που μπόρεσαν με την προτροπή τους να δυναμώσουν τη μισοσβησμένη σπίθα της προθυμίας και να την κάνουν να βγάλει φλόγα. Γι’ αυτό και έγιναν στόμα Θεού αυτοί που υπηρέτησαν τα θελήματά Του μπροστά στους ανθρώπους, γιατί τον άκουσαν που λέει: «Αν βγάλεις από τον ανάξιο άνθρωπο, άνθρωπο έντιμο, θα είσαι σαν το στόμα μου»(Ιερ. 15, 19).

Το έργο του δασκάλου το υποδεικνύει ο Θεός και στον Ιεζεκιήλ, διδάσκοντας ποιά είναι η μεταβολή που πρέπει να προξενεί στους μαθητές. «Άνθρωπε, λέει, λάβε ένα πλίθο και βάλε τον μπροστά σου και πάνω σ’ αυτόν να κάνεις το διάγραμμα της Ιερουσαλήμ»(Ιεζ. 4, 1). Με αυτά θέλει να πει ο Θεός ότι πρέπει από λάσπη, ο δάσκαλος να κάνει τον μαθητή ναό άγιο. Καλό είναι και αυτό που λέει, «βάλε τον μπροστά σου», επειδή έτσι θα είναι γρήγορη η βελτίωση του μαθητή αν είναι διαπαντός κάτω από το βλέμμα του δασκάλου. Γιατί οι συνεχείς επιδράσεις των καλών παραδειγμάτων χαράζουν όμοιες εικόνες στις ψυχές που δεν είναι υπερβολικά σκληρές και αναίσθητες. Γι’ αυτό ο Γιεζή υπέπεσε στην κλοπή και ο Ιούδας στην προδοσία, επειδή αποτραβήχτηκαν από τα μάτια των δασκάλων τους. Αν έμεναν κοντά τους, δεν θα έπεφταν στην αμαρτία.

Στη συνέχεια της προφητείας, ο Θεός φανέρωσε ότι υπάρχει κίνδυνος για τον δάσκαλο από την αμέλεια των μαθητών, λέγοντας: «Θα βάλεις ένα σιδερένιο τηγάνι ανάμεσα σε σένα και στον πλίθο, και θα είναι τείχος ανάμεσα σε σένα και σ’ αυτόν»(Ιεζ. 4, 3). Γιατί εκείνος που δεν θέλει να συμμετέχει στην τιμωρία εκείνου που αμελεί, αφού από λάσπη τον κάνει πόλη, πρέπει ακόμη να

του λέει και τις τιμωρίες που απειλούνται για κείνους που γυρίζουν πίσω από την καλή αυτή κατάσταση, ώστε να γίνουν αυτές τείχος και ν' απομακρύνουν τον αναίτιο από τον αίτιο. Αυτό διατάζει ο Θεός στον Ιεζεκιήλ και λέει: «Άνθρωπε, σε έβαλα φρουρό στον Ισραήλ. Αν δεις την τιμωρία να έρχεται και δεν προειδοποιήσεις, και αρπάξει κανέναν η τιμωρία, την ψυχή του από σένα θα ζητήσω»(Ιεζ. 3, 17-18).

Ένα τέτοιο τείχος έβαλε και ο Μωυσής στους Ισραηλίτες λέγοντας: «Πρόσεχε, μη θελήσεις να ακολουθήσεις τις συνήθειές τους, μετά που θα εξολοθρευτούν από μπροστά σου»(Δευτ. 12, 30). Γιατί συμβαίνει σ' εκείνους που προσέχουν αμελώς στη διάνοιά τους, αφού κόψουν τα πάθη, να αρχίζουν να βγαίνουν σαν βλαστοί οι εικόνες των παλιών φαντασιών. Αν επιτρέψει κανείς σ' αυτές να πέφτουν συνεχώς μέσα στον νου και δεν εμποδίζει την είσοδό τους, θα εγκαταστήσει μέσα του πάλι τα πάθη και έτσι θα χρειαστεί να ξαναρχίσει πάλι τον αγώνα μετά τη νίκη. Γιατί συμβαίνει, αφού εξημερωθούν τα πάθη και μάθουν να τρώνε χορτάρι όπως τα βόδια, από αμέλεια εκείνου που τα εξημερώνει να εξαγριωθούν πάλι και να ξαναβρούν την ωμότητα του θηρίου. Για να μη συμβεί αυτό είπε ο Μωυσής, «μη θελήσεις να τους ακολουθήσεις, μετά που θα εξολοθρευτούν από μπροστά σου», για να μη συνηθίσει η ψυχή να ευχαριστείται σε τέτοιες φαντασίες και επιστρέψει στην παλιά κακία.

Και ο μακάριος Ιακώβ, γνωρίζοντας ότι αυτά όταν τα έχει κανείς στο νου του και τα μελετά, βλάπτουν τη διάνοια καθώς αποτυπώνουν έντονα και σαφέστατα τις αισχρές φαντασίες, έκρυψε τους ξένους θεούς στα Σίκιμα(Γεν. 35, 4). Γιατί ο κόπος για την καταπολέμηση των παθών τα κρύβει και τα αφανίζει όχι για λίγο, αλλά για πάντα. Σίκιμα σημαίνει τον κόπο εναντίον των παθών γι' αυτό και ο Ιακώβ έδωσε στον Ιωσήφ τα Σίκιμα(Γεν. 48, 21-22), εξαιρετικό δηλ. αγώνα κατά των παθών σ' αυτόν που πολεμούσε τα πάθη. Επίσης ο Ιακώβ λέγοντας ότι με μαχαίρι και τόξο κατέλαβε τα Σίκιμα, φανερώνει ότι με πόλεμο και κόπο νίκησε τα πάθη και τα έκρυψε στη γη των Σικίμων. Μοιάζει κάπως αντίθετο το να κρύβεις τους θεούς στα Σίκιμα από το να βάζεις είδωλο σε μέρος κρυφό· το πρώτο είναι αξιέπαινο ενώ το δεύτερο αξιοκατηγόρητο, γιατί λέει η Γραφή: «Καταραμένος όποιος βάζει είδωλο σε μέρος κρυφό»(Δευτ. 27, 15). Γιατί δεν είναι ίδιο το να κρύψει κανείς εντελώς με το να το βάλει σε κρυφό μέρος. Εκείνο που κατακρύβεται στη γη και δεν φαίνεται πλέον, με τον καιρό εξαλείφεται από την μνήμη. Εκείνο όμως που έβαλε κανείς σε κρυφό μέρος, δεν φαίνεται από τους άλλους· εκείνος όμως που το τοποθέτησε εκεί, το βλέπει συνεχώς και έτσι ανακαινίζει τη μνήμη του, κατέχοντάς το λαθραία. Έτσι κάθε αισχρή σκέψη, όταν σχηματίζεται στο νου, είναι κρυφό άγαλμα. και είναι ντροπή να προβάλλει κανείς αυτές τις σκέψεις. Είναι λοιπόν επικίνδυνο το να βάλει κανείς είδωλο σε κρυφό μέρος, πιο επικίνδυνο όμως είναι το να ακολουθεί και να αναζητεί τις μορφές που έχουν εξαφανιστεί πλέον, επειδή η διάνοια εύκολα κλίνει προς το πάθος που έχει αποβληθεί και γεμίζει την πλάστιγγα των ηδονών μέχρι να γείρει ως το έδαφος.

Γιατί η συνήθεια της αρετής είναι ευαίσθητη, ταλαντεύεται υπερβολικά, και αν αμεληθεί γέρνει προς τα αντίθετα. Αυτό η Γραφή το δηλώνει με σύμβολο όταν λέει: «Η γη στην οποία πηγαίνετε, μετακινείται, και σ' αυτή μετακινούνται λαοί και έθνη»(Β΄ έσδρα 9, 11). Δηλαδή, μόλις εκείνος που έχει τη συνήθεια της αρετής κινηθεί προς τα αντίθετα, μετακινήθηκε μαζί και η αρετή,επειδή είναι γη που μετακινείται. Γι' αυτό πρέπει ευθύς από την αρχή να μην επιτρέπομε να μπουν στη διάνοια οι φαντασίες των βλαβερών λογισμών, ούτε να επιτρέπομε στη διάνοια να κατεβαίνει στην Αίγυπτο, γιατί από εκεί καταντά στους Ασσυρίους(Ιερ. 49, 19· 50, 2-3). Επειδή αν η διάνοια κατέβει στο σκοτάδι των ακάθαρτων λογισμών —αυτό σημαίνει Αίγυπτος—, τότε διά της βίας και χωρίς να θέλει σέρνεται από τα πάθη να δουλέψει σ' αυτά.

Γι' αυτό και ο Νομοθέτης, θέλοντας να απαγορεύσει στην ηδονή να μπαίνει κρυφά μέσα μας, παραγγέλλει συμβολικά να συντρίβομε το κεφάλι του φιδιού, επειδή και το φίδι πληγώνει τη φτέρνα(Γεν. 3, 15). Γιατί σκοπός του είναι η ενέργεια της αμαρτίας, που αν δεν την αδράξει, δεν μπορεί εύκολα να ανακατώσει το δηλητήριό του μέσα μας. Δική μας σπουδή είναι να σπάσομε την

ίδια την προσβολή της ηδονής, επειδή αν συντριβεί αυτή, αδύναμη θα είναι η ενέργειά της. Ίσως και ο Σαμψών δεν θα έκαιγε τα σπαρτά των αλλοφύλων, αν δεν γύριζε αντίθετα τα κεφάλια των αλεπούδων και δεν τις έδενε από την ουρά(Κριτ. 15, 4-5). Έτσι και όποιος μπόρεσε από τα πρώτα σημάδια των πονηρών λογισμών να εννοήσει την ενέδρα και, παραβλέποντας τις αρχές τους, που φροντίζουν να τις παρουσιάζουν αθώες, να αντιληφθεί το τέλος, δηλ. την αμαρτία, αυτός από την σύγκριση της αρχής και του τέλους των λογισμών ελέγχει ότι είναι ανάρμοστοι· αυτός έδεσε, όπως ο Σαμψών, ουρά με ουρά και έβαλε ανάμεσά τους σαν λαμπάδα αναμμένη τον έλεγχο.

Και για να κάνω το λόγο πιο καθαρό, θα πάρω παράδειγμα δύο λογισμούς, και από αυτό θα μάθει κανείς πώς πρέπει να γίνεται και στους υπόλοιπους. Πολλές φορές από την κενοδοξία έρχεται ο λογισμός της πορνείας και δείχνει αθώα την είσοδο του δρόμου που φέρνει στον άδη, ενώ κρύβει τους ολέθριους δρόμους με τους οποίους κατεβάζει στον θάνατο εκείνους που τον ακολουθούν ασυλλόγιστα. Μερικές φορές υποβάλλει στο νου την επιδίωξη της ιερωσύνης, άλλοτε της τέλειας μοναχικής ζωής· και κάνει να προσέρχονται πολλοί σ’ αυτόν για να ωφεληθούν και τον κάνει να φαντάζεται την πρόοδό του στον λόγο του Θεού και στην πράξη της ασκήσεως. Και όταν τον παραπλανήσει με τέτοιες σκέψεις και τον απομακρύνει πολύ από τη φυσική νήψη, τότε του βάζει στο νου του και σχεδιάζει συνάντηση με κάποια σεμνή δήθεν γυναίκα. Έτσι τον φέρνει σε νοερή συγκατάθεση για τη σιχαμερή πράξη και καταντροπιάζει την παρρησία της συνειδήσεως. Εκείνος λοιπόν που θέλει να δέσει τις ουρές, ας βάζει στο νου του τα πέρατα των λογισμών, δηλαδή την τιμωρία της κενοδοξίας και την ατιμία της πορνείας. Και όταν εννοήσει πόσο αντίθετες είναι μεταξύ τους, τότε θα έχει κάνει όπως ο Σαμψών. Επίσης, ο λογισμός της λαιμαργίας τέλος έχει τον λογισμό της πορνείας, και ο λογισμός της πορνείας καταλήγει στο λογισμό της λύπης. Γιατί ευθύς μόλις έρθει στον εαυτό του εκείνος που νικήθηκε από τέτοιους λογισμούς, πέφτει σε στενοχώρια και λύπη. Ας σκέφτεται λοιπόν ο αγωνιστής όχι την απόλαυση των φαγητών, ούτε τη γλυκύτητα της ηδονής, αλλά το τέλος τους· και όταν βρει ότι η λύπη υπάρχει πίσω από αυτές, ας γνωρίζει ότι τις έδεσε ουρά με ουρά και ότι με τον έλεγχο που έκανε, κατέστρεψε τα σπαρτά των αλλοφύλων.

Αν λοιπόν τόσο πολύ μεγάλη πείρα και επιστήμη χρειάζεται ο πόλεμος προς τα πάθη, ας γνωρίζουν εκείνοι που αναλαμβάνουν την πνευματική προστασία των άλλων, πόση θεία γνώση χρειάζονται για να οδηγούν με φρόνηση τους υποτακτικούς τους προς το βραβείο που μας επιφυλάσσει η πρόσκλησή μας από τον ουρανό(Φιλιπ. 3, 14)· και να τους διδάσκουν με σαφήνεια όλα τα σχετικά με τον πνευματικό πόλεμο, ώστε να μη σχηματίζουν μόνο στον αέρα με τα χέρια τα χτυπήματα της νίκης, αλλά πάνω σ’ αυτή τη μάχη να καταφέρουν στον αντίπαλο καίριες πληγές. Γιατί αυτός ο πόλεμος είναι δυσκολότερος από τον αγώνα που αγωνίζονται οι πυγμάχοι· εκεί γέρνουν τα σώματα των αθλητών, που μπορούν εύκολα να σηκωθούν όρθια, ενώ εδώ πέφτουν κάτω ψυχές, οι οποίες μια φορά και πέσουν, μόλις και μετά βίας μπορούν να σηκωθούν. Αν κανείς, ενώ γρονθοκοπείται ακόμη με τον εμπαθή βίο και είναι λερωμένος με αίματα, επιχειρεί να οικοδομεί ναό Θεού από λογικές ψυχές, θα ακούσει: «Δεν θα μου οικοδομήσεις συ ναό, γιατί είσαι άνθρωπος αιμάτων»(Α΄ Παραλ. 22, 8). Επειδή για να οικοδομήσει κανείς ναό στο Θεό πρέπει να είναι σε ειρηνική κατάσταση. Και ο Μωυσής στήνοντας τη Σκηνή του Μαρτυρίου έξω από το στρατόπεδο(Εξ. 33, 7), φανερώνει ότι ο δάσκαλος πρέπει να είναι πολύ μακριά από τον πολεμικό θόρυβο και να κατοικεί μακριά από το στρατόπεδο, όπου είναι ταραχή και οχλαγωγία, και να μετακινηθεί σε ειρηνικό και απόλεμο βίο.

Όμως, όταν βρεθούν τέτοιοι δάσκαλοι, έχουν ανάγκη από μαθητές που αρνήθηκαν τόσο πολύ τα θελήματά τους, ώστε να μη διαφέρουν διόλου από νεκρά σώματα ή από την ύλη που είναι στα χέρια του τεχνίτη. Και όπως η ψυχή κάνει στο σώμα ό,τι θέλει, χωρίς αυτό να αντιτάσσεται, ή όπως ο τεχνίτης επιδεικνύει πάνω στην ύλη την τέχνη του, χωρίς να εμποδίζεται καθόλου στο σκοπό του από την ύλη, έτσι και ο δάσκαλος καθώς θα οδηγεί τους μαθητές στην αρετή, πρέπει να τους έχει πειθαρχικούς και χωρίς να αντιλέγουν διόλου. Επειδή το να περιεργάζεται ο μαθητής τα μέσα που μεταχειρίζεται ο δάσκαλος και να θέλει να εξετάζει εκείνα που τον διατάζει, είναι εμπόδιο στην προκοπή του.

Γιατί εκείνο που φαίνεται εύλογο και αξιόπιστο στον άπειρο, δεν είναι και πράγματι εύλογο, επειδή αλλιώς κρίνει τα ζητήματα της τέχνης ο τεχνίτης και αλλιώς ο άπειρος από τέχνη· ο ένας κρίνει με βάση την γνώση, ενώ ο άλλος όπως του φαίνεται. Η κρίση όμως που γίνεται τυχαία, σπανίως πλησιάζει την αλήθεια· τις πιο πολλές φορές δε βρίσκει το ορθό, και πλησιάζει προς το απατηλό.

Παράδειγμα ας είναι το πλοίο στην όρθια, όπως λένε οι ναυτικοί, πλεύση, όταν αυτό γέρνει και ο κυβερνήτης διατάζει να κάθονται προς το μέρος της βυθιζόμενης πλευράς και όχι προς το μέρος της άλλης που εξέχει. Και βέβαια το εύλογο θα ήταν να επιβαρύνουν την πλευρά που εξέχει και όχι να τρέχουν προς την πλευρά που κινδυνεύει· όμως οι επιβάτες πείθονται στον κυβερνήτη μάλλον παρά στις δικές τους επινοήσεις, γιατί η ανάγκη τους πείθει να υπακούν σ' εκείνον που του έχει δοθεί η εξουσία, ακόμη και αν δεν τους φαίνεται σωστό αυτό που κάνει. Λοιπόν και εκείνοι που ανέθεσαν σε άλλους την σωτηρία της ψυχής τους, πρέπει να αφήσουν εκείνα που νομίζουν αυτοί εύλογα και να υποταχθούν στην τέχνη αυτού που γνωρίζει, κρίνοντας ότι η γνώση του είναι πιο αξιόπιστη από τις δικές τους σκέψεις.

Και πρώτα-πρώτα, όταν απαρνούνται τον κόσμο, να μην κατακρατούν τίποτα, φοβούμενοι το τρομερό παράδειγμα του Ανανία, ο οποίος πιστεύοντας ότι δεν θα εννοούσαν την αφαίρεση από την τιμή του κτήματος, έλαβε την καταδίκη από το Θεό(Πράξ. 5, 1-10).Όπως έδωσαν τον εαυτό τους, έτσι να δώσουν και όλα τα υπάρχοντά τους, γνωρίζοντας καλά ότι αν κρατήσουν τίποτε, τότε η διάνοιά τους θα είναι συνεχώς σ' αυτό και θα έχει μεγάλο περισπασμό και τελικά θα χωρίσουν από την αδελφότητα. Γι' αυτό και το Άγιο Πνεύμα έγραψε τους βίους των αρχαίων, με σκοπό, τον καθένα από εκείνους που έχουν οποιοδήποτε τρόπο ζωής, με κατάλληλα παραδείγματα να τον οδηγήσει στην αλήθεια. Πώς λοιπόν ο Ελισσαίος πήγε μαζί με τον Ηλία και απαρνήθηκε τον κόσμο; «Όργωνε, μας λέει, με βόδια και είχε δώδεκα ζεύγη βοδιών μπροστά του και τα έσφαξε και τα έψησε καίγοντας τ' αλέτρια και τ' άλλα σκεύη»(Γ΄ Βασ. 19-21). Αυτό φανερώνει τη θερμότητα της προθυμίας του. Γιατί δεν είπε, θα πουλήσω τα σκεύη των βοδιών και θα οικονομήσω τα πρέποντα, ούτε σκέφτηκε ότι αν τα πουλούσε θα είχε μεγαλύτερη ωφέλεια. Κυριεύθηκε ολόκληρος από την επιθυμία που τον τραβούσε στην συναναστροφή του δασκάλου και καταφρόνησε τα βλεπόμενα. Μάλλον επειδή του έφερναν περισπασμό της ορθής προαιρέσεως, φρόντισε να απαλλαγεί από αυτά, επειδή γνώριζε ότι η αναβολή γίνεται πολλές φορές αφορμή μεταμέλειας. Πώς λοιπόν ο Κύριος θα διέταζε τον πλούσιο που επιθυμούσε την τελειότητα, να πουλήσει τα υπάρχοντά του και να τα δώσει στους φτωχούς(Ματθ. 19-21) και να μην κρατήσει τίποτε για τον εαυτό του, αν δε γνώριζε ότι, αν κρατούσε τίποτε, θα γινόταν αυτό αφορμή κάθε λογής περισπασμού; Νομίζω ότι και ο Μωυσής, λέγοντας σε όσους θέλουν να καθαριστούν με τη μεγάλη ευχή, να ξυρίζουν όλο το σώμα(Αριθ. 8, 7), προστάζει την τέλεια απόρριψη των υπαρχόντων.

Δεύτερο· να λησμονήσουν τους συγγενείς και φίλους τόσο, ώστε καθόλου να μην ενοχλούνται ποτέ από την ενθύμησή τους. Τις αγελάδες που έζεψαν στο αμάξι που μετέφερε την Κιβωτό, τις έκανε η Κιβωτός να λησμονήσουν τη φύση· και μολονότι τα μοσχάρια τους είχαν κλειστεί στο σταύλο και αυτές κανείς δεν τις οδηγούσε, τέλειωσαν άψογα τη διαδρομή χωρίς να ξεκλίνουν δεξιά ή αριστερά(Α΄ Βασ. 6, 12). Ούτε με μούγκρισμα δε φανέρωσαν τον πόνο τους για τον χωρισμό από τα παιδιά τους· και μ' όλο που τις πίεζε το βάρος της Κιβωτού και τις τυραννούσε το μητρικό ένστικτο, ακολούθησαν το δρόμο τους, σαν να βάδιζαν πάνω σε ίσια γραμμή, νικημένες από το σεβασμό της Κιβωτού που σήκωναν. Αν λοιπόν οι αγελάδες συμπεριφέρθηκαν μ' αυτό τον τρόπο, γιατί να μην κάνουν το ίδιο κι εκείνοι που πρόκειται να σηκώνουν τη νοητή Κιβωτό; Έπρεπε και κάτι περισσότερο, για να μην ελέγχεται η λογική φύση ότι την ξεπέρασε η άλογη φύση, και ότι οι άνθρωποι δεν κάνουν με την προαίρεσή τους εκείνα που από ανάγκη κάνουν τα άλογα ζώα.

Ίσως και ο Ιωσήφ να περιπλανήθηκε στην έρημο, επειδή στα ονόματα των συγγενών ζητούσε την τελειότητα. Γι' αυτό ο άνθρωπος που τον ρώτησε την αιτία της περιπλανήσεως, όταν έμαθε την αιτία, ότι δηλαδή ο Ιωσήφ δεν ήταν βοσκός, αλλά ζητούσε τους δικούς του, (γιατί αν ήταν βοσκός

και ήξερε καλά αυτή την τέχνη, δεν θα έλεγε «που βόσκουν οι αδελφοί μου», αλλά «που ποιμαίνουν») τού είπε: «Αναχώρησαν από εδώ, και τους άκουσα να λένε, πάμε στη Δωθαείμ»(Γεν. 37, 14-17). Δωθαείμ ερμηνεύεται, αρκετή εγκατάλειψη. Απ' αυτό μαθαίνομε ότι εκείνος που περιπλανάται ακόμη μεταξύ των αγαπητών στο σώμα, δεν μπορεί με άλλον τρόπο να επιτύχει την τελειότητα, αν δεν εγκαταλείψει σε αρκετά μεγάλο βαθμό την προσκόλληση σ' εκείνα που ανήκουν στη σάρκα. Γιατί και αν αφήσει κανείς την Χαράν, που ερμηνεύεται «τρώγλες» και σημαίνει τις αισθήσεις, και βγει από την κοιλάδα Χεβρών, δηλαδή από τα ταπεινά έργα, και από την έρημο όπου περιπλανάται ζητώντας την τελείωση (όπως ο Ιωσήφ), αν δε φτάσει να κατοικήσει στη Δωθαείμ, δηλαδή στην «εγκατάλειψη», κανένα όφελος δεν έχει από την ανώφελη ταλαιπωρία, επειδή εξαιτίας της αγάπης του προς τους συγγενείς ξεστρατίζει από την τελειότητα. Αλλά και ο Κύριος, που επέπληξε την Θεοτόκο Μαρία, επειδή τον ζητούσε μεταξύ των συγγενών(Λουκ. 2, 49), και που κρίνει ανάξιό Του εκείνον που αγαπά πατέρα ή μητέρα περισσότερο από Αυτόν(Ματθ. 10, 37), μας προτρέπει στην εγκατάλειψη.

Αφού κατορθώσουν αυτά τα δύο που είπαμε, πρέπει να τους συμβουλεύομε, αν είναι αρχάριοι, να ησυχάζουν και να μη βγαίνουν συνεχώς έξω, για να μη ξαναξύνουν τα τραύματα της ψυχής που έρχονται διά μέσου των αισθήσεων, ούτε στις εικόνες των παλιών αμαρτημάτων να προσθέτουν και άλλες, αλλά να ξεφεύγουν την προσβολή των νέων αμαρτωλών εικόνων και να φροντίζουν πάρα πολύ να σβήσουν τις παλιές φαντασίες. Γιατί είναι κοπιαστική στους αρχαρίους η ησυχία, επειδή τότε η μνήμη έχει τον καιρό και ανακατώνει την ακαθαρσία που έχει μέσα της, ενώ πρωτύτερα δεν είχε καιρό να το κάνει αυτό, εξαιτίας των πολλών ασχολιών. Μαζί όμως με τον κόπο η ησυχία έχει και ωφέλεια, γιατί με τον καιρό ελευθερώνει τον νου τους από την ενόχληση των ακάθαρτων λογισμών. Αν έχουν σκοπό να πλύνουν την ψυχή τους και να γίνουν καθαροί από κάθε μολυσμό, πρέπει να απομακρύνονται εντελώς από εκείνα τα πράγματα που αυξάνουν την ακαθαρσία· πρέπει να εξασφαλίζουν πολλή γαλήνη στο λογικό τους, να απομακρύνονται από κάθε τι που ερεθίζει, να αποφεύγουν τη συναναστροφή των επιπολαίων και να προτιμούν τη μόνωση, η οποία είναι μητέρα της κατά Θεόν φιλοσοφίας.

Και είναι πολύ εύκολο να πέσουν πάλι στα ίδια δίχτια, από τα οποία νόμισαν ότι έχουν γλυτώσει, όταν συναναστρέφονται άφοβα με τον ανακατωμένο όχλο. Γιατί είναι ανώφελο σ' εκείνον που διάλεξε την αρετή, να χαίρεται με τα ίδια πράγματα, από τα οποία δραπέτευσε αφού τα καταδίκασε. Η συνήθεια είναι δυνατή έλξη και υπάρχει φόβος να θυμηθούν τις αισχρές πράξεις, από τις οποίες είχαν ησυχάσει με μεγάλη προσπάθεια, και να εργαστούν πάλι τα κακά που έχουν ξεχάσει. Γιατί ο νους εκείνων που άφησαν την κακία, μοιάζει με το σώμα που μόλις παίρνει πάνω του μετά από μακρά ασθένεια· σ' αυτό και η παραμικρή αφορμή γίνεται αιτία να ξαναρρωστήσει, αφού δεν ισχυροποιήθηκε ακόμη η υγεία του. Έτσι και η νοερή δύναμη του αρχαρίου είναι πλαδαρή και κλονίζεται, ώστε είναι φόβος να ξαναγυρίσει το πάθος, το οποίο ερεθίζεται από τη συναναστροφή με τον όχλο. Γι' αυτό και ο Μωυσής διέταξε να μένουν μέσα στα σπίτια τους όσοι δέ θέλουν να πάθουν τίποτε από τον εξολοθρευτή άγγελο: «Δε θα βγείτε κανένας από την θύρα του σπιτιού σας, για να μη σας αγγίσει ο εξολοθρευτης»(Εξ. 12, 22-23). Και ο Ιερεμίας το ίδιο φαίνεται διατάζει όταν λέει: «Μη πηγαίνετε στο χωράφι και μη βαδίζετε στο δρόμο, γιατί το μαχαίρι των εχθρών παραμονεύει γύρω-γύρω»(Ιερ. 6, 25).

Μόνο οι γενναίοι αγωνιστές μπορούν να βαδίζουν ορμητικά πάνω στους εχθρούς. Αν όμως είναι κανείς από εκείνους που δεν μπορούν να πολεμήσουν, ας μένει ανενόχλητος στο σπίτι του, εξασφαλίζοντας από την ησυχία ασφάλεια χωρίς κίνδυνο. Τέτοιος ήταν ο Ιησούς του Ναυή, για τον οποίο λέει η Γραφή: «Ο ακόλουθος Ιησούς επειδή ήταν νέος δεν έβγαινε έξω από τη σκηνή»(Εξ. 33, 11). Γιατί γνώριζε από την ιστορία του Άβελ(Γεν. 4, 8) ότι εκείνοι που βγαίνουν πρόωρα στην πεδιάδα φονεύονται από τους αδελφούς του σώματος και τους φίλους της σάρκας. Αλλά και από την ιστορία της Δίνας(Γεν. 34) μπορεί να το μάθομε αυτό ακριβώς, ότι πραγματικά μαρτυρεί κοριτσίστικη και γυναικεία αντίληψη να επιχειρείς εκείνα που είναι παραπάνω από τη δύναμή σου και να εξαπατάσαι στη γνώμη σου για την ικανότητά σου. Αν η Δίνα δεν πήγαινε αστόχαστα να δει

όσα συμβαίνουν στη χώρα, νομίζοντας ότι έχει τη δύναμη να το κάνει χωρίς να παρασυρθεί από την ευχαρίστησή τους, δεν θα διαφθειρόταν πρόωρα η κρίση της, παρασυρμένη από την φαντασία των αισθητών, πριν σκεφτεί νόμιμα και γενναία τα πράγματα. Γνωρίζοντας ο Θεός ότι αυτό το πάθος της οιήσεως ενεργεί στους ανθρώπους, και θέλοντας να το ξεριζώσει από μας, λέει στον Μωυσή: «Κάνε ευλαβείς τους Ισραηλίτες»(Λευίτ. 15, 39). Και είναι ξένο προς την ευλάβεια το να καταπιάνεται κανείς με αγώνες πέρα από τη δύναμή του.

Προτού λοιπόν σταθεροποιήσομε τη συνήθεια της αρετής, να μην ανακατευόμαστε με τους θορύβους των πόλεων, αλλά να φεύγομε πολύ μακριά και να κρατούμε τον νου μακριά από τη βοή που μας τριγυρίζει. Γιατί δεν υπάρχει όφελος, αφού αναχωρήσομε από τα πράγματα, να μας χτυπούν οι φήμες γι' αυτά· και αφού φύγομε από την πόλη και τα έργα της, να καθόμαστε στην πόρτα της πόλεως όπως ο Λώτ(Γεν. 19, 1) και να γεμίζομε από την ταραχή της πόλεως. Πρέπει να φύγομε έξω από την πόλη όπως ο Μωυσής, για να πάψουν όχι μόνο τα έργα αλλά και οι φωνές αυτών. «Όταν βγω έξω από την πόλη, είπε ο Μωυσής, και σηκώσω ψηλά τα χέρια μου, θα πάψουν οι φωνές»(Εξ. 9, 29). Γιατί τότε έρχεται η αληθινή γαλήνη, όταν όχι μόνον οι ενέργειες πάψουν, αλλά και οι ενθυμήσεις τους, οπότε θα μπορέσει και η ψυχή να δει τα σημάδια των παθών που έχουν σφραγιστεί πάνω της και θα μπορέσει να αγωνιστεί και να τα κόψει από την διάνοια. Όταν όμως εισέρχονται και άλλες μορφές στην ψυχή, ούτε τα παλιά σημάδια της αμαρτίας είναι δυνατό να εξαλείψομε, αφού ο νους ασχολείται με τις νέες μορφές. Τότε αναγκαστικά ο κόπος να κόψομε τα πάθη γίνεται φοβερότερος, γιατί με την αύξηση σιγά-σιγά γίνονται πιο ισχυρά και σαν ποτάμι που τρέχει με αδιάκοπη ορμή, με τις φαντασίες που προσθέτονται, πλημμυρίζουν την διορατική δύναμη της ψυχής. Όπως εκείνοι που θέλουν να δουν στεγνό το βυθό του ποταμού, ίσως για τίποτα αξιόλογα πράγματα που βρίσκονται εκεί, δεν ωφελούνται διόλου αν αντλήσουν το νερό σ' εκείνο το μέρος όπου νομίζουν ότι βρίσκεται αυτό που ζητούν, αφού αμέσως έρχεται άλλο νερό και γεμίζει το μέρος. Όταν όμως κόψουν το νερό παραπάνω, τότε φανερώνεται χωρίς κόπο το έδαφος, γιατί το υπόλοιπο νερό προχωρεί προς τα κάτω και φαίνεται η ξηρά, για να δουν εκείνα τα οποία επιθυμούν στο βυθό. Έτσι και το να αδειάσουν οι μορφές εκείνες που παράγουν τα πάθη, γίνεται εύκολα, όταν δεν προσφέρουν πλέον οι αισθήσεις υλικό απ' έξω. Αν όμως οι αισθήσεις κατεβάζουν σαν ρεύμα ποταμού τα αισθητά, όχι μόνον είναι δύσκολο, αλλά και τελείως αδύνατο να καθαριστεί ο νους από αυτή την πλημμύρα.

Γιατί, κι αν δεν ενοχλούν τα πάθη επειδή δεν βρίσκουν ευκαιρία λόγω των συχνών συναντήσεων με τους άλλους, όμως παραμένουν κρυφά και μεστώνουν περισσότερο με το πέρασμα του χρόνου. Και όπως η γη που πατιέται συνεχώς, αν και έχει αγκάθια, δεν τα μεγαλώνει όμως, γιατί τα εμποδίζει η τριβή των ποδιών, εντούτοις με το να έχει η γη βαθιά μέσα της τις ρίζες εύκολες στο να βλαστήσουν και θαλερές, όταν επιτρέψει ο καιρός, αυτά φυτρώνουν και βλαστάνουν. Έτσι και τα πάθη, που από τις συνεχείς συναναστροφές εμποδίζονται να φανερωθούν, γίνονται πιο ρωμαλέα. και όταν βρεθούν στην ησυχία, επιτίθενται με μεγάλη δύναμη και κάνουν βαρύ και επικίνδυνο τον πόλεμο σ' εκείνους που αμέλησαν στην αρχή να τα πολεμήσουν. Γι' αυτό και ο προφήτης διατάζει να εξολοθρεύσομε το σπέρμα που κατάγεται από τη Βαβυλώνα(Ιερ. 27, 16), δηλαδή να εξαφανίσομε τις μορφές της κακίας όσο βρίσκονται ακόμη στις αποθήκες των αισθήσεων, για να μην πέσουν στη γη της διάνοιας και βλαστήσουν και αφού ποτιστούν με τις ορμητικές και βλαβερές βροχές της αδιάκοπης απασχολήσεως, φέρουν πολλαπλάσιο τον καρπό της κακίας.

Άλλος προφήτης μακαρίζει εκείνους που δεν περιμένουν να μεγαλώσουν τα πάθη αλλά τα εξοντώνουν μικρά, σαν νήπια που θηλάζουν. «Μακάριος —λέει— είναι εκείνος που θα αρπάξει στα χέρια του και θα συντρίψει τα νήπιά σου πετώντας τα πάνω στην πέτρα»(Ψαλμ. 136, 9). Ίσως και ο μέγας Ιώβ, φιλοσοφώντας για τα παθήματά του, ένα τέτοιο υπαινιγμό κάνει όταν λέει: «Στο νερό θάλλει ο πάπυρος και το βούτομο και χωρίς νερό κάθε φυτό ξεραίνεται»(Ιώβ 8, 11). Και το άλλο που λέει: «Ο μυρμηκολέων χάθηκε, γιατί δεν είχε να φάει»(Ιώβ 4, 11), φαίνεται ότι σημαίνει το ίδιο. Θέλοντας ο μέγας Ιώβ να φανερώσει πόσο επίβουλο και απατηλό είναι το πάθος, βρήκε το όνομά του σύνθετο από το θρασύτατο λιοντάρι και από το ευτελέστατο μυρμήγκι. Και αυτό, γιατί

οι προσβολές των παθών αρχίζουν από τις μικρές και τιποτένιες φαντασίες και σύρονται κοντά μας σαν μυρμήγκι· ύστερα όμως γίνονται τόσο μεγάλες σε όγκο, ώστε να κινδυνεύει κανείς απ' αυτές όπως από την επίθεση ενός λιονταριού. Γι' αυτό πρέπει ο αγωνιστής, τότε να παλεύει εναντίον των παθών, όταν έρχονται σαν μυρμήγκια και προτείνουν για δόλωμα την μηδαμινότητά τους· γιατί αν φτάσουν τη δύναμη του λιονταριού δύσκολα πολεμούνται. Ή να μη τους δίνει τροφή· και τροφή των παθών, όπως είπαμε πολλές φορές, είναι οι εικόνες των αισθητών που μπαίνουν μέσα μας από τις αισθήσεις· αυτές τρέφουν τα πάθη και οπλίζουν κάθε μορφή διαδοχικά εναντίον της ψυχής.

Γι' αυτό και στον Ναό ο νομοθέτης κατασκεύασε τα διχτυωτά(Β΄ Παραλ. 4, 12), δείχνοντας τι πρέπει να κάνουν εκείνοι που θέλουν να φυλάγουν καθαρή σαν ναό την διάνοιά τους. Όπως στο Ναό κατασκεύασαν δίχτια στα παράθυρα, για να μη μπαίνει από εκεί κανένα ακάθαρτο ζώο, έτσι και αυτοί στις αισθήσεις να βάζουν ως εμπόδιο των λογισμών το φόβο για τη μέλλουσα κρίση, ο οποίος θα φράζει την είσοδο στις ακάθαρτες μορφές που σέρνονται για να μπουν στη διάνοια. Ο Οχοζίας αρρώστησε, επειδή έπεσε από το διχτυωτό(Δ΄ Βασ. 1, 2). Και πέφτει κανείς από το διχτυωτό, με το να μη λογαριάζει στον καιρό των πειρασμών την μέλλουσα κρίση και ανταπόδοση και να πέφτει στις ηδονές. Τι είναι χειρότερο από αυτή την αρρώστια; Αρρώστια του σώματος είναι το να ανατραπεί η ισορροπία των στοιχείων του και να επικρατήσει ένα στοιχείο κατά τρόπο αφύσικο· ενώ της ψυχής είναι το να ξεφύγει από τον ορθό λογισμό και να νικηθεί από τα πάθη που την κάνουν να είναι άρρωστη. Τέτοια δίχτια στην όραση εκείνου που μπορεί να ακούει, έπλεκε ο Σολομών λέγοντας: «Όταν τα μάτια σου δουν ξένη γυναίκα, τότε το στόμα σου θα μιλήσει στραβά»(Παροιμ. 23, 33-35). Εδώ στραβά εννοεί εκείνα που απαντά κανείς μετά την αμαρτία, στον καιρό της ανταποδόσεως. Γιατί όταν κανείς σκεφτεί όπως πρέπει τη μέλλουσα ανταπόδοση, αυτή η σκέψη εμποδίζει κάθε επικίνδυνο κοίταγμα των ματιών. Μπορεί και ν' αναφέρεται στο ποιά πρέπει να είναι η κατάσταση του λογισμού στον καιρό του επικίνδυνου κοιτάγματος, γιατί στη συνέχεια λέει: «Η θέση σου είναι σαν να είσαι μέσα στην καρδιά της θάλασσας και σαν κυβερνήτης στη μεγάλη φουρτούνα». Γιατί αν μπορέσει κανείς την ώρα, του πειρασμού να πολεμήσει τη μορφή που ερεθίζει, αυτός θα μπορέσει ν' αντιμετωπίσει τις απειλούμενες τιμωρίες, όπως εκείνος που βρίσκεται σε μεγάλη φουρτούνα μέσα στη θάλασσα. Και χωρίς κόπο θα υπερνικήσει τους αντιπάλους, χωρίς να αισθάνεται τις πληγές που του δίνουν, ώστε να πει: «Με χτυπούσαν και δεν πόνεσα· με περιγελούσαν και εγώ δεν το γνώριζα». Εκείνοι, λέει, με χτυπούσαν και νόμιζαν ότι με εμπαίζουν, εγώ όμως ούτε τις πληγές αισθανόμουν, γιατί ήταν βέλη νηπίων, ούτε γύρισα να δω τις απάτες τους, αλλά έκανα σαν να μην ήταν παρόντες. Έτσι και ο Δαβίδ καταφρονούσε τέτοιους εχθρούς και έλεγε: «Ενώ απομακρυνόταν ο πονηρός από μένα, εγώ δεν τον γνώριζα»(Ψαλμ. 110, 4). Δηλαδή ούτε όταν ήρθε, ούτε όταν έφυγε του έδωσα σημασία.

Εκείνος όμως που δεν γνωρίζει ότι με τις αισθήσεις γίνεται μεγάλη επικοινωνία με τα αισθητά και ότι από την επικοινωνία εύκολη είναι η απάτη· και δεν υποπτεύεται τη βλάβη από αυτά, αλλά γεμίζει από αυτά χωρίς προφύλαξη, πώς κατά τον καιρό της απάτης θα γνωρίσει την επίθεση, αν δεν σπουδάσει προηγουμένως τη διάκρισή τους; Ότι με τις αισθήσεις γίνεται ο πόλεμος προς τα αισθητά και επιβάλλουν φόρους τα αισθητά στις νικημένες αισθήσεις, φανερώνεται από τον πόλεμο των Ασσυρίων εναντίον των Σοδομιτών. Η Γραφή εξιστορεί για τους τέσσερις βασιλείς των Ασσυρίων και τους πέντε βασιλείς της περιοχής των Σοδόμων(Γεν. 14, 1-10) ότι πρώτα έκαναν συμφωνία και σπονδές και θυσίες ειρηνικές στην αλμυρή θάλασσα· έπειτα υποδουλώθηκαν οι πέντε βασιλείς επί δώδεκα έτη· στο δέκατο τρίτο έτος επαναστάτησαν στο δέκατο τέταρτο έτος έγινε πόλεμος, επιτέθηκαν δηλαδή οι τέσσερις εναντίον των πέντε και τους συνέλαβαν αιχμαλώτους. Και η ιστορία τελειώνει εδώ· εμείς όμως απ' αυτή την ιστορία διδασκόμαστε τον πόλεμο των αισθήσεων προς τα αισθητά. Ο καθένας μας από τη γέννηση μέχρι τα δώδεκα έτη, επειδή δεν έχει καθαρή τη διάκριση, παραδίνει χωρίς να εξετάσει τις αισθήσεις του στα αισθητά σαν σε αφεντικά να τα υπηρετούν σε ό,τι διατάζουν. Παραδίνει την όραση στα ορατά· την ακοή στις φωνές· τη γεύση στους χυμούς· την όσφρηση στις οσμές· και την αφή στα αισθητά που έχουν την ιδιότητα να την κινούν· δεν μπορεί να διακρίνει κανένα εμπόδιο λόγω της νηπιακής ηλικίας. Όταν όμως ο λογισμός πρόκειται να δυναμώσει και αρχίσει να αισθάνεται την βλάβη, ευθύς

σκέφτεται επανάσταση και αποφυγή μιας τέτοιας δουλείας. Και αν είναι δυνατός και πραγματοποιήσει τη γνώμη του, μένει για πάντα ελεύθερος, ξεφεύγοντας από πικρούς αφέντες. Αν όμως έχει την κρίση πιο ασθενή για την προσπάθειά του, πάλι παραδίνει νικημένες στην εξουσία των αισθητών τις αισθήσεις, που υποφέρουν στο εξής την τυραννική δουλεία χωρίς καμιά καλή ελπίδα. Γι' αυτό και οι πέντε βασιλείς της ιστορίας, αφού νικήθηκαν από τους άλλους τέσσερις, οδηγήθηκαν όλοι μαζί σε πηγάδια ασφάλτου· για να μάθομε εμείς ότι οι νικημένοι από τα αισθητά ρίχνουν την κάθε αίσθηση στα αντίστοιχα αισθητά σαν σε βάραθρα ή πηγάδια, και δεν εννοούν τίποτε πέρα από τα ορατά, γιατί έδεσαν με τα γήινα την επιθυμία και αγάπησαν την απόλαυση των γηίνων περισσότερο από τα νοητά.

Έτσι κι εκείνος ο δούλος που έχει αγαπήσει τον κύριό του και την γυναίκα και τα παιδιά του, και παραιτείται από την αληθινή ελευθερία για την συγγένεια των σωματικών, γίνεται δούλος αιώνιος και τρυπιέται στο αυτί με το σουβλί(Εξ. 21, 5-6), για να μην ακούει από το φυσικό πόρο του αυτιού και δεχτεί κάποτε τον λόγο της ελευθερίας, αλλά να μένει δούλος για πάντα, έχοντας αγαπήσει τα παρόντα. Γι' αυτό ο Νόμος διέταζε να κόβεται το χέρι της γυναίκας που πιάνει τα γεννητικά όργανα ενός άνδρα όταν αυτός φιλονεικεί με κάποιον άλλο(Δευτ. 25, 11)· γιατί ενώ φιλονεικούν δύο λογισμοί περί εκλογής των κοσμικών ή των ουρανίων αγαθών, αυτή άφησε την εκλογή των ουρανίων και άρπαξε τα αισθητά, τα οποία γεννιούνται και φθείρονται: αυτά σημαίνουν τα γεννητικά όργανα. Κανένα λοιπόν όφελος από την απάρνηση των πραγμάτων, αν δεν επιμένομε στην αρχική απόφαση, αλλά παρασυρόμαστε πάλι και υποχωρούμε στο λογισμό, και φανερώνομε την προσκόλλησή μας σ' όσα απαρνηθήκαμε με το να στρεφόμαστε διαρκώς σ' αυτά, όπως η γυναίκα του Λώτ. Αυτή επειδή στράφηκε πίσω, στέκεται μέχρι σήμερα παράδειγμα στους ανυπάκουους με το να μεταβληθεί σε στήλη από αλάτι(Γεν. 19, 26). Τέτοια είναι η συνήθεια, της οποίας σύμβολο είναι η γυναίκα αυτή, να ξαναγυρίζει προς τον εαυτό της εκείνους που θέλουν να αναχωρήσουν χωρίς επιστροφή.

Τι σημαίνει εξάλλου και ο νόμος που διατάζει, αφού τελειώσει κανείς την προσευχή του στο Ναό, να μη φεύγει από την πόρτα που μπήκε, αλλά από την αντικρυνή, κάνοντας έτσι ανεπίστροφη την πορεία του προς τα εμπρός; Σημαίνει ότι πρέπει να μένομε σταθεροί στο ίσιο δρόμο προς την αρετή, αποφεύγοντας τους αντίθετους δισταγμούς. Γιατί οι συνεχείς επιστροφές μας προς εκείνα που εγκαταλείψαμε, μας τραβούν προς τα πίσω εξαιτίας της συνήθειας. και αφού χαλαρώσουν την προς τα εμπρός ορμή μας, αλλάζουν την κατεύθυνσή της και την κάνουν να επιστρέψει στις παλιές μας κακίες. Έχει φοβερή δύναμη η συνήθεια να μας τραβήξει και να μη μας επιτρέψει να γυρίσομε πάλι στην προηγούμενη ενάρετη κατάσταση. Από τη συνήθεια έρχεται η έξη· και η έξη γίνεται δεύτερη φύση. Την φύση πάλι είναι πολύ δύσκολο να τη μεταβάλομε· αν παρεκκλίνει λίγο με τη βία, γρήγορα γυρίζει στον εαυτό της· κουνιέται λίγο από τη θέση της αλλά δεν αλλάζει τελείως, αν δεν καταβάλομε πολύ κόπο, ώστε να επανέλθομε στην κατάσταση από την οποία μας απομάκρυνε η συνήθεια.

Παρατήρησε την ψυχή που ακολουθεί διάφορους εθισμούς, πώς κάθεται πάνω στα είδωλα, προσηλωμένη στις ύλες που δεν έχουν μορφή, και δεν προσηλώνεται στον λόγο που θέλει να τη σηκώσει ψηλότερα, αλλά αρνείται να ανέβει μαζί του και λέει: «Δεν μπορώ να σταθώ μπροστά σου γιατί έχω τα συνήθη των γυναικών»(Γεν. 31, 34-35). Γιατί η ψυχή που αναπαύεται από πολύ καιρό στα πράγματα του βίου, κάθεται πάνω στα είδωλα που είναι χωρίς μορφή και παίρνουν μορφή με ανθρώπινη τέχνη. Αλήθεια, ο πλούτος και η δόξα δεν είναι πράγματα χωρίς μορφή, καθώς και τα λοιπά πράγματα του βίου, που δεν έχουν τίποτε το σαφές και τακτοποιημένο; Έχουν μια απατηλή ομοιότητα με την αλήθεια, και παραπλανούν με το να δέχονται διάφορες μεταβολές κάθε ημέρα. Τους δίνομε εμείς μορφή, όταν, γι' αυτά που δεν χρησιμεύουν σε τίποτε ωφέλιμο, πλάθομε με το ανθρώπινο μυαλό μας φαντασίες ότι είναι χρήσιμα. Την απαραίτητη ανάγκη του σώματος την απλώνομε με τις επινοήσεις μας σε μέγιστη πολυτέλεια, παραγεμίζοντας την τροφή μας με χίλια-δυό καρυκεύματα και στολίζοντας τα ενδύματά μας για να δείξομε τη χλιδή και την καλοπέρασή μας. Και όταν μας κατηγορούν για την ματαιότητα αυτή, ότι δηλαδή άδικα και χωρίς λόγο δείχνομε

τόση σπατάλη και αλαζονεία στις υλικές μας ανάγκες, ενώ μπορούν αυτές με λίγα να ικανοποιηθούν, εμείς απολογούμαστε ότι κάνομε πράγματα που αρμόζουν. Τι άλλο κάνομε τότε παρά φιλονεικούμε να δώσομε μορφή στις άμορφες ύλες;

Σωστά λοιπόν είπαμε ότι η ψυχή «κάθεται» πάνω σ' αυτά τα υλικά και μάταια. Γιατί η ψυχή που έχει αυτές τις αντιλήψεις για όσα αναφέρθηκαν, έχει προσηλωθεί σ' αυτά και δουλεύει στη συνήθεια και όχι στην αλήθεια. Και έτσι, σαν με έμμηνη ακαθαρσία, μολύνει τη φύση των πραγμάτων. Η Γραφή χρησιμοποιεί τη λέξη «κάθομαι» για να εκφράσει την αργία των καλών και τη φιληδονία. Την αργία, όταν λέει: «Καθισμένοι στη χώρα και στη σκιά του θανάτου(Ησ. 9, 2) και δεμένοι με τις στερήσεις της φτώχειας και με σιδερένιες αλυσίδες»(Ψαλμ. 106, 10), γιατί το σκοτάδι και οι αλυσίδες είναι εμπόδια της εργασίας. Και τη φιληδονία, όταν μιλάει για εκείνους που επιθύμησαν την Αίγυπτο και έλεγαν μεταξύ τους: «Θυμηθήκαμε που καθόμαστε δίπλα στα καζάνια με τα κρέατα και χορταίναμε κρέατα»(Εξ. 16, 3)· και πράγματι, δίπλα στα καζάνια κάθονται οι φιλήδονοι, καθώς ερεθίζονται με υγρή και ακατάπαυστη θέρμη, γιατί μητέρα της φιληδονίας είναι η γαστριμαργία. Η γαστριμαργία γεννά τη φιληδονία, αλλά και πολλά άλλα πάθη. Από αυτή, σαν από ρίζα, βγαίνουν θαλερά τα λοιπά πάθη και σιγά-σιγά ανεβαίνουν από αυτή σαν δένδρα, σχηματίζοντας ουρανομήκεις κακίες.

Η φιλοχρηματία, ο θυμός, η λύπη, είναι παιδιά και βλαστάρια της γαστριμαργίας. Γιατί πρώτα-πρώτα χρειάζεται χρήματα ο γαστρίμαργος για να μπορεί να εκπληρώνει πάντοτε την επιθυμία του, αν και αυτή ποτέ δεν γεμίζει. εναντίον εκείνων που εμποδίζουν την απόκτηση χρημάτων είναι ανάγκη να κινείται ο θυμός. Η λύπη ακολουθεί κατ' ανάγκην το θυμό, όταν αυτός αποτύχει στο σκοπό του. Κι εκείνος που σέρνεται με το στήθος και την κοιλιά(Γεν. 3, 14), όταν έχει τα υλικά των ηδονών, περπατά με την κοιλιά· όταν δεν τα έχει, περπατά με το στήθος, όπου βρίσκεται ο θυμός. Γιατί οι φιλήδονοι όταν στερούνται τις ηδονές θυμώνουν και πικραίνονται. Γι' αυτό ο μέγας Μωυσής βάζει εγκόλπιο στο στήθος του ιερέα (λογείο)(Εξ. 28, 15), φανερώνοντας συμβολικά ότι τις ορμές του θυμού πρέπει να διευθύνει μυστικά το λογικό, γιατί το λογείο είναι σημάδι κρίσεως. Και ο μεν ιερέας με το λογικό συγκρατεί το πάθος, επειδή είναι ατελής. ο τέλειος όμως Μωυσής αφαιρεί εξ ολοκλήρου το θυμό, γιατί δεν φέρει λογείο, αλλά αφαιρεί ολόκληρο εκείνο το μέρος του στήθους: «Και αφού πήρε ο Μωυσής το στήθος, το αφαίρεσε ως αφιέρωμα στον Κύριο»(Λευϊτ. 8, 29). Υπάρχουν άλλοι οι οποίοι ούτε ολόκληρο το θυμό αφαίρεσαν, ούτε με το λογικό νικούν το πάθος, αλλά το υπέταξαν με κόπο. Αυτοί είναι που αφαιρούν το στήθος μαζί με τον βραχίονα. Γιατί ο βραχίονας είναι σημάδι κόπου και εργασίας.

Επίσης και το να περπατά με την κοιλιά, σημαίνει την ηδονή, γιατί σχεδόν αιτία των ηδονών είναι η κοιλιά. Όταν γεμίσει αυτή, τότε έρχονται δυνατές ορέξεις και των άλλων ηδονών όταν όμως είναι άδεια, τότε οι ορέξεις είναι ήρεμες και σταθερότερες. Και εδώ πάλι υπάρχει διαφορά ανάμεσα σ' εκείνον που προκόβει και σ' εκείνον που είναι ήδη τέλειος. Ο Μωυσής, απορρίπτοντας τελείως την ηδονή της τροφής, έπλυνε την κοιλιά και τα πόδια με νερό(Λευϊτ. 8, 21· 9, 14). Με την κοιλιά, θέλει να πει την ηδονή· με τα πόδια, την ανύψωση και τις προκοπές στην αρετή. Εκείνος που προκόβει, πλύνει τα μέσα της κοιλιάς, όχι όλη την κοιλιά. Το «έπλυνε» και το «θα πλύνουν» έχουν επίσης μεγάλη διαφορά. Το πρώτο έγινε θεληματικά, το δεύτερο μετά από προσταγή. Γιατί πρέπει ο τέλειος με αυθόρμητη προθυμία να κινείται στις πράξεις της αρετής, ενώ εκείνος που προκόβει προς την τελειότητα, πρέπει να πείθεται στη συμβουλή του ηγουμένου. Και είναι αξιοπρόσεκτο ότι το στήθος το αφαιρεί ολόκληρο, την κοιλιά όμως δεν την αφαιρεί, αλλά την πλύνει. Γιατί ο σοφός, μπορεί όλο το θυμό να τον παρατήσει και να τον αποκόψει, την κοιλιά όμως δεν μπορεί να την κόψει, επειδή η φύση βιάζει και τον πιο εγκρατή να τρώει για την ανάγκη του σώματος.

Όταν η ψυχή δεν ακολουθεί τον ορθό και σταθερό λόγο, αλλά από τις ηδονές διαφθείρεται σαν μοιχαλίδα, τότε πρήζεται η κοιλιά, γιατί και αν παραγεμίσουν οι δεξαμενές του σώματος, η επιθυμία μένει διψασμένη. «Και αφού πρηστεί η κοιλιά, ύστερα θα σαπίσει ο μηρός»(Αριθ. 5, 22). Δηλαδή δεν έχει δύναμη η διάνοια να γεννά τα καλά, από την έξαψη της πολυτέλειας των φαγητών,

και γίνεται παράλυτη για πνευματικούς κόπους. Αυτούς εννοεί η Γραφή με τη λέξη «μηρός». Λοιπόν, ο φιλήδονος βαδίζει με την κοιλιά, με το να κλίνει ολόκληρος στις απολαυστικές ηδονές. Εκείνος που αρχίζει τον βίο της αρετής, αφαιρεί το λίπος της κοιλιάς, αποφεύγοντας τα φαγητά που παχαίνουν το σώμα. Εκείνος που προκόβει, πλύνει τα εσωτερικά της κοιλιάς. Και ο τέλειος πλύνει όλη την κοιλιά, με το να απορρίπτει τελείως ό,τι είναι πέρα από την ανάγκη του σώματος. Πολύ ταιριασμένο είναι το «θα περπατάς με το στήθος και την κοιλιά». Γιατί η ηδονή δεν είναι εκείνων που στέκονται όρθιοι και ήρεμοι, αλλά εκείνων που είναι άστατοι και γεμάτοι ταραχή.

Το πιο συγγενικό πάθος της γαστριμαργίας είναι η κίνηση της σαρκικής επιθυμίας· γι' αυτό και η φύση, θέλοντας να δείξει την οικειότητα αυτών των παθών, έβαλε τα όργανα της συνουσίας κάτω από την κοιλιά, φανερώνοντας από την εγγύτητα, τη συγγένεια. Γιατί αν το πάθος είναι αδύναμο, είναι τέτοιο λόγω της κοιλιάς που είναι αδειανή· αν είναι ζωηρό και έντονο, από την χορτάτη κοιλιά παίρνει τη δύναμη. Η γαστριμαργία δεν είναι μόνο τροφός και παραμάνα των παθών που είπαμε, αλλά καταστρέφει και όλα τα καλά. Γιατί όταν αυτή εξουσιάζει και κυριαρχεί, τα καλά πέφτουν και εξολοθρεύονται: η εγκράτεια, η σωφροσύνη, η ανδρεία, η καρτερία και όλες οι υπόλοιπες αρετές. Αυτό είπε αινιγματικά ο Ιερεμίας: «Κατέστρεψε γύρω όλο το τείχος της Ιερουσαλήμ ο αρχιμάγειρος των Βαβυλωνίων»(Ιερ. 52, 14). Με τον αρχιμάγειρο εννοούσε τη γαστριμαργία. Όπως ο αρχιμάγειρος έχει κάθε επιμέλεια να υπηρετήσει την κοιλιά και εφευρίσκει τέχνες και κατασκευάζει χίλιες-δυό ηδονές, έτσι και η γαστριμαργία κινεί κάθε μηχανή για να υπηρετήσει την ηδονή του λαιμού. Όμως η ποικιλία των φαγητών καταστρέφει και κατεδαφίζει τα οχυρά της αρετής. Τα μυρωδικά και τα πρόσθετα φαγητά, γίνονται μηχανήματα και πολιορκητικές μηχανές κατά της αρετής που έχει πλέον καλά στηριχθεί, την τραντάζουν και την κατεδαφίζουν. και όπως η πολυτέλεια καταστρέφει τις αρετές, έτσι και η λιτή και φτωχική τροφή καταστρέφει τα οχυρά της κακίας. Όπως το τείχος της Ιερουσαλήμ, δηλαδή της ειρηνικής ψυχής, κατεδάφισε ο αρχιμάγειρος των Βαβυλωνίων, ερεθίζοντας τις σαρκικές ηδονές με τη μαγειρική τέχνη, έτσι και ένα κομμάτι κριθαρένιο ψωμί κύλισε και κατέστρεψε τις σκηνές των Μαδιανιτών(Κριτ. 7, 13). Επειδή η φτωχική δίαιτα, όταν προχωρεί και προκόψει πολύ, καταργεί τα πάθη της πορνείας, τα οποία συμβολίζουν οι Μαδιανίτες. Αυτοί είναι που προκάλεσαν τις πορνείες στον Ισραήλ(Αριθ. 25, 1) και εξαπάτησαν πολύ πλήθος νέων. Πολύ ταιριαστά λέει η Γραφή ότι οι Μαδιανίτες έχουν σκηνές, ενώ η Ιερουσαλήμ τείχος. Γιατί όλα όσα περιέχουν την αρετή είναι γερά στηριγμένα και σίγουρα, ενώ εκείνα που περιέχουν την κακία είναι ψευτοκατασκευάσματα και δεν διαφέρουν διόλου από φαντασία.

Γι' αυτό και οι άγιοι έφευγαν από τις πόλεις και απέφευγαν τις συναναστροφές των πολλών, επειδή γνώριζαν ότι η συναναστροφή των διεφθαρμένων ανθρώπων είναι πιο καταστρεπτική και από κολλητική αρρώστια. Δεν έπαιρναν τίποτε μαζί τους και εγκατέλειπαν τα κτήματά τους ακαλλιέργητα, αποφεύγοντας τον περισπασμό. Έτσι ο Ηλίας άφησε την Ιουδαία και κατοικούσε στο Καρμήλιο όρος(Γ΄ Βασ. 18, 19), που ήταν έρημο και γεμάτο θηρία και εκτός από δένδρα δεν είχε άλλη παρηγοριά. Για τροφή περιοριζόταν στους καρπούς των δένδρων για την ανάγκη της φύσεως. Ο Ελισσαίος είχε επίσης τον ίδιο τρόπο ζωής και αγαπούσε να ζει στις ερήμους, διάδοχος του δασκάλου του Ηλία(Δ΄ Βασ. 2, 25). Κι ο Ιωάννης κατοικούσε στην έρημο του Ιορδάνη και έτρωγε ακρίδες και μέλι άγριο(Μαρκ. 1, 6), δείχνοντας έτσι στους πολλούς ότι η ανάγκη του σώματος ικανοποιείται και χωρίς πολλή ταλαιπωρία και κατηγορώντας την απόλαυση και τις φροντίδες της. Ίσως και ο Μωυσής τέτοιο νόμο έθεσε, παραγγέλλοντας στους Ισραηλίτες να μαζεύουν μόνο το μάννα της ημέρας(Εξ. 16, 16-17) και διδάσκοντας έτσι με μυστικό τρόπο ότι εφήμερος είναι ο βίος του άνθρωπου και δεν του χρειάζονται προετοιμασίες. Αρμόζει, νομίζει ο Μωυσής, στη λογική φύση του ανθρώπου, το να αρκείται κανείς σ' ότι υπάρχει κοντά του και για τα υπόλοιπα να ομολογεί ότι ταμίας είναι ο Θεός· και όχι, προνοώντας δήθεν για το μέλλον, να απιστεί στις χάριτες του Θεού, ότι δηλ. δεν ρίχνουν πάντοτε σαν βροχή στους ανθρώπους τις αέναες δωρεές.

Και με ένα λόγο, γι' αυτό όλοι οι άγιοι, για τους οποίους δεν ήταν άξιος ο κόσμος, εγκατέλειψαν τις

κατοικημένες περιοχές και περιπλανιούνταν στις έρημους και στα βουνά και στις σπηλιές και στις τρύπες της γης, φορούσαν προβειές και γιδοδέρματα και υπέφεραν στερήσεις, θλίψεις και κακουχίες(Εβρ. 11, 37-38). Έφευγαν μακριά από τις κακίες που οι άνθρωποι τις έχουν πρόχειρες και από τα τερατώδη καμώματα που πλημμυρίζουν τις πόλεις, για να μην παρασυρθούν από το ρεύμα σαν από βίαιο χείμαρρο και καταλήξουν στα λιμνασμένα βαλτονέρια μαζί με τους πολλούς. Χαίρονταν τη συναναστροφή με τα θηρία, θεωρώντας μικρότερη τη βλάβη από αυτά, παρά από τους ανθρώπους. Απέφευγαν τους ανθρώπους σαν επίβουλους, ενώ εμπιστεύονταν τα θηρία σαν φίλους· γιατί τα θηρία δεν διδάσκουν την κακία, αλλά σέβονται και τιμούν την αρετή. Έτσι λοιπόν τον Δανιήλ(Δαν. 6, 16-23), τον εξολόθρευσαν όπως νόμιζαν οι άνθρωποι, τον έσωσαν όμως τα λιοντάρια, όταν είχε άδικα καταδικαστεί από φθόνο· και την δικαιοσύνη που άδικα του στέρησαν οι άνθρωποι, τα λιοντάρια έκριναν ορθά και τη διαλάλησαν. Και έγινε η αρετή του Δανιήλ για τους ανθρώπους υπόθεση φιλονεικίας και φθόνου, ενώ για τα θηρία αφορμή σεβασμού και τιμής.

Όσοι λοιπόν έχομε σπαρμένο μέσα μας τον έρωτα να γίνομε καλύτεροι, ας προσπαθήσομε να αποκτήσομε τις αρετές των αγίων και αφού απομακρυνθούμε από τη δουλεία των απαιτήσεων του σώματος, ας επιδιώξομε την ελευθερία. και τον άγριο όνο, που ο Δημιουργός τον άφησε ελεύθερο στην έρημο και δεν ακούει κατηγορία φορολόγου και περιπαίζει τον πολύ όχλο της πόλεως(Ιώβ 39, 5-8), αν και μέχρι τώρα τον κάναμε να σηκώνει βάρη και τον ζεύξαμε σε πάθη και κακίες, τώρα ας τον λύσομε από τα δεσμά, έστω και αν αντιλέγουν εκείνοι που δεν είναι εκ φύσεως κύριοί του αλλά από συνήθεια απέκτησαν την εξουσία του. Πάντως όταν αυτοί μας ακούσουν να λέμε, όχι με απλή φωνή, αλλά με πεποίθηση, ότι «ο Κύριος τον χρειάζεται»(Μαρκ. 11, 3), αμέσως θα μας τον στείλουν. Και αφού καταστολιστεί με τα αποστολικά ρούχα, θα γίνει όχημα του Λόγου. Ή, αφού απολυθεί στην παλιά βοσκή, θα τρέχει πίσω από κάθε χλωρωσιά, δηλαδή στα θαλερά λόγια της Γραφής, για να οδηγείται σε βίο ακατηγόρητο και να απολαμβάνει πολλή τροφή και ευχαρίστηση. Συγχρόνως ας εξετάσομε, πώς τρέχει πίσω από κάθε χλωρό χορτάρι ο αφημένος στην έρημο από το Θεό άγριος όνος, που έχει ερημική δίαιτα και κατοικία την αλμυρή έκταση, αφού η αλμυρή έκταση και η έρημος δεν είναι κατάλληλη να βγάζει χορτάρι; Εκτός αν ερμηνεύσει κανείς ότι ο έρημος από πάθη είναι ικανός να αναζητά τη θεωρία μέσα στα θεία λόγια, αφού εξαφανιστεί η υγρασία των παθών.

Ας εγκαταλείψομε τα βιοτικά πράγματα και ας σηκώσομε ψηλά το κεφάλι προς τα αγαθά της ψυχής. Έως πότε θα παραμένομε στα κοινά παιχνιδάκια και δεν αναλαμβάνομε γενναίο φρόνημα; Έως πότε θα είμαστε πιο αδύναμοι κι από τα νήπια και δε θα προκόβομε στα μεγαλύτερα; Τα νήπια όταν μεγαλώσουν, εγκαταλείπουν τα παιχνίδια και αποβάλλουν εύκολα την προσκόλληση σ' αυτά. Καρύδια και κότσια και τόπια είναι τα υλικά των παιχνιδιών. Τα νήπια έχουν αδυναμία σ' αυτά όσο έχουν την ατέλεια της φρονήσεως και τα νομίζουν πολύτιμα, όταν όμως κανείς γίνει άνδρας, τα απορρίπτει αυτά και με μεγάλη επιμέλεια ασχολείται με τα πράγματα. Εμείς μείναμε πίσω στη νηπιακή ηλικία και θαυμάζομε εκείνα που αξίζουν μόνο για παιχνίδια και περιφρόνηση. Αφήσαμε την φροντίδα για τα ανώτερα και για την απόκτηση ανδρικού λογισμού, ενώ ασχολούμαστε με γήινες ευχαριστήσεις και κάνομε να γελούν σε βάρος μας εκείνοι που κρίνουν φυσικά τα πράγματα. Γιατί όπως είναι άξιο ντροπής να βλέπει κανείς έναν άνδρα να κάθεται στη στάχτη και να παίζει σαν παιδί μέσα στη σκόνη, έτσι είναι άξιο πολύ μεγαλύτερης ντροπής, εκείνους που αγωνίζονται για τα αιώνια αγαθά να τους βλέπει κανείς να κυλιούνται μέσα στη στάχτη των επιγείων πραγμάτων, και με την ανάρμοστη συμπεριφορά τους αυτή να ντροπιάζουν την τελειότητα του μοναχικού σχήματος. Αιτία αυτού, όπως φαίνεται, είναι το ότι δεν εννοήσαμε τίποτε μεγαλύτερο απ' όσα βλέπομε, ούτε με την σύγκριση της ευτέλειας των παρόντων γνωρίσαμε την υπεροχή των μελλόντων αγαθών, αλλά θαμπωνόμαστε από την λάμψη των δήθεν πολυτίμων πραγμάτων αυτού του κόσμου και δένομε σ' αυτά την επιθυμία μας. Γιατί πάντοτε όταν απουσιάζουν τα καλύτερα, τιμώνται τα χειρότερα και παίρνουν τη θέση τους. Ενώ αν είχαμε υψηλότερη ιδέα για τα μέλλοντα αγαθά, δεν θα στεκόμαστε με ανοικτό στόμα μπροστά στα παρόντα.

Ας αρχίσομε λοιπόν να φεύγομε από τα παρόντα. Ας περιφρονήσομε κτήματα και χρήματα και όλα

όσα βυθίζουν το νου και τον καταποντίζουν. Ας ρίξομε έξω το φορτίο για να ξανασάνει λίγο το πλοίο. Ας ρίξομε —αφού μας έπιασε φουρτούνα— και πολλά από τα χρήσιμα σκεύη στη θάλασσα, για να μπορέσει να σωθεί ο νους μαζί με τους καλούς λογισμούς που πλέουν μαζί του. Εκείνοι που ταξιδεύουν στη θάλασσα, όταν τους πιάσει φουρτούνα, περιφρονούν τα εμπορεύματα και ρίχνουν με τα ίδια τα χέρια τους στη θάλασσα το φορτίο, κρίνοντας καλύτερο να σώσουν τη ζωή τους παρά τα εμπορεύματα· και για να μην κινδυνεύσει το πλοίο, πλημμυρισμένο από νερά, με το βάρος του φορτίου και βουλιάξει, το ξαλαφρώνουν και ρίχνουν τα πολύτιμα πράγματα στο βυθό. Γιατί κι εμείς, για χάρη της ανώτερης ζωής, να μην περιφρονούμε εκείνα που τραβούν στο βυθό την ψυχή μας; Γιατί δεν έχει δύναμη ο φόβος του Θεού, όσο ο φόβος της θάλασσας; Εκείνοι, με το να επιθυμούν την πρόσκαιρη ζωή, δεν νομίζουν μεγάλη την ζημία των εμπορευμάτων. Εμείς που λέμε ότι θέλομε να οικειοποιηθούμε την αιώνια ζωή, δεν καταφρονούμε ούτε το παραμικρό πράγμα; Αλλά προτιμούμε μάλλον να χαθούμε μαζί με το φορτίο, παρά να σωθούμε με το να στερηθούμε τα πράγματά μας;

Ας γυμνωθούμε, παρακαλώ, από όλα. Γιατί γυμνός στέκεται ο εχθρός. Μήπως εκείνοι που αγωνίζονται στο στάδιο, αγωνίζονται ντυμένοι; Οι αθλητικοί κανόνες τους επιβάλλουν να μπαίνουν γυμνοί στο στάδιο. Είτε ζέστη είναι, είτε κρύο δυνατό, γυμνοί μπαίνουν, αφήνοντας τα ρούχα τους έξω· αν κανείς δεν ξεγυμνωθεί, δεν μπαίνει στον αγώνα. Και εμείς που υποσχεθήκαμε να πολεμούμε εναντίον εχθρών που είναι πολύ πιό επιδέξιοι από τους αισθητούς εχθρούς, όχι μόνο δεν ξεντυθήκαμε, αλλά και με χίλια-δυό φορτία πάνω στους ώμους μας επιχειρούμε να αγωνιστούμε, και έτσι δίνομε στους εχθρούς πολλές ευκαιρίες. Πώς θα πυγμαχήσει με τα πονηρά πνεύματα εκείνος που επιθυμεί κτήματα, όταν εύκολα γρονθοκοπιέται από παντού; Πώς θα παλαίψει εναντίον της φιλαργυρίας εκείνος που είναι χωμένος μέσα στα χρήματα; Και πώς θα εκστρατεύσει εναντίον των δαιμόνων που είναι γυμνοί από κάθε φροντίδα, εκείνος που είναι ντυμένος με ένα σωρό φροντίδες; Η Αγία Γραφή λέει: «Ο γυμνός θα καταδιώξει εκείνη την ημέρα»(Αμώς 2, 16). Ο γυμνός, όχι ο ντυμένος με πολύπτυχες φροντίδες των βιοτικών πραγμάτων. Ο γυμνός, όχι εκείνος που εμποδίζεται να τρέξει από πολλούς λογισμούς χρημάτων και κτημάτων.

Ο γυμνός είναι δύσκολο ή και αδύνατο να κυριευθεί από τους εχθρούς. Αν ο Ιωσήφ ήταν γυμνός, δεν θα εύρισκε από που να τον πιάσει η Αιγυπτία· γιατί λέει η Αγία Γραφή ότι τον έπιασε από τα ρούχα λέγοντας: «Κοιμήσου μαζί μου»(Γεν. 39, 7-12). Ρούχα είναι τα σωματικά πράγματα, από τα οποία μας πιάνει και μας κρατά η ηδονή. Κι εκείνος που θέλει να τα κρατήσει, αναγκαστικά θα σέρνεται εδώ κι εκεί καθώς θα μαλώνει μ' εκείνους που του τα αφαιρούν. Ο Ιωσήφ λοιπόν, αυτός ο αγωνιστής της σωφροσύνης, όταν είδε τον εαυτό του να έλκεται από την ανάγκη του σώματος προς την ηδονή και ότι έπρεπε γυμνός να μείνει με την γυναίκα που τον προκαλούσε, εγκατέλειψε τα ρούχα του και έφυγε. Και βγήκε έξω γυμνός σαν να περπατούσε στον παράδεισο, κατά μίμηση του πρωτοπλάστου, έχοντας την αρετή της σωφροσύνης. Ο πρωτόπλαστος έλαβε μεγάλο δώρο από το Θεό το να είναι γυμνός, μέχρις ότου εξαιτίας της παρακοής έλαβε ανάγκη των ενδυμάτων. Όσο αγωνιζόταν εναντίον των εχθρών που τον συμβούλευαν να παραβεί την εντολή του Θεού, ήταν γυμνός σαν αθλητής μέσα στην παλαίστρα. Όταν όμως νικήθηκε στον αγώνα, εύλογα ντύθηκε, αφήνοντας τη γύμνωση μαζί με την αθλητική ιδιότητα. Γι' αυτό και ο Σολομών λέει προς τον προπονητή: «Βγάλε το ρούχο του, γιατί πέρασε μέσα»(Παροιμ. 27, 13). Γιατί όσο ήταν έξω από το στάδιο, χρησιμοποιούσε τα ρούχα όπως εκείνοι που δεν αγωνίζονταν, και έκρυβε την αγωνιστική ανδρεία με τα ενδύματα των αισθητών. Αφού όμως μπήκε στον αγώνα, βγάλε το ρούχο του, γιατί πρέπει να αγωνίζεται γυμνός. Ή μάλλον όχι μόνον γυμνός, αλλά και αλειμμένος με λάδι. Με το να είναι γυμνός, δεν μπορεί να τον πιάσει ο αντίπαλος· το λάδι πάλι χρειάζεται, αν ποτέ πιαστεί, να γλυστρά και να ξεφεύγει. Γι' αυτό κι εκείνοι που παλεύουν, προσπαθούν να ρίχνουν χώμα στους αντιπάλους, για να εξουδετερώσουν τη λειότητα του λαδιού και να μπορούν να τους πιάνουν. Ό,τι είναι εκεί το χώμα, στον δικό μας αγώνα είναι τα γήινα πράγματα. Και ό,τι είναι εκεί το λάδι, εδώ είναι η αμεριμνία. Εκεί ο αλειμμένος με λάδι εύκολα ξεφεύγει τις λαβές, αν όμως του ρίξει ο αντίπαλος χώμα, δύσκολα ξεφεύγει από τα χέρια του. Έτσι κι εδώ εκείνος που δεν έχει καμιά μέριμνα, δύσκολα πιάνεται από τον διάβολο. Όταν όμως έχει φροντίδες, τραχύνει, με τις μέριμνες

σαν χώμα, τη λειότητα της αμεριμνίας του νου και δύσκολα θα ξεφύγει από τα χέρια του.

Η αμεριμνία είναι ιδίωμα τέλειας ψυχής, ενώ το να κατατρίβεται σε φροντίδες είναι ιδίωμα ατελούς ψυχής. Για την τέλεια ψυχή έχει λεχθεί ότι είναι κρίνο ανάμεσα σ' αγκάθια(Άσμα 2, 2). Αυτό σημαίνει την ψυχή που ανάμεσα στους ανθρώπους με τις πολλές φροντίδες, ζει αμέριμνα. Γιατί το κρίνο και στο Ευαγγέλιο την αμέριμνη ψυχή δηλώνει. «Δεν κοπιάζουν, λέει, ούτε γνέθουν, κι όμως είναι ντυμένα πιο ένδοξα και από το Σολομώντα»(Ματθ. 6, 28-29). Για εκείνους που βρίσκονται σε μεγάλη φροντίδα, λέει: «Όλος ο βίος του ασεβούς είναι γεμάτος φροντίδα»(Ιώβ 15, 20). Και πράγματι, είναι ασέβεια να παρατείνομε σε όλη μας τη ζωή την φροντίδα των σωματικών και να μην έχομε καμιά επιμέλεια για τα μέλλοντα και να δαπανούμε όλο τον καιρό μας στο σώμα, που δεν έχει και τόση ανάγκη από φροντίδα, ενώ στην ψυχή που έχει τόσο μακρύ δρόμο μέχρι να φτάσει στην τελειότητα, ώστε να μην φτάνει όλη η ζωή, να μη δίνομε ούτε τον παραμικρό καιρό. Κι αν φανούμε πως της δίνομε κάποιο χρόνο, πάντως το κάνομε με νωθρότητα και αμέλεια, δελεαζόμενοι από την ομορφιά των ορατών. Και παθαίνομε όπως εκείνοι που πιάνονται στα δίχτυα από ασχημότατες πόρνες, οι οποίες μη έχοντας γνήσια ομορφιά, δημιουργούν με φτιασίδια μία πλαστή ομορφιά για να παγιδεύουν όσους τις βλέπουν. Γιατί όταν νικηθούμε μιά φορά από τη ματαιότητα των επιγείων, δεν μπορούμε να δούμε την ντροπή της ύλης, αλλά ξεγελιόμαστε από την προσκόλλησή μας σ' αυτή. Και γι' αυτό δεν σταματούμε στα αναγκαία του σώματος, αλλά βάζομε αρχηγό στη ζωή μας την αχορτασιά και επαναπαυόμαστε στην απόκτηση διαφόρων πραγμάτων. Δεν βλέπομε ότι αυτό που καθορίζει την απόκτηση είναι η ανάγκη του σώματος, ενώ εκείνο που την υπερβαίνει είναι αταξία και όχι ανάγκη. Το φόρεμα που είναι στα μέτρα του σώματος, είναι και αναγκαίο και όμορφο· ενώ εκείνο που είναι πολύ μεγάλο και μπερδεύεται στα πόδια και σέρνεται στη γη, εκτός του ότι είναι αταίριαστο, γίνεται και εμπόδιο στην εργασία. Έτσι και η απόκτηση πραγμάτων που υπερβαίνουν την ανάγκη του σώματος, είναι εμπόδιο αρετής και καταδικάζεται από εκείνους που μπορούν να ερευνούν τη φύση των πραγμάτων. Ούτε λοιπόν σ' εκείνους που έχουν εξαπατηθεί από τα αισθητά πρέπει να προσέχομε, ούτε να ακολουθούμε αστόχαστα εκείνους που με το να μη προσέχουν στα νοητά, έχουν προσκολληθεί στα γήινα· γιατί αυτό ισοδυναμεί με το να μεταχειριζόμαστε τυφλούς να κρίνουν για χρώματα, ή κουφούς για μουσική, ενώ αυτοί στερούνται τα απαραίτητα κριτήρια. Δεν πρέπει να τους πιστεύομε ότι έχουν διαλέξει λογικά την απόλαυση των παρόντων, γιατί είναι τυφλοί και έχουν ανάπηρο το λογικό, που είναι το αναγκαιότατο κριτήριο, με το οποίο διακρίνονται τα σπουδαία από τα αδιάφορα. Τέτοιος υπήρξε ο Άχαρ, ο γιός του Χαρμή, που ομολόγησε στον Ιησού του Ναυή ότι στη σκηνή του είχε κρύψει τα κλεμμένα και κάτω απ' αυτά είχε καταχώσει τα ασημένια νομίσματα(Ι. Ναυή 7, 21). Έτσι εκείνος που θεωρεί ανώτερα τα ποικίλα και λαμπρά της ύλης, και έκρυψε το λογικό κάτω από αυτά, εξαπατάται σαν άλογο ζώο, υποχωρώντας στη φαντασία του υλικού πράγματος που του άρεσε, γιατί κατέβασε το λογικό από τον αρχοντικό θρόνο και το κατάταξε στην τάξη των υπηκόων. Αν ήταν το λογικό στη θέση που του ταιριάζει, έχοντας την ευθύνη της κρίσεως των φαινομένων, θα έβγαζε δίκαιη και ορθή απόφαση και θα τιμωρούσε την ορμή που του ήρθε για την αγάπη των απατηλών πραγμάτων.

Είναι καλό λοιπόν να μένομε σταθερά στα όρια της ανάγκης και να φιλονεικούμε με τον εαυτό μας να μην τα ξεπερνούμε. Λίγο κανείς αν παρασυρθεί από την επιθυμία προς τα ευχάριστα του βίου, τίποτε δεν μπορεί να τον σταματήσει στον κατήφορο. Και τούτο γιατί δεν υπάρχει όριο σ' αυτά που είναι παραπάνω από την ανάγκη, αλλά η ανόητη επιμέλεια και η ατέλειωτη ματαιοπονία αυξάνουν τον πόθο τους συνεχώς, σαν τη φωτιά που φουντώνει όσο της ρίχνομε ξύλα. Γιατί όσοι ξεπεράσουν μια φορά τα όρια της φυσικής ανάγκης και αρχίζουν να προχωρούν στην υλιστική ζωή, θέλουν στο ψωμί να προσθέσουν και το προσφάγι, και στο νερό το φτηνό κρασί και κατόπιν το πιο ακριβό. Για φορέματα πάλι, δεν ανέχονται να μεταχειρίζονται τα αναγκαία, αλλά πρώτα-πρώτα αγοράζουν τα λαμπρά μάλλινα, και διαλέγουν από το καλύτερο μαλλί· κατόπιν πηγαίνουν στα λινομάλλινα και στη συνέχεια περιεργάζονται τα μεταξωτά· κι αυτά στην αρχή απλά, έπειτα όμως στολισμένα με πολέμους και θηρία και κάθε είδους παραστάσεις. Και κάνουν σκεύη ασημένια και χρυσοκέντητα για το τραπέζι τους, αλλά και στα ζώα και στα κρεβάτια τους τα βάζουν. Και τι άλλο χρειάζεται να αναφέρομε σχετικά με την ανάρμοστη επιθυμία τους για πλούσια ζωή, όταν την επεκτείνουν ως τις

ατιμότατες ανάγκες και δεν καταδέχονται ούτε τα δοχεία που χρησιμεύουν για τα αποπατήματα να είναι από άλλο υλικό, παρά από ασήμι; Τέτοιο κακό είναι η ηδονή. Επεκτείνεται μέχρι τα τελευταία και τιμά τα άτιμα έργα με την πολυτέλεια της ύλης.

Αυτό όμως είναι παρά φύση· γιατί ο φυσικός τρόπος ζωής και στους ανθρώπους και στα ζώα, ο ίδιος έχει οριστεί από τον Δημιουργό. Είπε ο Θεός στον άνθρωπο: «Σας έδωσα όλα τα χόρτα του αγρού να είναι τροφή για σας και για τα ζώα»(Γέν. 1, 29-30). Αφού λοιπόν έχομε κοινή τη δίαιτα με τα άλογα ζώα, και εμείς με διάφορες επινοήσεις την γυρίσαμε στην ηδονή, πώς δε θα κριθούμε δικαίως πιο άλογοι από εκείνα; Τα θηρία μένουν στα όρια της φύσεως και δεν μετακίνησαν τίποτε από ό,τι όρισε ο Θεός, εμείς όμως που έχομε τιμηθεί με το λογικό, ξεφύγαμε τελείως από τη νομοθεσία που πήραμε τότε. Τι μαγειρεμένα φαγητά τρώνε τα ζώα; Ποιος αρτοποιός ή μάγειρας δημιουργεί ηδονές στην άθλια κοιλιά; Δεν αγαπούν τη λιτότητα με το να τρώνε χορτάρι και αρκούνται σε ό,τι βρουν και πίνουν νερό από πηγές και αυτό σπάνια; Γι’ αυτό έχουν μειωμένες τις σαρκικές ηδονές, γιατί δεν βάζουν φωτιά σ’ αυτές με καμιά λιπαρή τροφή· ούτε γνωρίζουν τη διαφορά αρσενικού και θηλυκού. Μόνο μια φορά το χρόνο έχουν τη σαρκική ορμή, όταν ο νόμος της φύσεως το επιβάλλει για τη διατήρηση του γένους. Όλο τον άλλο καιρό είναι ξένα μεταξύ τους τόσο πολύ, ώστε να λησμονούν εντελώς την όρεξη αυτή. Στους ανθρώπους αντιθέτως, από την πολυτέλεια των φαγητών φυτρώνει η αχόρταστη σαρκική επιθυμία και σπέρνει μανιώδεις ορέξεις και δεν επιτρέπει σε καμιά στιγμή να είναι ήρεμο το σαρκικό πάθος.

Επειδή λοιπόν η απόκτηση των υλικών προξενεί μεγάλη βλάβη, και σαν αιτία αρρώστιας φέρνει αφορμές όλων των παθών, ας σκοτώσομε την αιτία, αν πράγματι φροντίζομε για την υγεία της ψυχής μας. Με την ακτημοσύνη ας θεραπεύσομε το πάθος της φιλοχρηματίας. Ας αποφύγομε τη συντροφιά των ανωφελών ανθρώπων, και ας προτιμούμε τη μόνωση. Γιατί είναι βλαβερή και καταστρέφει την ειρηνική κατάσταση η συναναστροφή με επιπόλαιους ανθρώπους. Όπως εκείνοι που αναπνέουν μολυσμένο αέρα οπωσδήποτε αρρωσταίνουν, έτσι κι εκείνοι που συναναστρέφονται με αδιάφορους ανθρώπους, παίρνουν από την κακία τους.

Ποιά σχέση έχουν πλέον με τον κόσμο εκείνοι που απαρνήθηκαν τον κόσμο; Κανείς στρατιώτης δεν ανακατεύεται με βιωτικές υποθέσεις για να είναι αρεστός σ’ εκείνον που τον στρατολόγησε(Β΄ Τιμ. 2, 4). Γιατί η ασχολία εμποδίζει τα πολεμικά γυμνάσματα· και πώς θα σταθούμε αγύμναστοι εναντίον αντιπάλων που είναι πεπειραμένοι στον πόλεμο; Ή μάλλον, αν πρέπει να πούμε την αλήθεια, τόσο οκνηρά και άτονα πολεμούμε, ώστε να μην αντέχομε να πολεμήσομε ούτε και όταν έχει πέσει ο εχθρός· και επιβουλεύεται ο πεσμένος εκείνους που στέκονται όρθιοι. Εκείνο που παθαίνουν στον πόλεμο από τη φιλοχρηματία τους εκείνοι που λεηλατούν τους νεκρούς και σκοτώνονται πολλές φορές μετά την νίκη από εκείνους που κοίτονται στο έδαφος, και χάνονται ύστερα από τα τρόπαια για χάρη αισχρού κέρδους, το ίδιο παθαίνομε και εμείς όταν πλησιάζομε τον εχθρό, ενώ αναπνέει ακόμη. Εκείνοι καθώς ερευνούν τους νεκρούς από τον πόθο των χρημάτων, πολλές φορές πλησιάζουν κάποιον που ζει ακόμη και φονεύονται από αυτόν, ντροπιάζοντας αστόχαστα τη δόξα της νίκης. Έτσι κι εμείς, όταν με τη σωφροσύνη και την εγκράτεια νικήσομε τον βάρβαρο εχθρό, ή νομίσομε ότι τον νικήσαμε, τότε δελεαζόμαστε από τα ρούχα του, δηλαδή από εκείνα που τιμούν οι άνθρωποι, πλούτη, εξουσία, υγεία, δόξα· και τον πλησιάζομε επιθυμώντας να πάρομε κάτι απ’ αυτόν και έτσι πεθαίνομε, οδηγώντας μόνοι μας τον εαυτό μας στη σφαγή. Έτσι χάθηκαν οι πέντε παρθένες του Ευαγγελίου(Ματθ. 25, 1-13)· με την αγνότητα σκότωσαν τον εχθρό· εξαιτίας όμως της ασπλαχνίας που γεννά η φιλοχρηματία, έσπρωξαν μόνες τους τον εαυτό τους πάνω στο σπαθί εκείνου, ο οποίος ήταν πεσμένος και δεν μπορούσε να τις φονεύσει. Τίποτε λοιπόν να μη θελήσομε από τα πράγματα του εχθρού, για να μη χάσομε μαζί με τα πράγματα και την ψυχή μας. Γιατί ο διάβολος και τώρα ακόμη καλεί σ’ αυτά και προτρέπει όλους τους ανθρώπους, αν μάλιστα εύκολα πείθονται σ’ αυτόν. Αυτός καλούσε τον ίδιο τον Κύριο λέγοντας: «Όλα αυτά θα σου τα δώσω αν πέσεις και με προσκυνήσεις»(Ματθ. 4, 9)· και προσπαθούσε να εξαπατήσει μ’ εκείνα που νομίζονται λαμπρά στη ζωή, Εκείνον που δεν έχει ανάγκη από αυτά. Πώς δε θα νομίσει ότι θα εξαπατήσει τους ευκολοκυρίευτους ανθρώπους, οι

οποίοι είναι επιρρεπείς στην απόλαυση των αισθητών πραγμάτων;

Ας γυμνάσομε το νου στην ευσέβεια, αν πράγματι έχει κατορθωθεί η σωματική άσκηση. Γιατί η σωματική εκγύμναση είναι λίγο ωφέλιμη και μοιάζει με παιδικά μαθήματα, ενώ η ευσέβεια είναι για όλα ωφέλιμη(Α΄ Τιμ. 4, 8), και προξενεί την υγεία και την ευρωστία της ψυχής σ' εκείνους που επιθυμούν τη νίκη κατά των αντιπάλων παθών. Τα παιδιά που γυμνάζονται θέλοντας να γίνουν αθλητές, πρέπει να ασκούν το σώμα και να κινούν συνεχώς τα μέλη και να φροντίζουν ν' αποκτήσουν ανδρεία και αθλητική δύναμη και να προετοιμάζονται για ανώτερους αγώνες. Έτσι κι εκείνοι που αρχίζουν να θεοσεβούν, ας επιμελούνται να εμποδίζουν τις ενέργειες των παθών. Είναι αρκετό να κυριαρχήσουν στα πάθη· επειδή, καθώς βρίσκονται στην αρχή, επηρεάζονται έντονα από τις ηδονές που συνοδεύουν τα πάθη και σέρνονται από τη συνήθεια στα κακά σχεδόν χωρίς να θέλουν. Εκείνοι όμως που έχουν συνηθίσει στην πρακτική αρετή και φροντίζουν πλέον το νου τους, πρέπει να έχουν κάθε επιμέλεια να φυλάγουν το λογισμό τους να μην κινηθεί άτακτα και πέσει σε ατέλεια. Και γενικά, οι αρχάριοι φροντίζουν να ελέγχουν τις σωματικές κινήσεις, ενώ όσοι κατόρθωσαν την πρακτική αρετή φροντίζουν να δεσμεύουν τις παρορμήσεις του λογισμού ώστε να κινείται μόνο προς την κατεύθυνση της κατά Θεόν φιλοσοφίας, χωρίς καμιά κοσμική φαντασία να τον διασκορπίζει από τα θεία νοήματα. Όλη η επιθυμία του θεοσεβούς ανθρώπου πρέπει να είναι τεταμένη προς τον ποθούμενο Θεό, ώστε διόλου να μην βρίσκουν ευκαιρία οι ανθρώπινοι λογισμοί να ενεργούν τα πάθη τους. Αν κάθε πάθος, όταν κινηθεί μέσα στον άνθρωπο που κυριαρχείται από αυτό, κρατάει τον λογισμό δεμένο, γιατί και ο ζήλος της αρετής να μην κρατήσει ελεύθερο το νου από όλα τα άλλα; Ποιά αίσθηση από τα εξωτερικά παίρνει εκείνος που θυμώνει, όταν πολεμά στη σκέψη του με το είδωλο εκείνου που τον λύπησε; Και ποια αίσθηση εκείνος που επιθυμεί χρήματα, όταν συναρπασθεί από την φαντασία και μελετά τρόπους για να τα αποκτήσει; Ο ακόλαστος πολλές φορές και ενώ κάθεται με άλλους, χάνει την αίσθηση του κόσμου, και έχοντας στο νου του την μορφή που ποθεί, ξεχνάει τους παρόντες και συναναστρέφεται με εκείνη· και κάθεται σαν στήλη χωρίς φωνή, χωρίς να καταλαβαίνει τίποτε από όσα γίνονται μπροστά στα μάτια του, αλλά είναι σκυμμένος ολόκληρος στο εσωτερικό του με τη φαντασία. Μιά τέτοια ψυχή ίσως ονομάζει ο Νόμος «αποκαθημένη»(Λευϊτ. 15, 33), που κάθεται μακριά από τις αισθήσεις και περιμαζεύει την ενέργειά της, χωρίς να αντιλαμβάνεται τίποτε απολύτως από τα εξωτερικά εξαιτίας της αισχρής φαντασίας που την κρατεί.

Αν λοιπόν αυτά κρατούν τόσο πολύ τον λογισμό εξαιτίας της εμπαθούς προσκολλήσεως σ' αυτά, και κάνουν τις αισθήσεις να είναι αργές, πόσο μάλλον ο έρωτας της κατά Θεόν φιλοσοφίας θα κάνει τον νου να απαρνηθεί τα αίσθητα και τις αισθήσεις και θα τον αρπάξει ψηλά στη θεωρία των νοητών; Εκείνος που κόβεται ή καίγεται, δεν μπορεί να σκεφτεί τίποτε εκτός από το πάθος που τον κατέχει, λόγω του πόνου· έτσι και εκείνος που σκέφτεται ο,τιδήποτε με εμπάθεια, δεν μπορεί να σκεφτεί τίποτε άλλο, γιατί το πάθος που κατέχει τη διάνοια έχει αφομοιώσει όλο το λογισμό του προς αυτό. Έτσι η οδύνη δεν επιτρέπει τον κόπο, ούτε η λύπη τη χαρά, ούτε η σκυθρωπότητα την ευθυμία. Ούτε πάλι ο εντατικός κόπος δέχεται την ηδονή. Ούτε η λύπη που κυρίευσε την ψυχή έχει ζευγμένη μαζί της τη χαρά. Ούτε η σκυθρωπότητα είναι ανακατεμένη με την ευθυμία. Αλλά τα αντίθετα πάθη αναιρούν το ένα το άλλο και δεν θα συνέλθουν ποτέ μαζί, ούτε θα κλίνουν σε φιλία, εξαιτίας της φυσικής αφίλιωτης έχθρας και αποξενώσεως.

Λοιπόν, την καθαρότητα της αρετής ας μην την θολώνουν οι σκέψεις των κοσμικών πραγμάτων, ούτε την ειλικρίνεια της θεωρίας να την ταράζουν σωματικές φροντίδες. Έτσι η εικόνα της αληθινής κατά Θεόν φιλοσοφίας θα λάμπει με την ομορφιά της και δε θα κατηγορείται από τους αυθάδεις, ούτε θα χλευάζεται εξαιτίας της απειρίας εκείνων που την αντιγράφουν, αλλά θα επαινείται· και αν όχι από τους ανθρώπους, αλλά βέβαια από τις ουράνιες δυνάμεις, ή από τον ίδιο το Χριστό, τον Κύριό μας. Από Αυτόν ζητούσαν και οι άγιοι τον έπαινο, όπως ο μέγας Δαβίδ που πάτησε την ανθρώπινη δόξα και ζητούσε από το Θεό τον έπαινο λέγοντας: «Από Σένα ο έπαινός μου»(Ψαλμ. 21, 26), και «Από τον Κύριο θα επαινεθεί η ψυχή μου»(Ψαλμ. 33, 3). Γιατί οι άνθρωποι πολλές φορές και από φθόνο κατηγορούν τα καλά, ο Θεός όμως και οι Άγγελοι που μας

βλέπουν από ψηλά κρίνουν απροσωπόληπτα τα πράγματα και βραβεύουν όχι τα φαινόμενα αλλά την αλήθεια. Αυτούς τους θεατές μας από ψηλά ας ευχαριστήσομε με την τερπνότητα των έργων μας. Για τους ανθρώπους, οι οποίοι ούτε μπορούν να ανταμείψουν τα καλά, ούτε να τιμωρήσουν τα κακά, δεν χρειάζεται πολύς λόγος, αν από φθόνο ή εμπάθεια συσκοτίζουν τα έργα της αρετής με ονόματα της κακίας και διαβάλλουν με πλανεμένες ασεβείς κατηγορίες τον άγιο βίο, που είναι γνωστός στον Θεό και τους Αγγέλους. Σ' εκείνους που έζησαν ενάρετα, θα αποδοθεί η αμοιβή των αιωνίων αγαθών κατά τον καιρό της ανταποδόσεως όχι από τη γνώμη των ανθρώπων, αλλά απ' αυτή την αλήθεια των έργων. Αυτά τα αιώνια αγαθά είθε να τα επιτύχομε όλοι, με τη χάρη και τη φιλανθρωπία του Κυρίου μας Ιησού Χριστού. Σ' Αυτόν και στο Θεό Πατέρα και το Άγιο Πνεύμα η δόξα, τώρα και πάντοτε και στους αιώνες των αιώνων. Αμήν.

ΑΓΙΟΣ ΔΙΑΔΟΧΟΣ ΦΩΤΙΚΗΣ

Σύντομη βιογραφία

Ο άγιος πατέρας μας Διάδοχος, που χρημάτισε επίσκοπος της Φωτικής στην Παλαιά Ήπειρο του Ιλλυρικού, ήταν παλαιός, πρν από τον 7ο αιώνα. Αυτό το συμπεραίνουμε από τα συγγράμματα του αγίου Μαξίμου, στα οποία αναφέρει κεφάλαια του Διαδόχου.

Ότι ήταν σοφός άνθρωπος που έλαμπε στην πράξη και στην θεωρία, μπορεί ο καθένας να το εννοήσει από τον λόγο του αυτό. Τον έχει συνθέσει άριστα έπειτα από φιλοσοφημένη πείρα πολλών ετών κι αφού έζησε πολλές θείες αναβάσεις μέσα στην καρδιά του. Τον διαίρεσε σε εκατό κεφάλαια και αποκάλυψε τις βαθύτατες μυστικές λειτουργίες της προσευχής με κάθε ακρίβεια· και αφού τον γέμισε πυκνά με λόγια της Αγίας Γραφής και με θεωρίες ακριβούς πνευματικής γνώσεως, ως δείγμα διδασκαλίας της ιερής νηπτικής εργασίας, αποτελούμενο από όλες τις αρετές, τον άφησε σε όλους σχεδόν τους έπειτ' από αυτόν νηπτικούς και θεοφόρους πατέρες.

Γι' αυτό πολλοί από αυτούς στα νηπτικά έργα τους συχνά αναφέρονται στα κεφάλαια αυτά, όπως σε ακριβείς πίνακες, και παραθέτουν αυτολεξεί μαρτυρίες από αυτά. Τα αναφέρει και ο ιερός Φώτιος (αναγν.201) λέγοντας: Αυτούς τους δέκα όρους ακολουθούν τα εκατό κεφάλαια· και είναι αυτός ο λόγος άριστα συγκροτημένος για τους ασκουμένους στην αρετή και για τους γυμνασμένους στις πράξεις της τελειότητας, χωρίς να περιέχει καμιά ασάφεια….Η Σύνοδος που έγινε με την παρουσία του Ανδρονίκου του Παλαιολόγου, ο Θεσσαλονίκης Γρηγόριος, ο Θεσσαλονίκης Συμεών, ο Σιναΐτης Γρηγόριος, ο αγιότατος Κάλλιστος, και άλλοι πολλοί, μαρτυρούν ότι ο λόγος αυτός είναι άμεμπτος.

Το εκατοστό κεφάλαιο, που γράφει ο Φώτιος, αν και φαίνεται επιλήψιμο, ο θείος Μάξιμος ωστόσο το απαλλάσσει από κάθε αμφιβολία, ερμηνεύοντας την έννοιά του σύμφωνα με τον ορθό σκοπό της ευσέβειας, καθώς φαίνεται εδώ στο τέλος των κεφαλαίων.

ΑΓΙΟΣ ΔΙΑΔΟΧΟΣ ΦΩΤΙΚΗΣ

‘Οροι

1. Όρος* της πίστεως είναι η απαθής σκέψη και κατανόηση του Θεού.

2. Όρος της ελπίδας είναι η αναχώρηση του νου προς τα ελπιζόμενα αγαθά.

3. Όρος της υπομονής είναι το να βλέπει κανείς με τα νοητά μάτια τόν αόρατο Θεό σαν ορατό μπροστά του, έχοντας αδιάλειπτη εγκαρτέρηση.

4. Όρος της αφιλαργυρίας είναι το να θέλει κανείς να μην έχει, όπως άλλοι επιθυμούν να έχουν.

5. Όρος της πνευματικής γνώσεως είναι το να αγνοεί κανείς τον εαυτό του, με το να βρίσκεται σε έκσταση στο Θεό.

6. Όρος της ταπεινοφροσύνης είναι το να φροντίζει να λησμονεί κανείς όλα τα καλά έργα του.

7. Όρος της αοργησίας είναι το να έχει κανείς μια μεγάλη επιθυμία να μην οργίζεται.

8. Όρος της αγνότητας είναι η παντοτινή αίσθηση ότι είναι κανείς ενωμένος με το Θεό.

9. Όρος της αγάπης είναι το να αισθάνεται κανείς ότι μεγαλώνει η αγάπη του προς εκείνους που τον υβρίζουν.

10. Όρος της τέλειας αλλοιώσεως που αισθάνεται κανείς από την ηδονή της αγάπης του στο Θεό, είναι το να νομίζει χαρά τη φρίκη του θανάτου.

* Όρος : όριο, τέρμα, κανόνας.

ΑΓΙΟΣ ΔΙΑΔΟΧΟΣ ΦΩΤΙΚΗΣ

Λόγος ασκητικός χωρισμένος σε 100 πρακτικά κεφάλαια πνευματικής γνώσεως και διακρίσεως

1. Από κάθε πνευματική θεωρία, αδελφοί, πρέπει να προηγείται η πίστη, η ελπίδα και η αγάπη· προπάντων όμως η αγάπη. Η πίστη και η ελπίδα διδάσκουν τον άνθρωπο να καταφρονεί τα ορατά υλικά αγαθά. Ενώ η αγάπη ενώνει την ψυχή με τις αρετές του Θεού, αναζητώντας τον Αόρατο με την νοερή αίσθηση.

2. Κατά φύσιν αγαθός είναι μόνον ο Θεός. Γίνεται και ο άνθρωπος αγαθός με την επιμέλεια της διαγωγής του μέσω του όντως αγαθού, δηλ. του Θεού. Και αλλάζει ο άνθρωπος και γίνεται αυτό που δεν είναι, δηλ. αγαθός, όταν η ψυχή με το να επιμελείται το καλό πλησιάζει τόσο το Θεό, όσο ενεργοποιείται η δύναμή της στο αγαθό. Γιατί λέει ο Κύριος: «Να γίνεστε αγαθοί και σπλαχνικοί, όπως ο Πατέρας σας στον ουρανό»(Λουκ. 6, 36).

3. Το κακό, ούτε φυσική ύπαρξη έχει, αλλ' ούτε και κανένας είναι εκ φύσεως κακός. Γιατί ο Θεός δεν έπλασε τίποτε κακό. Όταν κανείς επιθυμήσει το κακό, τότε το ανύπαρκτο αρχίζει και γίνεται υπαρκτό, όπως το θέλει εκείνος που το κάνει. Πρέπει λοιπόν με την επιμέλεια της μνήμης του Θεού, να αμελούμε τη συνήθεια του κακού. Γιατί είναι πιο δυνατή η φύση του καλού από τη συνήθεια του κακού. Και τούτο γιατί το καλό υπάρχει, ενώ το κακό δεν υπάρχει, παρά μόνο όταν το πράττομε.

4. Όλοι οι άνθρωποι είμαστε πλασμένοι κατ' εικόνα του Θεού. Το «καθ' ομοίωσιν» όμως το έχουν μόνον εκείνοι οι οποίοι με πολλή αγάπη υποδούλωσαν την ελευθερία τους στο Θεό· γιατί όταν δεν ανήκομε στους εαυτούς μας, τότε είμαστε όμοιοι με Εκείνον που μας συμφιλίωσε με τον εαυτό Του μέσω της αγάπης. Αυτό δεν μπορεί κανείς να το επιτύχει, αν δεν πείσει την ψυχή του να μην δελεάζεται από την εύκολη δόξα αυτού του κόσμου.

5. Αυτεξουσιότητα είναι η θέληση της λογικής ψυχής, η οποία στρέφεται αμέσως σε ό,τι θέλει. Αυτή πρέπει να την παρακινούμε να είναι έτοιμη πάντοτε να στρέφεται μόνο προς το αγαθό, ώστε πάντοτε με τις αγαθές έννοιες να αφανίζομε τη μνήμη του κακού.

6. Φως αληθινής γνώσεως είναι το να διακρίνομε χωρίς λάθος το καλό από το κακό. Τότε η οδός της αρετής, οδηγώντας το νου στο Θεό, τον Ήλιο της δικαιοσύνης, τον εισάγει σε άπειρο φως γνώσεως, ώστε πλέον να ζητεί φανερά και με θάρρος την αγάπη. Πρέπει λοιπόν με θυμό χωρίς οργή να αρπάζομε το δίκαιο από εκείνους που τολμούν να το υβρίζουν και να το καταπατούν. Γιατί ο ζήλος για την ευσέβεια μάχεται και νικά όχι με μίσος, αλλά με τον έλεγχο.

7. Ο πνευματικός λόγος πληροφορεί τη νοερή αίσθηση, γιατί προέρχεται από το Θεό με την ενέργεια της αγάπης. Γι' αυτό και δεν ταλαιπωρείται ο νους μας κατά τις θεολογικές του θεωρίες, επειδή δεν έχει τότε εκείνη τη φτώχεια που οδηγεί στην αναζήτηση νοημάτων, καθώς απλώνεται σε πνευματικές θεωρίες τόσο, όσο θέλει η ενέργεια της αγάπης. Καλό λοιπόν είναι πάντοτε να περιμένομε, με πίστη που την κινεί η αγάπη, τον φωτισμό του λόγου. Γιατί δεν υπάρχει στον κόσμο τίποτε φτωχότερο από το να φιλοσοφεί κανείς περί Θεού, χωρίς να έχει το φωτισμό του Θεού.

8. Όταν κάποιος είναι αφώτιστος, δεν πρέπει να καταπιάνεται με τα πνευματικά θέματα· αλλά και εκείνος που φωτίζεται πλούσια από την αγαθότητα του Αγίου Πνεύματος, δεν πρέπει να αρχίσει να ομιλεί γι' αυτά. Η φτώχεια στα πνευματικά φέρνει την άγνοια, αλλά και ο πλούτος δεν επιτρέπει την ομιλία. Γιατί τότε η ψυχή, μεθυσμένη από την αγάπη του Θεού, επιθυμεί μέσα στη σιωπή της να απολαμβάνει τη δόξα του Κυρίου. Ώστε πρέπει να παρατηρούμε πότε βρισκόμαστε σε μια μέση κατάσταση και τότε να μιλάμε για το Θεό. Αυτή η κατάσταση δίνει στην ψυχή ένα είδος λόγων γεμάτων από δόξα, ενώ η λαμπρότητα του θείου φωτισμού τρέφει με πίστη την πίστη εκείνου που λέει τους λόγους αυτούς, για να γευθεί πρώτος αυτός τον καρπό της θείας γνώσεως με την αγάπη.

Γιατί ο γεωργός που κοπιάζει πρέπει πρώτος να γεύεται τους καρπούς(Β΄ Τιμ. 2, 6).

9. Η σοφία και η γνώση είναι χαρίσματα του ενός Αγίου Πνεύματος. Το κάθε όμως χάρισμα ενεργεί με διάφορο τρόπο. «Σε άλλον δίνεται σοφία, σε άλλον γνώση, από το ίδιο Πνεύμα»(Α΄ Κορ. 12, 8), όπως μαρτυρεί και ο Απόστολος Παύλος. Και η γνώση ενώνει με την πείρα τον άνθρωπο με το Θεό, αλλά δεν κινεί την ψυχή σε λόγους για τα όντα. Γι' αυτό και μερικοί που ασκούν το μοναχικό βίο, φωτίζονται από τη γνώση με νοερή αίσθηση, αλλά η ψυχή τους δεν κινείται σε θείους λόγους. Η σοφία όμως, όταν δοθεί με φόβο σε κάποιον μαζί με τη γνώση (και αυτό είναι σπάνιο), φανερώνει τις ίδιες τις ενέργειες της θείας γνώσεως· γιατί η γνώση συνηθίζει να φωτίζει τον νου με την εμπειρία, ενώ η σοφία με τον πνευματικό λόγο. Τη γνώση την προξενεί η προσευχή και η πολλή ησυχία και η τέλεια αμεριμνία, ενώ τη σοφία την προξενεί η συνεχής μελέτη των λόγων του Θεού, που γίνεται χωρίς κενοδοξία· και προπάντων η χάρη του Θεού.

10. Όταν το θυμικό μέρος της ψυχής κινείται κατά των παθών, πρέπει να γνωρίζομε ότι είναι καιρός σιωπής, γιατί είναι ώρα αγώνα. Όταν κάποιος δει ότι η ταραχή εκείνη, με την προσευχή ή με την ελεημοσύνη και τη συμπάθεια, μεταβλήθηκε σε γαλήνη, τότε ας κινεί την ψυχή του στον έρωτα των λόγων του Θεού, ασφαλίζοντας όμως με το δεσμό της ταπεινοφροσύνης τα φτερά του νου. Γιατί αν κανείς δεν ταπεινώσει υπερβολικά τον εαυτό του με τέλεια καταφρόνηση, δεν μπορεί να ομιλεί για την μεγαλειότητα του Θεού.

11. Ο πνευματικός λόγος φυλάγει πάντοτε την ψυχή από την κενοδοξία, γιατί τη φωτίζει σε όλα τα μέρη της και την κάνει να μην έχει ανάγκη από ανθρώπινη τιμή. Γι' αυτό και φυλάγει τη διάνοια από φαντασίες, καθώς την αλλοιώνει και τη στρέφει ολόκληρη στην αγάπη του Θεού. Αντίθετα, ο λόγος της σοφίας του κόσμου παρακινεί πάντοτε τον άνθρωπο στη φιλοδοξία· επειδή δεν ικανοποιεί με νοερή αίσθηση την ψυχή, προξενεί στους οπαδούς του αγάπη για επαίνους, αφού είναι δημιούργημα κενόδοξων ανθρώπων. Θα γνωρίσομε λοιπόν την ενέργεια του θείου και πνευματικού λόγου χωρίς να πλανηθούμε, όταν δαπανούμε τις ώρες που δεν μιλάμε, σε σιωπή χωρίς μέριμνες και στη θερμή μνήμη του Θεού.

12. Εκείνος που αγαπά τον εαυτό του, δεν μπορεί να αγαπά το Θεό. Εκείνος που δεν αγαπά τον εαυτό του εξαιτίας του υπερβολικού πλούτου της αγάπης του Θεού, αυτός αγαπά το Θεό. Ο άνθρωπος αυτός δεν ζητεί ποτέ τη δική του δόξα, αλλά τη δόξα του Θεού. Γιατί εκείνος που αγαπά τον εαυτό του, ζητεί τη δική του δόξα· εκείνος όμως που αγαπά το Θεό, αγαπά την δόξα του Δημιουργού του. Είναι ιδίωμα της ψυχής που έχει πνευματική αίσθηση και αγαπά το Θεό, το να ζητεί πάντοτε την δόξα του Θεού σε όλες τις εντολές που πράττει και να ευχαριστείται στην δική της ταπείνωση. Γιατί στο Θεό πρέπει η δόξα για τη μεγαλοσύνη Του, ενώ στον άνθρωπο αρμόζει η ταπείνωση με την οποία γινόμαστε οικείοι του Θεού. Ό,τι και αν κάνομε, ας λέμε πάντοτε κι εμείς με χαρά για τη δόξα του Θεού, εκείνο που έλεγε ο άγιος Ιωάννης ο Βαπτιστής: «Εκείνος πρέπει να δοξάζεται, ενώ εμείς να μικραίνομε»(Ιω. 3, 30).

13. Γνωρίζω κάποιον, ο οποίος αγαπά τόσο πολύ το Θεό (και όμως πενθεί γιατί δεν τον αγαπά όσο θα ήθελε), ώστε η ψυχή του να βρίσκεται ακατάπαυστα σε μια τέτοια θερμή επιθυμία, ώστε ο Θεός να δοξάζεται από αυτόν, ενώ ο ίδιος να είναι σαν να μην υπάρχει. Ο ίδιος ούτε γνωρίζει ότι έχει τόση αγάπη προς το Θεό, ακόμα και όταν τον επαινούν. Και αυτό συμβαίνει, γιατί από την πολλή επιθυμία της ταπεινώσεως δεν εννοεί την αξία του, αλλά υπηρετεί το Θεό, όπως είναι νόμος για τους ιερείς· και από την πολλή αγάπη του προς τον Θεό, λησμονεί την αξία του, κρύβοντας στο βάθος της αγάπης του Θεού το καύχημά του γι' αυτή με πνεύμα ταπεινώσεως. Έτσι φαίνεται πάντοτε στον εαυτό του αχρείος δούλος, κατώτερος της αξίας του, από την επιθυμία της ταπεινώσεως. Αυτό πρέπει να το κάνομε κι εμείς και να αποφεύγομε κάθε τιμή και δόξα για χάρη του υπερβολικού πλούτου της αγάπης του Κυρίου, που τόσο μας αγαπά.

14. Εκείνος που αγαπά το Θεό με αίσθηση καρδιάς, εκείνος είναι γνώριμος του Θεού(Α΄ Κορ. 8, 3). Γιατί όσο περισσότερο δέχεται κανείς με αίσθηση ψυχής την αγάπη του Θεού, τόσο περισσότερο αυξάνει την αγάπη του στο Θεό. Ο άνθρωπος αυτός δεν παύει ποτέ με έναν σφοδρό έρωτα να επιθυμεί να γνωρίσει περισσότερο το Θεό, μέχρις ότου τον αισθανθεί και με αυτή την αίσθηση των οστών του. Δεν γνωρίζει πλέον τον εαυτό του, αλλά είναι ολόκληρος αλλοιωμένος από την αγάπη

του Θεού. Αυτός ο άνθρωπος βρίσκεται σ’ αυτό τον κόσμο, αλλά και δεν βρίσκεται σ’ αυτόν. Βρίσκεται σ’ αυτόν με το σώμα του, αλλά ζει με την αγάπη έξω από τον κόσμο, καθώς η ψυχή του κινείται ακατάπαυστα προς το Θεό. Καθώς λοιπόν καίγεται ολοένα η καρδιά του από τη φωτιά της αγάπης, κάποιος πόθος τον σπρώχνει να προσκολληθεί στο Θεό, μια και βγήκε έξω από την αγάπη του εαυτού του εξαιτίας της αγάπης προς το Θεό. «Είτε βγήκαμε από τον εαυτό μας, το κάναμε για το Θεό, λέει ο Απόστολος· είτε σωφρονούμε, το κάνομε για σας»(Β΄ Κορ. 5, 13).

15. Όταν αρχίσει κανείς να αισθάνεται πλουσιοπάροχα την αγάπη του Θεού, τότε αρχίζει να αγαπά με πνευματική αίσθηση και τον πλησίον. Αυτή είναι η αγάπη για την οποία μιλούν όλες οι Γραφές. Η κατά σάρκα φιλία πολύ εύκολα διαλύεται, όταν βρεθεί κάποια ασήμαντη αιτία, γιατί δεν είναι δεμένη με την πνευματική αίσθηση. Στον άνθρωπο όμως που στην ψυχή του ενεργεί ο Θεός, και αν συμβεί κάποιος ερεθισμός, δεν λύνεται ο δεσμός της αγάπης. Γιατί με την θερμότητα της αγάπης του Θεού η ψυχή ξαναθερμαίνει τον εαυτό της στο καλό και γρήγορα ξαναφέρνει μέσα της την αγάπη του πλησίον με πολλή χαρά, ακόμη και αν έχει υβρισθεί ή ζημιωθεί υπερβολικά από αυτόν· και με τη γλυκύτητα του Θεού εξουδετερώνει την πικρία της φιλονεικίας.

16. Κανένας δεν μπορεί να αγαπήσει το Θεό με αίσθηση καρδιάς, αν πρωτύτερα δεν τον φοβηθεί με όλη του την καρδιά. Γιατί η ψυχή φτάνει σ’ αυτή την αγάπη αφού εξαγνιστεί και μαλακώσει, κατά κάποιο τρόπο, με την ενέργεια του φόβου. Δεν μπορεί όμως κανείς να φτάσει στο φόβο του Θεού, με τον τρόπο που είπαμε, αν δεν εγκαταλείψει κάθε φροντίδα του βίου. Γιατί όταν ο νους βρεθεί σε πολλή ησυχία και αμεριμνία, τότε τον ενοχλεί ο φόβος του Θεού και τον καθαρίζει από κάθε γήινο, για να τον φέρει σε μεγάλη αγάπη της αγαθότητας του Θεού. Ώστε ο φόβος ανήκει σ’ εκείνους που βρίσκονται στο στάδιο του καθαρισμού από την αμαρτία και έχουν μια μέτρια αγάπη. Η τέλεια όμως αγάπη ανήκει σ’ εκείνους που έχουν ήδη καθαριστεί, οι οποίοι δεν έχουν φόβο· γιατί η τέλεια αγάπη διώχνει τον φόβο(Α΄ Ιω. 4, 18). Αλλά, και τα δύο —ο φόβος και η αγάπη— ανήκουν στους δικαίους μόνο, οι οποίοι με την ενέργεια του Αγίου Πνεύματος καλλιεργούν τις αρετές. Γι’ αυτό η Γραφή, αλλού λέει: «Φοβηθείτε τον Κύριο όλοι οι άγιοί Του»(Ψαλμ. 33, 10), κι αλλού λέει: «Αγαπήστε τον Κύριο όλοι οι όσιοί Του»(Ψαλμ. 30, 24)· για να μάθομε καλά ότι στους δικαίους που καθαρίζονται ακόμη, ανήκει ο φόβος του Θεού με μια μέτρια αγάπη, όπως είπαμε, ενώ η τέλεια αγάπη ανήκει σε όσους έχουν καθαριστεί. Σε αυτούς δεν υπάρχει ίχνος κανενός φόβου, αλλά ακατάπαυστη φλογερή αγάπη και προσκόλληση της ψυχής στο Θεό με την ενέργεια του Αγίου Πνεύματος, όπως λέει και ο προφήτης Δαβίδ: «Προσκολλήθηκε η ψυχή μου σε Σένα και σε ακολουθεί· με κράτησε το δεξί Σου χέρι»(Ψαλμ. 62, 9).

17. Τα σωματικά τραύματα, όταν μείνουν απεριποίητα και σκληρυνθούν, δεν αισθάνονται τα φάρμακα των γιατρών, ενώ όταν καθαριστούν, επηρεάζονται από την ενέργεια του φαρμάκου και θεραπεύονται γρήγορα. Έτσι και η ψυχή, όσο δεν την επιμελείται κανείς και είναι ολόκληρη σκεπασμένη από τη λέπρα της φιληδονίας, δεν μπορεί να αισθανθεί το φόβο του Θεού, και αν ακόμη κανείς ακατάπαυστα της μιλάει για το φοβερό δικαστήριο του Θεού. Όταν όμως αρχίσει με τη μεγάλη προσοχή και επιμέλεια να καθαρίζεται, τότε αισθάνεται σαν ζωοποιό φάρμακο το φόβο του Θεού, ο οποίος την καίει με τους ελέγχους της συνειδήσεως στη φωτιά της απάθειας. Έτσι σιγά-σιγά καθαρίζεται ώσπου να φτάσει στην τέλεια κάθαρση. Και όσο λιγοστεύει ο φόβος, τόσο πληθαίνει η αγάπη της, μέχρις ότου φτάσει στην τέλεια αγάπη, όπου καθώς είπαμε δεν υπάρχει φόβος, αλλά απάθεια που κατορθώνεται όλη με τη δόξα του Θεού. Ας είναι λοιπόν σ’ εμάς παντοτινό καύχημα καυχημάτων, πρώτα ο φόβος του Θεού και έπειτα η αγάπη, η οποία είναι η ολοκλήρωση της τελειότητας που νομοθετεί ο Χριστός.

18. Εκείνη η ψυχή που δεν έχει απαλλαχθεί από τις κοσμικές φροντίδες, ούτε το Θεό μπορεί να αγαπήσει πραγματικά, ούτε τον διάβολο να μισήσει όσο του αξίζει, γιατί έχει επάνω της τη μέριμνα του βίου που την κατασκεπάζει με το βάρος της. Γι’ αυτό ο νους δεν μπορεί να δικάσει με την κρίση του όσα οδηγούν στην αγάπη του Θεού ή στο μίσος του διαβόλου, ώστε να αποφασίσει χωρίς να πλανηθεί. Για τον καθένα λοιπόν είναι οπωσδήποτε χρήσιμη η αναχώρηση.

19. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της καθαρής ψυχής είναι λόγος χωρίς φθόνο, ζήλος χωρίς κακία και ακατάπαυστος έρωτας της δόξας του Θεού. Τότε και ο νους παραμένει μέσα στη διάνοιά του,

που έχει γίνει σαν ένα ολοκάθαρο μέσο κρίσεως, και διευθετεί με ακρίβεια τις πλάστιγγές του.

20. Πίστη χωρίς έργα και έργα χωρίς πίστη θ’ απορριφθούν εξίσου από το Θεό. Πρέπει ο πιστός να προσφέρει στον Κύριο πίστη που φανερώνεται με τα έργα. Ο πατέρας μας Αβραάμ δε θα δικαιωνόταν από την πίστη του(Ιακ. 2, 21), αν δεν πρόσφερε ως καρπό της στο Θεό το γιο του Ισαάκ(Γέν. 22, 1-19).

21. Εκείνος που αγαπά το Θεό, πιστεύει ειλικρινά και εκτελεί τα έργα της πίστεως μ’ ευσέβεια. Εκείνος όμως που πιστεύει μόνο, χωρίς να έχει αγάπη, και αυτή την πίστη που νομίζει ότι έχει, δεν την έχει. Η πίστη του είναι ελαφρή, γιατί δεν έχει το βάρος και τη δόξα της αγάπης. Άρα η συγκεφαλαίωση όλων των αρετών είναι η πίστη που γίνεται πράξη με την αγάπη(Γαλ. 5, 6).

22. Ο βυθός της πίστεως, όταν τον ερευνά κανείς με περιέργεια, αναταράζεται, ενώ όταν τον παρατηρεί κανείς με απλή και απονήρευτη διάθεση, μένει γαλήνιος. Και τούτο γιατί το βάθος της πίστεως μοιάζει με το νερό της λήθης, όπου λησμονούνται όλα τα κακά, και δεν επιτρέπει να το εξετάζει κανείς με περιέργεια. Ας πλέομε λοιπόν στο πέλαγος της πίστεως με απλότητα στη διάνοιά μας, για να μπορέσομε έτσι να φτάσομε στο λιμάνι του θελήματος του Θεού.

23. Κανείς δεν μπορεί να αγαπά ή να πιστεύει ειλικρινά, αν δεν έχει κατήγορο τη συνείδησή του. Όταν η συνείδησή μας είναι ταραγμένη από τους ελέγχους της, τότε ο νους δεν αφήνεται να αισθανθεί την ευωδία των υπερκοσμίων αγαθών, αλλά πέφτει σε αμφιβολία και διχάζεται. Και έχει θερμή επιθυμία γι’ αυτά, λόγω της προηγούμενης εμπειρίας της πίστεως, αλλά δεν μπορεί να τα φτάσει με την αγάπη και με αίσθηση της καρδιάς, εξαιτίας των ελέγχων της συνειδήσεως. Εντούτοις, αφού καθαρίσομε τους εαυτούς μας με θερμότερη προσοχή, με τη βοήθεια του Θεού, θα επιτύχομε το ποθούμενο με μεγαλύτερη πείρα.

24. Όπως οι αισθήσεις του σώματος μας παρακινούν με βίαιο τρόπο προς αυτά που μας φαίνονται καλά, έτσι και η αίσθηση του νου, όταν γευθεί τη θεία αγαθότητα, συνηθίζει να μας οδηγεί προς τα αόρατα αγαθά. Το καθένα από αυτά ορέγεται εκείνα με τα οποία συγγενεύει. Η ψυχή ως ασώματη επιθυμεί τα ουράνια αγαθά, ενώ το σώμα ως χώμα που είναι επιθυμεί την επίγεια απόλαυση. Λοιπόν, τότε θα δοκιμάσομε χωρίς πλάνη την άυλη αίσθηση, όταν μπορέσομε να λεπτύνομε την ύλη (το σώμα) με τους κόπους της ασκήσεως.

25. Η ενέργεια της θείας γνώσεως μας διδάσκει ότι μία φυσική αίσθηση υπάρχει στην ψυχή, αλλά λόγω της παρακοής του Αδάμ διαιρείται σε δύο ενέργειες. Επίσης ότι μία και απλή είναι η αίσθηση, η οποία δίνεται στην ψυχή από το Άγιο Πνεύμα. Αυτή την πνευματική αίσθηση κανείς δεν μπορεί να γνωρίσει, παρά μόνον εκείνοι που ελευθερώνονται με χαρά από τα καλά του βίου, για την ελπίδα των μελλόντων αγαθών, και με την εγκράτεια μαραίνουν κάθε όρεξη των σωματικών αισθήσεων. Μόνο σ’ αυτούς, λόγω της αμεριμνίας, ο νους κινείται μ’ ευρωστία και μπορεί να αισθάνεται, με τρόπο ανέκφραστο, την θεία αγαθότητα· και τότε, ανάλογα με την προκοπή του, ο νους μεταδίδει τη χαρά του και στο σώμα και αισθάνεται άπειρη αγαλλίαση καθώς δοξολογεί με αγάπη το Θεό. «Σ’ Αυτόν, λέει, έβαλε η καρδιά μου την ελπίδα της και βρήκα βοήθεια και ξαναβλάστησε η σάρκα μου· και με το θέλημά μου θα τον δοξολογήσω»(Ψαλμ. 27, 7). Η χαρά που έρχεται τότε στην ψυχή και στο σώμα είναι αλάνθαστη υπενθύμηση της αθάνατης ζωής.

26. Οι αγωνιζόμενοι πρέπει να διατηρούν πάντοτε ατάραχη τη διάνοιά τους, για να μπορεί ο νους να διακρίνει τους λογισμούς που περνούν απ’ αυτόν και τους καλούς που τους στέλνει ο Θεός, να τους αποθηκεύει στα ταμεία της μνήμης, ενώ τους κακούς και δαιμονικούς να τους απορρίπτει. Όταν η θάλασσα έχει γαλήνη, οι ψαράδες διακρίνουν τι κινείται ως κάτω στο βυθό και σχεδόν τίποτε δεν τους διαφεύγει από τις κινήσεις των ψαριών. Όταν όμως ταράζεται από τους ανέμους, κρύβει εξαιτίας της ταραχής όσα αφήνει να φαίνονται τον καιρό της γαλήνης· και βλέπομε τότε ανίσχυρη την τέχνη των ψαράδων. Το ίδιο συμβαίνει και με το νου που ασχολείται σε θείες θεωρίες, και μάλιστα όταν ταράζεται το βάθος της ψυχής από την άδικη οργή.

27. Πολύ λίγοι είναι εκείνοι που γνωρίζουν με ακρίβεια και διακρίνουν τα σφάλματά τους και των οποίων ο νους ποτέ δεν απομακρύνεται από τη μνήμη του Θεού. Τα μάτια μας, όταν έχουν την υγεία τους, μπορούν και βλέπουν τα πάντα, μέχρι και τα μικρά κουνούπια στον αέρα· ενώ αν

χάσουν την υγεία και τη διαύγειά τους κι αρχίσουν να βλέπουν θολά, τότε αν είναι κάτι μεγάλο μπροστά τους το βλέπουν αμυδρά, και τα μικρά δεν τα βλέπουν διόλου. Έτσι και η ψυχή, αν θεραπεύσει με τη μεγάλη προσοχή την αναπηρία που έχει υποστεί λόγω της φιλοκοσμίας της, τότε και τα πιο μικρά σφάλματά της τα θεωρεί πολύ μεγάλα, και χύνει δάκρυα ακατάπαυστα με πολλή ευχαριστία. Γιατί λέει η Γραφή: «Οι δίκαιοι θα δοξολογήσουν το όνομά Σου»(Ψαλμ. 139, 14). Αν όμως η ψυχή εξακολουθεί να έχει το κοσμικό φρόνημα, τότε και φόνο αν διαπράξει, ή κανένα άλλο αμάρτημα άξιο μεγάλης τιμωρίας, μόλις το αισθάνεται· ενώ τα μικρά αμαρτήματα ουδέ καν τα αντιλαμβάνεται, αλλά και ως κατορθώματα πολλές φορές τα νομίζει και δεν ντρέπεται η άθλια να τα διηγείται με καύχημα.

28. Μόνο το Άγιο Πνεύμα μπορεί να καθαρίσει το νου. Γιατί αν δεν μπει μέσα στο σπίτι ο δυνατός για να αφαιρέσει τα κλεμμένα και να δέσει τον κλέφτη(Λουκ. 11, 21-22), δεν ελευθερώνεται το λάφυρο. Πρέπει λοιπόν με κάθε τρόπο, και προπάντων με την ειρήνη της ψυχής, να αναπαύομε το Άγιο Πνεύμα, για να διατηρούμε το λυχνάρι της πνευματικής γνώσεως μέσα μας πάντοτε αναμμένο. Όταν αυτό αστράφτει ακατάπαυστα μέσα στα βάθη της ψυχής, τότε όχι μόνον είναι ολοφάνερες μέσα στο νου οι πικρές εκείνες και σκοτεινές προσβολές των δαιμόνων, αλλά και εξασθενούν υπερβολικά, επειδή ελέγχονται και φανερώνονται από το άγιο εκείνο και ένδοξο φως. Γι' αυτό ο Απόστολος λέει: «Μη σβήνετε το Πνεύμα»(Α΄ Θεσ. 5, 19), αντί να πει: «Μη λυπείτε με κακά έργα ή κακούς λογισμούς την αγαθότητα του Αγίου Πνεύματος, για να μη στερηθείτε το ακατανίκητο φως Του». Επειδή το Αιώνιο και Ζωοποιό Πνεύμα δεν σβήνεται, αλλά η λύπη Του, δηλαδή η αποστροφή Του, αφήνει τον νου του ανθρώπου σκυθρωπό και αφώτιστο από τη θεία γνώση.

29. Η φυσική αίσθηση της ψυχής, όπως είπα, είναι μια, ενώ οι αισθήσεις του σώματος είναι πέντε, ανάλογα με τις σωματικές μας ανάγκες, όπως μας διδάσκει το πανάγιο και φιλάνθρωπο Πνεύμα του Θεού. Αλλά και αυτή η μιά ψυχική αίσθηση διαιρείται ανάλογα με τις κινήσεις της ψυχής, λόγω του ολισθήματος του νου από την παρακοή των πρωτοπλάστων. Γι' αυτό, από τη μια πλευρά η ψυχή ακολουθεί το εμπαθές μέρος της αισθήσεως· και τότε αισθανόμαστε ευχαρίστηση για τα καλά του βίου. Αλλά όταν είμαστε σώφρονες, η ψυχή θέλγεται πολλές φορές από τη λογική και νοερή κίνηση της αισθήσεως· και τότε ο νους μας επιθυμεί να τρέχει προς τα ουράνια κάλλη. Αν λοιπόν συνηθίσομε να καταφρονούμε τα καλά του κόσμου, θα μπορέσομε να ενώσομε τη γήινη όρεξη της ψυχής με τη λογική και νοερή της διάθεση, με τη βοήθεια που δίνει η παρουσία του Αγίου Πνεύματος μέσα μας. Γιατί αν η θεότητά Του δεν καταφωτίσει με τις ενέργειές Του τα βάθη της ψυχής μας, δεν θα μπορέσομε να γευθούμε με αδιαίρετη αίσθηση το αγαθό, δηλαδή με ολόκληρη την ψυχική διάθεση.

30. Αίσθηση του νου είναι η ικανότητά του να διακρίνει με ακρίβεια όσα εξετάζει. Όταν έχομε υγιή την σωματική αίσθηση της γεύσεως, διακρίνομε χωρίς λάθος τα καλά από τα άνοστα φαγητά και ορεγόμαστε τα καλά. Έτσι και ο νους μας, όταν αρχίσει να κινείται υγιώς και χωρίς καμιά μέριμνα, τότε μπορεί να αισθάνεται πλουσιοπάροχα την θεϊκή παρηγοριά και να μην παρασύρεται ποτέ από δαιμονικές παρηγοριές. Το σώμα, όταν γεύεται γήινες νόστιμες τροφές, διατηρεί την εμπειρία της γεύσεως χωρίς να σφάλλει. Έτσι και ο νους όταν κατανικήσει το σαρκικό φρόνημα, μπορεί να γεύεται χωρίς κίνδυνο πλάνης την παρηγοριά του Αγίου Πνεύματος, όπως λέει η Γραφή: «Γευθείτε και δείτε ότι ο Κύριος είναι αγαθός»(Ψαλμ. 33, 9)· και με την ενέργεια της αγάπης να έχει αλησμόνητη την ανάμνηση αυτής της γεύσεως, για να διακρίνει χωρίς λάθος όσα δοκιμάζει, σύμφωνα με τα λόγια του Αποστόλου: «Προσεύχομαι η αγάπη σας να περισσεύει όλο και περισσότερο με επίγνωση και με κάθε αίσθηση, για να διακρίνετε σωστά τα ωφέλιμα»(Φιλιπ. 1, 9-10).

31. Όταν ο νους μας αρχίσει να αισθάνεται την παρηγοριά του Παναγίου Πνεύματος, τότε και ο σατανάς έρχεται μέσα στη νυκτερινή ησυχία, όταν κανείς έρθει σε ελαφρότατο ύπνο, και με κάποια αίσθηση που φαίνεται γλυκιά, παρηγορεί την ψυχή. Αν λοιπόν ο νους βρεθεί να κρατεί θερμά τη μνήμη του αγίου ονόματος του Κυρίου Ιησού και μεταχειρίζεται σαν όπλο το πανάγιο και ένδοξο αυτό όνομα, εγκαταλείπει ο πλάνος τη δολοπλοκία του, αλλά σηκώνει φανερό πόλεμο κατά της ψυχής. Από αυτό ο νους μαθαίνει με ακρίβεια την απάτη του πονηρού και αυξάνει περισσότερο την

πείρα του στη διάκριση.

32. Η παρηγοριά που δίνει το Άγιο Πνεύμα, έρχεται όταν το σώμα είναι ξύπνιο ή και όταν πρόκειται να παραδοθεί σε ελαφρό ύπνο, όταν κανείς με την θερμή μνήμη του Θεού, είναι σαν κολλημένος στην αγάπη Του. Η παρηγοριά όμως από τη σατανική πλάνη έρχεται όταν —καθώς είπα— ο αγωνιστής βρίσκεται σε λεπτό ύπνο, έχοντας μέτρια μνήμη του Θεού. Η πρώτη, επειδή προέρχεται από το Θεό, θέλει να παρηγορεί φανερά τους αγωνιστές της ευσέβειας με πολλή χαρά της ψυχής, αυξάνοντας την αγάπη. Η αντίθετη συνηθίζει να σπρώχνει την ψυχή προς την πλάνη και επιχειρεί με τον ύπνο του σώματος να απομακρύνει την αίσθηση του υγιούς νου από τη μνήμη του Θεού. Αν λοιπόν —όπως είπα— βρεθεί ο νους σε κατάσταση της συνεχούς μνήμης του Κυρίου Ιησού, διασκορπίζει τη φαινομενικά γλυκιά εκείνη αύρα του εχθρού και με χαρά προχωρεί στον εναντίον του πόλεμο, έχοντας ως όπλο, μαζί με την χάρη, και την πείρα που απέκτησε.

33. Αν η ψυχή, χωρίς καμιά αμφιβολία ή φαντασία, ανάβει στην αγάπη του Θεού, παρασύροντας με κάποιο τρόπο και το σώμα στο βάθος της ανέκφραστης εκείνης θείας αγάπης, είτε αυτό είναι ξύπνιο, είτε όταν, με τον τρόπο που προείπα, έρχεται σε ύπνο όπου ενεργεί η θεία χάρη, και δεν σκέφτεται τίποτε άλλο παρά μόνον το αντικείμενο της αγάπης, δηλαδή το Θεό, ας γνωρίζει ότι η τέτοια αγάπη είναι ενέργεια του Αγίου Πνεύματος. Καθώς ευφραίνεται ολόκληρη η ψυχή από την ανείπωτη εκείνη γλυκύτητα, τίποτε άλλο δεν μπορεί τότε να σκεφτεί, γιατί χαίρεται με ανυποχώρητη χαρά. Αν όμως, μέσα σ' αυτή την θεία ενέργεια, ο νους αισθανθεί και την παραμικρή αμφιβολία ή ακάθαρτη σκέψη, αν και κάνει χρήση του θείου Ονόματος για άμυνα και όχι μάλλον από αγάπη μόνο του Θεού, τότε πρέπει να εννοήσει ότι η παρηγοριά εκείνη προέρχεται από τον απατεώνα διάβολο και είναι χαρά επιφανειακή. Αυτή η χαρά είναι άγευστη και άτακτη και προξενείται από τον εχθρό που θέλει να νοθεύσει την ψυχή. Γιατί όταν δει το νου να καυχιέται για την πείρα της αισθήσεώς του, τότε, όπως προείπα, προκαλεί με αγαθοφανείς παρηγοριές την ψυχή. Έτσι αυτή παρασύρεται από την χαύνη και κάθυγρη εκείνη γλυκύτητα και δεν καταλαβαίνει την ένωση του πονηρού πνεύματος μαζί της. Από αυτό διακρίνομε το πνεύμα της αλήθειας από το πνεύμα της πλάνης. Είναι όμως αδύνατο να γευθεί κανείς με αίσθηση ψυχής τη θεία αγαθότητα ή να λάβει αισθητή πείρα της κακίας των δαιμόνων, αν δεν γνωρίσει με βεβαιότητα, ότι η χάρη έχει κατοικήσει στο βάθος του νου του, ενώ τα πονηρά πνεύματα βρίσκονται γύρω από τα μέλη της καρδιάς. Αυτό δε θέλουν ποτέ οι δαίμονες να το πιστεύουν οι άνθρωποι, για να μην οπλίζεται ο νους τους εναντίον τους με τη μνήμη του Θεού.

34. Άλλη είναι η φυσική αγάπη που έχει η ψυχή και άλλη εκείνη που έρχεται σ' αυτή με την ενέργεια του Αγίου Πνεύματος. Η πρώτη κινείται όταν θέλομε, ανάλογα με τη θέλησή μας, και γι' αυτό εύκολα λεηλατείται από τα πονηρά πνεύματα, όταν δεν κρατάμε με τη βία την αγαπητική μας προαίρεση. Η άλλη όμως που γίνεται από το Άγιο Πνεύμα, διεγείρει τόσο πολύ την ψυχή προς την αγάπη του Θεού, ώστε όλα τα μέρη της ψυχής να προσκολλώνται με ανέκφραστο τρόπο στην αγαθότητα του θείου πόθου, με μια απέραντη απλότητα διαθέσεως. Γιατί τότε ο νους, γεμάτος από την πνευματική ενέργεια, σαν να κυοφορεί, αναβλύζει κάποια πηγή αγάπης και χαράς.

35. Όπως η ταραγμένη θάλασσα γαληνεύει αν χύσομε λάδι, και νικιέται η τρικυμία από την παχύτητα του λαδιού, έτσι και η ψυχή μας, όταν λιπαίνεται από την αγαθότητα του Αγίου Πνεύματος, αισθάνεται μια γλυκιά γαλήνη και δέχεται με χαρά την ήττα της από την απαθή εκείνη και ανέκφραστη αγαθότητα του Αγίου Πνεύματος που την επισκιάζει, λέγοντας κατά τον προφήτη Δαβίδ: «Όμως, ψυχή μου, υποτάξου στο Θεό»(Ψαλμ. 61, 6). Τότε οσοιδήποτε πειρασμοί και αν σηκωθούν από τους πονηρούς δαίμονες εναντίον της ψυχής, αυτή μένει χωρίς οργή και γεμάτη από κάθε χαρά. Σ' αυτή την κατάσταση έρχεται κανείς και παραμένει, όταν καταγλυκαίνει ακατάπαυστα την ψυχή του με τον φόβο του Θεού. Στους αγωνιζόμενους για τη σωτηρία, ο φόβος του Κυρίου Ιησού φέρνει ένα είδος αγνισμού. «Γιατί ο φόβος του Κυρίου —λέει η Γραφή— είναι αγνός και μένει σ' όλους τους αιώνες»(Ψαλμ. 18, 10).

36. Όταν ακούει κανείς για αίσθηση του νου, να μη νομίζει ότι θα του φανερωθεί με ορατό τρόπο η δόξα του Θεού. Λέμε βέβαια, ότι όταν η ψυχή είναι καθαρή αισθάνεται τη θεία παρηγοριά και τη γεύεται κατά τρόπο ανέκφραστο· δεν φαίνεται όμως σ' αυτή κανένα από τα αόρατα, επειδή, όπως

λέει ο μακάριος Παύλος, στην παρούσα ζωή προχωρούμε με την πίστη, όχι με την όραση(Β΄ Κορ. 5, 6-7). Αν λοιπόν φανερωθεί σε κάποιον αγωνιστή φως ή κανένα σχήμα φωτεινό, να μην παραδεχτεί διόλου το δράμα αυτό. Αυτά είναι φανερή απάτη του πονηρού, τα οποία πολλοί τα παραδέχτηκαν από άγνοια και ξέφυγαν από το δρόμο της αλήθειας. Εμείς όμως γνωρίζομε ότι εφόσον μένομε στο φθαρτό σώμα μας, είμαστε μακριά από το Θεό, δηλαδή δεν είναι δυνατό να βλέπομε με τα μάτια μας ούτε Αυτόν, ούτε κανένα από τα επουράνια θαύματά Του.

37. Τα όνειρα που φανερώνονται στην ψυχή λόγω της αγάπης του Θεού, είναι κατά κάποιο τρόπο αλάθητα τεκμήρια της υγείας της. Γι' αυτό ούτε από το ένα σχήμα μεταβάλλονται σε άλλο, ούτε προκαλούν φόβο στην αίσθησή της, ούτε γελούν ή σκυθρωπιάζουν ξαφνικά, αλλά γεμάτα επιείκεια προσεγγίζουν την ψυχή και την γεμίζουν από πνευματική χαρά. Γι' αυτό και όταν ξυπνήσει το σώμα, με μεγάλο πόθο η ψυχή ζητεί τη χαρά του ονείρου. Οι φαντασίες όμως των δαιμόνων είναι σε όλα αντίθετες· ούτε στο ίδιο σχήμα παραμένουν, ούτε η μορφή τους είναι ατάραχη για πολύ. Γιατί η γαλήνη που δεν την έχουν εξαιτίας της προαιρέσεώς τους, αλλά τη μιμούνται μόνο από διάθεση να πλανήσουν την ψυχή, δεν μπορεί να μείνει σ' αυτούς για πολύ· αλλά λένε μεγάλα λόγια και πολλές απειλές και παίρνουν συχνά τη μορφή στρατιωτών και κάποτε ψάλλουν με κραυγές στην ψυχή. Από αυτά ο νους, όταν είναι καθαρός, αναγνωρίζει την παρουσία των δαιμόνων από τις φαντασίες και ξυπνά το σώμα· κάποτε και χαίρεται, γιατί μπόρεσε να εννοήσει την πανουργία τους. Γι' αυτό και μέσα στο όνειρο πολλές φορές τους ελέγχει, οπότε και τους προκαλεί μεγάλη οργή. Αλλά υπάρχουν και περιπτώσεις όπου και τα αγαθά όνειρα δεν προξενούν χαρά στην ψυχή, αλλά φέρνουν μια γλυκιά λύπη και δάκρυα χωρίς πόνο. Αυτό συμβαίνει σ' εκείνους που έχουν προκόψει σε πολλή ταπεινοφροσύνη.

38. Εμείς είπαμε σχετικά με τη διάκριση των καλών και των κακών ονείρων, όπως ακούσαμε από εκείνους που έχουν πείρα. Κι ας μας είναι αρκετό και χρήσιμο για την αρετή, το να μη δίνομε ολότελα πίστη σε καμιά φαντασία. Γιατί τα όνειρα δεν είναι παρά αντίτυπα ανεξέλεγκτων λογισμών ή —όπως προείπα— και εμπαιγμοί των δαιμόνων. Όποτε και αν μας σταλεί καμιά φορά από την αγαθότητα του Θεού κανένα όραμα και δεν το παραδεχτούμε, δεν θα οργιστεί γι' αυτό ο πολυπόθητος Κύριος Ιησούς εναντίον μας· γιατί γνωρίζει ότι αυτό το κάνομε από φόβο της πανουργίας των δαιμόνων. Αυτή η διάκριση που αναφέρθηκε προηγουμένως είναι ακριβής. Συμβαίνει όμως η ψυχή να μολυνθεί από μια ανεπαίσθητη αφορμή —κάτι από το οποίο νομίζω κανείς δεν εξαιρείται— και να χάσει την ακρίβεια της διαγνώσεως και τότε πιστεύει τα κακά όνειρα ως καλά.

39. Ας πάρομε ως παράδειγμα του ζητήματος αυτού, ένα δούλο που τον κάλεσε από την αυλή του σπιτιού ο κύριός του μιά νύχτα ύστερα από μακρά απουσία· και ο δούλος αρνήθηκε τελείως να ανοίξει την πόρτα, από φόβο μήπως παραπλανηθεί από την ομοιότητα της φωνής και γίνει προδότης της περιουσίας του κυρίου του ανοίγοντας σε κάποιον άλλο. Όταν ξημέρωσε, όχι μόνο δεν οργίστηκε ο κύριος εναντίον του δούλου, αλλά και πολύ τον επαίνεσε, γιατί και την φωνή του ακόμη την νόμισε απατηλή, για να μη χαθεί τίποτε από τα πράγματά του.

40. Δεν πρέπει κανείς να αμφιβάλλει ότι, όταν ο νους αρχίσει να δέχεται συχνά την ενέργεια του θείου φωτός, γίνεται ολόκληρος διαφανής, ώστε ο ίδιος να βλέπει το φως του πλουσιοπάροχα. Αυτό συμβαίνει όταν η δύναμη της ψυχής κατανικήσει τα πάθη και κυριαρχήσει πάνω τους. Όμως κάθε σχήμα που φανερώνεται στο νου, είτε σαν φως, είτε σαν φωτιά, προέρχεται από την πανουργία του εχθρού, όπως μας διδάσκει φανερά ο θείος Παύλος, λέγοντας ότι ο διάβολος μετασχηματίζεται σε άγγελο φωτός(Β΄ Κορ. 11, 14). Δεν πρέπει λοιπόν με μια τέτοια ελπίδα οραμάτων να διεξάγει κανείς τον ασκητικό βίο, μην τυχόν βρει ο σατανάς έτοιμη την ψυχή και την παρασύρει. Μόνη επιδίωξή μας ας είναι να αγαπήσομε το Θεό με κάθε αίσθηση ψυχής και με κάθε εσωτερική πληροφορία —δηλαδή με όλη την καρδιά και με όλη την ψυχή και με όλη τη διάνοια(Ματθ. 22, 37). Γιατί εκείνος στον οποίο η χάρη του Θεού ενεργεί σ' αυτό το βαθμό, παρόλο που ζει σ' αυτόν τον κόσμο, όμως βρίσκεται μακριά από τον κόσμο.

41. Η υπακοή έχει αναγνωριστεί ότι είναι η πρώτη ανάμεσα στις εισαγωγικές αρετές. Γιατί καταργεί την οίηση, δηλ. τη μεγάλη ιδέα που έχει κανείς για τον εαυτό του, και γεννά την

ταπεινοφροσύνη. Γι' αυτό, σ' εκείνους που την κρατούν με ευχαρίστηση γίνεται θύρα που οδηγεί στην αγάπη του Θεού. Επειδή αθέτησε την υπακοή ο Αδάμ, γλύστρησε στον Άδη. Αυτή την αρετή αγάπησε ο Κύριος και έγινε άνθρωπος οικονομώντας την δική μας σωτηρία. Μέχρι σταυρού και θανάτου υπάκουσε στον Πατέρα Του(Φιλιπ. 2, 6-8), αν και δεν ήταν διόλου κατώτερος από τη μεγαλοσύνη Εκείνου, για να καταργήσει το έγκλημα της ανθρώπινης παρακοής με τη δική Του υπακοή και να επαναφέρει στη μακάρια και αιώνια ζωή εκείνους που θα ζήσουν με υπακοή. Πρώτα λοιπόν για την υπακοή πρέπει να φροντίζουν εκείνοι που θέλουν να πολεμήσουν την οίηση του διαβόλου. Και αυτή με τον καιρό θα μας δείξει χωρίς λάθος όλους τους δρόμους των αρετών.

42. Η εγκράτεια είναι γενικό όνομα όλων των αρετών. Πρέπει λοιπόν εκείνος που εγκρατεύεται, δηλ. καλλιεργεί τις αρετές, να εγκρατεύεται σε όλα. Όταν αφαιρεθεί από τον άνθρωπο οιοδήποτε μέλος του, έστω και το ελάχιστο, τότε παραμορφώνεται ο άνθρωπος· έτσι και μιά μόνο αρετή αν παραμελήσει κανείς, καταστρέφει όλη την ομορφιά της εγκράτειας. Πρέπει λοιπόν να καλλιεργούμε όχι μόνο τις σωματικές αρετές, αλλά και εκείνες που μπορούν να καθαρίζουν τον εσωτερικό άνθρωπο. Ποιά η ωφέλεια σ' εκείνον που διατήρησε το σώμα του παρθένο, αν μολύνεται από τον δαίμονα της παρακοής; Ή πώς θα στεφανωθεί εκείνος που απέχει από τη γαστριμαργία και από κάθε σωματική επιθυμία, αλλά δε φροντίζει να νικήσει την οίηση και τη φιλοδοξία, ούτε ανέχεται την παραμικρή θλίψη; Γιατί στη μέλλουσα κρίση θα δοθεί ως αντιστάθμισμα στη πλάστιγγα το φως της δικαιοσύνης σε όσους έπραξαν τα έργα της δικαιοσύνης με πνεύμα ταπεινώσεως.

43. Όσοι αγωνίζονται για τη σωτηρία τους, πρέπει να φροντίζουν τόσο πολύ να μισούν όλες τις παράλογες επιθυμίες, ώστε να αποκτήσουν τη συνήθεια αυτού του μίσους. Την εγκράτεια όμως των τροφών πρέπει να την ασκούν προσέχοντας ώστε να μη φτάσουν να σιχαθούν καμιά απ' αυτές, γιατί κάτι τέτοιο είναι επικατάρατο και τελείως δαιμονικό. Δεν απέχομε από τις τροφές γιατί είναι κακές —μη γένοιτο· αλλά αποφεύγομε τις πολλές και απολαυστικές τροφές για να χαλιναγωγούμε τα μέλη της σάρκας που βρίσκονται σε έξαψη. Επίσης και για να μοιράζομε το περίσσευμα στους φτωχούς, κάτι που είναι γνώρισμα ειλικρινούς αγάπης.

44. Το να τρώμε και να πίνομε απ' όλα όσα μας παραθέτουν, ευχαριστώντας το Θεό, δεν είναι καθόλου αντίθετο με την πνευματική γνώση· γιατί όλα τα δημιουργήματα είναι πολύ καλά(Γέν. 1, 31). Το να απέχομε όμως ευχαρίστως από τα πολλά και ευχάριστα φαγητά, αυτό είναι δείγμα μεγαλύτερης πνευματικής διακρίσεως και γνώσεως. Αλλά δεν θα καταφρονήσομε ευχαρίστως τα ευχάριστα αυτού του κόσμου, αν με όλη μας την πνευματική αίσθηση και με πληροφορία καρδιάς δεν γευθούμε την γλυκύτητα του Θεού.

45. Όταν το σώμα είναι βαρύ από πολλά φαγητά, κάνει το νου δειλό και δυσκίνητο· ενώ όταν ατονεί από την μεγάλη εγκράτεια, κάνει το θεωρητικό μέρος της ψυχής να γίνεται σκυθρωπό και να αποφεύγει τους λόγους. Πρέπει λοιπόν να κανονίζομε τις τροφές ανάλογα με την κατάσταση του σώματος, ώστε όταν είναι υγιές να χαλιναγωγείται όπως πρέπει, και όταν είναι άρρωστο να περιθάλπεται με μέτρο. Γιατί δεν πρέπει να ατονεί στο σώμα ο αγωνιστής, αλλά να έχει την απαραίτητη αντοχή για τον αγώνα, ώστε και οι σωματικοί κόποι να συμβάλλουν ανάλογα στην κάθαρση της ψυχής.

46. Όταν η κενοδοξία μάς φλογίζει πολύ να επιδειχτούμε, βρίσκοντας αφορμή την επίσκεψη αδελφών ή ξένων, καλό είναι κατά τον χρόνο αυτό να αφήνομε τη συνηθισμένη δίαιτά μας. Έτσι θα διώξομε το δαίμονα άπρακτο και θα τον κάνομε να πενθεί περισσότερο για την επίθεση, και άριστα θα εκπληρώσομε τον νόμο της αγάπης, και με τη συγκατάβαση δεν θα φανερώσομε το μυστικό της εγκράτειας.

47. Η νηστεία είναι βέβαια αφορμή για καύχηση, αλλά όχι απέναντι στο Θεό. Είναι ένα εργαλείο που βοηθεί όσους θέλουν να αποκτήσουν σωφροσύνη. Δεν πρέπει λοιπόν οι αγωνιστές της ευσέβειας να έχουν μεγάλη ιδέα γι' αυτήν, αλλά μόνο να περιμένουν με πίστη στο Θεό, την εκπλήρωση του σκοπού τους. Οι τεχνίτες δεν καυχιούνται για τα εργαλεία της τέχνης τους ποτέ, αλλά περιμένει ο καθένας το αποτέλεσμα της προσπάθειάς του, για να δείξει με αυτό την ακρίβεια της τέχνης του.

48. Όταν η γη ποτίζεται με μέτρο, αποδίδει το σπόρο πολλαπλάσιο, ενώ όταν δέχεται υπερβολική βροχή, φέρνει μόνον αγκάθια και τριβόλια. Έτσι και η γη της καρδιάς, αν μεταχειριζόμαστε με μέτρο το κρασί παράγει καθαρά τα φυσικά σπέρματά της, και όσα σπείρονται σ' αυτήν από το Άγιο Πνεύμα τα παρουσιάζει θαλερά και πολύκαρπα. Αν όμως βραχεί πολύ από την πολυποσία, τότε όλοι οι λογισμοί της γίνονται αγκάθια και τριβόλια.

49. Όταν ο νους μας κολυμπά στο κύμα της πολυποσίας, όχι μόνο βλέπει εμπαθώς τις μορφές που του παρουσιάζουν στον ύπνο του οι δαίμονες, αλλά και ο ίδιος πλάθει ωραίες μορφές και με τη φαντασία του τις μεταχειρίζεται σαν ερωμένες του με πολύ πόθο. Γιατί όταν ζεσταίνονται από το κρασί τα συνουσιαστικά όργανα, κατ' ανάγκην ο νους δημιουργεί μέσα του ηδονικές παραστάσεις του πάθους. Πρέπει λοιπόν να μεταχειριζόμαστε το μέτρο, για να αποφύγομε την βλάβη του πλεονασμού. Γιατί όταν ο νους δεν έχει την ηδονή να τον σύρει στη ζωγραφιά της αμαρτίας, τότε μένει ολόκληρος χωρίς φαντασία και, το καλύτερο, χωρίς σαρκική επιθυμία.

50. Όλα τα φτιαχτά ποτά, τα οποία οι τεχνίτες αυτής της επινοήσεως τα ονομάζουν προπόματα (ορεκτικά), επειδή φαίνεται οδηγούν στην κοιλιά πλήθος φαγητών, δεν πρέπει να τα πίνουν εκείνοι που θέλουν να χαλιναγωγούν τα μέρη του σώματος που πυρώνονται. Γιατί αυτά τα ποτά όχι μόνον είναι επιβλαβή στα σώματα των αγωνιστών, αλλά και αυτή η παράλογη σύνθεσή τους επηρεάζει πολύ τη συνείδηση στην οποία ενεργεί ο Θεός. Τί είναι εκείνο που λείπει από το κρασί, ώστε να το ανακατώνομε με διάφορα γλυκαντικά και έτσι να εκθηλύνομε την ξηρότητά του;

51. Ο Κύριος μας Ιησούς Χριστός, ο Διδάσκαλος της ιερής ασκητικής ζωής, κατά το πάθος Του ποτίστηκε με ξύδι από αυτούς που υπηρετούσαν στις διαβολικές διαταγές, για να μας αφήσει —όπως νομίζω— σαφές παράδειγμα για τους ιερούς ασκητικούς αγώνες. Λέει δηλαδή ότι δεν πρέπει να μεταχειρίζονται τα ευχάριστα φαγητά και ποτά όσοι αγωνίζονται κατά της αμαρτίας, αλλά μάλλον να υποφέρουν με καρτερία την πικρότητα της μάχης. Ας προσθέσομε και το ύσσωπο στο σφουγγάρι της ύβρεως(Ιω. 19, 29), για να εννοήσομε τελείως το σχήμα της καθάρσεώς μας. Γιατί η δριμύτητα που έχει το ξύδι χαρακτηρίζει τους πνευματικούς αγώνες, ενώ η καθαρτική ιδιότητα του υσσώπου(Ψαλμ. 50, 9) την τελείωση.

52. Το να πηγαίνομε στο λουτρό, δεν μπορεί κανείς να το πει αμαρτωλό ή παράλογο. Το να απέχει όμως κανείς απ' αυτό για εγκράτεια, το θεωρώ δείγμα ανδρείας και πολλής σωφροσύνης. Γιατί ούτε χαλαρώνει το σώμα μας η ηδονική εκείνη υγρασία, ούτε ερχόμαστε στην ενθύμηση της άδοξης εκείνης γύμνιας του Αδάμ, για να φροντίσομε να σκεπάσομε για δεύτερη φορά την αισχύνη μας με φύλλα. Αυτό είναι πιο σημαντικό για μας, που πρόσφατα απαρνηθήκαμε την κακία του βίου και οφείλομε με την αγνότητα του σώματός μας να ενωθούμε με το κάλλος της σωφροσύνης.

53. Τίποτε δεν εμποδίζει να καλούμε γιατρούς όταν αρρωστήσομε. Επειδή έμελλε κάποτε από την πείρα του ανθρώπου να δημιουργηθεί η ιατρική, γι' αυτό προϋπήρχαν τα φάρμακα. Αλλά δεν πρέπει να έχομε σ' αυτούς την ελπίδα της θεραπείας μας, αλλά στον αληθινό σωτήρα μας και γιατρό Ιησού Χριστό. Αυτά τα λέω για κείνους που ζουν σε κοινόβια ή ασκούνται στις πόλεις, επειδή εξαιτίας των περιστάσεων που τους συμβαίνουν δεν έχουν ακατάπαυστη την ενέργεια της πίστεως μέσω της αγάπης, αλλά και για να μη πέφτουν σε κενοδοξία και πειρασμό διαβόλου· γιατί μερικοί από αυτούς ισχυρίζονται ότι δεν έχουν ανάγκη από γιατρούς. Αν όμως κανείς ζει τον αναχωρητικό βίο σε πιο ερημικά μέρη μαζί με δύο ή τρεις ομόφρονες αδελφούς, αυτός ας προσφέρει τον εαυτό του με πίστη μόνο στον Κύριο που θεραπεύει κάθε αρρώστια και κάθε αδιαθεσία(Ματθ. 4, 23), οποιαδήποτε ασθένεια και αν έχει. Γιατί έχει αρκετή παρηγοριά στις ασθένειες, μετά τον Κύριο, την ερημία. Γι' αυτό και ουδέποτε του λείπει η ενέργεια της πίστεως, επειδή δεν έχει και που να δείξει την αρετή της υπομονής, διαθέτοντας την ερημιά σαν καλό παραπέτασμα από την κενοδοξία. Γι' αυτό ο Κύριος «κατοικίζει μονοτρόπους εν οίκω»(Ψαλμ. 67, 7) (δηλ. τους μεμονωμένους και απροστάτευτους τους προστατεύει και τους εγκαθιστά σε σπίτι με ευτυχία).

54. Όταν δυσανασχετούμε για τις σωματικές ασθένειες που μας συμβαίνουν, πρέπει να γνωρίζομε ότι η ψυχή μας είναι ακόμη υποδουλωμένη στις επιθυμίες του σώματος. Γι' αυτό και επειδή επιθυμεί την υλική καλοπέραση, ούτε να φύγει θέλει από τα καλά της ζωής, αλλά και στενοχώρια

μεγάλη νομίζει το να μη μπορεί, όταν αρρωστήσει, να απολαμβάνει τα ωραία πράγματα του βίου. Αν όμως δέχεται ευχαρίστως τις στενοχώριες της αρρώστιας, τότε φανερώνεται ότι δεν είναι μακριά από τα σύνορα της απάθειας. Γι' αυτό και τον θάνατο τότε τον περιμένει με χαρά, ως αφορμή αληθινής ζωής.

55. Η ψυχή δεν μπορεί να επιθυμήσει να χωριστεί από το σώμα, αν η διάθεσή της δεν γίνει ανεξάρτητη από τον αέρα αυτό (δηλ. το σώμα). Όλες οι αισθήσεις του σώματος είναι αντίθετες στην πίστη, επειδή αναφέρονται στα παρόντα· ενώ η πίστη υπόσχεται τη μεγαλοπρέπεια των μελλόντων αγαθών. Δεν πρέπει λοιπόν εκείνος που αγωνίζεται για τη σωτηρία του να νοσταλγεί ποτέ δένδρα φουντωμένα και σκιερά, ή πηγές με καλά τρεχούμενα νερά, ή λειβάδια με άνθη, ή ωραία σπίτια, ή και συγγενικές συναναστροφές, ούτε να θυμάται επιδείξεις σε γιορταστικές, αν τύχει, συγκεντρώσεις· αλλά να χρησιμοποιεί τα αναγκαία της ζωής με ευχαριστία και να νομίζει τον βίο σαν κάποιο αλλόκοτο δρόμο, που δεν διαθέτει καμιά σαρκική απόλαυση. Έτσι μόνον περιορίζοντας τη διάνοιά μας, θα την κατευθύνομε ολόκληρη στο δρόμο που οδηγεί στα αιώνια.

56. Η όραση και η γεύση διασκορπίζουν τη μνήμη της καρδιάς, όταν τις χρησιμοποιούμε υπέρμετρα. Παράδειγμα η Εύα. Εκείνη, όσο δεν έβλεπε το δένδρο της εντολής με ευχαρίστηση, θυμόταν με επιμέλεια τη θεϊκή διαταγή. Γι' αυτό και σκεπαζόταν ακόμη με τα φτερά του θείου έρωτα και απ' αυτό δεν γνώριζε την γυμνότητά της. Όταν όμως είδε με ευχαρίστηση το δένδρο και το άγγιξε με μεγάλη επιθυμία και έφαγε με κάποια μεγάλη ηδονή τον καρπό, ευθύς στράφηκε στη σωματική ένωση, γιατί ενώθηκε με το πάθος καθώς ήταν γυμνή. Έδωσε όλη την επιθυμία της στην απόλαυση των παρόντων και παρέσυρε με τον φαινομενικά ωραίο καρπό και τον Αδάμ στο δικό της φταίξιμο. Γι' αυτό δύσκολα πλέον ο ανθρώπινος νους μπορεί να θυμάται το Θεό ή τις εντολές Του. Εμείς λοιπόν ας προσηλώνομε τον νου μας πάντοτε στο βάθος της καρδιάς μας, έχοντας ακατάπαυστη τη μνήμη του Θεού, και ας ζούμε σαν τυφλοί στον απατηλό και ψεύτικο αυτό βίο. Γιατί γνώρισμα πνευματικής φιλοσοφίας είναι το να διατηρούμε πάντοτε χωρίς φτερά τον έρωτα των ορατών. Αυτό διδάσκει και ο πολυπαθέστατος 'Ιώβ λέγοντας: «Γνωρίζει ο Θεός ότι η καρδιά μου δεν ακολούθησε τα μάτια μου»(Ιώβ 31, 7). Πράγματι, αυτό είναι γνώρισμα πάρα πολύ μεγάλης εγκράτειας.

57. Εκείνος που διατρίβει πάντοτε μέσα στην καρδιά του, απομακρύνεται από όσα θεωρούνται ωραία στη ζωή. Γιατί καθώς ζει πνευματικά, δεν μπορεί να γνωρίζει τις επιθυμίες της σάρκας(Γαλ. 5, 16). Ο άνθρωπος αυτός περιφέρεται λοιπόν μέσα στο φρούριο των αρετών έχοντας τις ίδιες τις αρετές ως θυρωρούς που φυλάγουν την πόλη της αγνότητας. Γι' αυτό μένουν άπρακτες οι εναντίον του μηχανές των δαιμόνων, ακόμη και αν φτάσουν μέχρι τις θύρες, δηλ. τις φυσικές αισθήσεις, τα βέλη του σαρκικού έρωτα.

58. Όταν η ψυχή αρχίσει να μην επιθυμεί τα ωραία της γης, τότε δημιουργείται σ' αυτήν ένα πνεύμα ακηδίας, που δεν την αφήνει μήτε να υπηρετεί με ευχαρίστηση στη διακονία του λόγου, μήτε να έχει δυνατή επιθυμία των μελλόντων αγαθών. Αλλά και αυτή την πρόσκαιρη ζωή την παρουσιάζει τελείως άχρηστη, γιατί δεν μπορεί να έχει κανένα έργο που να είναι άξιο της αρετής. Και αυτήν ακόμη την πνευματική γνώση την εξευτελίζει με τον ισχυρισμό ότι έχει δοθεί και σε πολλούς άλλους ή ότι δεν μας υπόσχεται τίποτε τέλειο. Αυτό το πάθος που κάνει την ψυχή χλιαρή και νωθρή, θα το αποφύγομε αν περιορίσομε τη διάνοιά μας μέσα σε στενά όρια, ώστε να προσηλωνόμαστε στη μνήμη του Θεού. Μόνο με τον τρόπο αυτό ο νους θα επιστρέψει στην προηγούμενη θερμότητα και θα μπορέσει να απομακρυνθεί από την παράλογη αυτή αλλοίωση.

59. Πάντως απαιτεί από μας ο νους, όταν του φράξομε με τη μνήμη του Θεού όλες τις διεξόδους, κάτι να του δώσομε να κάνει που να ικανοποιεί την ενεργητικότητά του. Πρέπει λοιπόν να του δίνομε μόνο το «Κύριε Ιησού» για την ολοκληρωτική εκπλήρωση του σκοπού μας. Γιατί κανείς δεν μπορεί να πει «Κύριος Ιησούς» χωρίς το φωτισμό του Αγίου Πνεύματος(Α΄ Κορ. 12, 3). Πρέπει όμως ο νους να μελετά αδιάκοπα τα λόγια αυτά μέσα στα βάθη του, ώστε να μην ξεφεύγει σε διάφορες φαντασίες. Όσοι μελετούν ακατάπαυστα στο βάθος της καρδιάς τους το άγιο και ένδοξο τούτο όνομα, αυτοί μπορούν να βλέπουν κάποτε και το φως του νου τους. Και τούτο επειδή, όταν αυτό το άγιο όνομα κρατείται με πολλή επιμονή από τη διάνοια, κατακαίει όλη την ακαθαρσία που

σκεπάζει την ψυχή· και αυτό η ψυχή το αισθάνεται έντονα, γιατί ο Θεός μας είναι φωτιά που κατακαίει(Δευτ. 4, 24). Και με αυτό ο Κύριος προσκαλεί την ψυχή σε μεγάλη αγάπη της δόξας Του. Γιατί όταν πολυκαιρίσει το ένδοξο και πολυπόθητο αυτό όνομα με τη μνήμη του νου στη θέρμη της καρδιάς, μας προξενεί οπωσδήποτε συνήθεια να αγαπούμε την αγαθότητά Του, χωρίς να υπάρχει πια κανένα εμπόδιο. Αυτό είναι το πολύτιμο μαργαριτάρι(Ματθ. 13, 46), το οποίο μπορεί κανείς να αποκτήσει αφού πουλήσει όλη την περιουσία του, και για την εύρεση του οποίου να έχει μια ανέκφραστη χαρά.

60. Άλλη είναι η προκαταρκτική και άλλη η τέλεια χαρά. Η πρώτη δεν είναι αμέτοχη φαντασίας, ενώ η δεύτερη έχει τη δύναμη της ταπεινοφροσύνης. Ανάμεσα σ' αυτές υπάρχει μια λύπη ανάμικτη με αγάπη του Θεού και δάκρυ χωρίς πόνο. Γιατί όπου υπάρχει πλήθος σοφίας, εκεί υπάρχει και πλήθος γνώσεως· κι εκείνος που λαμβάνει περισσότερη γνώση, προσθέτει αίσθημα πόνου(Εκκλ. 1, 18). Γι' αυτό λοιπόν πρέπει με την προκαταρκτική χαρά να κληθεί η ψυχή στους ασκητικούς και πνευματικούς αγώνες στην αρχή, και έπειτα να ελεγχθεί και να κριθεί από την αλήθεια του Αγίου Πνεύματος για όσα κακά έχει κάνει, ή και για όσα φαντασμένα ακόμη κάνει. Γιατί λέει η Γραφή: «Με ελέγχους για την ανομία του, διόρθωσες (Κύριε) τον άνθρωπο, και έλιωσες σαν αράχνη την ψυχή του»(Ψαλμ. 38, 12). Κι αφού η ψυχή δοκιμαστεί από το θείο έλεγχο, σαν να μπήκε σε ένα καμίνι, τότε θα δεχτεί την ενέργεια της χαράς χωρίς φαντασίες μέσα στη θερμή μνήμη του Θεού.

61. Όταν η ψυχή ταράζεται από οργή, ή θολώνεται από μέθη, ή ενοχλείται από φοβερή λύπη, δεν μπορεί ο νους να κρατήσει τη μνήμη του Κυρίου Ιησού, ακόμη και αν κανείς τον βιάζει. Γιατί όπως είναι σκοτισμένος από την σκληρότητα των παθών, χάνει την πνευματική του αίσθηση. Γι' αυτό η επιθυμία της ευχής δεν έχει πού να τυπώσει τη σφραγίδα της, ώστε ο νους να διατηρεί αλησμόνητα τα λόγια της ευχής, επειδή η μνήμη της διάνοιας σκληραίνει από την ωμότητα των παθών. Αν όμως η ψυχή είναι ελεύθερη από αυτά τα πάθη, ακόμη και αν για λίγο λησμονήσει το ποθούμενο όνομα, αμέσως ο νους μεταχειρίζεται την ενεργητικότητά του και ξαναπιάνει γερά το πολυπόθητο εκείνο και σωτήριο θήραμα. Γιατί τότε η ψυχή έχει την ίδια τη θεία χάρη που μελετά και κράζει μαζί της το «Κύριε Ιησού», όπως μια μητέρα διδάσκει στο βρέφος της το όνομα «πατέρα» και το επαναλαμβάνει μαζί του μέχρις ότου το συνηθίσει να φωνάζει «πατέρα» ακόμη και όταν κοιμάται, αντί να λέει ο,τιδήποτε άλλο από αυτά που συνηθίζουν τα βρέφη. Γι' αυτό ο Απόστολος λέει: «Έτσι και το Πνεύμα μάς βοηθεί και μας στηρίζει στην ασθένειά μας· γιατί δε γνωρίζομε τι να προσευχηθούμε όπως πρέπει, αλλά το ίδιο το Πνεύμα μεσιτεύει για χάρη μας και μας εμπνέει στεναγμούς που δεν εκφράζονται με λόγια»(Ρωμ. 8, 26). Επειδή εμείς είμαστε νήπια απέναντι στην τελειότητα της προσευχητικής αρετής, έχομε πάντοτε ανάγκη από τη βοήθεια του Πνεύματος, το οποίο με την ανέκφραστη γλυκύτητά Του συγκεντρώνει και γλυκαίνει όλους τους λογισμούς μας και μας κατευθύνει ώστε να κινηθούμε με ολόκληρη τη διάθεσή μας στη μνήμη και την αγάπη του Θεού και Πατέρα μας. Γι' αυτό, όπως πάλι λέει ο θεσπέσιος Παύλος, με την παρακίνηση του Αγίου Πνεύματος, όταν Αυτό μας διδάσκει να ονομάζομε ακατάπαυστα το Θεό Πατέρα, λέμε: «Αββά, Πατέρα»(Ρωμ. 8, 15).

62. Ο θυμός, περισσότερο από τα άλλα πάθη, ταράζει και συγχύζει την ψυχή· κάποτε όμως και την ωφελεί πολύ. Γιατί όταν τον μεταχειριζόμαστε χωρίς ταραχή κατά των ασεβών ή ασελγών για να σωθούν ή να ντραπούν, τότε προσθέτομε πραότητα στην ψυχή μας, γιατί συμβαδίζομε με το σκοπό της δικαιοσύνης και της αγαθότητας του Θεού. Αλλά και το γυναικώδες φέρσιμο της ψυχής πολλές φορές το μετατρέπομε σε αρρενωπό, όταν οργιστούμε πολύ κατά της αμαρτίας. Και δεν πρέπει να αμφιβάλλομε ότι, όταν βρισκόμαστε σε πολλή αθυμία, αν αγανακτήσομε πνευματικά κατά του δαίμονα της φθοράς, υψωνόμαστε πάνω από την καύχηση του θανάτου. Για να μας διδάξει αυτό ο Κύριος, δύο φορές αγανάκτησε κατά του θανάτου και τάραξε τον εαυτό Του, αν και χωρίς ταραχή μπορούσε να κάνει ό,τι ήθελε, και έτσι ανάστησε τον Λάζαρο(Ιω. 11, 33-38). Ώστε, νομίζω ότι ο φρόνιμος θυμός δόθηκε ως όπλο δικαιοσύνης στην ανθρώπινη φύση από τον δημιουργό Θεό. Αν η Εύα χρησιμοποιούσε αυτό το όπλο κατά του φιδιού, δεν θα νικιόταν από την εμπαθή εκείνη ηδονή. Γι' αυτό, νομίζω ότι εκείνος που μεταχειρίζεται από ζήλο προς την ευσέβεια με σύνεση τον θυμό, θα βρεθεί οπωσδήποτε καλύτερος στη ζυγαριά των ανταποδόσεων από εκείνον που λόγω δυσκινησίας του νου δε θυμώνει ποτέ. Αυτός ο δεύτερος φαίνεται ότι έχει αγύμναστο τον ηνίοχο

των ανθρωπίνων φρενών, ενώ ο πρώτος τρέχει πάντοτε στον αγώνα καθισμένος στα άλογα της αρετής και περνά ανάμεσα από τις δαιμονικές παρατάξεις, γυμνάζοντας το τέθριππο άρμα της εγκράτειας με φόβο Θεού. Αυτό το άρμα η Γραφή το ονομάζει «άρμα Ισραήλ»(Δ΄ Βασ. 2, 11) στην ανάληψη του θείου Ηλιού, επειδή στους Ιουδαίους πρώτους φαίνεται ότι μίλησε με διάφορους τρόπους ο Θεός για τις τέσσερις αρετές (φρόνηση, σωφροσύνη, δικαιοσύνη και ανδρεία). Γι' αυτό και πάνω σε άρμα πυρός αναλήφθηκε ο μέγας αυτός μαθητής της σοφίας· καθώς νομίζω, χρησιμοποίησε φρόνιμα ως άλογα του άρματος τις αρετές του, καθώς τον άρπαξε το Πνεύμα στο φύσημα της πύρινης αύρας.

63. Εκείνος που έγινε μέτοχος αγίας γνώσεως και γεύθηκε την γλυκύτητα του Θεού, ούτε να δικάζει πρέπει ποτέ, ούτε δίκη να κινεί εναντίον κανενός, και αν ακόμη του αφαιρέσει κανείς αυτά τα ρούχα που φορεί. Γιατί η δικαιοσύνη των αρχόντων του κόσμου τούτου είναι πολύ κατώτερη από τη δικαιοσύνη του Θεού, ή μάλλον δεν είναι τίποτε απέναντι στη δικαιοσύνη του Θεού. Γιατί ποιά διαφορά υπάρχει ανάμεσα στα τέκνα του Θεού και στα τέκνα του κόσμου, αν όχι η δικαιοσύνη των τελευταίων να είναι ατελής σε σύγκριση με τη δικαιοσύνη των πρώτων; Και έτσι το πρώτο λέγεται ανθρώπινο δίκαιο, και το δεύτερο, θεία δικαιοσύνη. Έτσι και ο Κύριος Ιησούς, ούτε όταν τον κακολογούσαν απαντούσε με ύβρεις, ούτε όταν έπασχε απειλούσε(Α΄ Πέτρ. 2, 230, αλλά και την αφαίρεση των ενδυμάτων Του την υπέμενε σιωπηλός(Ματθ. 27, 28) και υπέφερε πόνους και οδύνες για χάρη της σωτηρίας μας(Ησ. 53, 4). Και το μεγαλύτερο, παρακαλούσε τον Πατέρα για χάρη εκείνων που τον κακοποιούσαν(Λουκ. 23, 34). Οι άνθρωποι όμως του κόσμου δεν παύουν να δικάζονται, αν δεν πάρουν από τους αντίδικους τα πράγματα που ζητούν, και κάποτε με το παραπάνω, παίρνοντας και τους τόκους πριν από το χρέος, ώστε το δίκαιό τους να γίνεται αρχή μεγάλης αδικίας.

64. Άκουσα μερικούς ευλαβείς να λένε ότι δεν πρέπει να επιτρέπομε στους τυχόντες να αρπάζουν εκείνα που έχομε για τον εαυτό μας ή για ανακούφιση των φτωχών, για να μη γινόμαστε με την ανεξικακία μας αφορμή αμαρτίας σ' εκείνους που μας αδικούν, και μάλιστα αν είναι χριστιανοί. Αυτό όμως δεν είναι τίποτε άλλο, παρά να θέλομε τα πράγματά μας για τον εαυτό μας και μάλιστα με παράλογη πρόφαση. Γιατί αν εγκαταλείψω την προσευχή και την προσοχή της καρδιάς μου και αρχίσω να φιλονεικώ μ' εκείνους που με αδικούν, σε λίγο θ' αρχίσω να συχνάζω στα προαύλια των δικαστηρίων, και έτσι γίνεται φανερό ότι εκείνα που διεκδικώ, τα θεωρώ ανώτερα από τη σωτηρία μου, για να μην πω και από αυτή τη σωτήρια εντολή του Κυρίου. Γιατί πώς θα ακολουθήσω την ευαγγελική προσταγή, που διατάζει να μη ζητώ τα πράγματά μου από εκείνον που μου τα αφαιρεί(Λουκ. 6, 30), αν δεν υπομείνω με χαρά, κατά τον Απόστολο, τη διαρπαγή των υπαρχόντων μου(Εβρ. 10, 34); Ακόμη και αν πάρει κανείς πίσω με δίκη όσα του άρπαξαν, δεν ελευθερώνει τον πλεονέκτη από την αμαρτία, επειδή τα φθαρτά δικαστήρια δεν περιορίζουν το άφθαρτο δικαστήριο του Θεού. Γιατί ο αίτιος κάποιου κακού πρέπει να ικανοποιήσει εκείνους τους νόμους, με τους οποίους δικάζεται και απολογείται. Ώστε είναι καλό να υπομένομε τη βία εκείνων που μας αδικούν και να προσευχόμαστε γι' αυτούς ώστε με τη μετάνοια και όχι με την ανταπόδοση όσων μας άρπαξαν, να απαλλαγούν από την κατηγορία της πλεονεξίας. Γιατί αυτό θέλει η δικαιοσύνη του Θεού, αυτόν τον πλεονέκτη και όχι αυτό που άρπαξε να ελευθερώσομε από την αμαρτία με τη μετάνοια.

65. Είναι πρέπον και πολύ ωφέλιμο, όταν εννοήσομε βαθιά το δρόμο της ευσέβειας, αμέσως να πουλήσομε τα υπάρχοντά μας και τα χρήματα να τα μοιράσομε στους φτωχούς σύμφωνα με την εντολή του Κυρίου(Ματθ. 19, 21), και όχι με την πρόφαση ότι θέλομε να κάνομε διαρκώς τις εντολές, να παρακούμε τη σωτήρια αυτή εντολή. Γιατί απ' αυτό θα προέλθει σ' εμάς η καλή αμεριμνία και η πενία που δεν την επιβουλεύεται κανένας, που βρίσκεται ανώτερη από κάθε αδικία και δίκη, καθώς δε θα έχομε πλέον υλικά αγαθά που ανάβουν την όρεξη των πλεονεκτών. Θα μας σκεπάσει τότε περισσότερο από τις άλλες αρετές η ταπεινοφροσύνη, και θα μας αναπαύσει γυμνούς από όλα στους κόλπους της, όπως η μητέρα περιθάλπει στην αγκαλιά της το παιδάκι της, όταν λόγω της νηπιακής απλότητάς του ξεντυθεί και πετάξει μακριά τα ρούχα του, καθώς από την πολλή ακακία του ευχαριστιέται πιο πολύ να είναι γυμνό, παρά ντυμένο με ποικίλα φορέματα. Γιατί λέει η Γραφή: «Ο Κύριος φυλάγει τα νήπια· έγινα ταπεινός και με έσωσε»(Ψαλμ. 114, 6).

66. Σύμφωνα με όσα έχομε θα μας ζητήσει δίχως άλλο ο Κύριος λόγο για την ελεημοσύνη, όχι με όσα δεν έχομε(Β΄ Κορ. 8, 12). Αν λοιπόν εκείνο που είχα να δώσω σε πολύν καιρό, το δαπανήσω μέσα σε λίγο για το φόβο του Θεού, για ποιό πράγμα τότε θα κατηγορηθώ, αφού δεν έχω τίποτε; Αλλά θα ρωτήσει κανείς, πώς θα ελεηθούν στο εξής εκείνοι οι φτωχοί που συνήθισαν να ελεούνται από εμάς; Ας μάθει αυτός που ρωτάει, να μην κατηγορεί το Θεό με την πρόφαση της φιλοχρηματίας του. Γιατί δεν θα σταματήσει ο Θεός να οικονομεί όπως πάντοτε το πλάσμα του· ούτε πριν δώσει ο ένας και ο άλλος ελεημοσύνη στους φτωχούς, αυτοί στερούνταν τροφή και σκεπάσματα. Καλό λοιπόν είναι, μόλις λάβομε τη βαθιά γνώση του θείου θελήματος, να απορρίψομε με καλή διαχείριση το ανόητο φρόνημα και καύχημα του πλούτου, αφού μισήσομε τις επιθυμίες μας, γιατί αυτό σημαίνει το να μισήσομε την ίδια μας την ψυχή(Λουκ. 14, 26). Έτσι δεν θα χαιρόμαστε ότι σκορπίζομε τα χρήματά μας, και θα ταπεινώσομε πάρα πολύ την ψυχή μας, ότι δεν κάνομε κανένα καλό. Επειδή όσο έχομε χρήματα, χαιρόμαστε υπερβολικά (αν μας κινεί αγαθή διάθεση) όταν τα διασκορπίζομε, πιστεύοντας ότι υπηρετούμε με ιλαρότητα το θείο θέλημα. Όταν όμως εξαντλήσομε τα χρήματα, τότε μας έρχεται πολύ μεγάλη λύπη και ταπείνωση, γιατί δεν εκτελούμε καμιά πράξη αρετής. Από αυτό λοιπόν, επιστρέφει στον εαυτό της η ψυχή με πολλή ταπείνωση, και εκείνο που δεν μπορεί να αποκτά κάθε ημέρα με την ελεημοσύνη, το αποκτά με την κοπιαστική προσευχή, την υπομονή και την ταπεινοφροσύνη. Γιατί λέει η Γραφή: «Ο φτωχός και ο άπορος θα δοξάσουν Κύριε το όνομά Σου»(Ψαλμ. 73, 21). Ούτε και το χάρισμα της θεολογίας δίνεται από το Θεό, αν δεν απορρίψει κανείς από πάνω του όλα τα υπάρχοντά του για χάρη της δόξας του Ευαγγελίου του Θεού, για να αναγγέλλει με τη φτώχεια που αγαπά ο Θεός, τον πλούτο της βασιλείας του Θεού. Αυτά ακριβώς εννοεί ο Δαβίδ, που είπε: «Έχεις ετοιμάσει για τον φτωχό με την αγαθότητά Σου, Θεέ μου»· και συμπλήρωσε: «Ο Κύριος θα δώσει λόγο σε όσους ευαγγελίζονται με δύναμη πολλή»(Ψαλμ. 67, 11-12).

67. Όλα τα χαρίσματα του Θεού είναι πολύ καλά και ικανά να παρέχουν κάθε αγαθότητα. Κανένα όμως άλλο δεν ανάβει και δεν κινεί την καρδιά στην αγάπη της αγαθότητάς Του, όσο η θεολογία. Γιατί με το να είναι πρώιμο γέννημα της χάρης του Θεού, χαρίζει τα μεγαλύτερα δώρα στην ψυχή. Πρώτα μάς πείθει να καταφρονούμε με χαρά τη φιλία του κόσμου, επειδή έχομε αντί για φθαρτές επιθυμίες τον ανεκλάλητο πλούτο των λόγων του Θεού. Έπειτα φωτίζει το νου μας με την φωτιά της θείας αλλοιώσεως και έτσι τον κάνει να επικοινωνεί με τα λειτουργικά πνεύματα, τους αγγέλους. Όσοι λοιπόν έχομε προετοιμάσει γι’ αυτό τις ψυχές μας, ας ποθούμε ειλικρινά την αρετή της θεολογίας την ωραία, που θεωρεί τα πάντα, που προξενεί κάθε αμεριμνία, που τρέφει το νου με τα λόγια του Θεού μέσα στη λάμψη του ανέκφραστου φωτός, που έχει ενώσει —για να μην πολυλογώ— τη λογική ψυχή με το Θεό Λόγο σε μια ένωση αχώριστη, όπως είχαν εξαγγείλει οι άγιοι προφήτες. Και έτσι η θεολογία που οδηγεί τις ψυχές σαν νύμφες στο Θεό, εναρμονίζει και στους ανθρώπους —ω του θαύματος— φωνές που υμνούν το Θεό και ψάλλουν με δύναμη τα θαυμαστά έργα Του.

68. Ο νους μας τις πιο πολλές φορές στην προσευχή δυσανασχετεί, γιατί η αρετή της προσευχής του επιβάλλει να συγκεντρώνεται και να περιορίζεται πολύ· ενώ στη θεολογία με χαρά δίνει τον εαυτό του, επειδή είναι πλατιά και απεριόριστα τα αντικείμενα των θείων θεωριών. Για να μην του επιτρέπομε λοιπόν να θέλει να λέει πολλά ή να πετά υπέρμετρα με χαρά, ας ασχολούμαστε κυρίως με την προσευχή και την ψαλμωδία και την ανάγνωση των Γραφών. Αλλά να μην παραβλέπομε και τις διδασκαλίες των λόγιων ανδρών, των οποίων η πίστη φανερώνεται από τους λόγους τους. Με τον τρόπο αυτό θα εμποδίσομε το νου να αναμίξει δικά του λόγια μαζί με τα λόγια της χάρης, ή να πέσει σε κενοδοξία παρασυρμένος από την πολλή χαρά και πολυλογία. Αλλά και στον καιρό της θεωρίας θα τον προφυλάξομε από κάθε φαντασία και όλες σχεδόν τις σκέψεις του θα κάνομε να συνοδεύονται από δάκρυα. Γιατί όταν αναπαύεται κατά τον καιρό της ησυχίας και αισθάνεται γλυκύτητα, και μάλιστα από το γλυκασμό της ευχής, όχι μόνον ξεφεύγει τους κινδύνους που αναφέραμε, αλλά και ανανεώνεται περισσότερο στο να κινείται με δύναμη και χωρίς κόπο στις θείες θεωρίες· εκτός του ότι θα προοδεύει στη θεωρία της διακρίσεως με μεγάλη ταπείνωση. Πλην όμως πρέπει να γνωρίζομε ότι υπάρχει και προσευχή που ξεπερνά κάθε πλάτος· αυτή όμως είναι για κείνους μόνο που με κάθε πνευματική αίσθηση και εσωτερική πληροφορία είναι γεμάτοι από τη

θεία χάρη.

69. Η χάρη στην αρχή συνηθίζει να καταλάμπει με το φως της την ψυχή με πολλή αίσθηση. Όσο όμως προχωρούν οι αγώνες, ενεργεί κυρίως με άγνωστο τρόπο τα μυστήριά της στην ψυχή που θεολογεί. Στην πρώτη περίπτωση ενεργεί έτσι, για να μας τοποθετήσει χαρούμενους πάνω στο δρόμο των θείων θεωριών, καθώς καλούμαστε από την άγνοια στη γνώση. Στο μέσο όμως των αγώνων θέλει να φυλάξει την πνευματική γνώση μας μακριά από την κενοδοξία. Πρέπει λοιπόν να λυπούμαστε με μέτρο σαν εγκαταλειμμένοι, ώστε να ταπεινωθούμε περισσότερο και να υποταχθούμε στη δόξα του Κυρίου, αλλά και να χαιρόμαστε όταν πρέπει, παίρνοντας φτερά από την αγαθή ελπίδα. Όπως η πολλή λύπη φέρνει την ψυχή σε απελπισία και απιστία, έτσι και η πολλή χαρά φέρνει σε οίηση την ψυχή· και λέω για κείνους που είναι ακόμη πνευματικά νήπιοι. Γιατί μεταξύ του φωτισμού και της εγκαταλείψεως είναι η πείρα, και μεταξύ της λύπης και της χαράς, η ελπίδα. Λέει η Γραφή: «Με πολλή υπομονή ανέμενα τον Κύριο και μου έδωσε την προσοχή Του»(Ψαλμ. 40, 1)· και πάλι: «Όσο το πλήθος των θλίψεών μου μέσα στην καρδιά μου, τόσες οι παρηγοριές Σου γέμισαν ευφροσύνη την ψυχή μου»(Ψαλμ. 93, 19).

70. Όταν ανοίγονται συνεχώς οι πόρτες των λουτρών, βγαίνει γρήγορα η θερμότητα έξω. Έτσι και η ψυχή όταν θέλει να λέει πολλά, ακόμη και καλά, διασκορπίζει με τη φωνή της τη μνήμη του Θεού. Γι’ αυτό ο νους στερείται τις καίριες και ωφέλιμες σκέψεις και γίνεται ενοχλητικός μιλώντας στους τυχόντες για τους ανόητους λογισμούς του, καθώς δεν έχει πλέον το Άγιο Πνεύμα που διατηρεί την ψυχή χωρίς φαντασίες. Και τούτο, γιατί το Αγαθό Πνεύμα αποφεύγει την πολυλογία, επειδή είναι ξένο από κάθε ταραχή και φαντασία. Καλή λοιπόν είναι η σιωπή που γίνεται στον κατάλληλο καιρό, γιατί είναι μητέρα πολύ σοφών εννοιών.

71. Πολλά πάθη ενοχλούν στην αρχή την ψυχή που θεολογεί. Έτσι μας διδάσκει ο ίδιος ο λόγος της πνευματικής γνώσεως. Περισσότερο από όλα, ο θυμός και το μίσος. Κι αυτό το παθαίνει όχι τόσο από τους δαίμονες που προκαλούν τα πάθη αυτά, όσο από τη δική της προκοπή. Ενόσω η ψυχή συμπαρασύρεται από το φρόνημα του κόσμου, και αν ακόμη δει το δίκαιο οπωσδήποτε να καταπατείται από κάποιους, μένει ασυγκίνητη και ατάραχη. Γιατί με το να φροντίζει για τις δικές της επιθυμίες, δεν νοιάζεται για τη δικαιοσύνη του Θεού. Όταν όμως αρχίσει να κυριαρχεί πάνω στα πάθη της, τόσο με την καταφρόνηση των παρόντων, όσο και με την αγάπη του Θεού, δεν υποφέρει ούτε στο όνειρό της να βλέπει να παραβιάζεται το δίκαιο, αλλά οργίζεται κατά των αδίκων και ταράζεται μέχρις ότου τους δει να επιστρέφουν και να αναγνωρίζουν την αδικία τους. Γι’ αυτό τους άδικους τους μισεί, ενώ τους δίκαιους τους υπεραγαπά. Γιατί, οπωσδήποτε το μάτι της ψυχής παύει πια να παρασύρεται, όταν το παραπέτασμά της, δηλ. το σώμα, φτάσει σε μεγάλη λεπτότητα με την εγκράτεια. Αλλά από το να μισεί κανείς τους άδικους, είναι πολύ καλύτερο να κλαίει την αναισθησία τους. Αν και είναι άξιοι μίσους οι άδικοι, αλλά η ευσέβεια θέλει, η ψυχή που αγαπά το Θεό, να μην ενοχλείται από μίσος. Γιατί όσο υπάρχει μίσος στην ψυχή, δεν ενεργεί σ’ αυτήν η πνευματική γνώση.

72. Ο θεολόγος που ευφραίνεται και θερμαίνεται στην ψυχή από τα λόγια του Θεού, φτάνει με τον καιρό σε μεγάλα μέτρα απάθειας. Γιατί λέει η Γραφή: «Τα λόγια του Κυρίου είναι αγνά, είναι ασήμι που πυρακτώθηκε και δοκιμάστηκε σε κλίβανο»(Ψαλμ. 11, 7). Ενώ ο γνωστικός, αυτός δηλ. που έχει πνευματική γνώση, στηρίζεται στην πρακτική πείρα και κυριαρχεί στα πάθη. Γεύεται ωστόσο και ο θεολόγος, αν διαθέσει πιο ταπεινά τον εαυτό του, την γνωστική πείρα· αλλά και ο γνωστικός γεύεται και αυτός λίγο από την θεωρητική αρετή, αν διατηρεί καθαρό το διακριτικό μέρος της ψυχής, τη διάκριση. Γιατί και τα δύο χαρίσματα δεν συμβαίνει να βρίσκονται εξ ολοκλήρου στον καθένα, για να θαυμάζει ο καθένας τον άλλο για κείνο στο οποίο ο ίδιος είναι ελλιπής και να ταπεινοφρονούν με ζήλο για την αρετή. Γι’ αυτό και ο Απόστολος λέει: «Στον ένα δίνεται από το Πνεύμα λόγος σοφίας, και στον άλλο λόγος γνώσεως από το ίδιο Πνεύμα»(Α΄ Κορ. 12, 8).

73. Όταν η ψυχή βρίσκεται σε αφθονία των φυσικών της καρπών, τότε και την ψαλμωδία εκτελεί με μεγάλη φωνή και θέλει φωναχτά μάλλον να προσεύχεται. Όταν όμως δέχεται την ενέργεια του Αγίου Πνεύματος, τότε ψάλλει με άνεση και γλυκύτητα και προσεύχεται μόνο μέσα στην καρδιά.

Στην πρώτη περίπτωση ακολουθεί μια φαντασμένη χαρά· στη δεύτερη περίπτωση ακολουθεί πνευματικό δάκρυ και κατόπιν μια ήρεμη και χαρούμενη ψυχική διάθεση. Επειδή με τη μέτρια φωνή, η μνήμη του Θεού μένει θερμή και προξενεί στην καρδιά έννοιες ήπιες και κατανυκτικές. Εκεί βλέπομε πράγματι το σπόρο της προσευχής να σπέρνεται με δάκρυα στη γη της καρδιάς με την ελπίδα της χαράς του θερισμού(Ψαλμ. 125, 6). Όταν ωστόσο μάς κατέχει πολλή βαρυθυμία, πρέπει λίγο δυνατότερα να ψάλλομε, ανακρούοντας τους φθόγγους της ψυχής με τη χαρά της ελπίδας, μέχρις ότου διαλυθεί το βαρύ αυτό σύννεφο με τους ανέμους της μελωδίας.

74. Όταν η ψυχή γνωρίσει καλά τον εαυτό της, τότε πηγάζει μια θερμότητα αγάπης του Θεού. Γιατί, επειδή δεν συγχύζεται από τις μέριμνες του βίου, γεννά μέσα της κάποιο θείο έρωτα για την ειρήνη, που ζητά τον Θεό της ειρήνης. Αλλά η διάθεση αυτή γρήγορα διασκορπίζεται, ή γιατί οι αισθήσεις παρασύρουν τη μνήμη του Θεού, ή επειδή η φύση εξαντλεί γρήγορα το δικό της αγαθό, λόγω πνευματικής πενίας. Γι’ αυτό και οι σοφοί των Ελλήνων, εκείνο που νόμιζαν ότι κατορθώνουν με την εγκράτεια, δεν το είχαν όπως έπρεπε, επειδή ο νους τους δεν δεχόταν την ενέργεια της παντοτινής και αληθινής σοφίας του Θεού. Η θέρμη όμως που προξενείται στην καρδιά από το Άγιο Πνεύμα, είναι ειρηνική και συνεχής και προσκαλεί όλα τα μέρη της ψυχής στον πόθο του Θεού. Ούτε ανεμίζεται έξω από την καρδιά, αλλά μέσω της καρδιάς ευφραίνει ολόκληρο τον άνθρωπο με απέραντη αγάπη και χαρά. Πρέπει λοιπόν, αφού κατανοήσομε την φυσική θέρμη της ψυχής μας, να φτάσομε σ’ αυτή τη θέρμη του Αγίου Πνεύματος. Γιατί η φυσική αγάπη αποτελεί γνώρισμα της φύσεως που είναι υγιής λόγω της εγκράτειας· δεν μπορεί όμως αυτή να οδηγήσει το νου στην απάθεια, όπως η πνευματική αγάπη.

75. Ο αέρας που μας περιβάλλει, όταν φυσά στην κτίση ο βορριάς, είναι καθαρός, γιατί αυτός ο άνεμος έχει κάποια λεπτή φύση που προξενεί καθαρότητα· ενώ όταν φυσά ο νοτιάς, γίνεται κάπως πυκνός, επειδή η ομιχλώδης φύση αυτού του ανέμου συγκεντρώνει τα σύννεφα, με τα οποία συγγενεύει, και καλύπτει όλη τη γη. Έτσι και η ψυχή, όταν δέχεται την ενέργεια της πνοής του Αληθινού και Αγίου Πνεύματος, βρίσκεται έξω από την δαιμονική ομίχλη· ενώ όταν δέχεται το σφοδρό φύσημα του πνεύματος της πλάνης, σκεπάζεται ολόκληρη από τα σύννεφα της αμαρτίας. Πρέπει λοιπόν με όλη μας τη δύναμη να στρέφομε πάντοτε την πρόθεσή μας προς την καθαριστική και ζωοποιό αύρα του Αγίου Πνεύματος, δηλαδή προς εκείνο το Πνεύμα που είδε να έρχεται από τον Βορρά με το φως της γνώσεως ο προφήτης Ιεζεκιήλ(Ιεζ. 1, 4). Έτσι θα μένει πάντοτε καθαρό το θεωρητικό κυρίως μέρος της ψυχής, ώστε να ασχοληθούμε χωρίς κίνδυνο πλάνης με τις θείες θεωρίες, βλέποντας τα σχετικά με το θείο φως μέσα σ’ ένα φωτεινό αέρα. Αυτό είναι το φως της αληθινής γνώσεως.

76. Μερικοί νόμισαν ότι η χάρη και η αμαρτία μαζί, δηλαδή το Πνεύμα της αλήθειας και το πνεύμα της πλάνης, κρύβονται στο νου όσων βαπτίζονται. Γι’ αυτό λένε ότι το ένα προτρέπει το νου στα καλά, και το άλλο αμέσως στα αντίθετα. Εγώ όμως, από τις θείες Γραφές και από τη δική μου νοερή αίσθηση, κατάλαβα ότι πριν από το άγιο Βάπτισμα, από έξω η χάρη παρακινεί την ψυχή προς τα καλά, ενώ ο σατανάς είναι φωλιασμένος στα βάθη της ψυχής, προσπαθώντας να φράξει όλες τις διεξόδους προς το αγαθό. Από τη στιγμή του βαπτίσματος, ο διάβολος διώχνεται έξω και η χάρη μπαίνει μέσα στην ψυχή. Γι’ αυτό, όπως πριν από το Βάπτισμα κυριαρχούσε η πλάνη πάνω στην ψυχή, έτσι μετά κυριαρχεί η αλήθεια. Αλλά και μετά το Βάπτισμα ο σατανάς ενεργεί εναντίον της ψυχής όπως και πριν, και τις περισσότερες φορές και χειρότερα. Όχι όμως πως συνυπάρχει με τη χάρη —μη γένοιτο! αλλά θολώνει το νου με την γλυκύτητα των παράλογων ηδονών εξαιτίας της χαυνότητας του σώματος. Αυτό γίνεται κατά παραχώρηση του Θεού, με σκοπό, αφού περάσει ο άνθρωπος από την τρικυμία και τη φωτιά της δοκιμασίας, τότε να απολαύσει (αν θέλει) το αγαθό. Όπως λέει η Γραφή: «Περάσαμε μέσα από φωτιά και νερό, και μας έβγαλες σε τόπο αναψυχής»(Ψαλμ. 65, 12).

77. Η χάρη, όπως είπα, από εκείνη την στιγμή που βαπτιζόμαστε, κρύβεται στο βάθος του νου, αλλά κρύβει την παρουσία της από την αίσθησή του. Όταν αρχίσει κανείς με όλη τη διάθεσή του να αγαπά το Θεό, τότε με κάποιο ανέκφραστο τρόπο, η χάρη μέσω της αισθήσεως του νου μεταδίδει στην ψυχή ένα μέρος των αγαθών της. Απ’ αυτό, εκείνος που θέλει με ασφάλεια να κρατήσει αυτό που βρήκε —τη χάρη—, επιθυμεί με μεγάλη χαρά να χάσει όλα τα υλικά αγαθά για να αποκτήσει

πράγματι το χωράφι, όπου βρήκε τον κρυμμένο θησαυρό(Ματθ. 13, 44) της ζωής. Όταν αποχωριστεί κανείς από όλο τον πλούτο του βίου, τότε βρίσκει τον τόπο όπου είναι κρυμμένη η χάρη του Θεού, γιατί ανάλογα με την προκοπή της ψυχής, και το θείο δώρο φανερώνει στο νου την αγαθότητά του. Όμως τότε παραχωρεί ο Κύριος να πειράζεται η ψυχή περισσότερο από τους δαίμονες, για να την διδάσκει κατάλληλα τη διάκριση του καλού και του κακού και να την φέρνει σε μεγαλύτερη ταπείνωση, λόγω της μεγάλης αισχύνης που προκαλούν οι δαιμονικοί λογισμοί στην ψυχή, όταν αυτή είναι στο στάδιο της καθάρσεως.

78. Είμαστε πλασμένοι κατ' εικόνα Θεού ως προς την νοερή κίνηση της ψυχής, ενώ το σώμα είναι σαν σπίτι της ψυχής. Με τη παράβαση του Αδάμ, όχι μόνο λερώθηκαν οι γραμμές της εικόνας που είχε η ψυχή, αλλά και το σώμα υπέπεσε στη φθορά. Γι' αυτό ο άγιος Λόγος του Θεού σαρκώθηκε και έγινε άνθρωπος και μας χάρισε το νερό του αγίου Βαπτίσματος, ως Θεός, για να αναγεννηθούμε. Η αναγέννηση αυτή γίνεται με το νερό με την ενέργεια του Αγίου και Ζωοποιού Πνεύματος· και αμέσως καθαριζόμαστε κατά την ψυχή και κατά το σώμα, αν βέβαια προσερχόμαστε στο Θεό με όλη μας τη διάθεση. Τότε το Άγιο Πνεύμα κατοικεί μέσα μας, ενώ η αμαρτία εξορίζεται από Αυτό. Γιατί δεν είναι δυνατό, αφού η ψυχή είναι μία και απλή κατά τον χαρακτήρα της, να βρίσκονται σ' αυτήν δύο πρόσωπα, όπως νόμισαν μερικοί. Όταν η θεία χάρη προσαρμόζει τον εαυτό της με απέραντη στοργή στις γραμμές του «κατ' εικόνα», ως προκαταβολή της ομοιώσεως με το Θεό, που μπορεί να χωρέσει το πρόσωπο του σατανά; Αφού μάλιστα δεν υπάρχει καμιά επικοινωνία του φωτός με το σκοτάδι(Β΄ Κορ. 6, 14). Εμείς λοιπόν που τρέχομε στους ιερούς αγώνες της αρετής, πιστεύομε ότι με το Βάπτισμα της αφθαρσίας εξορίζεται από τα βάθη του νου το πολύμορφο φίδι, ο σατανάς. Και ας μη θαυμάζομε, γιατί μετά το βάπτισμα σκεφτόμαστε πάλι κακά μαζί με τα καλά. Αυτό συμβαίνει επειδή το Βάπτισμα της αγιότητας αφαιρεί την ακαθαρσία της αμαρτίας, το διπλό όμως χαρακτήρα της θελήσεώς μας δεν τον αλλάζει από τώρα· ούτε και εμποδίζει τους δαίμονες να μας πολεμούν ή να μας ψιθυρίζουν απατηλά λόγια. Ώστε, εκείνα που δεν φυλάξαμε όταν ήμαστε ψυχικοί(Ιούδα 19), δηλ. χωρίς Πνεύμα Θεού, να τα τηρήσομε τώρα με τη δύναμη του Θεού και με τα όπλα της δικαιοσύνης(Β΄ Κορ. 6, 17) που λάβαμε στο Βάπτισμα.

79. Ο σατανάς, όπως είπα, με το άγιο Βάπτισμα εκδιώκεται από την ψυχή. Του επιτρέπεται όμως, για τους λόγους που είπαμε, να πειράζει την ψυχή διά μέσου του σώματος. Η χάρη του Θεού κατοικεί σ' αυτό το βάθος της ψυχής, δηλαδή στο νου, όπως λέει η Γραφή: «Όλη η δόξα της θυγατέρας του βασιλιά είναι μέσα της»(Ψαλμ. 44, 14), και δε φαίνεται στους δαίμονες· γι' αυτό αισθανόμαστε μέσα απ' αυτό το βάθος της καρδιάς μας να αναβλύζει ο θείος πόθος, όταν κρατούμε θερμή τη μνήμη του Θεού. Τα πονηρά πάλι πνεύματα πηδούν και φωλιάζουν έξω στις αισθήσεις του σώματος και ενεργούν στους ψυχικά νήπιους μέσω της αδυναμίας της σάρκας. Έτσι λοιπόν ο νους μας πάντοτε, κατά τον Απόστολο, ευχαριστείται πάρα πολύ με το νόμο του Πνεύματος(Ρωμ. 7, 22), ενώ τα αισθητήρια της σάρκας θέλουν να συμπαρασύρονται από τις ηδονές. Γι' αυτό η χάρη σ' εκείνους που προκόβουν στην πνευματική γνώση, ευφραίνει το σώμα τους μέσω της αισθήσεως του νου με ανέκφραστη αγαλλίαση. Οι φονικοί δαίμονες όμως αιχμαλωτίζουν βίαια την ψυχή με τις αισθήσεις του σώματος, ιδίως όταν μας βρουν να τρέχομε το δρόμο της ευσέβειας με αμέλεια, και την σύρουν σ' εκείνα που δεν θέλει.

80. Εκείνοι που ισχυρίζονται ότι το πρόσωπο της χάρης και το πρόσωπο της αμαρτίας βρίσκονται μαζί στις καρδιές των πιστών, θέλουν να στηρίξουν την υπόνοιά τους αυτή στο λόγο του ευαγγελιστή Ιωάννη: «Και το φως φέγγει μέσα στο σκοτάδι, και το σκοτάδι δεν κατέλαβε το φως»(Ιω. 1, 5). Λένε λοιπόν ότι η θεία λαμπρότητα δεν μολύνεται διόλου από την συνύπαρξη με τον πονηρό, όσο και αν το θείο φως πλησιάζει μέσα στην ψυχή το σκοτάδι του δαίμονα. Αλλά απ' αυτό το ίδιο ευαγγελικό ρητό, ελέγχονται ότι βρίσκονται έξω από την αληθινή έννοια των Γραφών. Επειδή ο Λόγος του Θεού, το αληθινό φως, ευδόκησε να φανεί στον κόσμο με σάρκα και από απέραντη φιλανθρωπία άναψε μέσα μας το φως της αγίας γνώσεως, το φρόνημα όμως του κόσμου δεν εννόησε τη βουλή του Θεού —γιατί το φρόνημα της σάρκας είναι έχθρα προς το Θεό(Ρωμ. 8, 7). Γι' αυτό ακριβώς ο Θεολόγος έκανε αυτή τη διατύπωση. Και μετά από μερικά, ο θεσπέσιος προσθέτει: «Ήταν το φως το αληθινό, που φωτίζει κάθε άνθρωπο που έρχεται στον κόσμο», αντί να

πει ότι οδηγεί και ζωοποιεί. «Ήταν μέσα στον κόσμο και ο κόσμος έγινε μέσω Αυτού, και όμως ο κόσμος δεν τον γνώρισε. Ήρθε στους δικούς Του και αυτοί δεν τον δέχτηκαν. Όσοι όμως τον δέχτηκαν, τους έδωσε την εξουσία να γίνουν παιδιά του Θεού, όσοι πιστεύουν στο όνομά Του»(Ιω. 1, 9-12). Και ο σοφότατος Παύλος, ερμηνεύοντας το «δεν κατέλαβε»(Ιω. 1, 5), λέει: «Δεν λέω ότι ήδη το έλαβα ή ότι έχω ήδη γίνει τέλειος· αλλά αγωνίζομαι να καταλάβω επειδή με κατέλαβε ο Ιησούς Χριστός»(Φιλιπ. 3, 12). Ώστε ο Ευαγγελιστής δεν λέει ότι ο σατανάς δεν «κατέλαβε» το αληθινό φως, γιατί εξαρχής το φως τούτο ήταν ξένο στον σατανά, επειδή δεν φωτίζει σ' αυτόν. Αλλά εννοεί τους ανθρώπους εκείνους που ενώ ακούν τις δυνάμεις και τα θαυμάσια του Υιού του Θεού, δεν θέλουν ωστόσο να προσεγγίσουν λόγω της σκοτισμένης καρδιάς τους στο φως της γνώσεώς Του, και με το λόγο του τους ντροπιάζει όπως τους αξίζει.

81. Ο λόγος της πνευματικής γνώσεως μας διδάσκει ότι υπάρχουν δύο, ας πούμε, κατηγορίες πονηρών πνευμάτων. Της μιας είναι λεπτότερα, της άλλης κάπως πιο υλικά. Τα λεπτότερα πολεμούν την ψυχή, τα άλλα συνηθίζουν να αιχμαλωτίζουν την σάρκα με ηδονικές παρακινήσεις. Γι' αυτό και μάχονται μεταξύ τους οι δαίμονες που πολεμούν την ψυχή και οι άλλοι που πολεμούν το σώμα, αν και έχουν την ίδια πρόθεση να βλάπτουν τους ανθρώπους. Όταν λοιπόν η χάρη δεν κατοικεί στον άνθρωπο, τότε αυτοί φωλιάζουν σαν φίδια στα βάθη της καρδιάς και δεν επιτρέπουν διόλου στην ψυχή να επιθυμήσει το καλό. Όταν όμως η χάρη είναι κρυμμένη μέσα στο νου, τότε οι δαίμονες κινούνται σαν σκοτεινά σύννεφα στα μέρη της καρδιάς και παίρνουν μορφές αμαρτωλών παθών και διαφόρων φαντασιών, για να απομακρύνουν τη μνήμη του Θεού από το νου και έτσι να τον αποσπούν από την ένωσή του με τη χάρη. Όταν λοιπόν οι δαίμονες που πολεμούν την ψυχή μάς διεγείρουν στα ψυχικά πάθη και μάλιστα στην οίηση, η οποία είναι μητέρα όλων των κακών, ας θυμόμαστε τον θάνατό μας και τότε καταντροπιάζομε το φούσκωμα της φιλοδοξίας. Το ίδιο ας κάνομε και όταν οι δαίμονες που πολεμούν το σώμα ερεθίζουν την καρδιά μας σε αισχρές επιθυμίες. Γιατί μόνο η ενθύμηση του θανάτου μπορεί να καταργήσει όλες τις προσβολές των δαιμόνων, επειδή μας επαναφέρει στη μνήμη του Θεού. Αν πάλι οι ψυχικοί δαίμονες από τη μνήμη του θανάτου μάς υποβάλλουν λογισμούς εξουδενώσεως της ανθρώπινης φύσεως, ότι δεν έχει καμιά αξία γιατί συνδέεται με τη σάρκα, (αυτό συνηθίζουν να κάνουν όταν κανείς τους βασανίζει με τη μνήμη του θανάτου), τότε ας σκεφτόμαστε την τιμή και τη δόξα της επουράνιας Βασιλείας, χωρίς όμως και να παραβλέπομε την πικρότητα και το σκοτάδι της κρίσεως· κι έτσι από τη μια θα παρηγορούμε την αθυμία μας και από την άλλη θα συγκρατούμε την επιπολαιότητα της καρδιάς μας.

82. Ο Κύριος μάς διδάσκει στα Ευαγγέλια ότι όταν επιστρέψει ο σατανάς και βρει σκουπισμένο και άδειο το σπίτι του, δηλαδή την άκαρπη καρδιά, τότε πηγαίνει και παίρνει άλλα εφτά πνεύματα πονηρότερα απ' αυτόν και μπαίνει και φωλιάζει εκεί μέσα και γίνεται η κατάσταση του ανθρώπου χειρότερη από πρώτα(Ματθ. 12, 44-45). Από αυτό πρέπει να εννοήσομε ότι εφόσον είναι το Άγιο Πνεύμα μέσα μας, δεν μπορεί ο σατανάς να μείνει στο βάθος της ψυχής. Αλλά και ο θείος Παύλος μας διδάσκει φανερά τη σημασία των λόγων αυτών. Θεωρώντας το θέμα αυτό από την άποψη της γνώσεως του πνευματικού αγώνα, λέει: «Ευχαριστούμαι πολύ στο νόμο του Θεού κατά τον εσωτερικό μου άνθρωπο. Βλέπω όμως να κυριαρχεί στα μέλη μου άλλος νόμος, ο οποίος αντιστρατεύεται το νόμο του νου μου και με κάνει αιχμάλωτο στο νόμο της αμαρτίας που υπάρχει στα μέλη μου»(Ρωμ. 7, 22-23). Από την άποψη της τελειότητας, λέει: «Δεν υπάρχει καμία καταδίκη στους ενωμένους με τον Ιησού Χριστό. Γιατί ο νόμος του Πνεύματος της ζωής με ελευθέρωσε από το νόμο της αμαρτίας και του θανάτου»(Ρωμ. 8, 1-2). Και σε άλλο μέρος γράφει, για να διδάξει ότι μέσω του σώματος πολεμεί ο σατανάς την ψυχή, η οποία έχει το Άγιο Πνεύμα: «Σταθείτε λοιπόν στον αγώνα, ζωσμένοι στη μέση σας με την αλήθεια, φορώντας το θώρακα της δικαιοσύνης, και με υποδήματα στα πόδια, έτοιμοι για το ευαγγέλιο της ειρήνης. Πάνω απ' όλα αυτά κρατείστε την ασπίδα της πίστεως, με την οποία θα μπορέσετε να σβήσετε όλα τα πυρωμένα βέλη του πονηρού, και δεχτείτε την περικεφαλαία της σωτηρίας και το μαχαίρι του Πνεύματος, που είναι ο λόγος του Θεού»(Εφ. 6, 14-17). Άλλο πράγμα είναι η αιχμαλωσία και άλλο η πάλη. Το πρώτο σημαίνει βίαιη απαγωγή, ενώ το άλλο σημαίνει αγώνα με ίσες δυνάμεις. Γι' αυτό και λέει ο Απόστολος ότι ο διάβολος επιτίθεται κατά των χριστοφόρων ψυχών με πυρωμένα βέλη. Γιατί εκείνος που δεν έχει

στα χέρια του τον αντίπαλό του, χρησιμοποιεί βέλη για να μπορέσει να τον χτυπήσει από μακριά. Έτσι και ο σατανάς, επειδή δεν μπορεί να φωλιάσει όπως πρωτύτερα στο νου των αγωνιζομένων, όπου βρίσκεται η χάρη, χρησιμοποιεί την υγρότητα του σώματος μέσα στο οποίο φωλιάζει, για να δελεάζει την ψυχή με την χαλαρότητα του σώματος. Γι’ αυτό πρέπει με μέτρο να ταλαιπωρούμε το σώμα, για να μη γλυστρά ο νους λόγω της υγρότητας του σώματος στις ηδονές. Από αυτό το αποστολικό ρητό που αναφέρθηκε, πρέπει να πεισθούμε ότι ο νους των αγωνιστών δέχεται την ενέργεια του θείου φωτός και γι’ αυτό υποτάσσεται και ευχαριστείται στο θείο νόμο, ενώ η σάρκα, με την χαλαρότητα που έχει, δέχεται μ’ ευχαρίστηση τα πονηρά πνεύματα και γι’ αυτό σύρεται στο να δουλεύει στην πονηρία τους. Από αυτό φαίνεται πολύ καλά ότι ο νους δεν είναι κοινό κατοικητήριο του Θεού και του διαβόλου. Γιατί πώς γίνεται με το νου μου να δουλεύω στο νόμο του Θεού και με την σάρκα στον νόμο της αμαρτίας(Ρωμ. 7, 25), αν ο νους μου δεν είναι εντελώς ελεύθερος να αντιπαρατάσσεται στον πόλεμο κατά των δαιμόνων, ευχαρίστως υποδουλωμένος στην αγαθότητα της χάρης, και το σώμα μου να δέχεται ευχαρίστως την οσμή των παραλόγων ηδονών, επειδή —όπως είπα— στο σώμα των αγωνιζομένων παραχωρείται να εμφωλεύουν τα πονηρά πνεύματα; «Γνωρίζω ότι δεν κατοικεί μέσα μου, δηλαδή στη σάρκα μου, το αγαθό»(Ρωμ. 7, 18). Αυτό το λέει ο Απόστολος για κείνους που βρίσκονται στο μέσον των αγώνων κατά της αμαρτίας, όχι για τον εαυτό του. Οι δαίμονες πολεμούν εναντίον του νου και επιχειρούν να χαλαρώνουν με τις απολαυστικές τροφές τη σάρκα, ώστε να την παρασύρουν στις ηδονές. Έχουν την παραχώρηση, κατά δίκαιη κρίση του Θεού, να βρίσκονται στα βάθη του σώματος και σ’ εκείνους ακόμη που αγωνίζονται με δύναμη εναντίον της αμαρτίας, επειδή το αυτεξούσιο του ανθρωπίνου φρονήματος είναι συνεχώς υπό δοκιμασία. Αν όμως μπορέσει κανείς, ζωντανός ακόμη, να νεκρωθεί με τους ασκητικούς κόπους, αυτός γίνεται τελείως οίκος του Αγίου Πνεύματος· γιατί αυτός αναστήθηκε πριν πεθάνει, όπως ήταν ο μακάριος Παύλος και όσοι αγωνίστηκαν ως το τέλος και αγωνίζονται κατά της αμαρτίας.

83. Η καρδιά παράγει και από τον εαυτό της λογισμούς καλούς και κακούς· δεν καρποφορεί όμως εκ φύσεως τούς μη καλούς, αλλά σαν να έχει στην έξη της τη μνήμη του μη καλού, εξαιτίας της εξαπατήσεως των πρωτοπλάστων. Όμως οι περισσότεροι κακοί λογισμοί δημιουργούνται στην καρδιά από την κακία των δαιμόνων. Πάντως εμείς τους αισθανόμαστε σαν να προέρχονται από αυτή. Και από αυτό νόμισαν μερικοί ότι μέσα στο νου, μαζί με την χάρη είναι και η αμαρτία. Και γι’ αυτό λένε ότι ο Κύριος είπε: «Όσα βγαίνουν από το στόμα, βγαίνουν από την καρδιά κι αυτά είναι που μολύνουν τον άνθρωπο· γιατί από την καρδιά βγαίνουν πονηροί διαλογισμοί, μοιχείες κτλ.»(Ματθ. 15, 18-19). Και δεν γνωρίζουν αυτοί ότι ο νους, επειδή έχει την ενέργεια μιάς πολύ λεπτής αισθήσεως, ιδιοποιείται μέσω της σάρκας τούς λογισμούς που του υποβάλλουν τα πονηρά πνεύματα. Γιατί η χαλαρότητα του σώματος δημιουργεί λογισμούς στην ψυχή λόγω της συνδέσεώς της με αυτό, με τρόπο που δεν γνωρίζομε· επειδή η σάρκα αρέσει υπέρμετρα να κολακεύεται από την απάτη των δαιμόνων. Γι’ αυτό και οι κακοί λογισμοί που σπέρνονται στην ψυχή από τους δαίμονες φαίνονται σαν να βγαίνουν από την καρδιά. Αυτούς όμως τους λογισμούς τους κάνομε πράγματι δικούς μας όταν νιώθομε ευχαρίστηση γι’ αυτούς, και αυτό είναι που κατηγορεί ο Κύριος με τα παραπάνω θεία λόγια. Γιατί εκείνος που ευχαριστείται με τους λογισμούς που του υπαγορεύει η πονηρία του σατανά και γράφει κατά κάποιο τρόπο την ενθύμησή τους στην καρδιά του, είναι φανερό ότι στο εξής τούς καρποφορεί από τη δική του σκέψη.

84. Λέει ο Κύριος στα Ευαγγέλια ότι δεν είναι δυνατό να εξοριστεί ο δυνατός από το σπίτι του αν ο δυνατότερός του δεν τον δέσει, και αφού τον λαφυραγωγήσει, τον εκδιώξει(Ματθ. 12, 29). Πώς λοιπόν μπορεί εκείνος που με τόση ντροπή εξορίστηκε, να ξαναμπεί και να συγκατοικεί με τον οικοδεσπότη που αναπαύεται στο σπίτι του; Ούτε και κανένας βασιλιάς, όταν καταβάλει κάποιο τύραννο που επαναστάτησε εναντίον του, θα σκεφτεί ποτέ να είναι μαζί του μέσα στα ανάκτορα. Μάλλον θα τον σφάξει αμέσως, ή θα τον δέσει και θα τον παραδώσει στα στρατεύματά του για να τιμωρηθεί υπερβολικά και οικτρά να θανατωθεί.

85. Όποιος νομίζει ότι το Άγιο Πνεύμα και ο διάβολος κατοικούν μαζί μέσα στο νου επειδή έχομε καλούς λογισμούς μαζί με κακούς, ας μάθει ότι αυτό γίνεται γιατί ουδέποτε γευθήκαμε και είδαμε ότι ο Κύριος είναι αγαθός(Ψαλμ. 33, 9). Στην αρχή, όπως είπα πιο πάνω, κρύβει η χάρη την

παρουσία της από όσους βαπτίζονται, αναμένοντας την πρόθεση της ψυχής. Όταν επιστρέψει εξ ολοκλήρου ο άνθρωπος προς τον Κύριο, τότε με ανέκφραστη αίσθηση φανερώνει στην καρδιά του ανθρώπου την παρουσία της. Αλλά και πάλι περιμένει προς τα που θα στραφεί η κίνηση της ψυχής και παραχωρεί τα δαιμονικά βέλη να φτάνουν μέχρι τα κατάβαθα της ψυχής, για να ζητήσει το Θεό με θερμότερη θέληση και ταπεινή διάθεση. Αν λοιπόν αρχίσει να προχωρεί ο άνθρωπος με την τήρηση των εντολών, και επικαλείται ακατάπαυστα τον Κύριο Ιησού, τότε η φωτιά της αγίας χάρης απλώνεται και στα εξωτερικά αισθητήρια της καρδιάς και κατακαίει τα ζιζάνια της ανθρώπινης γης με πληροφορία καρδιάς. Έτσι οι δαιμονικές σκέψεις φτάνουν από μακριά σ' αυτόν τον τόπο και προσβάλλουν αδύναμα το εμπαθές μέρος της ψυχής. Όταν όμως ο αγωνιστής άνθρωπος ντυθεί όλες τις αρετές και μάλιστα την τέλεια ακτημοσύνη, τότε η χάρη με μια βαθύτερη αίσθηση καταφωτίζει ολόκληρη την ύπαρξή του και τον θερμαίνει στην αγάπη του Θεού. Και τότε τα δαιμονικά βέλη σβήνουν μακρύτερα από το σώμα, γιατί η αύρα τού Αγίου Πνεύματος κινεί στην καρδιά τους ανέμους της ειρήνης και σβήνει τα βέλη του πυρφόρου δαίμονα ενώ αυτά είναι ακόμα στον αέρα. Πλην όμως και αυτόν που έφτασε σε τέτοια πνευματική κατάσταση, τον αφήνει κάποτε ο Θεός στην κακία των δαιμόνων και δε φωτίζει το νου του, για να μην είναι εντελώς δεμένο το αυτεξούσιό μας με τα δεσμά της χάρης, με σκοπό όχι μόνο να νικηθεί η αμαρτία με αγώνα, αλλά και γιατί οφείλει να προοδεύει ο άνθρωπος στην πνευματική πείρα. Γιατί η τελειότητα που νομίζομε ότι έχει ο αγωνιζόμενος άνθρωπος, είναι ακόμη ατελής μπροστά στον πλούτο και τη γενναιοδωρία του Θεού, που μας παιδαγωγεί με αγάπη, ακόμη και αν μπορέσει κανείς να ανέβει όλη την κλίμακα του Ιακώβ(Γέν. 28, 12) με την προκοπή στους ασκητικούς κόπους.

86. Ο ίδιος ο Κύριος λέει ότι ο σατανάς έπεσε σαν αστραπή από τον ουρανό(Λουκ. 10, 18), για να μη βλέπει ο κακόμορφος τα κατοικητήρια των αγίων Αγγέλων. Πώς λοιπόν αυτός που δεν κρίνεται άξιος της επικοινωνίας με τους καλούς δούλους, μπορεί να έχει ως κοινό κατοικητήριο μαζί με το Θεό, τον ανθρώπινο νου; Αλλά και αν προβάλλουν ότι γίνεται αυτό κατά παραχώρησιν, τίποτε δεν λένε. Γιατί η παιδαγωγική μεν παραχώρηση δεν στερεί διόλου την ψυχή από το θεϊκό φως: η χάρη μόνο, όπως ήδη είπα, κρύβει συνήθως από το νου την παρουσία της, για να εκθέτει κατά κάποιο τρόπο την ψυχή στην κακία των δαιμόνων, ώστε αυτή να ζητά με κάθε φόβο και πολλή ταπείνωση τη βοήθεια του Θεού, καθώς θα γνωρίζει λίγο-λίγο την κακία του εχθρού· έτσι και η μητέρα, όταν το βρέφος της δυστροπεί να θηλάσει, το απωθεί λίγο από την αγκαλιά της για να φοβηθεί από τη (φανταστική) παρουσία άσχημων ανθρώπων ή διαφόρων θηρίων, και έτσι με μεγάλο φόβο και δάκρυα να επιστρέψει στη μητρική αγκαλιά. Η δε παραχώρηση που γίνεται από αποστροφή του Θεού, παραδίνει την ψυχή που δεν θέλει το Θεό στους δαίμονες σαν δέσμια. Εμείς όμως δεν είμαστε τέκνα που ο Θεός αποστράφηκε, μη γένοιτο· αλλά πιστεύομε ότι είμαστε γνήσια βρέφη της χάρης του Θεού, που μας γαλουχεί με μικρές παραχωρήσεις και πολλές ενθαρρύνσεις, ώστε με την αγαθότητά της να φτάσομε να γίνομε άνδρες τέλειοι, με πλήρη πνευματική ωριμότητα.

87. Η παιδαγωγική παραχώρηση φέρνει μεγάλη λύπη και ταπείνωση, και μετά μέτρια απελπισία στην ψυχή, για να έρχεται το φιλόδοξο και δειλό μέρος της σε ταπείνωση. Αμέσως όμως φέρνει φόβο Θεού και δάκρυα εξομολογήσεως στην καρδιά και μεγάλη επιθυμία για την άριστη σιωπή. Η δε παραχώρηση από αποστροφή του Θεού αφήνει να γεμίσει η ψυχή· από απελπισία, απιστία, οργή και υπερηφάνεια. Πρέπει λοιπόν να διακρίνομε με την πείρα μας το είδος της παραχωρήσεως και ανάλογα να προσερχόμαστε στο Θεό. Στην πρώτη περίπτωση, οφείλομε να του προσφέρομε ευχαριστία και απολογία, γιατί παιδαγωγεί την απαίδευτη γνώμη μας, αποσύροντας την χάρη Του, για να μας διδάσκει ως αγαθός Πατέρας τη διαφορά αρετής και κακίας. Στην δεύτερη περίπτωση, πρέπει να προσφέρομε ακατάπαυστη εξομολόγηση των αμαρτημάτων μας, αδιάκοπα δάκρυα και μεγαλύτερο χωρισμό από τους ανθρώπους, για να μπορέσομε με την προσθήκη των κόπων μας να εξιλεώσομε το Θεό, ώστε να επιβλέψει όπως και πριν στις καρδιές μας. Πρέπει όμως να γνωρίζομε ότι όταν η μάχη γίνεται με πραγματική συμπλοκή μεταξύ ψυχής και σατανά, εννοώ στην περίπτωση της παιδευτικής παραχωρήσεως, τότε η χάρη αποτραβιέται όπως προείπα, αλλά βοηθεί την ψυχή χωρίς αυτή να το γνωρίζει, για να επιδείξει στους εχθρούς της ψυχής ότι η νίκη είναι μόνο δική της.

88. Το χειμώνα, όταν σταθεί κανείς στο ύπαιθρο και βλέπει προς την ανατολή το πρωί, το

μπροστινό μέρος του σώματός του ζεσταίνεται λίγο από τον ήλιο, όχι όμως και το πίσω μέρος, γιατί δεν είναι ο ήλιος κατακόρυφα από πάνω του. Έτσι και εκείνοι που αρχίζουν να δέχονται την ενέργεια του Πνεύματος, θερμαίνονται λίγο στην καρδιά από τη θεία χάρη και γι' αυτό ο νους τους αρχίζει να καρποφορεί πνευματικά νοήματα. Φανερά όμως μέρη της καρδιάς τους μένουν ακόμη με το σαρκικό φρόνημα, επειδή δεν καταφωτίζονται ακόμα όλα τα μέλη της καρδιάς με βαθιά αίσθηση από την αγία χάρη. Μερικοί δεν μπόρεσαν να το εννοήσουν αυτό και νόμισαν ότι στο νου υπάρχουν δύο υποστάσεις (υπάρξεις) που αντιμάχονται μεταξύ τους. Έτσι λοιπόν συμβαίνει η ψυχή την ίδια στιγμή να σκέφτεται και καλά και κακά, όπως στο παράδειγμα που αναφέραμε ότι ο άνθρωπος και κρυώνει και ζεσταίνεται. Αφότου ο νους μας έπεσε στην κατάσταση της διπλής γνώσεως, δηλ. του καλού και του κακού, εξ ανάγκης και χωρίς να θέλει, την ίδια στιγμή κάνει και καλές και κακές σκέψεις, και μάλιστα σ' εκείνους που αποκτούν λεπτή διάκριση. Όπως δηλαδή σπεύδει πάντοτε να σκέφτεται το καλό, ευθύς θυμάται και το κακό, επειδή με την παρακοή του Αδάμ, σχίστηκε στα δύο η μνήμη του άνθρωπου. Αν λοιπόν αρχίσομε με θερμό ζήλο να εκτελούμε τις εντολές του Θεού, τότε η χάρη φωτίζει με βαθιά αίσθηση όλα τα αισθητήριά μας, και κατακαίει τις δικές μας ενθυμήσεις· και ευφραίνοντας την καρδιά μας με μια ειρήνη ανυποχώρητης αγάπης, μας κάνει έτσι να σκεφτόμαστε πλέον μόνο πνευματικά και όχι σαρκικά. Αυτό πάρα πολύ συμβαίνει σ' εκείνους που προσεγγίζουν την τελειότητα, οι οποίοι έχουν στην καρδιά τους ακατάπαυστη τη μνήμη του Κυρίου Ιησού.

89. Δύο καλά μάς προμηθεύει η θεία χάρη με το Βάπτισμα, από τα οποία το ένα είναι απείρως ανώτερο από το άλλο. Το ένα το χαρίζει αμέσως: μας ανακαινίζει με το νερό του Βαπτίσματος και λαμπρύνει όλες τις γραμμές της ψυχής, δηλαδή την «εικόνα» του Θεού μέσα μας, και μας καθαρίζει από κάθε κηλίδα της αμαρτίας. Το δεύτερο αγαθό —το «καθ' ομοίωσιν»— η χάρη περιμένει να το πραγματοποιήσει μαζί μας. Όταν λοιπόν αρχίσει ο νους με πολλή αίσθηση να γεύεται την αγαθότητα του Αγίου Πνεύματος, τότε πρέπει να γνωρίζομε ότι η χάρη άρχισε να ζωγραφίζει πάνω στο «κατ' εικόνα», το «καθ' ομοίωσιν». Οι ζωγράφοι στην αρχή ιχνογραφούν το σχήμα του ανθρώπου, και σιγά-σιγά, προσθέτοντας τα διάφορα χρώματα, φτάνουν να απεικονίσουν μέχρι και τις τρίχες τη μορφή αυτού που ζωγραφίζουν. Έτσι και η θεία χάρη, πρώτα με το Βάπτισμα ρυθμίζει το «κατ' εικόνα», επαναφέροντας τον άνθρωπο στο τι ήταν όταν δημιουργήθηκε. Και όταν δει ότι με όλη τη διάθεσή μας επιθυμούμε το κάλλος της «ομοιώσεως» και ότι στεκόμαστε γυμνοί και άφοβοι στο εργαστήριό της, τότε ζωγραφίζει αρετή πάνω στην αρετή και προσθέτει στη μορφή της ψυχής δόξα πάνω στη δόξα και της προσδίδει τον χαρακτήρα της ομοιώσεως. Ώστε η αίσθηση μάς φανερώνει ότι διαμορφωνόμαστε στο «καθ' ομοίωσιν», αλλά την τελειότητα της ομοιώσεως θα τη γνωρίσομε από τον φωτισμό. Ο νους αποκτά με την αίσθηση όλες τις αρετές με κάποιο μέτρο και κάποια τάξη ανέκφραστη, όταν προχωρεί στην τελειότητα· αλλά την πνευματική αγάπη δεν μπορεί κανείς να την αποκτήσει αν δεν φωτιστεί από το Άγιο Πνεύμα με κάθε εσωτερική πληροφορία. Γιατί αν ο νους δεν πάρει τελείως το «καθ' ομοίωσιν» μέσω του θείου φωτός, όλες σχεδόν τις άλλες αρετές μπορεί να τις έχει, αλλά είναι αμέτοχος ακόμη της τέλειας αγάπης. Όταν ομοιωθεί με την αρετή του Θεού (εννοώ όσο μπορεί ο άνθρωπος να ομοιωθεί με το Θεό), τότε έχει πάνω του και την ομοίωση της θείας αγάπης. Σε μια προσωπογραφία όταν προστεθεί στο σχέδιο η κατάλληλη απόχρωση από κάθε χρώμα, η προσωπογραφία μοιάζει στον εικονιζόμενο ακόμη και στο μειδίαμα. Έτσι και σ' εκείνους που ζωγραφίζονται από τη θεία χάρη για να γίνουν «καθ' ομοίωσιν», όταν προστεθεί ο φωτισμός της αγάπης, τότε φανερώνει ότι το «κατ' εικόνα» βρίσκεται καθ' ολοκληρίαν στην ωραιότητα του «καθ' ομοίωσιν». Καμιά άλλη αρετή δεν μπορεί να προξενήσει απάθεια στην ψυχή, παρά μόνο η αγάπη. Γιατί η αγάπη είναι εκπλήρωση όλου του νόμου(Ρωμ. 13, 10). Ώστε λοιπόν ξανακαινουργώνεται μέρα με την ημέρα ο εσωτερικός μας άνθρωπος(Β΄ Κορ. 4, 16) με τη γεύση της αγάπης, και ολοκληρώνεται όταν φτάσει στην τελειότητά της.

90. Το Άγιο Πνεύμα στην αρχή της πνευματικής προόδου, αν αγαπήσομε με θερμότητα την αρετή του Θεού, δίνει στην ψυχή να γευθεί την γλυκύτητα του Θεού με όλη την αίσθηση και κάθε εσωτερική πληροφορία, για να μπορέσει να εννοήσει ο νους με ακριβή γνώση το τέλειο βραβείο των κόπων που καταβάλλονται για το Θεό. Κατόπιν όμως κρύβει το πολύτιμο και ζωοποιό αυτό δώρο, ώστε και αν εργαζόμαστε όλες τις άλλες αρετές, να νομίζομε ότι δεν είμαστε τίποτε, για το

λόγο ότι δεν κάναμε ακόμη συνήθεια την αγία αγάπη. Τότε λοιπόν, κυρίως ο δαίμονας του μίσους ενοχλεί τις ψυχές όσων αγωνίζονται, ώστε και εναντίον εκείνων που τους αγαπούν να σηκώνει μίσος, και μέχρι προδοσίας να φέρνει την καταστρεπτική ενέργεια του μίσους. Γι' αυτό περισσότερο πονεί η ψυχή με το να θυμάται την πνευματική αγάπη, χωρίς να μπορεί να την αποκτήσει με αίσθηση, γιατί υστερεί στους τέλειους ασκητικούς κόπους. Είναι ανάγκη λοιπόν, έστω και βιάζοντας τον εαυτό μας, να εργαζόμαστε την τέλεια αγάπη για να φτάσομε να την γευθούμε με κάθε αίσθηση και εσωτερική πληροφορία. Γιατί την τελειότητα της αγάπης κανείς δεν μπορεί να αποκτήσει όσο βρίσκεται μέσα στο σώμα, παρά μόνο οι άγιοι που έφτασαν ως το μαρτύριο και την τέλεια ομολογία της πίστεως. Επειδή εκείνος που έφτασε ως το μαρτύριο, μεταβάλλεται ολόκληρος και ούτε για τροφή δεν έχει εύκολη την όρεξη· γιατί εκείνος που τρέφεται από τη θεία αγάπη, τι να επιθυμήσει πλέον από αυτόν τον κόσμο; Γι' αυτό και ο σοφότατος Παύλος, ο γεμάτος από πνευματική γνώση, μας αναγγέλλει την μέλλουσα απόλαυση των δικαίων από τη δική του πείρα και λέει: «Η βασιλεία του Θεού δεν είναι φαγητό και ποτό, παρά δικαιοσύνη και ειρήνη και χαρά που δίνει το Άγιο Πνεύμα»(Ρωμ. 14, 17)· και αυτά είναι ο καρπός της τέλειας αγάπης. Ώστε μπορούν να γεύονται εδώ συνεχώς την τέλεια αγάπη εκείνοι που προκόβουν στην τελειότητα. Τέλεια όμως κανείς δεν μπορεί να την αποκτήσει, παρά όταν καταποθεί η θνητότητα από τη ζωή(Β΄ Κορ. 5, 4).

91. Μου διηγήθηκε κάποιος από εκείνους που αγαπούν αχόρταγα το Θεό, ότι επιθύμησε κάποτε να γνωρίσει φανερά την αγάπη του Θεού, και του το έδωσε με πολλή αίσθηση και εσωτερική πληροφορία ο Αγαθός. «Και τόσο πολύ αισθάνθηκα την ενέργειά της, είπε, ώστε η ψυχή μου να βιάζεται να βγει από το σώμα με μια ανέκφραστη χαρά και αγάπη και να μεταβεί στον Κύριο, σαν να αγνοεί αυτή την πρόσκαιρη ζωή». Εκείνος που έλαβε πείρα της τέτοιας αγάπης, και αν πάρα πολύ υβριστεί ή αδικηθεί από άλλον —γιατί συμβαίνει να έχει αυτός κάποιον να τον λυπεί— δεν οργίζεται εναντίον του, αλλά μένει σαν να είναι κολλημένος με την αγάπη στην ψυχή εκείνου που τον έβρισε ή τον αδίκησε. Εξάπτεται μόνο εναντίον εκείνων οι οποίοι ή καταδιώκουν τους φτωχούς ή απευθύνουν κατά του Θεού λόγους άδικους, όπως λέει η Γραφή(Ψαλμ. 74, 6), ή ζουν με άλλο κακό τρόπο. Γιατί εκείνος που αγαπά το Θεό πολύ παραπάνω από τον εαυτό του, ή μάλλον που δεν αγαπά πλέον τον εαυτό του, αλλά μόνο το Θεό, δεν μάχεται πλέον για τη δική του τιμή, αλλά μόνο θέλει να τιμάται η δικαιοσύνη Εκείνου, που τον τίμησε με αιώνια τιμή. Αυτό δεν το θέλει με μισή καρδιά, αλλά έχει αυτή τη διάθεση σαν συνήθεια, λόγω της πολλής πείρας της αγάπης του Θεού. Εκτός από αυτά, πρέπει να γνωρίζομε ότι εκείνος που με την ενέργεια της χάρης έχει τόση πολλή αγάπη, ξεπερνά και την πίστη κατά τον καιρό αυτής της θείας ενέργειας, επειδή από την πολλή αγάπη κρατά με αίσθηση καρδιάς Αυτόν, που τιμά με την πίστη. Αυτό το φανερώνει με σαφήνεια ο άγιος Απόστολος λέγοντας: «Τώρα μένουν αυτά τα τρία, η πίστη, η ελπίδα, η αγάπη. Το μεγαλύτερο όμως από αυτά είναι η αγάπη»(Α΄ Κορ. 13, 13). Γιατί εκείνος που —όπως είπα— κατέχει το Θεό με τον πλούτο της αγάπης, είναι τότε πολύ ανώτερος από την πίστη του, αφού βρίσκεται ολόκληρος μέσα στον θείο πόθο.

92. Η μέτρια ενέργεια της αγίας γνώσεως μάς κάνει να λυπούμαστε πολύ όταν εξαιτίας κάποιου ερεθισμού υβρίσομε άλλον και τον κάνομε εχθρό μας. Γι' αυτό δεν παύει να κεντά τη συνείδησή μας μέχρις ότου με πολλή απολογία προς τον υβρισθέντα τον επαναφέρομε στην προηγούμενη διάθεση. Η τέλεια όμως ενέργεια της αγίας γνώσεως, και άδικα αν οργιστεί κάποιος κοσμικός άνθρωπος εναντίον μας, μας κάνει να εξετάζομε και να φροντίζομε πολύ γι' αυτό, επειδή οπωσδήποτε γινόμαστε εμπόδιο σε κάποιον που είναι στραμμένος στα παρόντα. Από αυτό και ο νους μας παύει τις πνευματικές θεωρίες· γιατί ο λόγος της γνώσεως, που είναι όλο αγάπη, δεν επιτρέπει στη διάνοια να απλωθεί για να συλλάβει τα θεία αντικείμενα της θεωρίας, αν προηγουμένως δεν επαναφέρομε στην αγάπη και εκείνον που οργίζεται άδικα εναντίον μας. Αν όμως εκείνος δεν θέλει να γίνει αυτό ή έχει απομακρυνθεί από τα μέρη που ζούμε, τότε η αγία γνώση μάς ωθεί να έχομε τη μορφή του προσώπου του στη ψυχή μας με απεριόριστη αγάπη, και έτσι στο βάθος της καρδιάς να εκπληρώσομε το νόμο της αγάπης. Γιατί έχει λεχθεί ότι πρέπει και τα πρόσωπα εκείνων που χωρίς λόγο οργίζονται εναντίον μας, να τα βλέπομε στη διάνοιά μας χωρίς οργή, όσοι θέλομε να έχομε γνώση Θεού. Και αν κάνομε αυτό, τότε όχι μόνον ο νους μας θα

κινηθεί στη θεολογία χωρίς πλάνη, αλλά και στην αγάπη του Θεού θα ανέβει με μεγάλη παρρησία, τρέχοντας χωρίς εμπόδιο από τη δεύτερη βαθμίδα στην πρώτη.

93. Ο δρόμος της αρετής, σ' εκείνους που αρχίζουν να έχουν έρωτα για την ευσέβεια φαίνεται σκληρός και πολύ σκυθρωπός, όχι γιατί είναι πράγματι τέτοιος, αλλά γιατί η ανθρώπινη φύση ευθύς από τη γέννηση ζει και συναναστρέφεται μέσα στο πλάτος των ηδονών. Σ' εκείνους που μπόρεσαν να φτάσουν στο μέσο του δρόμου, φαίνεται ευχάριστος και ξεκούραστος, επειδή έχει υποταχθεί η κακία στην συνήθεια της αρετής και χάνεται μαζί με την ανάμνηση των παράλογων ηδονών. Γι αυτό η ψυχή στο εξής βαδίζει μ' ευχαρίστηση το δρόμο των αρετών. Για τούτο ο Κύριος, όταν μας προτρέπει στο δρόμο της σωτηρίας, στην αρχή λέει: «Πόσο στενός και δύσκολος είναι ο δρόμος που οδηγεί στη βασιλεία! Και είναι λίγοι όσοι τον βρίσκουν»(Ματθ. 7, 14). Σ' εκείνους πάλι που με θερμή διάθεση αποφασίζουν την τήρηση των αγίων εντολών Του, λέει: «Ο ζυγός μου είναι ήπιος και το φορτίο μου ελαφρό»(Ματθ. 11, 30). Πρέπει λοιπόν από την αρχή του πνευματικού αγώνα να εργαζόμαστε με κάποια βία τις άγιες εντολές του Θεού, ώστε ο αγαθός Κύριος, βλέποντας το σκοπό και τον κόπο μας, να μας δώσει θέληση έτοιμη να υπηρετεί με πολλή ευχαρίστηση τα ένδοξα θελήματά Του. Γιατί ο Κύριος είναι που κάνει πρόθυμη τη θέληση(Παροιμ. 8, 35), ώστε με πολλή χαρά να εργαζόμαστε ακατάπαυστα το αγαθό. Τότε πράγματι θα αισθανθούμε ότι ο Θεός είναι αυτός που ενεργεί μέσα μας και το να θέλομε και το να ενεργούμε κατά τη θέλησή Του(Φιλιπ. 2, 13).

94. Όπως το κερί αν δεν ζεσταθεί και μαλαχθεί πολύ δεν μπορεί να δεχτεί τη σφραγίδα που βάζομε πάνω του, έτσι και ο άνθρωπος αν δεν δοκιμαστεί με κόπους και ασθένειες δεν μπορεί να λάβει τη σφραγίδα της αρετής του Θεού. Γι' αυτό ο Κύριος λέει στο θείο Παύλο: «Σου αρκεί η χάρη μου· γιατί η δύναμή μου ολοκληρώνεται στην ασθένεια». Και ο ίδιος ο Απόστολος καυχιέται με τα εξής λόγια: «Με πολλή ευχαρίστηση λοιπόν θα καυχηθώ περισσότερο για τις ασθένειές μου, για να κατοικήσει μέσα μου η δύναμη του Χριστού»(Β΄ Κορ. 12, 9). Αλλά και το βιβλίο των Παροιμιών γράφει: «Όποιον αγαπά ο Κύριος, τον παιδαγωγεί· μαστιγώνει όποιον παραδέχεται παιδί Του»(Παροιμ. 3, 12). Ο Απόστολος λέγοντας «ασθένειες» εννοεί τις επιθέσεις των εχθρών του σταυρού, που συνεχώς συνέβαιναν και σ' αυτόν και σε όλους τους τότε αγίους, για να μην υπερηφανεύονται, όπως λέει ο ίδιος, εξαιτίας των υπερβολικών αποκαλύψεων(Β΄ Κορ. 12, 7)· αλλά μάλλον να μένουν με την ταπείνωση στην κατάσταση της τελειότητας, και με τους συχνούς εξευτελισμούς να διατηρούν τη δωρεά του Θεού με οσιότητα. Εμείς όμως τώρα όταν λέμε «ασθένειες», εννοούμε τους πονηρούς λογισμούς και τις σωματικές αρρώστιες. Τότε, επειδή τα σώματα των αγίων που αγωνίζονταν κατά της αμαρτίας παραδίνονταν σε θανατηφόρες πληγές και σε διάφορες άλλες κακοπάθειες, ήταν πολύ ανώτερα από τα πάθη που μπήκαν λόγω της αμαρτίας στην ανθρώπινη φύση. Τώρα όμως, επειδή πληθύνεται με τη χάρη του Κυρίου η ειρήνη των εκκλησιών, πρέπει να δοκιμάζονται οι αγωνιστές της ευσέβειας, στο σώμα με συνεχείς αρρώστιες και στην ψυχή με πονηρούς λογισμούς· και μάλιστα εκείνοι στους οποίους η πνευματική γνώση ενεργεί με κάθε αίσθηση και εσωτερική πληροφορία, για να αποφεύγουν κάθε κενοδοξία και κάθε υπερήφανη σκέψη και να μπορέσουν —καθώς είπα— να δεχτούν μέσα στις καρδιές τους με μεγάλη ταπείνωση τη σφραγίδα της θείας ωραιότητας, σύμφωνα μ' εκείνο που λέει ο Δαβίδ: «Τυπώθηκε επάνω μας Κύριε το φως του προσώπου Σου»(Ψαλμ. 4, 7). Πρέπει λοιπόν με ευχαριστία να υπομένομε το θέλημα του Κυρίου· και αυτό θα μας λογαριαστεί ως ένα δεύτερο μαρτύριο, τόσο οι συνεχείς αρρώστιες, όσο και η μάχη εναντίον των δαιμονικών λογισμών. Γιατί ο διάβολος που έλεγε τότε στους αγίους μάρτυρες μέσω των άνομων εκείνων αρχόντων να αρνηθούν το Χριστό και να επιθυμήσουν τη δόξα του βίου, στέκεται και τώρα και λέει τα ίδια στους δούλους του Θεού ακατάπαυστα. Αυτός που έκανε τότε να υποφέρουν τα σώματα των αγίων και κακοποιούσε υπερβολικά τους τιμημένους δασκάλους του Ευαγγελίου μέσω εκείνων που υπηρετούσαν τα διαβολικά εκείνα φρονήματα, ο ίδιος φέρνει και τώρα στους ομολογητές της ευσέβειας τα διάφορα παθήματα, με πολλές ύβρεις και εξευτελισμούς, όταν μάλιστα αυτοί βοηθούν για τη δόξα του Κυρίου με πολλή δύναμη τους φτωχούς που κακοπαθούν. Και γι' αυτό, είναι ανάγκη με βεβαιότητα και υπομονή να εργαζόμαστε το μαρτύριο της συνειδήσεώς μας ενώπιον του Θεού, όπως λέει ο Δαβίδ: «Περίμενα με πολλή υπομονή τον Κύριο, και μου έδειξε προσοχή»(Ψαλμ. 39, 2).

95. Η ταπεινοφροσύνη είναι κάτι που δύσκολα κανείς αποκτά, γιατί όσο μεγάλο πράγμα είναι, τόσο με πολλούς αγώνες κατορθώνεται. Όμως έρχεται με δύο τρόπους σ' εκείνους που μετέχουν στη θεία γνώση. Όταν δηλαδή ο αγωνιστής της ευσέβειας βρίσκεται σε μια μέση κατάσταση της πνευματικής πείρας, τότε έχει κάπως ταπεινότερο το φρόνημα, ή λόγω ασθένειας του σώματος, ή εξαιτίας εκείνων που χωρίς λόγο εχθρεύονται όσους αγωνίζονται για τη δικαιοσύνη, ή εξαιτίας των πονηρών λογισμών. Όταν όμως ο νους με πολλή αίσθηση και πληροφορία καταφωτιστεί από τη θεία χάρη, τότε η ψυχή έχει την ταπεινοφροσύνη σαν φυσική· γιατί καθώς τρέφεται πλούσια από τη θεία αγαθότητα, δεν μπορεί πλέον να φουσκώνει στην έπαρση της φιλοδοξίας, ακόμη και αν εργάζεται ακατάπαυστα τις εντολές του Θεού, και μάλλον νομίζει τον εαυτό της κατώτερο απ' όλους, γιατί έχει έρθει σε κοινωνία με τη θεία επιείκεια. Η πρώτη εκείνη ταπεινοφροσύνη έχει συνήθως λύπη και στενοχώρια, ενώ η δεύτερη έχει χαρά και συστολή γεμάτη σοφία. Γι' αυτό —όπως είπα— η πρώτη έρχεται σ' εκείνους που βρίσκονται στο μέσο των αγώνων, ενώ η άλλη αποστέλλεται σ' εκείνους που πλησιάζουν την τελειότητα. Γι' αυτό η πρώτη πολλές φορές αλλοιώνεται από τις βιοτικές επιτυχίες, ενώ η άλλη, και αν της προσφέρουν όλες τις βασιλείες του κόσμου, δεν επηρεάζεται, ούτε αισθάνεται διόλου τα φοβερά βέλη της αμαρτίας. Γιατί αφού είναι ολόκληρη πνευματική, αγνοεί οπωσδήποτε τις σωματικές δόξες. Πρέπει όμως ο αγωνιστής με κάθε τρόπο να περάσει από την πρώτη για να φτάσει στη δεύτερη· γιατί αν η χάρη δε μαλακώσει προηγουμένως με την πρώτη το αυτεξούσιό μας, για να μας δοκιμάσει μέσω των παιδαγωγικών θλίψεων, δε μας χαρίζει τη μεγαλοπρέπεια της τέλειας ταπεινοφροσύνης.

96. Εκείνοι που αγαπούν τις ηδονές του βίου, φτάνουν στην αμαρτία από τους λογισμούς. Καθώς τους οδηγεί μια γνώμη χωρίς διάκριση, επιθυμούν όλες τις εμπαθείς σκέψεις τους να τις κάνουν λόγια άνομα και ασεβή έργα. Όσοι αντίθετα προσπαθούν να κατορθώσουν τον ασκητικό βίο, από τα σφάλματα έρχονται στους πονηρούς λογισμούς, ή σε πονηρά και επιβλαβή λόγια. Γιατί όταν οι δαίμονες δούνε τους ανθρώπους αυτούς να ακούν με ευχαρίστηση κατηγορίες για άλλους, ή να αργολογούν και να λένε λόγια που δεν αρμόζουν, ή να γελούν απρεπώς, ή να θυμώνουν υπερβολικά, ή να επιθυμούν την κούφια και μάταιη δόξα, τότε όλοι μαζί οπλίζονται εναντίον τους. Και μεταχειρίζονται κυρίως τη φιλοδοξία για πρόφαση της κακίας τους και μέσω αυτής σαν από σκοτεινή θυρίδα πηδούν και αρπάζουν τις ψυχές. Πρέπει λοιπόν εκείνοι που θέλουν να ζουν με όλες τις αρετές, να μην επιθυμούν τη δόξα, ούτε με πολλούς να αναστρέφονται, ούτε να βγαίνουν συχνά έξω, ή να κατηγορούν τους άλλους, και αν ακόμη οι κατηγορούμενοι είναι άξιοι της κατηγορίας, ούτε πολύ να μιλούν, και αν ακόμη μπορούν να λένε πάντοτε καλά. Γιατί η πολυλογία διασκορπίζει υπερβολικά το νου, και όχι μόνο τον κάνει αδρανή στην πνευματική εργασία, αλλά και τον παραδίνει στο δαίμονα της ακηδίας· αυτός πάλι, αφού τον εξασθενήσει υπέρμετρα, τον παραδίνει στους δαίμονες της λύπης και της οργής. Πρέπει λοιπόν πάντοτε να απασχολούμε το νου στην τήρηση των αγίων εντολών και στη βαθιά μνήμη του ένδοξου Κυρίου. Γιατί λέει η Γραφή: «Όποιος εφαρμόζει εντολή, δε θα γνωρίσει πονηρό λόγο»(Εκκλ. 8, 5), δηλαδή δεν θα ξεστρατίσει σε πονηρούς λογισμούς ή λόγους.

97. Όταν η καρδιά με έναν πόνο που καίει δέχεται τα τοξεύματα των δαιμόνων, ώστε να νομίζει ο άνθρωπος ότι είναι πραγματικά βέλη, τότε η ψυχή μισεί με πόνο τα πάθη, καθώς βρίσκεται στην αρχή της καθάρσεως· γιατί αν δεν πονέσει πολύ για την αναίδεια της αμαρτίας, δε θα μπορέσει να χαρεί πλουσιοπάροχα για την αγαθότητα της αρετής. Εκείνος λοιπόν που θέλει να καθαρίσει την καρδιά του, ας την φλογίζει διαρκώς με τη μνήμη του Κυρίου Ιησού, αυτό μόνον έχοντας μελέτη και ακατάπαυστη εργασία. Δεν πρέπει άλλοτε να προσεύχονται κι άλλοτε όχι, εκείνοι που θέλουν να αποβάλουν τη σαπρότητά τους, αλλά πάντοτε να ασχολούνται με την προσευχή και τη φύλαξη του νου, ακόμη και όταν βρίσκονται έξω από τις εκκλησίες. Εκείνος που θέλει να καθαρίσει τον χρυσό, αν για λίγο αφήσει τη φωτιά να σταματήσει, σκληραίνεται πάλι το μετάλλευμα που καθαρίζει. Έτσι και εκείνος που άλλοτε θυμάται το Θεό και άλλοτε όχι, εκείνο που νομίζει ότι αποκτά με την προσευχή το χάνει με την απραξία. Το χαρακτηριστικό του ανθρώπου που αγαπά την αρετή είναι να αφανίζει πάντοτε, με τη μνήμη του Θεού, ό,τι γήινο υπάρχει στην καρδιά, ώστε σιγά-σιγά το κακό να αφανιστεί τελείως από τη φωτιά της μνήμης του αγαθού και η ψυχή να επανέλθει με μεγαλύτερη δόξα στη φυσική της λαμπρότητα.

98. Απάθεια δεν είναι το να μη μας πολεμούν οι δαίμονες —γιατί τότε θα έπρεπε να φύγομε από τον κόσμο, κατά τον Απόστολο(Α΄ Κορ. 5, 10)— αλλά ενώ μας πολεμούν, να μένομε απολέμητοι. Οι σιδερόφρακτοι πολεμιστές τοξεύονται από τους αντιπάλους τους, ακούνε και τον ήχο του βέλους, ακόμη βλέπουν και τα βέλη που ρίχνουν εναντίον τους οι εχθροί, αλλά δεν τραυματίζονται λόγω της στερεότητας των πολεμικών ενδυμάτων τους. Αλλά εκείνοι μένουν απολέμητοι, επειδή είναι περιφραγμένοι από σιδερένια ενδύματα. Εμείς όμως, φορώντας την πανοπλία του αγίου φωτός και την περικεφαλαία της σωτηρίας και οπλισμένοι με όλα τα καλά έργα, ας διασπάσομε τις σκοτεινές φάλαγγες των δαιμόνων. Γιατί την καθαρότητα δεν τη φέρνει μόνο το να μην πράττομε τα κακά, αλλά το να καταστρέψομε ολότελα τα κακά με την επιμέλεια των καλών.

99. Όταν ο άνθρωπος του Θεού νικήσει όλα σχεδόν τα πάθη, δυο δαίμονες απομένουν που παλεύουν εναντίον του. Από αυτούς ο ένας ενοχλεί την ψυχή, και από τη μεγάλη αγάπη προς το Θεό την οδηγεί σ' ένα άκαιρο ζήλο, ώστε να μη θέλει κανέναν άλλο να αρέσει όπως αυτή στο Θεό. Ο άλλος πολεμεί το σώμα παρακινώντας το σε μια φλογερή επιθυμία συνουσίας. Αυτό συμβαίνει στο σώμα, από το ένα μέρος επειδή η ηδονή αυτή είναι μέσα στη φύση του για τη γέννηση παιδιών, κι έτσι εύκολα νικά· κι από το άλλο μέρος κατά παραχώρηση του Θεού. Όταν δει ο Κύριος κανένα αγωνιστή που ακμάζει με πλήθος αρετών, παραχωρεί κάποτε να καταμολύνεται από τον δαίμονα αυτόν, για να έχει αιτία να νομίζει τον εαυτό του χειρότερο απ' όλους τους ανθρώπους. Η ενόχληση από αυτό το πάθος ακολουθεί τα κατορθώματα, ή άλλοτε προηγείται, ώστε είτε πριν είτε μετά ενεργεί το πάθος, η ψυχή να φαίνεται αχρεία, όσο και αν είναι μεγάλα τα κατορθώματά της. Αλλά τον πρώτο δαίμονα θα τον πολεμήσομε με μεγάλη ταπεινοφροσύνη και αγάπη, και τον δεύτερο με εγκράτεια, έλλειψη οργής και βαθιά μελέτη του θανάτου, για να αισθανόμαστε με τους τρόπους αυτούς ακατάπαυστα την ενέργεια του Αγίου Πνεύματος και να νικήσομε με τη χάρη τού Κυρίου και τα πάθη αυτά.

100. Όσοι γίναμε μέτοχοι της αγίας γνώσεως, πάντως θα δώσομε λόγο και για τους αθέλητους μετεωρισμούς μας, όπως λέει και ο θείος Ιώβ: «Επεσήμανες και κάθε τυχόν ακούσιο παράπτωμά μου»(Ιώβ 14, 17). Και αυτό είναι δίκαιο- γιατί αν δε σταματήσει κανείς την παντοτινή μνήμη του Θεού, και δεν παραμελήσει τις άγιες εντολές Του, δε θα πέσει ούτε σε εκούσιο, ούτε σε ακούσιο παράπτωμα. Πρέπει λοιπόν αμέσως και για τα ακούσια παραπτώματα να προσφέρομε θερμή εξομολόγηση στον Κύριο, δηλαδή για τις παραβάσεις του μοναχικού κανόνα (γιατί δεν είναι δυνατόν ο άνθρωπος να μην κάνει ανθρώπινα λάθη), μέχρις ότου πληροφορηθεί η συνείδησή μας μέσα σε δάκρυα αγάπης για τη συγχώρησή τους. «Γιατί αν ομολογούμε τις αμαρτίες μας —λέει η Γραφή— είναι αξιόπιστος και δίκαιος και θα συγχωρέσει τις αμαρτίες μας και θα μας καθαρίσει από κάθε αδικία»(Α΄ Ιω. 1, 9). Πρέπει λοιπόν να προσέχομε αδιάκοπα το είδος της εξομολογήσεως, μήπως η συνείδησή μας ξεγελά τον εαυτό της, με το να νομίζει ότι αρκετά εξομολογήθηκε στο Θεό. Γιατί η κρίση του Θεού είναι πολύ ανώτερη από τη συνείδησή μας, ακόμη και αν κανείς, με κάθε εσωτερική πληροφορία, τίποτε δεν αισθάνεται για το οποίο να τον κατηγορεί η συνείδηση, καθώς ο σοφότατος Παύλος μάς διδάσκει λέγοντας: «Αλλά ούτε τον εαυτό μου δεν ανακρίνω· για τίποτα δε βρίσκω να με κατηγορεί η συνείδησή μου, αλλά η δικαίωσή μου δε βρίσκεται εδώ. Αυτός που με κρίνει είναι ο Κύριος»(Α΄ Κορ. 4, 3-4). Γιατί αν δεν εξομολογηθούμε και γι' αυτά όπως πρέπει, θα δοκιμάσομε κάποιαν άγνωστη δειλία στην ώρα του θανάτου μας. Θα έπρεπε εμείς που αγαπούμε τον Κύριο, να προσευχόμαστε να βρεθούμε τότε χωρίς κανένα φόβο. Γιατί εκείνος που δοκιμάζει τότε φόβο, δε θα περάσει ελεύθερα από τους άρχοντες του ταρτάρου· γιατί αυτοί θα έχουν σαν συνήγορο της κακίας τους τη δειλία της ψυχής. Η ψυχή όμως που αισθάνεται αγαλλίαση με την αγάπη του Θεού κατά την ώρα του θανάτου, πηγαίνει πάνω από όλες τις σκοτεινές παρατάξεις μαζί με τους αγγέλους, πετώντας με τα φτερά της πνευματικής αγάπης, αφού έχει χωρίς κανένα κενό το πλήρωμα του νόμου, την αγάπη(Ρωμ. 13, 10). Γι' αυτό και κατά την παρουσία του Κυρίου, θα αρπαγούν μαζί με όλους τους αγίους εκείνοι που θα τελειώνουν τον βίο με τέτοια παρρησία, ενώ εκείνοι που και λίγο δειλιάζουν την ώρα του θανάτου, θα αφεθούν μαζί με το πλήθος των άλλων ανθρώπων, σαν υπόδικοι, για να δοκιμαστούν από τη φωτιά της κρίσεως, και έτσι να δεχτούν την κληρονομιά που τους οφείλεται κατά τα έργα τους από τον αγαθό Θεό μας και βασιλιά Ιησού Χριστό. Γιατί Αυτός είναι ο Θεός της δικαιοσύνης και δικός Του είναι ο πλούτος της αγαθότητας

της βασιλείας Του που δίνει σ’ εμάς που τον αγαπούμε, σε όλους τους αιώνες. Αμήν.

*Ερμηνεία του Αγ. Μαξίμου στη φράση του 100ου κεφ.
«για να δοκιμαστούν από τη φωτιά της κρίσεως».*

Εκείνοι που απέκτησαν την τελειότητα της αγάπης προς το Θεό και ανύψωσαν την ψυχή με τις αρετές, θ’ αρπαχτούν μέσα σε σύννεφα, κατά τον Απόστολο(Α΄ Θεσ. 4,17), και δε θα υποστούν κρίση. Εκείνοι όμως που δεν απέκτησαν ολόκληρη την τελειότητα, αλλά έχουν αμαρτήματα μαζί με τα κατορθώματα, αυτοί έρχονται στο δικαστήριο της κρίσεως. Και εκεί, με την εξέταση των καλών και των κακών πράξεων, θα είναι σαν να φλογίζονται, και αν βαρύνει η πλάστιγγα των καλών πράξεων, καθαρίζονται από την κόλαση.

ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΚΑΡΠΑΘΙΟΣ

Σύντομη βιογραφία

Ο χρόνος που έζησε ο άγιος Ιωάννης ο Καρπάθιος, ο τόπος όπου πέρασε τους αγώνες της ασκήσεως, και όλα τα σχετικά με αυτόν, μας είναι ἀγνωστα. Μόνο ο ιερός Φώτιος γράφει γι' αυτόν (Ανάγνωση 201): Υπερτερεί πολύ ο Διάδοχος από τον Ιωάννη τον Καρπάθιο, ο οποίος επιγράφει το έργο του “Λόγος παρηγορητικός προς τους μοναχούς της Ινδίας”, που τον παρακάλεσαν να τους γράψει.

Διαιρείται ο λόγος αυτός σε εκατό κεφάλαια και προτρέπει τους αναγνώστες να έχουν εγκαρτέρηση στις συμφορές και να υπομένουν τους πειρασμούς που τους έρχονται.

ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΚΑΡΠΑΘΙΟΣ

100 παρηγορητικά κεφάλαια προς τους μοναχούς της Ινδίας

Οι ζητιάνοι που προσφέρουν ανοιξιάτικα άνθη στους επίγειους βασιλείς, όχι μόνο δεν αποδιώχνονται, αλλά πολλές φορές δέχονται και κάποια δώρα . Κι εγώ επειδή με διατάξατε, δανείστηκα από δω κι από κει μια εκατοντάδα καλά λόγια και τα προσφέρω σ' εσάς, που έχετε το πολίτευμα στους ουρανούς(Φιλιπ.3,20).Και εύχομαι να γίνουν καλόδεκτα και να μου ανταποδώσετε τη δωρεά των προσευχών σας.

1. Όσο αιώνιος είναι ο Βασιλιάς των όλων, με βασιλεία που δεν έχει ούτε αρχη ούτε τέλος, τόσο ο ζήλος εκείνων που αγωνίζονται θεληματικά γι' Αυτόν και για τις αρετές γίνεται πιο επικερδής. Γιατί οι τιμές του παρόντος βίου, όσο λαμπρές κι αν είναι, καταργούνται οπωσδήποτε μαζί με αυτόν. Οι τιμές όμως που απονέμονται από το Θεό στους άξιους, επειδή δίνονται με αφθαρσία, μένουν αιώνια.

2. Ο μακάριος Δαβίδ, καταρτίζοντας τον ύμνο του Θεού με τη συμμετοχή όλης της κτίσεως, ανέφερε και τους αγγέλους και όλες τις αόρατες δυνάμεις και έφτασε μέχρι τη γη, ώστε να μνημονεύσει και τα θηρία και τα ζώα και τα πτηνά και τα ερπετά(Ψαλμ148), επειδή πίστευε ότι όλα τα κτίσματα προσκυνούν το Δημιουργό και ήθελε όλα να συνεισφέρουν στην υμνολογία του Θεού. Και πώς λοιπόν ο μοναχός, ο οποίος συγκρίνεται με το χρυσάφι από την χώρα του Σουφείρ, θα ανεχθεί ποτέ να ναρκωθεί ή να παραμελήσει την υμνολογία;

3. Όπως τη βάτο την τύλιγε η φλόγα αλλά δεν την έκαιγε(Εξ.3,2), έτσι και εκείνοι που έλαβαν το χάρισμα της απάθειας, αν και έχουν πολύ βαρύ και θερμό σώμα, καθόλου δεν ενοχλεί, ούτε βλάπτει τη σάρκα ή το νου η θερμότητα του σώματος. Γιατί η φωνή του Κυρίου σταμάτησε τη φλόγα της φύσεως(Ψαλμ.28,7). Και αυτό γιατί η θέληση και ο λόγος του Θεού διαχώρισε εκείνα που φυσικώς είναι ενωμένα.

4. Η σελήνη η οποία μεγαλώνει και πάλι μικραίνει, είναι τύπος του ανθρώπου, ο οποίος άλλοτε πράττει καλά και άλλοτε αμαρτάνει, και κατόπιν με την μετάνοια επανέρχεται στην ενάρετη ζωή. Λοιπόν δεν χάθηκε ο νους όποιου αμάρτησε, καθώς νομίζουν μερικοί, όπως της σελήνης το σώμα δεν λιγόστεψε, αλλά μόνο το φως της. Αποκτά λοιπόν πάλι ο άνθρωπος τη λαμπρότητά του με την μετάνοια, όπως η σελήνη μετά το λιγόστεμά της ξαναντύνεται πάλι το φως. Γιατί λέει η Γραφή: "Εκείνος που πιστεύει στο Χριστό, κι αν πεθάνει θα ζήσει"(Ιω.11,26) "και θα γνωρίσει ότι Εγώ ο Κύριος μίλησα και θα το κάνω"(Ιεζ. 17,24).

5. Αν συμβεί και γίνει εναντίον σου επανάσταση του πλήθους των αισχρών λογισμών και υποχωρήσεις και νικηθείς, να γνωρίζεις ότι χωρίστηκες πρόσκαιρα από τη θεία χάρη. Γι' αυτό και παραδόθηκες στην πτώση σου με δίκαιη κρίση. Να αγωνίζεσαι λοιπόν να μη μείνεις ποτέ με την αμέλειά σου μακριά από τη θεία χάρη ούτε για μια στιγμή. Αν μπορέσεις να υπερνικήσεις το ολίσθημά σου και να υπερπηδήσεις το τείχος των εμπαθών λογισμών και τις αλλεπάλληλες βρωμερές προσβολές της πονηρίας των εχθρών, μη φανείς αχάριστος στο Θεό που σου έδωσε αυτή τη δωρεά. Γιατί λέει ο Απόστολος: "Όχι εγώ, αλλά η χάρη του Θεού που είναι μαζί μου"(Α΄ Κορ. 15,10), αυτή είναι που χάρισε σε μένα αυτό το τρόπαιο της νίκης, και με ύψωσε παραπάνω από τις ακάθαρτες ενθυμήσεις και με γλύτωσε από τον άδικο, δηλαδή τον διάβολο, και από τον παλαιό άνθρωπο. Γι' αυτό λοιπόν ελαφρωμένος με τα φτερά του Πνεύματος και ελευθερωμένος από το σώμα, μπόρεσα να πετάξω πάνω από τους δαίμονες που με κυνηγούσαν, οι οποίοι, όπως πιάνουν τα πουλιά με τις ιξόβεργες, πιάνουν το νου του ανθρώπου με την ηδυπάθεια, την οποία του παρουσιάζουν με βία και καταναγκασμό. Εκείνος λοιπόν που με έβγαλε από την Αίγυπτο, δηλαδή από τον κόσμο, ο οποίος είναι τόπος απώλειας των ψυχών, Αυτός χτύπησε κρυφά με το χέρι Του πολεμώντας για χάρη μου τον Αμαλήκ(Εξ.17, 8-16), και μου έδωσε την ελπίδα ότι και τα υπόλοιπα έθνη των ακαθάρτων παθών θα εξολοθρεύσει ο Κύριος από μπροστά μας(Δευτ. 4,38). Αυτός, ο

Θεός μας, θα μας δώσει σοφία και δύναμη(Δαν.2,23). Γιατί μερικοί έλαβαν σοφία, αλλά όχι και τη δύναμη του Πνεύματος για να νικήσουν τους εχθρούς. Αυτός θα σε ανυψώσει επάνω από τους εχθρούς σου και θα σου δώσει φτερά περιστεριού για να πετάξεις και να αναπαυθείς στο Θεό(Ψαλμ.54,7). Ο Κύριος θα κάνει σαν χάλκινο τόξο τους βραχίονές σου και θα σε αναδείξει δυνατό, πρόθυμο και ρωμαλέο εναντίον του αντιπάλου σου και θα ρίξει κάτω από τα πόδια σου όλους εκείνους που επαναστατούν εναντίον σου(Ψαλμ.17,40). Απόδωσε λοιπόν στον Κύριο την χάρη της αγνείας, γιατί δεν σε εγκατέλειψε στα θελήματα της σάρκας σου και του αίματος και στα καταστρεπτικά και ακάθαρτα πνεύματα που τα ερεθίζουν, αλλά σε φύλαξε ασφαλή με το δεξί Του χέρι. Κτίσε Του θυσιαστήριο, όπως ο Μωυσής αφού κατατρόπωσε τον Αμαλήκ(Εξ.17,15). Γι' αυτό θα σε δοξολογήσω και θα σε υμνήσω Κύριε, και θα ψάλλω στο όνομά Σου, δοξάζοντας τα μεγαλειώδη έργα Σου. επειδή γλύτωσες τη ζωή μου από την καταστροφή, και με άρπαξες από τις παγίδες και τα δίχτυα της πολύμορφης και πανούργας κακίας που περικυκλώνει τον άνθρωπο σε κάθε περίσταση.

6. Ξαναζωντανεύουν μέσα μας τα ακάθαρτα πάθη οι πονηροί δαίμονες, και τα ανανεώνουν και τα ανεβάζουν ψηλά και τα πολλαπλασιάζουν. Η προσεκτική μελέτη του θείου λόγου, και μάλιστα όταν γίνεται με χύσιμο δακρύων, νεκρώνει και αφανίζει τα πάθη, ακόμη και αν έχουν πολυκαιρίσει. Και σιγά σιγά φέρνει στην ανυπαρξία τις ολέθριες αμαρτωλές ενέργειες της ψυχής και του σώματος. μόνο εμείς να μην αμελήσομε με προσευχή και ελπίδα επίμονη και χωρίς ντροπή να καθόμαστε κοντά στον Κύριο.

7. Γιατί από το στόμα των πιστών που είναι νήπια ως προς την κακία, ο Χριστός κάνει τέλειο ύμνο; Ασφαλώς για να συντρίψει με την υμνωδία τον εχθρό που βαρύτατα κι εκδικητικά τυραννεί(Ψαλμ.8,3), τον εχθρό των αρετών και υπέρμαχο της κακίας, το διάβολο. Λοιπόν κι εμείς όταν υμνούμε τον Κύριο με απλότητα καρδιάς, συντρίβομε και καταστρέφομε τις μηχανές του εχθρού. Γιατί "με το πλήθος της δόξας Σου, Κύριε, διλέυσες τους πολέμιους και τους εχθρούς που μας πολεμούσαν"(Εξ.15,7).

8. Όποιος είναι σαν ένα έκτρωμα παραμορφωμένος από την αμαρτία αυτός τώρα κατατρώγει από τα σαρκικά μόνον τα μισά(Αριθ.12,12). Τα άλλα μισά θα τα λάβει με τις μέλλουσες ποινές, στον μέλλοντα αιώνα. Γιατί ο καθένας θα δεχτεί τους καρπούς του δρόμου που πέρασε στη ζωή του.

9. Ο μοναχός οφείλει να προτιμά την ωραιότατη νηστεία και να μην εξαπατάται από τα πάθη, και πάντοτε να καλλιεργεί μεγάλη ησυχία.

10. Οι δαίμονες οι οποίοι μισούν τις ψυχές μας, υποβάλλουν σε μερικούς να μας κάνουν κάποιον κρύο έπαινο. Κατόπιν μας προτρέπουν να χαρούμε γι' αυτό. Τότε λοιπόν, αν χαλαρώσομε από την οίηση και δώσομε τόπο στην κενοδοξία, δεν κοπιάζουν πολύ οι εχθροί μας δαίμονες να μας αιχμαλωτίσουν.

11. Να ευχαριστείσαι περισσότερο από εκείνον που σε περιγελά, παρά από εκείνον που σε επαινεί· αυτός δεν διαφέρει διόλου από εκείνον που σε καταριέται, όπως λέει η Γραφή(Παροιμ. 27,14).

12. Αν προσπαθείς να κατορθώσεις την αρετή της νηστείας, αλλά για την αδυναμία σου αποτυγχάνεις, τότε αφού συντρίψεις την καρδιά σου, να στραφείς σε ευχαριστία Εκείνου που προνοεί για όλα και είναι Κριτής όλων. Αν βέβαια φανερώνεις πάντοτε ταπεινό τον εαυτό σου στον Κύριο, και δεν υπερηφανευτείς ποτέ εναντίον κανενός άνθρωπου.

13. Ο εχθρός διάβολος γνωρίζει ότι η προσευχή είναι για μας υπερασπιστής, ενώ γι' αυτόν εχθρός και επίβουλος. Θέλοντας να μας αποσπάσει από αυτήν, βάζει μέσα μας την επιθυμία της μελέτης των συγγραφών των αρχαίων Ελλήνων, από τους οποίους και απομακρυνθήκαμε, και μας προτρέπει να ασχολούμαστε μ' αυτές. Αλλά ας μη πεισθούμε σ' αυτόν, μην τυχόν και πάει στραβά η καλλιέργειά μας και αντί να συνάξομε σύκα και σταφύλια, συνάξομε αγκάθια και τριβόλια. Γιατί η σοφία του κόσμου αυτού είναι μωρία ενώπιον του Θεού(Α΄ Κορ. 3,19).

14. Λέει η Γραφή: «Ευαγγελίζομαι χαρά μεγάλη σ' εσάς, που αφορά όλο το λαό»(Λουκ. 2,10), όχι ένα μέρος μόνον του λαού. Και «όλοι οι κάτοικοι της γης θα σε προσκυνήσουν και θα ψάλλουν σε

Σένα»(Ψαλμ. 65,4), όχι ένα μέρος μόνον της γης. Η ψαλμωδία δεν είναι γνώρισμα αυτών που δέονται με δάκρυα, αλλά εκείνων που είναι εύθυμοι. Αφού λοιπόν έτσι είναι, ας μην απελπιστούμε διόλου, αλλά ας περάσομε τον παρόντα βίο εύθυμοι, έχοντας στο νου μας την μέλλουσα εκείνη χαρά και ευθυμία. Αλλά όμως να την ανακατέψομε την ευφροσύνη με το φόβο του Θεού, όπως λέει η Γραφή: «Να νιώθετε αγαλλίαση για τον Κύριο μαζί με τρόμο»(Ψαλμ.2,11). Οι γυναίκες που ήταν μαζί με τη Μαρία, έφυγαν από τον Τάφο με φόβο και χαρά(Ματθ. 28,8). Ίσως κι εμείς κάποτε με φόβο και χαρά βγούμε από τον νοητό τάφο. Απορώ πώς μπορούμε να μην έχομε φόβο, γιατί κανείς δεν είναι αναμάρτητος, και αν ακόμη είναι Μωυσής ή Απόστολος Πέτρος. Πλήν όμως σ' αυτούς, αφού νικήσει η θεία αγάπη, αποδιώχνει το φόβο(Α΄ Ιω. 4,18) κατά την ώρα του θανάτου.

15. Για το ότι ο εμπαθής, αφού πιστέψει με όλη του την καρδιά και με ταπείνωση, λαμβάνει χάρισμα απάθειας, έχεις μάρτυρα τη Γραφή. «Σήμερα, λέει, θα είσαι μαζί μου στον Παράδεισο»(Λουκ. 23,43)· και, «η πίστη σου σ' έσωσε· πήγαινε στην ειρήνη»(Λουκ.7,50) της τρισμακάριας απάθειας· και άλλα όμοια με αυτά, όπως: «το σταφύλι θα ωριμάσει τον καιρό της σποράς»(Αμώς 9,13), και: «Ας γίνει σε σας σύμφωνα με την πίστη σας»(Ματθ. 9,29).

16. Όταν, ενώ αντιμετωπίζομε με αγανάκτηση τα πάθη, μας πολεμούν δυνατότερα οι δαίμονες με αισχρές ενθυμήσεις, τότε περισσότερο στηριζόμαστε στην πίστη του Κυρίου και κάνομε βεβαιότερη την ελπίδα μας προς τα αγαθά που μας έχει υποσχεθεί ο Θεός, από τα οποία οι εχθροί σπεύδουν από φθόνο να μας αποξενώσουν. Γιατί αν δεν ήταν πολύ μεγάλα τα μέλλοντα αγαθά, δεν θα έκαναν πυκνές επιθέσεις οι δαίμονες με τόσο φθόνο εναντίον μας με ακάθαρτους λογισμούς, νομίζοντας ότι έτσι ικανοποιούν τη μανία τους και ότι μας οδηγούν στην απελπισία, με τη μεγάλη και αβάσταχτη ενόχλησή τους.

17. Μερικοί ορίζουν ότι η πρακτική αρετή είναι η πιο αληθινή πνευματική γνώση· φροντίστε λοιπόν με τα έργα μάλλον να φανερώνετε και την πίστη και τη γνώση. Γιατί εκείνος που αρκείται τυφλά μόνο στη γνώση, θα ακούσει ότι· «Ισχυρίζονται ότι γνωρίζουν το Θεό, Τον αρνούνται όμως με τα έργα»(Τίτ. 1,16).

18. Πιο πολύ στον καιρό των εορτών και της θείας Λειτουργίας, και μάλιστα όταν μέλλει να προσέλθει κανείς στη θεία Κοινωνία, οι δαίμονες σπεύδουν να μολύνουν τον ασκητή με αισχρές φαντασίες και με ρεύση του σπέρματος. Αλλά ούτε με αυτά θα τσακίσουν ή θα παραλύσουν εκείνον που είναι συνηθισμένος να τα υπομένει όλα με καρτερία και γενναιότητα. Κι ας μην καυχιούνται μπροστά μας οι καμπούρηδες σαν να είναι όρθιοι.

19. Οι εχθροί δαίμονες πολεμούν το ήθος και την προθυμία, ραπίζοντας την ψυχή με ποικίλους και ανείπωτους πειρασμούς. Από τις πολλές και απερίγραπτες θλίψεις πλέκεται ο στέφανός σου· και στις αδυναμίες δείχνεται τέλεια η δύναμη του Χριστού(Β΄ Κορ. 12,9)· και στις πιο σκυθρωπές καταστάσεις συνηθίζει να ανθίζει η χάρη του Πνεύματος. Λέει η Γραφή: «Ανέτειλε στους δίκαιους φως μέσα στο σκοτάδι(Ψαλμ. 111,4), αν βέβαια κρατήσομε μέχρι τέλους ακλόνητη την πεποίθηση και την ελπίδα μας»(Εβρ. 3,6).

20. Κανένα άλλο πράγμα δεν μπορεί να εξαφανίζει τόσο πολύ την αρετή, όσο οι αστειότητες και οι χαριεντισμοί και η αργολογία. Και αντίθετα, τίποτε άλλο δεν ανανεώνει την ψυχή και την κάνει να πλησιάζει στο Θεό, όσο ο φόβος του Θεού και η καλή προσοχή και η ακατάπαυστη μελέτη των λόγων του Θεού και το να οπλίζεται κανείς με την προσευχή και να αναζητεί από ίχνος σε ίχνος το κέρδος της αγρυπνίας.

21. Ωφελιμότατο πράγμα και συμφέρον στην ψυχή είναι να υποφέρομε σθεναρά κάθε θλίψη, είτε από τους ανθρώπους είτε από τους δαίμονες προξενείται, και να γνωρίζομε με ακρίβεια ότι είμαστε χρεωφειλέτες αυτής της κακοπάθειάς μας, και να μη κατηγορούμε γι' αυτό κανένα άλλο, παρά μόνον πάντοτε τον εαυτό μας. Εκείνος που, για τις θλίψεις που του συμβαίνουν, κατηγορεί τους άλλους, έχει ξεγλυστρίσει από τη δίκαιη κρίση αυτών που του αρμόζουν.

22. Κάποτε ο άνθρωπος μετατοπίζεται από τον καλό δρόμο του, και αν ακόμη είναι αξιόλογος στην αρετή, λόγω των πολλών πειρασμών, ξεφεύγοντας από την καλή τάξη του, επειδή —όπως λέει η Γραφή— έχει εξαφανιστεί όλη η σοφία και η τέχνη του(Ψαλμ. 106, 27)· και αυτό, για να μην έχομε

πεποίθηση στον εαυτό μας(Β΄ Κορ. 1,9) και για να μην καυχηθεί ο Ισραήλ και πει: «Το δικό μου χέρι μ' έσωσε»(Κριτ. 7,2). Παρ' όλα αυτά όμως έχε ελπίδα ότι θα αποκατασταθείς στην προηγούμενή σου καλή ψυχική κατάσταση, αφού πέσει από πάνω σου με θεία διαταγή και διωχτεί ο πονηρός δαίμονας, ο οποίος μας παρακινεί να τα βλέπομε όλα και να τα ακούμε μ' εμπάθεια και μας σπρώχνει με βιασύνη προς την αμαρτία. Και αφού παχύνει το νου, σαν με πυκνό σύννεφο, κάνει και την σάρκα να αισθάνεται ένα ανέκφραστο βάρος και φορτίο· και τον έμφυτο λογισμό που είναι απλός και άδολος, όπως των βρεφών, τον κάνει πανούργο και τετραπέρατο σε κάθε αμαρτία, αφού τον δηλητηριάσει και τον διαστρέψει με την αβεβαιότητα.

23. Μεγάλο πράγμα είναι ο άνθρωπος που αυξάνει εσωτερικά και προοδεύει πολύ στις αρετές. Πλην όμως αυτός ο μεγάλος φοβάται την αμαρτία όπως τον ποντικό ο ελέφαντας, μήπως αυτός, που κήρυξε σε άλλους, γίνει ο ίδιος ανάξιος(Α΄ Κορ. 9,27).

24. Δεν είναι μόνο όταν θα πλησιάζει η συντέλεια του κόσμου, που θα λαλήσει ο διάβολος λόγους εναντίον του Υψίστου, όπως λέει ο Δανιήλ(Δαν. 7, 25), αλλά και τώρα κάποτε δια μέσου των δικών μας λογισμών, απευθύνει βαριές βλασφημίες και εναντίον αυτού του ουρανού, κακολογώντας τον Ύψιστο και τα κτίσματά Του και τα άγια Μυστήρια του Χριστού. Αλλά εμείς στερεωμένοι πάνω στο βράχο της πνευματικής γνώσεως, δε θα φοβηθούμε για όλα αυτά, ούτε θα απορήσομε για την τόλμη του κακούργου διαβόλου· και χρησιμοποιώντας πίστη και θερμότερη προσευχή, θα λάβομε την βοήθεια του Θεού και θα αποκρούσομε τον εχθρό.

25. Όταν η ψυχή βγει από το σώμα, ο εχθρός διάβολος ορμά εναντίον της με θρασύτητα και την πολεμά και την ονειδίζει και γίνεται αυστηρός και φοβερός κατήγορος των αμαρτιών της. Αλλά τότε μπορεί να δει κανείς την ψυχή που αγαπά το Θεό και έχει μεγάλη πίστη σ' Αυτόν, αν και πολλές φορές είχε πληγωθεί από αμαρτίες, να μην κατατρομάζει στις εφόδους του εχθρού και τις απειλές του, αλλά μάλλον να ενισχύεται με τη χάρη του Κυρίου και να τη φτερώνει η χαρά· να την κάνουν θαρραλέα οι άγιοι άγγελοι που την οδηγούν, και περιτειχισμένη από το φώς της πίστεως να αντιλέγει δυνατά με μεγάλο θάρρος στον πονηρό διάβολο: «Τι κοινό υπάρχει μεταξύ μας, εχθρέ του Θεού; Τι κοινό υπάρχει μεταξύ μας, δραπέτη των ουρανών και δούλε πονηρέ; Δεν έχεις εσύ πάνω μας καμιά εξουσία. Ο Χριστός, ο Υιός του Θεού, έχει την εξουσία πάνω σ' εμάς και πάνω σε όλα. Σ' Αυτόν αμαρτήσαμε και σ' Αυτόν θα απολογηθούμε, έχοντας ως εγγύηση της ευσπλαχνίας Του απέναντί μας και της σωτηρίας μας τον τίμιο Σταυρό Του. Συ όμως, καταστροφέα, φύγε μακριά από εμάς. Δεν έχεις τίποτα εσύ με τους δούλους του Χριστού». Και ενώ λέει αυτά η ψυχή με θάρρος, φεύγει πίσω ο διάβολος θρηνώντας με μεγάλη φωνή, μην μπορώντας να αντισταθεί στο όνομα του Χριστού. Ανεβαίνοντας η ψυχή, πετάει προς τα κάτω και ραπίζει τον εχθρό όπως το γεράκι χτυπά τον κόρακα. Και έπειτα από αυτό, μεταφέρεται από τους θείους αγγέλους γεμάτη χαρά στους τόπους που της έχουν οριστεί, ανάλογα με την κατάστασή της.

26. Ότι και από ένα μικρό πειρασμό που παραχωρεί ο Θεός εμποδίζεται κάποτε να προκόψει πνευματικά ο πρόθυμος και δραστήριος, ας σε πείθει το μικρό ψαράκι, η εχενηίς, που μπορεί να ακινητοποιήσει ένα βαρυφορτωμένο πλοίο μόνο με το να το ακουμπήσει. Και να θυμάσαι τα λόγια του μεγάλου Παύλου: «Θέλησα και μια και δυό φορές να έρθω προς εσάς και μας εμπόδισε ο Σατανάς»(Α΄ Θεσ. 2,38). Αλλά μη θορυβηθείς γι' αυτό, παρά να αντιτάξεις αγώνα με υπομονή και θα επιτυχείς να λάβεις τη θεία χάρη.

27. Εκείνος που είναι πολύ πλούσιος σε αρετές, αν από αμέλεια ξεφύγει από τα πρέποντα, έρχονται εναντίον του οι γιοι της κακής ανατολής, οι Αμαληκίτες και προπαντός οι Μαδιανίτες, δηλαδή οι δυνάμεις της πορνείας, μαζί με τις καμήλες τους, δηλαδή με τις εμπαθείς μνήμες, που είναι αναρίθμητες(Κριτ. 7,12) και καταστρέφουν όλα τα προϊόντα της γης(Κριτ. 6,4), δηλαδή κάθε καλή πράξη και συνήθεια. Και τότε λοιπόν γίνεται φτωχός ο Ισραήλ και μικροψυχεί και αναγκάζεται να φωνάξει δυνατά προς τον Κύριο. Και έτσι στέλνεται από τον ουρανό λογισμός αγαθός, ο οποίος μιμείται τον Γεδεών, με μεγάλη πίστη και ταπεινοφροσύνη. Γιατί ο Γεδεών είπε: «Οι χίλιοι άνδρες μου είναι οι πιο αδύνατοι στη φυλή Μανασσή»(Κριτ. 6, 14-15). Και όμως, μπόρεσε να αντιπαραταχθεί με τριακόσιους αδύναμους άνδρες σε τόσο πλήθος εχθρών, και να στήσει μνημεία νίκης κατά των εχθρών, έχοντας σύμμαχο τη θεία χάρη.

28. Δεν θα μπορέσεις να πατήσεις πάνω στα δηλητηριώδη φίδια, όπως είναι η ασπίδα και ο βασιλίσκος(Ψαλμ. 90,13) κτλ., εκτός αν παρακαλέσεις και εξιλεώσεις με πολλή προσευχή το Θεό και λάβεις υπερασπιστές αγγέλους, που να σε παίρνουν στα χέρια τους και να σε σηκώνουν πάνω από τη λάσπη της κακής διαθέσεως.

29. Αν κανείς νικηθεί, ενώ πολέμησε με δύναμη, ας μη δυσθυμεί, ούτε να ατονεί από τον κόπο, αλλά αφού σηκωθεί, ας ευθυμεί λέγοντας τα λόγια του Ησαΐα: «Αν και ισχυροί, θα ηττηθείτε, πονηροί δαίμονες. Κι αν πάλι λάβετε ισχύ, πάλι θα ηττηθείτε. Και ό,τι σχέδιο κάνετε, θα το διαλύσει ο Κύριος· γιατί ο Θεός είναι μαζί μας»(Ησ. 8, 9-10), ο Θεός που σηκώνει πάλι όσους έχουν συντριβεί και που προξενεί μεγάλο θρήνο και λύπη στους εχθρούς μας, όταν μετανοούμε για τις αμαρτίες μας.

30. Είναι αδύνατο να μη δοκιμάζει λύπη εκείνος που παιδαγωγείται με πειρασμούς. Αλλά ύστερα γεμίζουν με μεγάλη χαρά και γλυκά δάκρυα και θεία νοήματα οι άνθρωποι αυτοί που καλλιέργησαν τον πόνο και τη θλίψη μέσα στην καρδιά τους.

31. Ο Ισαάκ ήθελε να ευλογήσει τον Ησαΰ, και ο Ησαΰ έσπευδε να λάβει την ευλογία· όμως και οι δύο απέτυχαν(Γεν. 27). Επειδή ο Θεός ελεεί, ευλογεί και χρίει με το Πνεύμα, όχι εκείνον που θέλομε εμείς, αλλά εκείνον που Αυτός προόρισε, πριν τον πλάσει ακόμη, στο να Τον υπηρετήσει. Ας μη θορυβηθούμε, μήτε να φθονήσομε όταν δούμε αδελφούς ελεεινούς και ασήμαντους ότι πρόκοψαν στην αρετή. Έχεις εξάλλου ακούσει και τον Κύριο που λέει: «Δώσε τόπο σ' αυτόν για να καθήσει σε ανώτερη θέση»(Λουκ. 14,10). Εγώ θαυμάζω μάλλον το Δικαστή, που κρίνει με τόσο σοφό και μυστηριώδη τρόπο: εκείνον τον ελάχιστο και τελευταίο να τον κάνει πρώτο και προπορευόμενο, κι εμάς που είμαστε πρώτοι στην άσκηση χρονικά, να μας αναδεικνύει τελευταίους. Ο καθένας μας, ας κανονίσομε τη ζωή μας ανάλογα με ό,τι μας χάρισε ο Κύριος(Α΄ Κορ. 7, 17), αν βέβαια ζούμε και βαδίζομε με την καθοδήγηση του Πνεύματος(Γαλ. 5, 25), όπως λέει η Γραφή.

32. Μη συμφωνήσεις ποτέ με τον υποτακτικό σου, όταν σου λέει: «Δώσε μου διορία να δοκιμάσω αυτό ή εκείνο το πράγμα και έτσι να επιτύχω την αρετή.» Εκείνος που λέει έτσι, είναι φανερό ότι κάνει το δικό του θέλημα και παραβαίνει τους κανόνες της άριστης υποταγής.

33. Οι συμφορές του σώματος και της ψυχής, καθώς θα δεις, με τον καιρό και με τη θεία συγκατάνευση θα εξαφανιστούν, αν και έχουν μεγαλώσει. Το έλεος όμως του Χριστού καθόλου δε θα μειωθεί. Γιατί λέει η Γραφή: «το έλεος του Κυρίου εκτείνεται από τον αιώνα τούτον ως τον μέλλοντα αιώνα για όσους τον φοβούνται»(Ψαλμ. 102, 17).

34. Τα βασιλικά ταμεία θα γεμίσουν χρυσό· και οι νόες των πραγματικών μοναχών θα γεμίσουν από τη γνώση του Θεού.

35. Μερικές φορές ο δάσκαλος εκτίθεται σε ατιμία με το να υποφέρει πειρασμούς για χάρη εκείνων που ωφελήθηκαν πνευματικά. «Εμείς, λέει ο Απόστολος, είμαστε άτιμοι, η ασθένειά μας σαν αγκάθι μας ταπεινώνει· ενώ εσείς γίνατε ένδοξοι και ισχυροί με τη χάρη του Χριστού»(Α΄ Κορ. 4, 10).

36. Πηγή και αφορμή του ολέθρου μέσω της σάρκας είναι ο εμπαθής λογισμός. Αυτόν το λογισμό εξορίζει από την ψυχή εκείνος που ανένηψε και μετανόησε μετά την αμαρτία. Καλά λοιπόν κάνατε και πενθήσατε περισσότερο για να εκδιωχθεί από ανάμεσά σας(Α΄ Κορ. 5, 2-4) ο πονηρός και βέβηλος λογισμός που παρακίνησε στην κακή πράξη. Άρα λοιπόν το πένθος είναι αντίθετο προς το πνεύμα του ολέθρου και της φθοράς.

37. Ποιος θα αναγγείλει στο στενοχωρημένο μέσα στην αδοξία και την αδυναμία εκτελέσεως αρετών, ότι θα δει τον Ιησού όχι μόνο στη μέλλουσα ζωή, αλλά και από την παρούσα, να έρχεται με μεγάλη δύναμη και δόξα προς αυτόν, δια μέσου της απάθειας; Και η ψυχή, που γέρασε στείρα και τότε χωρίς να το περιμένει γέννησε γιο δικαιοσύνης, θα πει τα λόγια της Σάρρας: «Ο Θεός μου έδωσε γέλιο»(Γέν. 21, 6), δηλαδή δώρισε πολύ μεγάλη χαρά σε μένα, που πάρα πολλά χρόνια ήμουν καταλυπημένος από τα πολλά πάθη μου. Ή, όπως αποδίδει το ρητό άλλος ερμηνευτής: «Ο

Θεός μου έδωσε τρυφερή ηλικία», δηλαδή ανανεώθηκε η νεότητά μου καθώς του αετού(Ψαλμ. 102, 5). Γιατί είχα παλιώσει πριν με τις αμαρτίες και τα πάθη της ατιμίας, και τώρα έχω ξαναγεννηθεί και είμαι σαν έφηβος και βρίσκω τη νεανική απαλότητα, εγώ που προηγουμένως είχα σκληρυνθεί από την ύλη. Και βλέπω τώρα ομαλά τα πράγματα του κόσμου, γιατί ξαναβρήκα τη φυσική απλότητα και ευθύτητα, αφού ο νους μου έγινε υγιής από την μεγάλη ευσπλαχνία του Θεού. Και έγινε η σάρκα μου, όπως του Νεεμάν του Σύρου(Δ΄Βασ. 5, 1-14), σαν τη σάρκα των νηπίων, γιατί λούστηκα στον Ιορδάνη της θείας γνώσεως. Και έγινα απλός στους τρόπους με τη χάρη του Θεού, ελευθερωμένος από τη θέληση του φιδιού διαβόλου και από το πλήθος των πανούργων και υλοφρόνων λογισμών της κακίας που είχα αποκτήσει πρωτύτερα αντίθετα με τη φύση μου.

38. Υπόθεσε ότι ο Κύριος σου λέει: «Κάποτε σου αφαίρεσα αυτό και αυτό το χάρισμα, τα οποία νόμιζες πως ικανοποιούν το νου σου και σε αναπαύουν και σου έδωσα ως αντιστάθμισμα εκείνο και εκείνο το χάρισμα. Εσύ όμως σκέφτεσαι όσα σου αφαιρέθηκαν και δε βλέπεις όσα σου δόθηκαν στη θέση εκείνων και έτσι είσαι σκυθρωπός και πονείς και πληγώνεσαι από τη λύπη· ωστόσο με χαροποιείς γιατί λυπάσαι εξαιτίας Μου. Γιατί εγώ σου προξενώ λύπη για το συμφέρον σου, θέλοντας να σώσω και όχι να καταστρέψω εκείνον που θεωρώ παιδί Μου».

39. Διάταξε τον εαυτό σου να μη φας κάτι, για παράδειγμα ψάρι· και πρόσεχε κατόπιν ότι ο εχθρός σε σπρώχνει επίμονα προς την επιθυμία του ψαριού, όπως επίσης ότι και συ θέλεις με μανία να απολαύσεις το απαγορευμένο. Έτσι θα εννοήσεις αυτό που συνέβη στον Αδάμ. Εκείνος, αφού πήρε εντολή να μη φάει από ένα μόνο καρπό, προς αυτό μόνο το απαγορευμένο έτρεξε με μεγάλη επιθυμία.

40. Άλλον σώζει ο Θεός δια μέσου της γνώσεως και άλλον δια μέσου της ακεραιότητας και ακακίας. Γιατί πρέπει να γνωρίζεις ότι δε θα αποδοκιμάσει ο Θεός τον άκακο(Ιώβ, 8, 20).

41. Όσοι μεταχειρίζονται έντονα την προσευχή, αυτοί πολιορκούνται από φοβερούς και άγριους πειρασμούς.

42. Αν προτίμησες να ντυθείς την απάθεια, μην κάθεσαι αμέριμνος, αλλά φρόντισε με όλη σου τη δύναμη να την επιτύχεις. Γιατί στενάζομε επιθυμώντας με μεγάλο πόθο να φορέσομε το ουράνιο κατοικητήριό μας, ώστε να καταποθεί η θνητότητα του σώματός μας από τη θεία ζωή(Β΄ Κορ. 5, 2-4), όχι μόνο σωματικώς κατά την συντέλεια του αιώνα, παρά και νοητώς από εδώ ήδη, σαν ένας αρραβώνας. Επειδή εξαφανίστηκε τελείως ο θάνατος και κατανικήθηκε(Α΄ Κορ. 15, 54), και όλοι οι Αιγύπτιοι που μας καταπιέζουν και μας καταδιώκουν, δηλαδή οι δαίμονες, θα εξαφανιστούν μέσα στα κύματα(Έξ. 14) της δυνάμεως που μας στάλθηκε από τον ουρανό.

43. Αν λησμονήσεις τον Παύλο που είπε: «Φοβούμαι μήπως εγώ, που κήρυξα σε άλλους, ο ίδιος γίνω ανάξιος»(Α΄ Κορ. 9, 27), και: Όποιος νομίζει ότι στέκεται, ας προσέξει μήπως πέσει»(Α΄ Κορ. 10, 12), και: «Συ, ο καταρτισμένος πνευματικά, πρόσεχε τον εαυτό σου, μήπως και συ δοκιμάσεις πειρασμό»(Γαλ. 6, 1)· και αν λησμονήσεις το παραστράτισμα και την ανομία του Σολομώντα(Γ΄ Βασ. 11, 1-8) υστέρα από τόση χάρη· και αν λησμονήσεις επίσης την αναπάντεχη άρνηση του Αποστόλου Πέτρου, τότε μπορείς να έχεις θάρρος στη γνώση σου και να κομπάζεις για την ενάρετη ζωή σου και να καυχιέσαι για τα πολλά χρόνια της ασκήσεώς σου· κι έτσι λοιπόν θα δώσεις τόπο μέσα σου στην υπερηφάνεια. Όμως καθόλου μην αμελήσεις αδελφέ! Να φοβάσαι μάλλον μέχρις ότου αναπνέεις, ακόμα και αν έφτασες τα χρόνια του Μωυσή· και να προσεύχεσαι λέγοντας: «Κύριε, μη με απορρίψεις τον καιρό των γηρατειών μου· όταν λιγοστεύουν οι δυνάμεις μου, μη με εγκαταλείψεις. Θεέ μου, Σωτήρα μου, εσένα θα υμνώ παντοτινά»(Ψαλμ. 70, 6-9).

44. Σου λέει ο Κύριος, όπως είπε στο Ματθαίο: «Ακολούθησε με»(Ματθ. 9, 9). Εσύ λοιπόν, εκεί που καταδιώκεις με προθυμία τον πολυπόθητο Κύριό σου, αν στο δρόμο σου σκοντάψεις το πόδι σου στην πέτρα(Ψαλμ. 90,12) κανενός πάθους και πέσεις απροσδόκητα στην αμαρτία, ή και πολλές φορές, επειδή υπάρχουν λασπώδη μέρη, γλύστρησες χωρίς να το θέλεις και έπεσες, όσες φορές τύχει να πέσεις και να βασανίσεις το σώμα σου, τόσες φορές σήκω επάνω και τρέξε πίσω από τον Κύριό σου μέχρις ότου τον φτάσεις. «Έτσι παρουσιάστηκα μπροστά Σου στο ναό της διάνοιας, να δω τη δύναμη και τη δόξα Σου που με σώζουν και στο όνομά Σου, Κύριε, θα υψώσω τα χέρια μου

να προσευχηθώ και θα εισακουστώ· και θα αισθάνομαι σαν να χόρτασα με λιπαρά και παχιά φαγητά· και θα χαρούν τα χείλη μου να σου ψάλλουν»(Ψαλμ. 62, 3-6). Γιατί θεωρώ σπουδαίο πράγμα το ότι αξιώθηκα να ονομαστώ Χριστιανός, όπως μου λέει ο Κύριος μέσω του προφήτη Ησαΐα: «Είναι μεγάλη σου τιμή να ονομαστείς παιδί Μου»(Ησ. 49, 6).

45. Αλλού η Γραφή λέει ότι ο Πατέρας θα δώσει αγαθά σε όσους του ζητούν(Ματθ. 7, 11), αλλού ότι θα δώσει το Άγιο Πνεύμα σε όσους το ζητούν(Λουκ. 11, 13). Με τα λόγια αυτά εννοούμε ότι, όχι μόνον άφεση των αμαρτιών, αλλά και ουράνια χαρίσματα χορηγεί ο Θεός σε όσους τον παρακαλούν με ισχυρή πίστη στα λόγια Του. Γιατί ο Κύριος υπόσχεται αυτά τα αγαθά όχι σε δικαίους, αλλά σε αμαρτωλούς, λέγοντας: «Αν εσείς, ενώ είστε γεμάτοι πονηρία, ξέρετε να δίνετε ωφέλιμα πράγματα στα παιδιά σας, πόσο περισσότερο ο ουράνιος Πατέρας σας θα δώσει το Άγιο Πνεύμα σ’ εκείνους που του το ζητούν;»(Λουκ. 11, 13). Ζήτησε λοιπόν με επιμονή και χωρίς δισταγμό, και αν ακόμη είσαι φτωχός σε αρετές και πάρα πολύ αδύνατος και είναι παραπάνω από την αξία σου αυτά που ζητάς· και θα τα λάβεις αυτά τα μεγάλα χαρίσματα.

46. Πώς θα πεισθεί ο άπιστος ή ο ολιγόπιστος ότι το μερμύγκι βγάζει φτερά και το σκουλήκι γίνεται πεταλούδα και ότι πάρα πολλά παράδοξα γίνονται στη φύση, για να αποβάλει την αρρώστια της απιστίας και στερήσεως της ελπίδας και να βγάλει φτερά και ν’ ανθίσει σαν δένδρο την πανένδοξη γνώση; Γιατί λέει η Γραφή: «εγώ είμαι αυτός που κάνω ν’ αναβλαστήσει το ξερό δένδρο και που δίνω ζωή στα ξερά κόκκαλα»(Ιεζ. 17, 24).

47. Με κανένα τρόπο να μην αφήσομε να μας λιώνουν οι φροντίδες για τις ανάγκες του σώματος, αλλά με όλη μας την ψυχή ας έχομε πίστη στο Θεό, όπως έλεγε κάποτε ένας αγαθός άνθρωπος: «Εμπιστευτείτε το Θεό και θα σας εμπιστευτεί». Και καθώς γράφει ο μακάριος Απόστολος Πέτρος: «Αποκτήστε σωφροσύνη και νηφαλιότητα στις προσευχές σας και αφήστε όλη τη φροντίδα του εαυτού σας στο Θεό, επειδή Αυτός φροντίζει για σας»(Α΄ Πέτρ. 5, 7). Αν όμως διστάζεις ακόμη και απιστείς ότι φροντίζει ο Θεός να σε διαθρέψει, παρατήρησε την αράχνη και σκέψου πόσο διαφέρει ο άνθρωπος από την αράχνη, από την οποία δεν υπάρχει πιο ασθενικό και αδύναμο πλάσμα. Αυτή λοιπόν, μήτε κτήματα έχει, μήτε θαλασσινά ταξίδια κάνει, μήτε στα δικαστήρια πηγαίνει, μήτε οργίζεται, μήτε αποθήκες έχει, αλλά με τέλεια πραότητα και σωφροσύνη και άκρα ησυχία περνά τη ζωή της· μήτε έχει περιέργεια για τα ζητήματα των άλλων, αλλά μόνο τη δική της εργασία προσέχει με ηρεμία και απραξία, σαν να λέει σ’ εκείνους που ζουν με αργία ότι οποίος δεν θέλει να εργάζεται, να μη θέλει και να τρώει(Β΄ Θεσ. 3, 10)· και έχει τόση σιωπή, ώστε ξεπερνά και τον Πυθαγόρα, τον οποίο οι Έλληνες θαυμάζουν παραπάνω απ’ όλους τους φιλοσόφους, για την εγκράτεια που είχε στη γλώσσα του. Όμως ο Πυθαγόρας, αν και δε μιλούσε σε όλους, πάντως στους πολύ αγαπητούς του ανθρώπους μιλούσε μυστικά κατά διαστήματα. Και πολλές φορές μίλησε φιλόδοξα σε βόδια και σε αετούς και είπε κάτι φλυαρίες και ανοησίες. Επίσης δεν έπινε διόλου κρασί, παρά μόνο νερό. Η αράχνη όμως με την υπερβολική και άκρα αφωνία της, ξεπέρασε και την εγκράτεια της γλώσσας του Πυθαγόρα, αλλά και περιφρόνησε μαζί με το κρασί και το νερό. Σε τέτοια λοιπόν ήσυχη κατάσταση ζει η ασάλευτη και ταπεινή αράχνη και δεν ανέχεται να περπατεί πουθενά έξω, ούτε να περιπλανιέται με τη φαντασία της εδώ κι εκεί, ούτε να κοπιάζει και να μοχθεί χωρίς τέλος. Όμως ο Κύριος που κατοικεί στα ψηλά και που κοιτάζει τα ταπεινά(Ψαλμ. 112, 5-6) —και τίποτε δεν είναι πιο ταπεινό από την αράχνη—, απλώνει ως αυτήν την πρόνοιά Του και της στέλνει κάθε ημέρα το λίγο φαγητό της, κάνοντας να πλησιάσουν κοντά στη σκηνούλα της και να πέσουν στα δίχτια της τα ζωύφια που χρειάζονται για τροφή της.

48. Ίσως να πει κανένας από εκείνους που είναι τελείως δούλοι της λαιμαργίας, ότι εγώ τρώγω πολλά φαγητά και επειδή είμαι πολυδάπανος έχω ανάγκη να μπλέκομαι στις μύριες υποθέσεις του βίου. Αλλά και αυτός ας παρατηρήσει τα μεγάλα κήτη του Ατλαντικού, πώς διατρέφονται από το Θεό χωρίς ποτέ να δοκιμάσουν πείνα· και το καθένα από αυτά καταπίνει τόση τροφή, όση δεν καταναλώνει σε μια μέρα ολόκληρη πόλη. Γιατί λέει η Γραφή: «Όλα από Σένα περιμένουν, να τους δώσεις την τροφή τους την κατάλληλη ώρα»(Ψαλμ. 123, 27). Λοιπόν ο Θεός τρέφει και εκείνον που τρώει λίγο και εκείνον που τρώει πολύ. Αυτά ας ακούσεις και συ που έχεις την πλατιά και ευρύχωρη κοιλιά, και στο εξής ανάθεσε με πίστη ολόκληρο τον εαυτό σου στο Θεό. Και αποτίναξε κάθε κοσμικό περισπασμό και τις πολλές φροντίδες του νου και μην είσαι πια άπιστος, αλλά

πιστός(Ιω. 20, 27).

49. Αν θέλομε πράγματι να ευαρεστήσομε το Θεό και να συνάψομε την τρισμακάριστη φιλία μαζί Του, ας παρουσιάσομε το νου μας γυμνό σ' Αυτόν, χωρίς να σέρνομε μαζί μας κανένα πράγμα αυτού του αιώνα, ούτε τέχνη, ούτε νόημα, ούτε τέχνασμα, ούτε δικαιολογία, ακόμη και αν γνωρίζομε όλη τη σοφία του κόσμου. Γιατί αποστρέφεται ο Θεός εκείνους που προσέρχονται σ' Αυτόν με οίηση και μεγάλη ιδέα για τον εαυτό τους και τρέφονται από την κενοδοξία και είναι φουσκωμένοι από αυτήν. Σωστά είπαν μερικοί ερμηνευτές, ότι η μάταιη οίηση τρέφει και φουσκώνει τον άνθρωπο.

50. Πώς θα μπορέσομε να νικήσομε την αμαρτία που μας έχει υποτάξει; Χρειάζεται βία. Γιατί όπως λέει η Γραφή: «Ο άνθρωπος με πολλούς κόπους και βία αποκρούει την απώλειά του»(Παροιμ. 16, 26), φιλονεικώντας πάντοτε να ανεβαίνει προς την αγιοσύνη των λογισμών του. Το να καταργεί κανείς τη βία με τη βία δεν απαγορεύεται από τους νόμους. Αν λοιπόν καταβάλομε βία, έστω και πολύ ασθενική, στην προσπάθειά μας, θα καθήσομε στην Ιερουσαλήμ(Πράξ. 2, 2), δηλαδή στην ακατάπαυστη προσευχή και στις άλλες αρετές, και θα περιμένομε στη συνέχεια να έρθει σε μας δύναμη από τον ουρανό. Θα περιμένομε βία ισχυρή και όχι βέβαια ασθενική, ανάλογη με τη δική μας· αλλά κάποια βία που δεν μπορεί να εκφραστεί με σαρκικά χείλη, που νικά με μεγάλη δύναμη και κατατροπώνει και τις κάκιστες συνήθειες και την αχρειότητα των δαιμόνων, όπως επίσης νικά την προς το χειρότερο κλίση των ψυχών μας και τις άπρεπες κινήσεις του σώματος. Γιατί λέει η Γραφή: «Ακούστηκε ένας ήχος από τον ουρανό σαν ορμητικό βίαιο φύσημα», για να καταδαμάσει την κακία, η οποία πάντοτε μας σέρνει βίαια προς το χειρότερο.

51. Ενεδρεύει ο εχθρός διάβολος όπως το λιοντάρι στη φωλιά του, και κρύβει για κακό μας παγίδες και δίχτια από λογισμούς ακάθαρτους και ασεβείς. Αλλά και εμείς, αν δεν κοιμόμαστε, θα μπορέσομε να του στήνομε μεγαλύτερες και φοβερότερες παγίδες και δίχτια και ενέδρες. Γιατί η προσευχή, οι ψαλμοί, η αγρυπνία, η ταπεινοφροσύνη, η υπηρεσία προς τον πλησίον και το έλεός, η ευχαριστία και η ακρόαση των θείων λόγων, γίνονται ενέδρα και παγίδα και λάκκος και μάστιγες και αγχόνη και δίχτια για τον εχθρό.

52. Αφού προχώρησε πολύ στην ηλικία ο θείος Δαβίδ, τότε ευχαριστώντας το Θεό ο οποίος τον εξέλεξε, λέει κατά τα τέλη της δοξολογίας: «Τώρα ο δούλος Σου βρήκε τη διάθεση της καρδιάς ν' απευθύνει σε Σένα αυτή την προσευχή»(Β΄ Βασ. 7, 27). Αυτό το είπε για να μάθομε εμείς ότι χρειαζόμαστε μεγάλον αγώνα και πολύ χρόνο στις προσευχές, για να βρούμε με κόπο την ολότελα απαλλαγμένη από ενοχλήσεις κατάσταση της διάνοιας, η οποία είναι ένας άλλος ουρανός μέσα στην καρδιά μας όπου κατοικεί ο Χριστός, όπως λέει ο Απόστολος: «Ή δε γνωρίζετε ότι ο Ιησούς Χριστός κατοικεί μέσα σας;»(Β΄ Κορ. 13, 5).

53. Αν ο Χριστός έγινε σ' εμάς δικαιοσύνη και σοφία σταλμένη από το Θεό((Α΄ Κορ. 1, 30) κλπ., είναι φανερό ότι έγινε και ανάπαυσή μας. Γιατί λέει: «Ελάτε σε μένα όλοι όσοι κοπιάζετε και είστε βαρυφορτωμένοι, κι εγώ θα σας αναπαύσω»(Ματθ. 11, 28). Καλά λοιπόν έχει λεχθεί ότι το Σάββατο, δηλαδή η ανάπαυση, έγινε για τον άνθρωπο(Μάρκ. 2, 27)· γιατί μόνο στο Χριστό θα βρει ανάπαυση το ανθρώπινο γένος.

54. Όπως υπάρχει ποτήρι πτώσεως και κύπελλο θυμού(Ησ. 51, 17), έτσι υπάρχει και ποτήρι ασθένειας. Αυτό το ποτήρι το παίρνει από μας ο Κύριος όταν έρθει η ώρα, και το δίνει στα χέρια των εχθρών μας, ώστε πια όχι εμείς, αλλά οι δαίμονες να πέφτουν και να ασθενούν.

55. Όπως για τα εξωτερικά πράγματα υπάρχουν αργυραμοιβοί, υφαντές, κυνηγοί, πολεμιστές, τεχνίτες, έτσι να σκέφτεσαι και για τα εσωτερικά ότι υπάρχουν διαλογισμοί χαρτοπαίκτες, δηλητηριαστές, κυνηγοί, πειρατές, βέβηλοι, φονείς και άλλοι· τους οποίους πρέπει να αποκλείομε από την αρχή με ευσεβή αντίρρηση και προσευχή, και μάλιστα τους βέβηλους, για να μη μολύνουν τον άγιο τόπο και βεβηλώσουν τον άνθρωπο του Θεού.

56. Δε ληστεύεται ο Κύριος με τη γλώσσα μόνο για να σώσει τον άνθρωπο, όπως έγινε με το ληστή επάνω στο σταυρό· ληστεύεται και με το λογισμό. Γιατί, η αιμορροούσα έλεγε από μέσα της: «Ν' αγγίξω μόνο την άκρη των ρούχων Του και θα σωθώ»(Ματθ. 9, 21)· επίσης ο υπηρέτης του

Αβραάμ παρακάλεσε με τη διάνοιά του το Θεό για τη Ρεβέκκα(Γεν. 24, 12-28).

57. Σχεδόν αυτή η ίδια η αμαρτία σπρώχνει προς το Θεό όποιον μετανοεί, όταν αισθάνεται τη δυσωδία και το βάρος και την παραφροσύνη της. Εκείνον που δε θέλει να κλίνει στη μετάνοια, δεν τον σπρώχνει προς το Θεό, αλλά μάλλον τον κρατεί κοντά της και τον δένει γερά με δεσμά άλυτα και του κάνει πιο έντονους και πιο δριμείς τους πόθους που οδηγούν στην απώλεια.

58. Πρόσεχε τον εαυτό σου από τα φίλτρα της Ιεζάβελ(Δ΄ Βασ. 9, 22), από τα οποία τα κυριώτερα είναι οι λογισμοί της υπερηφάνειας και της ματαιοδοξίας. Θα μπορέσεις να τα κατανικήσεις, με τη χάρη του Θεού, αν θεωρείς τιποτένια την ψυχή σου και την εξευτελίζεις και ρίχνεις τον εαυτό σου μπροστα στον Κύριο και τον καλείς να σε βοηθήσει, και αν γνωρίζεις ότι τα χαρίσματα είναι ουράνια. Γι’ αυτό λέει η Γραφή: «Κανείς δεν μπορεί να λάβει τίποτε αν δεν του έχει δοθεί από τον ουρανό»(Ιω. 3, 27).

59. Λέει ο νόμος: «Αν έχουν διαμαρτυρηθεί σ’ αυτόν και δεν τον αφανίσει, θα αποζημιώσει»(Έξ. 21, 36). Καμιά φορά σε συμπόσιο πετιέται επάνω ο κενόδοξος λογισμός θέλοντας να πει κάτι που δεν είναι η ώρα του. Τότε διαμαρτύρονται οι αγγελικοί λογισμοί να αφανίσεις τον φλύαρο και άκαιρο λογισμό. Αν λοιπόν δεν τον αφανίσεις με την καλή σιωπή σου, αλλά χαυνωμένος από υπερηφάνεια του επιτρέψεις να βγει έξω, τότε λοιπόν θα πληρώσεις το χρέος με το να παραδοθείς από τη θεία δίκη σε αμαρτία μεγάλη, ή σε μεγάλους σωματικούς πόνους, ή σε σοβαρές αντιδικίες με τους αδελφούς, ή με το να τιμωρηθείς στον μέλλοντα αιώνα. Γιατί θα λογοδοτήσομε ακόμη και για ένα μάταιο και κενόδοξο λόγο, εξαιτίας της απαιδευσίας της γλώσσας μας. Γι’ αυτό πρέπει να φυλάγομε τη γλώσσα μας με μεγάλη προσοχή.

60. Όσοι πειράζονται σε ηδονές και θυμούς και φιλοδοξία και τα λοιπά πάθη, αυτοί λέγεται ότι καίονται την ημέρα από τον ήλιο και τη νύχτα από τη σελήνη(Ψαλμ. 120, 6). Να παρακαλείς λοιπόν το Θεό να σκεπαστείς με θεία δροσερή νεφέλη, για να διαφύγεις το φλογερό καύσωνα των εχθρών.

61. Μη δώσεις θάρρος στους μέθυσους και λαίμαργους, ούτε σ’ εκείνους που θέλουν να μιλούν αδιάντροπα, και αν ακόμη έχουν πολύ καιρό στον μοναχικό βίο, για να μη σε σκεπάσει σαπίλα(Ιώβ 21, 26), όπως λέει η Γραφή, και να μην πας μαζί με τους ακάθαρτους και τους απερίτμητους στην καρδιά.

62. Πρώτα ο Πέτρος παίρνει στα χέρια τα κλειδιά της βασιλείας των ουρανών(Ματθ. 16, 19), και κατόπιν παραχωρείται να πέσει στην άρνηση(Ματθ. 26, 70), για να ταπεινωθεί με την πτώση το φρόνημά του. Και συ λοιπόν, αν δεχτείς το κλειδί της θείας γνώσεως και εντούτοις πέσεις σε ποικίλους λογισμούς, μην παραξενεύεσαι. Δόξαζε το μόνο σοφό Κύριό μας, ο οποίος με διάφορες περιστάσεις βάζει χαλινάρι στην οίηση που έρχεται όταν προοδεύομε στη γνώση του Θεού. Γιατί οι πειρασμοί είναι χαλινάρι στην ανθρώπινη οίηση και αποστέλλονται από την πρόνοια του Θεού.

63. Αν τα καλά πολλές φορές μας τα αφαιρεί ο Κύριος όπως τον πλούτο του Ιώβ —«Ο Κύριος, είπε, μου τα έδωσε, ο Κύριος τ’ αφαίρεσε»(Ιώβ 1, 21)—, πάντως και τα κακά τα οποία μας επέφερε ο Αιώνιος, θα τα αφαιρέσει. Γιατί λέει η Γραφή: «Και τα καλά και τα κακά από τον Κύριο»(Σ. Σειρ. 11, 14)· και Εκείνος που μας έδωσε τα κακά, θα μας δώσει την αιώνια χαρά και την αιώνια δόξα. Γιατί λέει ο Κύριος: «Όπως φρόντιζα για να σας καταστρέψω και να σας κακοποιήσω, έτσι και θα ξανακτίσω για σας και δεν θα κατεδαφίσω, θα φυτέψω και δε θα ξεριζώσω»(Ιερ. 38, 28· 24, 6). Ας σωπάσει λοιπόν η δημώδης παροιμία που λέει: «Σ’ εκείνον που τα πράγματα πάνε κακά, δεν μπορεί να πάνε καλά». Γιατί ο Κύριος που μετέβαλε τα πράγματα στο χειρότερο, μπορεί οπωσδήποτε να τα μεταβάλει πάλι στο καλύτερο χωρίς να το περιμένομε.

64. Εκείνος που επιτίθεται με σφοδρότητα και αποφασιστικότητα κατά των δαιμόνων, είτε με την εγκράτεια, είτε με την προσευχή και με κάθε αρετή, θα πάρει ως αντάλλαγμα από αυτούς δυνατότερα χτυπήματα. Και τούτο ως το σημείο να φτάσει στην απελπισία, βλέποντας την ψυχή Του καταδικασμένη στο νοητό θάνατο, ώστε να μπορεί τότε να πει: «Ποιος θα με σώσει από το σώμα αυτό του θανάτου;(Ρωμ. 7, 23-24). Γιατί καταναγκάζομαι χωρίς να θέλω, να υποκύπτω στους νόμους του αντιπάλου».

65. Δεν αναφέρεται τυχαία στη Γραφή ότι μερικοί έλεγαν μεταξύ τους: «Σηκωθείτε να πάμε εναντίον λαού που έχει πεποίθηση στο Θεό και κάθεται ήσυχος»(Κριτ. 18, 27), και: «Ελάτε να ανεβούμε και να κουβεντιάσομε μαζί τους με δόλια νοερή γλώσσα και να τους αποσπάσομε από την αλήθεια προς το μέρος μας»(Ησ. 7, 6). Γιατί οι φοβεροί δαίμονες έχουν συνήθεια σε όλη τη ζωή να ακονίζουν τα ξίφη των πειρασμών εναντίον εκείνων που εξέλεξαν τον ησυχαστικό βίο. Και περισσότερο μάλιστα επιτίθενται εναντίον εκείνων που έχουν μεγαλύτερη ευλάβεια και θεοσέβεια, και με αβάστακτους πολέμους τους σπρώχνουν να κάνουν με το έργο την αμαρτία, μήπως και μπορέσουν έτσι να απομακρύνουν από την πίστη στο Χριστό και από την προσευχή και την καλή ελπίδα όσους δέχτηκαν τον πόλεμό τους. Αλλά εμείς δεν θα απομακρυνθούμε, Κύριε, από Σένα, μέχρις ότου μας ευσπλαχνισθείς και μας ελεήσεις(Ψαλμ. 122,2) και απομακρυνθούν από εμάς εκείνοι που θέλουν να μας καταπιούν(Ησ. 49, 19). Δεν θα φύγομε από Σένα μέχρις ότου διατάξεις να απομακρυνθούν από μας οι δαίμονες που μας πειράζουν και ζωογονηθούμε με την υπομονή και την σταθερή απάθεια. Γιατί περίοδος δοκιμασίας είναι η ζωή του ανθρωπου(Ιώβ 7,1). και πολλές φορές, ο Θεός που ορίζει και βραβεύει τους αγώνες, παραχωρεί να είμαστε πεσμένοι για ορισμένο χρονικό διάστημα κάτω από τα πόδια των εχθρών. Αλλά γνώρισμα της μεγάλης και γενναίας ψυχής είναι να μην απελπίζεται στις συμφορές.

66. Αν ο δαίμονας έχει τόση δύναμη, ώστε και χωρίς να θέλει ο άνθρωπος να τον αλλάζει και να τον φέρνει στο δικό του δρόμο, βγάζοντάς τον από τη φυσική αγαθή κατάστασή του, πόση δύναμη έχει ο Άγγελος όταν τον ορισμένο χρόνο πάρει τη διαταγή του Θεού, να μεταστρέψει στο καλύτερο όλη τη διάθεση του ανθρώπου; Και αν ο ψυχρός βοριάς έχει τόση δύναμη, ώστε το νερό που είναι τόσο μαλακό να το μεταβάλει σε σκληρότατο πάγο, τι δεν μπορεί να κάνει ο θερμότατος νοτιάς; Και αν ο κατάψυχρος αέρας τα πάντα υποτάσσει —γιατί ποιος θα αντέξει το ψύχος;(Ψαλμ. 147, 6) — πώς λοιπόν και η θερμότητα δεν θα μεταβάλει τα πάντα; Γιατί, ποιος θα αντέξει τον καύσωνα; (Σ. Σειρ. 43, 3). Ας πιστέψωμε λοιπόν ότι και το ψυχρό και μαύρο κάρβουνο της διάνοιάς μας, αργά ή γρήγορα θα γίνει θερμό και λαμπερό με την επίδραση της θείας φωτιάς.

67. Υπάρχει και τώρα μια κατάσταση απάθειας που αποτελεί μαρτυρία και σημάδι για το δικό μας Ιωσήφ που κρύβεται μέσα μας, δηλαδή το νου μας. Σ' αυτή την κατάσταση, βγαίνει ο νους από την Αίγυπτο των παθών· απομακρύνεται από τα εμπαθή φορτώματα και την αισχρότατη δουλεία στις μεταφορές με το κοφίνι και ακούει γλώσσα που δεν είχε ακούσει(Ψαλμ. 80, 6-7). Δεν ακούει πλέον την ακάθαρτη γλώσσα των δαιμόνων που φθείρει τη διάνοια, αλλά την αγία και φωτεινή γλώσσα των Αγγέλων, οι οποίοι μεταμορφώνουν το νου από το σωματικό και υλικό, προς το ασώματο και άυλο. Αυτή η αγγελική γλώσσα φωτίζει την ψυχή που τη δέχεται.

68. Άκουσα μερικούς αδελφούς που αρρωσταίνουν ακατάπαυστα και δεν μπορούν να κρατήσουν νηστεία και μου είπαν: «Πώς μπορούμε χωρίς νηστεία να απαλλαγούμε από τον διάβολο και τα πάθη;» Προς αυτούς πρέπει να πούμε ότι, όχι μόνον με την αποχή από τροφή, αλλά και με την κραυγή της καρδιάς θα μπορέσετε να βγάλετε και να εξορίσετε και τα κακά και αυτούς που υποβάλλουν τα κακά. Γιατί λέει η Γραφή: «Φώναξαν στον Κύριο όταν ήταν σε θλίψη και τους γλύτωσε»(Ψαλμ. 106, 6), και πάλι: «Μέσα από την κοιλιά του Άδη κραύγασα και άκουσες τη φωνή μου· ας ανεβεί η ζωή μου από τη φθορά»(Ιωνά 2, 3-7). Γι' αυτό λέει: «Έως ότου περάσει η ανομία —δηλαδή η ενόχληση της αμαρτίας— θα φωνάζω προς τον Ύψιστο Θεό»(Ψαλμ.56, 1-2) , για να μού κάνει την πιο μεγάλη ευεργεσία και να εξαφανίσει την προσβολή της αμαρτίας με την εξουσία Του και να εξαλείψει τις εικόνες της εμπαθούς διάνοιας. Αν λοιπόν δεν έχεις λάβει το χάρισμα της εγκράτειας, να γνωρίζεις ότι θα σε ακούσει ο Κύριος αν τον παρακαλείς με προσευχή και με ελπίδα. Αφού έμαθες λοιπόν τη δεσποτική απόφαση, μη λυπάσαι και μικροψυχείς για την αδυναμία της ασκήσεως· καλύτερα να εργαστείς για να απαλλαγείς από τον εχθρό με την προσευχή και τη γεμάτη ευχαριστία υπομονή. Αν λοιπόν σας διώχνουν οι λογισμοί της ασθένειας και ταλαιπωρίας από την πόλη της νηστείας, εσείς πηγαίνετε στην άλλη(Ματθ. 10, 23), δηλαδή στην προσευχή και την ευχαριστία.

69. Είπε ο Φαραώ παρακλητικά: «Ας αφαιρέσει ο Θεός από εμένα αυτόν τον θάνατο»· και εισακούστηκε(Έξ. 10, 17-19). Όμοια και οι δαίμονες, παρακάλεσαν τον Κύριο να μην τους στείλει στην άβυσσο και πέτυχαν το αίτημά τους(Λουκ. 8, 31-32). Πόσο περισσότερο θα εισακουστεί

άνθρωπος Χριστιανός, που παρακαλεί να ελευθερωθεί από το νοητό θάνατο;

70. Εκείνος που για κάποιο διάστημα φωτίζεται και αναπαύεται από τη θεία χάρη, και μετά την υποχώρησή της πέφτει σε περιπλανήσεις του νου του και γογγύζει γι' αυτό και δε δείχνεται ανδρείος, ώστε με τη θερμή προσευχή να ξαναποκτήσει τη σωτήρια εκείνη βεβαιότητα, αλλά δυσφορεί, είναι όμοιος με το φτωχό που έλαβε ελεημοσύνη από το παλάτι και δυσανασχετεί γιατί δεν μπήκε να δειπνήσει μαζί με τον βασιλιά.

71. «Μακάριοι όσοι δεν με είδαν, κι ωστόσο πίστεψαν»(Ιω. 20, 29). Επίσης είναι μακάριοι εκείνοι οι οποίοι εξαιτίας της υποχωρήσεως της χάρης δε βρίσκουν παρηγοριά στον εαυτό τους, αλλά μάλλον βλέπουν συνέχιση των θλιβερών και βαθύ σκοτάδι και εντούτοις δεν απελπίζονται· αλλά δυναμώνονται από την πίστη τους, σαν να βλέπουν τον αόρατο Θεό, και υπομένουν με γενναιότητα.

72. Η ταπεινοφροσύνη που δίνεται από τη θεία χάρη τον καιρό που πρέπει από τον ουρανό, σ' εκείνους οι οποίοι την ζητούν με πολλούς αγώνες και λύπη και δάκρυα, είναι υπερβολικά ισχυρότερη και μεγαλύτερη από την ταπείνωση που ακολουθεί σ' εκείνους που ξέπεσαν από την αρετή. Εκείνοι που αξιώθηκαν να την αποκτήσουν, είναι πράγματι τέλειοι άνδρες, ανεπηρέαστοι από την αμαρτία.

73. Όταν άφησε ο διάβολος τον Κύριο στην έρημο, ήρθαν άγγελοι και τον υπηρετούσαν(Ματθ. 4, 11). Ας γνωρίζομε λοιπόν ότι, όπως δε λέει η Γραφή ότι όταν πειραζόταν ο Κύριος ήσαν παρόντες άγγελοι, έτσι και στην ώρα του δικού μας πειρασμού, για λίγο υποχωρούν οι άγγελοι του Θεού, αλλά όχι μακριά. Έπειτα, μετά την αναχώρηση των δαιμόνων, έρχονται σ' εμάς οι άγγελοι και μας υπηρετούν με θεία νοήματα, με φωτισμό, κατάνυξη, παρηγοριά, υπομονή, γλυκύτητα και με όσα σώζουν και ενισχύουν και φέρνουν στην πρώτη κατάσταση την κουρασμένη ψυχή. Γιατί έχει λεχθεί στον Ναθαναήλ: «Θα δεις τους αγγέλους ν' ανεβαίνουν και να κατεβαίνουν στον υιό του ανθρώπου»(Ιω. 1, 52), δηλαδή θα δοθεί πλούσια στο γένος των ανθρώπων, η υπηρεσία και η βοήθεια των αγγέλων.

74. Να θυμάσαι τον αρχιερέα εκείνο, που στάθηκε στα δεξιά του ο διάβολος για να αντιστέκεται εναντίον του(Ζαχ. 3,1) σε κάθε αγαθή σκέψη και λόγο και πράξη. Έτσι δε θα εκπλήττεσαι για όσα σου συμβαίνουν.

75. Πρέπει ο μοναχός να γνωρίζει τι είναι η ασθένεια και αδυναμία —κατά το: «Ελέησέ με, επειδή είμαι αδύναμος»(Ψαλμ. 6, 3)— και τι είναι η αποστασία από το Θεό, η οποία είναι νόσος του διαβόλου και των δαιμόνων.

76. Όπως η φωτιά κάνει το σίδερο τέτοιο ώστε δεν μπορεί κανείς να το αγγίξει, έτσι οι πυκνές προσευχές κάνουν πιο ρωμαλέο το νου στον πόλεμο του εχθρού. Γι' αυτό με όλη τους τη δύναμη προσπαθούν να μας προκαλέσουν οκνηρία στην επιμονή μας στην προσευχή, γιατί γνωρίζουν ότι η προσευχή είναι γι' αυτούς μεγάλος εχθρός, ενώ είναι υπερασπιστής του νου.

77. Ο Δαβίδ δέχτηκε την προθυμία των κατοίκων της Σικελάκ που βγήκαν να πολεμήσουν μαζί του τους αλλόφυλους, αν και έμειναν από την κόπωση στον χείμαρρο Βοσόρ(Α΄ Βασ. 30). Γιατί όταν γύρισε σ' αυτούς αφού νίκησε τους βαρβάρους, και άκουσε μερικούς να λένε να μη δώσουν μερίδιο από τα λάφυρα σ' εκείνους που από την κούραση έμειναν στον χείμαρρο, και ενώ αυτοί από ντροπή δεν μιλούσαν, τότε τους υπερασπίστηκε ο χρηστότατος Δαβίδ λέγοντας ότι κάθησαν και φύλαγαν τα σκεύη. Και γι' αυτό έδωσε και σ' αυτούς ίσο μερίδιο λαφύρων, όσο και στους ανδρείους και ψυχωμένους πολεμιστές. Εξέτασε λοιπόν μήπως για κανένα αδελφό που έδειξε στην αρχή θέρμη, υστέρα όμως λύγισε και απόκαμε, σκεύη σωτηρίας μπορούν να θεωρηθούν η πίστη, η μετάνοια, η ταπείνωση, το κλάμα, η υπομονή, η ελπίδα, η μακροθυμία κτλ. Αν καθίσει φυλάγοντας αυτά, έστω και χωρίς να κάνει τίποτα, και υπομένει μόνο με την προσδοκία του Χριστού, φυσικά λαμβάνει κάποια ουράνια δωρεά.

78. Λευΐτες και ιερείς ονομάζονται όσοι αφιερώθηκαν ολωσδιόλου στο Θεό, τόσο στην πράξη, όσο και στη θεωρία. Κτήνη Λευϊτών(Αριθ. 3, 41-45) λέγονται εκείνοι που δεν ακολουθούν από κοντά

τα πάθη, αλλά ορέγονται την αρετή και προς αυτήν κατά το δυνατόν προθυμοποιούνται και την επιθυμούν διαρκώς, και αν ακόμη πολλές φορές αποτυγχάνουν γιατί έχουν αδυνατίσει από την κακία. Είναι εύλογο και αυτοί, τον καιρό που πρέπει, να δεχτούν το χάρισμα της απάθειας, μόνο από τη φιλανθρωπία του Θεού. Γιατί ο Κύριος άκουσε την επιθυμία των πενήτων(Ψαλμ. 9, 38).

79. Τα χτυπήματα που επιφέρει ο εχθρός διάβολος εναντίον μας, είτε φανερά, είτε αόρατα, πολλές φορές τα εννοούμε και τα βλέπομε. Τα βάσανα όμως και τους πόνους που υποφέρει ο εχθρός από εμάς επειδή κατορθώνομε κάποιες φορές τις αρετές, ή μετανοούμε για τις αμαρτίες μας, ή έχομε υπομονή και καρτερία στις θλιβερές περιστάσεις, ή προσευχόμαστε και κάνομε τα παρόμοια, για τα οποία αυτός τρίζει τα δόντια και τιμωρείται και θρηνεί και χτυπιέται, όλα αυτά εμείς με θεία οικονομία δεν τα βλέπομε, για να μη πέσομε σε χαύνωση. Γιατί λέει η Γραφή: «Είναι δίκαιο ο Θεός ν' ανταποδώσει θλίψη σε όσους σας θλίβουν»(Α΄ Θεσ. 1, 6).

80. Αν ο κορμός του δένδρου που γέρασε στη γη και στην πέτρα, όταν έρθει σε επαφή με το νερό ξαναβλαστάνει σαν νεόφυτο(Ιώβ 14, 7-9), εύλογο είναι κι εμείς που σηκωνόμαστε από τον ύπνο με τη δύναμη του Αγίου Πνεύματος, να ξαναβλαστήσομε αφθαρσία, την οποία εκ φύσεως έχομε λάβει, και να δώσομε για θερισμό καρπούς όπως το νεόφυτο, και αν ακόμη πέσαμε στον «παλαιό άνθρωπο».

81. Προς την ψυχή που αποδοκιμάζει τον εαυτό της και απελπίζεται από τους υπερβολικούς πειρασμούς και από το πλήθος των αμαρτιών και λέει: «Χάθηκε η ελπίδα μας, είμαστε χαμένοι»(Ιεζ. 37, 11), έχει λεχθεί από το Θεό, ο οποίος δεν απελπίζεται για τη σωτηρία μας: «Θα ζήσετε και θα μάθετε ότι εγώ είμαι ο Κύριος»(Ιεζ. 37,6). Προς την ψυχή που βρίσκεται σε αμηχανία, πώς άραγε θα μπορέσει μέσω μεγάλων αρετών να γεννήσει το Χριστό, έχει λεχθεί: «Πνεύμα Άγιο θα έρθει σε σένα»(Λουκ. 1, 35). Και όπου υπάρχει παρουσία του Αγίου Πνεύματος, μη ζητάς συνέπεια και νόμο φύσεως και συνήθειας. Γιατί το Προσκυνητό και Άγιο Πνεύμα, επειδή είναι παντοδύναμο, και όσα δεν υπάρχουν, σου τα δημιουργεί, για να θαυμάσεις. Αλλά και νικητή αναδεικνύει το νου που πρωτύτερα είχε νικηθεί· γιατί ο Παράκλητος που έρχεται από ψηλά σ' εμάς από ευσπλαχνία, είναι πάνω απ' όλα(Ιω. 3, 31) και σε υψώνει πάνω από τα φυσικά κινήματα και τα δαιμονικά πάθη.

82. Ν' αγωνίζεσαι να διατηρείς το φώς του λογικού σου απείραχτο. Αν αρχίσεις να βλέπεις μ' εμπάθεια, σε σκότισε ο Κύριος και έβγαλε το χαλινάρι της αρετής από σένα(ιΩ. 30, 11) και έχασες το φως των ματιών σου(Ψαλμ. 37, 11). Αλλά και αν συμβεί αυτό, μην παρατήσεις τον αγώνα, μήτε να παραλύσεις, αλλά να δέεσαι μαζί με τον Δαβίδ: «Στείλε το φως Σου και την αλήθεια Σου σε μένα που είμαι σκυθρωπός, σωτηρία μου και Θεέ μου(Ψαλμ. 42, 3-5)· γιατί θα εξαποστείλεις το Πνεύμα Σου και θα ξανακτιστούν και θα ανανεώσεις το πρόσωπο της γης»(Ψαλμ. 103, 30).

83. Μακάριος εκείνος που θα φάει εδώ ημέρα και νύχτα αχόρταγα και θα πιει προσευχές και ψαλμούς και θα δυναμώσει με την ένδοξη ανάγνωση της Γραφής. Γιατί αυτά θα προξενήσουν στην ψυχή κατά τον μέλλοντα αιώνα χαρά ανεξάντλητη.

84. Με όλη σου τη δύναμη προφύλαγε τον εαυτό σου να μην πέφτεις· γιατί η πτώση δεν αρμόζει στο δυνατό αθλητή. Αν όμως συμβεί να πέσεις, πετάξου επάνω αμέσως και στάσου πάλι στον καλό αγώνα· και αν μύριες φορές πέσεις από υποχώρηση της χάρης, άλλες τόσες φορές σήκω επάνω· κι αυτό μέχρι του θανάτου σου. Γιατί είναι γραμμένο: «Αν ο δίκαιος πέσει εφτά φορές —δηλαδή διαρκώς σε όλη τη ζωή του— άλλες τόσες θα σηκωθεί»(Παροιμ. 24, 16). Όσο λοιπόν κρατείς το όπλο του αγίου σχήματος με δάκρυα και ικεσία στο Θεό, λογαριάζεσαι μ' εκείνους που στέκονται, κι ας έχεις πέσει πολλές φορές· όσο παραμένεις ανάμεσα στους μοναχούς, δέχεσαι σαν ανδρείος στρατιώτης από εμπρός πληγές, για τις οποίες και θα επαινεθείς περισσότερο, επειδή κι όταν σε χτυπούσαν δεν καταδέχτηκες να υποχωρήσεις ή να φύγεις από τον πόλεμο. Ενώ αν φύγεις από τους μοναχούς, τότε δέχεσαι πληγές στην πλάτη ως φυγάς και δειλός και λιποτάκτης και άνανδρος.

85. Χειρότερο από το να αμαρτάνει κανείς είναι να απελπίζεται. Ο Ιούδας ο προδότης ήταν μικρόψυχος και δεν είχε πείρα του πολέμου, και γι' αυτό απελπίστηκε· έπεσε πάνω του με ορμή ο διάβολος και τον έβαλε να απαγχονιστεί. Ο Πέτρος όμως, η στερεά πέτρα, αφού έπεσε σε σοβαρό

παράπτωμα, της αρνήσεως του Χριστού, σαν εμπειροπόλεμος που ήταν δεν παρέλυσε, ούτε απελπίστηκε από τη λύπη του, αλλά αφού σηκώθηκε πρόσφερε πικρά δάκρυα μέσα από καρδιά θλιμμένη και ταπεινωμένη. Και αμέσως ο εχθρός, όταν τα είδε αυτά, σαν να τον έκαψαν δυνατές φλόγες στο πρόσωπο, έφυγε με ορμή μακριά, με φοβερούς θρήνους.

86. Εναντίον αυτών των τριών προπάντων οφείλει ο μοναχός να έχει κρυφό πόλεμο: εναντίον της λαιμαργίας, της δόξας και της φιλοχρηματίας, η οποία είναι ειδωλολατρία(Κολ. 3, 5).

87. Κάποιος Ισραηλίτης βασιλιάς, συνέτριψε το έθνος των τρωγλοδυτών και τους άλλους βαρβάρους με ψαλμούς και ύμνους και ωδές πνευματικές, με τα λόγια δηλαδή και τα όργανα του Δαβίδ. Έχεις και συ βάρβαρους τρωγλοδύτες, τους δαίμονες που εισχωρούν στις αισθήσεις και τα μέλη σου και πυρώνουν τη σάρκα και σε κάνουν να βλέπεις και να ακούς και να μυρίζεις μ’ εμπάθεια και να λες άπρεπα λόγια και να έχεις μάτια γεμάτα μοιχεία και να είσαι ταραγμένος εσωτερικά και εξωτερικά, όπως η χώρα της Βαβυλώνας. Φρόντισε λοιπόν και συ με μεγάλη πίστη και με ψαλμούς και ύμνους και ωδές πνευματικές(Εφ. 5, 19), να εξολοθρεύσεις τελείως τους τρωγλοδύτες αυτούς που σε ωθούν στα κακά.

88. Όπως ο Κύριος θέλει ο άνθρωπος να σώζεται μέσω άλλου ανθρώπου, έτσι και ο σατανάς σπεύδει τον άνθρωπο μέσω άλλου άνθρωπου να τον κολάσει. Γι’ αυτό δεν πρέπει να προσκολλάται κανείς σε άνθρωπο που καταφρονεί τα θεία και είναι πονηρός και δεν κρατεί τη γλώσσα του, για να μην πάει μαζί του στην κόλαση. Γιατί και δίκαιο άνθρωπο να συναναστρέφεται κανείς, μόλις και μπορεί να σωθεί. Αν όμως συναναστραφεί με πονηρό απρόσεκτα, είναι σαν να κόλλησε λέπρα και θα οδηγηθεί σε ναυάγιο. Και ποιος λοιπόν θα ελεήσει εκείνον που πλησιάζει χαρούμενος το φίδι; Ν’ αποφεύγεις λοιπόν εκείνους που είναι άτακτοι στη γλώσσα τους και φιλόνεικοι και ταράζονται εσωτερικά και εξωτερικά.

89. Ποιος είναι σοφός και φρόνιμος και θέλει να ονομαστεί φίλος του Θεού, ώστε να φροντίσει με όλη την δύναμή του να παρουσιάσει την ψυχή του στον Κύριο τέτοια όπως την έλαβε από Αυτόν, καθαρή, απλήγωτη και τελείως άμεμπτη, και γι’ αυτό να στεφανωθεί στους ουρανούς και να επαινεθεί ως μακάριος από τους αγγέλους;

90. Μια καλή λέξη, τον άλλοτε ακάθαρτο εκείνο ληστή, τον έκανε καθαρό και άγιο και τον έβαλε στον Παράδεισο(Λουκ. 23, 42-43). Και μια λέξη ανάρμοστη έφραξε στο Μωυσή την γη της επαγγελία(Αριθ. 20,12). Να μη νομίσομε λοιπόν μικρή αρρώστια την φλυαρία· γιατί οι φιλοκατήγοροι και φλύαροι αποκλείουν τον εαυτό τους από τη βασιλεία των Ουρανών. Ο άνθρωπος που έχει κακή γλώσσα, κι αν ακόμη προκόψει στην εδώ ζωή, όμως εκεί δε θα προκόψει, αλλά θα σκοντάψει και θα τον συλλάβουν ως θήραμά τους οι κακές τιμωρίες και θα τον καταστρέψουν(Ψαλμ. 139, 12). Σωστά Ελεγε κάποιος σοφός, ότι είναι καλύτερο να πέσεις από ψηλά στο έδαφος, παρά από γλώσσα(Σ. Σειρ. 20,18). Πρέπει λοιπόν να πιστέψομε τον Απόστολο Ιάκωβο, που γράφει: «Κάθε άνθρωπος ας είναι γρήγορος ν’ ακούσει και αργός να μιλήσει»(Ιακ. 1, 19).

91. Για να μην ψηλώνει και μετεωρίζεται ο νους μας και μας εξαπατούν οι αισθήσεις με τη ματαιότητα, καλό είναι να προσέχομε σ’ εκείνον που λέει: «Βάδιζε λαέ μου, έμπα στα κατάβαθα της καρδιάς σου, στο σημείο εκείνο που είναι κρυμμένο από κάθε αισθητό νόημα, το κατάλυμα εκείνο που δεν έχει μορφές αισθητών πραγμάτων, που καταφωτίζεται από την απάθεια και τη θεία χάρη· κλείσε την πόρτα σε όσα είναι ορατά, κρύψου λίγο, γιατί μικρή είναι κάθε ανθρώπινη ζωή». Έπειτα λέει: «Ώσπου να περάσει η οργή του Κυρίου»(Ησ. 26, 20). Όπως έλεγε άλλος: «Ώσπου να περάσει η ανομία»(Ψαλμ. 56, 2). Γιατί «οργή Κυρίου» και «ανομία» φαίνεται ότι είναι οι δαίμονες και τα πάθη και τα αμαρτήματα, όπως λέει προς το Θεό ο Ησαΐας: «Ιδού, εσύ οργίστηκες και μεις αμαρτήσαμε»(Ησ. 64, 5). Ο άνθρωπος αποφεύγει την οργή αυτή όταν προσέχει συνεχώς στην καρδιά του με προσευχή και προσπαθεί επίμονα να μπει στα άδυτα του εσωτερικού του. Γιατί λέει η Γραφή: «Άντλησε σοφία πιο πέρα από τα βάθη της καρδιάς»(Ιώβ 28, 18), επειδή «όλη η δόξα της κόρης του βασιλιά βρίσκεται μέσα της»(Ψαλμ. 44, 14)· και κοπιάζω «έως ότου μπώ στο αγιαστήριο του Θεού και στο όρος που Αυτός κληροδότησε, στο έτοιμο κατοικητήριο, το οποίο συ, Κύριε, κατασκεύασες, στον άγιο τόπο, που ετοίμασαν τα χέρια Σου»(Εξ. 15, 17).

92. Εκείνος που θέλει πράγματι να απαρνηθεί τον κόσμο, ας μιμείται τον μακάριο προφήτη Ελισσαίο που δεν πήρε μαζί του τίποτε(Γ΄ Βασ. 19, 20), εξαιτίας του μεγάλου και φλογερού έρωτα στο Θεό. Αφού λοιπόν μοιράσει όλα τα υπάρχοντά του σ' όσους έχουν ανάγκη και σηκώσει τον σταυρό του Κυρίου, ας βιαστεί να πορευτεί όπως Εκείνος με τη θέλησή του στον εκούσιο θάνατο, ο οποίος γίνεται πρόξενος της αιώνιας βασιλείας.

93. Όταν εννοήσεις ότι ο Αμορραίος είναι ισχυρός μέσα σου σαν δρυς(Αμώς 2, 9), τότε παρακάλεσε μ' επιμονή τον Κύριο, να ξηράνει τον καρπό του δένδρου, δηλαδή την πρακτική αμαρτία, και τις ρίζες από κάτω, δηλαδή τους ακάθαρτους λογισμούς, και να αφανίσει ο Κύριος τον Αμορραίο από μπροστά σου.

94. Δεν πρέπει να παραξενεύεστε όταν βλέπετε να περιπαίζουν την ησυχία μας εκείνοι που δεν μπορούν να ησυχάσουν· καλύτερα να προσεύχεστε για χάρη τους, χωρίς όμως να μνησικακείτε. Και σταθείτε απέναντί τους με σφοδρότερη υποταγή στο Θεό και λέγετε δυνατά: «Υποτάξου ψυχή μου στο Θεό(Ψαλμ. 61, 6)· αντί να με αγαπούν, με συκοφαντούσαν· εγώ όμως προσευχόμουν(Ψαλμ. 108, 4) για τη δική μου και τη δική τους θεραπεία».

95. Αν δεν φυσήξει στη θάλασσα αέρας δυνατός, δεν σηκώνεται κύμα· και αν δεν έρθει δαίμονας σ' εμάς, δεν ταράζεται από τα πάθη η ψυχή, ούτε το σώμα.

96. Αν θερμαίνεσαι πάντοτε με την προσευχή και τη θεία χάρη, λέει σε σένα η θεία Γραφή, καθώς έχεις ντυθεί τα όπλα του φωτός(Ρωμ. 13, 12): «Η στολή σου είναι θερμή»(Ιώβ 37, 17). Ενώ οι εχθροί σου φορούν σαν πλατύ μανδύα τη ντροπή(Ψαλμ. 108, 29) και το σκοτάδι του ταρτάρου.

97. Όταν θυμάσαι τις αμαρτίες σου, μη διστάζεις να χτυπάς το στήθος σου, για να πελεκήσεις με τις πληγές αυτές την πωρωμένη καρδιά σου και να βρεις το μεταλλείο του τελωνικού χρυσού(Λουκ. 18, 13)· και θα χαρείς υπερβολικά για τον κρυφό πλούτο.

98. Να καίει πάντοτε στο θυσιαστήριο της ψυχής σου η φωτιά των δεήσεων που οδηγούν στην ανώτερη αγία μελέτη των λόγων του Πνεύματος.

99. Αν πάντοτε φροντίζεις να φορείς υποδήματα στα πόδια σου για να είσαι έτοιμος για το ευαγγέλιο της ειρήνης(Εφ. 6, 15), θα οικοδομήσεις οπωσδήποτε και το δικό σου σπίτι και το σπίτι του πλησίον σου. Αν όμως αμελήσεις, θα εμπτυσθείς αοράτως και σύμφωνα με το νόμο θα κληρονομήσεις το όνομα εκείνου που του έλυσαν το υπόδημα(Δευτ. 25, 9-10).

100. Αν, όπως λέει ο Ιωάννης, ο Θεός είναι αγάπη, και όποιος αγαπά, μένει στο Θεό, και ο Θεός σ' αυτόν(Ιω. 4, 16), τότε όποιος μισεί τον πλησίον του, με το να χωρίζεται από την αγάπη, φανερό είναι ότι βρίσκεται μέσα στο μίσος. Εκείνος λοιπόν που μισεί τον συνάνθρωπό του, είναι χωρισμένος από το Θεό, αφού ο Θεός είναι αγάπη και όποιος μένει στην αγάπη, μένει στο Θεό και ο Θεός σ' αυτόν. Σ' Αυτόν η δόξα και το κράτος στους αιώνες. Αμήν.

ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΚΑΡΠΑΘΙΟΣ

Λόγος ασκητικός και παρηγορητικός συμπληρωματικός των εκατό κεφαλαίων

Ποτέ μη θελήσεις πάνω από το μοναχό, να μακαρίσεις τον κοσμικό που έχει γυναίκα και παιδιά και ευφραίνεται γιατί ευεργετεί πολλούς και σκορπά άφθονα την ελεημοσύνη και δεν πειράζεται διόλου από τους δαίμονες, και νομίζεις ότι εσύ είσαι κατώτερος από αυτόν στην ευαρέστηση του Θεού. Ούτε να ελεεινολογείς τον εαυτό σου, γιατί τάχα πηγαίνεις για την απώλεια.

Δεν λέω ότι ζεις άμεμπτα με το να παραμένεις ανάμεσα στους μοναχούς, αλλά και αν είσαι πάρα πολύ αμαρτωλός, η θλίψη της ψυχής σου και η κακοπάθεια έχει πιο μεγάλη τιμή για το Θεό από την υπερβολική αρετή του κοσμικού. Η μεγάλη σου λύπη, η αθυμία, οι στεναγμοί, η ψυχική στενοχώρια, τα δάκρυα, ο βασανισμός της συνειδήσεως, η αμηχανία του λογισμού, η κατάκριση της διάνοιας, το κλάμα, ο θρήνος του νου, οι κρυαγές της καρδιάς, η συντριβή, η ταλαιπωρία, η κατήφεια, η καταφρόνηση, όλα αυτά και τα όμοια, τα οποία πολλές φορές συμβαίνουν σ’ εκείνους που ρίχνονται στο σιδερένιο καμίνι των πειρασμών, είναι απείρως πιο πολύτιμα και πιο ευπρόσδεκτα από την ευαρέστηση του κοσμικού.

Πρόσεχε λοιπόν να μην πέσεις στην κατάκριση που λέει για λογαριασμό σου η Αγία Γραφή: “Τι ωφεληθήκατε που πήγαμε ως ικέτες στον Κύριο και μένομε πάντοτε στο Ναό Του;”(Μαλ. 3, 14). Είναι φανερό ότι κάθε δούλος που μένει κντά στον οικοδεσπότη, κάποτε δέχεται και μαστιγώσεις και γρονθοκοπήματα και κατηγορίες και ονειδισμούς. Όσοι όμως μένουν έξω, πάντως αποφεύγουν τα χτυπήματα, σαν ξένοι δούλοι που δεν ενδιαφέρουν. “Τι ωφεληθήκαμε λοιπόν, λένε, εμείς να υποφέρουμε θλίψεις στην ψυχή και στο σώμα, που πάντοτε προσευχόμαστε και ψάλλομε; Και οι κοσμικοί που μήτε προσεύχονται, μήτε αγρυπνούν, χαίρονται και ευφραίνονται και προοδεύουν και περνούν με ευθυμία και χαρά;”. Και όπως λέει ο προφήτης: “Να, ανοικοδομούνται ξένα σπίτια, κι εμείς καλοτυχίζουμε τους άλλους;”. Και προσθέτει: “Αυτά τα είπαν οι δούλοι του Θεού, που έχουν την γνώση”(Μαλ. 3, 15-16). Αλλά όμως πρέπει να γνωρίζουν (οι μοναχοί) ότι τίποτε το παράδοξο δεν πάσχουν με το να θλίβονται και να δοκιμάζουν διάφορες λύπες υποφέροντας τα παθήματα του Κυρίου, που λέει στο Ευαγγέλιο: “Σας βεβαιώνω ότι θα κλάψετε και θα θρηνήσετε εσείς που είστε κοντά μου, ενώ ο κόσμος θα χαρεί. Αλλά περιμένετε λίγο ακόμη και θα σας επισκεφθώ μέσω του Παρακλήτου, θα διώξω την αθυμία σας και θα σας φέρω κοντά μου με λογισμούς ουράνιας ζωής και αναπαύσεως και με γλυκά δάκρυα, τα οποία στερηθήκατε για λίγες ημέρες εξαιτίας των πειρασμών. Και θα σας δώσω τον μαστό της χάρης μου, όπως η μητέρα στο βρέφος που κλαίει, και θα σας ενισχύσω με ουράνια δύναμη, εσάς που εξασθενήσατε με τον πόλεμο που σας έγινε· και θα καταγλυκάνω εσάς που πικραθήκατε, όπως λέει ο Ιερεμίας στους Θρήνους για την “Ιερουσαλήμ που είναι μέσα σου”· και θα σας δω και θα χαρεί η καρδιά σας με την κρυφή επίσκεψή μου, και η θλίψη σας θα μεταβληθεί σε χαρά· και αυτή τη χαρά κανείς δεν θα μπορέσει να σας την πάρει”(Ιω. 16, 20-22).

Ας μην είμαστε λοιπόν μύωπες και τυφλοί και καλοτυχίζουμε τους κοσμικούς περισσότερο από εμάς· αλλά γνωρίζοντας την διαφορά των γνησίων υιών και των νόθων, ας προτιμούμε μάλλον την αθλιότητα τάχα των μοναχών και τη φοβερή κακοπάθειά τους, που καταλήγει στην αιώνια ζωή και στο αμάραντο στεφάνι της δόξας του Κυρίου(Α΄ Πετρ. 5,4). Ας προτιμήσομε λοιπόν την ταλαιπωρία των ασκητών που θεωρούνται αμαρτωλοί -σωστότερα θα έλεγα δίκαιοι-, και το να είμαστε παραπεταμένοι στον οίκο του Θεού, δηλαδή στο τάγμα εκείνων που δουλεύουν ασταμάτητα στο Χριστό, παρά να κατοικούμε σε καταλύματα αμαρτωλών(Ψαλμ. 83,11) ή να συναναστρεφόμαστε με κοσμικούς, ακόμη και αν έχουν μεγάλες αρετές.

Σου λέει, μοναχέ, ο ουράνιος Πατέρας σου που σε υπεραγαπά και σε θλίβει και σε καταπονείμε διάφορους πειρασμούς: “Γνώριζε καλά, ταλαίπωρε μοναχέ, ότι καθώς έχω πει με το στόμα του προφήτη, θα γίνω παιδευτής σου, θα σε συναντήσω στο δρόμο προς την Αίγυπτο και θα σε

δοκιμάζω αδιάκοπα με τις θλίψεις. Τους αξιοκατάκριτους δρόμους σου θα τους φράξω με τα αγκάθια (Ωσηέ 2,8) της πρόνοιάς μου, θα σε πληγώνω δηλαδή με απροσδόκητες συμφορές, για να σε εμποδίζω να μην κάνεις έργο εκείνα τα οποία σκέφτεσαι με την ανόητη καρδιά σου. Και θα φράξω τη θάλασσα των παθών σου με τις πύλες των οικτιρμών μου(Ιώβ 38,8). Και θα είμαι απέναντι σου σαν πάνθηρας που θα σε κατατρώγω με λογισμούς αυτομεμψίας και αυτοκατακρίσεως και μετάνοιας με το να σε φέρνω σε συναίσθηση των αμαρτημάτων σου που αγνοείς. Όλα αυτά τα θλιβερά είναι πολύ μεγάλη χάρη του Θεού. Και όχι μόνον πάνθηρας, αλλά και κεντρί θα είμαι(Ωσηέ 13,7) και θα σε πληγώνω με λογισμούς κατανύξεως και πόνους καρδιακούς, και δεν θα λείψει πόνος και θλίψη από τον οίκο σου", δηλαδή την ψυχή και το σώμα που θα κατεργαστούν καλά και ωφέλιμα τα γλυκά πράγματι και μελιστάλαχτα παιδευτήρια του Θεού. Το τέλος όμως των τιμωριών και των πόνων και της ταραχής και της ντροπής και των φόβων και των απελπισμών που συνήθως συμβαίνουν στους ασκητές, όλων αυτών των σκυθρωπών το τέλος είναι χαρά επουράνια και απόλαυση ανερμήνευτη και δόξα ανεκλάλητη και αγαλλίαση ακατάπαυστη. "Γι' αυτό, λέει, σε έθλιψα, για να σε θρέψω με το μάννα της γνώσεως· και σε άφησα να πεινάσεις για να σε ευεργετήσω στο τέλος και να σε εισαγάγω στην ουράνια βασιλεία". Τότε θα σκιρτήσετε από χαρά οι ταπεινοί μοναχοί σαν τα μοσχάριαόταν λυθούν από τα δεσμά, δηλαδή τα σαρκικά πάθη και τους πειρασμούς των εχθρών· και τότε θα καταπατήσετε τους άνομους δαίμονες που τώρα σας καταπατούν· και θα γίνουν στάχτη κάτω από τα πόδια σας(Μαλ. 4,2-3).

Αν είσαι, μοναχέ, θεοσεβής και ταπεινός και δε φουσκώνεις από μάταιη έπαρση, ούτε είσαι αυθάδης, αλλά έχεις κατάνυξη στην καρδιά σου και θεωρείς τον εαυτό σου αχρείο δούλο(Λουκ. 17,10)(Ησ. 43,25). Όσο απέχει η ανατολή από τη Δύση απομάκρυνα από εσένα τις αμαρτίες σου, και σε σπλαχνίζομαι, όπως ένας πατέρας σπλαχνίζεται τους γιους του"(Ψαλμ. 102,12-13). Μόνο εσύ μην απομακρυνθείς και φύγεις από Εκείνον που σ' εξέλεξε να ψάλλεις και να προσεύχεσαι, αλλά προσκολλήσου σ' Αυτόν όλη σου τη ζωή, είτε με το θάρρος της καθαρότητας, είτε με θεοσεβή αναίδεια και σταθερή εξομολόγηση. Και Αυτός σε καθαρίζει με το νεύμα Του. και έχεις συντριβή στο πνεύμα σου· αν έχεις τέτοια ταπεινοφροσύνη, τότε είναι καλύτερο το σφάλμα σου από την αρετή των κοσμικών. Και οι λεκέδες σου είναι προτιμότεροι από την μεγάλη κάθαρση των κοσμικών. Τι είναι εκείνο για το οποίο θλίβεσαι; Πάντως κάποια κηλίδα που σου συνέβη. Αλλά κοίταξε· ο άνθρωπος όταν λερώσει τά χέρια του με πίσσα, καθαρίζεται με λίγο λάδι. Πολύ περισσότερο εσύ μπορείς να καθαριστείς με το έλεος του Θεού. Όπως δεν είναι δύσκολο να πλύνεις το ρούχο σου, έτσι πολύ περισσότερο δεν είναι δύσκολο στον Κύριο να σε πλύνει από κάθες κηλίδα, ακόμη και αν κάθε ημέρα, όπως είναι φυσικό, συμβαίνει εξ ανάγκης πειρασμός. Γιατί όταν εσύ λες: "Αμάρτησα στον Κύριο", σου δίνεται η απόκριση: "Συγχωρούνται οι αμαρτίες σου· Εγώ είμαι που τις σβήνω και δε θα τις θυμηθώ

Εκείνα που ο Θεός καθαρίζει με το θέλημά Του, ούτε αυτός ο μέγας Απόστολος Πέτρος δεν μπορεί να τα κάνει ακάθαρτα ή να τα κατακρίνει· γιατί ειπωθηκε σ' αυτόν: "Όσα έκανε καθαρά ο Θεός, μη τα θεωρείς εσύ ακάθαρτα"(Πράξ. 10,15). Δεν είναι ο Θεός εκείνος που μας δικαίωσε από τη δική Του φιλανθρωπία; Ποιος θα μας κατακρίνει(Ρωμ. 8,34); Γιατί όταν επικαλούμαστε το όνομα του Κυρίου μας Ιησού Χριστού, εύκολα καθαρίζεται η συνείδησή μας και τίποτα δεν μας ξεχωρίζει από τους προφήτες και τους άλλους αγίους. Ο Θεός δεν μας προόρισε για την οργή Του, αλλά για τη σωτηρία μέσω του Κυρίου μας Ιησού Χριστού που πέθανε για μας· έτσι ώστε είτε επαγρυπνούμε στις αρετές, είτε συμβεί να κοιμόμαστε, όπως είναι πιθανό, για μερικά ελαττώματα, να ζήσομε μαζί με το Χριστό, ατενίζοντας πάντοτε προς Αυτόν με μεγάλους στεναγμούς και θρηνολογώντας ακατάπαυστα και Αυτόν αναπνέοντας. Ας ντυθούμε λοιπόν ως θώρακα την πίστη και ας φορέσομε ως περικεφαλαία την ελπίδα της σωτηρίας(Α΄ Θεσ. 5, 8-10), για να μη μπορέσουν να εισχωρήσουμε μέσα μας τα βέλη της απογνώσεως και της απελπισίας.

Αλλά σύ ο ίδιος λες: "Οργίζομαι και αγανακτώ, όταν βλέπω τους κοσμικούς να μη πειράζονται σε τίποτε". Αλλά γνώριζε, αγαπητέ, ότι δεν έχει ανάγκη ο σατανάς να πειράζει εκείνους που πειράζονται μόνοι τους και σύρονται πάντοτε στη γη με τις βιοτικές υποθέσεις. Γνώριζε και τούτο· ότι τα βραβεία και τα στεφάνια είναι προορισμένα για όσους πειράζονται, και όχι για εκείνους που δεν φροντίζουν για τον Θεό, ούτε για τους κοσμικούς που είναι ξαπλωμένοι και ροχαλίζουν. "Αλλά

εγώ, μας λες, πειράζομαι υπερβολικά και οι νεφροί μου γέμισαν από πόνους(Ψαλμ. 37,8), καθώς λέει ο προφήτης , και ταλαιπωρία και τέλειο τσάκισμα, και δεν υπάρχει θεραπεία στο σώμα μου και επιμέλεια στα κόκκαλά μου"(Παροιμ. 3,8). Αλλά κοντά είναι ο Μέγας γιατρός των ασθενών, Αυτός που σήκωσε τις αδυναμίες μας και που με την πληγή Του μας θεράπευσε(Ησ. 53,3) και μας θεραπεύει· είναι κοντά και τώρα, θέτοντας τα σωτήρια φάρμακα. Γιατί λέει ο Κύριος: "Εγώ χτύπησα με την εγκατάλειψη, εγώ και θα θεραπεύσω(Δευτ. 32,39). Μη φοβηθείς λοιπόν· όταν περάσει η μεγάλη οργή μου, πάλι θα θεραπεύσω(Ησ. 7,4). Και όπως δεν θα ξεχάσει η γυναίκα να σπλαχνίζεται τα παιδιά της, έτσι και εγώ δεν θα σε ξεχάσω(Ησ. 49,15), Κι αν το πουλί σπλαχνίζεται τους νεοσσούς του και συνεχώς τους επισκέπτεται και τους φωνάζει και τους δίνει τροφή στο στόμα, πολύ περισσότερο απλώνονται οι δικοί μου οικτιρμοί πάνω στα κτίσματά Μου, και ακόμη περισσότερο απλώνονται τα σπλάγχνα μου επάνω σου και σε επισκέπτομαι κρυφά και σου μιλώ νοερά και βάζω τροφή στη διάνοιά σου, που έχει ανοιχτό το στόμα σαν μικρό χελιδόνι. Σου δίνω τροφή του θείου φόβου και τροφή επουράνιου πόθου και τροφή στεναγμών παρηγοριάς και τροφή κατανύξεως και τροφή μελωδίας και τροφή βαθυτέρας γνώσεως και τροφή κάποιων θείων μυστηρίων. Αν σου λέω ψέματα, εγώ ο Κύριος και Πατέρας σου, έλεγξέ με και θα το δεχτώ". Με αυτό τον τρόπο ο Κύριος πάντοτε συνομιλεί νοερά μαζί μας.

Εγώ όμως γνωρίζω ότι ξεπέρασα το μέτρο και σας έγραψα πολλά· αλλά σεις με προτρέψατε να το κάνω. Μάκρυνα το λόγο για να στηριχθούν εκείνοι που κινδυνεύουν να πέσουν εξαιτίας της αμέλειας. Γιατί καθώς μου γράψατε, βρέθηκαν ανάμεσά σας στην Ινδία μερικοί αδελφοί που απόκαμαν από υπερβολικούς και απροσδόκητους πειρασμούς και παραιτούνται από τη ζωή και την άσκηση των μοναχών, λέγοντας ότι είναι καταπιεστική και έχει μύριους κινδύνους. Και καλοτύχισαν φανερά τους κοσμικούς, ενώ κατηγόρησαν την ημέρα που έλαβαν το σχήμα. Γι' αυτό και εγώ αναγκάστηκα να μακρύνω το λόγο και να χρησιμοποιήσω απλά λόγια ώστε να μπορεί και ο απλός και αγράμματος να κατανοήσει τα γραφόμενα. Γι' αυτό έγραψα πολλά, ώστε στο εξής να μην καλοτυχίζουν κανένα κοσμικό οι μοναχοί, αλλά μόνο τον εαυτό τους· γιατί αυτοί χωρίς αντίρρηση είναι ανώτεροι και λαμπρότεροι και ενδοξότεροι από τους βασιλιάδες που φορούν στέμματα, επειδή πάντοτε κάθονται κοντά στο Θεό. Κι εγώ που τα έγραψα αυτά, ικετεύω την αγάπη σας να με θυμάστε διαρκώς στις προσευχές σας, ώστε να δεχτώ ο ελεεινός τη χάρη του Κυρίου και να τελειώσω την παρούσα ζωή με αγαθό τέλος. Και ο Πατέρας της ευσπλαχνίας και Θεός κάθε παρηγοριάς(Β΄ Κορ. 1,3) είθε να σας χαρίσει αιώνια παρηγοριά και αγαθή ελπίδα μέσω του Ιησού Χριστού του Κυρίου μας, στον Οποίο ανήκει η δόξα και το κράτος στους αιώνες των αιώνων. Αμήν.